SALIMBENE DE ADAM

CRONICA

VOLUME PRIMO

SALIMBENE DE ADAM

CRONICA

NUOVA EDIZIONE CRITICA
A CURA DI
GIUSEPPE SCALIA

VOLUME PRIMO

BARI
GIUS. LATERZA & FIGLI
TIPOGRAFI - EDITORI LIBRAI
1966

SCRITTORI D'ITALIA

N. 232

SALIMBENE DE ADAM

CRONICA

NUOVA EDIZIONE CRITICA
A CURA DI
GIUSEPPE SCALIA

VOLUME PRIMO

BARI
GIUS. LATERZA & FIGLI
TIPOGRAFI - EDITORI LIBRAI
1966

Proprietà letteraria riservata
Casa editrice Gius. Laterza & Figli, Bari, via Dante 51

CRONICA
FRATRIS SALIMBENE DE ADAM

CRONICA FRATRIS SALIMBENE DE ADAM

. . . . . .

Quod Manuel imperator Constantinopolitanus maximam Venetorum multitudinem cepit.

[Eodem anno imperator Manuel Con]stan[tin]opolitanus ma-x[im]am Venetorum multitudinem per totam Greciam dispersorum in unius diei spatio cepit, sicut aves ab absconso venatorio laqueo capiuntur, eó quod inter ceteros Latinos in imperatoris gratiam constitutos insultum zelo invidie fecerunt et plagis affectos reliquerant semivivos. Quocirca Veneti cum multitudine magna virorum et centum galeis Romanie insulas intrantes quasdam ceperunt. Sed apud Chio yemantes peste fere omnes mortui sunt. Qui autem superstites redierunt, ducem proprium occiderunt.

Quod Lombardi contra imperatorem novam civitatem edificaverunt, quam ab Alexandro papa Alexandriam vocaverunt.

Anno Domini MCLXVIII, ut adimpleretur quod in proverbiis dicitur :

Non erit illa, cui casibus accidit una, Versus

Lombardi, contra imperatorem coloniam, id est novam colonorum habitationem, facientes, eam ab Alexandro papa Alexan-

driam vocaverunt. Alii Civitatem Novam, Papienses vero Paleam usque in hodiernum diem appellant. Eodem quoque anno Romani, vires resumentes, Albanum expugnaverunt et expoliantes bonis omnibus incenderunt.

Quod MCLXXI beatus Thomas Cantuariensis sub Artaldo rege Anglie subiit passionem.

Anno Domini MCLXXI beatus Thomas, Cantuariensis archiepiscopus, sub Artaldo rege Anglorum subiit passionem in provincia Anglie ante altare in festivitate Innocentum a militibus regis.

De ob[sidi]one Anchone.

Anno Domini MCLXXII Christianus archicancellarius, qui erat archiepiscopus Magontinus, Anchonam cum Venetis obsedit et in tantum obsessos artavit, ut immundas carnes et coria condita ceteraque illicita vel immunda comederent et caput asini centum quadraginta denarios venderent. Et tamen invicti viriliter restiterunt, et refocilatos a Manuele Constanti|nopolitano pecunie thesauris de manibus persecutoris liberavit eos Dominus.

Anno Domini MCLXXIIII, rediens imperator in Ytaliam Segusiam destruxit, Paleam obsedit, nec messuit nec quicquam utile in horrea reportavit.

Anno Domini MCLXXV, cum Lombardi contra imperatorem apud Casteçium congregati fuissent, eos redditis gladiis subiugavit et in dedictione imperio digna recepit.

Quod marchio Montis Ferrati accepit filiam regis Ierusalem in uxorem.

Circa hec tempora, victoriis gloriosis magnificus, quamvis leprosus, Balduinus rex Ierosolimitanus Guillielmo, primogenito marchionis Guilielmi de Monte Ferrato filio, sororem suam Sybillam tradidit in uxorem. Erat enim spetie decorus, vir mili-

taris, miles strenuus virtutibusque armatus, viribus approbatus. Cui cum rex infirmus et elefantiosus coronam vellet imponere, Guilielmus renuit, Iopensem tenens iure successorio comitatum. Sed in custodia regnum tenuit universum, et filium genuit elegantem nomine Balduinum. Qui, avunculo rege patreque defunctis, in regem postmodum coronatus est, licet etate minor. Qui quamdiu in tutela fuit Templariorum, ad regni tutelam Raymundus comes Tripolitanus a baronibus vocatus est.

Quod exercitus imperatoris vincitur a Lombardis.

Anno Domini MCLXXVI, apud Lagnianum dimicans, exercitus imperatoris a Lombardis vincitur. O rota fortune, que nunc humiliat, nunc exaltat! Immo non fortuna, sed Dominus est qui *mortificat et vivificat, deducit ad inferos et reducit. Dominus pauperem facit et ditat, humiliat et sublimat.*

Quod imperator reconciliatus est Ecclesie et cum papa Alexandro pacem fecit.

Anno Domini MCLXXVII, videns imperator *quia non in fortitudine sua* | *roborabitur vir*, videns quia Deus exaltat humiles et deponit potentes, considerans quod Ecclesiam suam fundavit supra firmam *petram, et porte inferi non prevalebunt adversus eam*, humiliavit se sub potenti manu Dei et pacem composuit apud Venecias cum Alexandro pontifice; et cum segregatus fuisset a gremio matris Ecclesie, reconciliatus est Ecclesie universali; ubi et cum Lombardis ad sex annos et cum rege Siculo ad XV annos treuguam fecit. Et tunc fames in Ytalia fuit.

Quod Christiani Saracenos debellaverunt et ceperunt.

Quo anno Christiani cum Saracenis ultra mare pugnaverunt et obtinuerunt quia septem milia Christianorum XXX duo milia

Saracenorum fugaverunt et superaverunt, iuxta promissionem quam Dominus facit, Levit. XXVI: *Si in preceptis meis ambulaveritis et mandata mea custodieritis et feceritis ea, persequemini inimicos vestros, et corruent coram vobis. Persequentur* [*X*] *de vestris centum alienos, et centum ex vobis decem milia. Cadent inimici vestri in conspectu vestro gladio.* Imperator igitur in Alamaniam rediit, et apostolicus Romam adiit.

Quod Manuel imperator filio marchionis Montis Ferrati filiam dedit uxorem et regem Thessalonie fecit.

Circa tempora ista Constantinopolitanus imperator marchioni Guilielmo de Monte Ferrato mandavit, ut unum de filiis suis Constantinopolim mitteret, cui filiam in matrimonio copularet. Tunc temporis Conradus et Bonifacius uxores habebant, Fridericus clericali cingulo militabat, qui postmodum fuit Albensis episcopus; quem magnanimiorem effecit prosapia generis, quam ordo exigeret episcopalis. Misit ergo Constantinopolim etate minorem, adoloscentem specie decorum et aspectu venustum. Cui Manuel filiam Kyramariam in uxorem tradidit, eumque in regem Thessalonie diademate coronavit.

Quod papa Alexander universale concilium celebravit.

Anno Domini MCLXXIX Alexander papa | univers[ale con]cilium celeb[r]a[vit], in quo canones statuit et promulgavit.

Anno Domini MCLXXXI Lucius papa creatur. Pro Tusculano Romanos acriter impugnavit.

De Andronico et de malitiis eius.

Successit Manueli Constantinopolitano puer Alexius, filius eius, quem post Almaton de principis filia genuit Antiocheni.

Hunc, cum duobus regnaverit annis, occidit Andrónicus et regnavit tribus annis. Qui quoque, iniciata iniquitate, et imperatricem, matrem pueri, et Raynerium, imperatoris generum, cum uxore occidit. Denique multos Grecos nobiles interfecit, sed et plurimos excecavit.

Quod imperator pacem cum Lombardis fecit apud Constantiam civitatem.

Anno Domini MCLXXXIII imperator Fridericus cum Lombardis pacem composuit et fecit, apud Constantiam, in curia sollemni, VII° Kal. Iulii.

Anno Domini MCLXXXIIII Lucius papa Veronam venit, imperante Friderico. Et obiit predictus papa Verone.

Anno Domini MCLXXXV imperator, in Ytaliam veniens, Cremam in odium Cremonensium reedificavit. Eodem anno Urbanus papa creatur. Eodem anno terremotus non modicus fuit in Ytalia. Et exercitus Guilielmi regis Siculi contra nequitiam Andronici se armavit et Duratium et Thessalonicam cepit. Sed decepti capti sunt vel redierunt confusi.

De nuptiis reg[is Hen]rici, que Mediolani celebrate fuerunt.

Eodem anno nuptie regis Henrici et Constantie, Rogerii condam Siculi regis filie, Mediolani celebrate fuere.

Eodem anno dominus Prendiparte potestas Bononie misit milites ad imperatorem Fridericum apud Cremam. Eodem anno obsesa fuit Faventia a Bertoldo cancellario imperatoris Friderici.

Anno Domini MCLXXXVI imperator Fridericus quoddam castrum Cremonensium, quod Man‖fredi nomine vocabatur, omnino destruxit. Eodem anno Andrónicum ignominiosa morte Ysachius interfecit. Qui regni obtinuit principatum, et sororem suam Herinem Conrado, sepe dicti marchionis filio, in matrimonio copulavit. Qui imperatoris et imperialis urbis Vrana impugnatori

caput monomachus amputavit et ab hoste illo Greciam liberavit. Sed tamen invidiam et odium multorum incurrit. Quocirca, ut Grecorum versutias evitaret, navem ascendens sepulcrum Domini visitare proposuit.

Quod MCLXXXVII Ierusalem a Saladino in mense Iulio capta est et terra Domini ab infidelibus occupata.

Anno Domini MCLXXXVII Ierusalem a Saladino in mense Iulio capta est, et terra Domini ab infidelibus occupata. Causa huius invasionis fuit iniquitas Christianorum. Cum enim inter Saladinum et Ierosolimitanum regem pax firmata fuisset, eam Christiani iussu Rainaldi, principis Montis Regalis et domini vallis Hebron, caravannas Saracenorum capientes nequiter violarunt. Alia causa fuit discordia regis Guidonis et Raimundi comitis Tripolitani. Causa vero discordie fuit invidia vel indignatio, quia Sibilla regina, defuncto marito, Guidoni Pictaviensi nupserat et, defuncto filio, coronam dederat peregrino, preter ipsius comitis assensum et aliorum baronum. Modus occupationis hic fuit: Saladinus terram ingrediens primo Tabariam vel Tyberiadem obsedit. Rex Guido in Marscalia castrametatur. Audi presagium vicine cladis indicativum: cum ea nocte Heraclio patriarche sub tentorio in matutinis lectio legeretur, locus occurrit de archa federis, que olim capta fuit a Philisteis. Mane facto pugnant. Comes Tripolitanus aufúgit. Rex | et sancta crux et sepe dictus marchio Guilielmus senior de Monte Ferrato, qui causa peregrinationis et pro nepotis supradicti custodia Terram Sanctam adierat, ceterique barones unanimiter et populus capiuntur; Christianorum acies superantur. Deinde Tabaria capitur. Rainaldus predictus, actor sceleris, Saladini gladio decollatur. Sed et multi alii capite detruncantur. Ad hec et Achon, Sydon et Beritus et Biblium capiuntur.

Quod Conradus marchio Montis Ferrati factus est princeps in Tyro et viriliter contra Saladinum defensavit Christicolas.

Interea, nutu Dei, marchio de Monte Ferrato Conradus a Constantinopolim sepulcrum Domini visitaturus advenit. Et cognoscens Achon ab infidelibus occupatum, secundo vento apud Tyrum applicuit. Quem cives velut acephali gratanter excipiunt, se et civitatem eius moderamini supponentes.

Saladinus itaque, de Beritho Tyrum accedens, marchionem Guilielmum, Conradi patrem, quem bello ceperat, secum adduxit, ut pro redemptione patris redditionem filii pariter haberet et urbis ; et per patrem filio significavit ut pro ipsius et aliorum quorumdam liberatione redderet civitatem. Cui Conradus respondit quod nec unum lapidem civitatis. Apropians igitur Saladinus minatus est patrem spiculis transfigendum, et Conradus se primum sagittam in patrem missurum respondet. O felix impietas, que pro Christianorum salute patrem telis barbarorum expositum, filiali omissa reverentia, se iactitat transfixurum ! Sed o memoranda pia impietas, que amori patris amorem Dei iudicat preferendum ! Sed et eiusdem patris hortatu patrem reputat contemptibilem et quasi senem nullo pretio redimendum.

Quod Saladinus multas Christianorum terras occupavit et cepit.
Quod Saladinus multa mala intulit Christianis.

Tyro itaque septem diebus obsessa rediit Saladinus Achonem. Indeque subiugatis Neapolim et | Nazareth, Caypha et Cesarea Palestina, Iopen et Azoto, Gaza simul et Ascalone aliisque locis Ierusalem agregatis, eam dedictione tributaria subiugavit ; templum Domini, prius a Christianis irreverenter prophanatum, suo more sanctificans et sanctificatum custodiens, sepulcrum Domini et in Bethleem presepium custodie Surianorum commisit.

Ad hec plus centum Christianorum milia subiugata Tyrensibus ante portas ostendit fecitque illos per vim usque Tripolim perduci. Sed, a Tripolitanis et Antiochenis expoliati penitus et

abiecti, Armeniam intraverunt et usque ad Yconium dispersi fame, frigore et nuditate iusto Dei iudicio ad nichilum redacti sunt, luentes penas propter eam, quam polluerunt, Dei hereditatem.

Quod sub Heraclio crux fuit recuperata, et sub alio Eraclio fuit postea Ierusalem a Machometinis invasa.

Et vide quod per Eraclium imperatorem crux fuit recuperata, sed sub Eraclio eodem fuit postea Ierusalem a Machometinis invasa, et tunc sub patriarcha Eraclio rursus amissa ; preterea sub Urbano papa recuperata, nunc sub Urbano per eosdem barbaros est subiugata.

Quod Christiani ultramarini vindicaverunt se de inimicis suis.

De probitatibus Conradi marchionis Montis Ferrati, propter quas Saladinus ab obsidione Tyri recessit confusus, et caudam equo proprio quem equitabat fecit abscidi, volens suos ad vindicandam iniuriam animare.

Interea magnanimus de Monte Ferrato Conradus, Tyrensis dominus, navali bello bis victoriam obtinuerat, et galeas et naves nonnullas, etiam de Achonensi portu Pisanorum auxilio viriliter eductas et virilius obtentas, et victualia sufficienter civibus conquisierat. Sed et barbacánum fortius construxerat, expectans victoriosi impetus inimici. Igitur in mense Novembrio Saladinus ad Tyri obsidionem secundam accessit. Sed nocte prevenienti murorum barbacáne XL cubiti corruere ; memores itaque Tyrii Iericho plurimum timuerunt. Sed marchio non dormitans, | viris ac mulieribus arenam ac lapides in gremiis etiam asportantibus, die proxima per cementarios restauravit. Saladinus arca Nota tores premisit. Marchio Pisanos Achonem direxit, faciens mulieres in specie virorum muros ascendere, ut civitas plena populo videretur. Redierunt Pisani cum victoria, duas naves deducentes onustas. Impugnavit itaque Saladinus urbem terra marique, presertim, cum crederet marchionem velle pariter et Pisanos aufu-

gere, custodiam galeis indixit; ex quibus V captis, viris nobilibus et piratis, armis et victualibus onustis, Saladinus dolore commotus terrestri bello barbacánam invadit, impugnans eam petrariis et manganis, gattis, spiculis, sagittis et telis. Cumque nimium marchio gravaretur, suis a navali victoria revocatis, terrestri prelio dimicavit, afficiens Saracenos multiplici damno sine detrimento suorum. Videns itaque Saladinus quod navali bello nequaquam proficeret, iussit IX galeas deduci Berithum. Quas Christiani viriliter prosequentes usque adeo coartarunt, quod octo ex illis igne proprio Saladinus comburi fecit agresti, nona litore Sydoniensi confracta. Ergo stolio Saladini destructo, cernens quod in obsidione proficere non valeret, machinis universis combustis, pridie Kal. Ianuarii ab obsidione recessit. Et in signum meroris caudam equo proprio quem equitabat fecit abscidi, ut sic suos ad vindicandum iniuriam incitaret.

Eodem anno Gregorius apud Ferariam papa creatur. Hic fuit vir religiosissimus, cuius *mundus in maligno positus* non fuit pre‖sentia dignus. Et ideo, cum sedisset vix duobus mensibus, substulit eum Deus. Hic hortabatur plurimum Christianos crucis signum assumere et ad recuperandum civitatem sanctam Ierusalem et sepulcrum Domini festinare.

Quod imperator Fridericus crucesignatus est volens cum suis Domino militare. Et quod eodem anno Saladinus Tripolim accedens in Antiochenum principatum convertit habenas, ubi multas Christianorum terras subiugavit, et in Galilea similia est patratus. Tunc imperator comitem Henricum ad Saladinum direxit, monens et monitans ut terram desereret, quam invaserat, Iesu Christi.

Imperator igitur victoriosus Ytaliam sibi et inter se pacatam relinquens in Alamaniam rediit, et zelo Dei accensus crucis se et suos, ut Domino militaret, signaculo communivit. Tunc temporis Gregorio Clemens in papatu successit. Obiit Rome.

Anno Domini MCLXXXVIII, cum Tyrenses lignatum vel herbulatum exire, Saracenis occursantibus, non auderent, fame valida coartati, iussu marchionis, stolio navali cui preerat Hugo

⟨dominus⟩ Tyberiadis, Açotum invadunt; ubi admirandum qui regem Guidonem ceperat capiunt, Christianos XL de carcere liberantes et quingentos captivos milites et sergentes cum immensa pecunia Tyrum et copiam victualium adducentes. Per huius admirandi commutationem recuperavit marchio patrem. Ad hec naves peregrinorum adventare ceperunt. Sed et Margaritus regis Siculi admiratus Tyro applicuit cum stolio suo. Cuius cum Tyrios pyrate male tractarent, Tyrum exire compulsi Tripolim applicuerunt, ubi fame pereuntes penas pro meritis receperunt. Eodem anno Saladinus Tripolim accedens vidensque se nil proficere posse, in Antiochenum principatum vertit habenas, subiciens Gabulum et Laudiciam, Saonam et Guardiam, Trapessacum et Guascónum et alia plura. Postea reversus in Galileam, Belvedhere castrum munitissimum, quod fines Iordanis custodiebat, vias Tyberiadis, Neapolim et Naza|reth angustabat, per inediam compulit ad dedictionem. Ad hec duo comites Guilielmi Siculi regis cum quingentis militibus et quinquaginta galéis Tyrum applicuerunt. Advenerunt et alii multi siquidem peregrini cum venerabili Gerardo archipresule Ravennate, Romane sedis legato. Cum ⟨his⟩ itaque marchio Saracenorum Sydonis multitudinem forti manu prostravit. Eodem anno comitem Henricum de Deti magnanimus imperator consuetudine imperiali ad Saladinum direxit, monens et monitans ut terram desereret, quam invaserat, Iesu Christi. Mos enim est imperii ut inimicis bellum indicat, quia nullum occulte bello consuevit invadere. Nos autem, rogatu civium nostrorum, in Theotonicam ivimus, ut ab imperatore castrum Manfredi reedificandi licenciam impetraremus. Sed, spe cassata, redeuntes illo anno, Castrum Leonis inchoavimus. Verba sunt Sycardi Cremonensis episcopi.

Anno Domini MCLXXXIX Ubaldus Pisanus archiepiscopus, similiter apostolice sedis legatus, et de omni fere occidentali provincia peregrini Tyrum applicuerunt. Et cum eos Tyrus capere non valeret, inter diversos diversa fuere, usque adeo quod de introitu regis Guidonis a Tripoli venientis in urbem et prohibitione marchionis seditio peperit scandalum et civile bellum. Inter peregrinorum multiplicia vota Achon eligitur obsidenda.

Invadunt igitur eam in mense Augusti et obsident. Sed et ipsi a Saladino similiter obsidentur et adeo impugnantur, quod nulla erat eis spes evadendi. Sed ex insperato XL exnacce applicuerunt et preter eos innumeri milites et barones. | Saladinus itaque Christianos die noctuque sine intermissione affligebat ; propterea marchio et archiepiscopus Ravennás, qui nec ad obsidionem venerant nec adveniendum approbaverant, ab obsessis suppliciter per Veronensem episcopum et Turingie langravium, ut ad eorum succursum veniant, invitantur. Venerunt, sed invito marchione, qui Turchorum versutias cognoscebat. Francigene de se presumentes ad pugnam approbant exeundum. Pugnatur, et Templarii et peregrinorum circiter VII milia prosternuntur. Sequenti die Saladinus fecit corpora eviscerari et in fluvium, ad dolum exaggerandum et ad corruptionem aeris et aque, demergi.

Post hec Lombardi marchiones et comites et plures quingentis milites applicuerunt. Inter quos buza Cremonensis applicuit, que Cremone fuit fabricata et ultra mare, pro Terre Sancte subventione, personis et rebus missa onerata. Ad hec peregrini consilia inierunt ut Saracenis prohiberent civitatis ingressum pariter et egressum, qui libere a monte Muscardo patebat. Et cum non invenirentur qui vellent illic castrametari, marchio, ad omnia promtus et audax, ibi castrametatus est. Ideoque et a Saladino acrius impugnatus. Scopulos itaque iussit incidi marinos, ut portus ibi fieret vasa Tyrensia recepturus ; qui usque in hodiernum diem portus dicitur Marchionis. Muniunt se peregrini fossatis abintus in circuitu et foris effossis, ut in medio constituti se ab alterutrius facilius tuerentur incursibus. Duces etiam sive rectores, ut omnis amoveretur controversia, prefecerunt ut Francigene suis et qui de imperio imperialibus obedi|rent. Et ecce XLV galee, que veniunt ex Egypto, in festo sancti Stephani in portu applicant Achonensi. Stupefacti ergo peregrini, terra marive conclusi, elegerunt pugnando potius mori quam sine certamine subiugari. Quos marchio ad prelia doctus exanimes factos sermonibus animat universos, asserens quod galéas Saracenorum penitus conculcaret. Adiit itaque Tyrum in modico galeóne, quamvis illa

nocte centies ad mortem crutiatu ventorum afflictus. Cum itaque Tyriis necessitates exercitus apperuisset et eos ad armandum galeas animasset, dixerunt: « Parati sumus tecum vivere et in mortem ire ». Et ecce marchio in exitu Februarii cum stolio viriliter in portu extitit Achonensi, exonerans Saracenorum vasa victualibus onusta pacifice in facie eorumdem. Ad hec, cum civitas castellis capienda procul dubio speraretur, e contrario castella igne a Saracenis comburuntur agresti. Sed et due Saracenorum galee navali certamine capiuntur.

Eodem anno felix imperator, V habens filios, Henricum inter ceteros primogenitum, quem fecerat cesarem, Fridericum Suevorum ducem, Octonem comitem, Conradum et Phylippum, ducem athletam Christo, sed cetera cum regno et regalibus cesari commendavit, et occidentale relinquens imperium pacatissimum et ordinatum, partes his comitibus et hoc ordine et hoc, ut scribimus, omine adiit orientis. In festo sancti Georgii arripuit iter. Et exiens de Alamann[ia, a Ratispo]na descendit navigio [ad partes Au]strie, exercitu per terram cum equis et curribus comitante. Deinde per Pannoniam, hospitali pro pauperibus et infirmis institu‖to, et hospitalariis et necessariis assignatis, introivit Ungariam, ubi dicitur habuisse nonaginta milia pugnatorum. In quibus erant XII milia militum. Et a Bella Ungaro rege apud Strigonium honorifice receptus, Ungariam pertransiit. Premisitque ad imperatorem Ysachium Constantinopolitanum episcopum Monasteriensem et comitem Robertum de Nashu; qui eos detinuit et tres exercitus ad introitum Bulgarie, ut transitum impedirent, premisit. Erat autem ibi nemus itineris IIII dierum, cuius viam artissimam preses Bulgarie dissippavit, et in exitu nemoris munitionem faciens preparavit se cum exercitibus cesarem impugnare. Sed nemore magno cum labore et difficultate pertransito, dux Suevorum, qui exercitum precedebat, munitionem destruxit et magnam illorum multitudinem interfecit; cum Nisam civitatem apropinquaret, comites Servie gratanter subici affectarunt. Sed serenissimus imperator pacem affectans eos suscipere recusavit. Deinde, nono Kal. Septembris, civitatem que Philippis dicitur impugnantes, eam ceperunt. Est autem hec civitas metropolis Macedonie. Alius

nobis innotuit quod non Phylippis, sed Phylippolim adierunt. Ibi certificatus est imperator de nuntiorum captione suorum. Ibique misit imperator Ysachius litteras imperatori fastu et arrogantia plenas, dicens: « Ysachius a Deo constitutus imperator sanctissimus, excellentissimus, potentissimus, sublimis, Romanorum moderator augustus, heres corone Magni Constantini, dilecto fratri, imperii sui maximo principi Alamannie, gratiam suam et fraternam et puram dilectionem ». Tunc erat continentia litterarum indignatio de presumptuoso imperatoris ad|ventu in Greciam. Deinde Grecus imperator maximum Grecorum et Turclorum exercitum contra Romanum imperatorem direxit. Contra quos Suevorum dux, filius eius, acriter dimicans, eos superavit et fugavit et intra quedam menia se recipientes maxima vi cepit et omnes occidit. Duodecim vero Turchos, in quadam munitione ubi se receperant viriliter resistentes, igne cremavit. Postmodum Andrinópolim venientes, que civitas a virilitate vel a fundatore nomen accepit, eam obtinuerunt. Sicque factum est quod quedam oppida manu forti ceperunt et quasdam civitates in redditione receperunt, ut Temóthicon, Archadiópolim et confines.

Interea Kalopetrus dominus Blacorum ab imperatore nostro sibi diadema rogavit imponi. Cui serenissimus imperator amicabile dedit responsum. Ad hec Grecus imperator ad Romanum imperatorem misit honorabiles nuntios, cancellarios et alios, numero sedecim, promittens securum transitum et indemnem. Ad hec magnanimus imperator presentibus nuntiis Grecum redarguit imperatorem, quod tam arroganter scripserat ei, asserens se suosque predecessores a quadringentis annis Romanum tenuisse imperium; unde non se Romanorum, sed Romaniorum debuisset dicere imperatorem. Soldani quoque nuntii et Melich filii eius Andrinópolim venerunt, verba quidem pacis, sed dolo plena portantes.

Licet igitur invictissimus imperator, in vindictam predictorum que nequiter Grecus commiserat imperator, vellet Constantinopolim impugnare, victus tamen consilio principum suadentium ut ad Terram Sanctam ad Christianorum festinaret auxilium, obsides petiit et obtinuit; qui eum Galiópolim perdu-

centes transitum navigio procuraverunt. Transivit igitur exercitus V diebus, dux prior, pater | posterior. Cumque pertransissent, post multos labores et ardua multa urbem Tyachitum et urbem Licie, scilicet Egeam, ubi Cosmas et Damianus fuere martyrio coronati, deinde Sardis pervenerunt. Venerunt et postea Phyladelfiam. Dux autem Phyladelfie forum negans se ad pugnandum armavit. Sed demum videns non posse resistere, promisit forum et imperatori cum paucis concessit civitatis introitum. Postmodum, dum propter caristiam contentio fit inter Grecos et Theotonicos, bellum initur, et absque imperatoris voluntate per duos dies et noctes continuo decertatur. Demum victi Greci, se in civitatis munitionibus recipientes, pactum inierunt et forum tolerabile concesserunt, commercia cum funibus in sportis porrigentes et eodem modo pretium recipientes. Ad hec cum imperator Phyladelfinam civitatem exiret, dux ei nuntium pro ducatu concessit, qui exercitum per devia et invia, montana et nemorosa deduxit, ubi victualia per duos dies nullatenus invenerunt. Pertransitur quoque per Ierapolim civitatem, ubi passus est beatus Phylippus. In exitu vero nemoris Greci quidam et Armeni forum eis pro posse pacifice tribuerunt.

Ad hec Turchomanni de Betia, qui et Debeduini vocantur, homines agrestes qui nullius domantur imperio, qui non in menibus vel in municipiis, sed morantur in agris, infinitum et innumerabilem exercitum, plus quam centum milia, congregantes, exercitum Christianum die noctuque per IIII ebdomadas impugnarunt, ita quod Christianus exercitus semper incedebat armatus. Sed tamen eorum multitudinem interfecit cum quodam admirando, militie sue magistro. Restánus vero dominus illorum cum magno exercitu | in strictura montium transitum prohibebat, dicens quod non transiret, nisi daret ei centum somarios auro et argento oneratos. Imperator autem respondit se libenter dare, sed non nisi menolatum unum. Interim nuntii soldani, qui fraudulenter ducebant eum, aiebant quod cito intraret terram soldani, in qua gens illa ulterius sibi non noceret. Tunc, quia Deus non dimittit sperantes in se, quidam admiratus, celesti gratia inspiratus, aut quia forte in nostrorum manus

inciderat, metu mortis imperatorem adiit, fraudem detexit et prelium mane futurum predixit, eumque ⟨faciens⟩ planiciem, in qua tradi ceperat, devitare, eum per montana deduxit. Occurritur in montanis, hinc inde pugnatur. Sed cum, relictis sarcinis et alimentis, dux viriliter descendisset, descendit et imperator. Victoriose hostes impugnant et Dei superant inimicos. In qua pugna dux petra percussus duos dentes amisit. Abhinc ductores a soldano delegati fugerunt, timentes ne detecte fraudis imperator faceret ultionem; Christianus vero exercitus confisus in Domino, qui deduxit Israel per desertum, XV diebus per quamdam planiciem progressus, carnes comedit equinas. Agrestes vero Turchi de quibus prediximus, eos fame defecisse penitus existimantes, rursus ad bellum insurgunt prope civitatem Phyloménam magna manu militum peditumve caterva, quos invictissimus imperator devicit. Et cum maxima multitudo se in quadam clausura coacta recepisset, combusserunt Theotonici universos. Et extunc agrestes illi Turchomanni non fuerunt exercitum ulterius persecuti, sed defecerunt a facie imperatoris sicut *pulvis quem proicit ventus a facie terre.* ‖

Anno Domini MCXC Melicrinus soldani filius venit obviam cum exercitu quingentorum milium equorum et ad imperatorem misit nuntios dicens: « Revertere! Quid enim facere putas, cum habeam plura vexilla quam tu milites? ». Et cum pervenisset imperator ad quemdam pontem, Turchi fuerunt ante et retro. Sed dux anteriores devicit, et imperator posteriores in parte maxima interfecit; et sic pontem exercitus pertransiit universus. Deinde maxima et infinita multitudo Turchorum exercitus Christianorum ex omni parte circuivit, ita quod eundo per IIII ebdomadas die noctuque acriter impugnabant, et Christianis preter carnes equinas victualia deficiebant. Cumque non invenissent aquam per diem et noctem, Turcho quodam capto docente, aquam salsam sitibundi et famelici repererunt.

Altera vero die castrametati sunt in viridiis Yconii, civitatis Ysaurie. Unde soldano imperator mandavit, querens si forum tribueret an non. Soldanus respondit se daturum; sed ⟨cum⟩ nimis carum offerret, Christiani se ad pugnandum armarunt. Et

cum sexta feria IIII Temporum immineret, Gothfredus Herbipolensis episcopus asseverans se vidisse beatum Georgium contra hostes pro Christianis fortiter propugnantem, indicta penitentia et carnium edendarum data licentia, processerunt ad bellum. Et dux quidem, civitatem expugnans, eam viriliter obtinuit et ferro omnes rebelles occidit. Imperator quoque, in filium soldani post terga pugnantem victrices aquilas dirigens, predicta milia Turchorum et Turchomannorum exterminavit et innumerabilem ex eis multitudinem interfecit. Urbe capta potenter, soldanus, se in munitionem fortissimam que erat in urbe recipiens, | misit ad imperatorem, dicens se velle forum dare et quicquid vellet recipere. Imperator obsides petiit et, propter fetorem cadaverum (erant enim domus et vie cadaveribus plene) ab urbe discedens, in pomeriis castrametatus est. Dedit itaque soldanus obsides, dedit et forum victualium et equorum. Sed ⟨quoniam⟩ equos pernimium caros vendere sattagebant, equum pro centum marchis videlicet offerentes, a Theotonicis econtra dolum dolo compensantibus pro marcha fertonem recipiebant. Quod audiens soldanus misit ad imperatorem, conquerens quod sui pretio deciperentur. Cui respondit imperator quod, si bonum forum darent, bonam marcham acciperent. Constituti sunt igitur hinc inde iustitiarii taxatores.

Ad hec procedens Christianus exercitus a quibusdam agrestibus Turchomannis, qui non sunt de potestate soldani, molestias multas pertulit, quousque ad Laurendam civitatem, que dividit Armeniam a Lychaonia, et ad Armenie montana pervenit ; ubi noctis conticinio auditus ⟨est⟩ ex improviso armorum strepitus et tumultus ; qui cum nullus fuisset in re, coniecturatum est vicini augurium infortunii. In montibus autem Armenie Grecos et Armenos invenit forum alacriter exhibentes. Cum ad aures Saladini hee victorie pervenissent, expavit. Et die sancto Pentecostes Saladinus, cum tanta suorum multitudine montes et colles et planiciem operiente, quanta nusquam creditur apparuisse, Christianos potenter invasit, sperans omnia tentoria usurpare et Christianos miseros captivare. Sed evanuit cogitatio eius, quia Christiani viriliter resistentes ei lesionem per balistas non

modicam intulerunt. Cedens itaque | Saladinus magnam sui exercitus partem ad resistendum imperatori transmisit.

Sed (heu !) paucis diebus elapsis, et mors imperatoris innotuit, et rumor superveniens de morte Siculi regis exercitum Christianum plurimum conturbavit. De montibus imperator descendens Salephy flumen reperit, per cuius ripam duobus diebus progressus, tercia luce pausavit in locis amenis. Et cum esset estus magnus valde, imperator descendit in flumen cum duobus militibus se cupiens balneare. Cumque natare cepisset, impingens in scopulum natandi vires amisit. A militibus igitur apprehensus ad ripam semivivus ducitur. Et accepta penitentia et corpore Domini, eo die mortuus est, [die Sabati, VIII mensis Iulii]. Pro dolor! Humidum suffocat elementum, quem ignea bella vincere nequiverunt. Invictus duritia ferri, fluidi mollicie vincitur elementi. Adimpleta est eo die prophetia in turri circa flumen constructa Chaldaicis litteris exarata, scilicet : « Melior hominibus et potentior omnibus in aquis Saléphicis suffocabitur ». Propter quam Manuel imperator Constantinopolitanus inde transiturus fecit inibi pontem edificari. Portantes igitur eum ad civitatem Salephym aromatibus condierunt ; et duce super exercitu domino constituto, perveneruntTharsum Cilicie civitatem, ubi et imperatoris carnem condiderunt. Deinde Levoni de Montanis obviantes, ab eo magnifice recepti et cum triumpho magno ad civitatem Mamistiam sunt deducti, ubi fluvius defluit, qui Geon ab incolis appellatur. Cuius fons aut potius scaturigo in Quadragesima dumtaxat tanta per singulos annos repletur piscium multitudine, quod ea die religiosi sufficienter reficiantur Armeni, pisces ul|terius in Quadragesima non comessuri. Ubi cum dux infirmaretur, visitavit eum catolicus Arminiensis. Quo proinde Antiochiam navigio perveniente, Christianus exercitus per Portellam, ubi Darius dicitur esse sepultus et thesaurus Alexandri absconsus, deinde per quamdam porte stricturam pervenit ad castrum quod Guascónum ab incolis nominatur. Quod cum a Saladino detineretur, Christianus exercitus a sagittariis impeditus est. Demum patriarcha et princeps et populus Antiochenus ducem et exercitum cum triumpho Antiochiam deduxerunt et carnem imperatoris honorifice sepelierunt.

Ubi de consilio principis et patriarche moram fecit, quousque marchionem de Monte Ferrato ad se vocaret, qui tunc in Achonensi erat obsidione. Qua vocatione audita marchio, baronum communicato consilio, Antiochiam festinus adivit. In cuius absentia cum pedites exercitus Achonensis a nullo refrenarentur, in festo sancti Iacobi vagantium plus quam octo ⟨milia⟩ Saracenorum impetu occiduntur.

Marchio vero, transiens per Tyrum, comitem Henricum de Campania tunc applicantem maximo suscepit honore. Qui ad exercitum veniens dux est ab omnibus approbatus. Transiensque marchio per Tripolim viduas et orphanos et nobiles auro et argento sustentavit egenos. Deinde applicuit ad portum Sancti Symeonis, qui quoque Soldinus ab incolis appellatur. Iuxta quem est montana Nigra, quam multitudo inhabitat heremitarum diversis linguis et moribus Deum laudantium. Unde ⟨a⟩ patriarcha, principe et duce magno cum triumpho receptus, ad civitatem usque deductus, ingressus est. Cui se et exercitum dux omnino commisit, ei ut paternis asseverans se obedire velle preceptis. ‖ Audiens Saladinus hec misit exercitum sub Tachahadino fratre et Mirahalmo filio militantem, ut districtum occuparet Byriti. Quod dux et marchio percipientes, cum ab Antiochia usque Tripolim pervenissent, a Saracenis Laudiciis et aliis multipliciter infestati, a Tripoli Tyrum navigio pervenerunt, ubi ossa imperatoris arche tumulo commendarunt. Et in Septembrio mense in campo Achónis Theotonici castrametati sunt. Tuncque archiepiscopus Cantuariensis applicuit. Deinde Christiani castra exeuntes dimicare disposuerunt et Saladinum more Lombardorum vexillum in carrocia deducentem usque Saphoréam et Recortánam, ubi Achonis fluvius oritur, insecuti sunt, cum de loco ad eorum insecutionem castra mutaverit ; postmodum ad campum illesi reversi sunt.

Adveniente Novembrio mense, valida fames Christianos invasit, ut carnes equinas carissimis emptas commerciis ⟨comedere⟩ artarentur. Sicque per totam yemem fame, frigore, gladio macerantur. Tuncque Ysabella condam regis Aymerici filia, regni hereditatem, sorore defuncta, iure successorio petens, a

Sighifredo Turonensi, cui nupsit, episcoporum sententia separata est. Quam barones marchioni matrimonio copulantes, eum in regem et dominum elegerunt. Hic igitur, ut largus et magnanimus, et galeas in mari tenuit, et exercitum frumento et ordeo refocillavit. Adveniente Quadragesima, navibus cum commerciis applicantibus, modius ⟨frumenti⟩ una die a centum bisanciis ad octo descendit et in contiguo declinavit usque ad unum.

Anno Domini MCXCI Phylippus comes Flandrie et postea rex Francorum, dux Burgundie, comes de Nivers | et comes de Baro venerunt. Rex igitur ante turrim Maledictam castra regalia fixit et palacium lapideum fabricavit, et Malivicinum rationabiliter appellatum, ut Maledicta turris mala vicinitate palatii lapidum ictibus verum sui nominis sortiretur effectum. Mangana erigi, gattos et cletas apparari ⟨fecit⟩ et propter ignem agrestem laminis plumbeis operiri. Comite vero Frandiarum in brevi defuncto, rex, a Frandensibus fidelitate recepta, turri Maledicte frequentius manganis maledixit et civitatem Acriam acrius impugnavit. Nam instrumentis eius combustis omnibus, ad iussum regis vehementer irati peregrini scalis appositis ascendunt muros. Sed ab angustia caloris et fumi denique depelluntur. Albericus autem marescalcus regalis intra menia urbana descendens *sicut leo rugiens* seviebat. Et cum bipenni, que et acia nominatur, plurimos unus occidens et plures fodiens, occisus est. Cuius capud a Saracenis ad collegas mangano pro saxo trahicitur. Muro perforato, duo Saraceni civitatem egressi postularunt in Christi nomine baptizari. Qui renati fideles in operibus inventi sunt. Mangana, marchione preside, reparantur; qui regi tradidit Tyrum, observans quod promiserat, se scilicet coronato primitus venienti de ultra mare omnifarie redditurum. Rex autem suis hominibus communivit.

Interea Ricardus rex Anglorum sibi Cyprum insulam subiugavit, Ysachium, qui se imperatorem nominabat, capiens et immensas divitias et victualia et animalia deducens. Qui a Cypro pelago sulcans navem Saracenorum a Beritho proficiscentem et Achonem properantem invenit. In qua | erant septenginti viri *ad bella fortissimi* cum sufficientia stipendiorum et omni

genere armorum et igne agresti et serpentibus et cocodrillis interemtioni nequiter deputatis. Hanc igitur cum XXIIII galeis, cum quibus in retroguardia suarum navium accedebat, impugnavit ter et quater cum magno detrimento suorum. Post hec regis improperiis et blandimentis, minis et premiis promissis armantur et navem impugnando perforant et submergunt, duobus e naufragio tantum superstitibus reservatis; quorum unum, cum venisset in campum, ad Saladinum, alterum misit in urbem. Ad hec rex Francorum, licet rege Anglie dissentiente, pugnam indixit. Pugnatur, et muri securi inciduntur, Saracenis Saladino ambaxantibus, ut in eorum studeat acellerare succursum. Adveniente nocte marchioni custodia delegatur; a quo Mostúbus consensu regis Francie de colloquio datam securitatem accepit. Adveniente die coram regibus aliisque baronibus colloquium celebratur. In quo Mostúbus civitatem reddere cum omnibus rebus, dummodo persone abire permitterentur illese, promisit. Christiani vero sanctam crucem, captivos omnes et regnum repetunt universum. Mostúbus Saladinum asserit consulendum. Obsidibus ergo datis consulitur. Qui promisit crucem reddere pariter et Achónem, mille quingentos Christianos et centum milites et ducenta milia biçantiorum.

Dum hec agerentur, rex Anglie murum agreditur; per dedictionem civitas obtinetur quarto Ydus Iulii, anno Domini MCXCI. Positisque a regibus in portis custodibus, solis Francigenis | et Anglicis patebat ingressus, ceteris sive de Romano imperio sive aliunde, licet per biennium laborassent, obprobriose reiectis. Nam intrare volentes colaphys et verberibus cedebantur. Sed et tredecim ex Polinis pede truncati sunt. Cum igitur prope quingenta milia hominum, preter mulieres et parvulos et armorum multitudinem, que vix numerari poterant, et ampullas ignis agrestis V et galeas cum salandris et galeonibus LXX et ceteras divitias, quarum non est numerus, reges in suis manibus habuissent, inter se tantum omnia diviserunt. Iudicet Ecclesia et secutura posteritas si, que sanguine ceterorum et yemalibus fuerant parta laboribus, decuerit culmen regalis honoris ad suas manus omnino devolvere, quas non erubescebant vix tribus mensibus insudasse.

Non enim sibi victoriam, sed Domino ascribere debuerunt. Sed et cum sibi ascribere presumpsissent, reminisci debuerant aliorum, quorum ossa campus sanctus incinerat, vel presens vita libera tolerabat. Nam archiepiscopus Ravennás, langravius Toringie, Fridericus dux Suevorum et multi de imperio comites et barones in Domino mortui fuerunt, sed et universitatis defunctorum numerus, peste, fame, gladio pereuntium, est incertus ; haud tamen dubium est quod in obsidione ferme, preter principes, ducenta milia de hoc seculo migraverunt.

Ad hec rex Francie conabatur marchionem in regem promovere, rex Anglie Guidonem restituere. Demum interposita pactione Tyrus, Sydon et Baruth marchioni cum medietate Ascalonis et Ioppe iure successorio provenerunt, preterea medietas Achónis et totius regni acquisiti et acquirendi; alia Guidonis. Sic tamen, ‖ quod neuter in vita alterius dyademate uteretur. Post hec rex Francie, asoldatis pro se quingentis militibus, et armis, que sibi obvenerant, Templo et Hospitali et marchioni distributis, repatriavit cum obprobrio tam immenso, ubique sibi in faciem acclamato : « Vah, qui fugis et terram Domini derelinquis ! ». Rex autem Anglie, cum pecunia promissa non solveretur, captivos omnes contra fas et licitum interfecit (qui debuerant potius servari et in servitutem redigi), preter Monostobium et Caracosam et quosdam alios milites, quos pro pecunia relaxavit. Verumtamen Saladinus Christianis captivis malum pro malo non reddidit. Rex Anglie exinde terra marique recuperat Caypham et Cesaream. Et cum accesisset Azotum, Iacobus de Avena occiditur. Deinde Ioppem proficiscentes, in Ramá, Lydda, Turonemilitum et Bethenubilo yemantes, Ascalonem accedunt. Et videntes muros diruptos fleverunt super illam, muros et turres in brevi reedificantes. Interim inter regem Anglie et ducem Burgundie ceterosque barones Francie discordia vehemens orta est, eo quod vilipendit eos. Redeunt ergo Tyrum, progredientes ad marchionem, et cum eis quingenti electi milites, cum quibus Saracenorum casalia cursitando plurimum proficiebat.

Eodem anno, videlicet anno Domini MCXCI, Henricus Friderici primi filius regnavit apud Romanos annis VIII. Hunc

Celestinus papa, qui Clementi successerat, unxit et imperiali dyademate coronavit. Et tunc imperator apostolico dedit Tusculanum, et apostolicus Romanis. Romani vero civitatem destruxerunt et arcem, Tusculanos excecantes | et aliás deformiter mutilantes. Indeque imperator cum augusta nomine Constantia, filia condam Rogerii Siculi regis et sorore Guillielmi regis, in Apuliam descendit, ut regnum, quod sibi iure successorio, fratre ⟨uxoris⟩ defuncto, debebatur, obtineret. Sed Tancredus iam substitutus apud Panormum fuerat coronatus. Cum itaque Salernum adierit imperatrix, eam Salernitani cives nequiter capientes Messanam ad Tancredum regem miserunt; qui eam in Panormitano palatio honestate augusta dignissima conservavit. Imperator vero Neapolim cum obsederit, pene suis omnibus pestilenti morte peremptis, spe sua propositove cassatus est. Eodem anno fuit infortunium quod « malamorth » a Cremonensibus appellatur, eo quod apud Civitatem, Pergamensium castrum, contra Brixienses cum Pergamensibus congregati, divino iuditio in se ruentes aut in flumine Olei precipitantes, multi quidem capti, multique mortui sunt. Sed captos rediens de Apulia imperator e carcere liberavit, et eisdem Cremonensibus Cremam concessit et privilegio confirmavit. Ad hec in Alamanniam rediit. Cui Tancredus augustam remisit.

In millesimo CXCII et tempore imperatoris Henrici tante pluvie cum tonitruis et fulminibus et tempestatibus facte sunt, quantas nulla memorat hominum antiquitas. Lapides vero ad quantitatem ovorum quadranguli cum pluvia de celo cadentes, arbores et vineas et segetes destruxerunt et multos homines occiderunt. Corvi quoque et quam plures aves per aera in hac tempestate volantes visi sunt carbones vivos in rostro portare et domos incendere. Circa Romanam | Ecclesiam semper tyrannidem Henricus exercuit. Et ideo eo mortuo Innocentius tercius, ne frater eius Phylippus promoveretur, se opposuit et Octoni filio ducis Saxonie adhesit et eum Aquisgrani in regem Alamannie coronari fecit.

De captione urbis Constantinopolitane.

Eo tempore, dum plures barones Francie pro liberatione Terre Sancte ultra mare pergerent, Constantinopolim ceperunt.

Quod, procurante rege Anglie, marchio Montis Ferrati ab Asaxinis occiditur.

Anno Domini MCXCII rex Anglie, apud Ascalonem de reditu suo et regimine terre sollicitus, ab universo quesivit exercitu, cui terram committeret conquisitam securius et conquirendam. Post vota diversa (quidam namque Guidonem inunctum, quidam marchionem invictum, quidam comitem Campanie preferebant) marchio rex eligitur et in facie exercitus approbatur. Igitur a rege citatur, ut properet regales infulas accepturus et sceptra. Quarto Kal. Maii littere presentantur. Eodem die ab Asaxinis occiditur clamantibus : « Non eris marchio, non eris rex ! » ; quorum unus combustus est, alius, cum decoriaretur, confessus est se a Sene domino suo transmissum hoc fecisse imperio regis Anglie. Tertia die comiti Henrico illuc venienti uxor gravida copulatur invita. Redit festinus Achon, civitatem obtinuit et ingressum Guidoni prohibuit. Itaque rex Guidoni Cypricum tradidit regnum, viginti biçantiorum milibus emptum.

De Saladino qui obsedit Ioppem.

Post hec Ioppem obsidet Saladinus ; in qua patriarcha Rodulfus electus treuguas obtinuit a Saladino quod, si usque ad biduum non haberet succursum, redderet municipium. Et cum alium non haberet, se ipsum pro ovibus obsidem dedit. Duobus diebus transactis, rex navigio cum Pisanis applicuit et Saracenos castrum expugnantes viriliter exterminavit. Cui equus a castellano | paratur. Hunc solum militem pedites commitantur, et extra civitatem in Turchorum faciem castrametantur. Stupent

Turchi unius militis incursione fugati. Adducti Christiani tentoria figunt. Timuerunt plurimum Turchi ne rex tam ferus invadere velit Egyptum. Quid igitur ? Utroque exercitu fugato, ad triennium treugue pro desideriis componuntur, Ascalone destruenda et a parte neutra possidenda. Sed in hoc rex peccavit, quia patriarcham obsidem compeditum non liberavit. Adeunt igitur Christiani sepulcrum et inveniunt ibi Ethyopem nudum in Christianorum ignominiam oblationum libamina colligentem.

Quod rex Anglie, qui marchionem interfici fecerat, in quadam coquina fuit deprehensus et captus, dum in habitu scutiferi assaret gallinas.

Rex autem sub manu perfidi constitutum sepulcrum accedere noluit adoratum, sed festinavit ad reditum. Cumque de morte marchionis suspectus haberetur, sub habitu ministri Templariorum et Hospitalariorum usque in Austriam, suis aliunde remissis, pervenit incolumis. Ubi dum gallinas assaret, deprehenditur, capitur et duci Austrie presentatur. Audiens igitur imperator regem Anglie servili habitu redeuntem a duce Austrie captum, eum detinuit in custodia, eo quod contra eum presumpsisse quedam in regno Sicilie videretur et necem Conradi marchionis credebatur nequiter machinatus. Denique ipsum, pactione sibi placita, relaxavit.

Anno Domini MCXCIIII imperator Henricus in Ytaliam rediit et, ad inferiora descendens, Apuliam et Calabriam et Siciliam subiugavit, et omnia potenter obtinens, bona terre in Alamanniam thesaurosque regni portavit ; reginam et filium eius, qui patri successerat, et quos voluit captivavit. O quam digna retributio Dei, que nullum ma‖lum preterit impunitum ! Primates qui sederant *in insidiis cum divitibus in occultis, mensura qua mensi fuer*ant *met*iuntur et *iuditio quo iudicaver*ant *iudica*ntur. Phylippus, autem, frater imperatoris, filiam Ysachii imperatoris Constantinopolitani, que Rogerio Tancredi filio nupserat primogenito, viduam, viro defuncto, in Panormitano invenit palatio et inventam sibi coniugio copulavit legitimo.

Sed eumdem Ysachium imperatorem Alexius frater excecans, et Alexium filium eiusdem incarcerans, imperium usurpavit.

Anno Domini MCXCVII rursus imperator in Ytaliam rediens, in Sicilia mortuus est et sepultus.

De abbate Ioachym, qui futura predixit.

His temporibus quidam extitit Ioachym Apulus abbas, qui spiritum habuit prophetandi, et prophetavit de morte imperatoris Henrici et futura desolatione Siculi regni et de defectu Romani imperii. Quod manifestissime declaratum est. Nam regnum Sicilie multipliciter est perturbatum et imperium propter scisma divisum.

De morte imperatoris Henrici sexti et de subrogatione Octonis quarti.

Anno Domini MCXCVIII obiit imperator Henricus, filius condam Friderici primi imperatoris, in festivitate sancti Michaelis in regno Sicilie. Et facta est in regno de imperatoris electione sedicio. Nam imperator Henricus, pupillum de augusta relinquens, a principibus obtinuerat quod pupillum eligerent. Etiamve pupillo quidam fecere fidelitatem. Inter Phylippum quoque Friderici filium, Henrici fratrem patruumque pupilli, nec non et Octonem ducis condam Henrici Saxonie filium, ad imperium aspirantes, in Theotonica regione certatur; nam et uterque a principibus electus est. His temporibus Innocentius papa creatur, qui, ut pupillo esset adiutor et Ecclesie iura defenderet, adversus quemdam Marcoaldum, qui se quoque pupilli iura tueri (nescio quo spiritu) fatebatur, utroque gladio di|micans, eum viribus debilitavit. Apulia, Calabria et Sicilia vario voto vacillarunt. In Alamannia quoque varietas fuit votorum, sed concertantium nec equa iustitia nec equa potestas.

De papa Innocentio III et de multis commendationibus eius.

Iste supradictus Innocentius papa tercius fuit vir probus et fortis, dicens se habere utrumque gladium, scilicet spiritualem et temporalem; et defendit Fridericum puerum, regem Apulie et Sicilie. Et primo consecravit Octonem et eum postea deposuit, propter eius malitiam et superbiam, et Fridericum pupillum imperatorem fecit, quem filium nominavit Ecclesie. Et Grecos subiugavit cum Constantinopolitana Ecclesia. Et hereses et hereticos destruxit cum A[rnaldo] abbate Cystercense et hominibus cruce signatis, adiutorio regis Francie et comitis Montis Fortis. Sane iste Innocentius fuit iuris professor et totum ius, tam cannonicum quam civile, sub compendio emendavit in voluminibus tertiarum et quartarum Decretalium. Iste excitavit omnes Christianos ad servitium Terre Sancte. Iste fuit *potens in opere et sermone* in tantum ⟨quod⟩, si viveret magis per decennium, totum mundum subiugasset, et tota mundi natio fieret una fides. Sub isto autem imperator et Grecorum et Romanorum amici facti sunt propter unum caput, scilicet Romanum pontificem, cui serviunt in fide catholica. Nam Romanus pontifex habet utrumque gladium, quia tenet locum Dei viventis, a quo utraque potestas data est.

De Ordinibus fratrum Minorum et Predicatorum et de multis figuris in quibus prefigurati fuerunt.

His temporibus duo Ordines orti sunt, scilicet fratrum Minorum et fratrum Predicatorum. De quibus abbas Ioachym sub multis figuris predixerat, que tam in Veteri Testamento quam in Novo evidentissime continentur, ut in corvo et columba, quia et ille totus niger, et illa tota varia, in duobus angelis vespere missis Sodomam subvertendam, in Esau et Iacob, in Ioseph et Beniamin, in Manasse et Effraym, | in Moyse et Aaron, in Caleph et Iosue, in duobus exploratoribus Iericho missis a Iosue, in Helya et Helyseo, in Iohanne Baptista et homine Christo Iesu, in

duobus euntibus in Emaus, in Petro et Iohanne euntibus ad monumentum, de quibus dicitur quod *currebant duo simul* ; item in eisdem ascendentibus in templum ad horam orationis nonam, quorum unus dixit : *Argentum et aurum non est michi*, quod verbum multum notat abbas Ioachym, quare scilicet Petrus posuit dativum in singulari et non in plurali, cum similiter Iohannes nec argentum haberet nec aurum, quia ex illis erat, quibus Dominus dixerat, Mat. X : *Nolite possidere aurum neque argentum.* Hec questio duobus modis solvitur. Primo, secundum Epyphanium, sic : quia Iohannes, ex precepto Christi, sepulto Zebedeo patre suo, emit domum illam in qua Christus celebravit pascha cum discipulis suis ; in qua post resurrectionem suam et discipulis suis apparuit et Tomam credere fecit. In ea etiam clausi morabantur discipuli propter metum Iudeorum. In ea electus est Mathyas, ut esset de duodecim. In ea missus est Spiritus Sanctus. In ea comedit Christus cum discipulis in die ascensionis. Hec domus erat in eminentiori parte Ierusalem. Cuius medietatem custodiebat ille de quo Dominus dixit : *Ite ad quemdam et dicite ei : Ubi est diversorium, ubi pascha cum discipulis meis manducem?* Porro aliam partem domus locaverat Cayphe, propter quam causam dicitur quod discipulus ille erat notus pontifici. Et ubi communiter dicitur de matre Domini quod *ex illa hora accepit eam discipulus in suam,* Epyphanius neutraliter ponit « in sua », hoc est in sancta Syon. Abbas vero Ioachym figuratum in Petro consideravit quia Ordo Predicatorum, qui prefigurabatur in Petro, omnia vult sibi ascribere ; et ideo non dixit | Petrus : *Argentum et aurum non est* «nobis», sed *non est michi,* vel quia magis expropriatus, vel quia prefigurabat Ordinem illum qui omnia que ad laudem pertinent vult sibi ascribere, vel tertio modo, quia Petrus tamquam princeps apostolorum iam utebatur auctoritate pontificali, et ideo semper erat qui prius loquebatur, iuxta illud Eccli. 32 : *Loquere, maior natu : decet enim te.*

Illud etiam multum notavit abbas Ioachym, ubi loquitur de Esau et Iacob, quod Ordo qui prefiguratus fuit in Esau ibit ad filias Eth, id est ad scientias seculares, ut Aristotilis et aliorum philosophorum. Hic est Ordo fratrum Predicatorum, prefiguratus

in corvo, non quantum ad peccati nigredinem, sed quantum ad habitum. *Iacob autem, vir simplex, habitabat in tabernaculis.* Hic fuit Ordo fratrum Minorum, qui in principio sue apparitionis in mundo dedit se orationi et devotioni contemplationis.

Illud etiam non vacat a misterio, quod dicitur Io. XX: *Currebant duo simul,* id est: eodem tempore et sub eodem papa Innocentio III inchoatus est Ordo uterque. Nam anno pontificatus Innocentii tertii decimo, currente MCCVII, inchoavit beatus Franciscus Ordinem fratrum Minorum. Et quod dicitur, quod *ille alius discipulus precucurrit citius Petro et venit prius ad monumentum, non tamen introivit,* hoc est dicere quia Ordo Minorum prius apparuit mundo millesimo supraposito. Beatus autem Dominicus Ordinem fratrum Predicatorum inchoavit anno MCCXVI, sub Honorio papa III, primo anno pontificatus ipsius, et vixit in eo V annis et dimidio. Dilata est autem canoniçatio ipsius XII annis. Bononie, ubi est corpus, venerationi habetur. Beatus vero Franciscus vixit in Ordine suo XX annis completis et Assisii, ubi est corpus, venerationi habetur. Obiit autem MCCXXVI, quar‖to Nonas Octobris, die Sabbati sero, et sepultus fuit die Dominico. Canonizatio vero beati Francisci facta fuit a papa Gregorio nono anno Domini MCCXXVIII, XVII° Kal. Augusti. Translatio eius MCCXXX, VIII° Kal. Iunii. Item beatus Dominicus obiit MCCXXI, sub Honorio papa tertio, octavo Ydus Augusti.

Item de duobus Ordinibus, scilicet Minorum et Predicatorum, dicit abbas Ioachym quod adhuc prefigurati fuerunt in Barnaba et Paulo et in duobus testibus Apocalipsis XI. Et multa talia dicit. Auctoritatem etiam Iere. XVI exponit de duobus Ordinibus, scilicet: *Ecce ego mittam piscatores multos, dicit Dominus, et piscabuntur eos. Et post hec mittam eis multos venatores, et venabuntur eos de omni monte et de omni colle et de cavernis petrarum, quia oculi mei super omnes vias eorum.* Auctoritatem vero Zacharie XIII non nisi de Ordine fratrum Minorum intelligere potuit, et propter precedentia et propter subsequentia, scilicet: *Et convertam manum meam ad parvulos, et erunt in omni terra, dicit Dominus* et cet.

Porro Innocentius tertius legatos ad Phylippum regem Fran-

corum misit, ut terram Albigensium invaderet et hereticos deleret. Qui omnes capiens concremari fecit. Hic MCCXV, pontificatus sui XVIII, sollemne concilium congregavit, in quo de toto mundo interfuerunt prelati. Et ego sermonem suum, quem ibi fecit, vidi, qui tale habuit thema : *Desiderio desideravi hoc Pascha* et cet., et omnia que ibi ordinata sunt legi. Inter que statuit papa quod de cetero nulla religio mendicans consurgeret. Sed ista constitutio propter prelatorum negligentiam servata non fuit. Immo quicumque vult imponit sibi caputium et mendicat et gloriatur se religionem novam fecisse. Et ex hoc fit in mundo confusio, quia seculares inde gravantur, et his qui laborant in verbo et doctrina, quos statuit Dominus de Evangelio vivere, helemosine non sufficiunt. Nam tantum relinquunt in | testamento rudes seculares, qui non habent scientiam discernendi, uni muliercule in heremitorio commoranti, quantum uni collegio in quo sunt XXX sacerdotes qui quasi cotidie pro vivis et mortuis celebrant. Videat Dominus et quod non bene fit mutet in melius. Cetera que ibi ordinata fuerunt non scribo propter tedium et propter prolixitatem vitandam.

Denique Innocentius, MCCIX, Octonem quartum in imperatorem coronavit et, ut iura Ecclesie salvaret, ab eo sacramentum exegit. Qui statim ipso die contra iuramentum venit nec non et Romipetas spoliari fecit. Unde papa eum excommunicavit et ab imperio deposuit. Octone deposito, Fridericus Henrici filius eligitur et ad honorem imperii coronatur. Leges optimas pro libertate Ecclesie et contra hereticos edidit. Hic super omnes divitiis et gloria abundavit, sed eis in superbia abusus fuit. Nam tyrannidem contra Ecclesiam exercuit. Duos vinculavit cardinales, prelatos quoque, quos Gregorius nonus ad concilium convocaverat, capi fecit. Et ab ipso ideo excommunicatur. Denique, Gregorio multis tribulationibus presso et defuncto, Innocentius quartus, natione Ianuensis, concilium apud Lugdunum convocans ipsum imperatorem deposuit. Quo deposito et defuncto, sedes imperii usque hodie vacat. Considera quod verba supraposita de Friderico et papa Gregorio et Innocentio quarto per anticipationem dicta sunt et quasi sub epylogo.

Que secuntur verba sunt Sichardi episcopi Cremonensis. Eodem tempore fuit quidam Cremone vir simplex, fidelis plurimum et devotus, nomine Homobonus; ad cuius obitum et ad cuius intercessionem et merita Dominus huic mundo multa declaravit miracula. Eapropter Romam peregre proficiscens eodem anno, scilicet MCXCIX, presentiam summi pontificis | adii et, ut in cathalogo sanctorum adnumeraretur auctoritate ecclesiastica, per divinam misericordiam feliciter impetravi.

Et eo anno iverunt Bononienses Cesenam contra Marcoaldum. Et post mortem Henrici dictus Philippus, frater eius, factus est rex, et stetit in discordia cum Octone, et mortuus est gladio.

Anno Domini MCXCIX iverunt Regini cum exercitu suo contra Mediolanenses et Placentinos in servitio Parmensium et Cremonensium apud Burgum Sancti Donnini, et fuit magnum prelium inter eos; et captum est castrum Puliani.

Anno Domini MCC Romani Viterbienses in forti brachio subiugaverunt, personas et opes ad Urbem triumphali gloria transferentes.

Anno Domini MCCI cives Constantinopolitani, habentes Alexium tyrannum exosum, quemdam Iohannem improvide coronarunt. Sed ab eisdem in palatio destitutus est. Unde et nocte proxima ab Alexii Guarangnis occisus est. In quo conflictu puer Ysachii filius e carcere liberatur. Eodem anno, octavo die exeunte mense Septembris, devicti et capti fuerunt et fugati Mutinenses a Reginis in villa que vocatur Formigina. Et fuerunt fugati a Reginis usque in pratum Tençonis. Et ceperunt dominum Albricum de Leudenaria potestatem Mutinensium et fere omnes Mutinenses.

Anno Domini MCCII, quo quasi iubeleo fere tota Lombardia treugue vinculatur in lustro. Merito dixerim iubeleo, quo et in remissione peccatorum maxima Ierusalem tendentium peregrinorum accingitur multitudo. Inter quos fuere precipui Balduinus comes Frandensis, Lodoycus comes Blesensis nec non et Bonifatius marchio Montis Ferrati. Eodem anno fuit terremotus magnus in Syria, quo civitates et | oppida nutaverunt. Etiam ipsa Tyrus fere corruit universa. Etiam stellarum visa est in eadem

provincia maxima dimicantium pugna, quarum septentrionales de orientalibus victoriam detinebant. Quod non est ambiguum futuri excidii presagium extitisse. Nam predicti peregrini apud Venetias congregati, cum Venetis arripientes iter, primo Zadram, municipium Dalmatie munitissimum, in sinu Adriatico situm, Venetis nimis infestum, auctorante venerabili viro Henrico Dándalo duce et stolio Venetorum invadunt; quod non diu obsessum Veneti destruxerunt. Interea filius imperatoris Ysachii predictus puer Alexius de carcere liberatus Phylippum cognatum suum adiit, Alamannie regem, supplicans ut sibi auxilium impertiret. Eodem anno in mense Iunii venerunt Mutinenses et Veronenses cum carrocio et Ferarienses cum carrocio et exercitibus suis et obsederunt castrum Herberie cum mánganis et prederiis, nec fecerunt aliquod malum dicto castro. Eodem anno, tempore domini Gerardi Rolandini potestatis Regii, concessa fuit aqua Situle communi Regino per arbitros, scilicet per dominum Guidonem Lupum marchionem, civem et potestatem Parme, et per Guariçonem de Michara et Aymericum Dodhomi potestatem [Cremone], ut in registro communis Regini continetur.

Anno Domini MCCIII tanta fuit locustarum in Syria multitudo, quod germinantia lederent universa. Eodem anno predictus dux ceterique barones adolescentem unanimiter assumentes, Adriatico mari decurso, ‖ ad Illiricum pervenerunt. Et primo Duratium puero subiugatur. Ceterisque maritimis subiugatis, Constantinopolim per Elespontiacum pervenerunt. Interea in Venetos ceterosque Latinos Constantinopolim commorantes Grecorum et Guarangorum desevit atrocitas, eos impugnans, capiens et occidens. Cumque cives commoniti legitimum dominum recipere et tyrannum excludere recusarent, irruentes Latini viritim in urbem, catenas portus fregerunt, naves submersserunt. Et cum Blacherne palatium obsiderent, Odighitria, id est beate Virginis ycóna ab evangelista Luca Virgini conformata, ad confusionem hostium menibus superponitur, sed a Latinis reverentius adoratur. Deinde Basilográphya, id est regalis scriptura cuiusdam prophete Danielis Achivi, qui de imperatorum Constantinopolitanorum successionibus enigmata

scripsit, producitur in medio. Ubi cum legeretur quod natio flava cesarie ventura esset urbis excidio, urbemque gravi expugnatura prelio, tamen ad ultimum (quod in ipsos decidat !) peritura, hoc facto confisi Achivi repente irruunt in Latinos. Demum, urbe terra marique viriliter impugnata et ex magna parte combusta, tyrannus aufúgit. Ad hec Ysachius restituitur et Alexius adolescens in mense Iulio in ecclesia Sancte Sophye magnifice coronatur. Postea, cum Greci Latinos publice iniuriis multis afficerent et privatim occiderent, Latini arma sumentes rursus urbem combusserunt et predam maximam exportarunt.

Ad hec, cum se tyrannus Andrinópoli recepisset, imperator iuvenis eum, col|lecto exercitu, cum baronibus effugavit et sibi Traciam subiugavit. Sed, cum peregrini magnis remunerandi promissis instarent, malo Grecorum consilio usus, beneficiorum ingratus, clam et palam beneficiis adversatur. Igitur inter eum et Latinos ziçaniis seminatis Greci, habentes eum exosum, quemdam Constantinum imperatorem efficiunt, populus autem Alexium Murçuflium coronavit. In qua contentione prepotens fuit Alexius ille Murçuflius. Adolescens vero Alexius, cum vix regnasset sex mensibus, suffocatur; pater Ysachius moritur. Murçuflius tyrannus a peregrinis de solutione pecunie impetitus solvere diffitetur. Quocirca Veneti pariter et peregrini civitatem unanimiter adoriuntur et universam regionem in circuitu depopulantur et Murçuflium, dum die quadam in nemorosis lateret insidiis, effugarunt et fratrem eius et vexillum et ycónam regiam capientes. Econtra de suis Greci viribus presumentes, lingue potius contumeliis armati quam viribus corporis vel audatia cordis rebellant.

Eodem anno rex Armenie Antiochyam obsedit, et, licet eam cum exercitu introierit, non tamen obtinuit. Eodem anno magister Petrus cardinalis, apostolice sedis legatus, apud Seleuciam, Cilicie municipium, Armeno catholico ⟨pallium⟩, XIIII suis episcopis mitras et baculum, me presente, in presentia regis Armeni tribuit pastoralem, recipiens ab eo debitam Sancte Romane Ecclesie fidelitatem.

Anno Domini MCCIIII fuit maxima copia panis et vini: pro XII imperialium sestarius frumenti, et pro IIII imperialium

sextarius spelte et melice, et pro VIII imperialium sextarius fabe. Et | fuit maxima mortalitas et pestilentia boum et porcorum; et Pascha fuit in festo sancti Marchi.

Eodem anno, Grecorum verbis contumeliosis superbia increbrescente, Veneti ad bellum cum baronibus accinguntur et urbem aggressi salo soloque viritim excertant; machinis, telis et spiculis a Grecis resistitur. Sed, fatiscentibus eis, a militibus impetuose itur in urbem. Murçuflius in fugam vertitur. Alius ad imperium, scilicet Áscari, a civibus infatuatis eligitur. Sed adveniente luce a Latinis Blacherna et Buccaleonum palatia occupantur. Quid plura ? Grecorum strage data multorum, gens illa, spiritu consilii destituta, condam prudentie filia, nunc sine prudentia, sicut pulvis disperiit, sicut fumus evanuit, sicut fenum exaruit, et Latinorum gens urbem Constantinianam in mense Aprili victoriose obtinuit. Ad hec barones Balduinum Flandrie comitem in imperatorem dyademate coronarunt, votis communibus imperium sortientes. Nam quarta imperatorie maiestati, triumve quartarum medietas cessit Venetis, et cetera peregrinis. Bonifacius vero marchio, qui Margaritam imperatricem, condam Ysachii ⟨uxorem⟩, sororem Aimerici regis Ungari, sibi in matrimonio copulavit, Thesalonicam vendicavit. Murçuflius autem, Alexium tyrannum adiens et intendens eum blanditiis et alicuius spei seducere verbis, lumine privatus est. Rediensque ad urbem a Latinis misericordiam impetravit. Sed cum rursus proditionis moliretur insidias, de columna Tauri per sententiam precipitatus est, ut, sicut presumpserat *ascendens in altum*, sic de alto | rueret in precipitium. Áschari quoque trans Elespontum fugato, Latini victoriosi fere monarchiam Grecorum obtinebant. Adimpleta est itaque prophetia quam mathematicus quidam predixit Achivus : « Gaudete, septem montes, sed non mille annos ». Nondum enim a Constantino millesimus advenerat annus, quando Septemsolium, id est Constantinopolis, a summo gaudio tristicie ruit in yma.

Eodem anno cometa magnus Acriam illustravit. Eodem anno venerabiles viri dominus Sosfredus et magister Petrus, presbiteri cardinales, apostolice sedis legati, de Syria Constantinopolim adierunt, ubi ab imperatore civibusque Latinis et Grecis

apud Sanctam Sophyam honorifice recepti fuerunt. Qui ibidem spiritualia negotia tam inter Grecos quam Latinos diffinierunt et divina officia, me assistente, sollemniter celebrarunt. Nam et ego ad mandatum predicti cardinalis magistri Petri, in Sabbato IIII Temporum ante Nativitatem Domini, in templo Sancte Sophye sollemniter ordines celebravi. Qui et ipse pro amore Domini crucifixi peregrinans in Syria, sicut prius, ut ei assisterem in Armenia, sic et post in Grecia fueram comitatus eumdem. Eodem anno Greci quasi excitati se, Latinis expulsis, in Andrinopoli receperunt.

Anno Domini MCCV Balduinus imperator Constantinopolitanus Grecos in Andrinópoli congregatos obsedit. Sed a Blaccis forinsecus agregatis et Cúmanis, cum quibusdam ex baronibus suis vel occisis vel captis, pariter et captus est et consequenter occisus. Ideoque recedens ab obsidione confusus ‖ Latinorum exercitus, tamen rediit in urbem Constantinianam illesus. Cui frater imperatoris, Henrico Venetorum duce defuncto, prefuit Henricus nomine, vir audax et exercitio militaris. Marchio quoque Bonifacius, qui Thessalonie regnum cum circumquaque provinciis subiugaverat, Grecis et Blaccis adversantibus multa perpessus est. Fuit igitur hoc anno Grecis arridens et blanda, sed Latinis adversa fortuna. Quod mathematici predixerunt Achivi. Verumtamen invictus marchio vinctum, quem ceperat, Alexium, condam imperatorem, cum uxore misit in Lombardiam, ut in custodia servaretur et a tyrannide, quam semper exercuerat, arceretur. Eodem anno venerabilis Innocentius papa binos patriarchas ordinavit, Albertum Vercellensem, episcopum (heu!) solo nomine Ierosolimitanum (*facta est* enim *vidua domina gentium* et *princeps provinciarum posita sub tributo*), et Thomam, Venetum natione, quem Constantinopolitane prefecit ecclesie.

Anno Domini MCCVI in orientali et occidentali quidem imperio et apud Antiochiam predictis ex causis inter predictos certatur illustres.

Anno Domini MCCVII Aço marchio fuit expulsus de Verona, et pro illo facto fuit destructa Verona. Eodem anno marchio Bonifacius Montis Ferrati in prelio occiditur, filios derelinquens

Guilielmum in Ytalia et Demetrium apud Thessalonicam successores.

Anno Domini MCCVIII sopita est seditio regum de occidentis imperio concertantium. Nam Phylippo in thalamo nequiter occiso successit feliciter Octo quartus. De quo noctu quidam previderat visionem, se esse Dei gratia dicentem et futura his | versibus prophetantem, scilicet :

Sufflo da terre rex Octo xer errat Adolfus.
Xer dolor Octo tibi, suspice : finit ibi.

Huius paranigmatis hoc anno sententia declaratur sic : « Sufflo » : inspiro ; « da terre » : dic terrenis. Quod « rex Octo xer », ratione dolet ; et quod « errat Adolfus » : electus Coloniensis. « Xer dolor Octo tibi » expositio est clausule precedentis ; « suspice : finit ibi » : ostendit enim visio previsori temporis determinationem, hunc annum in pariete pictum, litteris annotatum.

Hoc eodem anno fuerunt carrocia de Parma et de Bononia in servitio communis Regii in obsidione Suçarie, quam fecerunt Mantuani et marchio Estensis et Ferarienses et Veronenses et Mutinenses et Cremonenses et multi alii cum eis circa Suçariam cum mánganis et prederiis et aliis instrumentis ad capiendum castrum Suçarie, et omnes fugierunt timore Reginorum et suorum amicorum. Et fuit eo anno maxima abundantia panis et vini.

Anno Domini MCCIX Octo imperator hospitatus est super Renum (quidam torrens est in episcopatu Regino) et ad Salvam Terram similiter hospitatus fuit. Et fuit coronatus a papa Innocentio III die XI° intrante Octobri. Et in eodem anno Salinguerra cepit Ferariam, quam Aço marchio detinebat, et eum expulit. Coronatus autem predictus Octo contra patrem, coronatorem suum, contra matrem Ecclesiam, que eum genuerat, multis nisibus properat, et contra regem Sycilie pupillum, cui preter Ecclesiam non erat adiutor, sese confestim armavit.

Propterea sequenti anno, scilicet anno Domini MCCX, venerabilis pater Innocentius, *potens in opere et sermone*, iam | dictum

imperatorem excommunicavit Octonem. Ipse nichilominus exercitum, cui Aço Hestensis marchio preerat, in Apuliam misit. Posteaque per Tusciam transiens, collecto magno exercitu, quedam loca per vim, quedam per deditionem obtinuit, Viterbio penitus repugnante, Perusio et Urbe Vetere et aliis paucis. Deinde properans in Capua hyemavit.

De Uguitione Ferariensi episcopo.

Uguitio, natione Tuscus, civis Pisanus, episcopus Ferariensis fuit; librum Derivationum composuit; viriliter et digne et honeste episcopatum rexit et laudabiliter vitam suam finivit. Et alia quedam opuscula composuit, que sunt utilia et habentur a pluribus; que etiam vidi et legi *non semel neque bis*. Anno Domini MCCX ultimo die Aprilis migravit ad Christum. Et stetit in episcopatu XX annis minus uno die.

De domino Nicholao Regino episcopo.

Anno Domini MCCXI dominus Nicholaus Reginus episcopus positus fuit in cathedra die prima Iunii. Hic fuit nominatus episcopus et quasi vir militaris. Gratiam habuit imperatoris Friderici et Romane curie. Paduanus fuit, nobili genere ortus de Maltraversis, pulcher homo, largus, curialis et liberalis. Maius palatium episcopii Regini fieri fecit. Fratres Minores in tantum dilexit, quod matricem ecclesiam, scilicet episcopalem, voluit eis dare ad inhabitandum. Et consentiebant canonici qui erant tunc temporis, et amore fratrum volebant ire et habitare per capellas civitatis Regine; sed fratres Minores ex humilitate sua non talia passi sunt, sed recusaverunt omnino. Huic episcopo accusatus fuit canavarius suus quod fratribus Minoribus subtrahebat helemosinam panis quam ipse statuerat. Et ideo vocavit eum ad se et valde dure reprehendit eum dicens: « Nonne Ecclesiasticus IIII dicit: *Fili, helemosinam pauperis ne defraudes?* ». Sed cognoscens

episcopus, Salomone testante, Prover. XXIX, quod *servus verbis erudiri non potest, quia quod dicis intelligit et respondere contemnit*, posuit eum in artissimo carcere et obscuro et *sustentavit eum pane tribulationis et aqua angustie*; postmodum expulit eum a se. Benedicatur ipse ! Sciebat enim quod « genus servorum nisi cum supplitio non emendatur », sicut dixit quidam tyrannus nutritoribus sancti Ypo|liti. « Benedicatur », dicit Patteclus, « marchio Montis Ferrati, qui omnibus pepercit nisi scutiferis ». Miserrimi homines qui, postquam exaltati et honorati sunt in curiis magnorum, efficiuntur avari, ut ostendant se bonos conservatores et custodes rerum dominorum suorum, et subtrahunt pauperibus et viris iustis quod postea suis dant meretricibus ; et interdum in aliquibus partibus dominorum uxores et filie servorum et canavariorum et gastaldorum efficiuntur amasie, eo quod de rebus domus nichil nisi per manus talium habere possint omnino. Miserrimi tales domini, qui plus diligunt res temporales quam honorem proprium et corpus uxorum et filiarum. Hec omnia *vidit oculus meus* et probavit singula. Igitur dominus Nicholaus Reginus episcopus valens homo fuit et in multis expertus. Erat enim cum clericis clericus, cum religiosis religiosus, cum militibus miles, cum baronibus baro.

Eodem anno progrediens imperator Octo per Apuliam, civitates et loca per deditionem accepit usque Polycomi. Dum hec agerentur, principes Alamannie Fridericum regem Sicilie, condam imperatoris Henrici filium, de quo prediximus, in imperatorem elegerunt, citantes eum ut in Alamanniam properaret. Quo audito festinans imperator, qui apud Laudam curiam quasi celebravit inanem (Hestensis enim marchio iam cum Papiensibus et Cremonensibus et Veronensibus consensu summi pontificis fedus inierat contraditionis), inglorius in Alamanniam introivit.

Anno Domini MCCXII predictus rex Sicilie, Romam veniens, a summo pontifice et a Romanis magnifice receptus est. Deinde, navigio Ianuam attingens, per eorum manus et marchionis ‖ Guilielmi Montis Ferrati usque Papiam deductus est et gloriose receptus, et per eos ad Lambrum usque deducitur. Cui Cremonenses ad Lambrum alacriter occurrentes, eum Cremonam cum

tripudio et hastiludio deduxerunt. Sed ex Papiensibus militibus, dum reverterentur, multi a Mediolanensibus capti sunt. Rex vero, Mantuam et Veronam atque Tridentum felicissime transiens, in singulis civitatibus extitit gloriosus. Exinde per Curiam introivit in Alamanniam, et a principibus de die in diem fidelitates accipiens, apud Magontiam coronatur; postmodum apud Ratisbonam sollemnem curiam celebrans, a rege Boemie et ab aliis multis principibus fidelitates accepit. Et eodem anno, primo die intrante Augusto, iverunt Regini cum exercitu suo peditum et militum in servitio Bononiensium ad montem Sambuganum contra Pistorienses.

Item eodem anno Almiramamolinius rex Mauritanie, veniens in Hyspaniam cum infinita multitudine Saracenorum, minitabatur non solum Yspanias, sed etiam Roman, immo Europam capere universam. Sed Innocentius papa Christianorum signaculo insignitorum fecit contra illos multitudinem congregari; qui prima acie Malagon castrum ceperunt, deinde Colatravam, Alarcos, Benaventum, Petrabonam occupantes, ad Portum Muradal fixere tentoria. Portus autem artus erat, ut ducenti homines quasi toti mundo transitum prohiberent. Nostris igitur hesitantibus, ecce duo Christicole sub specie venatorum; quibus precedentibus ex alio | montis latere, contra spem Saracenorum, totus montem pertransiit Christianorum exercitus, die Sabbati non longe a castris inimicorum Christi tentoria figens. Die Lune diluculo dispositis aciebus in campo, XVII° Kal. Augusti, congressi sunt Christiani et inimici Christi. Et per gratiam Salvatoris, christianissimis regibus Arágonum et Navarre et Castelle trucidantibus, hostes terga verterunt; quorum infinita milia Christicolarum gladius devoravit. Nam per V leucas fugati sine numero corruerunt. Deinde nostri, habita victoria, procedentes Ubedam civitatem viriliter occuparunt. In qua sexaginta milia utriusque sexus gentilium occiderunt. Demum Christianus exercitus ad propria remeavit, agens gratias Salvatori. Cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen.

Hic verba Sichardi episcopi deserunt.

A[modo] incurrimus verba inculta et rudia et grossa et super-

flua, que etiam in multis locis gramaticam non observant, sed ordinem ystorie habent congruum. Et ideo oportebit nos amodo ordinare et meliorare et addere et demere et gramaticam bonam ponere, cum fuerit oportunum, sicut etiam supra in hac eadem cronica manifestum est nos fecisse in multis locis, in quibus multas falsitates et ruditates repperimus, quarum alique a scriptoribus sunt introducte, qui multa falsificant, alique vero a primis dictatoribus fuerunt posite. Qui vero post ipsos aliquid addiderunt, simplici fide secuti sunt ipsos, nec consideraverunt utrum bene dixerint necne. Et hoc ideo fecerunt, vel propter laborem vitandum, vel forte quia ystoriarum periciam non habebant. Et [tamen] melius fuit quod aliquid scriberent, quamvis [simpliciter], quam quod omnino dimitterent, quia [saltem] millesimum annorum incarnationis Dominice sub | quo hec vel illa facta fuerunt habemus ab eis, et aliquam veritatem ystorie et rerum gestarum et negotiorum accidentium, quam forte non haberemus, nisi Deus revelare vellet, sicut revelavit Moysi et Esdre et Iohanni in Apocalipsi et Methodio martyri in carcere existenti et multis aliis quibus revelata fuerunt futura et secreta celestia. Ideo dicit beatus Ieronimus quod « in tabernaculo Domini offert unusquisque quod potest. Alii aurum et argentum et lapides pretiosos, alii byssum et purpuram et coccum offerunt et iacinctum. Nobiscum bene agitur, si obtulerimus pelles et caprarum pilos. Et tamen Apostolus contemptibiliora nostra magis necessaria iudicat. Unde et tota illa tabernaculi pulcritudo et per singulas species Ecclesie presentis futureque distinctio pellibus tegitur et cilitiis, ardoremque solis et iniuriam ymbrium ea que viliora sunt prohibent ». Similia fecimus in multis aliis cronicis que a nobis et scripte et edite et emendate fuerunt.

Porro, anno et millesimo supraposito, rex Francie cum comite Montis Fortis crucesignatus fuit et preparatus cum aliis hominibus crucesignatis pro prelio et exercitu, qui fuit in Yspania, quando apud Muradal imperator Saracenorum devictus fuit, qui quinquaginta reges habebat, a tribus regibus Yspanis, scilicet Castelle, Navarre, Aragonie, cum adiutorio Portugalensium ; de quibus XI milia prima acie mortui fuerunt.

Eodem anno, scilicet MCCXII, trium puerorum quasi duodennium, qui se visionem vidisse dicebant, crucis signaculum assumentium in partibus Colonie persuasu, multitudo innumera pauperum utriusque sexus et puerorum de Theo|tonia peregrinantium in Ytalia crucesignatorum accessit, unanimi corde et una voce dicentium se per siccum maria transituros et terram sanctam Ierusalem in Dei potentia recuperaturos; sed demum quasi evanuit universa. Eodem anno fuit fames adeo valida, precipue in Apulia et Sicilia, ut matres etiam pueros devorarent.

Anno Domini MCCXIII, die Pascha sancto Pentecostes, quod fuit in festo sanctorum martyrum Marcellini et Petri, videlicet secundo die intrantis Iunii, Cremonenses in auxilio Papiensium, quorum multi, ut prediximus, a Mediolanensibus in transitu regis de Papia Cremonam capti fuerunt, apud Castrum Leonis unanimiter cum carrocio convenerunt, non habentes in auxilio nisi trecentos milites Brixienses. Et ecce *factus est repente sonus*, Mediolanensibus cum suo carrocio sicut sagitte volantibus et sicut fulgura festinantibus. In quorum auxilio convenerant Placentini milites et arcarii Laudenses et Cremenses milites et pedites, Novarienses et Cumáni milites et de Brixiensibus totidem aut plures, quot in Cremonensium auxilium prediximus advenisse. Hi omnes unanimiter uno clamore et furore, uno spiritu et impetu, Cremonenses ceterosque milites forinsecos impetunt et impugnant, fugant, capiunt et expugnant. Sed Cremonenses habuerunt victoriam de dictis Mediolanensibus et de eorum exercitu et conduxerunt carrocium supradictorum Mediolanensium per vim || cum magna victoria et letitia in civitatem Cremone. Et eodem anno die XIII[a] Iunii promisit commune Bononie et iuravit facere guerram Mutinensibus pro communi Regino et servire communi Regino, nec facere pacem cum predictis Mutinensibus sine voluntate communis Regii.

Anno Domini MCCXIIII iverunt milites Regii in servitium Cremonensium et Parmensium in episcopatum Placentie ad devastandum bona Placentinorum, et hospitati sunt prope Columbam, quod est monasterium Cystertiensis Ordinis.

Anno Domini MCCXV Innocentius papa tertius apud Lateranum sollemne concilium celebravit. Hic etiam officium ecclesiasticum in melius correxit et ordinavit et de suo addidit et de alieno dempsit ; nec adhuc est bene ordinatum secundum appetitum multorum et etiam secundum rei veritatem, quia multa sunt superflua, que magis tedium quam devotionem faciunt tam audientibus quam dicentibus illud, ut prima dominicalis, quando sacerdotes debent dicere missas suas et populus eas expectat, nec est qui celebret, occupatus in prima. Item, dicere XVIII psalmos in dominicali et nocturnali officio ante *Te Deum laudamus*, et ita estivo tempore, quando pulices molestant et noctes sunt breves et calor intensus, ut yemali, non nisi tedium provocat. Sunt adhuc multa, in ecclesiastico offitio, que possent mutari in melius, et dignum esset, quia plena sunt ruditatibus, quamvis non cognoscantur ab omnibus.

Anno Domini MCCXVI obiit Innocentius papa tertius apud Perusium mense Iulii, et in episcopali ecclesia iacet sepultus. | Floruit et viguit Ecclesia suo tempore retinens principatum super imperium Romanum et super cunctos reges et principes universe terre. Verumtamen principium maledictionis et dissensionis inter Romanum imperium et Ecclesiam ipse fuit cum suis imperatoribus Octone quarto et Friderico secundo, quem exaltavit et filium nominavit Ecclesie. Ipse vero Fridericus fuit homo pestifer et maledictus, scismaticus, hereticus et epycurus, corrumpens universam terram, quia in civitatibus Ytalie semen divisionis et discordie seminavit, quod usque hodie durat, ita ut de patribus filii, iuxta illud propheticum Eze. 18, conqueri possint : *Patres comederunt uvam acerbam, et dentes filiorum obstupescunt.* Et iterum Iere. in Trenis ultimo : *Patres nostri peccaverunt et non sunt, et nos iniquitates eorum portavimus.* Ideo verificatum videtur in Friderico verbum abbatis Ioachym, quod dixit Henrico imperatori, patri eius, querenti de filio suo, cum adhuc esset puer, qualis esset futurus. Respondit : « Perversus puer tuus, nequam filius et heres tuus, o princeps. Ha Deus ! Turbabit terram *et sanctos Altissimi conteret* ». Ideo convenit Friderico quod de Assur sive de Senacherib dixit Dominus per Ysaiam X : *Ad conterendum erit*

cor eius et ad internectionem gentium non paucarum. Omnia ista in Friderico impleta fuerunt, ut vidimus oculis nostris, qui nunc sumus in MCCLXXXIII, quo hec scribimus, in vigilia Magdalene. Verumtamen excusari potest Innocentius papa, quia bona intentione Octonem deposuit et Fridericum exaltavit, iuxta illud Ps. : *Hunc humiliat et hunc exaltat.*

Et nota quod Innocentius papa fuit audax homo et magni cordis. Nam aliquando mensuravit sibi tunicam Domini inconsutilem, et visum fuit sibi quod Dominus parve fuisset stature ; quam cum induisset, | apparuit grandior ipso. Et sic timuit et veneratus est illam, ut decens fuit. Item solitus erat aliquando librum tenere coram se, cum populo predicabat. Cumque quererent capellani cur homo sapiens et litteratus talia faceret, respondebat dicens : « Propter vos facio, ut exemplum dem vobis, quia vos nescitis et erubescitis discere ». Item homo fuit qui interponebat suis « interdum gaudia curis » ; unde, cum quadam die quidam ioculator de Marchia Anconitana salutasset eum dicens :

Papa Innocentium,
doctoris omnis gentium,
salutat te Scatutius
et habet te pro dominus,

respondit ei :

Et unde est Scatutius ?

Cui dixit :

De Castro Recanato,
et ibi fui nato.

Cui papa :

Si veneris Romam,
habebis multam bonam,

id est « bene faciam tibi ». Fecit papa quod gramaticus docet : « Per quemcumque casum fit interrogatio, per eumdem debet fieri responsio ». Quia enim malam gramaticam fecit ioculator, malam gramaticam audivit a papa.

Hic, dum quadam die populo predicaret, consideravit quemdam scolarem verba sua deridentem. Et finita predicatione habuit eum seorsum secreto in camera sua et quesivit ab eo cur de verbis divinis risisset, cum sint animabus salvandis utilia. Et respondit scolaris quod verba que dixerat, verba erant; ipse vero opera demonstrare sciebat, ut mortuos suscitare et demonibus [predicare]. Et cognovit papa, eo manifestante, quod nigromanticus esset et quod Toleti studuerat, et rogavit eum quod quemdam suum amicum defunctum ei resuscitare deberet, ut cum eo haberet familiare colloquium et de statu anime sue | ab eo posset inquirere. Et elegerunt locum desertum et secretum in Roma; ad quem papa quasi sub occasione spatiandi accessit, et precepit sociis ut ab eo diverterent et expectarent quousque iret ad eos. Et crediderunt quod descenderet *ad requisita nature*, et fecerunt ut dixerat. Suscitavit igitur ei Besmantie archiepiscopum, sub illa pompa et vana gloria qua solitus erat venire ad curiam. Nam primo veniebant pueri, qui hospicia prepararent, postea somarii in magna copia cum thesauris, deinde domicelli ad ministrandum docti, demum milites, subsequenter ipse cum capellanis multis. Cumque ab eo quereret nigromanticus quo tenderet, dixit quod ad curiam ibat ad papam Innocentium, amicum suum, qui eum videre volebat. Cui scolaris ait: « Hic est Innocentius amicus tuus, qui a te vult cognoscere qualiter tibi sit ». Cui ille dixit: « Male michi est, quia damnatus sum propter pompam et vanam gloriam meam et alia, que commisi, peccata, nec penitentiam feci, et ideo cum demonibus sum deputatus et cum his *qui* ad *infernum descendunt* ». Finitis igitur hinc inde colloquiis mutuis, disparuit visio, et papa ad socios est reversus.

Innocentio successit Honorius tertius.

Anno Domini MCCXVI, qui fuit millesimus suprapositus, iverunt milites et archatores in servitio Bononiensium circa Sanctum Archangelum contra Ariminenses et obsederunt illud castrum, et ibi steterunt per longum tempus, ita quod pax facta est; et omnes illi de Cesena, qui erant in carceribus illorum de Arimino, fuerunt dimissi (erant enim septengenti). Et illa yeme fuit maxima nix et gelu valde intensum, ita quod vinee sunt

destructe, et Padus congelatus, super quem ‖ et mulieres faciebant choreas, et milites in hastiludio discurrebant. Sed et rustici cum plaustris, birotis et traçis Padum transibant. Et duravit predictum gelu per duos menses. Et tunc dabatur sextarius frumenti pro IX imperialibus in cursu, et sextarius spelte pro IIII imperialium. Et domina regina, uxor Friderici imperatoris, filii condam imperatoris Henrici, venit Regium veniendo de Apulia et eundo in Alamanniam ad dictum virum suum. Et commune Reginum fecit eidem domine, donec ibi stetit, expensas.

Anno Domini MCCXVII factus fuit papa Honorius III ; qui fecit concilium, in quo statuit quod ipso iure sint excommunicati qui faciunt constitutionem quamlibet contra libertatem Ecclesie et quod nullus sacerdos vel prelatus audiat leges, nec Parisius legantur. Et deposuit episcopum qui Donatum non legerat. Et ordinavit quod lumen semper precedat Eucharistiam et quod sacerdos eam portet ante pectus ad infirmum.

Anno Domini MCCXVIII, in mense Iunii, iverunt Regini cum suo exercitu in servitio Cremonensium et Parmensium contra Mediolanenses et suam partem apud Çibellum ; et fuit maximum prelium inter eos quadam die Iovis inter temporales. Et multi ex utraque parte mortui fuerunt, et plures capti. Et fuit iurata societas inter Regium et Parmam ; et dominus Guido de Regio erat potestas Parme. Et eodem anno obsessa fuit Dalmiata a peregrinis Christianis.

Anno Dominice incarnationis MCCXVIII, indictione VI, obsessa fuit civitas Dalmiata in medio mensis Maii, Christiani omnes in navibus ascenderunt et in sequenti ebdomada quadam die Martis terram Egypti intraverunt et castrametati sunt apud civitatem Dalmiate, et ibi steterunt per totam estatem et hyemem ; et in sequenti anno MCCXIX, indictione VII, quinto die intrante mense Novembris, in vigilia sancti Leonardi, festo veniente, ad honorem Domini nostri Iesu Christi capta fuit Dalmiata a peregrinis Christianis, regnante Iohanne Ierosolimitano rege, qui rex vir egregius, nobilis, prudens, magne fidei et discretionis fuit, atque Ierosolimitano patriarcha, scientia et bonis

moribus adornato, et aliis nobilibus multis, qui in historia numerantur captionis illius.

Anno Domini MCCXIX capta fuit Dalmiata per Christianos.

Anno Domini MCCXX Fridericus filius imperatoris Henrici coronatus fuit a papa Honorio III in festivitate sancte Cecilie virginis et martyris Ro|me in ecclesia Beati Petri, et uxor eius regina Constantia in imperatricem cum omni pace Romanorum (quod vix unquam auditum est de aliquo imperatore); et imperavit XXX annis et diebus XI; et eodem festo quo fuit coronatus obiit in Apulia, in parva civitate que appellatur Florentinum, prope Nuceriam Saracenorum. Item millesimo supraposito obsessum fuit castrum Gonçage a Reginis, Parmensibus et Cremonensibus, quod detinebatur a Mantuanis et a comite Alberto de Casaloddo de episcopatu Brixie. Et in eodem anno incepta et cavata fuit Taleata, id est incisa, et positus fuit Padus in ea. Et captum fuit castrum Bondéni a Mantuanis, Veronensibus, Ferariensibus et Mutinensibus, die Martis XV° exeunte Iunio. Et eodem anno, sub eodem millesimo, die X intrante Augusto, in festo sancti Laurentii, fuerunt superati, fugati et capti Mantuani ab hominibus de Bedullo, qui venerant de Fabricis et de Campagnola ad Bedullum comburendum et depredandum.

Anno Domini MCCXXI obiit beatus Dominicus octavo Ydus Augusti. Et ego, frater Salimbene de Adam de civitate Parmensi, hoc eodem anno natus sum in mense Octobri, VII° Ydus Octobris, in festo [sancti] Dyonisii et Donini. Et dominus Baliánus de Sydone, magnus baro ex Francia, qui venerat de ultramarinis partibus ad imperatorem Fridericum secundum, me de sacro fonte levavit in baptisterio Parmensi, quod erat iuxta domum meam, sicut referebant michi mei. Sed et frater Andreas ultramarinus de civitate Achon ex Ordine fratrum Minorum, qui erat cum predicto domino et de familia sua et itineris socius, qui vidit et recordabatur, hoc idem dixit michi. |

Anno Domini MCCXXII destructe fuerunt fovee civitatis Imole a Bononiensibus et Faventinis, et porte eiusdem civitatis portate fuerunt in civitatem Bononie. Et in eodem anno, in Nativitate Domini nostri Iesu Christi, fuit maximus terremotus

in civitate Regina, predicante domino Nicholao Regino episcopo in maiori ecclesia Sancte Marie. Et fuit iste terremotus per totam Lombardiam et Tusciam. Et appellatus fuit terremotus Brixie specialiter, quia plus viguit ibi, ita quod egressi Brixienses de civitate morabantur extra in papilionibus, ne edificia caderent super eos. Et plures domus, turres et castra Brixiensium corruerunt ex illo terremotu. Et ita erant Brixienses assuefacti ex illo terremotu, quod, quando cadebat pynaculum alicuius turris vel domus, aspiciebant et cum clamore ridebant. Unde quidam versibus ita dixit :

Versus

Mille ducentis atque viginti, Christe, duobus,
postquam sumpsisti carnem, currentibus annis,
talia fecisti miracula, rex benedicte :
stella comis variis Augusti fine refulsit ;
Septembris pluvia vites submersit et uvas
destruxitque domos fluvii de more rapacis ;
lunaque passa fuit eclypsim mense Novembris ;
Christi natalis media quasi luce diei
terra dedit gemitus rugiens tremuitque frequenter :
tecta cadunt, urbes quassantur, templa ruerunt,
exanimes dominos fecerunt menia multos,
Brixia precipue pressit ruinosa colonos,
flumina mutarunt cursum repetentia fontes.|

Solita erat mater mea michi referre quod tempore istius magni terremotus iacebam in cunabulis, et ipsa accepit duas sorores meas, sub qualibet ascella unam (erant enim parvule), et me in cuna dimisso cucurrit ad domum patris et matris et fratrum suorum. Timebat enim, ut dicebat, ne baptisterium super eam caderet, quia ibi iuxta erat domus mea. Et ex hoc non ita clare diligebam eam, quia plus debebat curare de me masculo quam de filiabus. Sed ipsa dicebat quod aptiores erant sibi ad portandum, cum essent grandiuscule.

Anno Domini MCCXXIII, in Kalendis Maii, Mantuani ceperunt Cremonenses cum sandonibus fere centum sale oneratis et devastaverunt eos, ita quod in fundo Bondeni demersi sunt.

Anno Domini MCCXXIIII venerunt Mantuani cum navi-

bus et obsederunt stratam Reginam in paludibus et supra Taleatam et fecerunt ceparias ad comburendum pontes et naves que erant in ranfreda. Et tunc mortuus fuit dominus Iacobus de Palude, et pro eo fuit maxima discordia inter illos de Palude et illos de Foliano.

Anno Domini MCCXXV facta fuit treugua inter Reginos et Mantuanos, quam fecit fieri dominus Ravaninus de Bellottis de Cremona potestas Reginus.

Anno Domini MCCXXVI, quarto Nonas Octobris, transiit beatus Franciscus, Ordinis fratrum Minorum institutor et dux, ex huius mundi naufragio ad celestia regna, die Sabbati sero, et sepultus est die Dominico in civitate Asisii, ornatus stigmatibus Iesu Christi, et completis XX annis a sue conversionis principio. Inchoavit enim MCCVII, sub Innocentio papa III. De quo cantatur :

Cepit sub Innocentio
cursumque sub Honorio
perfecit gloriosum.
Succedens his Gregorius
magnificavit amplius
miraculis famosum.

Item millesimo supraposito mortui fuerunt || dominus Ugolinus de Foliano et dominus Guido de Baysio in contrata Canussie.

Anno Domini MCCXXVII fuit maxima caristia bladi et rerum victualium, ita quod sextarius frumenti vendebatur in cursum XII soldos imperialium et XV solidos imperialium, et sextarius spelte V solidos imperialium et VI, et sextarius milice VIII solidos imperialium, et libra carnis porcine XII imperialium.

Anno Domini MCCXXVIII venerunt Bononienses cum carrocio suo circa castrum Baçani, et contra eos iverunt Mutinenses, Parmenses et Cremonenses et combusserunt terras Bononie et fuerunt usque in aquam fluminis Reni et ibi dederunt bibere equis suis. Et cum remeabant per stratam, Bononienses obviaverunt eis in contrata Sancte Marie in Strata, et fuit maximum prelium inter eos, et quam plures mortui fuerunt ex utraque parte. Et in eodem anno, dum starent Bononienses circa Baçánum,

Mutinenses, Parmenses et Cremonenses ceperunt castrum Plumatium et combusserunt illud. Et eo anno in festivitate sancti Christofori cepit venire nix magna ; et usque ad illum diem fuerat ita pulcrum tempus et yems fuerat ita calida, quod pulverulente erant vie. Et eo anno fuit prima missa celebrata in ecclesia Sancte Trinitatis de Campagnola a domino Ugolino cardinali, qui erat Ordinis fratrum Minorum gubernator, protector et corrector, et in Lombardia legationis fungebatur officio. Et obiit Honorius, et eodem anno electus fuit in papam predictus dominus Ugo cardinalis, et vocatus fuit Gregorius papa nonus, et fuit de civitate Anagnie. |

Iste Gregorius destruxit V volumina decretalium et inde fecit unum volumen. Iste etiam longo tempore fuit in discordia et pugnavit cum imperatore Friderico secundo, qui multa mala fecit Ecclesie Dei, que eum nutrivit et coronavit, ita quod pene navis Petri sub predicto papa cecidit in profundum. Hoc est quod abbas Ioachym de Romanis pontificibus dixit, videlicet quod «aliqui conabuntur in principes, aliqui ducent pacificos suos dies». Nam Alexander tertius et Innocentius tertius et Gregorius nonus et Innocentius quartus multa cum principibus rei publice habuerunt litigia. Honorius vero tertius pacifice vixit, et Alexander quartus, et Clemens quartus. Item patrimonium Beati Petri fere ⟨totum⟩ a predicto imperatore Friderico fuit occupatum; et per predictum imperatorem multi prelati tam in mari quam in terra periclitati sunt, etiam cardinales.

Eodem anno Yspani recuperaverunt Emeritam metropolym provincie Luscitanie et Pacensem civitatem et castrum Equina et Clavigana in Algarbe, scilicet Elbas et Rumenia et Alcust. et Serpam et Mauram et Corduben et Valentiam et regnum Maioricarum et alias terras quam plures. Eodem anno etiam Ungaria a Cúmanis et Tartaris valde destructa fuit.

Iste etiam papa excommunicavit Grecos, eo quod male sentiunt de processu Spiritus Sancti et quia nolunt obedire capiti suo, scilicet Romane Ecclesie. Et eodem anno, XVII Kal. Augusti, beatus Franciscus in cathalogo sanctorum ascriptus et canoniçatus fuit per supradictum papam. Ipse etiam canoniça-

vit beatam Elysabeth, que fuit filia regis Ungarie et uxor langravii Thuringie ; que, inter alia | innumera miracula, XVI mortuos suscitavit et cecum natum illuminavit. De cuius corpore usque hodie oleum effluere videtur. Ista sancta, post mortem viri sui, vixit sub obedientia fratrum Minorum et eorum semper devota fuit.

Anno Domini MCCXXIX Bononienses obsederunt in mense Augusti castrum Sancti Cesarii et ipsum ceperunt videntibus Mutinensibus, Parmensibus et Cremonensibus, qui ibi erant cum exercitibus suis. Siquidem Bononienses fecerant sibi clausuram, ita quod isti qui erant ex adversa parte ad eos accedere non valebant. Et fuit maximum prelium quadam nocte inter eos et Bononienses. Et Bononienses habebant manganellas in plaustris (quod erat tunc inusitatum genus bellandi) et iaciebant lapides versus carrocium Parme et homines illius partis. Et remansit carrocium Parmensium denudatum, ita quod nullus remansit super illud nisi dominus Iacobus de Boveriis ; cui cum diceretur a suis quod descenderet, ne occideretur, gloriabatur et dicebat se libenter velle mori ad honorem communis Parme. Sed dicitur in Ecclesiaste VII : *Noli esse stultus, ne moriaris in tempore non tuo.* Nam « prudenter timetur quicquid potest accidere », dicit Ieronimus. Non tamen fuit ibi mortuus. Sed cito carrocium Parmensium habuit succursum a Cremonensibus : diligebant enim se tunc temporis Parmenses et Cremonenses intime. Nam in alio prelio, quando apud Sanctam Mariam in Strata congressi sunt, statim fuerunt prostrati a Bononiensibus Cremonenses, quia primo Bononiensibus obviaverunt, quando redibant a fluvio Reni, sed cito habuerunt succursum a Parmensibus, qui similiter redibant a fluvio Reni. In isto bello ⟨non⟩ fuerunt pedites, sed milites tantum, apud Sanctam Mariam in Strata dico. In bello Cesariensi mortuus fuit dominus Bernardus Oliverii de Adam de civitate Parmensi, famo-| sus iudex et probus in armis. Et portatum fuit corpus eius et positum in baptisterio Parme, quod erat iuxta domum suam, et iacuit ibi in feretro quousque propinqui et amici congregati fuerunt. Postea positum fuit corpus in monumento suo, quod est ante hostium ecclesie Sancte Agathe, que est capella maioris

ecclesie civitatis Parme et ei adheret versus meridianam partem. Hic fuit germanus consanguineus patris mei. Fuerunt enim filii duorum fratrum.

Fuit autem dictus pater meus Guido de Adam, pulcher homo et fortis, qui aliquando transfretavit pro Terre Sancte succursu tempore Balduini comitis Flandrie, de quo passagio supra descripsi; et ego necdum natus eram. Et audivi a patre meo quod, cum alii Lombardi in ultramarinis partibus inquirerent a divinis de statu domorum suarum, pater meus ab eis inquirere noluit; et cum rediit, omnia in domo sua invenit consolatoria et pacata, alii vero tristia, ut a divinis acceperant. Item audivi ab eo quod de pulcritudine et bonitate commendatus fuit dextrarius patris mei, quem secum ad Terram Sanctam duxit, super omnes qui de sua societate fuerunt. Item audivi a patre meo quod, quando fundabatur baptisterium Parmense, posuit lapides in fundamento, in recordationis signum, et quod, ubi edificatum est baptisterium, fuerunt domus propinquorum meorum, qui post destructionem domorum suarum iverunt Bononiam et facti sunt cives ibi, et appellantur illi de Cocca.

Porro illi de casali meo antiquitus appellabantur Grenones, ut repperi in veteribus cartis, postea dicti sunt de Adam. Fuerunt alii Grelones in civitate Parmensi, qui scribuntur per « l », ‖ qui habitabant in capite pontis in strata que vadit ad Burgum Sancti Donnini; quorum ulmus ante hostium fuit famosus et dicebatur ulmus Iohannis Grelonis. Cum ergo dicitur quod Oliverius de Grenonibus fecit consortium Sancte Marie de Parma, fuit Oliverius de Adam, pater iudicis supradicti. Nam Adam de Grenonibus duos filios habuit, quorum unus dictus est Oliverius de Adam, alter vero Iohannes de Adam. De Oliverio de Adam nati sunt duo filii, scilicet Bernardus Oliverii, supranominatus iudex, et Rolandus Oliverii. Porro de Bernardo Oliverii natus est Leonardus, Emblavatus, Bonifacius et Oliverius, IIII filii, et IIII filie, scilicet domina Aica, que est monacha Sancti Pauli, et domina Ricca et domina Romagna, que est soror Bononie in monasterio Sancte Clare, et Mabilia, que obiit virgo. De Rolando Oliverii nati sunt sex filii, scilicet Bartholomeus, Franciscus, Oliverius,

Guido, Pinus et Rolandinus. Et filie due, scilicet Mabilia et Alberta. Porro de Iohanne de Adam nati sunt duo filii, scilicet Adaminus, qui fuit valens homo, curialis et liberalis, et obiit sine filiis, et Guido de Adam, qui IIII habuit filios; quorum primus frater Guido de Adam, qui fuit in Ordine fratrum Minorum usque ad finem vite sue. Hic habuit uxorem nobilem dominam Adelaxiam nomine, filiam domini Gerardi de Barattis, ex qua unam tantum habuit filiam, que dicta est soror Agnes. Ambe, tam mater quam filia, in monasterio Parmensi Ordinis sancte Clare vitam suam laudabiliter finierunt. Frater vero Guido, maritus et pater, in seculo iudex fuit et in Ordine fratrum | Minorum sacerdos et predicator. Isti Baratti gloriantur se esse de parentela comitisse Matildis, et quod in servitio communis Parme de casali suo XL milites vadunt ad bellum. Secundus filius Guidonis Ade Nicholaus fuit vocatus, et obiit puer iuxta illud : *Dum adhuc ordirer, succidit me.* Tertius filius ego frater Salimbene, Nota qui, quando perveni ad bivium pycthagorice littere, id est finitis tribus lustris, que tria lustra complent cyclum indictionum, Ordinem fratrum Minorum intravi, in quo multis annis vixi sacerdos et predicator existens, et multa vidi et in multis provinciis habitavi et multa didici. Et in seculo dicebar ab aliquibus Baliánus de Sagitta (id est de Sydone volebant dicere) occasione supradicti domini qui me de sacro fonte levavit. A sociis vero et a familia dicebar Omnebonum. Quo nomine vocatus fui in Ordine per totum integrum annum. Cumque de Marchia Anconitana irem ad habitandum in Tusciam et transirem per Civitatem de Castello, inveni in heremo quemdam nobilem fratrem, antiquum et plenum dierum et meritis bonis, qui IIII filios milites habebat in seculo. Hic fuit ultimus frater quem beatus Franciscus et induit et recepit ad Ordinem, ut retulit michi. Hic, audiens quod vocabar Omnebonum, obstupuit et dixit michi : « Fili, *nemo bonus nisi solus Deus.* De cetero nomen tuum sit frater Salimbene, quia tu bene salisti bonam religionem intrando ». Et gavisus fui cognoscens quod rationabiliter movebatur, et videns quod a tam sancto viro michi nomen imponebatur. Verumtamen nomen quod michi amabile erat non habui. Volebam enim ut nomen michi esset

Dyonisius, non solum propter reverentiam illius doc|toris eximii, qui fuit discipulus apostoli Pauli, verum etiam quia in suo festo natus sum mundo. Et ita vidi ultimum fratrem quem beatus Franciscus recepit ad Ordinem ; post quem nullum recepit nec induit. Vidi etiam et primum, scilicet fratrem Bernardum de Quintavalle, cum quo in conventu Senensi una yeme habitavi ; et fuit intimus meus amicus et michi et aliis iuvenibus de beato Francisco multa magnalia referebat, et multa bona ab eo audivi et didici.

Toto tempore vite sue doluit pater meus de meo ingressu in Ordinem fratrum Minorum nec consolationem accepit, eó quod filium non habebat qui ei in hereditate succederet. Et conquestus est imperatori, qui tunc temporis venerat Parmam, quod fratres Minores sibi filium abstulissent. Tunc scripsit imperator fratri Helye generali ministro Ordinis fratrum Minorum quod, si caram habebat gratiam suam, sic exaudiret eum, ut me redderet patri meo. Receperat enim me frater Helias, quando ad imperatorem ibat Cremonam, missus a Gregorio papa nono, anno Domini MCCXXXVIII. Tunc pater meus ivit Asisium, ubi erat frater Helyas, et imperatoris litteras in manu posuit generalis. Quarum exordium tale fuit : « Ad Guidonis de Adam fidelis nostri suspiria mitiganda » et cet. Frater Illuminatus, qui tunc temporis erat dictator et scriptor fratris Helye, qui etiam omnes pulcras litteras, que mittebantur a principibus mundi generali ministro, seorsum in quaterno scribebat, hanc epistolam michi ostendit, cum processu temporis in conventu Senensi habitarem cum eo. Qui etiam frater Illuminatus postea fuit minister in provincia sancti Francisci, postmodum vero, episcopus Asisinás factus, ultimum diem clausit ibidem.

Lectis igitur imperialibus litteris, statim | scripsit frater Helyas fratribus de conventu Fanensi, ubi habitabam, quod, si de voluntate mea procedebat, me sine mora per obedientiam redderent patri meo, alioquin, si cum patre meo ire nolebam, me karum custodirent sicut pupillam oculi sui. Venerunt itaque plures milites cum patre meo ad locum fratrum de civitate Fanensi, ut finem negotii mei viderent ; quibus factus fui spectaculum,

et ipsi michi causa salutis. Congregatis igitur fratribus cum secularibus in capitulo et dictis multis verbis hinc inde, protulit pater meus litteras generalis ministri ac fratribus demonstravit. Quibus lectis frater Ieremias custos, audientibus omnibus, patri meo respondit : « Domine Guido, dolori vestro compatimur et parati sumus obedire litteris patris nostri. Verumtamen hic est filius vester, *etatem habet, ipse de se loquatur.* Queratis ab eo : si vult venire vobiscum, veniat in nomine Domini ; sin autem, vim ei, ut vobiscum veniat, inferre non possumus ». Quesivit ergo pater meus utrum vellem ire cum eo necne. Cui ego respondi : « Non, quia Dominus dicit, Luc. IX : *Nemo mittens manum suam ad aratrum et aspiciens retro aptus est regno Dei* ». Et ait michi pater : « Tu non curas de patre tuo et de matre tua, qui pro te variis doloribus affliguntur ». Cui respondi : « Vere non curo, quia Dominus dicit, Mat. X : *Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus.* De te quoque dicit : *Qui amat filium aut filiam super me, non est me dignus.* Debes ergo curare, pater, de illo qui pro nobis pependit in ligno, ut nobis vitam donaret eternam. Nam ipse est qui dicit, Mat. X : *Veni enim separare hominem adversus patrem suum et filiam adversus matrem suam et nurum adversus socrum suam. Et inimici hominis domestici eius. Omnis ergo qui confi‖tebitur me coram hominibus, confitebor et ego eum coram patre meo, qui est in celis. Qui autem negaverit me coram hominibus, negabo et ego eum coram patre meo, qui in celis est* ». Et mirabantur fratres et gaudebant quod talia patri meo dicebam. Et tunc dixit fratribus pater meus : « Vos percantastis filium meum et decepistis, ut michi non acquiescat. Conquerar iterum imperatori de vobis nec non et generali ministro. Verumtamen permittite me loqui seorsum sine vobis cum filio meo, et videbitis quod me sine mora sequetur ».

Permiserunt itaque fratres ut sine eis loquerer patri meo, quia propter verba mea iam dicta de me aliquantulum confidebant. Verumtamen post parietem ascultabant qualia diceremus. Tremebant enim sicut iuncus in aqua, ne pater meus suis blanditiis meum animum immutaret ; et non solum timebant pro salute anime mee, sed etiam ne recessus meus occasionem daret aliis

Ordinem non intrandi. Dixit igitur michi pater meus : « Fili dilecte, non credas istis pissintunicis » (id est qui in tunicis mingunt) « qui te deceperunt, sed veni mecum, et omnia mea tibi dabo ». Et respondi et dixi patri meo : « Vade, vade, pater ! Sapiens in Proverbiis dicit, III : *Noli prohibere bene facere eum qui potest ; si vales, et ipse bene fac* ». Et respondit pater meus cum lacrimis et dixit michi : « Quid igitur, fili, matri tue dicam, que se incessanter pro te affligit ? ». Et aio ad eum : « Dices ei ex parte mea : ' Sic dicit filius tuus : *Pater meus et mater mea dereliquerunt me, Dominus autem assumpsit me.* Qui etiam dicit, Iere. III : *Patrem vocabis me, et post me ingredi non cessabis.* Nam *bonum est viro, cum portaverit iugum ab adolescentia sua* ' ». Audiens | hec omnia pater meus et de egressu meo desperans prostravit se in terram, coram fratribus et secularibus qui cum eo venerant, et dixit : « Comendo te mille demonibus, maledicte fili, et fratrem tuum qui hic tecum est, qui etiam te decepit. Mea maledictio vobiscum sit perpetuo, que vos infernalibus commendet spiritibus ». Et recessit ultra modum turbatus. Nos autem remansimus valde consolati, gratias agentes Deo nostro et dicentes sibi : « *Maledicent illi, et tu benedices.* Nam *qui benedictus est super terram, benedicetur in Deo. Amen* ». Recesserunt itaque seculares valde edificati de constantia mea. Sed et fratres valde gavisi fuerunt, eo quod viriliter egerat Dominus per me puerulum suum, et cognoverunt quod vera sunt verba Domini, que dicit, Luc. 21 : *Ponite in cordibus vestris non premeditari quemadmodum respondeatis. Ego enim dabo vobis os et sapientiam, cui non poterunt resistere et contradicere omnes adversarii vestri.*

Sequenti vero nocte remuneravit me Virgo beata. Videbatur enim michi quod coram altari ad orationem iacerem prostratus, ut soliti sunt fratres, quando surgunt ad matutinum. Et audivi vocem beate Virginis me vocantis. Et elevata facie vidi beatam Virginem super altare sedentem in eo loco in quo hostia locatur et calix ; habebatque puerulum suum in gremio, quem porrigebat michi dicens : « Accede secure et osculare filium meum, quem heri coram hominibus confessus fuisti ». Cumque timerem, vidi quod puerulus aperuit brachia, alacriter me expectans. Confidens ita-

que de alacritate et innocentia pueri nec non et de matris ipsius liberalitate tam larga, accessi et amplexatus et osculatus sum eum. Et | mater benigna per magnam moram eum michi dimisit. Cumque de eo satiari non possem, benedixit michi Virgo beata et dixit : « Vade, fili dilecte, et quiesce, ne fratres, qui surgent ad matutinum, inveniant te hic nobiscum ». Acquievi, et disparuit visio. Sed in corde meo tanta dulcedo remansit, quod non possem sermone referre. Fateor vere quod nunquam in seculo tantam dulcedinem habui. Et tunc cognovi quod vera est scriptura que dicit quod « gustato spiritu desipit omnis caro ».

Tempore illo, cum adhuc essem in civitate Fanensi, vidi per somnium quod filius domini Thomasii de Armariis de civitate Parmensi unum monachum occidebat, et recitavi somnium fratri meo. Et post paucos dies transibat per civitatem Fanensem Amiço de Amicis, qui ibat in Apuliam, ut inde aurum sumeret, et venit ad locum fratrum, ut videret nos, quia notus et amicus noster erat atque vicinus. Et quasi aliunde incipientes inquisivimus quid esset de tali (vocabatur enim Gerardus de Sençanisiis), et dixit nobis : « Male est de eo, quia altera die unum monachum interfecit ». Et cognovimus quod aliquando vera sunt somnia.

Item, tempore illo quando primo transivit pater meus per civitatem Fanensem eundo Assisium, absconderunt me fratres cum fratre meo per plures dies in domo domini Martini de Fano, qui erat dominus legum ; et palatium suum erat iuxta mare ; et interdum veniebat ad nos et loquebatur nobiscum de Deo et de divina Scriptura, et mater sua ministrabat nobis. Ego autem, processu temporis, tempore scilicet potestarie domini Iacobi de Pennaciis de Regio et de Sesso, cum haberem auctoritatem eligendi unum sapientem, de quacumque parte vellem, qui de | quodam negotio cum Bononiensibus concordaret Reginos, recordatus beneficii domini Martini, ipsum elegi. De quo Regini optime consolati fuerunt; et ipse postea a Mutinensibus salarium habuit ut Mutine scolaribus legeret. Postmodum, elapsis forte duobus annis, Ianuenses elegerunt eum ut esset eorum potestas. Qua potestaria finita, Ordinem fratrum Predicatorum intravit, in quo laudabiliter vitam suam complevit. Erat enim tunc temporis in

terra sua valida guerra. Sed et dum adhuc in Ordine Predicatorum viveret, quidam elegerunt eum in sue civitatis episcopum. Sed Predicatores non permiserunt quod ipse episcopatum acciperet, nolentes eum amittere. Hunc visitavi Arimini in domo fratrum Predicatorum et congratulans et sibi congaudens dixi : « Fecistis nunc quod patriarcha Iacob aliquando dixisse cognoscitur, scilicet : *Iustum est ut aliquando provideam etiam domui mee* ». Et multum placuit sibi ista auctoritas, et voluit eam habere. Hic Ordinem fratrum Minorum intrasset, nisi dissuasisset sibi frater Thadeus de Bonocomite, qui erat in Ordine nostro. Molestabatur enim a fratribus ut male ablata restitueret, si vellet ad obedientiam recipi. Et dixit domino Martino : « Sic facient tibi, si intraveris Ordinem ». Et sic dominus Martinus timens, Ordinem Predicatorum intravit. Et forte melius fuit pro se et pro nobis.

Item, tempore illo, audiens frater Helyas quod viriliter feceram stando in Ordine, mittebat michi salutem et gratiam suam significando quod, si volebam ire ad habitandum in aliqua provincia Ordinis, significarem sibi, et ipse statim obedientiam mitteret, per quam possem ire quo vellem. Et significavi sibi quod de provincia Tuscie esse ‖ volebam. Erant autem tunc temporis ibi mecum in conventu Fanensi duo fratres de Tuscia, de quorum consilio ista dicebam, scilicet frater Vitalis de Vulterris, qui erat repetitor fratris Humilis de Mediolano, nostri lectoris, et frater Mansuetus de Castilione Aretino, qui postea fuerunt lectores et homines magni valoris in Ordine. Et quia locus fratrum Minorum de Fano erat extra civitatem et iuxta mare, et pater meus ordinaverat ut pyrate Anchonitani me raperent, si per litus spatiando ivissem, vel illi de familia potestatis Fanensis, qui de Cremona advenerant illuc, a patre meo promissa pecunia : ut has insidias devitarem, ivi et per unam Quadragesimam habitavi in conventu de Hesio, quousque post Pascha littere generalis ministri portate fuerunt.

Est autem Esium civitas in qua Fridericus imperator natus fuit. Et divulgatum fuit de eo quod esset filius cuiusdam beccarii de civitate Esina, pro eó quod domina Constantia imperatrix multorum erat dierum et multum annosa, quando desponsavit

eam imperator Henricus, nec filium nec filiam preter istum umquam dicitur habuisse; quapropter dictum fuit quod accepit istum a patre, cum prius se gravidam simulasset, et supposuit sibi, ut ex se genitus crederetur. Ad quod credendum inducunt nos tria: primum, quia bene consueverunt talia facere mulieres, ut pluries reperisse me recolo; secundum, quia Merlinus ita scripsit de eo: « Secundus Fridericus insperati et mirabilis ortus »; tertium, quia rex Iohannes, qui fuit rex Ierosolimitanus et socer imperatoris, quadam die irato animo et fronte rugosa in Gallico suo appellavit imperatorem beccarii filium, pro eo quod Guauterottum consanguineum suum volebat occidere. Et quia cum veneno non poterat, cum gladio debebat [fieri], quando cum impera|tore ad ludum scacchorum sederet. Timebat enim imperator ne quando aliquo casu regnum Ierosolimitanum devolveretur ad istum. Quod regem Iohannem non latuit. Qui ivit et accepit nepotem per brachium, qui cum imperatore ludebat, et amovit eum a ludo et acriter imperatorem redarguit, dicendo in Gallico suo: « Fi de becer diabele ! ». Et timuit imperator, nec ausus fuit dicere quicquam.

Erat enim rex Iohannes magnus et grossus et longus statura, robustus et fortis et doctus ad prelium, ita ut alter Karolus Pipini filius crederetur. Et quando in bello cum clava ferrea percutiebat hinc inde, ita fugiebant Saraceni a facie eius, sicut si vidissent diabolum vel leonem paratum ad devorandum eos. Revera non fuit tempore suo, ut dicebatur, miles in mundo melior eo. Unde et de eo et de magistro Alexandro, qui erat melior clericus de mundo et erat de Ordine fratrum Minorum et legebat Parisius, facta fuit ad laudem eorum quedam cantio partim in Gallico, partim in Latino, quam cantavi multotiens. Que sic inchoat:

Avent tutt mantenent
novum nostris temporibus.

Iste rex Iohannes, quando armabatur a suis iturus ad bellum, tremebat sicut iuncus in aqua. Cumque interrogaretur a suis

qua de causa sic tremeret, cum in bello contra hostes robustus et validus esset pugnator, respondebat quod de corpore sibi cure non erat, sed timebat ne anima sua bene ordinata esset cum Deo. Hoc est quod dicit Sapiens in Prover. 28: *Beatus homo qui semper est pavidus; qui vero mentis est dure, corruet in malum.* Unde Ecclesiasticus XVIII: *Homo sapiens in omnibus metuit.* Ieronimus quoque dicit: « Prudenter timetur quicquid potest accidere ». Sed peccatores timent ubi non est timor; ubi vero timendum est, scilicet ne offendatur Deus, non timent, sicut timebat Iob, quo de se ipso dicit, Iob 31: *Semper enim quasi tumentes super me fluctus timui | Deum, et pondus eius ferre non potui.* Talis fuit rex Iohannes. Ideo evenit ei quod dicit Ecclesiasticus 33: *Timenti Deum non occurrent mala, sed in temptatione Deus illum conservabit et liberabit a malis.* Revera sic fuit. Factus est enim frater Minor, et toto tempore vite sue perseverasset in Ordine, si Deus prolongasset ei vitam. Recepit enim eum et induit minister Grecie, scilicet frater Benedictus de Aretio, qui fuit sanctus homo.

Iste rex Iohannes fuit avus maternus regis Conradi, filii imperatoris Friderici. Alteram vero filiam regis Iohannis habuit uxorem Balduinus imperator Constantinopolitanus; quo mortuo, rex Iohannes baiulus illius remansit imperii pro parvulo suo nepote. Hic rex Iohannes quando ingrediebatur bellum et calefiebat pugnando, nullus audebat ante faciem suam stare, sed divertebant ab eo videntes quod validus et fortis esset pugnator. Cui congruit quod de Iuda Machabeo legimus scriptum, I Macha. III: *Similis factus est leoni in operibus suis, et sicut catulus leonis rugiens in venatione sua.*

Receptis igitur litteris fratris Helye generalis ministri, ivi et habitavi in Tuscia VIII annis, duobus in civitate Lucensi et duobus in Senensi et IIII in Pisana. Porro, illo primo anno quo cepi habitare in civitate Lucana, absolutus fuit frater Helyas a generali ministerio, et factus frater Albertus Pisanus; et sol obscuratus est, ut vidi oculis meis MCCXXXIX in sexta feria, in hora none, mense Iunii, tertio die intrante.

Cum autem in civitate Pisana habitarem, eram iuvenculus, et duxit me quadam vice pro pane quidam frater laycus et spu-

rius et habens cor vanum, et erat natione Pisanus, quem processu temporis, cum habitaret in loco de Fixeclo, fratres extraxerunt de puteo in quem se ipsum precipitaverat, nescio qua stulticia vel desperatione temptatus. Et postmodum paucis elapsis diebus ita disparuit, | quod in aliqua parte mundi non potuit repperiri ab aliquo. Quapropter suspicati sunt fratres quod eum diabolus asportasset. Ipse viderit! Igitur, cum essem cum eo in civitate Pisana et cum sportis nostris panem mendicando iremus, occurrit nobis quedam curtis, quam ambo pariter sumus ingressi. In qua erat vitis frondosa desuper extensa per totum, cuius viriditas delectabilis ad videndum et umbra nichilominus ad quiescendum suavis. Ibi erant leopardi et alie bestie ultramarine quam plures, quas libenter aspeximus longo intuitu, quia libenter inusitata et pulcra videntur. Erant etiam ibi puelle et pueri in etate ydonea, quas pulcritudo vestium et facierum speciositas multipliciter decorabat et faciebat amabiles. Et habebant in manibus, tam femine quam masculi, viellas et cytharas et alia genera musicorum diversa, in quibus modulos faciebant dulcissimos, et gestus representabant ydoneos. Nullus tumultus erat ibi, nec aliquis loquebatur, sed omnes in silentio ascultabant. Et cantio quam cantabant inusitata erat et pulcra, et quantum ad verba, et quantum ad vocum varietatem et modum cantandi, usque adeo ut cor iocundum redderetur supra modum. Nichil nobis dixerunt, sed et nos nichil diximus eis. Cantare non cessaverunt quousque [fu]imus ibi, tam voce quam musicis instrumentis. Et contraximus ibi longam moram [et] vix scivimus recedere inde. Nescio, novit Deus, unde tante letitie talis apparatus occurrerit, quia nec antea illum videramus vel similem, nec postea videre potuimus.

Cum autem egressi fuimus inde, occurrit michi quidam homo, quem non cognoscebam, et dixit se esse Parmensem; et cepit ‖ me tenere et acriter increpare et vilipendere dure et dicere: « Vade, miser, vade! Multi *mercenarii in domo patris* tui *panibus abundant* et carnibus, et tu vadis hostiatim mendicando panem ab his qui non habent, cum posses tu multis pauperibus abundanter tribuere. Deberes modo cum dextrario per Parmam discurrere et cum hastiludio tristes letos efficere, ut esses dominabus specta-

culum et ystrionibus consolatio. Nam et pater tuus dolore consumitur, et mater tua amore tui, quem videre non potest, quasi de Deo desperat ». Cui respondi : « Vade tu, miser, vade ! *Non* enim *sapis que Dei sunt, sed que* carnalium *hominum*. Nam ista que dicis *caro et sanguis revelavit tibi*, non pater celestis. Revera, ex eo quod talia persuades, credis te bene dicere *et nescis quia tu es miser et miserabilis et pauper et cecus et nudus*. Nam de peccatoribus huius mundi dicit divina Scriptura quod *ambulaverunt post vanitatem et vani facti sunt. Vanitas vanitatum*, dicit Sapiens, *et omnia vanitas*. Et iterum : *Defecerunt in vanitate dies eorum et anni eorum cum festinatione*. Et iterum : *Subito defecerunt, perierunt propter iniquitatem suam*. Et iterum alia Scriptura dicit, Iob XXI : *Tenent tinpanum et cytharam et gaudent ad sonitum organi. Ducunt in bonis dies suos et in puncto ad inferna descendunt*. Sed quia *animalis homo non percipit ea que sunt spiritus Dei : stultitia est enim illi, et non potest intelligere* ». His auditis que a me dicebantur, recessit confusus, ignorans quid respondere posset.

Completa itaque circa nostra, cepi ego illo sero omnia que videram et audieram in mente mea revolvere, et cogitare quia, si vixero quinquaginta annis in Ordine taliter mendicando, non solum grandis erit michi via, verum etiam labor erubescibilis et intolerabilis ultra vires. Cumque talibus cogitationibus quasi totam noctem duxissem | insomnem, sicut Deo placuit, accidit michi modicus somnus, in quo visionem michi Deus ostendit pulcherrimam, que consolationem contulit anime mee et iocunditatem atque dulcedinem inauditam. Et tunc cognovi quod « necesse est divinum adesse auxilium, ubi cessat humanum ». Videbatur siquidem michi quod irem panem hostiatim mendicando, sicut soliti sunt facere fratres, et ibam per contratam Sancti Michaelis de Pisis ex parte Vicecomitum, quia ex alia mercatores Parmenses domum habebant ad hospitandum quam Pisani fundicum appellant, et illam partem vitabam, et propter erubescentiam, quia necdum eram bene fortificatus in Christo (*quia qui Deum timet, nichil negligit*), et quia timebam ne forte audirem ab eis verba, ex parte patris mei, que cor meum concutere possent (semper enim persecutus fuit me pater meus et semper insidiatus

michi, ut me de Ordine sancti Francisci extraheret, quousque ultimum diem clausit, nec unquam reconciliatus est michi, in duritia perseverans). Cum autem ex parte Arni per burgum Sancti Michaelis descenderem, ecce subito prospexi et vidi quod filius Dei veniebat ab una domo et portabat panem et ponebat in sporta. Idem faciebat beata Virgo, et idem Ioseph nutritius pueri, cui beata Virgo fuerat desponsata. Et sic fecerunt quousque et circa completa et sporta impleta fuit. Est autem consuetudo in partibus illis quod sporta ponitur inferius panno cooperta et frater ascendit domos, ut panem petat et portet et ponat in sporta. Postquam autem fuit et circa completa et sporta impleta, dixit michi filius Dei : « Ego sum redemptor tuus, et ista est mater mea, et iste tertius Ioseph, qui dictus est pater meus ; ego sum qui pro salute humani generis reliqui domum meam, dimisi heredita-| tem meam, dedi dilectam animam meam in manum inimicorum eius. Ego sum de quo apostolus meus Paulus scripsit, II Cor. VIII : *Scitis gratiam Domini nostri Iesu Christi, quoniam propter vos egenus factus est, cum esset dives, ut illius inopia vos divites essetis*. Non erubescas ergo, fili, amore meo mendicare, ut vere quod scriptum est dicere possis : *Ego autem mendicus sum et pauper, Dominus sollicitus est mei* ». Et aio ad eum : « Domine, de te scriptum est verbum illud an de membris tuis ? ». Et Dominus ait : « Et de me scriptum est, quia vere mendicus fui et pauper, et de quolibet qui meo amore mendicat. Et modo experimento probasti quod tui sollicitus fui iuvando te in circa tua et tibi sportam implendo. *Recordare* ergo, fili, *paupertatis et transgressionis mee, abscinthii et fellis*. Recordare etiam quod scripsit pater tuus Franciscus, amicus et dilectus meus, in regula fratrum Minorum : ' Fratres tamquam peregrini et advene in hoc seculo in paupertate et humilitate Domino famulantes vadant pro elemosina confidenter. Nec oportet eos verecundari, quod Dominus pro nobis se fecit pauperem in hoc mundo. Hec est illa celsitudo altissime paupertatis que vos, karissimos fratres meos, heredes et reges regni celorum instituit, pauperes rebus fecit, virtutibus sublimavit. Hec sit portio vestra, que perducit in terram viventium. Cui, dilectissimi fratres, totaliter inherentes nichil aliud pro nomine

Domini nostri Iesu Christi in perpetuum sub celo habere velitis ' ».
Et respondi et dixi Domino Iesu Christo : « Domine, cum dicat
Sapiens in Proverbiis X: *Non affliget Dominus fame animam iusti,*
quare non das abundanter servis et amicis tuis, qui te laudant et
benedicunt, ne cum tanto labore et rubore mendicare | cogantur ? ».

Quod duplici de causa vult Deus quod amici sui mendicent, ut qui dant premientur et qui accipiunt orationem rependant.

Et respondit Dominus : « Volo ut hi qui dant mereantur
dando amore meo, sicut hi qui accipiunt amore meo mendicando
merentur. Nam Iohannes apostolus lapillos, quos mutavit in
gemmas, et virgas, quas convertit in aurum, non dispersit et
dedit pauperibus, sed revocavit ad materiam pristinam, eo quod
nullus ibi merebatur in dando. Volo autem nunc ut hi qui divi-
tias habent amore meo dent non habentibus, ut in die iuditii a
me commendentur et premientur in regno. Nam ego sum qui in
lege Moysi populo precepi Iudaico, Deutero. XV : *Non deerunt*
pauperes in terra habitationis tue. Idcirco ego precipio tibi ut ape-
rias manum fratri tuo egeno et pauperi, qui tecum versatur in terra.
Ideo Ecclesiasticus XXIX dixit : *Propter mandatum assume pau-*
perem, et propter inopiam eius ne dimittas eum vacuum. Hinc
sapiens mulier commendatur, Prover. XXXI : *Manum suam ape-*
ruit inopi et palmas suas extendit ad pauperem. Quod autem dixi-
sti, quod possum, quando volo, abundanter tribuere, verum dixisti
et a Scriptura hoc didicisti. Ait enim Sapiens, Sap. XII : *Subest*
enim tibi, cum volueris, posse. Unde Ysaias scripsit, LIX : *Ecce*
non est abreviata manus Domini, ut salvare nequeat, neque aggra-
vata est auris eius, ut non exaudiat ».

De bonis que contulit Deus Iudaico populo in terra deserta et invia et inaquosa.

Probavit hoc Iudaicus populus, de quo dicitur : *Petierunt,*
et venit coturnix, et pane celi saturavit eos. De hoc habetur Numeri

XI, quando Moyses Domino esum carnium Iudaico populo promittenti admirative dixit: *Sexcenta milia peditum sunt, et tu dicis: Dabo eis esum carnium mense integro? Numquid ovium et boum multitudo cedetur, ut possit sufficere ad cibum, vel omnes pisces maris in unum congregabuntur, ut eos satient? Cui* ‖ *respondit Dominus: Numquid manus Domini invalida est? Iam nunc videbis utrum meus sermo opere compleatur.* Item probavit hoc Iudaicus populus, qui XL annis manna in deserto comedit. De quo Moyses ait, Deutero. VIII: *Dedit tibi cibum manna, quod ignorabas tu et patres tui, ut ostenderet tibi quod non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod egreditur ex ore Domini. Vestimentum, quo operiebaris, nequaquam vetustate defecit, et pes tuus non est subtritus; en quadragesimus annus est.* Et infra, XXIX: *Adduxit vos XL annis per desertum. Non sunt attrita vestimenta vestra, nec caltiamenta pedum vestrorum vetustate consumpta sunt. Panem non comedistis, vinum et siceram non bibistis, ut sciretis quia* ipse est *Dominus Deus vester. Et venistis ad locum hunc.* Item Iosue V: *Defecit manna, postquam comederunt de fructibus terre, nec usi sunt ultra illo cibo filii Israel, sed comederunt de fructibus presentis anni terre Chanaam.* Ut verum appareat quod consuevit dici: « Necesse est divinum adesse auxilium, ubi cessat humanum ». Item de hac materia dixit Propheta in psalmo: *Mandavit nubibus desuper et ianuas celi aperuit. Et pluit illis manna ad manducandum et panem celi dedit eis. Panem angelorum manducavit homo, cibaria misit eis in abundantia. Transtulit austrum de celo et induxit in virtute sua affricum. Et pluit super eos sicut pulverem carnes et sicut arenam maris volatilia pennata. Et ceciderunt in medio castrorum eorum circa tabernacula eorum. Et manducaverunt et saturati sunt nimis; et desiderium eorum attulit eis Dominus, non sunt fraudati a desiderio suo.* Hoc est de quo Iudei coram Christo Domino gloriantur, Io. VI: *Patres nostri manducaverunt manna in deserto,* | *sicut scriptum est: Panem de celo dedit eis manducare.*

Quod non affligat Dominus fame animam iusti, probatur multis exemplis. Quod Deus multiplicet victualia servis suis, probatur hic multis exemplis.

Item utrum *affligat Dominus fame animam iusti* necne, multipliciter probavit Helyas. Primo, quia *corvi deferebant ei panem et carnes mane, similiter panem et carnes vespere*, ut habetur III Reg. XVII. Secundo, quia paupercula vidua pavit eum, etiam ex eo quod vidue dedit Helyas, ut habetur supradicto capitulo. Ideo potuit dicere Helye vidua ista cum filio quod, I Parali. ultimo, rex David Domino dixit: *Tua sunt omnia, et que de manu tua accepimus dedimus tibi.* Tertio, quando in deserto angelus Domini posuit ad caput eius vas aque et subcinericium panem, ut habetur 3 Reg. XIX.

Item liberalitatem Domini, utrum scilicet *affligat Dominus fame animam iusti*, Paulus primus heremita fuit expertus, cui, ut narrat Ieronimus, per LX annos qualibet die dimidium panem mittebat per corvum; et quando ad eum videndum ivit Antonius, illa die Dominus duplicavit anonam: misit enim totum integrum panem.

Item probavit hoc beatus Benedictus, ut in secundo libro Dialogorum narrat Gregorius, qui, quando oleo indiguit, oratione ad Deum fusa, dolium oleo plenum miraculose invenit. Altera vice, tempore valide famis, cum monachi sui de panis inopia murmurarent, iuxta illud: *Si vero non fuerint saturati, et murmurabunt*, virtute orationum suarum et divina clementia faciente, ad ianuam monasterii nocte quadam ducentos modios farine invenit in saccis. Hoc ideo factum est, ne de beato Benedicto dici possit illud Ys. IX: *Multiplicasti gentem*, sed *non magnificasti letitiam*; et ut verum appareat verbum illud: «Necesse est divinum adesse auxilium, ubi cessat humanum»; ut verum etiam appareat illud Prover. X: *Non affliget Dominus fame animam iusti.* Unde super illo loco Mat. VI: *Ne solliciti sitis anime vestre, quid manducetis, neque corpori | vestro, quid induamini*, dicit beatus Ieronimus: «Sit homo quod esse debet, et presto erunt omnia»; et de servis Dei dicit Propheta: *Non confundentur in tempore malo, et in diebus famis saturabuntur, quia peccatores*

Ieronimus

peribunt. Ideo merito dicitur eis : *Timete Dominum, omnes sancti eius, quoniam non est inopia timentibus eum. Divites eguerunt et esurierunt, inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono.*

Item probavit hoc Helyseus, quando mulieri vidue, que creditur uxor Abdie prophete fuisse, oleum multiplicavit, ut habetur IIII Reg. IIII, et quando panes multiplicavit tempore famis, de quibus ministro suo dixit : *Da populo, ut comedat. Hec enim dicit Dominus : Comedent, et supererit; posuit itaque coram eis. Qui comederunt, et superfuit iuxta verbum Domini,* 4 Reg. IIII. Item quando multiplicavit farinam tempore obsidionis Samarie, de qua dixit, 4 Reg. VII : *Audite verbum Domini ! Hec dicit Dominus : In tempore hoc cras modius simile uno statere erit, et duo modii ordei statere uno in porta Samarie.*

Item beatus Gregorius in primo Dialogorum dicit quod Nonnosus monachus in monasterio suo oleum suis meritis et orationibus multiplicavit; et in eodem primo libro, de Bonifatio, Ferentine civitatis episcopo, narrat quod adhuc puer existens in horreo matris sue multiplicavit frumentum et in cellario suo vinum et XII denarios grossos ex auro quasi noviter productos ex fabrica impetravit a Domino, quia totidem pauperibus dederat. Item presbiter Sanctulus, amicus Gregorii, oleum multiplicavit et panem.

Item quidam sanctus pater, de quo in Vitis patrum legitur, cum ad faciendum cum eo festum Dominice Resurrectionis alii patres in Sabbato Sancto ivissent, orationem fudit ad Deum pro cibariis habendis. Et ecce subito angeli missi a Deo detulerunt ei panes pulcherrimos, quibus | similes in tota Egypti provintia nunquam visi fuerunt ; portaverunt etiam dactillos, ficus recentes et uvas et multa alia utilia et victui necessaria et coram istis sanctis patribus posuerunt. Quorum copia usque ad festum Pentecostes abundavit. Et mirati sunt valde gratias agentes omnium bonorum largitori, qui *aperit manum* suam et *implet omne animal benedictione*.

Item adhuc aliis modis dat Deus servis suis, quando indigent ; unde Sapiens in Eccle. II : *Homini bono in conspectu suo dedit sapientiam et scientiam et letitiam ; peccatori autem dedit afflictionem et curam superfluam, ut addat et congreget et tradat ei qui pla-*

cuit Deo. Item Prover. XXVIII: *Qui coacervat divitias usuris et fenore liberali, in pauperes congregat eas.*

Exemplum cuiusdam regis qui libenter amore Christi elemosinas faciebat, cui Deus dedit thesauros absconditos.

Simile exemplum habetur in Longobardorum historia, tertio libro, XXXIIII capitulo, circa finem libri.

Exemplum cuiusdam regis qui elemosinas faciebat.

Exemplum Fuit quidam rex qui, volens facere secundum consilium Domini, quo dicit, Mat. VI: *Nolite thesauriçare vobis thesauros in terra, ubi erugo et tinea demolitur et ubi fures effodiunt et furantur. Thesauriçate autem vobis thesauros in celo, ubi neque erugo neque tinea demolitur et ubi fures non effodiunt nec furantur*, cepit elemosinas largas facere et thesaurum suum cotidie pauperibus larga manu tribuere. Quod etiam Ecclesiasticus docet, XXIX: *Perde pecuniam propter fratrem et amicum, et non abscondas illam subter lapidem in perditionem. Pone thesaurum tuum in preceptis Altissimi, et proderit tibi magis quam aurum.* Cumque hoc faceret, ceperunt pauperes ex diversis partibus supervenire, et thesaurus deficere, quia, ut dicit Sapiens, Eccle. V: *Ubi multe sunt opes, multi et qui comedunt eas*, et Prover. XIII: *Substantia festinata minuetur; que autem paulatim colligitur manu multiplicabitur.* Cepit igitur rex cogitare et sollicitus esse quid post hec daret pauperibus, non solum pro honore suo conservando, verum etiam pro pauperum inopia sublevanda. Et dum talibus cogitationibus sollicitaretur cor suum, quadam die dixit militi secretario suo: «Egrediamur nos duo || tantum ad aliquem locum ubi spaciemur». Cumque essent in nemore iuxta fontem, cepit rex cum milite suo de hac materia habere sermonem, iuxta illud Prover. XXV: *Causam tuam tracta cum amico tuo et secretum extraneo non reveles.* Post hec accidit regi modicus somnus, et volens aliquantulum dormire rogavit militem ut diligenter custodiret eum, donec dormiret. Et dum dormiret rex, prospexit miles et vidit quod bestíola quedam pulcherrima valde ex ore regis exibat. que totum

corpus regium cum osculata fuisset, rivum fontis conabatur transire, sed non poterat. Quod attendens miles posuit super rivulum spatam evaginatam, et transivit bestíola et ivit ad quemdam montem qui prope nemus erat, et tetigit in aliquibus locis, et postea venit ad rivulum fontis volens transire. Sed miles removerat ensem, et angustiabatur bestiola. Considerans hoc miles posuit spatam, et transivit bestíola et per os ingressa est regium corpus, unde fuerat prius egressa; et excitatus est rex, et somnium suum quod viderat cepit narrare : « Visum fuit michi », ait, « quod, cum dormirem, anima mea exiret de corpore, et cum vellet quemdam fluvium transire et non posset, quia pons non erat ibi, cepit angustiari. Et ecce subito quidam miles de spata sua pontem fecit, et transivit anima mea et ivit ad quemdam montem, in quo invenit magnum thesaurum argenti et auri et lapidum pretiosorum, et postea rediit, ut flumen transiret, et angustiabatur iterum, quia pons erat inde amotus. Et miles sua benignitate et curialitate iterum fecit de spata pontem, et transivit anima mea et ingressa est corpus meum, et statim fui excitatus ». Audiens hec miles cepit regi refer|re quomodo oculata fide hec omnia viderat. Miserunt igitur, et habuerunt multa plaustra et multos homines qui foderent, et invenerunt thesauros copiosos in argento et auro et lapidibus pretiosis, quos rex et pauperibus dedit et sibi retinuit. Adimpletum est isti regi quod Dominus promittit, Ys. XLV : *Dabo tibi thesauros absconditos et archana secretorum, ut scias quia ego Dominus.*

Multa alia exempla scio de hac materia, sed quantum ad presens sufficit hoc dixisse.

Quod in quadam visione filius Dei loquebatur cum quodam fratre de pulchra materia et cum auctoritatibus sacre Scripture.

Igitur in visione mea Domino meo dixi : « Quid est, Domine, quod apostolus Paulus in prima ad Cor. IIII dicit : *Usque in hanc horam et esurimus et sitimus et nudi sumus*, et in secunda dicit, XI, quod fuit *in fame et siti, in ieiuniis multis, in frigore et nuditate,*

apostoli autem tui, tempore passionis, a te requisiti: *Quando misi vos sine saculo et pera et calciamentis, numquid aliquid defuit vobis*, responderunt et *dixerunt: Nichil* (Luc. XXII) ? ». Et respondit Dominus et ait: « Quod dixit Paulus apostolus, verum dixit. Quod autem dixerunt discipuli mei in cena, similiter verum dixerunt; non quin aliquando penuriam sustinuerint, presertim cum de me scriptum sit, Io. IIII: *Iesus autem fatigatus ex itinere sedebat sic super fontem. Hora autem erat quasi sexta. Discipuli enim eius abierant in civitatem, ut cibos emerent*; sed pro tanto verificatur verbum eorum, cum dixerunt: *Nichil*, quia auctoritatem habebant victualia accipiendi et potestatem miracula faciendi ». De primo dicit Apostolus, prima ad Cor. IX, quod *Dominus ordinavit his qui Evangelium annuntiant de Evangelio vivere*. Item supra eodem capitulo: *Si nos vobis spiritualia seminavimus*, non *est magnum, si carnalia vestra metamus*. Unde Propheta: *Sumite psalmum et date tympanum*. Ubi dicit glosa: « Sumite spiritualia et date temporalia ». Item Apostolus ad Ro. XV: *Si spiritalium eorum participes facti sunt gentiles, debent et in carnalibus ministrare eis*. Item, Mar. VI, habetur quod, quando Dominus misit XII ad predicandum, | *precepit eis ne quid tollerent in via nisi virgam tantum*; que ponitur pro auctoritate sumendi victualia. De secundo habetur, Io. XIIII: *Amen, amen dico vobis, qui credit in me, opera que ego facio et ipse faciet, et maiora horum faciet, quia ego ad Patrem vado* et cet. Tertio modo verificatur verbum discipulorum, cum dixerunt quod nichil defuit eis, quia Christum habendo habebant omnia. Unde Apostolus in secunda ad Cor. VI: *Tamquam nichil habentes et omnia possidentes*, et ad Phili. IIII: *Habeo omnia et abundo*. Ideo dicit Sapiens, Prover. XIII: *Est quasi dives, cum nichil habeat; et est quasi pauper, cum in multis divitiis sit*. Hinc poeta ait:

Versus Nobilitat viles frons generosa dapes.

Vere igitur discipuli habendo Christum habebant omnia, quia Christus Deus est, et de Deo dicit Apostolus, I Cor. XV, quod

erit *omnia in omnibus*. Hinc dicturi sunt damnandi in die iuditii, conquerendo quod sua culpa Deum perdiderunt, Tobie X : *Omnia simul in te uno habentes, te non debuimus dimittere a nobis.*

Item in visione mea iterum dixi Domino meo Iesu Christo : « Domine, Iudei, qui inter Christianos degunt, gramaticam nostram et Latinam scripturam adiscunt, non ut te diligant et in te credant, sed ut tibi detrahant et nobis Christianis insultent, qui te adoramus crucifixum pro nobis ; et dicunt illud Ys. XLV : *Nescierunt qui levant signum sculpture sue, et rogant Deum non salvantem.* Item opponunt nobis hoc modo : ' Aut Christus vester iustus fuit, aut iniustus. Quod autem iniustus fuerit, patet ex verbis patrum nostrorum, qui Pylato dixerunt, Io. XVIII : *Si non esset hic malefactor, non tibi tradidissemus eum.* Deus autem noster, in lege quam dedit nobis, sic precepit Iudaico populo, Exo. XXII : *Maleficos non patieris vivere* '. Igitur dicunt ipsi : ' Si filius Marie mortuus est ex culpa sua, sibi imputetur. Et quod ex culpa sua mortuus sit, patet ex hoc, quod parentes nostri Pylato dixerunt, | Luc. XXIII : *Hunc invenimus subvertentem gentem nostram et prohibentem tributa dari Cesari et dicentem se Christum regem esse.* Item quod non fuerit iustus, adhuc ostendimus ex eo quod dicit Propheta : *Iunior fui, etenim senui, et non vidi iustum derelictum nec semen eius querens panem.* Christus autem vester, cum moreretur in cruce, clamavit se derelictum, dicens, Mat. XXVII : *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me ?* Vos autem semen Christi estis, qui a Christo dicimini Christiani, et cotidie mendicatis. Igitur aut Propheta verum ⟨non⟩ dixit, aut Christus vester non fuit iustus, qui clamavit se derelictum ' ».

Respondit Dominus et dixit michi : « Fili dilecte, Iudei non diligunt me, sed semper michi et amicis meis insidiantur et inimicantur, *ut impleatur sermo qui in lege eorum scriptus est, quia odio habuerunt me gratis,* Io. XV. De Iudeis autem multum possum conqueri, quia multa opprobria dixerunt michi, iuxta verbum quod scriptum est: *Opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me.* Ideo de eis dicit Propheta: *Veniat mors super illos, et descendant in infernum viventes. Quoniam non intellexerunt opera Domini ;*

et in opera manuum eius destrues illos et non edificabis eos. Quare ? Quia *obliti sunt Deum, qui salvavit eos, qui fecit magnalia in Egypto, mirabilia in terra Cham, terribilia in mari Rubro. Non sunt recordati manus eius, die qua redemit eos de manu tribulantis.* Ideo, dilecte fili, de Iudeis optime dixit apostolus meus Paulus, in prima ad Thessalo. II, quod Iudei *Dominum occiderunt Iesum et prophetas et nos persecuti sunt, et Deo non placent et omnibus hominibus adversantur, prohibentes nos gentibus loqui, ut salve fiant, ut impleant peccata sua semper. Pervenit enim ira Dei super illos usque in finem.* Quod autem Iudei querunt de me, utrum iustus sim necne, satis legerunt. Unde Iere. ‖ XII : *Iustus quidem tu es, Domine.* Et Propheta : *Iustus Dominus et iustitiam dilexit ; equitatem vidit vultus eius.* Et iterum : *Iustus es, Domine, et rectum iuditium tuum* ». Et respondi et dixi : « Domine, istas auctoritates intelligunt Iudei de Deo qui legem Moysi dedit, et non de filio Marie, quem occiderunt suspendentes in ligno ». Et Dominus dixit : « Et tu non legisti a me dictum : *Ego et pater unum sumus,* et *omnia que habet pater mea sunt* ? ». Et respondi et dixi : « Domine, legi et bene legi, sed Iudei nolunt credere tibi. Dic ergo apertius, ut vincantur et confundantur. De te enim scriptum est : *Iustificeris,* Domine, *in sermonibus tuis, et vincas, cum iudicaris* ».

Et ait Dominus : « Ysaias de me scripsit, LVII : *Iustus perit, et nemo est qui recogitet in corde suo; et viri misericordie colliguntur, quia non est qui intelligat. A facie enim malicie collectus est iustus.* Centurio quoque de me dixit, Luc. XXIII : *Vere hic homo iustus erat.* Et Iacobus ait ultimo : *In die occisionis adduxistis et occidistis iustum, et non restitit vobis.* Unde Sapiens in Proverbiis ait, XI : *Si iustus in terra recipit, quanto magis impius et peccator?* A me quoque dictum est, Luc. XXIII : *Si in viridi ligno hec faciunt, in arido quid fiet?* Quod autem dicunt Iudei, quod clamavi me derelictum, verum dicunt, quia dereliquit me pater, ut ab eis occiderer. Unde Iob dicit, XVI : *Conclusit me Deus apud iniquum* (scilicet Pylatum) *et manibus impiorum me tradidit* (scilicet Iudeorum). Et Lucas in Actibus dicit, IIII : *Convenerunt enim vere in civitate ista adversus sanctum puerum tuum Iesum, quem unxisti, Herodes et Pontius Pylatus cum gentibus et populis*

Israel facere que manus tua et consilium tuum decreverunt fieri. Quod autem non dereliquerit me Pater, testatur Propheta, qui in persona mea loquens ait: *Quoniam non derelinques animam meam in inferno nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.* Ysaias quoque ait, | LIIII: *Ad punctum in modico dereliqui te, et in miserationibus magnis congregabo te. In momento indignationis abscondi faciem meam parumper a te, et in misericordia sempiterna misertus sum tui, dixit redemptor tuus Dominus.* Fui itaque derelictus a Patre ad tempus, quia manibus impiorum, scilicet Iudeorum, traditus, ut me pro salute mundi occiderent, et non fui derelictus, quia tertia die me resuscitavit a mortuis. Et ita verbum propheticum verum manet, quia non *vidit* David *iustum derelictum. Nec* etiam vidit *semen eius querens panem,* secundum suum intellectum.

Quod duo sunt genera paupertatis.

Duo enim sunt genera paupertatis. Unum est voluntarium, et hoc est perfectorum qui, suis divitiis venditis et datis pauperibus, nichil in hoc mundo possidere volunt, cognoscentes verum esse quod dicit Apostolus, I Timo. VI: *Nichil intulimus in hunc mundum: haud dubium, quia nec auferre quid possumus. Habentes ergo alimenta et quibus tegamur, his contenti simus. Non enim habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus,* Hebre. ultimo. Isti sunt pauperes qui a me commendati fuerunt, Mat. V: *Beati pauperes spiritu* (id est humiles et voluntarie mendicantes), *quoniam ipsorum est regnum celorum.* Isti sunt pauperes de quibus dixit Ys., XXIX: *Pauperes homines in sancto Israel exultabunt.* Vere isti sunt semen Christi, de quo Propheta ait: *Potens in terra erit semen eius, generatio rectorum benedicetur.* De istis Ys. ait, LXI: *Omnes qui viderint eos cognoscent eos, quia isti sunt semen cui benedixit Dominus. In quo qui benedictus est super terram, benedicetur in Deo. Amen.*

Porro secundum genus paupertatis est illorum qui habent paupertatem necessariam et inevitabilem, qui velint nolint, eos

mendicare oportet ex defectu quem habent temporalium rerum ». Isti sunt pauperes mundi, de quibus Dominus dixit, Mat. 26 : *Semper pauperes habebitis vobiscum, me autem non semper habebitis.* De istorum paupertate locutus | fuit Dominus ad Hely, I Reg. II : *Futurum est autem ut quicumque remanserit in domo tua, veniat, ut oretur pro eo, et offerat nummum argenteum et tortam panis, dicatque : Dimitte me, obsecro, ad unam partem sacerdotalem, ut comedam bucellam panis.* Item hanc paupertatem mundanam et non voluntariam imprecatur David Ioab, II Reg. 3 : *Non deficiat de domo Ioab fluxum seminis sustinens et leprosus, tenens fusum et cadens gladio et indigens pane.* Et sic Iudeorum questio plenarie est soluta, et eius occasione multa bona dicta.

Positio magistri Guillielmi de Sancto Amore contra religiosos mendicantes.

Visio, igitur, quam supra posuimus, vera fuit, non habens aliquam falsitatem ; sed aliqua verba addidimus ad eamdem materiam pertinentia occasione magistri Guillielmi de Sancto Amore, qui fecit libellum quem papa Alexander quartus destruxit et reprobavit, quia in eo dicebat quod omnes religiosi et verbum Dei predicantes, de elemosinis vivendo, salvari non possent.

Postquam ergo predictam habui visionem, usque adeo fui confortatus in Christo, ut, cum veniebant ad me a patre meo missi ystriones vel milites qui dicuntur de curia, ut cor meum removerent a Deo, tantum curabam de verbis eorum quantum de quinta rota plaustri. Quadam die venit ad me quidam et dixit michi : « Salutat vos pater vester, et hoc dicit mater vestra : una die vult vos videre, altera si moritur, de morte parum curat ». Et credidit se dixisse verbum valde motivum, ut cor meum perverteret. Cui cum ira dixi : « Discede a me, miser, quia plus te non audiam. *Pater* meus *Amorreus, mater* mea *Cethéa* ». Et recessit confusus et ultra non comparuit.

Quo anno Parma rebellavit imperio, que MCCXLVII ab imperatore recessit.

Finitis igitur octo annis in Tuscia, veni ad provintiam Bononiensem, in qua receptus fueram, et factus sum ex ea. Cumque habitarem | in conventu Cremone, et imperator Fridericus iam ab imperio depositus esset Taurini, ut iret Lugdunum ad capiendum papam cum cardinalibus, prout credebatur, et filius eius rex Hencius cum Cremonensibus esset in obsidione Quinçáni Brixiensium castri, civitas mea Parma (id est ex qua natus eram) rebellavit imperio et fuit totaliter cum Ecclesia, anno Domini MCCXLVII, die Dominico XVI intrante mense Iunii. Et tunc veni et habitavi in civitate Parmensi, in qua erat Gregorius de Monte Longo legatus, qui postea multis annis Aquilegiensem rexit ecclesiam. Et eodem anno, cum esset obsessa civitas mea a Friderico deposito, ivi Lugdunum et in festo Omnium Sanctorum perveni illuc. Et statim papa misit pro me et familiariter locutus est mecum in camera sua, siquidem a recessu meo de Parma usque ad illum diem nec nuntium viderat nec litteras receperat aliquas. Et multas gratias contulit michi, id est petitiones meas exaudivit, quia curialis homo erat valde et liberalis.

Nunc de parentela mea quod superest prosequamur. Quartus patris mei filius, natus ex concubina Rechelda, magister Iohannes est dictus. Hic fuit pulcher homo et magnus bellator. Hic voluntarie exivit de Parma et parti imperatoris adhesit. Sed penitentia ductus ivit ad Sanctum Iacobum. Cumque inde rediret, voluntarie remansit Tolose. Et factus ibi civis accepit uxorem, ex qua filios et filias genuit. Post hec *decidit in lectum* et mortuus est, cum fratribus confessus et in loco fratrum Minorum de Tholosa sepultus. Hic in tantum curialis fuit et liberalis, ut omnibus Ytalicis libenter subveniret. Ducebat enim eos ad domum suam et optime pascebat, ‖ maxime autem pauperes, notos et peregrinos. Qui, cum redibant, hec michi referebant.

Porro pater meus tres genuit filias, pulchras dominas et nobiliter maritatas. Quarum prima fuit domina Maria. Secunda

domina Karacosa. Hec post mortem viri sui intravit monasterium Parmense Ordinis sancte Clare, et post plures annos assumpsit aliquas sorores Parmensis monasterii et duxit eas ad civitatem Reginam, in qua prius non erant sorores Ordinis sancte Clare, et fuit earum priorissa. Postea fecit se absolvi et rediit ad monasterium Parmense, in quo laudabiliter vitam suam finivit. Hec fuit amabilis domina, sapiens, honesta et gratiosa tam Deo quam hominibus. Cuius anima requiescat in pace! Tertia soror mea fuit domina Egidia, ex qua nati sunt filii IIII, quos mors de mundo tulit preter primum, qui dictus est Andreas de Puçulesio et fuit magnus legista.

Mater patris mei, que fuit avia mea, domina Enmengarda est dicta. Hec fuit sapiens domina, et centum annos habebat quando ultimum diem clausit. Cum ea habitavi XV annis in domo patris mei. Quotiens docuit me ut vitarem malam societatem et bonam assumerem, et quod essem sapiens et morigeratus et bonus, totiens benedicatur ipsa a Deo! Fecit enim hoc frequenter. In sepulchro supra memorato sepulta fuit. Erat enim commune nobis et illis de casali nostro. Porro pater meus proprium habuit monumentum et novum, in quo nondum quisquam positus fuerat, in platea Veteri ante baptisterii ianuam, eo quod primum monumentum totaliter plenum erat.

Soror patris mei domina Ghisla fuit; ex qua maritata nate sunt due filie, Grisópola et Vilana, optime cantatrices. Pater istarum | dominus Martinus Octolini de Stephanis fuit, solatiosus homo, suavis et iocundus, libenter bibens vinum, maximus cantator cum instrumentis musicis, non tamen ioculator. Hic aliquando in Cremona trufavit et decepit magistrum Girardum Patecclum, qui fecit librum de Tediis; sed bene fuit dignus: promeruerat enim ut sibi sic accideret.

Mater fratris Guidonis, fratris mei, domina Ghisla de Marsiliis fuit, qui fuerunt antiquitus nobiles homines et potentes in civitate Parmensi, et habitant in inferiori parte platee Veteris iuxta palatium episcopi; quorum maximam multitudinem vidi; et induebantur scarulaticis indumentis aliqui eorum, maxime autem iudices. Attinebant autem etiam michi ex parte matris mee, que

fuit filia domini Gerardi de Cassio, qui fuit pulcher senex et, ut puto, centenarius obiit, sepultus in ecclesia Sancti Petri. Et habuit tres filios, scilicet dominum Gerardum, qui fecit librum de dictamine (fuit enim magnus dictator nobilioris stili), et dominum Bernardum, qui fuit homo illiteratus et simplex et purus, et dominum Hugonem, qui fuit litteratus homo, iudex et assessor, homo magni solatii, et qui semper ibat cum potestatibus, ut esset advocatus eorum. Hic habuit filium qui in Ordine fratrum Minorum fuit sacerdos et predicator et litteratus homo, honestus, morigeratus et bonus religiosus ; dictus est frater Iacobus de Cassio. In Sicilia obiit, ut puto, in civitate Messana.

Porro mater mea dicta est domina Inmelda, humilis domina et Deo devota, multum ieiunans et libenter pauperibus elemosinas faciens. Nunquam fuit visa irata, nunquam aliquam suam famulam manu sua percussit. Semper volebat tenere in yeme amore Dei aliquam pauperculam mulierem de montanis, ut yema|ret secum, cui victum et vestimenta prebebat, et nichilominus habebat pedissequas que faciebant servitia domus. Pro hac papa Innocentius dedit michi litteras apud Lugdunum, ut esset Ordinis sancte Clare ; dedit et alia vice fratri Guidoni, fratri meo, quando a Parmensibus fuit missus ad papam. Ad monasterium illarum dominarum Ordinis sancte Clare iacet sepulta. Cuius anima per misericordiam Dei requiescat in pace ! Amen. Avia mea materna, scilicet mater matris mee, dicta est domina Maria, pulchra domina et carnosa, soror domini Aicardi Hugonis Aimerici, qui fuerunt in Parma iudices, homines divites et potentes. Et iuxta ecclesiam Sancti Georgii habitant.

Ut autem ad superiora redeam, Bernardus Oliverii et Rolandus Oliverii de Adam, qui fuerunt duo germani fratres, quorum mater fuit domina Vitella, quam centenariam vidi, duas sorores habuerunt, pulchras dominas et sapientes, ut vidi oculis meis. Quarum una dicta est domina Iacoba, quam dominus Guido de Pecorariis uxorem habuit, sed filii ex ea nati non sunt. Altera dicta est domina Karacosa, quam dominus Naimerius de Paniçariis uxorem habuit, et genuit ex ea filium Gerardum, qui multos filios et filias habuit. Quorum primus, frater Iacobus Ultra-

marinus, pro eo quod in ultramarinis partibus stetit multis annis. Hic fuit filius consobrini mei et in Ordine fratrum Minorum fuit valens homo, sacerdos et predicator et litteratus valde ; optime scivit Arabicum, id est Saracenicum, et optime Gallicam linguam ; in regimine prelationis valens homo fuit, honestus et bonus et sanctus; Mutine obiit, in loco fratrum Minorum sepultus. Alter frater istius Bernardus est dictus. De aliis non curo. Soror istorum prima, domina Avança, pulcherrima domina, ex qua nata est filia que in Ordine | sancte Clare Parmensis monasterii soror Karacosa vocatur, honesta domina et Deo devota. Secunda soror supradictorum fratrum domina Cisa fuit, duabus vicibus maritata, ex qua filie et filii nati sunt. Tertia soror supradictorum fratrum soror Maria est dicta, pulcra domina, sapiens et honesta, que in monasterio Immolensi Ordinis sancte Clare ultimum diem clausit.

Porro de casali meo in monasterio Sancti Benedicti inter Padum et Larionem, in quo comitissa Matildis est sepulta, et est in episcopatu Mantuano, fuit dominus Villanus, sacerdos et sanctus homo et persona sollemnis. In monasterio vero de Bersello fuit dominus Conradus, filius domini Bernardi, filii domini Leonardi, filii domini Bernardi iudicis, a quo inchoavimus, qui mortuus est in bello ; cuius uxor pulcherrima domina Karacosa, prudentissima et sagacissima valde, que optime rexit domum suam post mortem viri sui. Hec nata fuit de Çapironibus.

Porro ego frater Salimbene et frater Guido de Adam domum nostram destruximus in masculis et feminis, religionem intrando, ut eam in celis edificare possemus. Quod nobis prestare dignetur qui cum Patre et Spiritu Sancto vivit et regnat in secula seculorum ! Amen.

Ecce, genealogiam parentele mee preter intentionem meam descripsi, et multos dimisi et multas, causa brevitatis, tam antiquos quam modernos, quos non descripsi. Ex quo autem inchoaveram eam, visum fuit michi eam congruum esse perficere propter quinque.

Primo, quia soror Agnes, neptis mea, que est in monasterio Parmensi Ordinis sancte Clare, in quo se amore Christi reclusit,

dum adhuc parvula esset, rogavit me ut eam describerem, occasione avie sue paterne cuius notitiam habere non poterat, quatinus ex hac genealogia docta cognoscat, tam ex parte patris quam ex parte matris, ‖ ex quibus parentibus genita sit. Et iam habet ex genealogia descripta quod ex parte patris processit ex parentela illorum qui dicti sunt de Adam, qui antiquitus Grenones dicebantur. Ex parte vero matris ex Barrattis processit, qui in duo casalia dividuntur. Nam sunt Baratti qui dicuntur Nigri, et isti partem imperialem tenuerunt. Et sunt Baratti qui Rubei appellantur, et isti partem Ecclesie semper tenuerunt, ex quibus soror Agnes processit, ut superius demonstravi. Omnes isti Baratti, tam Nigri quam Rubei, ex uno cippo sive ex una radice progeniti sunt ex duabus dominabus, quarum una dicta est Baratina, alia Ghibertina, de quibus abundantius supra posuimus.

Porro secunda ratio genealogíe descripte fuit ut cognoscat soror Agnes pro quibus debeat Deum rogare, quia Apostolus in prima epistola ad Timotheum dicit, V capitulo : *Si quis autem suorum et maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit et est infideli deterior.* Et apostolus Iacobus dicit, V : *Orate pro invicem, ut salvemini. Multum enim valet deprecatio iusti assidua.*

Tertia ratio fuit antiquorum consuetudo, qui genealogias suas describebant. Unde dicitur in libro Neemie VII de quibusdam quod *eiecti sunt de sacerdotio,* eo quod scripturam genealogíe sue invenire non possent.

Quarta ratio fuit quia, occasione istius genealogie quam descripsi, aliqua bona et utilia dixi, que non dixissem.

Quinta et ultima ratio fuit ut ostendatur verbum apostoli Iacobi verum esse. Dicit enim Iacobi IIII : *Que est enim vita vestra? Vapor est ad modicum parens, et deinceps exterminabitur.* Quod demonstrari potest in multis quos diebus nostris mors de medio tulit. Nam infra spatium LX | annorum omnes quos in genealogia parentele mee posui, vidi, preter eorum paucos. Non enim vidi Adam de Grenonibus, qui fuit pater avi mei paterni, nec vidi duos filios eius, scilicet Oliverium et Iohannem de Adam, qui avus meus fuit, nec Adaminum filium eius, qui fuit frater patris mei et vir militaris, sicut et Enblavatus et Rolandus Oliverii ; nec

vidi monachum Sancti Benedicti. Omnes alios quos nominavi, et alias vidi, et recesserunt a nobis et in mundo non sunt. Et impleri videmus cotidie verbum illius sapientissime mulieris que locuta est cum David, quando patrem cum filio pacificare volebat, in figura mulieris illius, scilicet beate Virginis, que mulier sapientissima fuit, que dedit illum per quem *reconciliati sumus Deo per mortem filii eius*, ut dicit Apostolus, ad Ro. V. Ait enim mulier illa, loquens ad David, II Reg. XIIII: *Omnes morimur et quasi aque dilabimur in terram, que non revertentur, nec vult Deus perire animam.* Ideo faciendum est quod Ecclesiasticus docet, XIIII: *Ante obitum tuum operare iustitiam, quoniam non est apud inferos invenire cibum. Omnis caro sicut fenum veterascet et sicut folium fructificans in arbore viridi. Alia generantur, et alia deiciuntur: sic generatio carnis et sanguinis omnino finitur, et alia nascitur.* Item Eccle. I: *Generatio preterit et generatio advenit, terra vero in eternum stat.* Item Iob XIIII: *Breves dies hominis sunt, numerus mensium eius apud te est. Constituisti terminos eius, qui preteriri non poterunt.* Item Iob XVI: *Ecce enim breves anni transeunt, et semitam per quam non revertar ambulo.* Item Iob XIIII: *Homo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletus multis miseriis. Qui quasi flos egreditur et conteritur, et fugit velut umbra et nunquam in eodem statu permanet.* Item, primo Paralipo. ultimo, dixit David, cum presente Deo loqueretur: *Dies nostri quasi | umbra super terram, et nulla est mora.* Quocirca faciendum est quod docet Scriptura. Ait enim Apostolus, ad Gala. VI: *Ergo, dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei.* Hinc dicitur, primo Macha. XII, quod, quando *Ionathas vidit quod tempus eum iuvat*, fecit facta sua. Et hoc quidem sapienter, quia, sicut dicitur Apoc. X, *angelus, quem vidit* Iohannes *stare supra mare et supra terram, levavit manum suam ad celum et iuravit per viventem in secula seculorum, qui creavit celum et ea que in illo sunt et terram et que in ea sunt et mare et que in eo sunt: quia tempus amplius non erit.* Ergo faciendum est quod docet Sapiens, Eccle. IX: *Quodcumque potest facere manus tua, instanter operare; quia nec opus nec ratio nec scientia nec sapientia erunt apud inferos, quo tu properas.*

Sed quidam multum stultizant, dicentes quod tempus iuventutis volunt habere sibi, ut illud in vanitatibus suis expendant, tempus autem senectutis volunt dare Deo, cum dicat Scriptura, Iob XXXII: *Nescio quamdiu subsistam, et si post modicum tollat me factor meus.* Dicit enim Ecclesiastes IX: *Nemo est qui semper vivat et qui huius rei habeat fidutiam.* Ideo utile consilium dat Ecclesiastes XII, dicens: *Memento creatoris tui in diebus iuventutis tue, antequam veniat tempus afflictionis, et apropinquent anni de quibus dicas: Non michi placent.* Quare in diebus iuventutis tue? Quia *bonum est viro, cum portaverit iugum ab adolescentia sua,* Iere. in Trenis III. Item quia *que in iuventute tua non congregasti, quomodo invenies in senectute tua?* Eccli. XXV. Ideo docet Ecclesiastes XI: *Mane semina semen tuum, et vespere ne cesset manus tua, quia nescis quod magis oriatur, hoc aut illud; et si utrumque simul, melius erit.* Item aliqui sunt qui totum tempus vite sue, tam senectutis | quam iuventutis, expendunt in vanitatibus suis. Que est magna stultitia, cum Zacharias dicat, Luc. I: *Serviamus illi,* scilicet Deo, *in sanctitate et iustitia coram ipso omnibus diebus nostris.* Unde Sapiens docet, Prover. XII: *Qui operatur terram suam, saciabitur panibus; qui autem sectatur ocium, stultissimus est.* Item Prover. XX: *Propter frigus piger arare noluit, mendicabit ergo estate et non dabitur ei.* Tempus frigoris appellat Sapiens tempus presentis vite, tempus estatis tempus iocunditatis eterne.

Quantum autem ad materiam supradictam, notandum est quod aliquando tota una domus propter peccatum deleta est de casali suo, ut patet in Achor sive Achan, qui fuit de tribu Iuda, qui propter peccatum furti lapidatus fuit cum tota familia sua, ut habetur Iosue VII. Unde Sapiens in Prover. XIIII: *Miseros facit populos peccatum.* Ideo dicit Apostolus, ad Ephe. IIII: *Qui furabatur, iam non furetur, magis autem laboret operando manibus suis quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti.*

Item, aliquando totum unum casale propter peccatum deletum fuit de progenie sua, ut patet in Chaym, qui Abel fratrem suum interfecit, cuius generatio tota periit in diluvio. Ideo dicit Iudas, canonica I: *Veh illis qui via Caym abierunt!* Patet

etiam hoc ipsum in tribus regibus Israel, quibus comminatus est Dominus quod deleret omnem domum eorum propter peccatum ydolatrie, usque ad *mingentem ad parietem*. Quorum primus fuit Ieroboam filius Nabath, qui peccare fecit Israel. De quo habetur III Reg. XIIII et XV. Et de quo Ecclesiasticus dicit, XLVII. Secundus fuit Baasa, qui similia operatus est et similia passus. De quo habetur III Reg. XVI. Tertius fuit Ahab, cuius Iezabel fuit uxor. De quo habetur III Reg. XXI. In isto impleta est Scriptura Eccli. XIX, qui dicit : ‖ *Extolletur in exemplum maius et tolletur de numero anima eius*; quia ad Baasan solummodo dictum fuit : *Faciam domum tuam sicut domum Ieroboam filii Nabath*, III Reg. XVI. Ad istum autem dictum fuit : *Dabo domum tuam sicut domum Iheroboam filii Nabath et sicut domum Baasa filii Ahia*, III Reg. XXI. Peccatum ydolatrie fuit peccatum istorum trium regum. Ideo dicit beatus Iohannes, prima canonica ultimo : *Filioli, custodite vos a simúlacris*. Ieremias etiam in epistola sua sic ait : *Scientes itaque quia non sunt dii, ne timueritis eos*. Item Iere. X : *Sic ergo dicetis eis : Dii qui celos et terram non fecerunt pereant de terra et de his que sub celis sunt*. Item Iere. in fine epistole sue : *Melior est homo iustus qui non habet simúlacra : nam erit longe ab obprobriis*. Quod patet in tribus sociis Danielis, de quibus habetur Dan. III : *Et erumpens Nabuchodonosor ait : Benedictus Deus eorum, Sydrach videlicet, Misach et Abdenagó, qui misit angelum suum et eruit servos suos, quia crediderunt in eum et verbum regis immutaverunt et tradiderunt corpora sua, ne servirent et ne adorarent omnem deum excepto Deo suo. A me ergo positum est hoc decretum, ut omnis populus, tribus et lingua, quecumque locuta fuerit blasphemiam contra Deum Sydrach, Misach et Abdenagó, dispereat, et domus eius vastetur. Neque enim est deus alius, qui ita possit salvare*. Audi quomodo est verum verbum sancti Basilii, scilicet quod « inimicorum testimonia dignissima fide sunt ».

Aliquando non totum casale destruitur, sed remanet aliquis ad cumulum maioris tristitie, ut patet in Hely, cui comminatus est Dominus, I Reg. II, quod *pars magna domus* eius moreretur, *cum ad virilem etatem venerit*. Quod impletum fuit quando Saul fecit interfici sacerdotes Domini in Nobé a Doech | Ydumeo. Qui

fuerunt LXXXV viri vestiti ephoth lineo. De quibus habetur I Reg. XXII. Quod autem dixit Dominus loquens de Hely, I Reg. III: *Incipiam et complebo*, verum dixit. Incepit, enim, quando duo filii Hely uno die mortui sunt in bello, ut habetur I Reg. 4. Sed complevit, quando Salomon amovit Abyathar a sacerdocio et posuit Sadoch pro eo, ut habetur III Reg. II. Hoc autem accidit Hely sacerdoti magno, *eó quod noverat indigne agere filios suos et non corripuit eos*, ut habetur I Reg. III. Amat igitur Deus iustitiam, amat correctionem, quia *iustus Dominus iustitiam dilexit*. Hinc est quod, quia principes Israel populum sibi commissum non correxerunt, *iratus Dominus ait ad Moysen: Tolle cunctos principes populi et suspende eos contra solem in patibulis, ut avertatur furor meus ab Israel*, Numeri XXV.

Item, aliquando removetur potior de casali propter offensam et culpam quam in Deum commisit, ut patet in Iechonia, de quo ait Dominus, Iere. XXII: *Vivo ego, dicit Dominus, quia, si fuerit Iechonias filius Ioachym regis Iuda anulus in manu dextera mea, inde evellam eum.* Et infra in fine capituli: *Terra, terra, terra, audi sermonem Domini! Hec dicit Dominus: Scribe virum istum sterilem, virum qui in diebus suis non prosperabitur. Nec enim erit de semine eius vir qui sedeat super solium David et potestatem habeat ultra in Iudá.* Hinc Hely ait, I Reg. II: *Si peccaverit vir in virum, placari ei potest Deus. Si autem in Deum peccaverit vir, quis orabit pro eo?*

Aperiamus cur ista premisimus. Vidi diebus meis multa casalia destructa in diversis partibus mundi. Et ne longe petatur exemplum, in civitate Parmensi casale illorum de Cassio, ex quibus mater mea processit, quantum ad masculos totaliter est deletum. | Casale illorum de Paganis, quos vidi nobiles homines, divites et potentes, totaliter est destructum. Similiter casale illorum de Stéphanis, quos in magna multitudine vidi divites homines et potentes, totaliter avolavit. Quorum exemplo tria nobis consideranda occurrunt. Primum, quod Scriptura impletur que dicit, Iob XXXIIII: *Conteret multos et innumerabiles et stare faciet alios pro eis.* Item Baruch III: *Exterminati sunt et ad inferos descenderunt, et alii loco eorum surrexerunt.* Item Iob

XII: *Multiplicat gentes et perdit eas, et subversas in integrum restituit.* Quod accidit beato Iob, qui habuit multiplicatos VII filios et tres filias, sed perdidit eos diabolo procurante et Deo permittente, ut habetur Iob I. Sed subversas istas gentes in integrum restituit, quando fuerunt ei VII filii et filie tres, ut habetur Iob ultimo. Secundum quod nobis considerandum occurrit est quia potius nos ibimus ad defunctos, quam ipsi revertantur ad nos, sicut dixit David, II Reg. XII, cum de mortuo filio loqueretur: *Ego vadam magis ad eum, ille vero non revertetur ad me.* Item Iob VII: *Sicut consumitur nubes et pertransit, sic qui descenderit ad inferos: non ascendet nec revertetur ultra in domum suam, neque cognoscet eum amplius locus eius.* Ideo dicit Iere. XXII: *Plangite eum qui egreditur, quia non revertetur ultra nec videbit terram nativitatis sue.* Ideo dicit Iob XIIII: *Homo, cum dormierit, non resurget. Donec atteratur celum, non evigilabit neque consurget de somno suo.* Tertium quod nobis considerandum occurrit est ut, dum tempus habemus, circa salutem nostram solliciti simus, ne nobis contingat dicere quod dicturi sunt illi de quibus habetur Iere. VIII: *Transiit messis, finita est estas, et nos salvati non sumus.*

De qua materia supra sufficienter posuimus. | Nunc ad ordinem et cursum hystorie et narrationis nostre redeamus et ubi dimisimus inchoemus.

Diximus enim supra quod anno Dominice incarnationis MCCXXIX Bononienses obsederunt in mense Augusti castrum Sancti Cesarii et ipsum ceperunt, videntibus Mutinensibus, Parmensibus et Cremonensibus, qui ibi erant cum exercitibus suis. Et fuit maximum prelium quadam nocte inter eos et Bononienses, et manganelle fuerunt Bononiensibus violenter ablate; quarum magnam multitudinem, cum adhuc essem puerulus, vidi in platea Veteri civitatis Parme, iuxta baptisterium et episcopium et maioris ecclesie frontispicium. Et pugnatum est acriter in illo bello, et fuit mortalitas maxima hominum, peditum et militum, ex utraque parte. Et *ingravatum est bellum* contra Bononienses. Et Bononienses affecti labore et tedio hostibus terga dederunt et fugerunt, carrocium suum et omnia que habebant dimittentes in campo. Et Mutinenses voluerunt carrocium Bononiensium tol-

lere et secum in Mutinam ducere, sed Parmenses non permiserunt, dicentes quod non erat bonum facere inimicis suis quicquid mali poterant et quod istud esset opprobrium indelebile et ad multa mala provocativum. Et crediderunt Parmensibus Mutinenses tamquam amicis et coadiutoribus suis et dimiserunt illud in Plumatio, Bononiensium castro, et reversi sunt omnes ad civitates suas. Sciendum autem quod cum Bononiensibus, in isto exercitu et conflictu quem cum Mutinensibus et Parmensibus et Cremonensibus habuerunt, fuerunt Mediolanenses, Placentini et Brixienses et tota Romagnola. Sane in isto exercitu dominus Paganus Alberti Egydii de Paganis de Parma, qui erat potestas Mutinensium, fecit Henricum filium suum militem et dixit ei : « Vade, agredere hostes et pugna viriliter ! ». Fecit quod dixit, et statim fuit lancea perforatus. Et egrediebatur sanguis de corpore suo sicut mustum de dolio, re‖mota clausura, et post paululum expiravit. Audivit pater suus et dixit : « Non curo, ex quo filius meus factus est miles et ex quo viriliter pugnando occubuit ». Audivi hec omnia ab eo qui vidit.

In prelio etiam supradicto, scilicet Sancte Marie in Strata, mortuus fuit dominus Çangarus de Sancto Vitale de Parma, qui fuit famosus et nominatus miles et fortis bellator. Mortuus est etiam in Cesariensi prelio dominus Guarinus de eodem casali, qui fuit similis Çángaro, miles fortis et doctus ad bellum. Hic fuit cognatus pape domini Innocentii quarti. Habuit enim sororem pape uxorem, ex qua genuit sex filios et filiam unam, quos omnes vidi, et fuerunt pulchri homines, fortes, carnosi et pingues. Quorum primus dictus est dominus Hugo de Sancto Vitale. Secundus, dominus Albertus, canonicus maioris ecclesie multis annis, postea dictus est electus Parmensis multis annis. Nunquam pervenit ad sacerdotium, quia noluit, sed diaconus mortuus est, nec fuit in episcopum consecratus. In ala maioris ecclesie, ubi carrotium stare consueverat, post chorum canonicorum, ex parte loci fratrum Minorum sepultus est. Et dominus Opiço de Lavánia, qui fuit Parmensis episcopus et barbanus Innocentii pape quarti, inferius est sepultus. Porro iste dominus Albertus electus Parmensis pulcher homo fuit et parum litteratus, sed honesta persona.

Notus meus fuit et familiaris, et dixit michi quod pater meus sperabat procurare egressum meum de Ordine fratrum Minorum cum Innocentio papa, sed morte preventus non potuit. Cognoscebat enim papa Innocentius patrem meum, quia canonicus fuerat Parmensis ecclesie, et homo erat magne memorie, et pater meus prope maiorem ecclesiam habitabat. Insuper filiam suam dominam Mariam maritaverat in domino Açone, consanguineo germano domini Guarini, cognati pape, et ideo sperabat, cum | nepotibus pape et cum familiaritate quam cum eo habebat, quod papa me redderet patri meo, presertim cum alium filium non haberet. Quod papa non fecisset, ut puto. Forte, ad solatium patris mei, michi episcopatum dedisset vel aliquam dignitatem. Nam liberalis homo fuit valde, ut patet in regula fratrum Minorum quam declaravit et in aliis multis. Fratres Minores semper tenebat secum in magna quantitate, quibus etiam pulcrum locum fecit et pulchram ecclesiam, in qua apud Lavaniam, que terra sua fuit, XXV fratres Minores semper tenere volebat, quibus providere volebat tam in libris quam in aliis necessariis. Sed fratres Minores noluerunt suscipere. Et sic papa aliis religiosis dedit. Hic apud Lugdunum in camera sua michi officium predicationis dedit et me ab omnibus peccatis meis absolvit et plures alias gratias contulit anno Dominice incarnationis MCCXLVII. Hic abstulit episcopatum Parmensem fratri Bernardo de Vicio (qui fuit de Scotis et fecit Ordinem fratrum de Martorano ; quem episcopatum habebat a Gregorio de Monte Longo Lombardie legato) et dedit isti Alberto nepoti suo. Multum enim dilexit propinquos suos papa Innocentius quartus. Et habuit tres sorores maritatas in Parma, ex quibus multi sunt nati nepotes, quos optime prebendavit, et iuxta propheticum dictum *Syon in sanguinibus edifica*vit.

Porro tertius filius domini Guarini Anselmus fuit, pulcher homo, sed quantum ad arma valde ineptus, utpote qui in Romana curia cum cardinalibus erat nutritus, a quibus sacerdotum ocia et mores didicerat. Quartus fuit Guilielmus, qui erat, ut puto, XX annorum, quando obiit, iuvenis multum conscientiatus (volebat enim saltem semel in ebdomada confiteri). Quintus fuit

dominus Opiço, qui modo est Par|mensis episcopus, sed olim multis annis fuit Tripolitanus. Hic fuit homo quasi militaris. Et sic potest describi, sicut supra descripsimus dominum Nicholaum Reginum episcopum. Fuit enim cum clericis clericus, cum religiosis religiosus, cum laycis laicus, cum militibus miles, cum baronibus baro, magnus baratator, magnus dispensator, largus, liberalis et curialis. Multas terras et possessiones episcopatus baratavit in principio et quibusdam trufatoribus dedit ; quapropter accusatus fuit Urbano pape a Ghiberto de Gente quod baratator et dissipator et alienator erat episcopalium rerum ; sed, procedente tempore, recuperavit terras quas dederat et multa bona fecit in episcopio. Hic fuit litteratus homo, maxime in iure canonico et in ecclesiastico offitio valde expertus ; et de ludo scaccorum noverat ; et clericos seculares multum tenebat sub baculo. Et plebes et ecclesias dabat illis qui bene sibi facerent. Religiosos dilexit et specialiter fratres Minores. Unam magnam rusticitatem fecit, quia, cum haberet Tripolitanum episcopatum, dimisit illum et cum adiutorio domini Octoboni cardinalis, qui postea Adrianus papa est dictus, abstulit episcopatum Parmensem magistro Iohanni de Domina Rifidha, qui erat archipresbiter maioris ecclesie et in utroque iure peritus, tam ecclesiastico quam civili, et multis annis docuerat in utroque, et erat honesta persona et bona, et bene cantabat et bene predicabat, insuper et magister suus fuerat in iure canonico ; et canonice et bene electus fuerat a canonicis aliis in Parmensem episcopum post mortem domini Alberti, fratris ipsius. Et si *modicum fermenti totam massam corrumpit*, quanto magis multum ? Nam, ut dicit Ecclesiasticus | VI : *Est amicus qui convertitur ad inimiciciam, et est amicus qui odium et rixam et convitia denudabit* ; qualis est, de quo dicit Ecclesiasticus XI : *Bona enim in mala convertens insidiatur et in electis imponit maculam.* Item Sapiens in Proverbiis dicit, XVIII : *Occasiones querit qui vult recedere ab amico, omni tempore erit exprobrabilis.* Sed, II Reg. XVI, dixit Absalon Chusi Arachite, amico David : *Hec est, inquit, gratia ad amicum tuum ?* Hinc Ecclesiasticus ait, XXIX : *Possidebit illum inimicum gratis, et convitia et maledicta reddet illi, et pro honore et benefitio reddet illi contumeliam.*

Porro sextus filius et ultimus domini Guarini supradicti, cognati pape Innocentii quarti, fuit dominus Tedhisius, grossus et pinguis et fortis.

De domina Cecilia abbatissa monasterii Clavarensis Ordinis sancte Clare, que malo fine obiit a Deo percussa.

Soror vero istorum domina Cecilia fuit, que multis annis stetit in monasterio Parmensi Ordinis sancte Clare, postea inde assumpta posita fuit abbatissa in monasterio Clavarensi, quod suis expensis dominus Guilielmus cardinalis, nepos pape Innocentii, fecit edificari prope Lavaniam terram suam, et est ditissimum monasterium, in quo et fratres Minores et sorores inhabitant. Hec abbatissa domina Cecilia malo fine periit, a Deo percussa propter rusticitatem et avaritiam suam, hoc modo. Frater Bonifatius ex Ordine Minorum, visitator provincie Lombardie monasteriorum Ordinis sancte Clare, habebat aliquas dominas per monasteria collocare, eó quod apud Taurinum civitatem Lombardie propter guerrarum abundantiam minime stare possent. Cumque omnes alias preter duas per diversa monasteria collocasset, cum illis duabus Ianuam venit et unam posuit in monasterio Ianuensi, consentientibus dominabus et abbatissa, aliam in monasterio Clavarensi, ‖ sola abbatissa dissentiente. Et ecce subito, dum visitator comederet in domo fratrum qui ibi habitant, abbatissa irato animo et rugosa fronte contra novam hospitam insurrexit, dicens et precipiens sororibus quod eam expellerent, quia nullo modo volebat quod in suo monasterio moraretur. Cum autem sorores pro nova hospita apud abbatissam preces et lacrimas effudissent, respondit eis abbatissa: «Ha, vilissime mulieres! Creditis quod nesciam quare hoc facio? Pro bono vestro sic facio et pro bono monasterii nostri». Et apprehensa manu eius expulit eam, implens poeticum illud:

Versus Turpius eicitur quam non admittitur hospes.

Venit igitur soror expulsa et stetit coram visitatore, qui in domo fratrum qui ibi habitant comedebat, et cum multis lacrimis retulit ei que sibi dixerat et fecerat abbatissa. Audiens hec visitator surrexit a mensa turbatus et veniens excommunicavit abbatissam, eó quod, in sua duricia perseverans, sorori sue, necessitatem habenti, viscera pietatis claudebat. Et assumens tribulatam sororem consolatus est eam. Reducensque eam secum rogavit abbatissam et sorores monasterii Ianuensis ut, amore Dei et sui, et istam reciperent, revelata eis prius abbatisse Clavarensis malitia et duritia, avaritia et stultitia. Audientes itaque talia sorores monasterii Ianuensis, commota sunt viscera earum ad compatiendum sorori sue, et sic receperunt eam gratanter.

De sorore antiqua monasterii Ianuensis Ordinis sancte Clare, cui Deus locutus est et revelavit futura, scilicet mortem abbatisse.

Erat autem in illo monasterio soror una antiqua et Deo devota et magni meriti apud Deum, cui multum displicuit quod fecerat abbatissa, que sororem expulerat tribulatam | et etiam iam locatam. Cum ergo esset sero die illo, et alie sorores in lectisterniis se locassent, ista coram altari se prostravit et cum multis lacrimis totam se contulit ad rogandum Deum, et tamquam Deo presente sic cepit orare et cum Deo etiam disputare: « *Iustus quidem tu es, Domine; et si disputem tecum, verumtamen iusta loquar ad te,* Iere. XII. *Quare non respicis super iniqua agentes et taces devorante impio iustiorem se?* Abacuch I. Nonne tu, Domine, hospitalitatem commendasti dicens, Mat. XXV: *Hospes eram, et collegistis me?* Apostolus etiam tuus eam precipit et commendat dicens, ad Ro. XII: *Hospitalitatem sectantes.* Item, ad Heb. XIII, dicit: *Caritas fraternitatis maneat in vobis, et hospitalitatem nolite oblivisci. Per hanc enim placuerunt quidam, angelis hospitio receptis.* Item apostolus Petrus dicit, I Petri IIII: *Hospitales invicem sine murmuratione.* Nonne tu dixisti discipulis tuis, Mat. X: *Qui recipit vos, me recipit. Et qui me recipit, recipit eum qui me misit?* Nonne Apostolus tuus ad Ro. dicit, XV: *Susci-*

pite invicem, sicut et Christus suscepit nos in honorem Dei ? Tu etiam dixisti, Io. VI : *Eum qui venit ad me non eiciam foras*. Quare ergo abbatissa Clavarensis foras eiecit sororem suam ? Nonne Apostolus dicit, ad Colo. III : *Induite vos sicut electi Dei, sancti et dilecti, viscera misericordie* ? Ubi ergo curialitas, ubi caritas, ubi pietas, ubi misericordie viscera ? Nam Iohannes dicit, prima canonica III : *Qui habuerit substantiam huius mundi et viderit fratrem suum necessitatem habere et clauserit viscera sua ab eo, quomodo caritas Dei manet in eo ? Filioli mei, non diligamus verbo neque lingua, sed opere et veritate.* Item beatus Iacobus dicit, II : *Si autem frater aut soror nudi sint | et indigeant victu cotidiano, dicat autem aliquis de vobis illis : Ite in pace ! Calefacimini et saturamini, non dederitis autem eis que necessaria sunt corpori, quid proderit eis ?* Si abbatissa de Clavara ista considerasset, sorori sue miserta fuisset. Domine Deus meus, de te scriptum est, Eccli. XXXV : *Non accipiet Dominus personam in pauperem et deprecationem lesi exaudiet. Non despiciet preces pupulli nec viduam, si effundat loquelam gemitus. Nonne lacrime vidue ad maxillam descendunt, et exclamatio eius super deducentem eas ? A maxilla enim ascendunt usque ad celum, et Dominus exauditor delectabitur in illis.* De te, Domine, scriptum est quoniam tu dixisti, Ro. XII : *Michi vindictam, et ego retribuam, dicit Dominus.* Deutero. XXXII : *Mea est ultio, et ego retribuam.* Et iterum Eccli. XXVIII : *Qui vindicari vult, a Domino inveniet vindictam. Numquid super his continebis te, Domine, tacebis et affliges nos vehementer ?* Ys. LXIIII. Item Abacuch I : *Usquequo, Domine, clamabo, et non exaudies, vociferabor ad te vim patiens, et non salvabis ?* ».

Factum est autem, cum ista soror sic perorasset et coram Deo preces multiplicasset, accidit ei modicus somnus, et aliquantulum obdormivit ; et quia ultra se non poterat Dominus continere, quin exaudiret famulam de facienda iustitia deprecantem, cepit loqui cum ea dicens, Ys. XLVII : « *Ultionem capiam, et non resistet michi homo* ». Et excitata est soror et vigilando intelligibiliter audivit a Christo : « *Audivi orationem tuam et vidi lacrimas tuas* et exaudivi te. Et de abbatissa, que viscera pietatis clausit sorori sue, noveris quod *convertetur dolor eius in caput eius, et in*

verticem ipsius iniquitas eius descendet. Ecce percussi eam plaga crudeli | et insanabili, et amplius abbatissa non erit, sed cognoscet quod dicit Scriptura, Iacobi II : *Iuditium sine misericordia illi qui non fecit misericordiam.* Et iterum Iob XX : *Luet que fecit omnia, nec tamen consumentur.* Et iterum Iob XXIIII : *Deus inultum abire non patitur.* Cito », ait Dominus, « auditura es quid illi accidit abbatisse que crudelis et sine misericordia est inventa ». Venit igitur soror ista, finitis verbis quibus cum Domino loquebatur, et abbatisse sue et visitatori et sororibus retulit universa. Visitator autem statim Clávarum misit nuntium velocissimum, ut cognosceret illi abbatisse qualia accidissent. Qui invenit eam mortuam, maledictam et excommunicatam et non absolutam.

In illo autem intervallo quo nuntius mittebatur, cepit domina Cecilia Clavarensis abbatissa graviter infirmari et ex langore deficere. Cumque variis doloribus laboraret, *decidit in lectum* et ad extrema deducitur. Clamat : « En morior ! Sorores accurrite, auxilium date, prebete remedium! ». Adveniunt sorores continuo, abbatisse sue compatiuntur, ut decet. De salute anime nulla fit mentio, nulla de confessione loquela, ut cognoscas impletum quod Scriptura testatur, Ecclesiastes VII : *Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere quem ille despexerit.* Clauditur guttur eius, et vix poterat respirare. Et ut cognovit quia moriebatur, sororibus congregatis dicebat : « Ite et recipite dominam illam ! Ite et recipite dominam illam ! Ite et recipite dominam illam ! Propter illam percussit me Deus ! Propter illam percussit me Deus ! Propter illam percussit me Deus ! ». Et talia dicens spiritum emisit ; sed non rediit ad Deum qui dedit illum, iuxta verbum quod scriptum est, Eccle. ultimo : *Revertatur pul‖vis in terram suam, unde erat, et spiritus redeat ad eum qui dedit illum.* Quare hoc ? Ut Scriptura impleatur que dicit, Ecclesiastes XI : *Si ceciderit lignum ad austrum aut ad aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit.* Quod est dicere : ubi te invenero, ibi te iudicabo. Et ideo nemo debet eo statu vivere in quo nollet mori. Ideo dicit Ps. : *Intelligite hec qui obliviscimini Deum, ne quando rapiat, et non sit qui eripiat.*

Longe melius fuisset isti abbatisse quod vixisset persona privata in monasterio Parmensi Ordinis sancte Clare, quam quod divitias et dominium habuisset. De primo dicitur, Eccle. V: *Divitie conservate in malum domini sui; pereunt enim in afflictione pessima.* Habuit enim divitias ex quibus et rustica et avara fuit. De secundo dicitur, Eccle. VIII: *Interdum dominatur homo homini in malum suum.* Quod duobus modis intelligi potest, scilicet vel ex parte illius qui dominatur, vel ex parte illius super quem fit dominium. De primo dicitur, Eccli. XX: *Qui potestatem sibi assumit iniuste, odietur.* Quod patuit in Abymelech filio Gedeonis, Iudicum IX, et in Absalon, qui assumpsit sibi regnum et expulit patrem de regno, postea suspendio periit et lanceis perforatus fuit, II Reg. XV, et in Adonia, de quo habetur, III Reg. I, quod *elevabatur dicens: Ego regnabo,* et postea Salomon fecit eum interfici. De secundo habetur Ys. III, ubi conqueritur Dominus: *Quare atteritis populum meum et facies pauperum commolitis?, dicit Dominus Deus exercituum.* Item Eze. XXXIIII: *Cum austeritate imperabatis eis et cum potentia.*

Quod V genera hominum sunt, quorum dominium turpe est et crudele.

Notandum autem quod V genera hominum sunt, quorum dominium crudele est valde et turpe.

Primum genus est mulierum, de quarum dominio habetur, Eccli. XXV: *Mulier, si primatum habeat, contraria est viro suo.* Item ibidem: *A muliere initium factum est peccati, et per illam omnes morimur.* Et ideo iudicatum est de ea et dictum, Gen. III: *Sub viri potestate eris, et | ipse dominabitur tui.* Sed libenter mulier, quando potest, assumit sibi dominium; quod patet in Semiramis, que bracas invenit hominibus; que, ut posset regnare post mortem viri sui, proprio filio suo, quem de Nino susceperat, nupsit. Patet etiam hoc in Athalía, que, ut posset regnare, omne semen regium interfecit, et VII annis regnavit et postea fuit gladio interfecta, ut habetur IIII Reg. XI et II Paralipo. XXIII. In Ystoriis quoque dicitur quod «letatus est populus

terre, quia abstulerat Dominus opprobrium, ne mulier regnaret super eos ». Item de dominio mulierum Dominus dicit, Ys. III: *Populum meum exactores sui spoliaverunt, et mulieres dominate sunt eius.*

Secundum genus est servorum, de quorum dominio dicitur, Prover. XIX: *Non decent stultum delitie nec servum dominari principibus.* Item Prover. XXX: *Per tria movetur terra, et quartum* quod *non potest sustinere: per servum, cum regnaverit,* et cet. Item Eccle. X: *Vidi servos in equis et principes ambulantes quasi servos super terram.* Item Iere. in oratione sua post Trenos: *Servi dominati sunt nostri, non fuit qui redimeret de manu eorum.* Ideo quidam ait:

> Asperius nichil est humili, cum surgit in altum:
> cuncta ferit, dum cuncta timet, desevit in omnes,
> ut se posse putet; nec belua sevior ulla est,
> quam servi rabies in libera terga furentis.

Tertium genus est stultorum, de quorum dominio dicitur, Eccle. X: *Est malum quod vidi sub sole, quasi per errorem egrediens a facie principis: positum stultum in dignitate sublimi et divites sedere deorsum.* Item Prover. XXVI: *Quomodo nix estate et pluvie in messe, sic indecens est stulto gloria.* Item ibidem infra: *Sicut qui mittit lapidem in acervum mercurii, ita qui tribuit insipienti honorem.* Item Eccli. XLVII: *Finem habuit Salomon cum patribus suis et dereliquit post se de semine suo gentis stultitiam et imminutum a prudentia Roboam, qui avertit gentem consilio suo.* Hoc est quod timuit Salomon, ne scilicet filium stultum haberet, qui post se haberet dominium regni sui. Ideo dixit Eccle. II: *Detestatus sum omnem industriam meam, qua sub sole studiosissime laboravi, | habiturus heredem post me, quem ignoro utrum sapiens an stultus futurus sit, et dominabitur in laboribus meis, quibus desudavi et sollicitus fui.* Ideo posset dicere Salomon quod dixit Iob, III: *Timor quem timebam evénit michi, et quod verebar accidit.* Et quando dixit, Prover. XXX, quod *terra movetur per servum, cum regnaverit,* verum dixit, quia servus suus

regnavit post ipsum, et terra mota est et commota, quando congressi sunt simul Ieroboam et Abias cum exercitibus suis, ut habetur II Paralipo. XIII. Sed consolatur valde afflictos a stultorum dominio quod promittit Ys. XXXII : *Non vocabitur ultra is qui insipiens est princeps, neque fraudulentus appellabitur maior.*

Quartum genus est puerorum, de quorum dominio dicit Dominus per Ysaiam III : *Dabo pueros principes eorum, et effeminati dominabuntur eis.* Ideo dicit Ecclesiastes X : *Ve tibi terra cuius rex puer est et cuius principes mane comedunt.*

Quintum et ultimum genus est inimicorum, de quorum dominio dicitur in psalmo : *Dominati sunt eorum qui oderunt eos.* Ideo Dominus dicit, Ys. LII : *Dominatores eius* (scilicet populi Dei) *inique agunt, dicit Dominus, et iugiter tota die nomen meum blasphematur.* Benedictus Deus, qui me de hac materia expedivit !

Quod monasterium Burdegalense Ordinis sancte Clare supradictam dominam in abbatissam elegit, et papa eam liberaliter concessit.

Recordor quod, cum essem Lugduni et dominus papa Innocentius quartus esset ibi, venerunt fratres Minores de Burdégalis ad papam, dicentes quod sorores Ordinis sancte Clare monasterii Burdegalensis elegerant dominam Ceciliam, neptem suam, in suam abbatissam. Et dedit eis papa litteras confirmationis et dixit quod irent Parmam pro ea. Sed dominus electus Parmensis, nepos pape et frater predicte domine, cum esset Lugduni et intellexisset hoc, ivit ad papam et fecit quod totum illud negotium retractavit. Et | forte, si ivisset illuc, melius se habuisset inter extraneos, quam se habuerit inter propinquos et notos.

Nunc ad cursum nostre hystorie redeamus et ubi dimisimus inchoemus.

Quod dominus Naçarius cum uxore sua multa bona fecit fratribus Minoribus de Luca seditionis tempore.

De abbatissa Gatharole Ordinis sancte Clare, que totam civitatem Lucensem provocavit contra fratres Minores, ponendo *maculam in electis*.

Anno siquidem Dominice incarnationis MCCXXIX, quem etiam supra posuimus, dominus Nazárus Ghirardini de Luca potestas Reginus fuit, qui fecit fieri pontem et portam de porta Bernone. Et tunc primo civitas Regii cepit murari. Et fecit murari centum brachia a dicta porta inferius versus portam Sancti Stephani. Et sic successive alii potestates annuatim faciebant murari ducenta brachia, quousque civitas murata est tota. Verumtamen propter guerrarum abundantiam aliquando civitas habuit intervallum murandi. Iste dominus Nazárus habet ymaginem lapideam super portam Bernonis, quam fecit fieri, et sedet ibi super equum lapideum in civitate Regii. Pulcher miles fuit et dives valde, notus meus et amicus, quando habitabam in civitate Lucana in Ordine fratrum Minorum. Domina Flosolive, uxor sua, fuit pulchra domina, pinguis et carnosa et michi familiaris et devota. De Tridento fuit, uxor cuiusdam notarii, ex quo habuit duas filias, pulcherrimas dominas. Dominus vero Nazárus abstulit eam viro suo, quando Tridenti fuit potestas, et duxit eam consentientem ad civitatem Lucanam; suam vero uxorem, que adhuc vivebat, misit ad quoddam suum castrum, et stetit ibi quousque obiit. Mortuus est sine filiis dominus Nazárus. Multas divitias isti domine dedit, que processu temporis in civitate Regina maritata fuit pariter || et decepta, ut michi dixit. Et habuit eam in uxorem Henricus filius Antonii de Musso; et adhuc vivit in anno Domini MCCLXXXIII, quo scribimus ista, in festo sancti Laurentii, die Martis.

Ambo isti, scilicet dominus Nazárus et domina Flosolive, multa bona fecerunt fratribus Minoribus de Luca, quando abbatissa Gatharole Ordinis sancte Clare totam civitatem Lucanam provocavit et concitavit contra fratres, ponens *maculam in electis*, eó quod frater Iacobus de Yseo volebat ipsam absolvere, quia non bene in illo officio se habebat. Erat enim filia cuiusdam for-

narie Ianuensis, et valde turpe et crudele erat suum dominium ac pariter inhonestum, et violenter dominium tenere volebat, ut semper existeret abbatissa. Quod ut melius tenere posset, munuscula et exenia largiebatur iuvenibus et viris et secularibus dominabus, maxime autem eis qui de parentela sua in monasterio suo aliquas propinquas habebant. Quibus etiam ipsa dicebat : « Ideo fratres Minores me absolvere volunt, quia non permitto eos fornicari cum filiabus et sororibus vestris », et sic, ut dictum est, ponebat *maculam in electis*. Mentiebatur enim ore aperto. Et nichilominus fuit absoluta, et fratres recuperaverunt honorem et famam suam, et civitas a perturbatione quievit.

Satis igitur ostensum est quam turpe sit dominium feminarum ; quod etiam in hominibus non laudatur. Non enim dixit Deus primis parentibus quod dominarentur hominibus, sed *dominamini*, ait, *piscibus maris et volatilibus celi et bestiis universe terre*. Hinc Bernardus beatus Bernardus dicit : « Quotiens hominibus preesse desidero, totiens Deum | meum preire contendo ». De ipso namque scriptum est quod *venit Nazareth et erat subditus illis*, nulli dubium quin Ioseph et Marie, qui parentes dicebantur ipsius, Luc. II.

De translatione beati Francisci, et de miraculis ibi factis.

Anno Dominice incarnationis MCCXXX generale capitulum fratrum Minorum Assisii est celebratum. In quo corporis beati Francisci, VIII Kal. Iunii, translatio facta fuit ; et frater Iacobus de Yseo, qui in locis inguinaribus et membris genitalibus totaliter erat confractus, integraliter fuit redditus sanitati. Multa etiam alia miracula fecit eadem die Deus per servum et amicum suum Franciscum digna relatu, pro quibus ad legendam suam poteris habere recursum.

De transitu beati Antonii Paduani.

Anno Dominice incarnationis MCCXXXI, indictione quarta, XIIII° die mensis Iunii, feria VI, beatissimus pater ac frater Antonius, natione Hyspanus, in civitate Padua, in qua per eum nomen suum magnificavit Altissimus, apud cellam in loco fratrum viam universe carnis ingressus, ad celestium spirituum mansiones feliciter transmigravit. Hic fuit ex Ordine fratrum Minorum et socius beati Francisci. De quo in alio loco, *si fuerit vita comes*, abundantius disseremus et copiosius perorabimus.

Quod marchio Cavalcabó a Bonacurso de Palude fuit superatus atque fugatus apud Mancasale.

Anno Dominice incarnationis MCCXXXII, die Sabbati XVI° exeunte Octobri, superatus et fugatus fuit marchio Cavalcabo a Bonacurso de Palude et ab illis de Sesso apud Mancasale.

De episcopis Parmensis ecclesie qui diebus meis fuerunt.

Anno Domini MCCXXXIII murabatur palatium Parmensis episcopi, quod est ante frontispitium maioris ecclesie; et tunc episcopus Gratia de Florentia Par|mensem gubernabat ecclesiam, et in pluribus locis episcopatus plura fecit edificari palatia. Et ideo a Parmensibus bonus episcopus habebatur, siquidem non fuit rerum episcopalium dissipator, sed potius agregator et conservator. Hic fuit patris mei amicus, scilicet domini Guidonis Ade, et de palatio suo loquebatur cum eo, cum esset ad fenestram domus sue, et exenia sibi mittebat, ut vidi frequenter oculis meis. Fratrem meum Guidonem dilexit, sed, postquam Ordinem fratrum Minorum intravit, non curavit de ipso. Ante istum episcopum fuit dominus Opiço de Lavania Ianuensi, qui fuit pulcher homo et honesta persona, ut dicunt, et barbánus fuit domini Innocentii pape quarti, quem non recolo me vidisse. Post episcopum

Gratiam fuit quidam Gregorius Romanus, qui parvo tempore vixit, et mortuus est Mantue hereticus et maledictus. Quando enim in infirmitate sua portaverunt ei corpus Domini, noluit illud sumere, dicens quod nichil credebat de tali fide. Cum autem interrogatus fuisset quare episcopatum receperat, dixit quod propter divitias et honores; et sic obiit et non communicavit. Post istum fuit episcopus magister Martinus, de Colurnio oriundus, ex genere non satis claro. Post quem Bernardus de Vitio, de quo supra memini me dixisse, sicut et de subsequentibus. Post Bernardum fuit dominus Albertus de Sancto Vitale, nepos pape Innocentii quarti. Postea canonice et concorditer et bene fuit electus magister Iohannes de Domina Rifidha, archipresbiter maioris ecclesie; et supervenit dominus Opiço Tripolitanus episcopus, similiter nepos pape predicti et frater superioris Alberti, et abstulit sibi, et adhuc vivit et tenet, *ut qui tenet nunc teneat, donec de medio fiat.* Et sumus hodie in anno MCCLXXXIII, quo ista scribimus, in festo sancti Lauren|tii, in die Martis. Quid amodo futurum sit de Parmensibus episcopis, Deus novit.

De parentela domini Ghiberti de Gente.

Igitur millesimo supraposito, scilicet CCXXXIII, dominus Giliólus Domine Agnetis de Parma potestas fuit Reginus; quo anno primo incepta fuit moneta Regii; et dominus Nicholaus Reginus episcopus vivebat adhuc. Istum dominum Egidiolum vidi, quia de eadem civitate eramus. Et quantum ad cognomen, binomius fuit. Dictus est enim de Domina Agnéte vel a matre vel ab uxore, eó quod valens domina fuerit, sicut quidam pons, qui est Parme, appellatus fuit et dictus pons Domine Egidie de Palude, eó quod fecerit eum fieri; quem modo Parmenses melius faciunt, ut sit de muro et non de lignamine. Item dictus est de Gente, pro eo quod, cum esset in ultramarinis partibus, quando fiebat mentio de exercitibus in familiari colloquio, hoc verbum frequenter dicebat: « Gens nostra ita fecit ». Audivi hoc a domino Ghirardo Rangóne de Mutina, qui fuit frater Minor.

Porro dominus Giliolus de Gente habuit duos fratres. Quorum primus fuit dominus Tedhaldus, quem vidi puerulus valde vetustum, senem et *antiquum dierum*; et habuit VII filios, quorum unus, scilicet dominus Manfredus, sororem meam uxorem habuit, dominam Caracosam; que post mortem viri sui in monasterio Parmensi Ordinis sancte Clare laudabiliter vitam finivit. Secundus fuit dominus Beretta, pulcher miles et fortis bellator et validus, qui staturam habuit ita longam, quod mulieres et homines mirabantur. Porro dominus Giliólus fuit pater domini Ghiberti de Gente, de quo suo loco dicemus. Et quando dominus Giliolus millesimo supraposito erat potestas Reginus, ‖ inchoatum est Alleluia.

De tempore Alleluie.

Fuit autem Alleluia quoddam tempus quod sic in posterum dictum fuit, scilicet tempus quietis et pacis, quoad arma bellica omnino remota, iocunditatis et letitie, gaudii et exultationis, laudis et iubilationis. Et cantilenas cantabant et laudes divinas milites et pedites, cives et rurales, *iuvenes et virgines, senes cum iunioribus*. In omnibus civitatibus Ytalie ista devotio fuit. Et vidi quod in civitate mea Parmensi quelibet vicinia volebat habere vexillum suum occasione processionum que fiebant, et in vexillo suo genus martyrii sancti sui; ut, verbi gratia, quomodo decoriebatur beatus Bartholomeus, erat in vexillo illius vicinie in qua erat eius ecclesia, et sic de aliis. Sic etiam veniebant de villis ad civitatem cum vexillis et societatibus magnis viri et mulieres, pueri et puelle, ut predicationes audirent et Deum laudarent; et cantabant *Dei voces et non hominis*, et ambulabant homines in salvatione, ita ut videretur propheticum illud impletum: *Reminiscentur et convertentur ad Dominum universi fines terre. Et adorabunt in conspectu eius universe familie gentium*. Et habebant ramos arborum et candelas accensas. Et fiebant predicationes vespere et mane et meridie iuxta illud propheticum: *Vespere, mane et meridie narrabo et annuntiabo, et exaudiet vocem meam. Redimet in pace animam meam ab his qui apropinquant michi, quoniam inter multos erat*

mecum. Et fiebant stationes in ecclesiis et in plateis, et levabant manus ad Deum ad ipsum laudandum et benedicendum in secula ; et a divinis laudibus cessare non poterant, ita erant inebriati amore divino. Et beatus qui plus poterat bene facere et Deum laudare. Nulla ira in eis, nulla perturbatio, nulla disceptatio, nullus rancor. Omnia paci|fice et benigne fiebant ab eis, ita ut illud propheticum dicere possent, Ys. LXV : *Quia oblivioni tradite sunt angustie priores et quia abscondite sunt ab oculis nostris*. Nec mirum. Biberant enim de vino dulcedinis spiritus Dei, quo gustato « desipit omnis caro ». Ideo precipitur predicatoribus, Prover. XXXI : *Date siceram merentibus et vinum his qui amaro sunt animo. Bibant et obliviscantur egestatis sue et doloris non recordentur amplius*. Ad predicta facit quod Ieremias dicit in Trenis III : *Scrutemur vias nostras et queramus et revertamur ad Dominum. Levemus corda nostra cum manibus ad Dominum in celos*. Revera ita faciebant, ut vidi oculis meis, et illud quod Apostolus precipit adimplebant, I Timothei II : *Volo viros orare in omni loco, levantes puras manus sine ira et disceptatione*. Et quia Sapiens in Proverbiis dicit, XI, quod, *ubi non est gubernator, populus corruet*, ne credas eos sine duce fore, dicamus de ducibus congregationum istarum.

De fratre Benedicto, qui inchoavit devotionem que fuit tempore Alleluie.

Nam primo venit Parmam frater Benedictus, qui dicebatur frater de Cornetta, homo simplex et illitteratus et bone innocentie et honeste vite, quem vidi et familiariter cognovi Parme et postmodum Pisis. Erat enim vel de valle Spoletana, vel de partibus Romanis. Non erat alicuius religionis, quantum ad congregationem, sibi ipsi vivebat et soli Deo placere studebat ; amicus valde erat fratrum Minorum. Quasi alter Iohannes Baptista videbatur, qui precederet ante Dominum et *pararet Domino plebem perfectam*. Hic habebat in capite capellam Armenicam et barbam longam et nigram et tubam eneam, sive de oricalco, parvulam, cum qua bucinabat, et terribiliter reboabat tuba sua nec non et dulciter; zona pellicea erat accinctus; habitus | eius niger erat ut saccus

cilicinus et longus usque ad pedes; toga erat ad modum guascapi facta, et in anteriori parte et in posteriori crucem habebat magnam et latam et longam et rubeam, descendentem a collo usque ad pedes, sicut in planetis sacerdotalibus fieri solet. Taliter iste indutus ibat cum tuba sua et in ecclesiis et in plateis predicabat et Deum laudabat, quem sequebatur maxima puerorum multitudo, frequenter cum ramis arborum et candelis accensis. Sed et ego super murum palatii episcopi, quod tunc temporis edificabatur, vidi ipsum pluries predicantem et Deum laudantem. Et inchoabat laudes suas hoc modo et in vulgari dicebat: « Laudato et benedhetto et glorificato sia lo Patre! ». Et pueri alta voce quod dixerat repetebant. Et postea eadem verba repetebat addendo: « sia lo Fijo! ». Et pueri resumebant et eadem verba cantabant. Postea tercio eadem verba repetebat addendo: « sia lo Spiritu Sancto! ». Et postea: « Alleluia, Alleluia, Alleluia ». Deinde bucinabat et postea predicabat, dicendo aliqua bona verba ad laudem Dei. Et postmodum, in fine predicationis, beatam Virginem salutabat hoc modo:

Ave Maria clemens et pia,
gratia plena, virgo serena!
Dominus tecum, et tu mane mecum!
Benedicta tu in mulieribus,
que peperisti pacem hominibus
et angelis gloriam!
Et benedictus fructus ventris tui,
qui, coheredes ut essemus sui,
nos fecit per gratiam et cet.

De sollemnibus predicatoribus qui tempore Alleluie famosi fuerunt, et primo de his qui de Ordine fratrum Predicatorum extiterunt.
De fratre Iohanne de Vincentia, et de canoniçatione beati Dominici.

Nunc de sollemnibus predicatoribus qui tempore illius devotionis famosi fuerunt dicamus, et primo de duobus Predicatorum Ordinis, scilicet de fratre Iohanne de | Bononia, qui quantum ad

originem de Vincentia erat, et de fratre Iacobino de Regio, qui de Parma oriundus erat. Nam beatus Dominicus necdum canonizatus erat, sed sub terra latebat, sicut in prosa cantatur :

Iacet granum occultatum,
sydus latet obumbratum,
sed plasmator omnium
ossa Ioseph pululare,
sydus iubet radiare,
in salutem gentium.

Et invenitur quod sanctus Dominicus XII annis latuit sub terra, nec erat sue sanctitatis aliqua mentio, sed procuratione istius fratris Iohannis supradicti, qui in Bononia tempore illius devotionis habebat gratiam predicandi, eius canonizatio facta fuit. Huic canonizationi adiutorium dedit episcopus Mutinensis, qui postea cardinalis Guilielmus est dictus, et fuit de Pede Montis ; quem predicantem et officium facientem in Parasceue vidi in ecclesia fratrum Minorum apud Lugdunum, quando papa Innocentius et curia erat ibi. Iste ergo, quia amicus Predicatorum erat, sollicitavit eos dicens : « Ex quo fratres Minores habent unum sanctum, faciatis et vos ut alium habeatis, etiam si deberetis ipsum de paleis fabricare ». Porro frater Iohannes iste parve litterature erat et intromittebat se de miraculis faciendis. Magnam predicationem inter Castrum Leonem et Castrum Francum tempore illo fecit.

De fratre Iacobino de Parma, qui de Regio dictus est, et de operibus eius.

Frater vero Iacobinus de Regio, qui de Parma oriundus fuerat, litteratus homo fuit et lector in theologia, facundus, copiosus et gratiosus in predicationibus ; homo alacer, benignus, caritativus, familiaris, curialis, liberalis et largus ; et aliquando fuimus socii itineris simul die noctuque a Parma usque || ad Mutinam tempore magne guerre, et nichilominus ego habebam socium meum, et ipse suum. Hic, tempore illius devotionis de qua supra

diximus, multam habuit gratiam predicandi et multa bona fecit. Nam millesimo supraposito inchoata est ecclesia Iesu Christi fratrum Predicatorum in civitate Regina, et in festo sancti Iacobi primus lapis positus fuit, consecratus per dominum episcopum Nicholaum. Et ad predictum opus faciendum veniebant homines et mulieres Regii, tam parvi quam magni, tam milites quam pedites, tam rustici quam cives, et ferebant lapides, sabulum et calcinam supra dorsa sua in pellibus variis et çendalibus; et beatus ille qui plus poterat portare. Et fecerunt omnia fundamenta domorum et ecclesie et partem muraverunt, et in tertio anno compleverunt totum laborerium suum. Et tunc frater Iacobinus superstabat ad laboreria bene facienda. Iste frater Iacobinus fecit magnam predicationem inter Calernum et Sanctum Hylarium in episcopatu Parmensi, in inferiori parte strate. In qua predicatione fuit maxima multitudo hominum et mulierum, puerorum et puellarum de Parma et de Regio et de montibus et de vallibus sive campestribus et de diversis villis. Et quedam mulier paupercula pregnans peperit ibi masculum. Tunc, precibus et rogatu fratris Iacobini, illi paupercule mulieri multi multa dederunt. Nam una mulier dabat sibi subtellares, alia camisiam, alia vestem, alia bindam. Et sic habuit unum asinum oneratum, insuper et ab hominibus centum solidos imperialium. Et qui interfuit et vidit retulit michi omnia ista post longum tempus, cum per eumdem | locum cum eo transirem. Insuper et hec eadem cognovi ab aliis.

Quod frater Ghirardus de Mutina apparuit post mortem suam fratri Iacobino de Parma.

Huic fratri Iacobino, infirmo existenti in conventu Bononie et in infirmitorio fratrum Predicatorum circa meridiem sedenti et vigilanti, apparuit frater Girardus de Mutina ex Ordine fratrum Minorum ea die qua obierat, et familiariter cum eo locutus est dicens : « In gloria Dei sum, ad quam cito vocabit te Christus, ut ab eo laboris tui mercedem plenam recipias, et cum eo semper

habitabis, cui devote servisti ». His dictis disparuit frater Girardus. Frater vero Iacobinus quod viderat retulit fratribus suis, et gavisi sunt. Et accidit fratri Iacobino sicut frater Girardus dixerat, quia post paucos dies obdormivit in Domino. Cuius corpus Mantue fuit sepultum.

Frater vero Iohannes de Vincentia, cuius supra fecimus mentionem, in Apulia ultimum diem clausit.

De fratre Bartholomeo de Vincentia.

Habuerunt etiam fratres Predicatores apud Parmam, tempore illius devotionis quod dictum fuit Alleluia, fratrem Bartholomeum de Vincentia, qui multa bona fecit, ut vidi oculis meis ; et fuit bonus homo, discretus et honestus. Et post multa tempora factus fuit episcopus terre sue et fecit ibi pulchrum locum fratrum suorum, qui prius ibi non habitabant.

De predicatoribus Ordinis fratrum Minorum, et primo de fratre Leone, cui dominus cuiusdam hospitalis post mortem apparuit.

Fratres vero Minores habuerunt fratrem Leonem Mediolanensem, qui fuit famosus et sollemnis predicator et magnus persecutor hereticorum et confutator et superator. Hic multis annis in Ordine fratrum Minorum minister provincialis fuit et postea archiepiscopus Mediolanensis. Hic tam magnifici | cordis fuit et tante audatie, quod aliquando solus cum vexillo precessit exercitum Mediolanensium, qui contra imperatorem veniebat, et transito ponte et fluvio per longam moram stetit solus vexillum in manibus tenens ; nec tamen Mediolanenses post eum transibant, quia videbant exercitum imperatoris preparatum ad bellum. Iste frater Leo audivit confessionem domini cuiusdam hospitalis Mediolanensis, qui erat magni nominis et magne sanctitatis reputabatur. Et cum laboraret in extremis, fecit sibi promitti quod post obitum suum rediret ad eum, ut de statu suo posset cognoscere.

Et promisit gratanter. Divulgatur decessus eius circa vesperas per civitatem ; rogat frater Leo duos fratres, socios speciales quos habebat cum adhuc provincialis minister existeret, ut in angulo orti in cella ortolani illo sero secum vigilare deberent. Cumque tres simul vigilarent, accidit fratri Leoni modicus somnus, et volens dormire rogavit socios quod, si aliquid sentirent, excitarent eum. Et ecce subito audiunt venientem cum multis doloribus eiulando et viderunt eum tamquam globum igneum vel a sub de celo cadentem ; deciditque super cacumen celle, veluti cum accipiter ad anátem capiendam descendit. Ad cuius sonitum et ad impulsum fratrum frater Leo evigilavit a somno. Cum autem ille querelando frequentaret : « Heu, heu ! », quesivit ab eo frater Leo qualiter sibi esset. Qui respondit dicens quod damnatus erat, eo quod pueros ex occulto concubitu genitos et ad hospitale proiectos ex quadam indignatione sine baptismo mo|ri permiserit, quia videbat hospitale ex tali expositione in labores et expensas incurrere. Cumque diceret ei frater Leo quare istud peccatum confessus non fuerat, respondit, vel quia tradidit oblivioni, vel quia confitendum non credidit. Dixit ergo ei frater Leo : « Quia nichil habes facere nobiscum, recede a nobis et vade viam tuam ! ». Ille igitur eiulando et clamando recessit. Iste itaque frater Leo, tempore illius devotionis quod in posterum dictum est Alleluia, multa operatus est et multa bona fecit.

De quodam predicatore qui erat de Padua, et predixit quamdam turrim cadendam, et ita evenit.
De alio qui similia dixit, et similia evenerunt.

Fuit quidam alius frater Minor de Padua qui tempore illius devotionis multa bona fecit. Hic dum in quodam festo Cumis predicaret, et quidam usurarius turrim suam murari faceret, impeditus frater a clamore laborantium astanti populo dixit : « Predíco vobis quod usque ad tale tempus turris illa funditus corruet et destruetur ». Accidit ut frater predixerat, et reputatum fuit grande miraculum. Hinc Ecclesiasticus ait, XXXVII : *Anima*

viri sancti enuntiat aliquando vera, quam VII circumspectores sedentes in excelsum ad speculandum. Item Prover. XVII : *Qui altam facit domum suam, querit ruinam.* Item exemplum illius qui divinavit de turre cadenda et de filio grille et de tribus cucurbitis et de mure in cucurbita. Et omnia casu dicebat et fortuitu, et ex hoc appellatus fuit divinus.

Fuit et frater Girardus de Mutina ex Ordine fratrum Minorum tempore devotionis predicte, qui fuit mirabilium patrator operum et multa bona fecit, ut vidi oculis meis. Hic, cum adhuc secularis existeret, dicebatur Girardus Maletta. Ex potentibus et divitibus parentibus natus est, scilicet de Buccabadhatis. Hic fuit de primitivis fratribus unus, scilicet Or‖dinis fratrum Minorum, non tamen de XII. Amicus et intimus fuit beati Francisci et aliquando socius. Curialis homo fuit valde, liberalis et largus, religiosus et honestus et valde morigeratus, temperatus in verbis et in omnibus operibus suis. Parve litterature fuit, magnus concionator, optimus et gratiosus predicator. Totum mundum circuire volebat. Hic pro me rogavit fratrem Helyam generalem ministrum Ordinis fratrum Minorum ut ad Ordinem me reciperet, et exaudivit eum apud Parmam anno Domini MCCXXXVIII. Huius sotius aliquando in itinere fui.

Quod Parmenses tempore devotionis fecerunt fratrem Ghirardum de Mutina suum potestatem, dando ei plenum dominium Parme.

Huic, tempore illius devotionis predicte, Parmenses totaliter dominium Parme dederunt, ut eorum esset potestas et concordaret eos qui guerras habebant ad pacem. Et sic fecit, quia multos discordes ad pacem reduxit. Verumtamen in quadam compositione cuiusdam pacis calumniam incurrit et perturbavit dominum Bernardum Rolandi Rubei, cognatum pape domini Innocentii quarti, pro eo quod non bene satisfecit quibusdam amicis suis. Erat enim frater Gerardus imperialis multum. Et nichilominus *in pace et in equitate ambulavit cum* Deo *et multos avertit ab iniquitate*, ut dicit Malachias II.

De tribus sociis qui diversimode elegerunt Deo servire.

Nota exemplum illorum trium sociorum, quorum unus elegit vacare sibi et sibi soli vivere et solitariam vitam ducere, alius servire infirmis, tertius concordare discordantes. De primo dicit beatus Ieronimus : « Sancta rusticitas solum sibi prodest, et quantum edificat ex vite merito Ecclesiam Christi, tantum nocet, si destruentibus non resistat ». Ideo nota de sancto Syndonio, cui precepit angelus Domini quod iret ad predicandum contra hereticos. De beato Francisco etiam scriptum est quod « non sibi soli vivere, sed aliis proficere vult Dei zelo ductus ». | De secundo Dominus dicit, Mat. XXV : *Infirmus fui, et visitastis me.* Item ad Ro. XIIII : *Infirmum autem in fide assumite.* Et infra XV : *Debemus autem nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere et non nobis placere.* Item prima ad Thessa. V : *Suscipite infirmos, patientes estote ad omnes.* Valde enim impacientes sunt infirmi et cito indignantur.

De quodam qui serviebat infirmo, ex cuius servitio promeruit quod beata Virgo sibi apparuit.

Nota exemplum illius qui serviebat infirmo, cui beata Virgo apparuit et familiariter loquebatur cum eo. Cumque infirmus clamaret, dimisit Virginem et ad infirmum cucurrit. Rediens denuo, Virginem expectantem invenit, que dixit sibi : « Quia erga infirmum caritatem ostendisti, ideo te expectavi. Alioquin recessissem, si ad infirmum non ivisses ».

De tertio dicitur, Eccle. VII : *Calumnia conturbat sapientem et perdet robur cordis eius.* Multas enim calumnias patiuntur qui discordantes volunt ad pacem reducere. Ideo dicit Prover. XXVI : *Sicut qui apprehendit auribus canem, sic qui transit et impatiens commiscebitur rixe alterius.* Rogandus est autem Deus sicut rogat Propheta : *Redime me a calumniis hominum, ut custodiam mandata tua.*

Cum reduco ad memoriam fratrem Ghirardum de Mutina,

semper illius auctoritatis recordor, Eccli. XIX : *Melior est homo qui minuitur sapientia et deficiens sensu in timore, quam qui abundat sensu et transgreditur legem Altissimi.* Cum fratre Ghirardo fui infirmus apud Ferariam *infirmitate* de *qua mortuus est* ; et veniens ipse Mutinam circa annum novum ultimum diem clausit. Sepultus est in ecclesia fratrum Minorum in sepulchro lapideo, et multa miracula Deus per eum operari dignatus est. Que quia alibi scribi possunt, ideo causa brevitatis hic omittuntur a nobis.

Quod isti solemnes predicatores congregabantur interdum in aliquo loco et ordinabant de predicationibus suis.

Unum vero pretereundum non est, quia tempore devotionis pre|dicte isti sollemnes predicatores congregabantur interdum in aliquo loco et ordinabant de predicationibus suis, scilicet de loco, de die, de hora et de themate; et dicebat unus alteri: « Teneas quod ordinavimus firmum ». Et sic infallibiliter fiebat, sicut condixerant sibi. Stabat ergo frater Ghirardus, ut vidi oculis meis, in platea Communis Parme vel alibi, ubi volebat, super gradum ligneum, quem fecerat ad loquendum, et populo expectante a predicatione cessabat et profundabat caputium super caput, quasi aliquid meditaretur de Deo. Deinde post longam moram miranti populo, remoto caputio, loquebatur. Quasi diceret, Apoc. I : «*Fui in spiritu in Dominica die* et ascultavi dilectum fratrem nostrum Iohannem de Vincentia, qui predicat apud Bononiam in glarea fluminis Reni et habet magnum populum coram se, et tale fuit predicationis eius initium : *Beata gens cuius est Dominus Deus eius, populus quem elegit in hereditatem sibi* ». Idem dicebat de fratre Iacobino, idem illi de isto. Mirabantur astantes et curiositate ducti nuntios mittebant nonnulli, ut istorum que dicebantur cognoscerent veritatem. Cumque veraciter hec omnia reperissent, indicibiliter mirabantur, et secularia negotia deserentes Ordinem fratrum Minorum et fratrum Predicatorum multi ingressi sunt ; et diversimode et in multis partibus mundi multa bona facta sunt tempore devotionis illius, ut vidi oculis meis.

De trufatoribus et illusoribus qui tempore Alleluie fuerunt.

Fuerunt etiam tempore illo trufatores et illusores quam plures, qui *maculam in electis* libenter *impone*re conabantur.

De magistro Boncompagno Florentino.

Ex quibus unus fuit Boncompagnus Florentinus, qui magnus magister in gramatica | in civitate Bononie fuit et libros de dictamine scripsit. Hic cum more Florentinorum trufator maximus esset, quemdam rithmum fecit in derisionem fratris Iohannis de Vincentia, cuius nec principii reminiscor nec finis, quia multa tempora sunt quod non legi ipsum, et quando legi, non bene commendavi memorie, quia nec multum curabam. Erant autem ibi verba ista, prout memorie occurrunt :

Et Iohannes iohanniçat
et saltando choreizat.
Modo salta, modo salta,
qui celorum petis alta !
Saltat iste, saltat ille,
resaltant cohortes mille,
saltat chorus dominarum,
saltat dux Venetiarum et cet.

Item iste magister Boncompagnus, videns quod frater Iohannes intromittebat se de miraculis faciendis, voluit et ipse se intromittere et predixit Bononiensibus quod, videntibus eis, volare volebat. Quid plura ? Divulgatum est per Bononiam. Venit dies statuta, congregata est tota civitas, *a viro usque ad mulierem, a puero usque ad senem*, ad radicem montis qui appellatur Sancta Maria in Monte. Fecerat sibi duas alas et stabat in cacumine montis aspiciens eos. Cumque se diu mutuo aspexissent, protulit istud verbum : « Ite cum benedictione divina, et sufficiat vobis vidisse faciem Boncompagni ». Et recesserunt cognoscentes se

derisos. Iste magister Boncompagnus, cum esset sollemnis dictator, ex consilio amicorum suorum ad curiam Romanam accessit, volens experiri si forte ex dictamine suo Romane curie posset gratiam invenire. Quam cum non invenisset, recedens inde, factus iam senex, ad tantam devenit inopiam quod opor‖tuit eum apud Florentiam in quodam hospitali vitam finire. Hinc Sapiens in Eccle. IX dicit : *Vidi sub sole nec velocium esse cursum nec fortium bellum nec sapientium panem nec doctorum divitias nec artificum gratiam, sed tempus casumque in omnibus.* Item Eccli. XXVI : *In duobus contristatum est cor meum, et in tertio iracundia michi advenit : vir bellator deficiens per inopiam, et vir sensatus contemptus, et qui transgreditur a iustitia ad peccatum, Deus paravit eum ad rŭmpheam.*

De fatuitatibus fratris Iohannis de Vincentia, qui erat de Ordine fratrum Predicatorum.

Porro frater Iohannes de Vincentia, de quo supra fecimus mentionem, ad tantam dementiam devenerat, propter honorem sibi impensum et quia habebat gratiam predicandi, ut crederet etiam sine Deo se veraciter miracula posse facere. Que maxima stultitia erat, cum Dominus dicat, Io. XV : *Sine me nichil potestis facere.* Item Prover. XXVI : *Sicut qui mittit lapidem in acervum mercurii, ita qui tribuit insipienti honorem.* Cum autem reprehenderetur frater Iohannes a fratribus suis de multis fatuitatibus quas faciebat, respondebat eis dicens : « Ego exaltavi Dominicum vestrum, quem XII annis sub terra tenuistis absconsum, et nisi quieveritis, vilificabo sanctum vestrum et facta vestra publicabo ». Talia itaque audientes sustinebant ipsum, quousque mortuus est, non invenientes qualiter contra eum insurgerent. Hic, cum quadam die venisset ad domum fratrum Minorum, et barbitonsor ei barbam rasisset, valde habuit pro malo, eo quod fratres pilos barbe sue non collegerant, ut pro reliquiis reservarent.

De truffis fratris Detesalve de Florentia, qui erat ex Ordine fratrum Minorum.

Sed frater Deustesalvet de Florentia ex Ordine Minorum, qui more Florentinorum magnus trufator erat, optime *respondit stulto iuxta* | *stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videretur*, Prover. XXVI. Nam, cum quadam die ad domum Predicatorum ivisset et illi invitassent eum ad prandium, dixit quod nullo modo ibi staret, nisi ei darent de tunica fratris Iohannis, qui in domo illa erat, ut pro reliquiis reservaret. Promiserunt et magnam petiam de tunica sibi dederunt, cum qua post prandium purgato ventre posteriora terxit, et petiam deiecit in stercora. Postmodum accipiens perticam stercora revolvebat, clamans et dicens: «Heu, heu! Succurrite, fratres, quia reliquias sancti requiro, quas perdidi in latrina!». Cumque vultus suos inclinassent ad orificia camerarum, cum pertica stercora revolvebat valenter, ut stercorum fetorem sentirent. Infecti itaque tali odoramento erubuerunt confusi, cognoscentes se a tali trufatore delusos. Huic fratri Detesalve aliquando data fuit obedientia ut ad provinciam Pennensem, que est in Apulia, iret ad habitandum. Ipse vero ivit ad infirmitorium et denudavit se, et aperiens quamdam culcidram tota die in ea latuit iacendo in pennis. Cum autem requireretur a fratribus, invenerunt eum ibi dicentem quod obedientiam suam iam compleverat. Et ideo occasione istius truffe obedientia fuit sibi remissa, et non ivit illuc. Cum autem quadam die tempore yemali per civitatem Florentie ambularet, contigit ut ex lapsu glatiei totaliter caderet. Videntes hoc Florentini, qui trufatores maximi sunt, ridere ceperunt. Quorum unus quesivit a fratre qui ceciderat utrum plus vellet habere sub se. Cui frater respondit quod sic, scilicet interrogantis uxorem. Audientes hoc Florentini non habuerunt malum exemplum, | sed commendaverunt fratrem dicentes: «Benedicatur ipse, quia de nostris est». Aliqui dixerunt quod alius Florentinus fuit qui dixit hoc verbum, qui vocabatur frater Paulus Millemusce ex Ordine Minorum.

Quod inhonesta locutio sit vitanda, octo rationibus demonstratur.

Sed querendum nobis est utrum frater bene responderit necne. Et dicimus quod male respondit, multiplici ratione. Primo, quia contra Scripturam fecit, que dicit, Prover. XXVI : *Ne respondeas stulto iuxta stultitiam suam, ne efficiaris ei similis.*

Secundo, quia inhonesta fuit responsio, quia religiosus debet loqui ut religiosum decet. Unde Iacobus I : *Si quis putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, huius vana est religio.* Item prima Petri IIII : *Si quis loquitur,* Ieronimus *quasi sermones Dei.* Ieronimus : « Beata lingua, que nunquam nisi de Deo novit proferre sermonem ». Item ad Ephesios IIII : *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat; sed si quis bonus est ad edificationem fidei, ut det gratiam audientibus.* Item ad Colo. IIII : *Sermo vester semper in gratia sale sit conditus, ut sciatis quomodo oporteat vos unicuique respondere.*

Tertio, quia verbum ociosum dixit; de quo Dominus dicit, Mat. XII : *Dico autem vobis quoniam omne verbum ociosum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iuditii.* Est autem verbum ociosum quod nec dicenti nec audienti utilitatem confert. Ideo Dominus subdit, Mat. XII : *Ex verbis enim tuis iustificaberis et ex verbis tuis damnaberis.* Ideo dicit Ecclesiasticus XXII : *Quis dabit ori meo custodiam et super labia mea signaculum certum, ut non cadam ab ipsis, et lingua mea perdat me?*

Quarto, quia qui inhoneste loquitur ostendit se cor vanum habere, insuper dat aliis exemplum peccandi. Unde dicit Apostolus, prima ad Cor. XV: *Corrumpunt mores bonos colloquia mala.* Sed audi remedium sive vindictam, Ys. XXIX : *Succisi sunt omnes qui vigilabant super iniquitatem, qui peccare faciebant homines in verbo et arguentem in porta supplantabant et declinaverunt frustra | a iusto.* De corde vano dici potest quod de oculo dicitur. Sicut enim «impudicus oculus impudici cordis est nuntius», sic verbum vanum cor vanum ostendit. Ideo dicit Sapiens, Prover. IIII : *Omni custodia serva cor tuum, quia ex ipso vita procedit.* Item Prover. XXX : *Vanitatem et verba mendatia longe fac a me.*

Quinto, quia silentium commendatur et precipitur. Ieremias

in Trenis III : *Sedebit solitarius et tacebit, quia levavit se super se.* Item Ys. XXX : *In silentio et in spe erit fortitudo vestra.* Item Exo. XIIII : *Dominus pugnabit pro vobis, et vos tacebitis.* Ps. : *Letati sunt, quia siluerunt.* Legitur quod abbas Ágatho per triennium tenuit lapillum in ore, ut taciturnitatem adisceret.

Sexto, quia multiloquium prohibetur. Prover. X : *In multiloquio non deerit peccatum; qui autem moderatur labia sua, prudentissimus est.* Ideo Eccli. XIX : *Qui odit loquacitatem, extinguit malitiam.* Item Eccli. XX: *Qui multis utitur verbis, ledit animam suam.* Item Eccli. XXVIII : *Multi ceciderunt in ore gladii, sed non sic quasi qui interierunt per linguam suam.* Item Prover. XXI : *Qui custodit os suum et linguam suam, custodit ab angustiis animam suam.* Item Eccli XXV: *Beatus qui lingua sua non est lapsus, et qui non servivit indignis se.* Item Eccli. XXVIII: *Beatus qui tectus est a lingua nequam, et qui in iracundiam illius non transivit,* et cetera que secuntur. Item Iacobi III : *In multis enim offendimus omnes. Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir.* Nota exemplum de Secundo philosopho, ex cuius verbo obiit mater eius. Et penitentia ductus usque ad diem mortis sue silentium tenuit. Cui vere potest dici : « Si tacuisses, philosophus fuisses ». Item Apostolus, prima ad Cor. XIIII, precipit quod *mulieres in ecclesiis taceant. Non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse, sicut et lex dicit. Si quid autem volunt discere, domi viros suos* ‖ *interrogent. Turpe est mulieri loqui in ecclesia.* Multum enim locuntur in ecclesia mulieres. Ideo quidam dicunt quod Apostolus non prohibuit mulieribus loquelam utilem et necessariam, ut quando Deum laudant, vel quando peccata sua sacerdotibus confitentur, sed prohibuit ne predicare presumerent, quod officium proprie ad viros noscitur pertinere. Quod patet, quia de officio predicandi tunc Apostolus loquebatur. Augustinus tamen dicit quod ideo precipitur mulieri non loqui, quia, dum semel cum serpente locuta fuit, totum mundum confudit. Ideo Ecclesiasticus XXV dicit : *A muliere initium factum est peccati, et per illam omnes morimur.* Hinc Apostolus ait, prima ad Timotheum II : *Mulier in silentio discat cum omni subiectione. Docere autem mulieri non permitto neque dominari in virum, sed esse in silentio.*

Adam enim primus formatus est, deinde Eva. Adam non est seductus, mulier autem seducta in prevaricatione fuit. Salvabitur autem per filiorum generationem, si permanserit in fide et dilectione et sanctificatione cum sobrietate.

Septimo, quia

qui non assuescit bonis moribus, dum iuvenescit,
a vitiis nescit recedere, quando senescit.

Hinc Sapiens dicit, Prover. XXII: *Proverbium est: adolescens iuxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea.* Hinc Ecclesiasticus dicit, XXIII: *Homo assuetus in verbis improperii in omnibus diebus vite sue non erudietur.* Ideo optimam medicinam dat ipse Ecclesiasticus XXIII: *Indisciplinate loquele non assuescas os tuum: est enim in illa verbum peccati.*

Octavo et ultimo, quia qui turpia loquitur et inutilia et vana et inhonesta verba, accusari debet et puniri in Ordine fratrum Minorum de facto, si vidit, de verbo, si audivit. Et hoc digne fit, quia *eloquia Domini eloquia casta.* Et in regula fratrum Minorum dicitur quod « sint | examinata et casta eorum eloquia ad utilitatem et edificationem populi » et cet. Item Ys. XLIII: *Ne memineritis priorum et antiqua ne intueamini. Ecce ego facio nova, et nunc orientur, utique cognoscetis ea.* Item Apostolus, II ad Cor. V: *Si qua igitur in Christo nova creatura, vetera transierunt, et ecce omnia facta sunt nova.* Ideo illa sancta mulier dixit, I Reg. II: *Recedant vetera de ore vestro, quia Deus scientiarum Dominus est, et ipsi preparantur cogitationes.* Hinc Petrus ait, prima canonica IIII: *Si quis loquitur, quasi sermones Dei.* Hinc ad Ephesios dicit Apostolus, IIII: *Deponite vos veterem hominem secundum pristinam conversationem, qui corrumpitur secundum desideria erroris. Renovamini autem spiritu mentis vestre et induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia et sanctitate veritatis.* Ad materiam supradictam facit quod Ecclesiasticus dicit, XXVIII: *Attende ne forte labaris in lingua tua et cadas in conspectu inimicorum insidiantium tibi, et sit casus tuus insanabilis in mortem.*

Item Eccli. XI: *Non omnem hominem inducas in domum tuam: multe enim sunt insidie dolosi.* Item Eccli. VIII: *Coram extraneo ne facias consilium; nescis enim quid pariat. Non omni homini cor tuum manifestes, ne forte inferat tibi gratiam falsam et convicietur tibi.* Multa autem alia reperiuntur de lingua in divina Scriptura, que faciunt ad materiam supradictam, maxime autem in Biblia; sed nunc ista sufficiant.

Quod frater qui verbum iocosum dixit tribus rationibus excusatur: *est enim qui labitur lingua sua, sed non ex animo,* ut Ecclesiasticus dicit, XIX.

Frater vero Deustesalvet, cuius occasione ista posuimus, excusari potest multiplici ratione; non tamen verbum suum ducendum est in exemplum, ut iterum dicatur ab aliquo, quia Sapiens in Proverbiis dicit, XXVI: *Sicut canis qui revertitur ad vomitum suum, sic imprudens qui iterat stultitiam suam.* Est autem prima ratio excusationis ipsius quia *respondit* | *stulto iuxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videretur,* Prover. XXVI. Secunda, quia non intendebat tantum dicere, quantum verbum sonat, cum homo solatiosus esset. Ideo dicit Ecclesiasticus XIX: *Est qui labitur lingua sua, sed non ex animo. Quis est enim qui non deliquerit in lingua sua?* Ideo dicit Iacobus III: *Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir.* Talis fuit Iohannes Baptista, de quo cantatur:

Antra deserti teneris sub annis
civium turmas fugiens petisti,
ne levi saltem maculare vitam
famine posses.

Tertia ratio est quia concivibus suis locutus fuit, qui inde malum exemplum non habuerunt, cum sint homines solatiosi et maximi truffatores. Alibi vero male sonasset verbum fratris, quia Ecclesiasticus dicit, XXXVII: *Non enim omnia omnibus expediunt, et non omni anime omne genus placet.* Hinc Apostolus ait, prima ad

Cor. VI : *Omnia michi licent, sed non omnia expediunt.* Et infra IX : *Numquid non habemus potestatem sororem mulierem circumducendi sicut et ceteri apostoli et fratres Domini et Cephas ? Aut ego solus et Barnabas non habemus potestatem hoc operandi ?*

Quod ducere mulieres secum apud Hebreos inhonestum non erat, sed apud Grecos inhonestum fuisset, et ideo Apostolus eas non duxit.

Hoc ideo dicit Apostolus, quia apud Hebreos non erat malum exemplum si apostoli et discipuli Christi, qui predicabant, ducebant secum mulieres devotas que eis ministrabant de facultatibus suis ; quod etiam Dominus fecit, ut habetur Luc. VIII et Mat. XXVII : *Erant autem ibi mulieres multe a longe, que secute fuerant Iesum a Galilea ministrantes ei* et cet. Apud Grecos vero malum fuisset exemplum, si apostoli et alii qui predicabant mulieres secum duxissent. Et ideo dimittebant ne ducerent, quamvis hoc possent. Ideo dicit prima ad Cor. X : *Omnia licent, sed non omnia edificant.* Hinc | beatus Franciscus dixit : « Bonum est multa dimittere, ne ledatur opinio », id est ne ledatur bona fama. Sed quidam de fama bona non curant ; que est stultitia maxima, cum Sapiens dicat, Prover. XXII : *Melius est nomen bonum quam divitie multe : super argentum* enim *et aurum gratia bona.* Item Eccle. VII : *Melius est nomen bonum quam unguenta pretiosa, et dies mortis die nativitatis.* Ideo dicit Ecclesiasticus XLI : *Curam habe de bono nomine ; hoc enim magis permanebit tibi quam mille thesauri magni et pretiosi.* Item Apostolus dicit, prima ad Cor. VIII : *Si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnes in eternum, ne fratrem meum scandalizem.*

De tribus archiepiscopis Ravennatibus.

Huius itaque fratris Detesalve multa opera novi, sicut et comitis Guidonis, de quo multi multa referre consueverunt ; que, quia magis sunt trufatoria quam edificatoria, ideo non scribuntur

a nobis. Verumtamen frater Deustesalvet ad ultramarinas partes ivit cum archiepiscopo Ravennate nomine Theodorico, qui fuit sanctus homo et honesta persona valde. Post quem archiepiscopus fuit dominus Phylippus de Pistorio vel de Luca. Post quem frater Bonifacius ex Ordine Predicatorum, natione Parmensis, qui archiepiscopatum habuit a papa Gregorio decimo, non ob gratiam Ordinis sui, sed quia de parentela sua erat ; et nunc archiepiscopus est, magnus et ipse prolocutor et partem ecclesiasticam firmiter tenens.

Quod Florentini sunt valde solatiosi homines.

Unum vero pretereundum non est, quod Florentini non habent malum exemplum, si aliquis Ordinem fratrum Minorum egreditur, immo excusant eum dicentes : « Miramur quod tantum ibi stetit, cum fratres Minores sint homines desperati, qui diversimode se affligunt ». Hi, quadam vice audi‖entes quod frater Iohannes de Vincentia ex Ordine Predicatorum, cuius supra fecimus mentionem, Florentiam ire volebat, dixerunt : « Pro Deo non veniat huc. Audivimus enim quod mortuos suscitat, et tot sumus, quod civitas nostra capere nos non potest ». Et valde bene sonant verba Florentinorum in ydiomate suo.

Benedictus Deus, qui nos de hac materia expedivit !

De Primate trutanno et de versibus suis et rithmis.
Nota quod Primas Aurelianensis fuit.

Fuit his temporibus Primás canonicus Coloniensis, magnus trutannus et magnus trufator et maximus versificator et velox, qui, si dedisset cor suum ad diligendum Deum, magnus in litteratura divina fuisset et utilis valde Ecclesie Dei. Cuius Appocalipsim, quam fecerat, vidi et alia scripta plura. Hic cum quadam die ductus fuisset ab archiepiscopo suo non *ad meditandum in agro*, sed ad spatiandum, et vidisset boves archiepiscopi arantes

in campo, pulchros, fortes et pingues, dixit archiepiscopus Primati : « Si in isto regressu, antequam boves perveniant ad nos, poteris facere versus de materia donationis boum, donabo eos tibi ». Et ait Primás : « Firmum erit quod dixisti ? ». Respondit : « Firmum certe ». Et statim protulit :

Versus

Indigeo bobus ad rura colenda duobus.
Pontificis munus veniat bos unus et unus.

Alia vice, cum esset in curia, volens exenium mittere cuidam cardinali, fecit fieri XII albissimos panes, grandes et pulchros, ex quibus fornaria unum furata fuit. Undecim vero remanentes nichilominus misit cum cedula ita dicendo :

Versus

Ne spernas munus, si desit apostolus unus.
Ut verbis ludam : rapuit fornaria Iudam.

Alia vice, cum quidam archiepiscopus misisset ei exenium, at piscibus sine vino, dixit :

Mittitur in disco michi piscis ab archiepisco.
[Me] non inclino, quia missio fit sine vino.

Item :

His vaccis parcam, que sacri federis arcam
olim duxerunt, sed aquis comedi meruerunt.

Alia vice datum fuit | sibi vinum nimis limphatum. Et cepit dicere :

Versus

In cratere meo Tetis est sociata Lieo,
est dea iuncta deo, sed dea maior eo.
Nil valet hic vel ea, nisi quando sunt pharisea ;
amodo propterea sit deus absque dea !

Item alia vice cepit de vino dicere :

Fertur in convivio vinus, vina, vinum :
masculinum displicet atque femininum ;
in neutro genere ipsum est divinum,
loquens linguis variis optimum Latinum.

Quod Primas excusat se Coloniensi episcopo suo, cui fuerat accusatus de luxuria et de ludo et de taberna, et promittit emendam et petit indulgentiam.

Item hic accusatus fuit archiepiscopo suo de tribus, scilicet de opere venereo, id est de luxuria, et de ludo et de taberna. Et excusavit se rithmice hoc modo :

Rithmus

Estuans intrinsecus ira vehementi,
in amaritudine loquor mee menti.
Factus de materia vilis elementi
folio sum similis, de quo ludunt venti.

Cum sit enim proprium viro sapienti
supra petram ponere sedem firmamenti,
stultus ego comparor fluvio labenti,
sub eodem aere nunquam permanenti.

Feror ego veluti sine nauta navis,
ut per vias aeris vagas fertur avis.
Non me tenent vincula, nec me tenet clavis ;
quero mei similes et adiungor pravis.

Michi cordis gravitas res videtur gravis,
iocus est amabilis dulciorque favis.
Quicquid Venus imperat, labor est suavis,
que nunquam in cordibus habitat ignavis.

Via lata gradior, via iuventutis,
implico me vitiis, immemor virtutis.
Mortuus in anima curam gero cutis,
voluptatis avidus magis quam salutis.

Presul discretissime, veniam te precor,
morte bona morior, dulci nece necor.
Meum pectus sauciat puellarum decor,
et quas tactu nequeo, saltem corde mecor.

Res est perartissima vincere naturam,
in aspectu virginis mentem esse puram.
Iuvenes non possumus legem sequi duram
leviumque corporum non habere curam.

Quis in igne positus igne non uratur ?
Quis Papie commorans castus habeatur ?
Ubi Venus digito iuvenes venatur,
oculis illaqueat, facie predatur.

Si ponas Ypolitum hodie Papie,
non erit Ypolitus in sequenti die.
Veneris in thalamos ducunt omnes vie,
non est in tot turribus turris Alachie.

Secundo redarguor etiam de ludo.
Sed cum ludus corpore me dimittat nudo,
frigidus exterius, mentis estu sudo :
tunc versus et carmina meliora cudo.

Tertio capitulo memoro tabernam.
Illam nullo tempore sprevi neque spernam,
donec sanctos angelos venientes cernam,
cantantes pro mortuis : *Requiem eternam.*

Poculis accenditur animi lucerna,
cor imbutum nectare volat ad superna.
Michi sapit dulcius vinum de taberna
quam quod aqua miscuit presulis pincerna.

Loca vitant publica quidam poetarum
et secretas eligunt sedes latebrarum,
Student, instant, vigilant nec laborant parum,
et vix tandem reddere possunt opus clarum.

Student, instant, vigilant poetarum chori,
vitant rixas publicas et tumultus fori;
et ut opus faciant, quod non possit mori,
moriuntur studio, subditi labori.

Unicuique proprium dat natura donum:
ego versus faciens bibo vinum bonum
et quod habent purius dolia cauponum,
vinum tale generat copiam sermonum.

Unicuique proprium dat natura munus:
ego nunquam potui scribere ieiunus;
me ieiunum vincere posset puer unus;
sitim et ieiunium odi tamquam funus.

Tales versus facio, quale vinum bibo,
nichil possum facere, nisi sumpto cibo.
Nichil valent penitus que ieiunus scribo,
Nasonem post calicem carmine preibo.

Michi nunquam spiritus poetrie datur,
nisi prius fuerit venter bene satur.
Dum in arce cerebri Bachus dominatur,
in me Febus irruit et miranda fatur.

Meum est propositum in taberna mori,
ut sint vina proxima morientis ori.
Tunc occurrent citius angelorum chori:
sit Deus propitius michi potatori.

Ecce mee proditor pravitatis fui,
de qua me redarguunt servientes tui.
Sed eorum nullus est accusator sui,
quamvis velint ludere seculoque frui.

Iam nunc in presentia presulis beati
mittat in me lapidem neque parcat vati,
cuius non est animus conscius peccati.

Sum locutus contra me quicquid de me novi
et virus evomui, quod tam diu fovi.
Vetus vita displicet, mores placent novi.
Homo videt faciem, sed cor patet Iovi.

Iam virtutes diligo, vitiis irascor,
renovatus animo, spiritu renascor;
quasi modo genitus novo lacte pascor,
ne sit meum amplius vanitatis vas cor.

Electe Colonie, parce penitenti
et da penitentiam culpam confitenti!
Feram quicquid iusseris animo libenti.

Parcit enim subditis leo, rex ferarum,
et est erga subditos immemor irarum.
Et vos idem facite, principes terrarum!
Quod caret dulcedine, nimis est amarum.

De captione et morte Henrici imperatoris filii, ad cuius funus frater Lucas Apulus predicavit.

Porro millesimo supraposito, silicet anno Domini MCCXXXIII, tempore pape Gregorii noni, in mense Maii, tempore Alleluie, Fridericus imperator Romanorum cepit Henricum regem Alamannie, filium suum rebellem sibi, eo quod contra voluntatem suam Lombardis adheserat, quem diu in vinculis tenuit. Cumque a castro Sancti Felicis duceretur ad aliud castrum, ut adhuc in vinculis teneretur, affectus tedio et tristitia, precipitavit se ipsum per quoddam precipitium et mortuus est. Congregati sunt igitur principes et barones, milites et iudices, ut sepelirent eum, absente imperatore. Cum quibus etiam affuit frater Luchas Apulus ex Ordine fratrum || Minorum, cuius est sermonum memoria, ut secundum consuetudinem Apulie predicaret ad funus. Et ex libro Geneseos XXII proposuit thema dicens: *Arripuit Abraham gladium, ut immolaret filium suum.* Et dixerunt iudices et litterati qui ibi erant: « Talia dicet hodie frater iste, quod imperator auferet

ei caput». Sed aliter se negotium habuit. Nam ita pulcrum fecit sermonem iustitiam commendando, quod, cum commendaretur coram imperatore, voluit ipsum sermonem habere.

De magno gelu quod fuit hoc anno.

Anno Domini MCCXXXIIII, nives et glaties fuerunt magne per totum mensem Ianuarii, ita quod vinee et omnes arbores fructifere congelate fuerunt. Et bestie silvestres mortue sunt ex gelu. Et lupi intrabant civitates de nocte, et plures fuerunt capti de die et mortui et suspensi in plateis civitatum. Et arbores scindebantur ex nimio gelu a summo usque deorsum, et multe arbores totaliter virorem perdiderunt et desicate sunt propter dictum gelu.

De magno prelio in episcopatu Cremone.

Et fuit magnum prelium in episcopatu Cremone inter Cremonenses et Parmenses et Papienses et Placentinos et Mutinenses, ex una parte, et Mediolanenses et Brixianos cum suis amicis ex altera.

Quod vinee sunt destructe pre nimio gelu.

Anno Domini MCCXXXV, quadam die Mercurii, XIII[a] die exeunte mense Aprilis, fuit ventus frigidus, et venit nix frigidissima; et sequenti nocte venit pruina magna, que vineas destruxit, ita quod videbantur sicce. Et die VIII[a] exeunte Aprile descendit alia nix et pruina, ita quod vinee penitus destructe ab eis fuerunt.

De congelatione Padi.

Et eodem anno Padus ita congelavit, quod homines transibant dictum flumen equestres et pedestres.

Quod Advocati de Mantua interfecerunt episcopum suum.

Et eodem anno fuit mortuus dominus Guidhottus episcopus Mantue, filius condam Frugerii de Corigia, ab Advocatis de Man|tua die Lune XIIII° intrante Maio. Huius soror domina Sophya, uxor domini Rainerii de Adhelardis de Mutina, mea devota fuit.

Quod papa Gregorius nonus flevit cum cardinalibus suis, audita morte Mantuani episcopi.

Et nota quod collegium canonicorum et clericorum de Mantua ad curiam domini pape misit nuntium spetialem et eloquentissimum, qui mortem sui episcopi summo pontifici nuntiaret. Qui quamvis esset iuvenis, ita tamen coram papa et cardinalibus splendide peroravit, quod omnes admirati sunt. Et finitis verbis suis protulit dalmaticam sanguinolentam episcopi Mantuani, cum qua apud Sanctum Andream de Mantua fuerat interfectus, et expandit eam coram papa, dicens : « *Vide*, pater, et considera et cognosce *utrum tunica filii tui sit an non*, ut scias ». Qua visa, flevit dominus papa Gregorius nonus quasi inconsolabiliter cum omnibus cardinalibus. Erat enim homo multum compassivus, habens viscera pietatis.

Quod Deus gravius punit iniuriam servorum suorum, quam suam.

Verumtamen Advocati de Mantua, qui sui episcopi interfectores extiterant, de civitate expulsi fuerunt, nec fuerunt am-

plius revocati, sed usque in hodiernum diem exulant vagabundi, ut cognoscant *perversi*, qui *difficile corriguntur*, et *stulti*, quorum *infinitus est numerus*, et *homines pestilentes*, qui *dissipant civitatem*, quod pugnare contra Deum non est facile. Cognoscant etiam quod gravius punit Deus servorum suorum iniuriam quam propriam, que sibi infertur. Nam propriam pepercit in cruce, quando pro transgressoribus rogavit, et exauditus est pro sua reverentia. De servis vero suis dicit, Zacharie II : *Qui enim tetigerit vos, tanget pupillam oculi mei*. Quod patuit in multis quos Deus punivit in vindictam servorum suorum ; quorum duorum, ceteris pretermissis, ponamus exemplum, maxime | autem illorum qui in ecclesia passi sunt.

Quod Deus acriter et severe vindicavit mortem Zacharie filii Ioiade et beati Thome Cantuariensis archiepiscopi, et de exemplo serpentis.

Quorum primus fuit Zacharias filius Ioiade, pontificis summi Iudaici populi. De quo habetur, II Paralipo. XXIIII, quod *spiritus Domini induit Zachariam filium Ioiade sacerdotem, et stetit in conspectu populi et dixit eis : Hec dicit Dominus : Quare transgredimini preceptum Domini, quod vobis non proderit, et dereliquistis Dominum, ut derelinqueret vos ? Qui congregati adversum eum miserunt lapides iuxta regis imperium in atriis domus Domini*. Hi fecerunt contra Scripturam que dicit, Prover. XXIIII : *Qui arguunt laudabuntur, et super eos veniet benedictio. Labia deosculabitur qui recta verba respondet*. Sed impleverunt aliam Scripturam que dicit, Amos V : *Odio habuerunt in porta corripientem et loquentem perfecte abhominati sunt*. Et iterum Prover. XV : *Non amat pestilens eum qui se corripit nec ad sapientes graditur*. Item Prover. XXIX : *Homines pestilentes dissipant civitatem*. Item Ys. LIX : *Corruit in platea veritas, et equitas non potuit ingredi, et facta est veritas in oblivione, et qui recessit a malo, prede patuit*. Sequitur in textu Paralipomenon : *Et non est recordatus Ioas rex misericordie quam fecerat Ioiada pater illius secum, sed interfecit filium eius*. Quia, sicut dicit Ecclesiasticus XXIX, *ingratus*

Exemplum *sensu dereliquit liberantem se.* Nota exemplum illius qui custodiebat viridarium domini sui, qui introduxit serpentem in domum suam, qui postea interfecit filium suum et fugit. Ideo dicit Ecclesiasticus XI : *Non omnem hominem inducas in domum tuam: multe enim sunt insidie dolosi.* Item Eccli. XII : *Non credas inimico tuo in eternum.* Nota quod vulgariter dicunt illi de Tuscia : « D'ohmo alevandhiço et de pioclo api|cadhiço no po l'ohm gaudére ». Id est : « De homine adventicio et de pediculo adhereticio non potest homo gaudere »; id est: non habes consolationem de pediculo alieno qui adheret tibi et de homine advena quem tu nutris.

De Ioas, de Aman Agagita, de Federico II. De marchione Hestensi qui Opiço dicitur.

Omnes hi IIII fuerunt ingrati.

Quod patuit in Ioas rege Iuda, de quo presens est sermo, et in Aman Agagita, de quo in Hester continetur ultimo : *Et ut manifestius quod dicimus intelligatis* et cet. usque ibi : *Deo illi reddente quod meruit.* Patuit etiam in Friderico secundo, quem pupillum nutrivit Ecclesia, et postea contra Ecclesiam levavit calcaneum, eam multipliciter affligendo. Sed in malum sui ipsius *contra stimulum calcitra*vit. Nam depositus vehementer ab imperio fuit, nec ex malitia sua consolationem invenit. Ideo dicit Ecclesiastes VIII: *Non sit bonum impio, nec prolongentur dies eius, sed quasi umbra transeant qui non timent faciem Domini.* Item Ys. III : *Ve impio in malum: retributio enim manuum eius fiet ei.* Item in marchione Estensi qui nunc est patet etiam hoc quod de superioribus diximus, nec non et in aliis multis.

Sequitur in textu Paralipo. : *Qui cum moreretur, ait: Videat Dominus et requirat.* Cui respondet Dominus, Luc. XI : *Ita, dico vobis, requiretur ab hac generatione,* scilicet *sanguis prophetarum omnium, qui effusus est a constitutione mundi, a generatione ista, a sanguine Abel usque ad sanguinem Zacharie, qui periit inter altare et edem.* Sequitur in textu Paralipo. : *Cumque evolutus esset*

annus, ascendit contra eum exercitus Syrie venitque in Iudam et Ierusalem et interfecit cunctos principes populi, atque universam predam miserunt regi Damascum. Et certe, cum permodicus venisset numerus Syrorum, tradidit Dominus in manibus eorum infinitam multitu‖dinem, eó quod dereliquissent Dominum Deum patrum suorum. In Ioas quoque ignominiosa exercuere iuditia, et abeuntes dimiserunt eum in langoribus magnis. Surrexerunt autem contra eum servi sui in ultionem sanguinis filii Ioiade sacerdotis et occiderunt eum in lectulo suo, et mortuus est. Sepelieruntque illum in civitate David, sed non in sepulchris regum. Considera, de isto rege, quia bonum habuit principium, sed malum finem. Nam multa bona fecit, que postea propter culpam suam perdidit, quia in bonis operibus perseverare contempsit. Unde Dominus, Eze. XVIII: *Si averterit se iustus a iustitia sua et fecerit iniquitatem secundum omnes abhominationes quas operari solet impius, numquid vivet? Omnes iustitie eius, quas fecerat, non recordabuntur. In prevaricatione sua quam prevaricatus est, et in peccato suo quod peccavit, in ipsis morietur.* Ideo dicit Apostolus, II ad Timotheum II: *Non coronabitur nisi qui legittime certaverit.*

Quod duobus modis certatur legittime.

Legittime certare uno modo est semper temptationibus diabolicis repugnare et nunquam diabolo consentire, quod paucorum est. Prover. XX: *Quis potest dicere: Mundum est cor meum, purus sum a peccato?* Ecclesiastes VII: *Non est enim homo iustus super terram qui faciat bonum et non peccet.* Item Prover. XXIIII: *Septies enim cadet iustus et resurget, impii autem corruent in malum.* Et ideo non precipit apostolus Petrus, I, sed obsecrat *tamquam advenas et peregrinos a carnalibus desideriis abstinere, que militant adversus animam.* Quod non fecerunt illi de quibus dicit apostolus Iacobus, V: *Epulati estis super terram et in luxuriis enutristis corda vestra.* Alio modo legittime certare est in bonis operibus vitam finire, quod multorum est. Ideo dicit beatus Iohannes in secunda: *Videte vosmet ipsos, ne perdatis quod operati estis, sed ut*

mercedem plenam accipiatis. Quod non fecit ille de quo dicit Aggeus I: *Qui mercedes congregavit, misit eas in saculum pertusum.* Sed Ecclesiasticus | dicit, ultimo: *Videte oculis vestris, quia modicum laboravi et inveni michi multam requiem.* Quod latro, qui Domino in cruce credidit, convenienter dicere potuit; similiter et beatus Bonifatius, qui bonum finem habuit. Ideo dicitur:

Cuius finis bonus est,
ipsum quoque bonum.

Porro secundus fuit beatus Thomas Cantuariensis archiepiscopus, quem Dominus optime vindicavit. De cuius vindicta in legenda sua taliter continetur:

Adeo vero in martyris persecutores ultio divina desevit, ut in brevi sublati de medio non comparerent. Et alii quidem sine confessione et viatico subito rapti, alii digitos vel linguas proprias frustatim dentibus decerpentes, alii sanie defluentes et toto corpore tabefacti et torcionibus inauditis ante mortem cruciati, alii paralisi dissoluti, alii amentes effecti, alii cum insania expirantes, manifesta reliquerunt inditia quod iniuste persecutionis et excogitati patricidii penas exolverent. Passus est autem egregius Dei athleta Thomas anno ab incarnatione Domini secundum Dionisium MCLXX, quarto Kal. Ianuarii, feria tertia, hora quasi undecima, ut Dei Natalis ad laborem eius fieret natalis ad requiem. Ad quam nos perducere dignetur idem Deus et Dominus noster Iesus Christus, qui cum Patre et Spiritu Sancto vivit et regnat per omnia secula seculorum. Amen.

Quid promeruit Ioiadas de bonitate sua, et quid Çacharias filius eius.

Quantum autem ad ystoriam suprapositam, considerandum nobis occurrit quid promeruit Ioiadas, quid etiam filius eius Zacharias, et quid demeruit Ioas, quid etiam populus eius. De Ioiada sic habetur: «Mortuus est Ioiada sacerdos, qui solus legitur post Moy|sen centum XXX annis vixisse» (non quod Moyses tantum vixerit: vixit enim X annis minus). «Et sepultus est in civitate David, eó quod generi David reparavit imperium». Antiquitus enim qui-

dam in agris suis sepeliebantur. Promeruit ergo Ioiada nobilem sepulturam ob causam supra predictam. Çacharias vero filius eius, quia fecit quod Ecclesiasticus IIII docet, scilicet: *Pro iustitia agonizare pro anima tua et usque ad mortem certa pro iustitia, et Deus expugnabit pro te inimicos tuos,* ideo promeruit ut in Evangelio commendaretur a Domino dicente: *A sanguine Abel iusti usque ad sanguinem Zacharie,* tamquam a termino a quo usque ad terminum ad quem, id est a pastore usque ad sacerdotem, qui duo optime copulantur, ut qui sacerdos est sit etiam pastor. Dicit enim Amos III: *Numquid ambulabunt duo pariter, nisi convenerit eis?* Quasi dicat: «Non». Item beatus Ieronimus multum videtur esse sollicitus ad querendum istum Zachariam, cum tamen faciliter eum nobis demonstrare potuisset. Nota etiam quod omnes filii Zacharie cum eo lapidati sunt preter unum postumum, qui postea dictus est Zacharias.

Quid demeruit Ioas propter malignitatem suam, quid etiam populus eius, et de damnificatione quam homo propter peccatum incurrit.

Quod multum prodest habere bonam societatem et multum nocet habere malam; et de correctione tractatur hoc loco, et quod aliqui bene inchoant et male finiunt, et aliqui e converso. Require similiter infra, carta ***.

Ioas vero rex Iude demeruit, quia in sepulcris regum propter suam indignitatem sepultus non fuit. Nam, mortuo Ioiada, a legittimis Dei declinavit. Cuius exemplo et optimates vitiati sunt, quia, sicut dicit Ecclesiasticus X: *Secundum iudicem populi sic et ministri eius, et qualis rector est civitatis, tales et habitantes in ea.* Item Prover. XXIX: *Princeps qui libenter audit verba mendacii, omnes ministros habet impios.* Item ibidem: *Peccantem virum iniquum involvet laqueus.* Qualis fuit Ioas, qui langorem pessimum incurrit, eo quod divinos honores sibi volebat impendi, ut dicunt Hebrei, et quia contempsit audire Zachariam, qui eum | corripiebat. De quo scriptum est, Prover. XXI: *Excogitat iustus de domo impii, ut detrahat impios a malo.* Sed dicitur, Prover. XVII: *Plus proficit correctio apud prudentem quam centum plage*

apud stultum. Ideo audi Prover. XXIX: *Viro qui corripientem dura cervice contemnit, repentinus ei superveniet interitus, et eum sanitas non sequetur.* Qualis fuit Ioas, qui Zachariam qui eum corripiebat audire contempsit, insuper fecit eum lapidibus obrui inter templum et altare. Et extunc, ut dicit Epyphanius, non accepit populus in templo responsum manifeste sicut prius nec ex dabyr nec ex ephoth. Rex autem non multo post penas exolvit. Nam duo servi eius percusserunt eum, et mortuus est. Vidisti quid demeruit rex Ioas, quia regali sepultura privatus fuit. Ideo convenit ei illud Eccle. VI: *Sepulturaque careat: de hoc ego pronuntio quod melior illo sit abortivus. Frustra enim venit et pergit ad tenebras, et oblivione delebitur nomen eius.* Vidisti etiam quid demeruit populus propter necem summi pontificis, quia perdidit responsum divinum, ut cognoscas verum esse quod in libro Sapientie dicitur, XI: *Quia per que peccat quis, per hec et torquetur.* Item Prover. XIIII: *Miseros facit populos peccatum.* Quod probari potest hoc modo. Tradunt Hebrei in medio rationali fuisse lapidem quadrum magnitudine duorum digitorum, in quo secundum coloris mutationem perpendere poterant utrum Deum placatum haberent an offensum. Iosephus dicit sardonicem, qui in dextro humero gerebatur, cum sacrificium pontificis Deo placebat, tanto splendore micare, quod etiam procul positis radius eius appareret. Egressuris vero ad prelium, si Deus cum eis esset, tantus fulgor in lapidibus rationalis ap‖parebat, ut omni multitudini fieret manifestum eorum auxilio Deum adesse, et ob hoc rationale iuditii nuncupari. Asserit autem Iosephus hunc fulgorem sardonicis et rationalis cessasse annis ducentis antequam ipse scripsisset hec, cum Deus ferret moleste transgressionem legis. Item dicit Augustinus quod ignis sacrificii, qui per LXX annos Babylonice captivitatis sub aquis vixerat, extinctus est Antiocho vendente Iásoni sacerdotium.

Quod alique civitates Lombardie, que erant ex parte imperatoris, iverunt ad cavandum Scotennam, ut dirruerent Castrum Francum.

Porro millesimo supraposito, scilicet MCCXXXV, iverunt Parmenses et Cremonenses, Placentini et Pontremulenses in servitium Mutinensium ad cavandum Scotennam supra Bononiam. Volebant enim quod feriret in Castrum Francum et dirueret illud. Et nullus erat excusatus a laborerio. Nam alii fodiebant, alii portabant, tam nobiles quam illi de vulgo.

Quod imperator misit elefantem suum in Lombardiam.

Eodem anno dominus imperator Fridericus misit elefantem in Lombardiam cum pluribus dromedariis et camelis et cum multis leopardis et cum multis gerfalcis et asturibus. Et transierunt per Parmam, ut vidi oculis meis, et steterunt in civitate Cremone.

De introductione imperatoris in Lombardiam, qui utinam non venisset!

Anno Domini MCCXXXVI, in mense Septembris, venit Fridericus imperator et intravit in Lombardiam, contra voluntatem illorum de Padua et de Vincentia et de Trivisio et de Mediolano et de Brixia et de Mantua et de Feraria et de Bononia et de Faventia. Cremonenses vero et Parmenses et Regini cum exercitibus suis et CC milites Mutine fuerunt obviam ei; et transivit flumen Mencii et Lolii, et cepit et destruxit Marchariam Mantue et statim reedificavit et posuit Cre|monenses custodes ad custodiendum eam. Et ivit cum dictis exercitibus circa Mantuam et obsedit eam per aliquot dies. Et cepit Mosum Brixie et dedit Cremonensibus ad custodiendum. Et tunc illi de Gonzaga reddiderunt terram Gonzage imperatori. Et in eodem anno ivit Vincentiam et cepit civitatem et destruxit eam die primo intrante Novembre. Et fecit compositionem cum Salinguerra et Ferariensibus.

In eodem anno in vigilia Nativitatis iverunt Mantuani secrete ad Marchariam et ceperunt eam cum Cremonensibus qui ibi erant ad custodiendum. Et multos ex eis duxerunt Mantuam et in carceribus posuerunt et quam plures occiderunt.

Quod imperator Fridericus, cum his qui introduxerant eum in Lombardiam, obsidendo et capiendo villas et castra ibat et discordias seminando.

Anno Domini MCCXXXVII, dominus Manfredus de Cornaçano, civis Parmensis, potestas Reginus fuit ; qui ivit in mense Septembris cum militibus et peditibus Regii in servitium imperatoris Friderici cum Parmensibus et cum Cremonensibus cum carrociis suis ; et transierunt castrum de Moso, quod detinebant Cremonenses, et ceperunt Rodheldesccum Brexanum et Vinçolum Mantuanum et castrum de Goo. Et dum staret ibi imperator, fecit pacem cum Mantuanis, ita quod miserunt pedites et balistarios in eius servitio in obsidione Montis Clari. Et cum ibant ad Montem Clarum, combusserunt castrum Guiçoli. Et die V^{a} intrante Octobre, Regini, per se sine alio exercitu stando ad Carpinétulum, ceperunt et alia duo castra Casalodi, unum de dictis castris de comitibus et aliud de rusticis eiusdem loci. Ea castra ceperunt et combusserunt.

De obsidione Montis Clari in episcopatu Brixiensi.

Item, VII^{a} die intrante Octobre, circumsedit imperator Montem Clarum et hospita|tus fuit, cum his qui cum eo erant, inter Montem Clarum et Calcinácum, super flumen Clexii prope Calcinacum. Et die XI^{a}, quodam die Dominico, preliati fuerunt illi de castro Montis Clari ; et die sequenti exercitus imperatoris circumsedit Montem Clarum ex utraque parte, et manganaverunt illud cum manganellis et duobus trabuchis.

Quod imperator cepit Montem Clarum, et quod habuit multos Saracenos in exercitu suo, et quod duxit elefantem suum ad exercitum ad dimicandum cum eo; et quod in libro Machabeorum multum de hac materia continetur et in historia Alexandri; et quod frater Bartholomeus Anglicus ex Ordine fratrum Minorum composuit librum Proprietatum, in quo de elefantibus tractat.

Et die X^a^ exeunte Octobre, quadam die Iovis, illi de castro reddiderunt se imperatori, et omnes ducti fuerunt et in carceribus positi. Et in dicto exercitu habebat imperator Saracenos multos. Item, die secundo intrante mense Novembre, cepit Gambaram et castrum Gotelengi et Pratum Albuinum et castrum Pavonis. Et predicta omnia castra depredata et destructa et combusta fuerunt. Et ante festum sancti Martini per duos dies venit cum exercitu apud Pontem Vicum. Tunc habuit imperator elefantem suum quem Cremone tenuerat, super quem erat turris lignea ad modum carrocii Lombardorum; et erat quadratum et bene ligatum, habens banderias IIII, in quolibet angulo unam, et in medio magnum vexillum, *et intus magister bestie* cum multis Saracenis. De hac materia satis habetur in primo Machabeorum libro, capitulo VI, quomodo Antiochus Eupator volens pugnare contra Iudeos habuit in illo exercitu XXX duos elefantos doctos ad prelium, et quomodo *elefantis ostenderunt sanguinem uve et mori ad acuendos eos in prelium. Et diviserunt bestias per legiones, et astiterunt singulis elefantis mille viri in loricis concatenatis, et gálee eree in capitibus eorum, et quingenti | equites ordinati unicuique bestie electi erant. Hi ante tempus, ubicumque erat bestia, ibi erant, et quocumque ibat, ibant et non discedebant ab ea. Sed et turres lignee super eos firme protegentes super singulas bestias, et super eas machine, et super singulas viri virtutis triginta duo, qui pugnabant desuper, et intus magister bestie. Et residuum equitatum hinc et inde statuit in duas partes, tubis exercitum commovere et perurgere constipatos in legionibus eius. Et vidit Eleaçar filius Saura unam de bestiis loricatam loricis regiis, et erat eminens super ceteras bestias; et visum est ei quod in ea esset rex, et dedit se, ut liberaret populum suum et adquireret sibi nomen eternum. Et cucurrit ad eam audacter in medio legionis, interficiens a dextris et a sinistris,*

et cadebant ab eo huc et illuc. Et ivit sub pedes elefantis et subposuit se ei et occidit eum, et cecidit in terram super ipsum, et mortuus est illic. Item in historia Alexandri filii Philippi regis Macedonie legitur quod ipse rex Alexander habuit in exercitu suo centum elefantos, qui aurum suum portabant. Horum animalium in Ethyopia magna copia est, quorum naturam et proprietates frater Bartholomeus Anglicus ex Ordine Minorum, in libro quem de Proprietatibus rerum fecit, sufficienter posuit; quem etiam tractatum in XIX libellos divisit. Magnus clericus fuit et totam Bibliam cursorie Parisius legit.

Quod Mediolanenses venerunt contra imperatorem cum exercitibus suis. Tunc Bononienses ceperunt Castrum Leonis, quod Mutinensium erat, et funditus destruxerunt.

Porro millesimo supraposito, dum imperator apud Pontem Vicum esset cum exercitibus suis, venerunt ‖ Mediolanenses contra ipsum cum exercitibus suis et steterunt per longum tempus. Tunc Bononienses sexto die exeunte Novembre ceperunt Castrum Leonis, quod erat Mutinensium, in strata publica prope Castrum Francum, et destruxerunt illud et portaverunt lignamina et lapides et alias res in Castrum Francum, quod est Bononiensium. Et homines quos in dicto Castro Leonis invenerunt duxerunt Bononiam et in carceribus posuerunt. Porro in Castro Leonis erat turris pulcherrima, que, cum caderet, tanta concussione concussit aquam de fovea, quod extra foveam saltavit albissimus lucius, grandis et pulcher; et statim oblatus et donatus fuit potestati Bononie, qui ibi erat. Et qui hec vidit retulit michi, cum, processu temporis, per eumdem locum cum eo transirem. Et dum hec agerentur, ibat advocatus communis Parme, qui erat de Mutina, scilicet iudex potestatis, sedens in equo, quem associabat quidam currerius, per burgum Sancte Christine flebiliter frequentando et dicendo: « Domini Parmenses, ite et iuvate Mutinenses ! ». Quem cum vidissem et audissem, cepi diligere, eo quod concivibus suis fidelis existeret. Et ut melius

exaudiretur, iterabat verba sua et addebat: « Domini Parmenses, ite et adiuvate Mutinenses, amicos et fratres vestros ! ». Ego vero, verbis suis auditis, compassus sum sibi compassione ad lacrimas provocativa. Considerabam enim quod Parma hominibus erat nudata, nec remanserant nisi pueri et puelle, | *iuvenes et virgines, senes cum* mulieribus. Iverant enim Parmenses contra Mediolanenses, et erant cum imperatore in expeditione sua cum multis aliis exercitibus.

Quod Mediolanenses devicti fuerunt et mortui et carrocium amiserunt, et potestas eorum captus fuit et in carceribus detentus.

Et eodem anno, die quarto exeunte Novembre, Mediolanenses ab exercitu imperatoris devicti et mortui fuerunt, et suum carrocium apud Curtem Novam amiserunt; quod misit Romam imperator, sed Romani combusserunt illud in vituperium Friderici. Credebat enim ex hoc placere eis, ut cum eo essent. Et maxima strages Mediolanensium facta est in illo conflictu. In quo etiam filius ducis Veneciarum, qui tunc temporis erat potestas Mediolani, captus ab exercitu imperatoris fuit, et Cremone in carceribus stetit. Et pene totam Lombardiam et Marchiam Trivisinam habuit imperator.

Quod Brixia ab imperatore fuit obsessa.

Anno Domini MCCXXXVIII obsessa est Brixia ab imperatore. Et fuerunt cum eo Parmenses et Cremonenses, Bergamenses et Papienses et ducenti milites et mille pedites de Regio, et Saraceni et Theotonici et Apuli et alie diverse gentes et innumerabiles cum exercitu imperatoris; et steterunt ibi per longum tempus. Et tunc imperator fecit fieri castra lignorum ad preliandum cum Brixiensibus, et posuit super ea homines captos, quos cepit in castro Montis Clari. Et Brixienses manganaverunt dicta castra et destruxerunt ea, nec fecerunt aliquod malum captis

qui erant super ea. Et ipsi Brixienses suspenderunt captos imperatoris per brachia extra palancatum civitatis. | Nec imperator cum exercitu suo potuit habere dictam Brixiam civitatem, quia bene se defendit a predicta obsidione; et ita imperator recessit confusus cum omnibus amicis suis, qui erant secum in dicto exercitu.

INCIPIT LIBER DE PRELATO

QUEM FECI OCCASIONE FRATRIS HELYE
ET MULTA BONA ET UTILIA CONTINET
ET DURAT USQUE AD ILLUM LOCUM UBI SCRIBITUR
«ANNO DOMINI MCCXXXIX, INDICTIONE XII»

Item in supra dicto millesimo, scilicet CCXXXVIII, indictione XI, intravi Ordinem fratrum Minorum ego frater Salimbene de Adam ex civitate Parmensi quarta die intrante Februario, in festo sancti Giliberti, receptus sero vigilie sancte Agathe in civitate Parmensi a fratre Helya generali ministro. Ibat enim Cremonam, ad imperatorem missus a domino papa Gregorio nono, cum esset specialis amicus utriusque. Et ita conveniens erat Gregorius mediator. Nam, testante beato Gregorio, «cum is qui displicet ad interpellandum mittitur, irati animus ad deteriora provocatur». Et erat ibi frater Ghirardus de Mutina cum receptus fui, qui etiam rogavit pro me ut reciperer, et exauditus fuit.

Et dominus Ghirardus de Corigia, qui dicebatur de Dentibus eo quod magnos dentes haberet, tunc temporis potestas Parmensium erat, et venit personaliter cum quibusdam militibus ad locum fratrum Minorum ad visitandum fratrem Helyam generalem ministrum. Qui sedebat in domo in qua hospites sive forenses comedunt, super lectum de culcidra, et habebat ignem copiosum coram se et capellam Armenicam in capite suo; nec potestati intranti et se salutanti assurrexit nec de loco suo motus est, ut vidi oculis meis; que fuit rusticitas maxima reputata, cum dicat ipse Deus in divina Scriptura, Levitici XIX: *Coram cano capite consurge et honora | personam senis.* Item Eccli. III: *Quanto magnus es, humilia te in omnibus, et coram Deo invenies gratiam.* Item Aposto-

lus ad Ro. XIII: *Reddite omnibus debita. Cui honorem, honorem.* Item Eccli. XLI: *Non est enim bonum omnem irreverentiam observare, et non omnia omnibus bene placent in fide. Erubescite a salutantibus de silentio.* Verumtamen frater Helyas implevit aliam Scripturam que dicit, Prover. XXVI: *Sicut qui mittit lapidem in acervum mercurii, ita qui tribuit insipienti honorem.* Fuit enim unus parens fratris Helye, scilicet pater, de episcopatu Bononie, de Castro Brittorum, mater vero de Assisio fuit; et vocabatur in seculo Bonusbaro et suebat cultras et docebat puerulos in civitate Assisii psalterium legere; ingressus autem Ordinem fratrum Minorum vocatus fuit Helyas et bis factus generalis minister; habebat gratiam imperatoris et pape.

Sed processu temporis humiliavit eum Deus iuxta verbum quod scriptum est: *Hunc humiliat et hunc exaltat.* Quod duobus modis intelligi potest. Primo, in diversis personis. De quibus plura habentur exempla; unde illud: *Deposuit potentes de sede et exaltavit humiles.* Sed ponamus exemplum de Saul et David, quorum unum Deus humiliavit, scilicet Saulem, quem amovit a facie sua auferendo sibi regnum, alterum vero exaltavit sibi regnum dando. De Saule factum est verbum Domini ad Samuelem, dicens, I Reg. XV: *Penitet me quod constituerim Saul regem, quia dereliquit me et verba mea opere non implevit. Contristatusque est Samuel et clamavit ad Dominum tota nocte.* Et infra XVI: *Dixitque Dominus ad Samuelem: Usquequo tu luges Saul, cum ego proiecerim eum, ne regnet super Israel?* Item I Reg. || XIII: *Dixit Samuel ad Saul: Stulte egisti nec custodisti mandata Domini Dei tui, que precepi tibi. Quod si non fecisses, iam nunc preparasset Dominus regnum tuum super Israel in sempiternum. Sed nequaquam regnum tuum ultra consurget. Quesivit Dominus sibi virum iuxta cor suum et precepit ei Dominus ut esset dux super populum suum, eo quod non servaveris que preceperit Dominus.* Optimum exemplum est istud pro his qui de predestinatione locuntur, quia, si homo ex parte sua facit quod debet et potest, cum habeat liberum arbitrium, Deus similiter facit quod ad se pertinet, alioquin non facit. Et infra in primo libro Reg. XV dixit Samuel ad Saul: *Pro eo ergo quod abiecisti sermonem Domini, abiecit te Domi-*

nus, ne sis rex super Israel. Et infra : *Scidit Dominus regnum Israel a te hodie et tradidit illud proximo tuo meliori te.* Iste melior Saule est ille de quo Paulus dicit in Actibus XIII : *Et amoto illo,* scilicet Saule, *suscitavit illis David regem, cui et testimonium perhibens dixit: Inveni David filium Iesse virum secundum cor meum, qui faciet omnes voluntates meas.* Sane de Saule dicit Dominus Iudaico populo, Osee XIII: *Dabo tibi regem in furore meo et auferam in indignatione mea.* De David autem dicit Ps. : *Inveni David servum meum, oleo sancto meo unxi eum. Manus enim mea auxiliabitur ei, et brachium meum confortabit eum. Nichil proficiet inimicus in eo, et filius iniquitatis non apponet nocere ei. Et concidam a facie ipsius inimicos eius et odientes eum in fugam convertam. Et veritas mea et misericordia mea cum ipso, et in nomine meo exaltabitur cornu eius.* Ecce quomodo unum humiliavit et alterum exaltavit, quando *elegit David servum suum et sustulit eum de gregibus ovium, depost fetantes accepit eum pascere Iacob servum suum et Israel hereditatem suam. Et pavit eos in inocentia cordis sui et in intellectibus manuum suarum deduxit eos.* |

Secundo, in uno et eodem homine, ut patet in Nabuchodonosor, de quo dicitur, Dan. IIII et V, quod propter superbiam suam humiliavit eum Deus eiciendo a regno. Sed postquam cognovit potestatem esse celestem, et quod *dominatur Excelsus in regno hominum, et cuicumque voluerit dabit illud et humilimum hominem constituet super eum,* exaltatus fuit et restitutus in regnum. Unde ait Dan. IIII: *Et in regno meo constitutus sum, et magnificentia amplior reddita est michi.* Et hoc est quod dicitur Iob VIII : *Tu tamen si diluculo surrexeris ad Deum et Omnipotentem fueris deprecatus, si mundus et rectus incesseris, statim evigilabit ad te et pacatum reddet habitaculum iustitie tue, in tantum ut priora tua fuerint parva et novissima tua multiplicentur nimis.* Item Iob XI : *Si iniquitatem que est in manu tua abstuleris a te, et non permanserit in tabernaculo tuo iniustitia, tunc levare poteris faciem tuam absque macula et eris stabilis et non timebis. Miserie quoque oblivisceris et quasi aquarum que preterierint* non *recordaberis. Et quasi meridianus fulgor consurget tibi ad vesperam, et cum te consumptum putaveris, orieris ut lucifer. Et habebis fiduciam, pro-*

posita tibi spe, et defossus securus dormies. Requiesces, et non erit qui exterreat. Et deprecabuntur faciem tuam plurimi. Iste due auctoritates, que hic ponuntur de Iob, optime sunt ad ostendendum quod per penitentiam homo potest Deo reconciliari.

Non sic factum fuit cum fratre Helya. Immo, quia non cognovit gratiam sibi factam, taliter fuit depositus, quod nunquam fuit restitutus, quod nullo modo credere poterat. Ideo dicit Ecclesiasticus XXIII : *Ubi non speravit, apprehendetur, et erit dedecus omnibus, eo quod non intellexerit timorem Domini.* Item Ys. XXX : *Subito, dum non speratur, veniet contritio eius, et comminuetur, sicut conteritur lagena figuli contritione perva|lida. Et non invenietur de fragmentis eius testa, in qua portetur igniculus de incendio, aut hauriatur parum aque de fovea.* Quare hoc fiat, audi quod Dominus dicit, III Reg. XVI : *Pro eo quod exaltavi te de pulvere et posui ducem super populum meum Israel, tu autem proiecisti me post corpus tuum, ecce ego demetam posteriora tua.* Et supplet Dominus in Ys. XXII : *Et expellam te de statione tua et de ministerio tuo deponam te.* Hoc impletum fuit in sequenti millesimo, ut dicemus, quando absolutus fuit in generali capitulo sub Gregorio papa nono. Et hoc bene promeruit propter plures defectus quos habuit.

Et primo dicamus de rusticitate quam fecit erga dominum Ghirardum de Corigia, qui cum esset nobilis homo et positus in dignitate sublimi (erat enim potestas Parmensium) et venisset eum honorabiliter cum militibus ad visitandum, debebat ei assurgere, et fecisset sibi ipsi honorem. Honor enim non tantum est illius cui impenditur, quantum etiam illius, immo plus, qui eum impendit. Hoc non consideravit frater Helyas et ideo rusticitatem fecit. Ideo de talibus in libro Tediorum dicit Patecclus :

Cativo hom podhestà de terra,
e pover superbo ki vol guerra,
e senescalco k'intro 'l desco me serra,

e villan ki fi messo a cavallo,
et homo k'è zeloso andar a ballo,
e l'intrar de testa quand'è fallo,

e avar hom ki in honor aventura,
e tutti quanti de solaço no cura.

Item dominus Girardus de Corigia fuit longus statura, bene membratus, magis macillentus quam pinguis, fortis miles et doctus ad bellum. Bis eum vidi po|testatem Parmensium, primo quando intravi Ordinem, postea quando Parma Friderico deposito rebellavit. Hic fuit intimus et specialis amicus fratris mei, scilicet fratris Guidonis Ade, qui ex fratrum Minorum Ordine fuit. Item hic fuit pater domini Guidonis de Corigia et domini Mathei, qui ambo fratres multas potestarias habuerunt. Quorum unus, scilicet dominus Guido, bellicosus miles fuit et ad prelium doctus ; et habuit filiam domini Ghiberti de Gente uxorem, Mabiliam nomine, ex qua filios et filias genuit. Alter vero, scilicet dominus Matheus, miles sensatus fuit, et caruit liberis, excepto uno illegitime nato.

Porro, tempore illo quando Ordinem fratrum Minorum intravi, domnus Tancredus de Pellavicinis, homo curialis et liberalis et bone fame et sancte et honeste vite, abbas Sancti Iohannis de Parma, misit exenium fratri Helye generali ministro, unum rusticum caponibus oneratum in pertica super scapulam ante et retro de pullis gallinarum, ut cum fratribus haberet ad cenam. Erat enim dies Iovis ; et potestas erat ibi, et ego similiter in habitu seculari, et vidi hec omnia ; et illo sero post cenam fui receptus ; et splendide cenaveram in domo patris mei, et nichilominus duxerunt me fratres illo sero ad infirmitorium et dederunt michi iterum optime comedere ; processu vero temporis dederunt michi caules, quibus oportuit me uti omnibus diebus vite mee ; et nunquam in seculo comederam caules, immo in tantum aborrebam eos, quod nec carnes comedissem, que in eis decocte fuissent. Et recordatus fui postea ‖ illius verbi quod frequenter consuevit dici :

Milvus ait pullo, dum portaretur ab illo :
« Cur pi pi faris ? Non te tenet ungula talis ».

Et iterum Iob VI : *Que prius tangere nolebat anima mea, nunc pre angustia cibi mei sunt.*

Porro frater Helyas habebat consuetudinem ut parabolice

loqueretur. Cumque interrogatus fuisset a domino Ghirardo Parmensium potestate quo tenderet et ad quid, respondit quod trahebatur et impellebatur. Trahebatur ab imperatore et impellebatur a papa, qui eum mittebat. Quasi voluit dicere quod ibat ab amico ad amicum. Et fuit reputatum ab auditoribus sapientissimum verbum, iuxta illud quod scriptum est, Eccli. XIII: *Dives locutus est, et omnes tacuerunt, et verbum illius usque ad nubes perducent. Pauper locutus est, et dicunt: Quis est hic? Et si offenderit, subvertent illum.* Verumtamen dicitur, Eccli. XXXVII: *Qui sophystice loquitur, odibilis est, omni re defraudabitur. Non est illi data a Domino gratia: omni enim sapientia defraudatus est.* Item Prover. XXVI: *Quomodo si spina nascatur in manu temulenti, sic parabola in ore stulti.* Hinc est quod, cum aliqui interrogantur: « Qualiter vultis ova? », respondent quod volunt ea sicut sunt. Quod est dicere, secundum intellectum eorum, vel quod nolunt comedere, vel quod nullo modo volunt ova. Et possent simplici sermone loqui, sicut religiosos decet, quia, sicut dicit Sapiens, Prover. III, *cum simplicibus sermocinatio eius*, scilicet Dei. Item Ecclesiasticus XX dicit: *Est tacens non habens sensum loquele, et est tacens sciens tempus apti temporis. Homo sapiens tacebit usque ad tempus, lascivus autem et imprudens non servabunt tempus.* Ideo infra dicit Ecclesiasticus: *Ex ore fatui reprobabitur parabola. Non enim dicit illam in tempore suo.* Ideo dicit Sapiens, Eccle. VIII: *Tempus et responsionem cor sapientis intelligit. Omni negotio tempus est et oportunitas.* Item Eccle. III: *Omnia tempus habent, et suis spatiis transeunt universa sub sole.* Item Eccli. XXVII: *In medio insensatorum serva verbum tempori.* Item Eccli. XXXII: *Adolescens, loquere in tua causa vix. Si bis interrogatus fueris, habeat caput responsum tuum* (et ponitur hic *caput* pro fine). *In multis esto quasi inscius et audi tacens simul et querens, et loqui in medio magnatorum non presumas, et ubi sunt senes, non multum loquaris.* Item Prover. XVII: *Stultus si tacuerit, sapiens reputabitur, et si compresserit labia sua, intelligens.*

Porro secundus defectus fratris Helye fuit quia multos inutiles recepit ad Ordinem. Habitavi in conventu Senensi duobus annis, et vidi ibi XXV fratres laycos. Habitavi in Pisano IIII

annis, et vidi ibi XXX fratres laycos habitantes. Et forte hoc a Domino factum fuit multiplici ratione.

Prima, quia, cum palatia edificantur vel ecclesie vel alie domus, primitus in fundamentis lapides impoliti sternuntur, postquam autem fundamenta super terram apparent, ponuntur lapides dolati et pulchri ad pulcritudinem operis sive edificii ostendendam. Ideo potest congruere religioni beati Francisci quod Dominus de Ecclesia militante et triumphante promittit, Ys. LIIII: *Paupercula tempestate convulsa absque ulla consolatione, ecce ego sternam per ordinem lapides tuos et fundabo te in saphyris. Et ponam iaspidem propugnacula tua et portas tuas in lapides sculptos et omnes terminos tuos in lapides desiderabiles; universos filios tuos doctos a Domino et multitudinem | pacis filiis tuis, et in iustitia fundaberis.*

Secunda ratio est quia beatus Franciscus multum imitatus et secutus fuit filium Dei, iuxta verbum quod scriptum est, Iob XXIII: *Vestigia eius secutus est pes meus, viam eius custodivi et non declinavi ex ea. A mandatis labiorum eius non recessi, et in sinu meo abscondi verba oris eius.* Filius autem Dei, sicut dicit beatus Iacobus, II, *elegit pauperes in hoc mundo, divites in fide et heredes regni, quod repromisit diligentibus se.* Quod etiam docuit verbo et monstravit exemplo. Docuit verbo, quando ait, Luc. XIIII: *Cum facis convivium, voca pauperes, debiles, claudos et cecos. Et beatus eris, quia non habent unde retribuere tibi. Retribuetur enim tibi in retributione iustorum.* Revera, sicut dicit Ys. XXV, *faciet Dominus exercituum omnibus populis in monte hoc convivium pinguium, convivium vindemie pinguium medullatorum, vindemie defecate.* In quo *pauperes homines in Sancto Israel exultabunt,* sicut dicitur Ys. 29. Monstravit exemplo, cum pauperes piscatores elegit et non principes synagoge. Hinc ait, Luche XIIII: *Exi cito in plateas et vicos civitatis et pauperes ac debiles, cecos et claudos introduc huc.* Hinc etiam de talibus regratiatur Patri, Mat. XI: *Confiteor tibi, Pater, Domine celi et terre, qui abscondisti hec a sapientibus et prudentibus et revelasti ea parvulis.* Isti sunt illi parvuli de quibus predictum fuit, Zacharie XIII: *Convertam manum meam ad parvulos, et erunt in omni terra, dicit Dominus.*

Voluit ergo Dominus eligere pauperes et vocare, ut quod facere disponebat non nobilibus et potentibus, sapientibus et divitibus, sed sibi posset ascribi, sine quo nullus facere quicquam potest. Ideo Apostolus ait, I ad Cor. I : *Videte enim vocationem vestram, fratres, quia non multi sapientes secundum | carnem, non multi potentes, non multi nobiles, sed que stulta sunt mundi elegit Deus ut confundat sapientes, et infirma mundi elegit Deus ut confundat fortia, et ignobilia mundi et contemptibilia elegit Deus et ea que non sunt ut ea que sunt destrueret, ut non glorietur omnis caro in conspectu eius.*

Tertia ratio est quia sic ostensum fuit beato Francisco in visione. Ideo sic in legenda sua habetur, capitulo III :

Quadam autem die, dum in quodam solitario loco annos suos in amaritudine recogitans deploraret, Sancti Spiritus in eum superveniente letitia, certificatus est de remissione plenaria omnium delictorum. Raptus deinde supra se ac in quoddam mirandum lumen totus absortus, dilatato mentis sinu, que circa se et filios suos futura erant luculenter aspexit. Post hec reversus ad fratres : « Confortamini », ait, « karissimi, et gaudete in Domino, nec, quia pauci estis, efficiamini tristes; neque vos terreat mea vel vestra simplicitas, quoniam, sicut michi a Domino in veritate ostensum est, in magnam multitudinem faciet nos crescere Dominus, sueque benedictionis gratia multipliciter dilatabit ».

Voluit implere Dominus quod promiserat, Ys. LX : *Minimus erit in mille, et parvulus in gentem fortissimam; ego Dominus in tempore eius subito faciam istud.*

Quarta ratio est quia hoc ipsum abbati Ioachym fuerat a Domino revelatum. Unde, loquens de duobus futuris Ordinibus, dicit : « Videtur michi quod minor Ordo indiferenter colligat botros terre, quia laycos et clericos incorporabit Ecclesie, alter vero Ordo precipue in clericis delectabitur ».

Si quis autem querat quis ergo defectus fuit ex parte fratris Helye in laicorum recep||tione, si fecit quod Deus decreverat fieri, dicimus quod

quicquid agant homines, intentio iudicat omnes.

Nam passio Christi bona fuit et optima, quia per eam salvati et liberati sumus, sed mala fuit Iudeis, qui eam intulerunt et postmodum in Christum passum credere noluerunt. Simili modo, si frater Helyas propter hoc recipiebat multitudinem laicorum ea intentione qua posset melius talibus dominari, vel ut recepti ab eo manus eius implerent pecuniam tribuendo, dicimus revera quod dignus erat propter hoc de ministerio suo deponi. Ideo dicit Sapiens, Prover. XVII : *Munera de sinu impius accipit, ut pervertat semitas iuditii.* Ipse viderit !

Tertius defectus fratris Helye fuit quia homines indignos promovit ad officia Ordinis. Faciebat enim laicos guardianos, custodes et ministros, quod absurdum erat valde, cum in Ordine esset copia bonorum clericorum. Nam et custodem habui laycum tempore meo et plures guardianos. Ministrum nunquam habui laycum, sed in aliis provinciis plures vidi. Nec mirum, si tales promovebat. Dicit enim Ecclesiasticus XIII quod *omne animal diligit simile sibi, sic et omnis homo proximum sibi. Omnis caro ad similem sui coniungetur, et omnis homo simili sui sociabitur.* Item Eccli. XXVII : *Volatilia ad sibi similia conveniunt, et veritas ad eos qui operantur illam revertetur.* Item Eccli. X : *Secundum iudicem populi, sic et ministri eius, et qualis rector est civitatis, tales et habitantes in ea.* Si quis autem obitiat verbum regule, que dicit : « Ipsi vero ministri, si presbiteri sunt, cum misericordia iniungant illis penitentiam. Si vero presbiteri non sunt, iniungi faciant per alios sacerdotes Ordinis, sicut eis secundum Deum melius videbitur expedire », dicimus quod hoc pro tempore dictum fuit quando in Ordine non erat copia sacerdotum et virorum nominatorum | et litteratorum, que modo est et etiam tempore fratris Helie fuit. Et ideo, cessante causa, debet cessare effectus. Nam et Dominus noster Iesus Christus etiam aliqua pro tempore dixit, id est ad tempus, que postea revocavit, ut illud Mat. X : *In viam gentium ne abieritis et in civitates Samaritanorum ne intraveritis, sed potius ite ad oves que perierunt domus Israel.* Hoc quod prohibuerat revocavit, cum dixit, Mar. ultimo : *Euntes in mundum universum, predicate Evangelium omni creature.* Item, Luc. X, prohibuit dicens : *Nolite portare saculum neque peram neque*

calciamenta. Quod revocavit tempore passionis, cum dixit, Luc. XXII : *Quando misi vos sine saculo et pera et calciamentis, numquid aliquid defuit vobis ? At illi dixerunt: Nichil. Dixit ergo eis: Sed nunc qui habet saculum, tollat similiter et peram. Et qui non habet, vendat tunicam suam et emat gladium.*

Quartus defectus fratris Helye fuit quod, toto tempore quo fuit minister, non fuerunt generales constitutiones in Ordine, ex quibus et regula conservatur, et regitur Ordo, et vivitur uniformiter, et multa bona proveniunt. Ideo potest congruere isti loco illa clausula que tribus vicibus in libro Iudicum ponitur : *In diebus illis non erat rex* (id est non erat lex) *in Israel, sed unusquisque, quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat* (Iudicum ultimo), quia sub tribus generalibus ministris Ordo constitutiones generales non habuit, scilicet sub beato Francisco et sub Iohanne Parente et sub Helya, qui bis prefuit et obfuit. Nam sub eo multi fratres layci clericas portabant, ut vidi oculis meis, cum habitarem in Tuscia, nec unam solam litteram noverant. Aliqui morabantur in civitatibus iuxta ecclesiam fratrum in heremitorio omnino reclusi, et habebant fenestram per quam mulieribus | loquebantur, et layci erant et inutiles ad confessiones audiendas et ad consilia danda. Hoc vidi Pistorii et alibi etiam. Item aliqui soli, id est sine fratre socio, in hospitalibus morabantur. Hoc vidi Senis, quando frater Martinus Hyspanus, quidam frater laicus vetulus et parvus statura, in hospitalibus serviebat infirmis, et tota die, quando volebat, per civitatem solitarius ibat, id est sine fratre socio. Sic etiam vidi alios euntes per mundum. Vidi etiam aliquos qui semper barbam longam portabant, sicut faciunt Armeni et Greci, qui barbas nutriunt et conservant. Cingulum etiam non habebant aliqui cordam communem, sed animatam et de filis factam et curiose contortam, et beatus ille qui pulcriorem poterat sibi acquirere. Alia etiam multa vidi, que longum esset referre, que ad habitus honestatem minime pertinebant. Layci etiam mittebantur ad capitulum pro discretis. Et ex aliis laycis, quibus ex officio minime incumbebat, maxima multitudo ad capitulum veniebat. Vidi ego in quodam provinciali capitulo Senis celebrato fratres bene trecentos, inter quos maxima laycorum copia habe-

batur, qui nichil faciebant ibi nisi comedere et dormire. Et erant fratres layci tot in provincia Tuscie, tempore quo habitabam ibi, que ex tribus provinciis facta fuerat una, quot clerici erant, et etiam IIII plures, qui numero clericorum superabundabant. Ha Deus ! Helya, *multiplicasti gentem, non magnificasti letitiam*, Ys. IX. Longum esset valde, si vellem ruditates et abusiones quas vidi referre. Fortasse tempus deficeret et cartas non haberem, et auditoribus esset tedium et nulla edificationis occasio. Si videbat et audiebat aliquis | frater laycus aliquem iuvenculum Latinis verbis loquentem, redarguebat eum et statim dicebat sibi : « Ha miser, vis dimittere sanctam simplicitatem pro tua sapientia Scripturarum ? ». Quibus e diverso taliter respondebam : « Sancta rusticitas solummodo sibi prodest, et quantum edificat ex vite merito Ecclesiam Christi, tantum nocet, si destruentibus non resistat ». Vere unus asinus vellet quod omnia que videt asini essent, iuxta verbum quod scriptum est, Tren. I : *Adduxisti diem consolationis, et fient similes mei.* Sed prohibetur in lege, Deutero. XXII : *Non arabis in bove simul et asino.* Quod licet diversimode exponatur, unam tamen expositionem hic nobis ponere satis sit, quia, dum bos ruminat, asinus quod comedat suspicatur, et inde vehementer affligitur. Nam illo tempore et layci sacerdotes precedebant, et in aliqua heremo, ubi omnes erant laici preter scolarem et sacerdotem, volebant quod sacerdos coquinam faceret die suo. Accidit autem quadam vice ut dies Dominica occurreret sacerdoti, et ingressus coquinam, et hostio diligenter clauso, cepit holera coquere, prout scivit. Transibant Gallici seculares et missam requirebant instanter, nec erat qui celebraret. Veniebant igitur layci festinanter et hostium pulsabant coquine, ut ad celebrandum sacerdos egrederetur. Quibus ille dicebat : « Ite vos et missam cantate, quia ego coquinam facio quam vos facere recusatis ». Et sic erubescebant vehementer, cognoscentes miseriam suam. Miserabilis prorsus fatuitas non revereri sacerdotem, cui confitebantur ! Et ideo, processu temporis, merito ad nichilum sunt redacti, || quia eorum receptio quasi totaliter est prohibita, eo quod honorem impensum sibi minime cognoverunt, et quia Ordo fratrum Minorum tantam laicorum multitudinem non requi-

rit. Hinc Sapiens in Proverbiis dicit, XXVI : *Sicut qui mittit lapidem in acervum mercurii, ita qui tribuit insipienti honorem.* Et iterum Exo I : *Venite, et sapienter opprimamus eos, ne forte multiplicentur.* Semper enim insidiabantur nobis. Nam recordor ego, in conventu Pisano, quod voluerunt mittere ad capitulum quod, quando recipiebatur unus clericus, reciperetur similiter et unus laycus. Sed non fuerunt auditi nec etiam exauditi, quia disconveniens valde erat.

Verumtamen in Ordine fratrum Minorum, tempore illo quo intravi, inveni viros multos magne sanctitatis et orationis et devotionis et contemplationis et magne litterature. Nam hoc solum habuit bonum frater Helyas, quia Ordinem fratrum Minorum ad studium theologie promovit. Steterat autem Ordo, quando intravi, triginta annis et uno; et vidi primum fratrem post beatum Franciscum et alios primitivos. Et Parme dimisi fratrem Sansonem Anglicum, in theologia lectorem, et in conventu Fanensi habui fratrem Humilem Mediolanensem, quando novitius fui, in Marchia Anconitana, in qua tunc duorum ministrorum regimina habebantur. Agitur nunc, quo hec scribimus, annus millesimus CCLXXXIII post Nativitatem Virginis gloriose, in festo sancti Gorgonii martyris, et papa Martinus quartus Romanam regit Ecclesiam.

Igitur istius capituli conclusio talis sit : commendamus constitutiones, quia bone sunt, eo quod per eas vivitur uniformiter et multa bona proveniunt ; quas quia | Helyas non habuit, defectum magnum noscitur incurrisse. Hinc Dominus ait, Osee VIII : *Scribam ei* (scilicet Ordini fratrum Minorum) *multiplices leges meas, que velut aliene computate sunt.* Quod impletum fuit in sequenti millesimo, quando et Helyas absolutus fuit, et constitutionum scripta maxima multitudo.

Quintus defectus fratris Helye fuit quia nunquam personaliter volebat Ordinem visitare, sed semper aut morabatur Assisii aut in quodam loco, quem fieri fecerat pulcherrimum et amenum et delectabilem ad inhabitandum in episcopatu Aretino, qui locus Cella de Cortona usque hodie nuncupatur. Quapropter ei Dominus comminatur, Ys. XXII : *Quid tu hic aut quasi quis hic ? Quia*

excidisti tibi hic sepulchrum, excidisti in excelso memoriale diligenter in petra tabernaculum tibi. Ecce Dominus asportari te faciet, sicut asportatur gallus gallinacius, et quasi amictum sic sublevabit te. Coronans coronabit te tribulatione. Quasi pilam mittet te in terram latam et spatiosam. Ibi morieris, et ibi erit currus glorie tue et ignominia domus domini tui. Et expellam te de statione tua et de ministerio tuo deponam te. Postea sequitur ibi de vocatione alterius qui multipliciter a Domino commendatur. Quantum autem congruit huic loco ad Helyam pertinens, habetur Zacharie XI : *Ecce ego suscitabo pastorem in terra, qui derelicta non visitabit, dispersa non queret et contritum non sanabit, et id quod stat non enutriet et carnes pinguium comedet et ungulas eorum dissolvet. O pastor et ydolum derelinquens gregem! Gladius super brachium eius et | super oculum dextrum eius. Brachium eius ariditate siccabitur, et oculus dexter eius tenebrescens obscurabitur.*

Sextus defectus fratris Helye fuit quia ministros provinciales affligebat et vituperabat, nisi redimerent vexationem suam tributa solvendo et sibi munera dando, iuxta verbum quod scriptum est, Prover. XXI : *Munus absconditum extinguit iras, et donum in sinu indignationem maximam.* Accipiebat enim ipse miser munera, faciens contra Scripturam que dicit, Deutero. XVI : *Non accipies personam nec munera, quia munera excecant oculos sapientium et mutant verba iustorum.* Exemplum Alberti Balçolani, iudicis Faventini, qui mutavit verba sua, postquam audivit quod rusticus donaverat sibi porcum. Item additur ibi : *Iuste quod iustum est persequeris, ut vivas et possideas terram quam Dominus Deus tuus dederit tibi.* Item Eccli. XX: *Exenia et dona excecant oculos iudicum, et quasi mutus in ore avertit correptiones eorum.* Item Ys. XXXIII : *Qui ambulat in iustitiis et loquitur veritates, qui proicit avaritiam ex calumnia et excutit manus suas ab omni munere, qui obturat aures suas, ne audiat sanguinem, et claudit oculos suos, ne videat malum: iste in excelsis habitabit, munimenta saxorum sublimitas eius.* Sed nec prohibitiones nec promissiones Helye misero profuerunt, quin potius implevit Scripturam que dicit, Prover. XVII : *Munera de sinu impius accipit, ut pervertat semitas iudicii.* Item Ys. I : *Omnes diligunt munera,*

Exemplum

secuntur retributiones. Pupillo non iudicant, causa vidue non ingreditur ad eos. Sed *vir insipiens non cognoscet, et stultus non intelliget hec,* nisi cum illud Ys. XXVIII implebitur : ¦ *Tantummodo sola vexatio intellectum dabit auditui.* Et hoc erit, cum implebitur illud Iob XV : *Ignis devorabit tabernacula eorum qui munera libenter accipiunt.*

Item supradictus Helyas ministros provinciales ita tenebat sub baculo, quod tremebant eum, sicut iuncus tremit, cum ab aqua concutitur, vel sicut alauda timet, cum nisus eam persequitur et capere gliscit. Nec mirum. Ipse enim *filius* erat *Belial, ita ut nemo posset ei loqui,* I Reg. XXV. Revera nemo audebat ei veritatem dicere, facta sua et opera prava redarguendo, nisi frater Augustinus de Recanáto et frater Bonaventura de Yseo. Nam de facili vituperabat ministros qui accusabantur sibi falsó a complicibus suis, qui erant diffusi per provincias Ordinis, quidam laici, malitiosi, pestiferi et cervicosi. Et ideo *incubuit* ministris *timor et tremor, quia dixerunt: Non est in eis veritas et iuditium,* I Machabeorum VII. Deponebat enim eos ab officio ministerii, etiam sine culpa, et privabat eos libris et predicationibus et confessionibus et omni legittimo actu. Insuper caputium longum dabat quibusdam et mittebat eos ab oriente in occidentem, id est a Sicilia vel Apulia in Hyspaniam vel in Angliam et e converso. Item fratrem Albertum Parmensem, ministrum Bononie, hominem sanctissime vite, ab officio ministerii absolvit et precepit fratri Ghirardo de Mutina, quem loco ministri depositi per epistolam subrogavit, ut eum ad se cum probationis caputio Assisium duceret. Frater vero Ghirardus, qui curialissimus erat, nichil de hac materia dixit ministro, sed curialiter rogavit ministrum quod volebat eum associare ad beati patris Francisci ‖ limina visitanda. *Iverunt igitur ambo pariter,* quousque pervenerunt Assisium. Cumque esset frater Ghirardus prope cameram fratris Helie cum fratre Alberto, protulit de sinu suo duo probationis caputia. Quorum unum imposuit sibi, alterum dedit ministro Bononie dicens : « Impone tibi, pater, et expecta me quousque redibo ad te ». Ingressus itaque frater Girardus ad Helyam prostravit se ad pedes eius dicens : « Complevi obedientiam ve-

stram ducens vobis ministrum Bononie cum probationis caputio, et ecce hic exterius expectat, volens facere quicquid sibi precipere vultis ». Audiens hoc Helyas, omnis indignatio ab eo recessit, et quievit spiritus eius, quo tumescebat contra eum. Hinc Sapiens ait, Prover. XVI : *Indignatio regis nuntii mortis, et vir sapiens placabit eum. In hylaritate vultus regis vita, et clementia eius quasi ymber serotinus.* Introductus igitur frater Albertus restitutus fuit in gradum pristinum. Insuper et multa, mediante fratre Girardo, ab Helya obtinuit pro provintia sua.

Igitur, propter hec et alia que pessimus faciebat Helyas, conceptiones vindicte generabantur in cordibus ministrorum ; sed expectabant tempus in quo possent *respondere stulto iuxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videretur,* Prover. XXVI. Nam *tempus et responsionem cor sapientis intelligit. Omni* enim *negotio tempus est et oportunitas,* Ecclesiastes VIII. Ideo precipit Ecclesiasticus XXVII : *In medio insensatorum serva verbum tempori.* Item Eccli. IIII : *Fili, conserva tempus et devita a malo.* Item Eccli. I : *Usque in tempus sustinebit patiens, et postea redditio iocunditatis.* Erat enim frater Helyas pessimus homo. Cui convenire possunt ea que de Nabuchodonosor a Daniele dicuntur, V : *Quos volebat interficiebat et quos volebat percutiebat. Quos volebat exaltabat et quos | volebat humiliabat.* Item convenire possunt sibi versus quos supra posui :

Versus

Asperius nichil est humili, cum surgit in altum :
cuncta ferit, dum cuncta timet, desevit in omnes,
ut se posse putet ; nec belua sevior ulla est,
quam servi rabies in libera terga furentis.

Sub dominio enim suo durissimum erat vivere. Ideo dicit Ecclesiastes III : *Vidi sub sole in loco iuditii impietatem et in loco iustitie iniquitatem.* Item Ecclesiastes IIII : *Vidi calumnias que sub sole geruntur, et lacrimas innocentium et consolatorem neminem, nec posse resistere violentie eorum cunctorum auxilio destitutos.* Item Ecclesiastes V : *Si videris calumnias egenorum et violenta*

iuditia et subverti iustitiam in provincia, non mireris super hoc negotio, quia excelso alius excelsior est, et super hos quoque eminentiores sunt alii, et insuper universe terre rex imperat servienti.

Ista tria supradicta fiebant ministris provintialibus tempore fratris Helye. Calumniabantur, violenta iuditia eis inferebantur et iustitia in eorum provinciis subvertebatur. De duobus primis habetur Deutero. XXVIII, ubi Moyses transgressoribus legis ista duo imprecatur: *Omni tempore calumniam sustineas et opprimaris violentia, nec habeas qui liberet te.* De tertio manifestum est, ut vidi oculis meis, quod Helyas habebat in qualibet provintia unum visitatorem qui stabat ibi per totum annum et circuibat provintiam, ac si esset minister, et morabatur cum socio in quolibet loco XV diebus vel uno mense vel secundum suam voluntatem plus et minus; et erant provincie minores quam sint modo; et quicumque volebat accusare ministrum suum, poterat et audiebatur. Et quicquid minister ordinabat in provincia sua, visitator totum poterat irritare et | addere et demere, prout sibi videbatur. Quapropter *corda filiorum hominum implebantur malicia et contemptu in vita sua*, Ecclesiastes IX. Ministri vero qui boni erant perseverabant in bonitate sua, iuxta verbum quod scriptum est, Iob XVII: *Tenebit iustus viam suam et mundis manibus addet fortitudinem.* Recordabantur enim quod scriptum est:

Necdum bella bonis, necdum certamina desunt,
et cum quo pugnet mens pia semper habet.

Verum Helyas potius mittebat visitatores qui essent exactores, quam qui essent correctores, et qui sollicitarent provincias et ministros ad tributa solvenda et munera largienda. *Et si quis non dabat in ore eorum quippiam, sanctificabant super eum prelium*, Michee III. Hinc est quod ministri provintiales tempore illo suis expensis fecerunt fieri apud Assisium pro ecclesia beati Francisci unam campanam grandem et pulchram atque sonoram, quam vidi, cum aliis V similibus ei, ex quibus tota vallis illa consonantia delectabili replebatur. Similiter, cum tempore novitiatus

habitarem in civitate Fanensi, supervenerunt duo fratres, qui ab Ungária unum grandem piscem pretiosum et salsum in sextoriis ligatum in somariis deportabant, quem vidi, et fratri Helye a ministro Ungárie Assisium mittebatur. Ideo congruit Helye quod Samuel dixit Sauli, I Reg. IX: *Et cuius erunt optima queque Israel? Nonne tibi et omni domui patris tui?* Item tempore illo, procurante ministro, rex Ungarie misit Assisium magnam cuppam auream, in qua capud beati Francisci honorabiliter servaretur. Cum autem portabatur et in conventu Senensi quodam sero in sacristia ad custodiendum | poneretur, quidam fratres, curiositate et levitate ducti, optimum vinum biberunt cum ea, volentes in posterum gloriari quod cum cuppa regis Ungárie ipsi bibissent. Sed guardianus conventus Senensis, qui magnus zelator erat iustitie et honestatis amator, nomine Iohannettus, qui etiam de Assisio fuerat oriundus, cum cognovissset hec omnia, precepit refectorario, qui similiter frater Iohannettus de Belfort dicebatur, ut in sequenti prandio poneret coram quolibet illorum, qui cum cuppa biberat, unam ollam parvulam, nigram et tinctam, quam pignattam dicunt, in quibus oportuit eos bibere, vellent nollent, quatinus, si vellent in posterum gloriari quod cum cuppa regis Ungárie quandoque iam biberant, possent similiter recordari quod, propter illam culpam, cum olla tincta bibissent. Hinc beatus Basilius in libro quem facit de operibus sex dierum, qui Grece Basilius «Exameron» appellatur, dicit quod ante peccatum «erat rosa sine spina, postea autem pulcritudini huius floris spina coniugata est, ut iocundo voluptatis iuxta habeamus adiacentem tristitiam, rememorantes illius peccati propter quod terra nobis spinas ac tribulos oriri facere condemnata est».

Quod VI genera hominum leguntur clamasse ad Deum.

Nota igitur propter predicta quod Dominus Ordini fratrum Minorum dicit in psalmo: *Invoca me in die tribulationis, et eruam te, et honorificabis me.* Cui respondet: *In tribulatione mea invocavi Dominum et ad Deum meum clamavi. Et exaudivit de templo sancto*

suo vocem meam, et clamor meus in conspectu eius introivit in aures eius. Nota etiam quod VI genera hominum leguntur clamasse ad Deum et exauditi fuerunt ‖ iuxta illud quod ait Iere. XXXIII : *Clama ad me, et exaudiam te et annuntiabo tibi grandia et firma que nescis.*

Primi fuerunt filii Israel, qui Pharaoni in Egypto serviebant in magna miseria. De quibus Dominus Moysi ait, Exo. III : *Vidi afflictionem populi mei in Egypto et clamorem eius audivi propter duritiam eorum qui presunt operibus. Et sciens dolorem eius descendi, ut liberem eum de manibus Egyptiorum. Clamor ergo filiorum Israel venit ad me, vidique afflictionem eorum, qua ab Egyptiis opprimuntur.* Hinc Psalmista ait : *Clamaverunt ad Dominum, cum tribularentur, et de necessitatibus eorum liberavit eos.*

Secundi fuerunt similiter filii Israel, quando post mortem Salomonis voluerunt quod Roboam filius eius alleviaret iugum durissimum patris sui, quod populo imposuerat, et noluit eos audire, immo, spreto consilio seniorum (de quibus dicitur, Iob XII : *In antiquis est sapientia et in multo tempore prudentia*), adhibuit consilium iuvenum, de quibus dicitur, Eccli. VIII : *Cum fatuis consilium non habeas; non enim poterunt diligere nisi que eis placent.* Responditque Roboam populo secundum consilium quod iuvenes sibi dederant, et ita *avertit gentem consilio suo* et fecit imperium bipertitum, eo quod de imperio patris sui durissimo diminuere noluit, III Reg. XII et Eccli. XLVII.

De tribus stultitiis filii Salomonis.

De sermone moderando. Ieronimus : « Vide quid lenitas sermonis, quid asperitas fecerit. Salveris laborator ! ».

Exemplum illius qui dixit se medicum esse verborum.

Considera triplicem stultitiam filii Salomonis. Primam, quia, cum esset stultus, reputabat se sapientem. Et talis est consuetudo stultorum. Unde Ecclesiastes X : *Sed et in via stultus ambulans, cum ipse insipiens sit, omnes stultos extimat.* Item Prover. XXVI : *Sapientior sibi piger videtur VII viris loquentibus sententias.*

Secundam, quia, ut se commendare posset, patrem suum vilificabat dicens, | III Reg. XII : *Minimus digitus meus grossior est dorso patris mei.* Ideo dicit Ys. XXXII : *Stultus enim fatua loquetur, et cor eius faciet iniquitatem.* Item Eccle. X : *Labia insipientis precipitabunt eum. Initium verborum eius stultitia, et novissimum oris illius error pessimus. Stultus verba multiplicat.* Et ideo dicit Sapiens, Prover. XXVI : *Qui imponit stulto silentium iras mitigat.* Item Prover. XVII : *Stultus quoque, si tacuerit, sapiens reputabitur, et si compresserit labia sua, intelligens.* Item Eccli. III : *Ne glorieris in contumelia patris tui; non est enim tibi gloria,* sed *confusio. Gloria enim hominis ex honore patris sui, et dedecus filii pater sine honore.*

Tertiam stultitiam considerare potes hominis istius, scilicet Roboam, quia, relicto consilio senum, plus acceptavit consilium iuvenum, de quibus iam dictum est, et oblivioni tradidit quod a patre didicerat, Prover. XXVII : *Laudet te alienus, et non os tuum, extraneus, et non labia tua.* Item et hoc didicerat quod implere contempsit, Prover. XV : *Responsio mollis frangit iram, sermo durus suscitat furorem.* Item Eccli. VI : *Verbum dulce multiplicat amicos et mitigat inimicos.* Item Prover. XVII : *Qui moderatur sermones suos, doctus et prudens est.* Quod Gedeon fecisse dignoscitur, Iudic. VIII. Et etiam Dominus pluries hoc fecit, ut habetur Io. VI : *Hoc vos scandaliçat ? Si ergo* et cet. Item Io. X : *Nonne scriptum est in lege vestra* et cet. Ideo dicit Ecclesiasticus XXXVI : *Si est lingua curationis, est et mitigationis et misericordie. Non est vir illius secundum filios hominum.*

De duritia cordis humani et de voluntate divina.

De isto clamore potest dici illud psalmi : *Clamaverunt, nec erat qui salvos faceret, ad Dominum, nec exaudivit eos.* Quare hoc ? | Ratio assignatur III Reg. XII : *Et non adquievit rex populo, quoniam aversatus eum fuerat Dominus, ut suscitaret verbum suum quod locutus fuerat in manu Achie Sylonite ad Ieroboam filium Nabath.* Simile habetur de filiis Hely, quos pater corripiebat,

I Reg. II : *Et non audierunt vocem patris sui, quia voluit Deus occidere eos.* Simile etiam de Pharaone, qui Moysen et Aaron audire contempsit, Exo. VII : *Ego indurabo cor eius et multiplicabo signa et ostenta mea in terra Egypti, et non audiet vos.* Item Exo. XXXIII : *Miserebor cui voluero et clemens ero in quem michi placuerit.* Ideo dicit Apostolus, ad Ro. IX : *Ergo cuius vult miseretur et quem vult indurat.* Simile etiam de Saule, de quo Dominus dixit Samueli, I Reg. XVI : *Usquequo tu luges Saul, cum ego proiecerim eum, ne regnet super Israel?* Simile de Nabal, qui *filius* erat *Belial, ita* quod *nemo po*terat *ei loqui*, ut habetur I Reg. XXV. *Roboam* quoque *rudis* fuit *et corde pavido*, ut dicitur II Paralipo. XIII, et propter duriciam cordis sui, et quia stultus erat, non audivit populum deprecantem nec *adquievit populi precibus. Erat enim voluntas Dei ut compleretur sermo eius* et cet. Ideo Dominus dicit, Ys. XLVI : *Consilium meum stabit, et omnis voluntas mea fiet.* Item Ecclesiastes VII : *Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere quem ille despexerit.* Quod accidit omnibus supradictis et specialiter Heliu Buzite, quem dicunt Balaam fuisse filium Beor ariolum, de quo habetur Numeri XXII et XXIII et XXIIII. Qui quamvis dixerit : *Moriatur anima mea morte iustorum et fiant novissima mea horum similia*, tamen gladio filiorum Israel fuit occisus, ut habetur Iosue XIII, quia non solum quorum vitam laudaverat imitari contempsit, verum etiam *doc*uit *Balach mittere scandalum coram filiis Israel, edere et for-*| *nicari*, ut habetur Apoc. II et Numeri XXV. Hunc Deus despexit, ut habetur Iob XXXVIII, dicens ad Iob : *Quis est iste involvens sententias sermonibus imperitis?* Ideo dicit Sapiens, Prover. XXVI : *Qui imponit stulto silentium iras mitigat.* Item pro omnibus supradictis dici potest illud Eccli. III : *Cor durum male habebit in novissimo.* Quibus associari potest pessimus ille Helyas, cuius occasione diximus supraposita. Cor durum non habuit Iob, qui dixit, XXIII : *Deus mollivit cor meum et Omnipotens conturbavit me.*

De Domino salvatore.

Tertii qui clamaverunt ad Deum fuerunt sancti patres existentes in limbo. De quorum clamore potest dici illud Neemie IX : *In tempore tribulationis sue clamaverunt ad te, et tu de celo exaudisti* eos *et secundum miserationes tuas multas dedisti eis salvatores, qui salvarent eos de manu hostium suorum.* Ex quibus salvatoribus precipuus fuit filius Dei, de quo dicitur, Io. IIII : *Scimus quia hic est vere salvator mundi.* Huic congruere potest quod dicitur IIII Reg. XIII : *Dedit Dominus Israeli salvatorem, et liberatus est de manu regis Syrie.* Iste fuit salvator qui *salvum fecit populum suum a peccatis eorum,* Mat. I. Iste fuit salvator qui *eduxit* sanctos patres *de lacu miserie et de luto fecis,* iuxta verbum quod scriptum est, Zacharie IX : *Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu in quo non est aqua.*

Quarti qui clamaverunt fuerunt hi qui convertebantur in primitiva Ecclesia, de quibus dicitur, Act. VI, quod *factum est murmur Grecorum adversus Hebreos, eó quod despicerentur in ministerio cotidiano vidue eorum.* Et XII apostoli invenerunt remedium faciendo eligi VII diacones, quos ‖ constituerunt super opus illud pro quo murmur oriebatur. De isto clamore potest dici illud Iere., Tre. II : *Clamavit cor eorum ad Dominum super muros filie Syon.*

Quinti qui clamaverunt fuerunt similiter in primitiva Ecclesia, eo quod quidam dogmatiçabant quod, si salvari volebant, oportebat eos legem et Evangelium et cum baptismo circumcisionem servare. De quibus habetur Act. XV. Sed cito habuerunt remedium, quia Petrus dixit : *Quid temptatis Deum imponere iugum super cervicem discipulorum, quod neque patres nostri neque nos portare potuimus ? Sed per gratiam Domini Iesu Christi credimus salvari quemadmodum et illi.* Postea diffinitum fuit litigium hoc modo : *Visum est enim Spiritui Sancto et nobis nichil ultra imponere vobis oneris quam que necessaria sunt, ut abstineatis vos ab immolatis simulacrorum et sanguine et suffocato et fornicatione. A quibus custodientes vos bene agetis. Valete!* Ita dixerunt apostoli

et seniores qui Ierosolimis erant. De clamore supradictorum qui in primitiva Ecclesia clamaverunt et conquesti sunt potest dici illud psalmi : *Clamaverunt iusti, et Dominus exaudivit eos et ex omnibus tribulationibus eorum liberavit eos.*

De depositione fratris Helye per papam Gregorium nonum facta, et de electione fratris Alberti Pisani in generalem ministrum, et de generali capitulo, qualiter debet fieri.

Sexto et ultimo, clamavit Ordo fratrum Minorum ad Gregorium papam nonum, cum a pessimo Helya generali ministro multipliciter vexaretur. Et exaudivit papa Ordinem beati Francisci, Helyam pessimum deponendo. De isto clamore potest dici illud psalmi : *Iste pauper* (scilicet Ordo fratrum Minorum) *clamavit, et Dominus exaudivit eum et de omnibus tribulationibus eius salvavit eum.* Item : *Clamabo ad Deum altissimum, Deum qui bene fecit michi. Misit de celo et liberavit me, dedit in opprobrium conculcantes me.* Item : *Cognovi quia faciet Dominus iuditium inopis et vindictam pauperum.* Item : *Iudicabit pauperes populi et salvos faciet filios pauperum et humiliabit | calumniatorem. Quia liberabit pauperem a potente et pauperem cui non erat adiutor.* Hoc ad litteram de Salvatore dictum fuit, de quo dicit Iob XXVI quod *prudentia eius percussit superbum.* Quod potest intelligi et de diabolo et de quolibet alio superbo a Deo humiliato. Ideo dicit Ys. LI : *Numquid non tu percussisti superbum, vulnerasti draconem ? Ubi nunc est furor tribulantis ?* Ideo regratiatur sibi Psalmista : *Fecisti iuditium meum et causam meam, sedes super thronum, qui iudicas iustitiam. Et factus est Dominus refugium pauperi, adiutor in oportunitatibus, in tribulatione. Et sperent in te qui noverunt nomen tuum, quoniam non dereliquisti querentes te, Domine.* Item : *Non est oblitus clamorem pauperum. Quoniam non in finem oblivio erit pauperis, patientia pauperum non peribit in finem. Tibi derelictus est pauper, orphano tu eris adiutor. Desiderium pauperum exaudivit Dominus* (scilicet quando fecit Helyam de ministerio deponi a papa Gregorio nono), *preparationem cordis*

eorum audivit auris tua (scilicet quando ministri Ordinis et custodes divinitus inspirati elegerunt bonum virum fratrem Albertum Pisanum in generalem ministrum Ordinis fratrum Minorum). Et ipsemet papa voces fratrum audivit, ut electio celerius haberetur. Et cito concordaverunt iuxta verbum quod scriptum est, Osee I: *Congregabuntur filii Iuda et filii Israel pariter et ponent sibimet caput unum.* Nota quod dicit *filii Iuda et filii Israel*, quia in Ordine fratrum Minorum cismontani et ultramontani congregari pariter debent in uno generali capitulo et unum sibi eligere generalem ministrum, non per conspirationem et divisionem, quia de divisione scriptum est, Osee X: *Divisum est cor eorum, nunc interi|bunt*, sed per concordiam et inspirationem divinam, ut electionem subsequentis generalis ministri et boni pastoris divine voluntati committant, iuxta verbum quod scriptum est, Act. I: *Tu, Domine, qui corda nosti omnium, ostende quem elegeris.* Et tunc, si ita fecerint, Deus ex parte sua faciet quod faciendum videbit, iuxta illud: *Voluntatem timentium se faciet et deprecationem eorum exaudiet.* Dicit enim beatus Augustinus Augustinus quod « impossibile est multorum preces non exaudiri ». Ideo dicit Ecclesiasticus X: *In manu Dei potestas terre, et utilem rectorem in tempore suscitabit super illam. Dominatur* enim *Excelsus in regno hominum et cuicumque voluerit dabit illud et humilimum hominem constituet super illud*, Dan. IIII. Si autem per privatum amorem et per sagacitatem et conspirationem malitiosam eligere voluerint et non secundum Deum et Ordinis utilitatem, tunc *insuspicabilis* non *portabit dyadema*, Eccli. XI, sed homo quem sibi finxerunt et privato amore et fraudulenter et malitiose elegerunt. Et tunc dicet ille de quo scriptum est, Prover. VIII: *Per me reges regnant, et legum conditores iusta decernunt. Per me principes imperant, et potentes decernunt iustitiam*: *Ipsi regnaverunt, et non ex me; principes extiterunt, et non cognovi*, Osee VIII. Nam aliquando *regnare facit hominem ypocritam propter peccata populi*, ut habetur Iob XXXIIII. Aliquando *propter peccata terre multi principes eius*, Prover. XXVIII. Aliquando propter peccata regis ipse rex removetur a regno, sicut accidit Sauli, quem amovit Deus a facie sua, ut habetur I Reg. XVI et II Reg. VII et Act. XIII.

Ideo dicit ipse Dominus, Osee XIII : *Dabo tibi regem in furore meo et | auferam in indignatione mea.* Sic etiam accidit Helye pessimo, quem papa Gregorius nonus absolvit, ne esset generalis minister, eó quod Ordinis beati Francisci esset maximus dissipator, nec non et Ordinis dominium, contra ministrorum provintialium et custodum, ad quos secundum regulam spectat electio, voluntatem violenter et fraudulenter tenere volebat. Sed dicit Sapiens in Proverbiis XII : *Non roborabitur homo ex impietate,* quia, sicut dicit Abacuch II, *quomodo vinum potantem decipit, sic erit vir superbus et non decorabitur.* Item Prover. XVI: *Contritionem precedit superbia, et ante ruinam exaltatur spiritus.* Item Prover. XVIII : *Antequam conteratur, exaltatur cor hominis, et antequam glorificetur, humiliatur.*

Quod conservatio religionum est frequens mutatio prelatorum, triplici de causa.

Quod a Scriptura divina precipitur ne prelati subditos affligant nec eis mala inferant.

Notandum quod conservatio religionum est frequens mutatio prelatorum, triplici de causa. Prima, ne nimis insolescant, si diu prefuerint, ut patet in abbatibus Ordinis sancti Benedicti, qui, quia quousque vivunt durant et non deponuntur, vilificant subditos suos et tantum reputant eos quantum quintam rotam plaustri, que nichil est ; et abbates cum secularibus carnes manducant, monachi vero in refectorio legumina comedunt. Et alia multa incomoda et disconvenientia faciunt erga subditos suos, que non sunt facienda, cum ipsi velint splendide vivere et in maxima libertate. Et quod subditos non affligant nec eis mala inferant, a Scriptura divina precipitur et a natura et a curialitate humana et ab exemplo Patris et Filii et etiam Spiritus Sancti.

A Scriptura divina precipitur, Deutero. XVII, de rege Iudaici populi, quod non *elevetur cor eius in superbiam super fratres suos, neque || declinet in dexteram partem vel sinistram.* Item, Eccli. X, dicitur de prelato : *In medio fratrum rector illorum in honore.*

Nota quod dicit: *in medio*, non in angulo, non in latibulis, ut faciunt hi *qui segregant semet ipsos, animales, spiritum non habentes*, ut dicitur Iude II. Unde, super illo loco, Io. XX: *Stetit Iesus* Bernardus *in medio* discipulorum suorum, dicit beatus Bernardus: « Falleris, Thoma, faleris, si videre Deum speras ab apostolorum collegio separatus. Non amat veritas angulum, non ei diversoria placent. In medio stat, communi vita, communi disciplina, communibus studiis delectatur ». Item Eccli. XXXII: *Rectorem te posuerunt: noli extolli, esto in illis quasi unus ex ipsis*. Nota quod dicit: *te posuerunt*, quia prelatus a subditis eligi debet. Nam *qui potestatem sibi assumit iniuste, odietur*, Eccli. XX. Quod patuit in Abymelech filio Gedeonis, de quo habetur Iudicum IX, et in Absalon et Adonia. Nota etiam quod dicit: *noli extolli*. Quod male servavit Adonias filius Aggyth, qui *elevabatur dicens: Ego regnabo*, III Reg. I. Sed dicitur, Iere. XXII: *Numquid regnabis, quoniam confers te cedro?* Certe non regnavit Adonias, quia Salomon frater suus, ex voluntate divina, et patris sui David habuit regnum et fecit eum interfici. Ideo dicitur, Eccli. XI: *In die honoris tui ne extollaris*. Quod male servavit Herodes, de quo habetur, Act. XII, quod *statuto die vestitus veste regia sedit pro tribunali et contionabatur ad eos; populus autem acclamabat Dei voces et non hominis. Confestim autem percussit eum angelus Domini, eo quod non dedisset honorem Deo, et consumptus a vermibus expiravit.* Ideo dicit Eccli. XI: *In vestitu non glorieris unquam nec in die honoris tui extollaris.* | Item Eccli. X: *Noli te extollere in faciendo opere tuo*. Sed dicitur de malo prelato, Abdie I: *Superbia cordis tui extulit te.*

Quod singularitas est vitanda et communitas diligenda.

Item a natura precipitur ut diligatur proximus, quia naturaliter *omne animal diligit simile sibi, sic et omnis homo proximum sibi. Omnis caro ad similem sui coniungetur, et omnis homo simili sui sociabitur*, Eccli. XIII. Item Eccli. XVII: *Mandavit illis unicuique de proximo suo*. Ideo dicit Io., prima 4: *Hoc manda-*

tum habemus a Deo, ut qui diligit Deum diligat et fratrem suum.

A curialitate humana etiam habetur quod proximus diligi debet. Caritas enim et curialitas sorores sunt. *Caritas non querit que sua sunt,* prima ad Cor. XIII, et curialitas aliis consuevit impendi. Ideo dicit Sapiens, Prover. XII: *Qui negligit damnum propter amicum, iustus est.*

De curialitate cuiusdam regis Anglie.

Exemplum

De curialitate habes exemplum cuiusdam regis Anglie, qui cum esset in nemore cum militibus iuxta fontem et cenare deberet, allatum est ei vasculum vini, quod illi de Tuscia flasconem dicunt, Lombardi vero botacium. Cumque quesisset utrum plus de vino adesset, et responsum ei fuisset quod non, dixit: « Sufficienter habemus pro omnibus ». Et quod in vasculo erat effudit in fontem dicens: « Omnes communiter bibant ». Et magna fuit curialitas reputata. Non sic facit avarus qui in Ecclesiastico dicit, XI: *Inveni requiem michi, et nunc manducabo de bonis meis solus.* Non sic faciunt illi prelati qui coram subditis et cum eis in eadem domo comedentibus panem albissimum comedunt et optimum vinum et precipuum bibunt et nichil dant penitus subditis suis; que rusticitas maxima reputatur. Sic etiam de aliis comestibilibus faciunt. Ideo dicit Sapiens, Prover. IIII: *Comedunt panem impietatis et vinum iniquitatis | bibunt.* Subditi etiam pessimum panem habebunt de quo habetur, Eccli. XXXI: *In nequissimo pane murmurabit civitas, et testimonium nequitie illius verum est.* Item vinum precipuum bibunt aliqui prelati coram subditis et non dant eis, qui ita libenter biberent sicut ipsi, cum omnes gule sint sorores. Certe isti tales qui ita faciunt non sunt Anglici, qui soliti sunt dicere: « Ge bi a vo ». Quod est dicere: « Oportet vos tantum bibere, quantum ego bibi ». Et quamvis dicatur, Eccli. XXXI: *Diligentes in vino noli provocare, multos enim exterminavit vinum,* et Hester I: *Non erat qui nolentes cogeret ad bibendum,* tamen curialitatem maximam credunt Anglici facere, quod libenter bibunt et aliis dant libenter. Sed prelati nostri

temporis, qui Lombardi sunt, libenter volunt sibi que gula et appetitus requirit, et aliis dare nolunt; que maxima rusticitas reputatur. Ideo dicit Ecclesiasticus 31: *Intellige que sunt proximi tui ex te ipso.* Item Luc. VI: *Prout vultis ut faciant vobis homines, et vos facite illis similiter.* Item Levitici XXV: *Time Deum tuum, ut vivere possit frater tuus apud te.* Item Neemie VIII: *Mittite partes eis qui non preparaverunt sibi.* Item Act. II: *Omnes enim qui credebant erant pariter et habebant omnia communia et dividebant illa omnibus, prout cuique opus erat.* Sed hodie non fit ita; immo: *Habenti dabitur, et abundabit,* Luc. XIX. Unde, cum in Ordine Cystersiensi quidam novitius, audiente magistro, dixisset: «Meum est», et reprehensus a magistro suo fuisset:

Nil proprium, procul hec! Vivis communia queque,

respondit novitius:

Sic loquimur, sed non utimur communibus eque.

Ideo dicit Eccli. V: *Si est tibi intellectus, responde proximo.* Revera nostris temporibus videtur impleta maledictio illa quam transgressoribus legis Moyses imprecatur; ait enim, Deutero. XXVIII: *Bos tuus immoletur coram te, et non comedas | ex eo.* Ideo divina Scriptura misero guloso, qui partem suam et aliorum comedit, taliter comminatur, Iob XX: *Panis eius in utero illius vertetur in fel aspidum intrinsecus. Divitias quas devoravit evomet, et de ventre eius extrahet eas Deus.*

Ab exemplo patris celestis habent prelati quod subditos non affligant neque contemnant. Deus enim pater, cui potentia attribuitur, *potentes non abicit, cum et ipse sit potens,* Iob XXXVI. Deus enim *pusillum et magnum ipse fecit, et equaliter cura est illi de omnibus,* Sap. VI. Ideo dicit Malachias II: *Numquid non pater unus omnium nostrum? Numquid non Deus unus creavit nos? Quare ergo despicit unusquisque nostrum fratrem suum, violans pactum patrum nostrorum?* Ideo prelato dicit Ecclesiasticus IIII: *Noli esse sicut leo in domo tua, evertens domesticos tuos et opprimens subiectos tibi.* Quod quia prelati audire contemnunt, ideo

de eis conqueritur Dominus, Eze. XXXIIII : *Cum austeritate imperabatis eis et cum potentia.* Et ibidem multa dicit Dominus superius et inferius de malis et incomodis que faciunt mali prelati subditis suis.

Ab exemplo etiam filii Dei habent prelati quod debent diligere subditos suos. Nam filius Dei dicit, Io. X : *Ego sum pastor bonus. Bonus pastor animam suam ponit pro ovibus suis.* Sic et prelatus pro subditis sibi commissis facere debet, quia Dominus dicit, Io. XIII : *Exemplum enim dedi vobis, ut, quemadmodum ego feci, ita et vos faciatis.* Hoc faciebat Apostolus, qui dicebat, II Cor. XII : *Ego autem libentissime impendam et superimpendar ego ipse pro animabus vestris, licet plus vos diligens minus diligar.* Hoc etiam fecit sanctus Paulinus Nolane civitatis episcopus, qui se ipsum dedit, ut pro filio vidue in Affrica venderetur. De quo in principio tertii libri Dialogorum Gregorius narrat. ‖ Hoc similiter Sanctulus presbiter fecit, de quo beatus Gregorius, in IIII libro Dialogorum, narrat quod exposuit se morti, ut quemdam diaconem a morte eriperet, quem Longobardi volebant occidere. Cumque Longobardi circa Sanctulum fecissent spectaculum et fortissimus spiculator eorum spatam elevasset ad amputandum Sanctulo caput, dixit presbiter Sanctulus : « Sancte Iohannes, suscipe illam ! ». Et statim cepit manus eius cum gladio obrigescere et brachium eius factum est aridum, nec potuit illud cum ense deponere, sed stabat attonitus et stupefactus ; et omnes Longobardi, qui hec videbant, ultra quam credi potest admirabantur. Cum autem rogarent Sanctulum quod rogaret Deum suum et Iohannem Baptistam, ut carnifex sanaretur, dixit quod tali pacto rogaret, si vellet promittere et iurare quod de cetero cum brachio illo nullum Christianum occideret. Fecit quod dixerat, et statim fuit pristine redditus sanitati. Longobardi vero, cum vidissent hec omnia, erga Sanctulum et Iohannem Baptistam postea devotiores fuerunt. Nam prius eum in devotione habebant, eo quod oleum coram eis multiplicasset in prelo. Fecit Sanctulus quod Iohannes dicit, prima III : *In hoc cognovimus caritatem Dei, quoniam ille pro nobis animam suam posuit, et nos debemus pro fratribus animas ponere.* Sed dicit beatus Gregorius : « Qui non dat substan-

tiam suam, quomodo » (sive «quando») « dabit animam suam ? ». Ideo subdit Io. III : *Qui habuerit substantiam mundi huius et viderit fratrem suum necessitatem habere et clauserit viscera sua ab eo, quomodo caritas Dei manet in eo ? Filioli mei, | non diligamus verbo neque lingua, sed opere et veritate.* Item fecit Sanctulus quod docet Sapiens in Prover. XXIIII : *Erue eos qui ducuntur ad mortem, et qui trahuntur ad interitum liberare non cesses. Si dixeris : Vires non suppetunt, qui inspector est cordis, ipse intelligit, et servatorem anime tue nichil fallit, reddetque homini iuxta opera sua.* Hoc similiter beatus Nicholaus fecit, quando liberavit et eripuit stratilates qui ducebantur ad mortem. Isti fuerunt tres milites innocentes, qui occidebantur iniuste. Liberavit etiam tres principes de manibus prefecti et imperatoris Constantini, qui similiter interfecti fuissent. Ideo potuit dicere beatus Nicholaus verbum Iob XXIX : *Conterebam molas iniqui et de dentibus illius auferebam predam.*

Porro filius Dei de se dicit, Luc. XIX : *Venit enim filius hominis querere et salvum facere quod perierat.* Prelati vero nostri temporis pro maiori parte *veniunt, ut furentur et mactent et perdant,* ut habetur Io. X. Et *qui optimus in eis est, quasi paliurus, et qui rectus, quasi spina de sepe,* ut dicit Micheas VII. Et si quis modo vellet facere dialogum prelatorum, ut fecit Gregorius, potius feces invenire posset quam sanctos prelatos ; *periit* enim *sanctus de terra et rectus in hominibus non est,* ut dicit Micheas VII. Item filius Dei dicit quod *non venit ministrari, sed ministrare et dare animam suam redemptionem pro multis,* Mat. XX. Et, Luc. XXII, dicit : *Ego autem in medio vestrum sum sicut qui ministrat.* Quod prefiguratum fuit II Reg. VI, ubi dicitur quod, quando David cum populo Israel deducebant archam federis Domini in iubilo, quamvis esset rex, circumstante exercitu non fecit sibi ministrari, sed potius | ministrabat, *et partitus est universe multitudini Israel, tam viro quam mulieri, singulis colliridam panis unam et assaturam bubule carnis unam et similam frixam oleo. Et abiit omnis populus, unusquisque in domum suam.* Et ex hac humilitate despexit eum Michol filia Saul, uxor sua. Sic sinagoga Iudeorum Christum despexit, pro eo quod *semet ipsum exinanivit formam servi acci-*

piens, in similitudine hominum factus et habitu inventus ut homo; humiliavit semet ipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, Philipen. II. Ideo ad laudem eius cantatur in prosa :

Hic est David patriarcha
nudus saltans coram archa,
sese vilem reputans.

Dixitque David ad Michol: Vivit Dominus, quia ludam ante Dominum, qui elegit me potius quam patrem tuum et quam omnem domum eius, et precepit michi ut essem dux super populum Domini in Israel. Et ludam et vilior fiam plus quam factus sum, et ero humilis in oculis meis. Ubi dicit beatus Gregorius : « Quem enim non extolleret ora leonum frangere, ursorum brachia superare, despectis prioribus fratribus eligi, reprobato rege ad regni gubernacula inungi, timendum cunctis uno lapide Goliam sternere, extinctis allophilis numerosa preputia reportare, regnum ex promissione percipere cunctumque Israeliticum populum sine ulla postmodum contradictione possidere ? ». Et tamen in cunctis se despicit qui in suis oculis humilem se esse confitetur. Sic et tu, exemplo David et Christi, humilia valde spiritum tuum, sciens quoniam « quantumcumque te humiliaveris, humilior Christo non eris », ut dicit Augustinus. Ideo dicit Ecclesiasticus III : *Quanto magnus es, humilia te in omnibus, et | coram Deo invenies gratiam* et etiam gloriam. Dicitur enim in Iob XXII : *Qui humiliatus fuerit, erit in gloria, et qui inclinaverit oculos suos, ipse salvabitur.* Gregorius

Igitur exemplo Christi prelati ministrare debent subditis suis. Quod in Ordine Petri Peccatoris bene fit, quia diebus ieiuniorum ad collationem priores subditis suis propinant, in memoriam exempli Dominici, ut ostendatur verum esse quod Dominus dixit, quoniam *maior est qui recumbit quam qui ministrat.* Ordinis autem Petri Peccatoris capud est Ravenne in Sancta Maria in Portu. Cuius Ordinis etiam est Sancta Felicula in episcopatu Parmensi prope Montilium et plures alie domus in diversis partibus mundi. In regula quoque beati Francisci dicitur quod «ita debet esse, quod ministri sint servi omnium fratrum ». Nota :

quod dictum est de Michol filia Saul in fine capituli de quo sumpsimus supradicta, II Reg. VI, quod *non est* ei *natus filius usque ad diem mortis sue*, in figura factum fuit, quia sinagoge Iudeorum, que Christum humiliatum despexit, proles spiritualis non nascetur, quousque Iudaismus totaliter moriatur. Sic et prelatis accidet, illis dico qui exemplo filii Dei humiliari nolunt. De quibus scriptum est, Mat. XXIII: *Dicunt enim et non faciunt. Alligant onera gravia et importabilia et imponunt in humeros hominum, digito autem suo nolunt ea movere*; ubi dicit Crisostomus: « Vis apparere et esse sanctus? Circa vitam tuam austerus esto, circa aliorum benignus. Audiant te homines gravia facientem et parva mandantem ». Ideo de Iulio Cesare legitur quod nunquam dicebat militibus suis: « Ite et facite hoc », sed: « Eamus et faciamus hoc ». Unde Ambrosius ‖ ait: « Libenter facit inferior quod videt a potiore fieri ». Ideo congruit huic loco quod legitur Iudicum IX: *Quod me vidistis facere, cito facite*. Item in Io. habetur, II, quod mater Iesu dixit ministris: *Quodcumque dixerit vobis facite*. Sed miseri potius volunt esse imitatores Phariseorum quam Dei. Nam de Deo scriptum est, Ephe. V: *Estote imitatores Dei sicut filii karissimi et ambulate in dilectione, sicut et Christus dilexit nos et tradidit semet ipsum pro nobis oblationem et hostiam Deo in odorem suavitatis*. De Phariseis Dominus dicit, Mat. XXIII, quod *amant primos recubitus in cenis* et cetera que secuntur. Quod ad litteram prelati nostri temporis cotidie faciunt, quando possunt, cum Dominus dicat, Luc. XIIII: *Vade, recumbe in novissimo loco*. Quod beatus Bernardus in expositione Canticorum sufficienter exponit.

Crisostomus

Item filius Dei assimilavit se galline pullos habenti. Cuius natura talis est, quia amore filiorum infirmatur. Sic et prelatus facere debet amore subditorum, qui filii sui sunt. Unde Apostolus, II ad Cor. XI: *Quis infirmatur, et ego non infirmor?* Sed de malo prelato dicitur, Iob XXXIX: *Duratur ad filios suos, quasi non sint sui*. Sed dicitur, Eccli. III: *Cor durum male habebit in novissimo. Iuditium* enim *durissimum in his qui presunt fiet*, Sap. VI.

Item gallina filios suos ferventer defendit. Sic et Deus facit, et prelatus facere debet. Ideo dicit Sapiens, Prover. XXII: *Non*

facias violentiam pauperi, quia pauper est, neque conteras egenum in porta, quia Dominus iudicabit causam eius et configet eos qui confixerunt animam eius. Item Prover. XXIII: *Ne attin|gas terminos parvulorum et agrum pupillorum ne introeas. Propinquus enim illorum fortis est, et ipse iudicabit contra te causam illorum.* Propinquus enim parvulorum est filius Dei, de quo dicit Apostolus, ad Heb. II: *Quia enim pueri communicaverunt carni et sanguini, et ipse similiter participavit eisdem, ut per mortem destrueret eum qui habebat mortis imperium, id est diabolum, et liberaret eos qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant servituti.* Nota quod diabolus est milvus, contra quem specialiter gallina pugnat et pullos defendit. Nota etiam quod, quando pulli parvi sunt et sub custodia matris, impugnantur et persecuntur a milvo, quando vero sunt grandes et absque matris custodia, impugnantur et persecuntur a vulpe, que est animal fetidum et fraudulentum. Per vulpem enim vel diabolus vel tyrannus potest intelligi. Unde Dominus appellavit Herodem vulpem, Luc. XIII: *Ite et dicite vulpi illi* et cet.

Item gallina omnes filios suos, qui vadunt ad eam, sub alas suas congregat nec aliquem repellit. Sic et Deus facit, et prelatus facere debet. Ideo orat Propheta dicens: *Sub umbra alarum tuarum protege me.* Quod facit Deus libenter, sed miseri peccatores nolunt ad eum accedere, cum dicat Propheta: *Accedite ad eum et illuminamini, et facies vestre non confundentur.* Item cum vocet eos dicens: *Venite, filii, audite me, timorem Domini docebo vos.* Et iterum: *Venite ad me omnes,* Mat. XI. Item Io. VI: *Eum qui venit ad me non eitiam foras.* Et ideo conqueritur de eis Dominus, Mat. XXIII: *Quotiens volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, et noluisti.* Sed miseri peccatores cognoscent stultitiam suam in die iuditii, quando eam non poterunt emendare. *Tunc,* sicut | dicit Micheas III, *clamabunt ad Dominum, et non exaudiet eos et abscondet faciem suam ab eis in tempore illo, sicut nequiter egerunt in adinventionibus suis.* Item Deutero. XXXII: *Abscondam faciem meam ab eis et considerabo novissima eorum.* Item Iere. XVIII: *Dorsum et non faciem ostendam eis in die perditionis eorum.* Item Prover. I: *Quia*

vocavi, et renuistis, extendi manum meam, et non fuit qui aspiceret, despexistis omne consilium meum et increpationes meas neglexistis, ego quoque in interitu vestro ridebo et subsannabo, cum vobis quod timebatis advenerit, cum irruerit repentina calamitas et interitus quasi tempestas ingruerit, quando venerit super vos tribulatio et angustia; tunc invocabunt, et non exaudiam, mane consurgent et non invenient me, eó quod exosam habuerint disciplinam, et timorem Domini non susceperint, nec acquieverint consilio meo, et detraxerint universe correctioni mee. Item pro prelatis et subditis dicit Apostolus, ad Ro. XV: *Debemus autem nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere et non nobis placere,* et infra: *Propter quod suscipite invicem, sicut et Christus suscepit nos in honorem Dei.*

Item quarta proprietas galline pullos habentis est ut inventum granum non occultet, immo vociferatur et clamat, ut filii congregentur ad eam. Quibus congregatis, proicit ante eos granum inventum nec discernit inter album et nigrum et rubeum, sed omnibus exponit communiter. Sic et Deus communiter quedam sua bona largitur malis et bonis, ut ad diligendum ipsum tam boni quam mali ferventius animentur. Unde dicitur, Mat. V, quod *solem suum oriri facit super bonos et malos et pluvit super iustos et iniustos.* Item Sap. VI: *Pusillum et magnum ipse fecit, et equaliter est illi cura de omnibus.* Ideo miratur beatus Petrus in Actibus | dicens, X: *In veritate comperi quoniam non est personarum acceptor Deus, sed in omni gente qui timet eum et operatur iustitiam acceptus est illi.* Idem dixit Iosaphath rex Iuda, II Paralipo. XIX: *Non est enim apud Dominum Deum nostrum iniquitas nec personarum acceptio nec cupido munerum.* Prelati vero nostri temporis non equaliter subditos suos diligunt, sed privato amore, et aliquos reputant filios, aliquos vero privignos sive filiastros, et quibus hodie in comestibilibus bene faciunt, cras etiam eisdem similiter bene facere non desistunt. Alii vero, qui cantant invitatorium, et quorum est refectorium, semper musant et musitant et murmurant et dicunt:

Versus Dente timetur aper, defendunt cornua cervum;
imbelles dame, quid nisi preda sumus?

Quod est dicere : « Ad equum macillentum vadunt musce ». Intellectus autem supradictorum verborum talis describitur in Prover. XIX: *Divitie addunt amicos plurimos; a paupere autem et hi quos habuerat separantur. Multi colunt personam potentis et amici sunt dona tribuentis. Fratres hominis pauperis oderunt eum, insuper et amici procul recesserunt ab eo.* Et nota quod de verbis Domini parum curat prelatus qui singulari et privato amore aliquos subditos diligit. Dicit enim ei Dominus, Luc. XIIII: *Cum facis prandium aut cenam, noli vocare amicos tuos neque cognatos neque fratres neque vicinos divites, ne forte et ipsi te reinvitent, et fiat tibi retributio. Sed, cum facis convivium, voca pauperes, debiles, claudos et cecos, et beatus eris, quia non habent unde retribuere tibi. Retribuetur enim tibi in retributione iustorum.* Hoc fecit beatus Laurentius, qui pauperes, claudos et cecos collegit, quibus bene fecerat, et eos in palatio Salustiano coram Decio presentavit dicens : « Ecce isti sunt thesauri eterni, qui nunquam ‖ minuuntur, sed crescunt, qui in singulis disperguntur et in omnibus inveniuntur. Horum enim manus thesauros in celum deportaverunt ». Prelati vero nostri temporis nec verbis Domini instruuntur nec exemplo beati Laurentii provocantur, ut pauperibus bene facere velint. Dilexerunt enim magis gloriam hominum quam gloriam Dei, et ideo confundentur. *Quoniam Deus dissipabit ossa eorum qui hominibus placent; confusi sunt, quoniam Deus sprevit eos.* Dicunt enim: « Hodie dabo vobis bonum prandium, quia spero quod cras dabitis michi bonam cenam ». De talibus Dominus dicit, Mat. VI : *Amen, dico vobis, receperunt mercedem suam.*

Vidimus qualiter, exemplo filii Dei, prelati subditos diligere debent. Videamus etiam qualiter exemplo Spiritus Sancti. Ipse enim Spiritus Sanctus amor est et, ut dicit Apostolus, ad Ro. VIII, *testimonium reddit spiritui nostro quod sumus filii Dei. Si autem filii, et heredes. Heredes quidem Dei, coheredes autem Christi, si tamen compatimur, ut et conglorificemur.* Filii autem Dei cum magna reverentia sunt tractandi a prelatis et ab omnibus qui diligunt Deum, quia et hoc Deus facit, ut dicitur Sap. XII : *Tu autem, dominator virtutis, cum tranquilitate iudicas et cum magna reverentia disponis nos. Subest enim tibi, cum volueris,*

posse. Et infra, XV: *Etenim, si peccaverimus, tui sumus, scientes magnitudinem tuam. Et si non peccaverimus, scimus quoniam apud te sumus computati.* Nota quod dicit Osee I de his qui diligunt Deum: *Dicetur eis: Filii Dei viventis.* Idem promittit Dominus, Mat. V: *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur.* Quod impletum Io. dicit, prima III: *Videte qualem caritatem dedit nobis Deus pater, ut filii Dei nominemur et simus. Karissimi, nunc filii Dei sumus, et nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam, cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est.* | Hinc Propheta ait: *Quoniam quis in nubibus equabitur Domino, similis erit Deo in filiis Dei.*

Diximus quod servi Dei honorati fuerunt a Patre et Filio et Spiritu Sancto, iuxta verbum quod scriptum est, Ps.: *Nimis honorati sunt amici tui, Deus, nimis confortatus est principatus eorum.* Et adhuc plus honorabuntur, quando in celesti patria verificabitur illud quod regi Salomoni dixit regina Sabba, III Reg. X: *Beati viri tui et beati servi tui, hi qui stant coram te semper et audiunt sapientiam tuam.* A Patre honorati fuerunt servi et amici et electi Dei, quia a Patre dati sunt Filio, sicut ipse Filius profitetur, Ys. VIII: *Ecce ego et pueri mei, quos michi dedit Dominus,* et cet. Et Io. XVII: *Pater, quos dedisti michi, volo ut, ubi sum ego, et illi sint mecum, ut videant claritatem quam dedisti michi* et cet. A Filio honorati fuerunt, qui precipit ne contemnantur, Mat. XVIII: *Videte ne contemnatis unum ex his pusillis.* A Spiritu Sancto honorati fuerunt, qui *testimonium reddit spiritui nostro quod sumus filii Dei,* Ro. 8. Ab angelis etiam honorantur servi Dei, quia *omnes sunt administratorii spiritus in ministerium missi propter eos qui hereditatem capient salutis,* Hebre. I. Ideo dicit ipse filius Dei, Mat. XVIII: *Dico enim vobis quia angeli eorum in celis semper vident faciem patris mei, qui in celis est.* Item: *Non est voluntas ante patrem nostrum, qui est in celis, ut pereat unus de pusillis istis.* Cum igitur servi Dei sic honorentur a Patre et a Filio et a Spiritu Sancto et etiam ab ipsis angelis, qui eorum custodes existunt, erubescere debet malus prelatus qui eos inhonorat, affligit, vilificat, vituperat, persequitur et conculcat. Ideo possunt dicere boni subditi malo prelato qui subditos suos vilificat

et affligit verbum quod habetur in Iob | XVIII: *Quare reputati sumus ut iumenta et sorduimus coram te?* Deus etiam promittit quod *cito faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte* et *vindica*bit eos *de adversario* suo, Luc. XVIII. Nam ipse dixit servis suis, Zacharie II: *Qui enim tetigerit vos, tanget pupillam oculi mei.* Promisit etiam cuilibet servo suo quod habetur I Reg. XXII: *Mane mecum, ne timeas. Si quis quesierit animam meam, queret et animam tuam, mecumque servaberis.*

Possumus etiam adhuc tribus rationibus demonstrare quod subditi a prelatis male tractandi non sint, immo in maxima reverentia sunt habendi. Prima ratio est propter illud quod de Domino legitur, Luc. V: *Ascendens* Iesus *in unam navem que erat Symonis, rogavit eum a terra reducere pusillum.* Ubi dicit expositio: « In hoc quod dicitur *rogavit* confunditur superbia prelatorum, qui semper imperant et vix aut nunquam rogant ». Eze. XXXIIII: *Cum austeritate imperabatis eis et cum potentia.* Ecce imperator celi et terre, qui imperat *soli, et non oritur, imperat ventis et mari, et obediunt ei*, rogat, non imperat, et vilis pulviculus oblitus sui contra coequales intonat auctoritate, erigitur potestate. Gen. IX: *Terror vester ac tremor sit super cuncta animalia terre.* Ubi dicit Gregorius: « Homo quippe brutis animalibus, non autem ceteris hominibus natura prelatus est, et idcirco ei dicitur ut ab animalibus et non ab hominibus timeatur, quia contra naturam superbie est ab equali velle timeri ». Gregorius

Secunda ratio est propter illud quod de Petro et Cornelio legitur, Act. X: *Et factum est, cum introisset Petrus, obvius ei venit Cornelius et procidens ad pedes eius adoravit* eum. *Petrus vero levavit eum dicens: Surge, et ego ipse homo sum.* Tertia ratio est propter illud quod de Iohanne | et angelo legitur, Apoc. ultimo: *Postquam audissem et vidissem, cecidi, ut adorarem, ante pedes angeli, qui michi hec ostendebat. Et dixit michi: Vide ne feceris. Conservus tuus sum et fratrum tuorum, qui servant verba prophetie libri huius. Deum adora!* Ecce Deus et apostolus Petrus et angelus servos Dei reverentur, et miseri prelati super eos in superbiam elevantur? Nam, ut dicit Amos VI: *Sicut David putaverunt se habere vasa cantici, bibentes in fialis vinum et optimo unguento delibuti, et nichil patiebantur*

super contritione Ioseph. Ideo Dominus ostendit ibi hoc se pro malo habere, dicens : *Quapropter detestor ego superbiam Iacob et domos eius odi.*

Nota quod in aliqua religione aliquando erunt homines qui in seculo fuerunt nobiles, divites et potentes, in religione vero sunt antiqui et quo ad etatem et quo ad Ordinis ingressum, sunt etiam, quod melius est, spirituales et contemplativi et Deo devoti et amabiles fratribus, sunt etiam prediti sapientia et doctrina, litteraturam et linguam disertam et naturalem sensum habentes nec non et mores honestos. Et tamen talibus aliquis preficietur prelatus qui natus erit ex genere non satis claro et in omnibus que supra dicta sunt insufficiens et inutilis erit, et ad tantam superbiam et stultitiam devolvetur, quod *elevabitur cor eius in superbiam super fratres suos,* neminem reverendo. Omnibus enim in singulari numero dicet « tu ». Quod non nisi V rationibus conceditur ut dicatur. Primo, ratione excellentie, sicut soliti sumus dicere Deo: *Tu es Deus, qui facis mirabilia, et tu solus altissimus super omnem terram.* Secundo, ratione ydiomatis, sicut faciunt illi de Apulia et Sicilia et Romani, || qui imperatori et summo pontifici dicunt « tu ». Et tamen appellant eum dominum dicentes : « Tu messor ». Tertio, ratione iuventutis. Congruum enim et conveniens est ut uni gartioni dicatur « tu », eó quod puer et iuvenis sit. Sed Lombardi non solum uni puero, verum etiam uni galline et uni mirilego dicunt « vos », et etiam uni ligno. Quarto, ratione detestationis peccati alicuius, sicut interdum a prelato dicitur uni seni : « Ecce tu, miser, nunquam corriges vitam tuam nec emendabis te, sed ubique relinques signa stultitie tue ». Sic Daniel dixit Babylonico seni, Dan. XIII: *Inveterate dierum malorum, nunc venerunt peccata tua* et cet. Quinto et ultimo, ratione familiaritatis et amicitie, sicut de Deo et de Moyse legitur, Exo. XXXIII: *Loquebatur autem Dominus ad Moysen facie ad faciem, sicut loqui solet homo ad amicum suum.* Hoc est etiam quod de Moyse Dominus dicit, Numeri XII: *Ore enim ad os loquor ei, et palam, non per enigmata et figuras, Dominum videt.* Sic etiam dicit amicus amico, quando habet aliquem intimum et familiarem, quem diligit et de quo multum confidit : « Tu es *quem diligit ani-*

ma mea, tu es *refugium meum in die tribulationis* mee ». Hinc Sapiens ait, Prover. XXV: *Causam tuam tracta cum amico tuo et secretum extraneo non reveles.*

De sufficientia boni prelati.

Sed dicet aliquis : « Ecce de prelatis et subditis multa dixisti. Rogamus nunc ut prelatum sufficientem nobis describas, quatinus ex descriptione tua ydoneus et sufficiens cognoscatur prelatus ». Dico ergo, secundum meum iuditium, quod, ad hoc quod prelatus sufficiens iudicetur | et sit, positive debet habere tria et privative tribus carere debet. Debet enim habere sapientiam et sanctam vitam et bonos mores ; quibus positis, omnia bona ponuntur, et excluduntur omnia mala. Sed privative tribus carere debet, que si in prelato aliquo fuerint, omnino insufficiens iudicabitur et erit penitus deponendus. Nunc de singulis videamus.

Dico quod prelatus, primo, debet habere sapientiam, ut sapienter regat subditos sibi commissos. Hanc Salomon postulavit a Deo, ut habetur III Reg. III: *Dabis ergo servo tuo cor docile, ut iudicare possit populum tuum et discernere inter bonum et malum.* Ideo Iacobus dicit, I : *Si quis vestrum indiget sapientia, postulet a Deo, qui dat omnibus affluenter et non improperat, et dabitur ei.* Hoc est quod dixit Dominus Salomoni : *Ecce feci tibi secundum sermones tuos et dedi tibi cor sapiens et intelligens, in tantum ut nullus ante te similis tui fuerit nec post te surrecturus sit.* Facile potuit Dominus postulata concedere, quia *dives* est *in omnes qui invocant illum*, ut dicit Apostolus, ad Ro. X. Nam in ipso *sunt omnes thesauri sapientie et scientie absconditi*, ut dicit ad Colo. II. Verumtamen Salomon bene usus est sapientia in principio, quia, *cum esset sapientissimus ecclesiastes, docuit populum et enarravit que fecerat, et investigans composuit parabolas multas, quesivit verba utilia et conscripsit sermones rectissimos ac veritate plenos*, Eccle. ultimo. In fine vero abusus est sapientia, et ideo recessit ab eo; et cum dixit, Eccle. II: *Sapientia quoque perse-*

veravit mecum, falsum dixit, quia, si perseverasset secum, non ydolis immolasset nec templa eis edificasset nec uxores alienigenas acce|pisset nec equos multiplicasset, *nec auri* nec *argenti immensa pondera* habuisset, *nec cor eius in superbiam super fratres suos elev*atum fuisset, eis iugum durissimum imponendo, que sibi omnia in lege expresse prohibita fuerant, Deutero. XVII. Verius ergo dixit Salomon, cum dixit: *Stultissimus sum virorum*, Prover. XXX. Nam quid stultius quam cum aliis bene facere et se ipsum negligere? Hoc et candela facit. Consumit enim se ipsam, ut aliis deserviat, quos illuminat. Sic Salomon multa docuit alios facere, que facere noluit ipse. Docuit enim quod *qui custodit preceptum, non experietur quicquam mali*, Eccle. VIII, et ipse preceptum custodire contempsit, ut ostendimus supra, Deutero. XVII. Item docuit: *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum* et cet., Prover. XXV. Hoc Salomon non implevit, sed Helyseus, de quo habetur, IIII Reg. VI, quod inimicos suos, qui iverant ad capiendum ipsum, duxit in Samariam et optime fecit eis dari comedere. Salomon vero persecutus est Ieroboam servum suum, timens ne ei regnum auferret, et tamen docuerat, Prover. XX: *Ne dicas: Reddam malum pro malo. Expecta Dominum, et liberabit te.* Item Prover. XXIIII: *Ne dicas: Quomodo fecit michi, sic faciam ei et reddam unicuique secundum opus suum.* Item docuit a mulieribus abstinendum, ut habetur in Proverbiis in pluribus locis et in Eccle. VII: *Inveni amariorem morte mulierem, que laqueus venatorum est, et sagena cor eius* et cet. Et tamen de eo legitur quod, *cum iam esset senex, depravatum est per mulieres cor eius*, III Reg. XI. Sic et medici faciunt cum infirmis. Multa enim imponunt infirmis, que, cum infirmantur, facere ipsi nolunt. Sic prelati multa sciunt docere subditos, | que facere nolunt. Ideo Dominus dixit, Mat. XXIII: *Dicunt enim et non faciunt.* Ideo dicit beatus Gregorius: «Bene loqui et male vivere nichil aliud est quam se ipsum sua voce damnare». Non enim sufficit prelato habere sapientiam solummodo pro subditis, nisi habeat etiam et pro semet ipso, quia audire posset:

Gregorius

Sic vos non vobis mellificatis apes,
sic vos non vobis fertis aratra boves,
sic vos non vobis vellera fertis oves.

Prelatus enim sine scientia est sicut asinus coronatus. Habet enim dignitatem et stoliditatem simul coniunctam. Debet igitur habere prelatus sapientiam pro se et pro aliis. Pro se, ut prius faciat et postea doceat, iuxta illud Act. I: *Cepit Iesus facere et docere.* Unde illud Mat. V: *Qui autem fecerit et docuerit, hic magnus vocabitur in regno celorum.* Plus enim ad manum quam ad linguam respicitur prelatorum. Ideo dicit Ecclesiasticus XVIII: *Antequam loquaris, disce.* Item Eccli. XXXII: *Precurre autem in domum tuam prior et illuc advocare et illic lude et age conceptiones tuas et non in delictis et in verbo superbo.* Item Exo. XXXV: *Quisquis vestrum est sapiens, veniat et faciat quod Dominus imperavit.* Item Exo. XXXV: *Hec sunt que iussit Dominus fieri,* scilicet ut diligatur Deus et proximus. Ideo dicit Io., prima IIII: *Hoc mandatum habemus a Deo, ut qui diligit Deum diligat et fratrem suum.* Hinc Dominus ait, Mat. XXII: *In his duobus mandatis universa lex pendet et prophete.* Quapropter, cum Deus diligentes se diligat, ut dicit ipse, Prover. VIII, et in libro Sapientie VII dicatur quod *neminem diligit Deus nisi eum qui cum sapientia inhabitat,* oportet prelatum habere sapientiam pro se et pro subditis sibi commissis, ne, *si cecus cecum ducat, ambo in foveam cadant,* Mat. XV. Precipitur enim prelatis ut sapientiam habeant. Unde Petrus, prima III: *Dominum Christum sanctificate in cordibus vestris, parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem* ‖ *de ea, que in vobis est,* fide et *spe.* Item Ieronimus in primo prologo Biblie: « Malachias propheta, immo per Malachiam Dominus interrogavit sacerdotes legem. In tantum sacerdotis officium est interrogatum respondere de lege. Et in Deuteronomio legimus: *Interroga patrem tuum, et annuntiabit tibi, maiores tuos, et dicent tibi* ». Gregorius quoque dicit prelato illitterato: « Turpe est nimis et indecorum, si tunc queris discere, cum questionem debeas denodare ». Ideo prelato illitterato, qui vult se saturare cum cocleario aliorum et vult esse prelatus, et non studuit nec didicit, dum potuit, Dominus dicit, Osee IIII: *Quia tu scientiam repulisti, repellam et ego te, ne sacerdocio fungaris michi.*

Gregorius

Cum autem aliquis cognoscit insuffitientiam suam quantum ad scientiam Scripturarum et videt quod eligitur in prelatum, de-

bet resistere quantum potest et contradicere et facere, ne penitus eligatur, iuxta verbum quod scriptum est, Ys. III : *Apprehendet vir fratrem suum, domesticum patris sui,* et dicet : *Vestimentum tibi est, princeps esto noster.* Et *respondebit in die illa dicens: Non sum medicus, et in domo mea non est panis neque vestimentum. Nolite constituere me principem populi.* Gravissimum est enim habere facere cum prelato ydiota et insensato, quia, sicut dicit Sapiens, Prover. XXVIII, *dux indigens prudentia multos opprimet per calumniam.* Ideo dicit Ecclesiasticus XXII : *Arenam et salem et massam ferri facilius est ferre quam hominem imprudentem et fatuum et impium.* Habere autem facere cum prelato discreto et sensato magnum refrigerium est subdito et consolatio iocundissima. Ideo Paulus regi Agrippe dixisse legitur, Act. XXVI : *De omnibus quibus accusor a Iudeis, rex Agrippa, estimo me beatum, apud te cum sim defensurus me hodie, sciente te maxime omnia que apud Iudeos | sunt, consuetudines et questiones. Propter quod obsecro te, patienter me audias.* Item gravissime peccant illi qui prelatum insufficientem servis Dei preficiunt. Sed non est mirum, si ita faciunt, tum propter amorem privatum quem habent, tum etiam quia unus ydiota diligit alium ydiotam, iuxta verbum quod scriptum est, Eccli. XIII : *Omne animal diligit simile sibi, sic et omnis homo proximum sibi.* Item Eccli. XXVII : *Volatilia ad sibi similia conveniunt.* Quod autem diximus, quod ille qui eligitur in prelatum debet cognoscere insufficientiam suam, si insufficiens est, dicimus quod raro potest hoc fieri, quia quicumque habet dominium et auctoritatem, credit se statim omnino sufficientem et quo ad sapientiam et quo ad eloquentiam et quo ad omnia que prelato necessaria sunt. Ideo dicit Sapiens in Prover. XXVIII: *Sapiens sibi videtur vir dives, pauper autem prudens scrutabitur eum.* Item Prover. XXVI : *Sapientior sibi piger videtur septem viris loquentibus sententias.*

Verumtamen, quomodocumque sit tam de prelato insufficienter dato quam de his qui eum dederunt, certissimum est quod Deus sapientiam diligit, maxime in his qui preesse debent et quibus iudicare et rationem tenere incumbit et iustitiam facere, quod fieri sine sapientia nullatenus potest. Ideo Dominus precepit

Iudaico populo, Deutero. XVI: *Iudices et magistros constitues in omnibus portis tuis, quas Dominus Deus tuus dederit tibi per singulas tribus tuas, ut iudicent populum iusto iuditio nec in alteram partem declinent.* Hoc Iosaphath rex Iuda implevit, ut habetur II Paralipo. XIX: *Constituit iudices terre in cunctis civitatibus Iuda munitis per singula loca. Et precipiens iudicibus ait: Videte quid faciatis. Non enim hominis exercetis iuditium, sed Domini, et quodcumque iudicaveritis, in vos redundabit. Sit timor Domini vobiscum, et | cum diligentia cuncta facite. Non est enim apud Dominum Deum nostrum iniquitas nec personarum acceptio nec cupido munerum.* Item, Iere. XXIII, promittit Dominus: *Ecce dies veniunt, dicit Dominus, et suscitabo David germen iustum, et regnabit rex et sapiens erit et faciet iuditium et iustitiam in terra.* Item, Sapientie VI, dicitur quod *multitudo sapientium sanitas est orbis terrarum, et rex sapiens populi stabilimentum est.* Item Sap. VII: *Neminem enim diligit Deus, nisi eum qui cum sapientia inhabitat. Nam per sapientiam sanati sunt quicumque placuerunt tibi, Domine, a principio,* dicitur Sapientie IX.

Est autem valde necessaria sapientia viris religiosis, quoniam multos habent mordaces et detractores et inimicos et persecutores, qui libenter ponunt *maculam in electis,* ut habetur Eccli. XI. Ideo docet eos Apostolus, ad Colo. IIII, dicens: *In sapientia ambulate ad eos qui foris sunt, tempus redimentes. Sermo vester semper in gratia sale sit conditus, ut sciatis quomodo oporteat vos unicuique respondere.*

Secundo, prelatus debet habere sanctam vitam, sine qua non valebit unam festucam, quantumcumque aliter sit litteratus et sapiens. Ideo dicit Iere. in fine epistole sue: *Melior est homo iustus qui non habet simulacra. Nam erit longe ab opprobriis.* Simulacra dicitur habere prelatus sive quicumque alius, quando habet solummodo scripturam librorum et non habet sanctam vitam que continetur in libris. Item Eccli. XIX: *Melior est homo qui minuitur sapientia et deficiens sensu in timore, quam qui abundat sensu et transgreditur legem Altissimi.* De sanctitate enim summi prelati et boni pastoris dicit Apostolus, ad Heb. VII: *Talis enim decebat ut nobis esset pontifex, sanctus, innocens,*

impollutus, segregatus a peccatoribus et excelsior celis factus. | Tales etiam requirit et vult alios esse secundum modum possibilitatis humane, quia, ut dicitur Amos III: *Non ambulabunt duo pariter, nisi convenerit eis.* Ideo ipse Dominus dicit, Exo. XXII: *Viri sancti eritis michi.* Item Deutero. XVIII: *Perfectus eris et absque macula cum Domino Deo tuo.* Item Exo. XIX: *Sacerdotes qui accedunt ad Dominum sanctificentur, ne percutiat eos.* Item Levit. XIX: *Sancti estote, quia ego sanctus sum Dominus Deus vester.* Item Levi. XX: *Eritis sancti michi, quia sanctus ego sum Dominus, et separavi vos a ceteris populis, ut essetis mei.* Item Deutero. VII: *Populus sanctus es Domino Deo tuo. Te elegit Dominus Deus tuus, ut sis ei populus peculiaris de cunctis populis qui sunt super terram.* Item Ys. LII: *Mundamini qui fertis vasa Domini.* Verbum propositum potest dici specialiter sacerdotibus. De quibus dicitur, I Macha. IIII, quod *elegit Iudas sacerdotes sine macula, habentes voluntatem in lege Dei, et mundaverunt sancta.* Generaliter vero potest omnibus dici, quia corpora Christianorum appellantur vasa et membra Christi et templum Spiritus Sancti.

De primo dicit Apostolus, ad Thessa. prima IIII: *Sciat unusquisque vestrum suum vas possidere in sanctificatione et honore, non in passione desiderii, sicut et gentes que ignorant Deum.* De quibus dicit Iacobus, ultimo: *Epulati estis super terram et in luxuriis enutristis corda vestra.* Item Apostolus, II ad Timotheum II, dicit quod *in magna domo non solum sunt vasa aurea et argentea, sed et lignea et fictilia. Et quedam quidem in honorem, quedam autem in contumeliam. Si quis ergo emundaverit se ab istis, erit vas in honorem sanctificatum et utile Domino, ad omne opus bonum paratum.* Ista emundatio est a malis et perversis recedere et se in sanctitate vite diligenter custodire. De primo dicit Zacha. II: || *O Syon, fuge, que habitas apud filiam Babylonis.* Item Ys. XLVIII: *Egredimini de Babylone, fugite a Chaldeis.* Ideo dicit Seneca: « Magna pars sanctitatis est hortatores insanie reliquisse ». Item exemplum de Arsenio, cui dictum est a Domino: « Arseni, fuge homines, tace, et salvus eris ». De secundo, Deutero. IIII: *Custodi igitur temet ipsum et animam tuam sollicite.* Item Prover. IIII: *Omni custodia serva cor tuum, quia ex ipso vita procedit.* Item Eccli.

XXX: *Salus anime in sanctitate iustitie.* Item Sapiens, in Proverbiis XXV, docet qualiter pulcherrimum vas fiat, dicens: *Aufer rubiginem de argento, et egredietur vas purissimum. Aufer impietatem de vultu regis, et firmabitur iustitia thronus eius.* Quia

cui non est pietas debetur nulla potestas.

Igitur, si rubigo tollatur, id est amoveatur macula peccati ab anima, erunt *vasa puerorum sancta,* ut dicitur I Reg. XXI, id est corpora pura et munda et sancta erunt, que *membra sunt Christi* et *templum Spiritus Sancti,* ut dicit Apostolus, I ad Cor. VI. De quibus nichil ad presens.

Indicitur autem sanctificatio fidelibus omnibus, maxime autem religiosis, sacerdotibus et prelatis. Unde Dominus ait ad Moysen, Numeri XI: *Populo dices: Sanctificamini, cras comedetis carnes*; non utique illas carnes de quibus dicitur: *Et pluit super eos sicut pulverem carnes*; de quibus etiam dicitur: *Adhuc esce eorum erant in ore ipsorum, et ira Dei ascendit super eos*; sed carnem illam que est agni immaculati *qui tollit peccata mundi*; de qua dicit ipse agnus, Io. VI: *Caro mea vere est cibus*; pro qua conficienda et administranda et comedenda et requiritur et indicitur sanctificatio, et est penitus necessaria. Ideo Dominus precepit Moysi, Exo. XIX: *Sacerdotes qui accedunt ad Dominum sanctificentur, ne percutiat eos.* Percussit enim Dominus Ozam, eó quod archam Domini tetigisset, ut habetur II Reg. VI. Tradunt Hebrei | quod illa nocte cum uxore dormierat, id est uxorem cognoverat. Et quia *pestilente flagellato stultus sapientior erit,* ut dicit Sapiens in Prover. XIX, ideo, primo Paralipo. XV, dicitur: *Sanctificati sunt ergo sacerdotes et Levite, ut portarent archam Domini Dei Israel.*

Igitur prelatus sanctam vitam debet habere, quia ille, cuius locum tenet, sanctus sanctorum est, et ideo debet implere quod dicitur: *Cum sancto sanctus eris.* Ut autem sanctus sit, faciat quod Ecclesiasticus XXI docet: *Quasi a facie colubri fuge peccata.* Nam, ut dicitur Tobie XII, *qui faciunt peccatum et iniquitatem,*

hostes sunt anime sue. Qui enim *diligit iniquitatem, odit animam suam.* Ideo dicit Io., prima III: *Omnis qui facit peccatum, et iniquitatem facit, et peccatum est iniquitas. Et scitis quoniam ille apparuit ut peccata tolleret, et peccatum in eo non est.* Ideo dixit Achior, Iudith V: *Deus enim illorum* (scilicet Iudeorum et Christianorum) *odit iniquitatem.* Tu quoque fac simile, quisquis dominaris in orbe. Ideo dicit Psalmista: *Iniquitatem odio habui et abhominatus sum, legem autem tuam dilexi.* Et quoniam qualis pater, talis filius, ideo sicut perfectionem preceperat Pater in Veteri Testamento dicens, Deutero. XVIII: *Perfectus eris et absque macula cum Domino Deo tuo,* sic et Filius in Novo perfectionem indicit, Mat. V: *Estote perfecti, sicut et pater vester celestis perfectus est.* Vult etiam quod *abund*et *iustitia* perfectorum *plus quam scribarum et Phariseorum,* ut habetur ibidem, Mat. V. Sic iustitia et sanctitas vite prelatorum et sacerdotum et religiosorum amplius abundare debet quam hominum secularium. Ideo dicit beatus Bernardus:

Bernardus

« Altissima est professio vestra, fratres. Celos transit, par angelis, angelice similis puritati. Non enim solum vovistis omnem sanctitatem, sed et omnis sanctitatis perfectionem et omnis consummationis finem. Non est nostrum circa communia precepta languere. | Aliorum est Deo servire, nostrum est Deo adherere. Aliorum est Deum credere, scire, amare et revereri, nostrum est sapere, cognoscere, intelligere et frui ».

Tertio, prelatus debet habere bonos mores. De quibus dicit Apostolus, ad Heb. XIII: *Sint mores sine avaritia contenti presentibus.* Cognoscuntur autem boni mores in homine secundum doctrinam Eccli. XIX: *Ex visu cognoscitur vir, et ab occursu faciei cognoscitur sensatus. Amictus corporis et risus dentium et ingressus hominis enuntiant de illo.* Nota quod dicit: *Ex visu cognoscitur vir.* Ideo dicit Sapiens, Prover. XXVI: *Vidisti hominem sapientem sibi videri, magis illo spem habebit stultus.* Item Prover. XXIX: *Vidisti hominem velocem ad loquendum? Stultitia magis speranda est quam illius correctio.* Item XXVII: *Quomodo in aquis resplendent vultus prospitientium, sic corda hominum manifesta sunt prudentibus.* Nota etiam quod dicit quod *ab occursu faciei cognoscitur sensatus,* quia, sicut dicit Sapiens in Prover.

XVII : *In facie prudentis lucet sapientia.* Nota quod dicit : *Amictus corporis.* Ex hoc enim Samaritana cognovit Christum esse Iudeum. Vidit enim quod in habitu finbrias habebat, sicut Iudei habere tenentur ex lege. Voluit enim *per omnia fratribus similari*, sicut dicit Apostolus, ad Heb. II, ne dicerent : « Dissimilis es patribus, et ideo nolumus credere tibi ». Deutero. XXII : *Funiculos in finbriis facies per IIII angulos pallii tui, quo operiris.* Alium enim habitum habent layci seculares, alium hystriones, et alium sacerdotes et religiosi habere tenentur. Quod autem additur in auctoritate Eccli. : *et risus dentium*, hoc est quod alibi dicit Eccli., XXI : *Fatuus in risu exaltat vocem suam, vir autem sapiens vix tacite ridebit.* Quod autem sequitur : *et ingressus hominis enuntiant de illo*, hoc verum est tam cor|poraliter quam spiritualiter. De corporali ingressu dicitur, III Reg. XIIII : *Ingredere, uxor Ieroboam. Quare aliam te esse simulas?* De spirituali ingressu dicit Apostolus, ad Phili. III : *Multi enim ambulant, quos sepe dicebam vobis. Nunc autem et flens dico inimicos crucis Christi, quorum finis interitus, quorum deus venter est et gloria in confusione ipsorum qui terrena sapiunt.* Verumtamen, quantum ad intentionem nostram pertinet, possumus dicere quod aliqui ita inhoneste ambulant, ut magis videantur iumenta que trottant, ut ita loquar, quam homines honestate compositi.

Difficile tamen est iudicare alieni cordis occulta. Ideo Ecclesiasticus dicit, XI: *Non laudes virum in specie sua, neque spernas hominem in visu suo. Brevis in volatilibus est apis, et initium dulcoris habet fructus illius.* Nota quod dicit : *Non laudes virum in specie sua*, quia in hoc deceptus fuit Samuel, qui, cum vidisset Helyab fratrem David maiorem, ait, I Reg. XVI: *Num coram Domino est christus eius? Et dixit Dominus ad Samuel: Ne respicias vultum eius neque altitudinem stature eius, quoniam abieci eum, nec iuxta intuitum hominis iudico. Homo enim videt ea que parent, Dominus autem intuetur cor.* Et sic dixit Dominus de singulis usque ad David, qui minimus erat. Quod autem additur in auctoritate Eccli. : *neque spernas hominem in visu suo*, in hoc decepti fuerunt illi qui Saul contempserunt, dicentes, I Reg. X : *Num salvare nos poterit iste? Et despexerunt eum et non attulerunt*

ei munera. Ille vero dissimulabat se audire. Ideo dicit Sapiens, Prover. XXII: *Callidus videt malum et abscondit se.* Item Prover. XII: *Fatuus statim indicat iram suam; qui autem dissimulat iniuriam, callidus est.*

Nota ‖ quod illi qui Saul contempserunt, in libro Regum X *filii Belial* appellantur; qui « absque iugo » vel « absque domino » interpretantur. Mali enim nec sub iugo nec sub dominio esse volunt. Per quod datur intelligi quod prelati, etiam boni, persecutores et oblocutores et contemptores habent. Contempserunt autem eum propter tria. Primo, quia cognoverant ubi natus et quemadmodum fuerat educatus. Nimia enim familiaritas parit contemptum. Ioseph enim a fratribus contempnitur et venditur et ab Egyptiis honoratur. Gen. XXXVII, habes de venditione Ioseph; et de adoratione ab Egiptiis, Gen. XLI. Secundo quia, quando datum est regnum Sauli, ibat asinas querendo, non regnum, ut habetur I Reg. IX. Tertio, quia post sibi datum regnum eamdem conservabat humilitatem quam prius habuerat. Ibat enim post boves, ut habetur I Reg. XI. Et ex hoc magis erat honorandus, iuxta verbum Eccli. III: *Quantó magnus es, humilia te in omnibus, et coram Deo invenies gratiam.*

Non autem erat contempnendus Saul propter tria. Primo, quia dabatur a Deo, ut habetur I Reg. IX, quod Dominus Samueli dixit: *Hac ipsa, que nunc est, hora cras mittam ad te virum de terra Beniamin, et unges eum ducem super populum meum Israel, et salvabit populum meum de manu Phylistinorum, quia respexi populum meum. Venit enim clamor eorum ad me.* Et infra habetur, X: *Certe videtis quem elegit Dominus, quoniam non est similis ei in omni populo.* Secundo, quia mediante sancto propheta dabatur, qui eum inunxit, ut habetur I Reg. X: *Tulit autem Samuel lenticulam olei et effudit super caput eius et deosculatus eum ait: Ecce unxit te Dominus super hereditatem suam in principem. Et tu liberabis populum eius de manibus inimicorum eius, qui in circuitu eius sunt.* De sanctitate autem Samuelis | habetur, I Reg. III: *Cognovit universus Israel, a Dan usque Bersabee, quod fidelis Samuel propheta esset Domini.* De inunctione vero Saul et David in principes habetur, I Reg. X et XVI et Eccli. XLVI:

Dilectus a Domino Deo suo Samuel propheta Domini renovavit imperium et unxit principes in gente sua. Tertio, quia Saul habebat apparentiam et existentiam. De apparentia dicitur, I Reg. X, quod *stetit in medio populi et altior fuit universo populo ab humero et sursum. Et ait Samuel ad omnem populum: Certe videtis quem elegit Dominus, quoniam non est similis ei in omni populo.* De existentia vero eius tam corporali quam spirituali habetur similiter. Et primo de corporali dicamus, sicut dicit Apostolus, I ad Cor. XV : *Non prius quod spirituale est, sed quod animale* est, *deinde quod spirituale* est.

Existentia autem corporalis Saulis fuit quia fuit vir magnifici cordis. Viriliter enim pro liberatione populi sui agressus est hostes, quod in primo prelio et in ultimo patet. Nam in primo prelio, quo pugnare incepit, *utrumque bovem in frusta concidit misitque in omnes terminos Israel per manus nuntiorum dicens: Quicumque non exierit secutusque fuerit Saul et Samuelem, sic fiet bobus eius. Invasit ergo timor Domini populum, et egressi sunt quasi vir unus. Et dixerunt nuntiis qui venerant: Sic dicetis viris qui sunt in Iabes Galaad: Cras erit vobis salus, cum incaluerit sol. Et ingressus est Saul media castra in vigilia matutina, et percussit Ammon, usque dum incalesceret dies. Reliqui autem dispersi sunt, ita ut non relinquerentur in eis duo pariter,* I Reg. XI. Istius beneficii memores viri Iabite honoraverunt Saulem in morte, ut habetur I Reg. in fine. Impleverunt enim | quod dicit Apostolus, ad Colo. III : *Et grati estote.* Nam *ingratus sensu dereliquit liberantem se,* ut habetur Eccli. XXIX. De qua materia dicit Sapiens, Eccle. IX : *Civitas parva, et pauci in ea viri. Venit contra eam rex magnus et vallavit eam et extruxit munitiones per gyrum, et perfecta est obsidio. Inventusque est in ea vir pauper et sapiens, qui liberavit urbem per sapientiam suam, et nullus deinceps recordatus est hominis illius pauperis.* In ultimo vero prelio patuit magnificentia cordis Saulis: sciebat enim quod mori debebat, et nichilominus ivit ad bellum et pro populo suo morti se tradidit. Ideo multipliciter in hoc loco commendatur a Iosepho : «Saul autem sciens et prudens festinabat ad mortem et viriliter dimicabat. Soli quippe magnanimes rerum terribilium sunt contemptores. Hec magna- Iosephus

nimitas maxime convenit regibus, quos pro cumulo principatus non solum malos non licet esse circa subiectos, sed nec mediocriter bonos esse ». Commendatur etiam a David, II Reg. I : *Sagitta Ionathe nunquam rediit retrorsum, et gladius Saul non est reversus inanis. Saul et Ionathas amabiles et decori in vita sua, in morte quoque non sunt divisi, aquilis velociores, leonibus fortiores.*

Existentia vero spiritualis, que fuit in Saule et quam Deus maxime requirit in homine, specificatur primo Reg. XV : *Cum parvulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es, unxitque te Dominus in regem super Israel.* Humilitas enim Saulis magna monstratur in hoc, quod asinas patris sui ibat querendo, et tunc datum est sibi regnum, et post datum regnum eamdem conserva|bat humilitatem quam prius habuerat, quando erat persona privata. Sequebatur enim boves, cum mane reverteretur ab agro, ut habetur I Reg. XI. Et ideo *oculus Dei respexit illum in bono et erexit eum ab humilitate ipsius et exaltavit caput eius, et mirati sunt in illo multi et honoraverunt Deum*, Eccli XI. De admiratione autem multorum propter exaltationem ipsius habetur, I Reg. X: *Videntes autem omnes qui noverant eum heri et nudiustertius quod esset cum prophetis et prophetaret, dixerunt adinvicem: Quenam res accidit filio Cys ? Num et Saul inter prophetas ?*

De humilitate quorumdam hominum.

Et nota quod humilitas aliquarum personarum superbis in exemplum monstratur, ut discant non altum sapere, sed *sub omnipotenti manu Dei humiliari*, I Petri V. Nam *melius est humiliari cum mitibus quam dividere spolia cum superbis*, Prover. XVI. Fuit autem primus Abraham, cui, cum facta esset de Christo promissio et de semine multiplicando et benedicendo, ut habetur Gen. XVII et XXII, non subrepit perversa cogitatio, ut ex hoc in superbiam levaretur cor eius, sed dixit, Gen. XVIII: *Loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis et cinis.* Secundus fuit Gedeon, cui Dominus dixit, Iudic. VI: *Vade in hac fortitudine tua, et liberabis Israel de manu Madian. Scito quod miserim te. Qui respon-*

dens ait: Obsecro, Domine mi, in quo liberabo Israel? Ecce familia mea infima est in Manasse, et ego minimus in domo patris mei. Dixitque ei Dominus: Ego ero tecum, et percuties Madian quasi unum virum. Tertius fuit Saul, qui valde humiliavit se, cum ei a Samuele magna promitterentur, I Reg. IX. Dixit enim Samuel Sauli: *Et ‖ cuius erunt optima queque Israel? Nonne tibi et omni domui patris tui? Respondens autem Saul ait: Numquid non filius Gemini ego sum, de minima tribu Israel, et cognatio mea novissima inter omnes familias* et cognationes *de tribu Beniamin? Quare ergo locutus es michi sermonem istum?* Quartus fuit David, qui valde humiliavit se, cum Saul vellet eum facere generum suum, dando ei Merob filiam suam maiorem. *Ait autem David ad Saul: Quis ego sum, aut que est vita mea, aut cognatio patris mei in Israel, ut fiam gener regis?* I Reg. XVIII. Item alia vice humiliavit se David coram Domino, quando promisit sibi Dominus quod confirmaret sibi regnum, dando ei filium qui post eum regnaret et domum sibi edificaret, II Reg. VII. Dixit autem David sedens coram Domino; *Quis ego sum, Domine Deus, et que domus mea, quia adduxisti me hucusque? Sed et hoc parum visum est in conspectu tuo, Domine Deus, nisi loquereris etiam de domo servi tui in longinquum. Ista est enim lex Adam, Domine Deus. Quid ergo addere poterit adhuc David, ut loquatur ad te?* Beata quoque Virgo Maria humiliavit se coram Domino, quando Gabriel angelus annuntiabat ei quod ex ea volebat nasci filius Dei. Dixit enim, Luc. I: *Ecce ancilla Domini, fiat michi secundum verbum tuum.*

De quorumdam prelatorum stultitia, qui in Saul prefigurati fuerunt.

Prelati vero nostri temporis, quando datur eis dominium super subditos, statim reputant se sufficientes, et *elevatur cor* eorum *in superbiam super fratres suos*, quod a Domino prohibetur, Deutero. XVII, et *cum austeritate imperant eis et cum potentia*, quod Dominus ostendit se pro malo habere, Eze. XXXIIII, et *sicut David putant se habere vasa cantici, bibentes in fialis vinum*

et optimo | *unguento delibuti, et nichil patiuntur super contritione Ioseph*, Amos VI ; nec volunt facere quod eos Scriptura facere docet, Eccli. XXXII : *Rectorem te posuerunt, noli extolli! Esto in illis quasi unus ex ipsis.* Quorum figura in Saul demonstratur, qui in principio regni sui habuit se humiliter, processu autem temporis superbivit, Deo inobediens fuit, sacerdotes Domini interfecit, regnum violenter tenuit contra Domini voluntatem, David malitiose et sine culpa persecutus fuit, usque quo ultimum diem clausit, Gabaonitis pactum et iuramentum a Iosue datum non servavit, immo eos occidit, quamvis non impune, Iosue IX et II Reg. XXI. Phytonissam etiam Saul consuluit quod lege prohibebatur, Levitici XIX: *Ne declinetis ad magos nec ab ariolis aliquid sciscitemini, ut polluamini per eos.* Quapropter, quia scilicet predicta mala commisit, evenit ei quod scribitur I Paralipo. X : *Mortuus est ergo Saul propter iniquitates suas, eó quod prevaricatus sit mandatum Domini, quod preceperat, et non custodierit illud, sed insuper etiam phytonissam consuluerit nec speraverit in Domino; propter quod et interfecit eum et transtulit regnum eius ad David filium Ysai.* Quod bene prefiguratum fuit in lenticula olei cum qua inunctus fuit Saul a Samuele, ut habetur I Reg. X, quod regnum Saulis duraturum non erat, sed cito casurum. Est enim lenticula vas terreum quod leviter frangitur. Hinc est quod Samuel dixit Sauli, I Reg. XV: *Scidit Dominus regnum Israel a te hodie et tradidit illud proximo tuo meliori te.*

Porro David cum cornu pleno olei fuit inunctus, ad significandum quod regnum eius in eternum duraret, I Reg. XVI. Unde Dominus, Ps. : | *Veritas mea et misericordia mea cum ipso, et in nomine meo exaltabitur cornu eius.* Item, II Reg. VII, Dominus taliter promittit David : *Fidelis erit domus tua, et regnum tuum usque in eternum ante faciem meam, et thronus tuus erit firmus iugiter.* Nec mirum. Prefigurabat enim regnum David regnum illius de quo dicitur, Luc. I : *Dabit illi Dominus Deus sedem David patris eius, et regnabit in domo Iacob in eternum, et regni eius non erit finis.* Unde Ys. IX: *Super solium David sedebit et super regnum eius, ut confirmet illud et corroboret in iuditio et iustitia amodo et usque in sempiternum. Zelus Domini exercituum faciet*

hoc. Verbum misit Dominus in Iacob, et cecidit in Israel. Item Ys. XVI: *Et preparabitur in misericordia solium, et sedebit super eum in veritate in tabernaculo David, indicans et querens iuditium et velociter reddens quod iustum est.* Hinc habetur, Iob XXXVI: *Reges in solio collocat in perpetuum, et illic eriguntur.* Item Dan. 4: *Cognoscant viventes quoniam dominatur Excelsus in regno hominum, et cuicumque voluerit dabit illud, et humillimum hominem constituet super illud.*

Et nota quod cornu aliquando sumitur pro superbia, aliquando pro regno, ut ibi: *Cornua peccatorum confringam et exaltabuntur cornua iusti.* De primo habetur, Amos VI: *Numquid non in fortitudine nostra assumpsimus nobis cornua?* De secundo, Luc. I: *Erexit cornu salutis nobis in domo David pueri sui. Sicut locutus est per os sanctorum, qui a seculo sunt, prophetarum eius.* Item Eccli. X: *Regnum a gente in gentem transfertur propter iniustitias et iniurias et contumelias et diversos dolos,* ut accidit Babyloniis, quorum regnum datum est Medis et Persis, ut habetur Dan. V: *Eadem nocte interfectus est Balthasar rex Chaldeus, et Darius Medus successit | in regnum, annos natus sexaginta duos.* Idem factum fuit de regno Persarum, quod datum Macedonibus fuit, Alexandro pugnante; quod a Daniele fuerat iam predictum, Dan. VIII.

Porro de domo in domum translatum fuit tam regnum quam sacerdotium. Regnum de domo Saul ad domum David, ut diximus supra, I Paralipo. X: *Interfecit* Dominus Saulem *et transtulit regnum eius ad David filium Ysai.* De translatione vero sacerdotii habetur, III Reg. II: *Eiecit ergo Salomon Abyathar, ut non esset sacerdos Domini, ut impleretur sermo Domini, quem locutus est super domum Hely in Sylo.* Et infra, eodem capitulo: *Sadoch sacerdotem posuit Salomon pro Abyathar.* Et nota quod sacerdotii translatio duplex fuit: una de domo ad domum, de qua diximus hic; alia de ritu ad ritum, sive de genere sacrifitii ad aliud genus. Primus modus sacrificandi fuit secundum ordinem Aaron, qui de animalibus sacrificium offerebant; secundus fuit secundum ordinem Mechisedech, in quo offertur panis et vinum, sicut prefiguratum fuit Gen. XIIII. Ideo Apostolus dicit, Heb. VII: *Translato enim sacerdotio, necesse est ut et legis translatio*

fiat. Sic etiam prelatorum translatio fieri debet, maxime autem quando repperiuntur insufficientes et mali.

De viris morigeratis qui in Veteri Testamento fuerunt.

Quia igitur de bonis moribus prelatorum in isto titulo inchoavimus, ideo prosequamur quod cepimus. Notandum autem quod in Biblia tres valde morigerati leguntur. Quorum unus fuit Onias summus pontifex Iudeorum. De quo, II Macha., habetur, in fine: *Oniam, qui fuerat summus sacerdos, virum bonum et benignum, verecundum visu, modestum moribus et eloquio decorum, et qui a puero in || virtutibus exercitatus sit, manus protendentem orare pro omni populo Iudeorum* et cet.

Secundus fuit Eleázarus, *unus de prioribus scribarum, vir etate provectus et vultu decorus,* qui creditur fuisse pater illorum VII fratrum qui ab Antiocho diversis supplitiis interempti sunt propter patrias et Dei leges servandas. De quibus II Macha. habetur, capitulo VII. Hic, cum cogeretur facere contra legem (volebant enim emissarii Antiochi quod carnem porcinam comederet), *cogitare cepit etatis ac senectutis sue eminentiam dignam et ingenue nobilitatis canitiem atque a puero optime conversationis et secundum sancte et a Deo condite legis constituta. Respondit cito dicens premitti se velle in infernum* quam hec committere. *Quam ob rem fortiter vitam excedendo senectute quidem dignus apparebo, adolescentibus autem exemplum forte relinquam, si prompto animo ac fortiter pro gratissimis et sanctissimis legibus honesta morte perfungar. Et iste quidem hoc modo vita decessit, non solum iuvenibus, sed et universe genti memoriam mortis sue ad exemplum virtutis et fortitudinis derelinquens.* De hoc habetur II Macha. VI.

Porro tertius fuit Gamaliel Phariseus, *doctor legis, honorabilis universe plebi.* De quo habetur Act. V. Hic fuit magister apostoli Pauli. De quo Ieronimus in primo prologo Biblie ita dicit: « Paulus apostolus ad pedes Gamalielis legem Moysi et prophetas didicisse se gloriatur, ut armatus spiritalibus telis postea doceret confidenter ». Hoc habetur Act. XXII. Fecit apo-

stolus Paulus quod Ecclesiasticus docet, XVIII: *Antequam loquaris, disce!* De hac materia sufficienter tractat beatus Bernardus super Cantica in illo loco: *Oleum effusum nomen tuum.* Dicit enim:

Bernardus

Tante caritatis sunt, per quos nobis fluenta ce|lestia manant, ut ante effundere quam infundi velint, loqui quam audire paratiores et promti docere quod non didicerunt et aliis preesse gestientes, qui se ipsos regere nesciunt. Ego nullum ad salutem pietatis gradum illi gradui anteponendum existimo, quem Sapiens posuit dicens: *Miserere anime tue placens Deo.* Quod si non habeo nisi parumper olei quo ungar, putas tibi debeo dare et remanere inanis? Servo illud michi et omnino nisi ad prophete iussionem non profero. Si institerint rogitantes aliqui ex his, qui forte existimant de me supra id quod vident in me aut audiunt aliquid ex me, respondebitur eis: *Ne forte non sufficiat nobis et vobis, ite potius ad vendentes et emite vobis.*

Fuerunt etiam adhuc in Iudaico populo viri valde morigerati et morum honestate sollemnes, ut Aaron, Ioiada, Iosedech, Iesus sacerdos magnus et Symon Onie filius. De quibus non est dicendum per singula, duobus exceptis, scilicet Aaron et Symone.

Sciendum de Aaron quod ipse fuit talis vir, qualem Dominus querit, Eze. XXII: *Quesivi de eis virum qui interponeret sepem et staret oppositus contra me propter eam, ne dissipparem eam, et non inveni. Et effudi super eos indignationem meam et in igne ire mee consumpsi eos. Viam eorum in caput eorum reddidi, ait Dominus Deus.* Considera quoniam prelatus potest avertere iram divinam a subditis suis, si fuerit Dei amicus. Et ideo de Moyse legitur quod ad preces eius Dominus pepercit populo suo. Dixit enim Domino, Exo. XXXII: *Aut dimitte eis hanc noxam, aut, si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti.* Hoc idem dicit Apostolus, ad Ro. IX: *Optabam enim ipse ego anathema esse a Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem, qui sunt Israelite, quorum adoptio est filiorum et gloria et testamentum et legislatio et obsequium et promissa, | quorum patres, et ex*

quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in secula. Amen. De Aaron quoque sic habetur, Sap. XVIII : *Properans homo sine querela deprecari pro populis, proferens servitutis sue scutum orationem, et per incensum deprecationem allegans, restitit ire et finem imposuit necessitati, ostendens quoniam tuus est famulus.* Hec historia habetur Numeri XVI, quando Aaron stetit *inter mortuos et viventes* et *pro populo deprecatus est, et plaga cessavit.* Talia potest prelatus, qui amicitiam habet cum Deo, pro subditis impetrare. Sin aliter, adimpletur quod Gregorius dicit : « In gravibus peccatis positus, dum suis premitur, aliena non diluit. Cunctis liquet quia, si is qui displicet ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora provocatur ». Item in Ecclesiastico Aaron multipliciter commendatur, Eccli. XLV. Tu vide ibi, si vis.

Gregorius

Gregorius

De Symone quoque Onie filio in Ecclesiastico sic habetur, L : *Symon Onie filius, sacerdos magnus, qui in vita sua suffulsit domum et in diebus suis corroboravit templum. Templi etiam altitudo ab ipso fundata est, duplex edificatio et excelsi parietis templi* et cet. *Quasi stella matutina in medio nebule, et quasi luna plena in diebus suis lucet, et quasi sol refulgens, sic ille refulsit in templo Dei. Et quasi arcus refulgens inter nebulas glorie, et quasi flos rosarum in diebus vernis, et quasi lilia que sunt in transitu aque, et quasi thus redolens in diebus estatis, quasi ignis effulgens et thus ardens in igne. Quasi vas auri solidum, ornatum omni lapide pretioso. Quasi oliva pullulans et cypressus in altitudinem se extollens.*

De quibusdam viris morigeratis qui in Novo Testamento fuerunt.

In populo autem Christiano fuit maxima multitudo virorum nominatorum qui tam | vita quam scientia et morum honestate et gravitate fulserunt et qui *in diebus suis habentur in laudibus.* De quibus tantummodo causa brevitatis sufficit nobis specificare de tribus, scilicet de sancto Silvestro et de sancto Nicholao et de sancto Thoma Cantuariensi archiepiscopo.

Silvester a matre re et nomine Iusta genitus et a Cyrino pre-

sbitero eruditus hospitalitatem summopere exercebat. Hic omnium orphanorum, viduarum et pauperum matriculam scriptam habebat et omnibus necessaria providebat. Tandem beatus Silvester morti apropinquans clerum de tribus ammonuit, scilicet ut inter se caritatem haberent, ecclesias suas diligentius gubernarent et gregem a luporum morsibus custodirent. Post hec, in Domino feliciter obdormivit. De prelatis vero nostri temporis dicitur, Ys. I : *Pupillo non iudicant, causa vidue non ingreditur ad eos.* Melius ergo faciebat Iob, qui de se ipso dicit, XXIX : *Auris audiens beatificabat me, et oculus videns testimonium reddebat michi, eo quod liberassem pauperem vociferantem et pupillum cui non esset adiutor. Benedictio perituri super me veniebat, et cor vidue consolatus sum.*

Quod vitande sint mulieres, ostenditur hic.
Require infra similiter, carta CCCXX3.

De sancto Nicholao sic habes, quod eamdem morum gravitatem servabat, factus episcopus, quam prius servaverat, cum esset persona privata. Dicitur enim sic in legenda ipsius : « Ipse autem eamdem quam prius humilitatem et morum gravitatem in omnibus sectabatur. In oratione pervigilabat, corpus macerabat, mulierum consortia fugiebat. Humilis erat in omnes suscipiendo, efficax in loquendo, alacer in exortando, severus in corripiendo ». Nota quod dictum est : « eamdem humilitatem et morum gravitatem in omnibus sectabatur »; quod magnum fuit, quia honores mutant mores. Inde Patecclus in libro Tediorum dixit :

Si me noia hom ki desdigna
l'altra gente, per honor ke lu fia.

Item nota quod dictum est : « mulierum consortia fugiebat ». Et hoc sapienter fecit, quia mulieres fuerunt *que filios Israel deceperunt,* Numeri XXXI. Ideo dicit Ecclesiasticus XLII : *In medio*

mulierum noli commorari. De vestimentis enim procedit tinea, et a muliere iniquitas viri. Item Eccle. VII: *Inveni amariorem morte mulierem, que laqueus venatorum est, et sagena cor eius; vincula sunt manus illius. Qui placet Deo, effugiet illam; qui autem peccator est, capietur ab illa.* Item Prover. V: *Quare seduceris, fili mi, ab aliena et foveris in sinu alterius?* Item Prover. VI: *Non concupiscat pulcritudinem eius cor tuum, ne capiaris nutibus illius. Pretium enim scorti vix unius est panis, mulier autem viri pretiosam animam capit.* Item Prover. XXIII: *Fovea enim profunda est meretrix, et puteus angustus aliena. Insidiatur in via quasi latro, et quos incautos viderit interfitiet.* Item Ieronimus: « Periculose tibi ministrat, cuius vultum frequenter attendis ». Ieronimus: « Michi crede quod non potest toto corde esse cum Deo qui feminarum accessibus copulatur ». Ieronimus: « Flammigero igne percutit femina conscientiam pariter habitantis ». Ieronimus: « Ubi femina erit cum viris, non deerit viscarium diaboli ». Item:

Ieronimus
Ieronimus
Ieronimus
Ieronimus

Vis diffinire aut quid sit femina scire?
Est fetidum cenum, rosa fetens, dulce venenum,
semper pro|na rei, que prohibetur ei.

Item:

Est adamas mulier, pix, ramnus, carduus asper,
lappa tenens, vesspa pungens, urtica perurens.

Sunt tria grandia: laus, sapientia, gloria rerum.
Hec tria destruit, hec tria diruit ars mulierum.

Augustinus: « Oleum enutrit flammam lucerne, et ignem luxurie accendit collocutio mulierum ». Ysidorus: « Sicut herba viridis iuxta aquas, ita concupiscentia in mulierum consideratione ». Iohannes Osaurei: « Quid est aliud mulier nisi amicitie inimica, ineffugabilis pena, necessarium malum, naturalis temptatio, desiderabilis calamitas, domesticum periculum, delectabile detrimentum, mali natura boni coloris depicta? Ergo dimittere illam peccatum est, tenere autem vere tormentum est ». Augustinus:

Augustinus
Ysidorus
Crisostomus

« Mala ab initio fuit mulier, porta mortis, discipula serpentis, diaboli consiliaria, fons deceptionis, canicula operum divinorum, rubigo sanctorum. Homines iam pene angelos factos facies periculosa deiecit ». Origenes: « Et ecce mulier caput peccati, arma diaboli, expulsio paradisi, delicti mater, corruptio legis antique ». Augustinus Origenes

De sancto Thoma Cantuariensi archiepiscopo sciendum quod subito in virum alterum permutatur, postquam contra voluntatem suam archiepiscopus factus fuit; et caro eius cilitio et ieiuniis maceratur. Non solum enim cilicium pro camisia deferebat, sed etiam femoralia cilicina usque ad poplitem baiulabat. Sanctitatem autem suam ita subtiliter occultabat, ut, salvo semper honestatis rigore, sub decentia vestium et apparatu utensilium concordaret mo|ribus singulorum. Tredecim pauperum pedes cotidie curvatis genibus abluebat, et refectos, datis cuilibet IIII argenteis, remittebat. Et ideo ex hoc convenit ei quod dicitur a Iob, XXIX: *Pater eram pauperum et causam, quam nesciebam, diligentissime investigabam. Conterebam molas iniqui et de dentibus illius auferebam predam.* Hoc ad regem Artaldum referri potest, qui credebat invadere ecclesiasticam libertatem, sicut dicitur in legenda: « Rex autem ad voluntatem suam in detrimentum Ecclesie ipsum inflectere nitebatur, volens ut consuetudines, quas contra libertatem Ecclesie predecessores sui habuerant, ab eodem similiter confirmarentur ». Hoc nullo modo beatus Thomas sustinuit, et ex hoc martyrium promeruit; et ideo sequitur in Iob: *Dicebamque: In nidulo meo moriar* (quia in ecclesia sua mortuus est). *Et sicut palma multiplicabo dies.* Inde est illud Ps.: *Iustus ut palma florebit, sicut cedrus Libani multiplicabitur.* Item, Eccli. XXXVII, dicitur: *Vita viri in numero dierum* (iuxta illud Iob XIIII: *Constituisti terminos eius, qui preteriri non poterunt*), *dies autem Israel* (id est videntis Deum) *innumerabiles sunt.* Palma signum victorie est, iuxta illud Apoc. VII: *Et palme in manibus eorum.* Item adimplevit beatus Thomas illud quod precipit Ecclesiasticus IIII: *Pro iustitia agonizare pro anima tua et usque ad mortem certa pro iustitia, et Deus expugnabit pro te inimicos tuos.*

De beato vero Gregorio Dialogo pretermittendum non est, qui omnes bonos mores in se habuit congregatos. De quibus aliquos ad utilitatem et exemplum audientium breviter proferamus. Tante autem humi|litatis beatus Gregorius extitit, ut se laudari nullo modo permitteret. Nam Stephano episcopo, qui eum in suis epistolis laudaverat, ita scribit : « Multum michi et ultra quam audire debui indignus favorem in vestris epistolis demonstratis, et inde scriptum est : *Ne laudes hominem, quamdiu vivit.* Tamen, et si audire talia dignus non fui, orationibus vestris, peto, ut dignus efficiar, et ut, si bona ideo in me dixistis, quia non sunt, ideo sint, quia dixistis ». Item in epistola ad Narsum patricium : « Quod cause et nominis similitudinem faciendo per scripturas clausulas declamationesque formatis, certe, frater karissime, simiam leonem vocas, et quod eo modo vos agere conspicimus, quo scabiosos sepe catulos, pardos vel tygrides vocamus ». Item in epistola ad Anastasium patriarcham Antiochenum : « Quod vos me os Domini, quod lucernam dicitis, quod loquendo multis prodesse multisque posse lucere perhibetis, extimationem michi meam, fateor, in dubitationem maximam perduxistis. Considero namque qui sum, et nichil in me ex huius boni signo deprehendo. Considero autem qui estis, et vos mentiri posse non arbitror. Cum ergo credere volo quod dicitis, contradicit michi infirmitas mea. Cum disputare volo quod in laude mea dicitur, contradicit michi sanctitas vestra. Sed queso, vir sancte, nobis aliquid de hoc certamine nostro conveniat, ut, si non quod dicitis ita est, sit ita, quia dicitis ». Vocabula etiam iactantiam et vanitatem sonantia omnino respuebat. Unde Eulogio patriarche Alexandrino, qui eum universalem papam vocaverat, ita scribit : « In prephatione epistole quam ad me direxistis, superbe appellationis ⟨verbum⟩, universalem me ‖ papam dicentes, imprimere curavistis ; quod, peto, dulcissima sanctitas vestra ultra non faciat, quia vobis subtrahitur quod alteri, plus quam ratio exigit, prebetur. Ego verbis prosperari non quero, sed moribus, nec honorem esse deputo in quo fratres honorem suum perdere cognosco. Recedant ergo verba, que vanitatem inflant, caritatem vulnerant ». Hinc est quod, cum Iohannes epi-

scopus Constantinopolitanus hoc vocabulum vanitatis sibi usurpare et se universalem papam vocari fraudulenter a synodo obtinuisset, inter cetera sic de eo scribit Gregorius : « Quis est iste qui contra statuta evangelica, contra canonum decreta novum sibi nomen usurpare presumit ? Utinam vel sine imminutione sit unus, qui esse appetit universus ». Verbum etiam iussionis sibi a coepiscopis dici nollebat. Unde ait in epistola ad Eulogium episcopum Alexandrinum : « Vestra michi caritas loquitur dicens : 'Sicut iussistis'. Quod verbum iussionis peto a meo auditu removeri, quia scio qui sum et qui estis: loco enim michi fratres estis, moribus patres ». Insuper, ob nimiam humilitatem qua erat preditus, nollebat quod matrone se ancillas suas dicerent. Unde Rusticane patricie scribens ait : « Unum in tuis epistolis egre suscepi, quia, quod semel esse poterat, sepius dicebatur ' ancilla vestra ' et ' ancilla vestra '. Ego enim, qui per episcopatus onera omnium servus factus sum, qua ratione te michi ancillam dicis, cuius ante episcopatum susceptum proprius fui ? Et ideo rogo per omnipotentem Deum ne hoc verbum aliquando in scriptis tuis inveniam ». Primus in suis litteris se servum servorum Dei nominavit et alios nominari instituit. Libros suos, dum adhuc viveret, ob nimiam humilitatem publicari | nolebat et in aliorum comparatione suos nichil valere extimabat. Unde Innocentio prefecto Affrice sic scribit : « Quod expositionem sancti Iob vobis transmitti voluistis, vestro studio congaudemus : sed si delitioso cupitis pabulo saginari, beati Augustini, compatriote vestri, opuscula legite, et ad comparationem illius similaginis nostrum furfurem non queratis. Neque enim volo, dum in hac carne sum, si qua dixisse me contigit, ea facile hominibus innotesci ». Legitur quoque in quodam libro de Greco in Latinum translato quod quidam sanctus pater nomine Iohannes, cum Romam ad visitanda apostolorum limina venisset et beatum Gregorium papam per medium civitatis transire vidisset, voluit ei occurrere ac, ut decebat, reverentiam exhibere. Cernens vero beatus Gregorius quod se in terram vellet prosternere, festinavit et primo se coram ipso in terram prostravit, nec inde surrexit, quoadusque abbas primo surrexit. In quo maxima eius humilitas commendatur.

Tante autem largitatis et elemosinarum extitit, ut non solum presentibus, sed etiam longe positis, etiam in monte Synai monachis, necessaria ministraret. Nam omnium indigentium nomina scripta habebat et eis liberaliter subveniebat. Cotidie etiam ad suam mensam peregrinos quoslibet invitabat; inter quos die quadam unus accessit, in cuius manibus dum ipse ex humilitate aquam fundere vellet, conversus urceum accepit. Sed repente, in cuius manibus aquam fundere voluerat, non invenit. Cumque hoc factum secum miraretur, eadem nocte Dominus per visionem ei dixit: « Ceteris diebus me in membris meis, hesterno autem die me in memet ipso suscepisti ». Gregorius cum apud Mauricium imperatorem et filios eius super mortem cuiusdam episcopi falsó accusaretur, sic ait in epistola quam | apocrisario mittit : « Unum est quod breviter suggeras dominis nostris, quia, si ego servus eorum in mortem Longobardorum vel damnum me miscere voluissem, hodie Longobardorum gens nec regem nec ducem nec comites haberet atque in sua confusione esset. Sed quia Deum timeo, in mortem cuiuslibet hominis me miscere formido ». Ecce quante humilitatis, quia, cum esset summus pontifex, imperatoris se servum vocabat et dominum suum eum appellabat ! Ecce quante innocentie, quia in mortem suorum inimicorum consentire nollebat ! Cum Mauritius imperator Gregorium et Ecclesiam Dei persequeretur, inter cetera sic ei scripsit Gregorius : « Quia ego peccator sum, credo quod omnipotentem Deum tantó vobis amplius placabitis, quantó me ei male servientem affligitis ». Patet igitur ex predictis qualiter beatus Gregorius optime fuit morigeratus. Dicit enim : « Ego verbis prosperari non quero, sed moribus ». Nam :

Moribus et vita quisquis vult esse facetus
me legat et discat que mea musa notat,

dixit quidam poeta, et usquequaque non dixit verum, quia multas immunditias docuit.

Si quis autem vult habere optimos mores, Ecclesiasticum legat et corde retineat et opere adimpleat, qui non sine causa a Grecis

« Panarethos » appellatur, a « pan », quod est totum, et « arethos », quod est virtus, quasi liber totus virtuosus. Ideo Ecclesiasticus dixit, L : *Doctrinam sapientie et discipline scripsit in codice isto Iesus filius Syrach Ierosolimita, qui renovavit sapientiam de corde suo. Beatus qui in istis versatur bonis. Qui ponit illa in corde suo, sapiens erit semper. Si enim hec fecerit, ad omnia valebit, quia lux Dei vestigium eius est.* Et LI : *Apropiate ad me indocti et congregate vos in domum discipline* | et cetera, usque ad finem libri. Item alibi dicit Eccli., XXIIII : *Videte quoniam non solum michi laboravi, sed et omnibus exquirentibus veritatem.*

Optimi autem mores sunt quando amore summi Dei excelsi is qui habet divitias bene facit pauperibus Christi. Hoc Ecclesiasticus docuit, XXIX : *Propter mandatum assume pauperem, et propter inopiam eius ne dimittas eum vacuum.* Et multa prosequitur de ista materia Ecclesiasticus ibidem. Ubi autem hoc mandet Deus, audi Levit. XXV : *Time Deum tuum, ut vivere possit frater tuus apud te. Pecuniam tuam non dabis ei ad usuram et frugum superabundantiam non exiges.* Item Deutero. XV : *Omnino indigens et mendicus non erit inter vos, ut benedicat tibi Dominus in terra quam traditurus est tibi in possessionem.* Et infra : *Non deerunt pauperes in terra habitationis tue. Idcirco ego precipio tibi ut aperias manum fratri tuo egeno et pauperi, qui tecum versantur in terra.* De hoc laudatur mulier fortis, Prover. ultimo : *Manum suam aperuit inopi et palmas suas extendit ad pauperem.* Merito quidem, quia, sicut ait Sapiens, Prover. XIX : *Feneratur Domino qui miseretur pauperis, et vicissitudinem suam reddet ei.* Quod patuit in Gregorio, cui dixit angelus quod, ex illa hora qua argenteos naufrago dari fecit, destinavit eum Deus summum pontificem fieri. Dabat enim beatus Gregorius libenter pauperibus. Ideo congruit ei quod de Iob legitur, XXXI : *Si negavi quod volebant pauperibus et oculos vidue expectare feci, si comedi bucellam meam solus, et non comedit pupillus ex ea, quia ab infantia mea crevit mecum miseratio et de utero matris mee egressa est mecum* (hoc multum convenit beato || Nicholao). *Si despexi pretereuntem, eo quod non habuerit indumentum, et absque operimento pauperem. Si non benedixerunt michi latera eius, et de vel-*

leribus ovium mearum calefactus est (hoc multum convenit beato Martino, qui divisit cum paupere clamidem).

Contrarium facit ille de quo dicitur, Prover. XVII : *Qui despicit pauperem, exprobrat factori eius.* De quibusdam etiam Dominus conqueritur, Ys. XXVIII : *Hec est requies mea: reficite lassum, et hoc est meum refrigerium; et noluerunt audire.* Ideo dicitur, Prover. XXI : *Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, et ipse clamabit et non exaudietur.* Exemplum illius divitis qui nil dabat egenis et totus gule et luxurie deditus erat, nec missam nec Evangelium audire volebat. Cumque pro mortuo presbiteri et clerici *Requiem eternam* cantarent, crucifixus posuit digitos in auriculas suas dicens quod nullo modo audiret illum, qui vocem suam audire contempserat. Ideo Tobias docuit filium suum dicens, IIII : *Ex substantia tua fac elemosinam et noli avertere faciem tuam ab ullo paupere,* et multa alia que de elemosina ibi dicuntur. *Ita enim fiet ut nec a te avertatur facies Domini. Quomodo potueris, ita esto misericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue. Si exiguum fuerit tibi, etiam exiguum libenter impertiri stude.*

Gregorius Rationem istorum assignat Gregorius dicens : « Dum quelibet necessaria damus indigentibus, non nostra largimur, sed sua illis Gregorius reddimus ». Idem : « Qui facit elemosinam, non ei dat qui accipit, sed illi cuius amore impendit ». Quod autem dicitur in Iob XXXI : *Foris non mansit peregrinus, hostium meum viatori patuit,* | totum hoc adimplevit Gregorius et multi alii ; de quibus habetur in epistola ad Heb. XIII : *Caritas fraternitatis maneat in vobis et hospitalitatem nolite oblivisci. Per hanc enim placuerunt quidam, angelis hospitio receptis.* Ideo dicit beatus Petrus, prima IIII : *Hospitales invicem sine murmuratione.* Ex hoc enim Dominus commendabit electos, Mat. XXV : *Hospes eram, et collegistis me.*

Quod autem dicit Ecclesiasticus XIX, quod *ex visu cognoscitur vir et ab occursu faciei cognoscitur sensatus,* in hoc concordat alius sapiens, qui dicit, Eccle. VIII : *Sapientia hominis lucet in vultu eius, et potentissimus faciem illius commutabit.* Habui quemdam ministrum in Ordine fratrum Minorum, qui dictus est frater Aldevrandus, et fuit de oppido Flaniani, quod est in epi-

scopatu Imole, de quo frater Albertinus de Verona, cuius est sermonum memoria, ludendo dicebat quod turpem ydeam in Deo habuerat. Habebat enim caput deforme et factum ad modum gálee antiquorum et pilos multos in fronte. Cum autem aliquando in octava Epyphanie occurreret sibi inchoanda illa antiphona : *Caput draconis*, fratres ridebant, et ipse turbabatur et erubescebat. Ego vero recordabar illius auctoritatis Senece : « Qualem putas intus esse animam, cuius extra ymago tam feda est ? ». Seneca

Quod autem dicit Ecclesiasticus XI : *Ne spernas hominem in visu suo*, optime docet, quia, sicut dicit beatus Augustinus, « multi contempserunt humilem Christum, sed non pervenerunt usque ad altitudinem Christi ». Quare hoc ? Ysaias assignat rationem dicens, LIII : *Et quasi absconditus vultus eius et despectus, unde nec reputavimus eum*. Ne autem hoc fiat, Ecclesiasticus XI ponit exemplum dicens : *Brevis in volatilibus est apis, et initium dul|coris habet fructus illius*. Ad idem facit exemplum quod ponit poeta modernus :

In tenui calamo mel latitat sepe suave,
et modici fontis temperat unda sitim.

Unde nota quod in prohibitione superius ab Ecclesiastico facta, qua dicit : *Ne spernas hominem in visu suo*, fuerunt decepti illi qui contempserunt Alexandrum et Zacheum et beatum Martinum et Constantium mansionarium ecclesie Sancti Stephani iuxta Anconitanam civitatem, de quo dicit beatus Gregorius, primo Dialogorum, quod « erat pusillus valde et exili forma atque despecta », et tamen humilitatem habebat altissimam; quod est contra illud quod consuevit dici :

Vix humilis parvus, vix longus cum ratione,
vix repperitur homo ruffus sine proditione.

Istius Constantii humilitatem quidam rusticus fuit expertus, qui de eo dixit : « Ego grandem hominem eum credidi, iste autem de homine nichil habet ». Et ex hoc Constantius non est turbatus,

sed potius amplexatus et osculatus est rusticum. Ex qua re pensandum est cuius apud se humilitatis fuit qui despicientem se
Gregorius rusticum amplius amavit. « Qualis enim quisque apud se lateat, contumelia illata probat. Nam sicut superbi honoribus, sic plerumque humiles sua despectione gratulantur. Cumque se et in alienis oculis viles aspiciunt, idcirco gaudent, quia hoc iudicium confirmare intelligunt, quod de se et ipsi apud semet ipsos habuerunt ». Iste Constantius tante sanctitatis fuit, sicut ibidem beatus Gregorius narrat, quod loco olei aquam in lampadibus ardere fecit.

Diximus supra quod prelatus ad hoc, ut sit ydoneus et sufficiens, positive debet habere tria, scilicet sapientiam, sanctam vitam et bonos mores. Sapientiam debet habere, quia, sicut dicit Ecclesiasticus XXI : *Os prudentis queritur | in ecclesia, et verba illius cogitabunt in cordibus suis.* Item Eccli. XXXVII : *Vir sapiens plebem suam erudit, et fructus sensus illius laudabiles sunt. Vir sapiens replebitur benedictionibus, et videntes illum laudabunt. Sapiens in populo hereditabit honorem, et nomen illius erit vivens in eternum.* Item Eccli. XXXIX : *Collaudabunt multi sapientiam eius, et usque in seculum non delebitur.* Hinc : *Yram rex Tyri dixit per litteras quas miserat Salomoni: Quia dilexit Dominus populum suum, idcirco te regnare fecit super eum. Et addidit dicens: Benedictus Dominus Deus Israel, qui fecit celum et terram, qui dedit David regi filium sapientem et eruditum et sensatum atque prudentem, ut edificaret domum Domino et palatium sibi,* II Parali. II.

Sanctam vitam debet habere, quia, sicut dicit beatus Augu-
Augustinus stinus : « Vilissimus computandus est et ab omni cetu fidelium segregandus, nisi precellat scientia et honestate qui est dignitate
Beda prestantior ». Item Beda : « Non sufficit sacerdoti rota una sine altera, nec sufficit ad ambulandum pes unus sine altero. Mundicia sacerdotis sine sapientia est tamquam ignis qui evanuit in fumum et uva que detumuit in acetum. Sapientia enim eius sine mundicia est quasi cibus sine sale et lucerna sine lumine ». Item
Beda Beda : « Quomodo potest predicare mundiciam sacerdos inmundus aut sapientiam sacerdos ignarus ? Quomodo poterit hortator

esse viduitatis et castitatis qui fornicationes et coniugia frequentare non timet? ». Item Illarius: « Exemplaria debent esse sacerdotes propter munditiam et sapientiam ». De munditia dicitur: *Beati mundo corde* et cet. De sapientia dicitur: *Labia sacerdotis custodiunt scientiam, et legem requirent ex ore eius, quia* ‖ *angelus Domini exercituum est.* Item Gregorius: « Quomodo potest preses ecclesie auferre malum de medio eius, cum taciturnus sibi respondeat ea commisisse que corripit, et qua libertate populo predicare presumit, cum in simile ipse corruerit? ». Item Gregorius: « Vulnerato pastore, quis curandis ovibus adhibet medicinam? ». Item Gregorius: « Quomodo orationis clipeo tuetur populum, qui se ictibus hostium nudum prebuit feriendum? Et qualem de se fructum producturus est, cuius radix gravi peste infecta est? ». Item Ambrosius: « Scire prelati debent quia tot mortibus digni sunt, quot exempla malorum transmittunt ad posteros ». Item Augustinus: « Meritis prelatorum damnatur adeo vita subditorum, quia, dum errata corrigere negligunt, se ipsos obiciendos ostendunt». Item Augustinus: « Qui consentit subiecto in errore et negligit emendare non est censendus episcopus, sed canis impudicus ». Item Gregorius: « Compassio quippe homini, et rectitudo vitiis debetur, ut in uno eodemque homine et diligamus bonum quod factum est et persequamur mala que fecit, ne, dum culpas incaute remittimus, non iam per caritatem compati, sed per negligentiam condescendisse videamur ». Nota quod Hely fuit amotus a sacerdotio, pro eo quod noverat indigne agere filios suos et non corripuit eos, I Reg. II et III et IIII. Item: *Corripiet me iustus in misericordia et increpabit me.* Quod impletum est in Moyse et Iosue, cui Moyses dixit, Numeri XI: *Quid, inquit, emularis pro me? Quis tribuat ut omnis populus prophetet, et det eis Dominus spiritum suum?* Item Prover. XXVIII: *Qui corripit hominem, gratiam postea inveniet apud eum, magis quam ille qui per lingue* | *blandimenta decipit.* Quod patet in Petro et Marco. Nullus ita expressit peccatum negationis Petri sicut Marcus. Et beatus Petrus postea appellat eum filium suum, dicens, prima ultimo: *Salutat vos Ecclesia que est in Babylone coelecta et Marcus filius meus.* Ideo dicit Sapiens, Prover. XVII: *Plus proficit cor-*

Illarius
Gregorius
Gregorius
Gregorius
Ambrosius
Augustinus
Augustinus
Gregorius

rectio apud prudentem, quam centum plage apud stultum. De stulto autem et peccatore dicit Ecclesiasticus XXXII : *Peccator homo vitabit correptionem et secundum voluntatem suam inveniet comparationem.* Item Ysidorus : « Is qui preest, si preter voluntatem Dei vel preter quod in sacris Scripturis manifeste et evidenter ostenditur dicit aliquid vel imperat, tamquam falsus testis Dei aut sacrilegus habetur ». Item Ysidorus : « Omnis magister qui scandalizat discipulos suos malis operibus vel exemplis claudit ante eos regnum celorum, nec intrat nec qui volunt intrare permittit ». Item Bernardus : « Quem michi dabis de numero prelatorum, qui non magis vigilet marsupiis subditorum evacuandis quam vitiis extirpandis ? Utinam sic vigilent ad animarum curam, quam alacres currunt ad cathedram ». Item idem : « Mirum est de clericis, cuius ordinis sint. Nam aliud esse, aliud videri volunt. Habitu milites, questu rustici, actu neutrum exhibent. Non enim pugnant ut milites, non laborant ut rustici, nec evangelizant ut clerici. Quia ergo nullum secuntur ordinem, erunt *ubi nullus* erit *ordo, sed sempiternus orror inhabitat* ». Item Bernardus : « Quicquid est in genere rerum delitiosum homini, sibi assumunt clerici. A mulieribus molliciem habitus, a mimis ioculatoria verba, a militibus phaleras, a trapeçitis pecuniam, a regibus et principibus potestates et honores. | Et ideo, quia *in labore hominum non sunt, cum hominibus non flagellabuntur* ». Item Bernardus : « Venient, venient ante tribunal Christi sacerdotes, et tunc audietur populorum accusatio gravis et allegatio dura, quorum vixere stipendiis nec diluere peccata. Duces ceci et fraudulenti mediatores, qui nondum reconciliati officium reconciliationis sumpserunt. In Veteri Testamento unum solum prohetam invenio equitasse et eum a leone devoratum fuisse ». Item Bernardus : « Heu ! Purpurati saccum predicant, ieiunium splendide epulantes. Olim Hesdras, audito quod manus principum et magistratuum esset in transgressione prima, scidit pallium, sedit merens, clamavit ad Dominum et gemitu suo populum provocavit ad gemitum. Sed hodie audito fiagitio ridet prelatus. Condam rex Israel transiens per murum cilicio utebatur, hodie prelatus circuit ecclesiam faleratus. Condam prophete in atriis habitabant, modo pre-

Ysidorus
Ysidorus
Bernardus
Bernardus
Bernardus
Bernardus
Bernardus

lati palatia sibi edificant ». Item Bernardus : « Res ecclesiarum res pauperum sunt. Sacrilega crudelitate subripiunt, quicquid non domini, sed dispensatores preter necessarium victum et simplicem vestitum suscipiunt ». Item Bernardus : « Plus fulgent calcaria quam altaria, citius inveniuntur in stabulo quam in templo, citius currunt ad coquinam quam ad ecclesiam, ad mensam quam ad missam ». Item Bernardus : « Deus se hominibus subdidit, et tu, dominare gestiens hominibus, tuo te preponis auctori ». Item idem : « Quotiens hominibus preesse desidero, totiens Deum meum preire contendo ». Item idem : « Qui primatum desiderat in terris, confusionem accipiet in celis ». Inde etiam commendatur vere mar|tyr, de quo dicitur quod *minas iudicum non timuit nec terrene dignitatis gloriam quesivit.* Item Gregorius : « Mirabile est cecum cecis in ducatum suscipere, et mirabilius tales cuilibet scienter committere ». Item Bernardus : « Monstruosa res est gradus summus, animus infimus ; sedes prima, vita ima ; lingua magniloqua, manus ociosa ; vultus gravis, actus levis ; sermo multus, fructus nullus ; ingens auctoritas, nutans stabilitas ». Item Gregorius : « Turpe nimis est ibi nos negligendo cadere, unde predicando conati sumus alios levare ». Item Cassiodorus : « Nichil me docere potest, in quo nichil invenio imitandum ». Item Gregorius : « Timere debet qui vult aliis predicare, ne proprio iaculo se ipsum percutiat, cum predicatio sine opere contemnatur ».

Bernardus

Bernardus

Bernardus

Bernardus

Gregorius

Bernardus

Gregorius

Cassiodorus

Gregorius

Nota quod plures rationes assignantur quare Deus Iudam ad apostolatum elegit, quem sciebat in bono non perseveraturum, quarum V et ultima est ut non presumamus, si ad dignitates eligimur. Unde Bernardus in epistola ad Coloniensem archiepiscopum : « Si tantum qui eliguntur ad ministerium constat eligi ad regnum, securus est talis archiepiscopus. Quod si Iudam in sacerdotio et Saulem in regno non legitur reprobasse nisi Deus, timeat necesse est taliter archiepiscopus ». Unde valde terribile est illud Mat. XXII : *Multi sunt vocati, pauci vero electi.* Item ad Ro. XI : *Noli altum sapere, sed time.* Item Bernardus, loquens ambitioso : « Age miser, sequere ducem tuum, multiplica prebendas, accelera ad archiepiscopatum, ad episcopatum aspira. Paulatim ascendis, sed non paulatim descendes. *Videbam*, inquit, *Sathan*

Bernardus

Bernardus

Seneca

sicut fulgur de celo cadentem ». Ideo econtra dicit Seneca : « Redige te ad parva, a quibus cadere non potes ». || Similiter Ecclesiasticus 29 utile consilium dat: *Minimum pro magno placeat tibi, et improperium peregrinationis non audies.*

Ostenditur hic auctoritatibus et exemplis quod valde insipienter facit quicumque intromittit se de aliqua prelatione habenda.

Quod accidit domino Guillielmo de Foliano, qui sub contentione electus fuit in episcopum Reginum cum domino Guiçólo de Albriconibus, et oportuit eum ire Mantuam occasione partium imperatoris et Ecclesie, MCCXLIII. Idem accidit domino Matheo de Pio, qui, cum esset canonicus Mutinensis ecclesie et dominus ecclesie de Ganacéto, procuravit ut haberet episcopatum Mutinensem, et habuit; et erat homo gibosus et deformiter inclinatus; et provocate sunt partes occasione sui, et expulsa fuit pars imperialis de Mutina, ex qua parte ipse erat; et ivit peregrinando per Romagnolam, ut vidi oculis meis apud Ravennam et apud Faventiam et apud Furlivium, quando guerra erat ibi validior. Nota quod valde insipienter facit quicumque intromittit se de prelatione aliqua habenda, in qua animarum cura committitur, si salva conscientia vitare eam potest. Quod potest probari rationibus et exemplis.

Rationibus sic: *Noli laborare ut diteris, sed prudentie tue pone modum. Ne erigas oculos tuos ad opes quas habere non potes, quia facient sibi pennas quasi aquile et volabunt in celum* (Prover. XXIII). Item Eccle. VII: *Quid necesse est homini maiora se querere, cum ignoret quid conducat sibi in vita sua, numero dierum peregrinationis sue et tempore quod velud umbra preteriit ?* Ideo dicit Ecclesiasticus III: *Altiora te ne quesieris et fortiora te ne scrutatus fueris, sed que precepit tibi Deus, cogita illa semper.* | Item Eccli. VII : *Noli querere fieri iudex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates, ne forte extimescas faciem potentis et ponas scandalum in equitate tua.*

Item Iudicum VIII : *Dixerunt omnes viri Israel ad Gedeon: Dominare nostri, tu et filius tuus et filius filii tui, quia liberasti*

nos de manu Madian. Quibus ille ait: Non dominabor vestri, nec dominabitur in vos filius meus, sed dominabitur vobis Dominus. Item de Saule habetur quod, quando querebatur ad dandum sibi regnum, *absconditus est domi*, I Reg. X. De sancto Marco dicit Ieronimus quod « amputavit sibi pollicem, ut sacerdotio reprobus haberetur ». De sancto Nicholao, qui in episcopum divinitus fuit electus, habetur quod fecit quicquid potuit ne episcopus fieret. Similiter de sancto Ambrosio, qui et ipse divinitus fuit electus, habetur quod quicquid potuit fecit ne episcopus fieret, profitendo scilicet philosophyam et fugiendo versus Papiam et mulieres publicas hospitium suum introducendo, ut, infamatus propter eas, contemnerent eum et cessarent ab eo. Nec curavit de illa auctoritate, Eccle. VII : *Melius est nomen bonum quam unguenta pretiosa.* Item nec de illa, Eccli. XLI : *Curam habe de bono nomine. Hoc enim magis permanebit tibi quam mille thesauri magni et pretiosi.* Cumque istis modis non posset vitare quin vellent eum habere episcopum, abscondit se in possessione cuiusdam sui amici. Item de sancto Gregorio, qui et ipse divinitus fuit electus, habetur in legenda sua quod quicquid potuit fecit ne summus pontifex fieret. De sancto etiam Amonio Alexandrino habetur quod amputavit sibi ipsi auriculas | ne eum episcopum facerent. Cumque hoc retulissent patriarche, dixit eis : « Etiam si nasum habuerit amputatum, dabo eum vobis, dummodo litteraturam habeat et fuerit sancte vite ». Reversi sunt ergo ad eum tam clerici quam populares civitatis cuiusdam, rogantes eum ex parte patriarche ut eorum episcopus fieri dignaretur. Quibus ille respondit : « Scio quod propter linguam meam me episcopum vultis habere. Noveritis quia, nisi quiescatis, amputabo eam, et inutilis ero vobis et aliis ». Et ita dimiserunt eum in pace sua, timentes ne faceret quod dicebat. Quod quidem, sicut fecerat de auriculis, sic et de lingua fecisset. Erat enim homo magne litterature et sanctissime vite et disertam linguam habebat et multos libros scribebat et solitariam vitam ducebat. Et nota quod iste sanctus homo fecit sicut facit fibus sive castor, qui, cognoscens quod venatores persecuntur eum propter testiculos eius habendos, redimit se a parte. Dentibus enim evellit

sibi testiculos et dimittit eis, et sic permittunt eum evadere.

Bernardus

Sed de misero clericunculo, qui voluntarie ad prelationes ascendit et malitiose et indigne, dicit beatus Bernardus : « Circuit, circuit sedulus explorator, simulat, dissimulat, manibus et pedibus reptans, si quomodo se possit ingerere in patrimonium Crucifixi ». Quod non docet beatus Gregorius, immo in Pastorali

Gregorius

dicit : « Pollens virtutibus, invitus et coactus, accedat ad regimen animarum ». Possunt autem ad detestationem huius vitii duo valere exempla.

Primo, ponamus exemplum Domini nostri Iesu Christi, de quo legitur, Io. VI : *Iesus ergo, cum cognovisset quia venturi essent, ut raperent eum et facerent eum regem, fugit iterum in montem ipse solus.* Que|rentibus eum ad mortem ipse se ultro obtulit ; querentes autem se ad regimen fugit, ut ostenderet quod quibusdam potius expediret esse mortuos quam esse in loco dignitatis. Hoc ipsum confitentur aliqui nobiles et potentes, quod potius vellent esse leprosi quam esse in statu in quo sunt. Hoc exemplo utitur Apostolus, ad Heb. XII, dicens : *Curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in actorem fidei et consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem.* De Augustino etiam legitur quod fugiebat ab omni civitate que non habebat episcopum, ne in episcopum caperetur.

Exemplum

Invenitur etiam de quodam priore quod, cum electus esset in episcopum Tornacensem et ab Eugenio papa et ab abbate suo Bernardo cogeretur onus episcopatus subire, ipse, prostratus ad pedes abbatis et clericorum qui eum elegerant in modum crucis, ait : « Monachus fugitivus, si me eligitis, esse potero, episcopus vero nunquam ero ». Cui laboranti in extremis quidam monachus ei karus assidens ait : « Kare mi, quia nunc corpore separamur, oro te, si potes, salva voluntate Dei, statum tuum post mortem michi reveles ». Cui oranti post mortem eius coram altari apparuit in visione Galfredus dicens : « Ecce assum Galfredus frater tuus ». Cui ille : « Kare mi, quomodo est tibi ? ». Cui ille : « Bene, sed revelatum est michi a sancta Trinitate quod, si promotus essem in episcopum, fuissem de numero reproborum ».

Item retrahere debent miserum clericum et ambitiosum, ne

ad prelationes velit ascendere, comminationes que sibi fiunt a Deo. Dicit enim Deus prelato cui cura animarum committitur, III Reg. XX: *Custodi virum istum. Qui si lapsus fuerit, erit anima tua pro anima eius.* Item Eze. III: *Fili hominis, speculatorem dedi te domui* ‖ *Israel. Et audies de ore meo verbum et annuntiabis eis ex me. Si, dicente me ad impium: Morte morieris, non annuntiaveris ei neque locutus fueris ut avertatur a via sua impia et vivat, ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram.*

Quod ille qui eligitur in prelatum IIII habet excusationis exempla.

Habet enim ambitiosus clericus, qui prelationes cupit invadere, multa excusationis exempla. Et primo potest se exemplo Moysi excusare. De quo legitur, Numeri XII, quod *erat vir mitissimus super omnes homines qui morabantur in terra.* Et tamen excusavit se, quando Dominus voluit eum mittere ad Pharaonem et facere ducem populi sui, dicens, Exo. IIII: *Obsecro, Domine, non sum eloquens. Ab heri et nudiustertius, et ex quo locutus es ad servum tuum, impeditioris et tardioris lingue sum.* Et in tantum se excusavit, quod Dominus iratus est contra ipsum.

Secundo, exemplo Ieremie, quem cum Dominus vellet mittere, excusavit se dicens, Iere. I: *A, a, a, Domine Deus, ecce nescio loqui, quia puer ego sum.*

Tertio, exemplo Ione, qui preoccupavit fugere in Tarsis, ne mitteretur ad dicendum Ninevitis quod subverterentur. Sciebat enim quod non faceret hoc Deus, si peniterent, et ipse cum erubescentia remaneret tamquam in mendatio deprehensus. Qui in tantum erubuit, quod noluit amplius in terra sua habitare, ne noti eius hoc ei improperarent. Sed postea impletum est in eo quod Propheta predixerat: *Letabitur iustus, cum viderit vindictam.* Nam submersi sunt processu temporis, postquam reversi sunt ad priora peccata. Ideo dicit Ambrosius: « Novit Deus mutare sententiam, si tu noveris emendare delictum ». Idem habetur Iere. XVIII: *Repente loquar adversum gentem et adversum regnum,*

Ambrosius

ut eradicem | et destruam et disperdam illud. Si penitentiam egerit gens illa a malo suo quod locutus sum adversum eam, agam et ego penitentiam super malo quod cogitavi ut facerem ei.

Quarto, exemplo illius qui dixit, Ys. III: *Non sum medicus, et in domo mea non est panis neque vestimentum. Nolite constituere me principem populi.*

Diximus supra quod prelatus, ad hoc, ut sit ydoneus et sufficiens, debet habere sapientiam et sanctam vitam, de quibus iam dictum est. Tertio, debet esse bonis moribus adornatus, de quibus nunc dicendum est. Dicit enim Ysidorus : « Sit ingressus tuus simplicitas, nichil levitatis in incessu tuo appareat. Incessus tuus alterius oculos non offendat ». Imitetur autem prelatus illum David cuius commendatur mansuetudo : *Memento, Domine, David et omnis mansuetudinis eius.* Nam *in mansuetudine suscipitur insitum verbum, quod potest salvare animas* nostras, Iacobi I. Et ideo precipitur auditori verbi Dei ut mansuetudinem habeat, si intelligere vult, Eccli. V: *Esto mansuetus ad audiendum verbum* Dei, *ut intelligas, et cum sapientia proferas responsum verum.* De mansuetudine dicit Propheta : *Quoniam supervenit mansuetudo, et corripiemur.* Unde Augustinus: « Sive plectendo sive ignoscendo, hoc solum bene agitur, ut vita hominum corrigatur ». Aliquis vero maledictus prelatus, nisi malitiose insurgat contra subditum et furibunde et indignabunde ei precipiat, non credit quod possit eum sub dominio suo tenere, et quicquid ei precipit, rationabiliter precipere credit iuxta illud :

Ysidorus

Augustinus

Versus Sic volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas.

De prelato, qualis esse debeat.

Qualis autem debeat esse prelatus, subsequentibus versibus demonstratur :

Versus Prelatus mitis, affabilis atque benignus |
sit patiens, iustus, sit dulcis compatiensque,
ut crimen proprium celet peccata reorum.

Sit piger ad penas, sit velox ad miserendum
et doleat, quotiens facit illum culpa ferocem.
Infundat mulcens oleum vinumque flagellans,
nunc virgam patris, nunc exerat ubera matris,
sibilet et cantet, stimulet, cum cogit, oportet.

Quod tria debet habere qui populis preest.

Nota quod tria debet habere qui populis preest, scilicet intellectum, sermonem et vitam honestam. De intellectu dicit Ecclesiasticus V: *Si est tibi intellectus, responde proximo; sin autem, sit manus tua super os tuum, ne capiaris in verbo indisciplinato et confundaris. Honor et gloria in sermone sensati, lingua vero imprudentis subversio est ipsius.* Qui intellectum non habet, petat a Deo, sicut fecit Propheta, qui dixit: *Da michi intellectum, et scrutabor legem tuam et custodiam illam in toto corde meo.* Item: *Da michi intellectum, ut discam mandata tua.* Et quia humiliter et utiliter petiit, ideo Dominus curialiter et abundanter dedit, iuxta illud quod confitetur: *Super senes intellexi.* Que fuit causa? Quia *incerta et occulta sapientie tue manifestasti michi.* Et ideo *benedicam Dominum, qui tribuit michi intellectum.* Item Prover. IX: *Si sapiens fueris, tibimet ipsi eris; si autem illusor, solus portabis malum.* Item Eccli. III: *Sapiens cor et intelligibile abstinebit se a peccatis et in operibus iustitie successus habebit.* Item Eccli. IIII: *Sapientia filiis suis vitam inspirat et suscipit exquirentes se, et preibit in via iustitie. Et qui illam diligit, diligit vitam* et cet. Bernardus: « Si sapiens fueris, deest tibi ad sapientiam, si tibi ipsi non fueris ». Item Bernardus: « Homo litteratus et non morigeratus est inimicus Dei armatus ». Bernardus Bernardus

De sermone dicit Apostolus, ad Ephe. VI: *Orate pro me, ut detur michi sermo in apertione oris mei, cum fi|dutia notum facere ministerium Evangelii, pro quo legatione fungor in catena, ita ut in ipso audeam prout oportet me loqui.* Item II ad Thessa. III: *De cetero, fratres, orate pro nobis, ut sermo Dei currat et clarificetur sicut et apud vos, et ut liberemur ab importunis et malis hominibus. Non enim omnium est fides.*

De vita autem honesta sciendum est quod faciliter potest homo maculare vitam suam, *quia*, ut dicit Apostolus, I ad Cor. V, *modicum fermentum totam massam corrumpit.* Ille etiam qui *in electis imponit maculam*, hoc libenter procurat. Nam *bona in mala convertens insidiatur*, ut habetur Eccli. XI. Nam scriptum est de eo quod *semper interficere gentes non parcet*, Aba. I. *Callide* enim *insidi*atur nobis, I Reg. 23. *Non enim ignoramus cogitationes eius*, II ad Cor. II. Ipse enim adversarius noster *diabolus tamquam leo rugiens circuit, querens quem devoret*, I Petri V. *Cui resistite fortes in fide*, dicit Petrus, *scientes eamdem passionem ei que in mundo est vestre fraternitati fieri.* Quasi diceret : non estis soli, qui ab eo temptamini. Et ideo viriliter resistamus, nec *inferamus crimen glorie nostre*, I Macha. IX.

Demonstratur duobus exemplis quod animalis et carnalis homo citius sumit malum exemplum quam bonum.

Exemplum de Cassio Narniensi episcopo, de quo dicit Gregorius, III Dialogorum libro. Inde Dominus ait, Io. VII : ***Nolite iudicare secundum faciem, sed iustum iuditium iudicate.***

Nam facilius est destruere quam construere, et citius mundanus homo et animalis et carnalis sumit malum exemplum quam bonum. Quod duobus exemplis possumus demonstrare.

Et primo in Cassio episcopo Narniensi, de quo refert Gregorius, III Dialogorum, hoc modo :

Gregorius

Eodem namque Gothorum tempore, cum prefatus rex Tótila Narniis venisset, ei vir vite venerabilis Cassius, eius urbis episcopus, occurrit. Cui quia ex consparsione semper facies rubere consueverat, hoc rex Tótila non consparsionis esse credidit, || sed assidue potationis, eumque omnino despexit. Sed omnipotens Deus, ut, quantus vir esset, qui despiciebatur, ostenderet, in Narniensi campo, quo rex advenerat, malignus spiritus coram omni exercitu eius spatarium invasit eumque vexare crudeliter cepit. Qui cum ante regis oculos ad venerandum virum Cassium fuisset adductus, hunc ab eo vir Domini, oratione facta, signo crucis expulit. Qui in eum ingredi ulterius non presumpsit. Sicque factum est ut rex barbarus servum Dei ab illo

iam die veneraretur ex corde, quem despectum valde iudicabat ex facie. Nam quia virum tante virtutis vidit, erga eum illa mens effera ab elationis fastu detumuit.

Nota quod isti regi Tótile non profuit quod Ecclesiasticus docet, XI : *Ne spernas hominem in visu suo.* Profuit autem ei quod Ysaias dixerat, XXVIII : *Tantummodo sola vexatio intellectum dabit auditui.*

De verbis Augustini contra detractores.

Nota etiam quod proni sunt mali homines ad infamandum bonos et libenter ponunt *maculam in electis.* Et ideo dicit beatus Augustinus: « Quod enim ait Apostolus: *Spectaculum facti sumus mundo et angelis et hominibus,* qui nos amant, querunt quid laudent in nobis, qui autem nos oderunt, detrahunt nobis. Nos autem in utroque medio constituti, adiuvante Domino Deo nostro, et vitam nostram et famam sic custodire debemus, ut non erubescant de detractoribus laudatores ». Item Augustinus ad Felicem et Yllarum : « Quid mirum, si homines servis Dei detrahunt et, quia eorum vitam pervertere non possunt, famam decolorare conantur, cum ipsum Deum et Dominum eorum cotidie blasphemare non cessent, cum eis displicet quicquid contra eorum voluntatem iusto et occulto iuditio facit ? ». Item ad clerum ecclesie Yponensis : « Quem diabolus non potest devorare seductum ad nequiciam, famam ipsius inquinare conatur, ut, si fieri potest, opprobriis hominum et malarum linguarum detractione deficiat et in eius fauces ruat. Si autem nec famam innocentis maculare potuerit, hoc ei persuadere temptat, ut per malivolas suspitiones de fratre suo iudicet, et sic ab illo implicatus absorbeatur. In persona corporis Christi tantó ante predictum est: *Adversus me insultabant qui sedebant in porta* ». Et infra : « Ad quid enim aliud sedent isti et quid aliud captant, nisi ut, quisquis episcopus vel clericus vel monachus vel sanctimonialis ceciderit, omnes tales esse credant, sed non omnes posse manifestari ? Et tamen

Augustinus

Augustinus

etiam ipsi, cum aliqua maritata invenitur adultera, nec proiciunt uxores suas nec accusant matres suas. Cum autem de aliquibus qui sanctum nomen profitentur aliquid criminis vel falsi sonuerit vel veri patuerit, instant, sattagunt, ambiunt, ut de omnibus hoc credatur. Hos ergo de nostris doloribus suavitatem sue male lingue captantes, facile est ut illos canibus comparemus (si forte in malo intelligendi sunt), qui lingebant vulnera pauperis illius qui ante ianuam divitis iacebat ». Idem : « Orate quidem pro me, ne forte aliis predicans ipse reprobus inveniar. Verumtamen, cum gloriamini, non in me, sed in Domino gloriemini. Quantumlibet enim vigilet disciplina domus mee, homo sum et inter homines vivo, nec michi arrogare audeo ut domus mea melior sit quam archa Noe, ubi tamen inter octo homines reprobus unus inventus est, aut melior sit quam domus Abrahe, | ubi dictum est : *Eice ancillam et filium eius*, aut melior sit quam domus Ysaac, cuius de duobus geminis dictum est : *Iacob dilexi, Esau autem odio habui* ». Et infra : « Simpliciter fateor caritati vestre : quomodo difficile sum expertus meliores quam qui in monasteriis profecerunt, ita non sum expertus peiores quam qui in monasteriis ceciderunt. Quapropter, etsi contristamur de aliquibus purgamentis, consolamur tamen etiam de pluribus ornamentis. Nolite etiam, propter amurcam qua oculi vestri offenduntur, torcularia detestari, unde apothece dominice fructu olei luminosioris implentur ».

Augustinus

De Isaac, qui habuit gratiam ad cognoscendum futura, et tamen propter aliquam levitatem contemptibilis videbatur.

Nunc de Ysaac est dicendum, qui de Syrie partibus ad Ytaliam veniens habitavit iuxta Spolitinam urbem. Hic habuit gratiam a cibis abstinendi sive gratiam ieiunandi, orandi, temporalia contemnendi et futura predicendi, ita ut de eo posset dici illud Sap. VIII : *Scit preterita et de futuris extimat.* Hic itaque cum tot virtutibus esset preditus, id est excellens et summus et adornatus, unam levitatem habebat, per quam ab ignotis levis persona poterat iudicari. Nam vultus eius faciliter ad letitiam sol-

vebatur, et nimis libenter ridebat. Sic in Ordine meo, qui est Ordo beati Francisci et fratrum Minorum, vidi aliquos lectores optime litteratos et magne sanctitatis, et tamen aliquam merditatem habent per quam leves persone iudicantur ab aliis; libenter enim ludunt cum murilego vel cum catulo vel cum avicula aliqua, sed non sicut beatus Franciscus cum fasiano et cicada ludebat et delectabatur in Domino.

Quod aliqui huiusmodi levitates diversis respectibus habent.

Unde sciendum est quod aliqui faciunt huiusmodi levitates diversis respectibus. Quidam enim ideo talia faciunt, quia habent cor vanum. De quibus dicitur, Iere. II : *Ambulaverunt post vanitatem et vani facti sunt.* Quia *defe|cerunt in vanitate dies eorum, et anni eorum cum festinatione.*

Secundo, ideo aliqui faciunt huiusmodi levitates, ut a se tristitiam removeant. Nam, ut dicit Sapiens in Prover., *in merore animi deicitur spiritus*, et iterum XII : *Meror in corde iusti* (vel *viri*) *humiliabit eum, et sermone bono letificabitur.* Item Prover. XXIIII : *Si desperaveris lapsus in die angustie, imminuetur fortitudo tua.* Sed audi remedium, Prover. XVII : *Animus gaudens etatem floridam facit, spiritus tristis exsiccat ossa.* Item Eccli. XXX : *Tristitiam non des anime tue et non affligas temet ipsum in consilio tuo. Iocunditas cordis hec est vita hominis et thesaurus sine defectione sanctitatis, et exultatio viri est longevitas. Tristitiam longe expelle a te. Multos enim occidit tristitia, et non est utilitas in illa.* Ideo docet poeta :

Interpone tuis interdum gaudia curis.

Tertio, aliqui fatiunt huiusmodi levitates ex permissione divina, ut patet in isto Ysaac, de quo incepimus dicere, et de quo beatus Gregorius in tertio Dialogorum taliter narrat :

« Hic itaque cum virtute abstinentie, contemptu rerum transeuntium, prophetie spiritu, orationis intensione esset incomparabiliter

preditus, unum erat quod in eo reprehensibile esse videbatur, quia non nunquam tanta ei letitia inerat, ut, illis tot virtutibus nisi sciretur esse plenus, nullo modo crederetur ». Petrus : « Quidnam, queso te, hoc esse dicimus ? Sponte sibi leticie frena laxabat, an tot virtutibus pollens aliquando ad presens gaudium etiam renítens eius animus trahebatur ? ». Gregorius : « Magna est, Petre, omnipotentis Dei dispensatio, et plerumque contigit ut, quibus maiora bona prestat, quedam minora non tribuat, ut semper eorum animus habeat unde || se ipse reprehendat, quatinus, dum appetunt perfecti esse nec possunt et laborant in hoc quod non acceperunt, nec tamen elaborando prevalent, in his que accepta habent se minime extollant, sed discant quia ex semet ipsis maiora bona non habent, qui in semet ipsis vincere parva vitia atque extrema non possunt. Hinc est enim quod perducto Dominus ad terram promissionis populo, cunctos fortes atque prepotentes adversarios eius extinguens, Phylisteos atque Chananeos diutius reservavit, ut, sicut scriptum est, in eis experiretur Israel. Quia non nunquam, ut dictum est, eis etiam, quibus magna dona tribuit, parva quedam reprehensibilia relinquit, ut semper habeant contra quod bellum gerant et devictis magnis hostibus mentem non erigant, quando eos adhuc adversarii etiam minimi fatigant. Fit itaque ut miro modo una eademque mens et virtute polleat et ex infirmitate lasescat, quatinus et ex parte constructa sit et ex parte se conspiciat esse destructam, ut, per bonum quod querit et habere non valet, illud servet humiliter quod habet. Sed quid mirum quod hoc de homine dicimus, quando illa superna regio in civibus suis ex parte damna pertulit et ex parte fortiter stetit, ut electi angelorum spiritus, dum alios per superbiam cecidisse conspicerent, ipsi tantó robustius, quantó humilius starent ? Illi ergo regioni sua etiam detrimenta profecerunt, que ad eternitatis statum ex parte sue destructionis est solidius instructa. Sic ergo et in unaquaque anima agitur ut in humilitatis custodia aliquando ad lucra maxima ex nimio » (sive| « ex minimo ») « damno servetur ». Petrus : « Placet quod dicis ».

Augustinus

Item ad hunc sensum reducit beatus Augustinus verbum quod dicit, quando rogat hominem « ne frangatur in difficultatibus rerum, que necesse est existant, ut ostendatur homini quia homo est ». Hinc Propheta ait : *Sciant gentes quoniam homines sunt.* Item Ecclesiastes I : *Cuncte res difficiles, non potest eas homo explicare sermone.* Item Ecclesiastes VII : *Cuncta temptavi in sapientia. Dixi : Sapiens efficiar, et ipsa longius recessit a me, multo magis*

quam erat. Et alta profunditas, quis inveniet eam? Item Eccle. VIII: *Intellexi quod omnium operum Dei nullam possit homo invenire rationem, eorum que fiunt sub sole. Et quantó plus laboraverit ad querendum, tantó minus inveniet. Etiam si dixerit sapiens se nosse, non poterit repperire.* Item Sap. IX: *Difficile estimamus que in terra sunt, et que in prospectu sunt invenimus cum labore. Que autem in celis sunt, quis investigabit?* Item Eccli. XVII: *Nec enim omnia possunt esse in hominibus.*

Nota, quantum ad istam materiam pertinet, quod aliquando permittit Deus aliquam merditatem inesse alicui misero et avaro propter miseriam et avaritiam et merditatem suam, quia dignus est ut talia patiatur. Ideo dicit Ecclesiastes V: *Et quid prodest possessori, nisi quod cernit divitias oculis suis?* Item Ecclesiastes VI: *Est et aliud malum, quod vidi sub sole, et quidem frequens apud homines. Vir, cui dedit Deus divitias et substantiam et honorem, et nichil deest anime sue ex omnibus que desiderat, nec tribuit ei potestatem Deus ut comedat ex eo, sed homo extraneus vorabit illud. Hoc vanitas et magna miseria est.* Item Eccle. II: *Homini bono in conspectu suo dedit Deus sapientiam | et scientiam et letitiam, peccatori autem dedit afflictionem et curam superfluam, ut addat et congreget et tradat ei qui placuit Deo. Sed et hoc vanitas et cassa sollicitudo mentis.* Item Eccle. II: *Detestatus sum omnem industriam meam, qua sub sole studiosissime laboravi, habiturus heredem post me, quem ignoro utrum sapiens an stultus futurus sit, et dominabitur in laboribus meis, quibus desudavi et sollicitus fui. Et est quicquam tam vanum? Unde cessavi, renuntiavitque cor meum ultra laborare sub sole. Nam cum alius laboret in sapientia et doctrina et sollicitudine, homini otioso quesita dimittit. Et hoc ergo vanitas et magnum malum.* Ad litteram hoc vidi frequenter in diebus meis, quia aliqui congregant divitias et nullam utilitatem inde consecuntur, et alii superveniunt, qui dissippant illas. Ideo dicit Ecclesiasticus XIIII: *Nonne aliis relinques dolores et labores tuos? In divisione sortis da et accipe et iustifica animam tuam.*

Quarto et ultimo, aliqui faciunt huiusmodi levitates ex industria, ut fatui reputentur, ne vanam gloriam incurrant et laudem humanam ex bonis operibus que fecerunt. Ideo dicit Aposto-

lus, I ad Cor. III : *Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc seculo, stultus fiat ut sit sapiens. Sapientia enim huius mundi stultitia est apud Deum. Scriptum est enim : Comprehendam sapientes in astutias eorum.* Hoc habetur Iob V ; et Ys. XXIX : *Peribit sapientia a sapientibus eius, et intellectus prudentium eius abscondetur.*

De duobus qui se stultos simulaverunt sancta intentione, ne vanam gloriam incurrere possent.

Sed de hac materia ponamus duo exempla. Et sit primum illius sancti patris, qui cum esset | magne sanctitatis et magni nominis, ob quam causam iudex provintie cum tota familia sua veniebat ad videndum eum, dixerunt ei discipuli sui : « Honeste te habeas, pater, quia iudex istius provintie te videre desiderat ». Quibus ipse respondit : « Benedicamini, filii, a summo Deo, quia bene dixistis ». Et indutus sacco sedit super hostium celle et cepit comedere panem et caseum prima hora diei in sexta feria, ac si esset puerulus, nec iudici venienti assurgere voluit. Quod cum iudex vidisset, contempsit eum et recessit ab eo indignatus dicens : « Est iste ille heremita de quo mirabilia multa audivi ? Magis videtur fatuus quam vir sapiens ». Audientes hoc discipuli erubuerunt et dixerunt patri suo : « Pater, peccasti, quia et malum exemplum dedisti et te fatuum reputari fecisti ». Quibus ipse respondit : «Ideo taliter feci, filii, ut me fatuum reputaret et ad me visitandum amplius non veniret ».

Alia vice, quidam secularis rogavit quemdam sanctum patrem, cui devotus erat, ut amore Dei et sui ingrederetur civitatem et iret ad domum eius et orationem faceret super filium eius, qui infirmabatur. Quod cum promisisset libenter facturum, precessit secularis et congregavit amicos et vicinos, volens cum eis occurrere sancto patri ad honorandum ipsum. Quos cum de civitate exire vidisset, erubuit et timuit ne vana gloria sibi surreperet. Ibat enim solus per viam que erat iuxta fluvium. Et totaliter denudans se, cepit in flumine vestimentum suum lavare. Quod videns secularis

ille qui alios ducebat erubuit et sociis ‖ dixit : « Revertamur in civitatem, quia ille sanctus pater, ad quem ducebam vos, modo sani capitis non videtur ». Et reversi sunt. Postea invenit eum in cella sua et dixit ei : « Pater, quare te fatuum reputari fecisti ? ». Cui ille respondit : « Fili, studiose hoc feci, ut fatuus reputarer, quia cum turba hominum veniebas, qui michi vanam gloriam intulissent. Sed eamus modo nos duo silenter ad filium tuum visitandum, quia Scriptura dicit, Eccli. VII : *Non te pigeat visitare infirmum, ex his enim in dilectione firmaberis.* Et iterum Iob V : *Visitans speciem tuam non peccabis* ». Cumque ibi fuissent, imposita manu super puerum et fusa a sancto patre oratione ad Deum, statim puer pristine restitutus est sospitati, iuxta verbum quod scriptum est, Mar. ultimo : *Super egros manus imponent, et bene habebunt.* Item nota quod isti duo patres impleverunt quod docet poeta :

Stultitiam simulare loco prudentia summa est. Versus

Quod etiam David fecisse dignoscitur, quando simulavit se stultum coram Achis et servis suis, et hac cautela periculum mortis evasit, I Reg. XXI.

Consulitur prelato, qui aliis ponitur in exemplum, quod a levitatibus abstineat quantum potest.

Consulimus itaque prelato, qui aliis ponitur in exemplum, ut a levitatibus abstineat quantum potest, et, si levitatibus usus fuit quando fuit persona privata, eas, factus prelatus, omnino dimittat ; sicut fecit quidam, quem monachi cuiusdam monasterii post decessum abbatis sui elegerunt in abbatem tamquam monachum magis omnibus dissolutum, sperantes sub eo remissius vivere. Cum autem factus fuisset abbas, regulam et statuta maiorum fecit nobiliter | observari. Cumque monachi plus solito gravarentur, abbati suo dixerunt : « Ideo te elegimus in abbatem, quia sperabamus sub tuo dominio complere desideria cordis nostri ; tu autem in virum alium mutatus videris. Que sit ergo causa

mutationis tue, per te cognoscatur a nobis ». Quibus ille respondit : « Filii mei, *hec* est *mutatio dextere Excelsi. Deus* enim *mollivit cor meum, et Omnipotens conturbavit me,* Iob XXIII. Nam prius, cum essem persona privata, non habebam reddere rationem Deo nisi de anima mea, iuxta verbum quod scriptum est, Ro. XIIII : *Unusquisque pro se rationem reddet Deo.* Nunc autem et pro me et pro vobis rationem Deo sum redditurus, iuxta verbum quod scriptum est, Luc. XVI : *Redde rationem villicationis tue.* Et ideo, filii karissimi, Apostolus precipit, ad Heb. ultimo : *Obedite prepositis vestris et subiacete eis. Ipsi enim pervigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri, ut cum gaudio hoc faciant et non gementes. Hoc enim non expedit vobis* ».

De levitate cuiusdam archiepiscopi, que imitanda non est.

Sunt autem nonnulli, qui ita faciunt levitates, quando sunt prelati, sicut faciebant prius, quando erant persone private. Qualis fuit sanctus Lupus archiepiscopus Senonensis, de quo sic legitur : « Cum autem omnes de curia sibi vehementer detraherent quod virginem Dei, filiam predecessoris sui, nimis immoderate amaret, coram detrahentibus ipsam virginem apprehendens, osculatus est eam, dicens : ' Nichil nocent homini verba aliena, quem propria non maculat conscientia '. Quia enim ipsam Deum ardenter amare cognoverat, eam mente purissima diligebat ». Sed dicitur in Prover. XXVI : *Sicut canis qui revertitur ad vomitum suum, sic | imprudens qui iterat stultitiam suam.*

Quantum ergo ad istam materiam pertinet, faciendum est quod docet beatus Franciscus. Dicit enim : « Bonum est multa dimittere, ne ledatur opinio ». *Non enim omnia omnibus expediunt et non omni anime omne genus placet,* Eccli. XXXVII. Ideo dicit Apostolus, I Cor. VI : *Omnia michi licent, sed non omnia expediunt.* Item infra, X : *Omnia licent, sed non omnia edifficant.* Ideo dicit, I Cor. XIII : *Cum essem parvulus, loquebar ut parvulus, sapiebam ut parvulus, cogitabam ut parvulus; quando autem factus sum vir, evacuavi que erant parvuli.*

Nota quod in Pontificali Ravenne frequenter legi quod quidam archiepiscopus Ravennás ad tantam devenerat senectutem, quod verba puerilia loquebatur. Nam factus fuerat cum puero puer. Cumque Magnus Karolus imperator venturus esset Ravennam et cum eo pransurus, rogaverunt eum clerici sui ut, propter honestatem ostendendam et bonum exemplum dandum, coram magno imperatore a levitatibus abstineret. Quibus ipse dixit: « Bene dicitis, filii, bene ; et ego ita faciam ». Cumque iuxta se sederent ad mensam, tetigit familiariter archiepiscopus manu sua scapulas Karoli dicens : « Pappa, pappa, domine imperator ! ». Cum autem imperator quereret ab astantibus quid diceret, dixerunt ei quod « pre nimia senectute modo puerili invitat ad comedendum ». Tunc imperator alacri vultu amplexatus est eum dicens : « *Ecce vere Israelita in quo dolus non est* ».

Non tale iuditium de Iohanne evangelista quidam habuit adolescens, dum cum avicula luderet sicut puer. De quo sic habetur :

Cum avis que perdix dicitur viva beato | Iohanni a quodam oblata fuisset, et ille eam quasi demulcendo tangeret et contrectaret, quidam adolescens hoc videns ad coevos suos ridendo dixit : « Videte quomodo ille senex cum avicula sicut puer ludit ». Quod beatus Iohannes per spiritum cognoscens, iuvenem ad se vocavit et, quid in manu teneret, requisivit. Cui cum se arcum tenere diceret, ait : « Quid inde facis ? ». Et iuvenis : « Aves inde ac bestias sagittamus ». Cui apostolus : « Qualiter ? ». Tunc iuvenis cepit tendere arcum et tensum in manu tenere. Sed cum nichil ei apostolus diceret, iuvenis arcum distendit. Cui Iohannes : « Quare, fili, arcum distendisti ? ». Cui iuvenis : « Quia, si diutius tenderetur, ad iacienda iacula infirmior redderetur ». Et apostolus ad hec : « Sic et humana fragilitas ad contemplationem minus valida fieret, si semper in suo rigore persistens fragilitati sue interdum condescendere recusaret. Nam et aquila cunctis avibus celsius volat et solem clarius conspicit, et tamen nature necessitate ad ima descendit. Sic et humanus animus, cum se modicum a contemplatione retrahit, crebra innovatione ardentius, ad celestia tendit ».

Quasi simile exemplum habetur in Vita sancti Antonii de quodam sagittario. Versus :

Fortius ut feriat, fortis distenditur arcus.

Redeamus ad cursum nostrum.

Quod prelatus debet carere tribus, scilicet iracundia, avaritia et superbia.

Privative ad hoc, ut prelatus sit ydoneus et sufficiens, debet carere tribus, scilicet iracundia, avaritia et superbia.

De ira que prohibetur.

De iracundia sciendum est quod prohibetur amicitia hominis iracundi. Quantó magis eius dominium ? Ideo dicit Sapiens in || Prover. XXII : *Noli esse amicus homini iracundo neque ambules cum viro furioso, ne forte discas semitas eius et sumas scandalum anime tue.* No[n] s[i]n[e] c[aus]a prohibet[ur] amicicia hominis iracundi, quia Ecclesiasticus dicit, XXVIII : *Homo enim iracundus incendit litem, et vir peccator conturbabit amicos et in medio pacem habentium immittet inimiciciam.* Item Prover. XV : *Vir iracundus provocat rixas, qui patiens est mitigat suscitatas.* Item Prover. XVIII : *Spiritum vero ad irascendum facilem quis poterit sustinere ?*

Sed dicit aliquis : « Indignantis sum nature, non possum facere aliud, si irascor, quia dedit michi Deus talem complexionem ». Contra hoc habemus multiplicem responsionem. Et primo, quia Ieronimus ita dicit : « Legimus in David propheta, *ad excusandas excusationes in peccatis*, quod multi peccatorum suorum quasi iustas pretendant excusationes, ut quod voluntate delinquunt videantur necessitate peccare. Dominus scrutator cordis et renum futuras cogitationes in singulis contuetur ».

Secundo, quia Dominus reprehendit Caym de ira, dicens, Gen. IIII : *Quare iratus es, et cur cóncidit facies tua?* Et addidit post pauca de dominio ire : *Sub te erit appetitus eius, et tu domina-*

beris illius. Item Iob XXXVI : *Non te ergo superet ira, ut aliquem opprimas, nec multitudo donorum inclinet te.* Item : *Desine ab ira et derelinque furorem; noli emulari ut maligneris.* Item Ecclesiastes XI : *Aufer iram a corde tuo et amove malitiam a carne tua.* Ideo nota quod, si homo resistere ire non posset, tot auctoritatibus iram Deus non prohiberet. Ideo dicit beatus Iacobus, I : *Sit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum et tardus ad iram. Ira enim viri iustitiam Dei non operatur.* Ideo dicit Sapiens, Prover. XXVII : *Grave est saxum, et onerosa est arena, sed ira stulti utroque gravior.* | *Ira non habet misericordiam nec erumpens furor, et impetum concitati ferre quis poterit?* Item, super illud Prover. XII : *Fatuus statim indicat iram suam,* dicit glosa : « Natura ire est ut prolata magis ferveat, occultata languescat ». Item Prover. XXVI : *Qui imponit stulto silentium, iras mitigat.* Imponere stulto silentium est non promovere eum ad prelationis dignitatem, quia, sicut dicit Ecclesiastes X, *est malum quod vidi sub sole, quasi per errorem egrediens a facie principis: positum stultum in dignitate sublimi et divites sedere deorsum. Vidi servos in equis et principes ambulantes quasi servos super terram.* Hoc cotidie videmus fieri, quia aliquis preficitur, qui non valet tres denarios, nisi illos haberet in ore, et hoc fit amore privato ; et alius, qui erit ydoneus et sufficiens, nullam poterit gratiam invenire. Et hoc totum predixit Sapiens in Eccle. IX : *Vidi sub sole nec velocium esse cursum nec fortium bellum nec sapientium panem nec doctorum divitias nec artificum gratiam, sed tempus casumque in omnibus.*

De ira que conceditur, et de Moyse, qui legitur quater iratus.
De malis prelatis qui nunquam volunt a subditis satisfactionem recipere.

Notandum autem quod, iuxta Psalmistam et Apostolum, ira conceditur, dummodo sol non occidat super iracundiam nostram. Unde Apostolus, ad Ephe. IIII : *Irascimini et nolite peccare. Sol non occidat super iracundiam vestram.* Conceditur ergo ira que

ex çelo Dei procedit et proximo utilis invenitur. Ideo dicit Sapiens, Eccle. VII: *Melior est ira risu, quia per tristitiam vultus animus corrigitur delinquentis.* Hinc Dominus legitur iratus, Mar. III: *Et circumspiciens eos in ira contristatus* est *super cecitatem cordis eorum.*

Item Moyses, de quo dicitur, Numeri XII, quod *erat vir mitissimus super omnes homines qui morabantur in terra,* legitur | quater iratus, sicut in alia cronica posuimus, nec ex illa ira Deo displicuisse legitur, immo magis placuisse.

Primo, quando filii Israel *fecerunt vitulum in Oreb et adoraverunt sculptile et mutaverunt gloriam suam in similitudinem vituli comedentis fenum.* Exo. XXXII: *Cumque appropinquasset ad castra, vidit vitulum et choros. Iratusque valde proiecit de manu tabulas et confregit eas ad radices montis.* Iratus est ergo Moyses primo propter peccatum ydolatrie.

Secundo, propter negligentiam circa divinum cultum, Levi. X: *Inter hec hyrcum, qui oblatus fuerat pro peccato, cum quereret Moyses, exustum repperit. Iratusque contra Eleazar et Ithamar filios Aaron, qui remanserant, ait: Cur non comedistis hostiam pro peccato in loco sancto, quia sancta sanctorum est et data vobis ut portetis iniquitatem multitudinis et rogetis pro ea in conspectu Domini, presertim cum de sanguine illius non sit illatum intra sancta, et comedere eam debueratis in sanctuario, sicut preceptum est michi? Respondit Aaron: Oblata est hodie victima pro peccato et holocaustum coram Domino, michi autem accidit quod vides. Quomodo potui comedere eam aut placere Domino in cerimoniis mente lugubri? Quod cum audisset Moyses, recepit satisfactionem.*

Aliqui vero prelati ita superbi et protervi et maledicti sunt et *filii Belial,* quod nunquam a subditis volunt satisfactionem accipere, sed semper eos confundere et super eos clamare, faciendo contra Scripturam que dicit, Eccli. XI: *Priusquam interroges, ne vituperes quemquam; et cum interrogaveris, corripe iuste. Priusquam | audias, ne respondeas verbum, et in medio seniorum ne aditias loqui.*

Tertio, iratus est Moyses in seditione Dathan et Abyron et

Chore, Numeri XVI : *Iratusque Moyses valde ait ad Dominum: Ne respicias sacrificia eorum. Tu scis quia nec assellum quidem unquam acceperim ab eis nec afflixerim quempiam eorum.*

Quarto, iratus est Moyses contra principes qui reversi de bello feminas reservaverant, Numeri XXXI : *Iratusque Moyses principibus exercitus, tribunis et centurionibus, qui venerant de bello, ait : Cur feminas reservastis ? Nonne iste sunt que deceperunt filios Israel ad suggestionem Balaam et prevaricari vos fecerunt in Domino super peccato Phogor, unde et percussus est populus ? Ergo cunctos interficite, quicquid est generis masculini, etiam in parvulis, et mulieres, que noverunt viros in coitu, iugulate. Puellas autem et omnes feminas virgines reservate vobis et manete extra castra septem diebus.*

De avaritia, que excludere debet hominem a prelatione, dicitur : « Avaricia est detestabile malum, perorrendum facinus, reciaculum diaboli, servitus abominabilis, cuiuslibet religionis tinea omniumque virtutum extirpatrix ». Vel sic : « Avaritia est immoderatus amor habendi ». Hec merito a prelatione excludere debet, quia excludit a regno Dei. Unde Apostolus, ad Ephe. V : *Hoc enim scitote intelligentes : quod omnis fornicator aut immundus aut avarus, quod est ydolorum servitus, non habet hereditatem in regno Christi et Dei.* Item alibi dicit, prima || Timothei VI : *Radix enim omnium malorum est cupiditas, quam quidam appetentes erraverunt a fide et inseruerunt se doloribus multis.* Item Ecclesiastes V : *Avarus non implebitur pecunia, et qui amat divitias fructum non capiet ex eis.* Item Eccli. X : *Avaro nichil est scelestius. Quid superbit terra et cinis ? Nichil est iniquius quam amare pecuniam. Hic enim et animam suam venalem habet, quoniam in vita sua proiecit intima sua.* Item Abacuch II : *Ve qui congregat avaritiam malam domui sue, ut sit in excelso nidus eius, et liberari se putat de manu mali. Cogitasti confusionem domui tue, concidisti populos multos, et peccavit anima tua, quia lapis de pariete clamabit, et lignum quod inter iuncturas edificiorum est respondebit.* Item Prover. XXVIII : *Qui odit avaritiam, longi fient dies eius.* Merito igitur a prelatione est excludendus, cui hec pestis maledicta inheret. Ideo dicit Sapiens, Prover. XXIX : *Rex iustus erigit terram, vir avarus*

destruet eam. Item Prover. XV: *Conturbat domum suam qui sectatur avaritiam; qui autem odit munera, vivet.* Item Eccli. XIIII: *Viro cupido et tenaci sine ratione est substantia, et homini livido ad quid aurum? Qui acervat ex animo suo iniuste, aliis congregat, et in bonis illius alius luxuriabitur.* Hoc ad litteram frequenter videmus, quia unus prelatus habebit multas divitias congregatas, nec *tribuit ei Deus potestatem ut comedat ex eis,* sed alius superveniens dissippabit eas. Habetur simile Ecclesiastes VI.

Quod homo apostata inutilis est Deo, sibi et proximo.

De superbia, que excludere debet hominem a prelatione, dicitur, Tobie 4: | *Superbiam nunquam in tuo sensu aut in tuo verbo dominari permittas. In ipsa enim initium sumpsit omnis perditio.* Item Eccli. X: *Initium superbie hominis apostatare a Deo, quoniam ab eo qui fecit illum recessit cor eius, quoniam initium peccati est omnis superbia.* Ideo dicit Sapiens, Prover. VI: *Homo apostata vir inutilis.* Revera inutilis, quia inutilis Deo, inutilis sibi et inutilis proximo. Inutilis Deo, quia *dereliquit Deum factorem suum et recessit a Deo salutari suo.* Et ideo dicitur ei, Deutero. XXXII: *Deum, qui te genuit, dereliquisti et oblitus es Domini creatoris tui.* Inutilis sibi, quia, sicut dicit Ecclesiasticus X: *Peccantem in animam suam quis iustificabit, et quis honorificabit exhonorantem animam suam?* Ideo dicit Sapiens, Prover. IX: *Si sapiens fueris, tibimet ipsi eris; si autem illusor, solus portabis malum.* Inutilis proximo, quem scandalizat per malum exemplum. Ideo dicit Ecclesiasticus XIX: *Extolletur in exemplum maius, et tolletur de numero anima eius.* Item Iob XI: *Vir vanus in superbiam erigitur et tamquam pullum onagri se liberum natum putat.* Item Abacuch II: *Quomodo vinum potantem decipit, sic erit vir superbus et non decorabitur.* Item Prover. XXI: *Superbus et arrogans vocatur indoctus, qui in ira operatur superbiam.* Item Prover. XXIX: *Vir iracundus provocat rixas, et qui ad indignandum facilis est erit ad peccata proclivior,* id est magis inclinatus. *Superbum*

sequitur humilitas, et humilem spiritu suscipiet gloria. Item Ys. XVI: *Audivimus superbiam Moab, superbus est valde.* | *Superbia eius et arrogantia eius et indignatio eius plus quam fortitudo eius.* Ideo de superbo conqueritur Dominus, Ys. XXXVII: *Cum fureres adversum me, superbia tua ascendit in aures meas.* Item Abdie I: *Superbia cordis tui extulit te habitantem in scissuris petrarum, exaltantem solium tuum. Qui dicis in corde tuo: Quis detrahet me in terram? Si exaltatus fueris ut aquila et si inter sydera posueris nidum tuum, inde detraham te, dicit Dominus.* Item Iob XX: *Si ascenderit usque ad celum superbia eius, et caput eius nubes tetigerit, quasi sterquilinium in fine perdetur, et qui eum viderant dicent: Ubi est? Velut somnium avolans non invenietur, transiet sicut visio nocturna. Oculus qui eum viderat non videbit, neque ultra intuebitur eum locus suus.*

Quod superbus propter duo debet confundi.

Hoc merito eveniet ei propter duo. Primo, *quoniam*, sicut dicit Ecclesiasticus X, *ab eo qui fecit illum recessit cor eius.* Secundo, quia oppressit subiectos suos, faciens contra illud quod Ecclesiasticus IIII docet: *Noli esse sicut leo in domo tua, evertens domesticos tuos et opprimens subiectos tibi.* Quod quia non fecit, ideo dicitur ei, Ys. XIIII: *Tu enim terram tuam disperdidisti, tu populum tuum occidisti.*

Quod prelatus debet cognoscere insuffitientiam suam et se emendare.

Cum igitur miser prelatus cognoscit se insufficientem propter predicta peccata, quamvis dictum sit ei a subditis: *Salvum fac temet ipsum et nos*, cognoscens quod non potest sic incedere, quia nec consuetudinem habet, I Reg. XVII, aut debet deponere arma Saulis, scilicet iracundiam, avaritiam et superbiam, aut debet cogitare de statu suo, dicens, Cant. I: *Posuerunt me custodem in vineis, vineam meam non custodivi.* Et qui vineam suam non custo-

divit, | quomodo custodiet alienam ? Et qui sua facta bene non facit, quomodo bene faciet aliena ? Ideo dicit Ecclesiasticus XIIII : *Qui sibi nequam est, cui alii bonus erit ?* Ideo dicit Apostolus, I ad Timo. III : *Si quis autem domui sue preesse nescit, quomodo Ecclesie Dei diligentiam habebit ?* Sed hoc miser prelatus et insufficiens non potest cognoscere, quia scriptum est : *Vir insipiens non cognoscet, et stultus non intelliget hec.* Item Prover. XXI : *Omnis via viri recta sibi videtur.* Sed dicitur ibidem : *Perversa via viri aliena est; qui autem est mundus, rectum* est *opus eius.* Item Prover. XVI : *Est via que videtur homini recta, et novissima eius ducunt ad mortem.*

Quia vero omnino subditi sine prelato esse non possunt, quia, testante Sapiente, Prover. XI : *Ubi non est gubernator, populus corruet,* faciat qui eligitur in prelatum quod beatus Gregorius docet : « Pollens virtutibus invitus et coactus accedat ad regimen animarum ». Item Augustinus : « Qui alendorum subditorum curam recipere noluerit, ut suscitet semen fratri suo Christo, discalciati opprobrium sustinebit ».

Gregorius

Augustinus

Qualiter prelatus se debet habere erga subditos et e converso.

Cum igitur bonus prelatus bonos subditos habet, debent se mutuo diligere et revereri, sicut Scriptura docet. Nam de prelato erga subditos Ecclesiasticus dicit, VII : *Pecora tibi sunt, attende illis, et si sunt utilia, perseverent apud te.* Item Prover. XXVII : *Diligenter agnosce vultum pecoris tui tuosque greges considera. Non enim habebis iugiter potestatem, sed corona tribuetur tibi in generatione generationum.* Item Eccli. XXXII : *Rectorem te posuerunt, noli extolli. Esto in illis quasi unus ex ipsis. Curam illorum habe et sic conside et omni cura* || *tua explicita recumbe, ut leteris propter illos et ornamentum gratie accipias coronam et dignitatem consequaris congregationis* (vel *corrogationis*). Item Iudith VIII : *Et nunc, fratres, quoniam vos estis presbiteri in populo Dei, et ex vobis pendet anima illorum, ad eloquium vestrum corda eorum erigite, ut memores sint quia temptati sunt patres nostri, ut*

probarentur si vere colerent Deum suum. Item prima Petri V: *Seniores ergo, qui in vobis sunt, obsecro consenior et testis Christi passionum, qui et eius que in futuro revelanda est glorie communicator. Pascite qui est in vobis gregem Dei, providentes non coacte, sed spontanee secundum Deum, neque turpis lucri gratia, sed voluntarie, neque ut dominantes in cleris, sed formefacti gregis ex animo, ut, cum apparuerit princeps pastorum, percipiatis immarcessibilem glorie coronam.* Item de apostolo Paulo legitur, Act. XX, quod *a Mileto mittens Ephesum vocavit maiores natu Ecclesie. Qui cum venissent ad eum et simul essent, dixit eis* et cet.*: Attendite vobis et universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit episcopos regere Ecclesiam Dei, quam adquisivit sanguine suo. Ego scio quoniam intrabunt post discessionem meam* lupi graves, *lupi rapaces in vos, non parcentes gregi. Et ex vobis ipsis exurgent viri loquentes perversa, ut abducant discipulos post se; propter quod vigilate, memoria retinentes quoniam per triennium nocte et die non cessavi cum lacrimis monens unumquemque vestrum. Et nunc commendo vos Deo et verbo gratie ipsius, qui potens est edificare et dare hereditatem sanctificatis hominibus.* Item, III Io., vox prelati ad subditos: *Maiorem horum non habeo gratiam, quam ut audiam filios meos in | veritate ambulare.*

Item subditis precipitur ut bene se habeant erga prelatos, prima ad Thessa. V: *Rogamus autem vos, fratres, ut noveritis eos qui laborant inter vos et presunt vobis in Domino et monent vos, ut habeatis illos abundantius in caritate, et propter opus illorum pacem habete cum eis.* Item ad Heb. ultimo: *Obedite prepositis vestris et subiacete eis. Ipsi enim pervigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri, ut cum gaudio hoc faciant et non gementes. Hoc enim non expedit vobis. Orate pro nobis!*

Quod meliores sunt prelati qui dantur a Deo quam qui ab hominibus eliguntur.

Notandum autem quod meliores sunt prelati qui dantur a Deo quam qui ab hominibus eliguntur, ut patet in beato Ambro-

sio et beato Nicholao et aliis multis, qui divinitus sunt electi, et in beato Severo archiepiscopo Ravennate, qui per columbam fuit electus, sicut et alii plures pontifices Ravennates. De quibus videtur Dominus predixisse, Iere. III : *Dabo vobis pastores iuxta cor meum, et pascent vos scientia et doctrina. Pascet unusquisque eos qui sub manu sua sunt,* Iere. VI. Quia igitur meliores sunt prelati qui dantur a Deo quam qui ab hominibus eliguntur, ideo dixerunt apostoli Domino, quando Mathyam in apostolum elegerunt, Act. I: *Tu, Domine, qui corda nosti omnium, ostende quem elegeris.* Verumtamen, si contingat subditos prelatos debere eligere, eligant eos secundum formam quam assignat beatus Bernardus dicens : « Tales eligendi sunt, qui regibus Iohannem exhibeant, Egyptiis Moysen, fornicantibus Finees, Heliam idolatris, Helyseum avaris, Petrum mentientibus, Paulum blasfemantibus, Christum negotiantibus ».

Quod prelati debent frequenter mutari propter tria.

Diximus supra quod conservatio religionum est frequens et conveniens mutatio prelatorum. Et hoc propter tria.

Primo, ex parte prelatorum, quia, quando diu presunt, nimis insolescunt, id est superbiendo stultizant ; quod patet in Saule, de quo legitur, I Reg. XIII : *Filius unius anni erat Saul, cum regnare cepisset,* id est anniculus quasi parvus, quia humilis fuit in principio regni, in tantum ut, cum querebatur ad regnum, *absconditus est domi.* Cui postea Samuel dixit, I Reg. XV: *Nonne, cum parvulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es ? Unxitque te Dominus in regem super Israel.* Vide quomodo humilitas exaltavit eum. Quando autem violenter voluit tenere regnum, a Samuele audivit, I Reg. XV: *Proiecit te Dominus ne sis rex super Israel.* Et post pauca: *Scidit Dominus regnum Israel a te hodie et tradidit illud proximo tuo meliori te.* Sequitur in XIII capitulo: *Duobus autem annis regnavit super Israel,* hoc est iuste rexit populum, in reliquis regni annis quasi tyrannus fuit et non rex. Tyrannus est qui violenta dominatione populum premit.

Secundo, ex parte subditorum, quia magna consolatio fit subditis qui habent malum prelatum, quando removetur ab eis. Ideo congregationi subditorum promittit Dominus dicens, Ys. X: *In die illa auferetur onus de humero tuo et iugum eius de collo tuo, et computrescet iugum a facie olei.*

Tertio, ex parte iterum prelatorum, quia, si boni sunt, non est congruum quod bonitas eorum debeat eis nocere. Ideo magna consolatio est eis, vel debet esse, quando non *impo*nuntur *homines super capita* sua et quando a malis subditis separantur, sicut separavit se beatus Benedictus ab illis monachis qui eum toxicare volebant. Tunc quilibet bonus prelatus a malis subditis separatus potest dicere verbum quod dixit Iacob, Gen. XXX: *Iustum est ut aliquando provideam etiam domui mee.*

De Tyberio, qui raro procuratores mutabat.

Si quis autem dederit instantiam de Tyberio, qui raro procuratores mutabat, poterimus optime respondere, dando et nos instantiam nostram. Sed prius historiam Tyberii videamus: Exemplum

Refert Iosephus quod Tyberius imperator in omnibus negotiis suis morosus erat. | Unde, cum statueret procuratores in provintiis, vix aut nunquam mutabat eos. Quod cum sepius quesitum esset ab eo, quare scilicet non mutaret procuratores, respondit se in hoc parcere plebecule. Scientes enim procuratores se ad modicum habituros procurationem, emungunt usque ad sanguinem et tantó dominantur gravius, quantó brevius. Qui recentes superveniunt dissipant quicquid inveniunt. Quod ostendit exemplo cuiusdam vulnerati, qui cum iaceret in via nec amoveret multitudinem muscarum a vulnere, superveniens alter putavit quod omitteret ex imbecillitate et abegit muscas, que cooperuerant vulnus. Ad quem ille vulneratus: « Malefecisti michi, quia musce quas amovisti iam plene erant sanguine et partius molestabant me. Que superveniunt recentes acrius pungent me ». Sic procuratores et officiales recenter substituti acrius in subditos deseviunt.

Dicimus, de isto exemplo Tiberii, quod Tiberius bene faciebat, raro procuratores mutando, quia revera procuratores noviter instituti, cum constat eis quod cito a procuratione removeri debent, exhauriunt marsupia subditorum et emungunt quicquid possunt, cognoscentes quod modicum tempus habent et quod ultra non poterunt villicare. Secus autem est de his qui habent conscientiam et Deum pre oculis. Nam nos videmus diebus nostris quod in Ytalia in civitatibus capitanei et potestates bis in anno mutantur, et optime faciunt iu||stitiam et regimina sua. Iurant enim, quando veniunt, servare statuta que a sapientibus civitatis, ad quam veniunt, ordinata fuerunt. Insuper habent iudices et sapientes secum, qui reguntur lege maiorum, quorum consilio faciunt universa. Nam sicut *stultorum infinitus est numerus*, sic *multitudo sapientum sanitas est orbis terrarum*. Igitur si seculares bene regunt civitates in paucis diebus, quanto magis religiosi, qui habent regulam et statuta maiorum et conscientiam et Deum pre oculis, sua regimina poterunt bene facere ?

Quod frequens mutatio prelatorum conservatio est religionum et consolatio subditorum.

Itaque propter rationes predictas conservatio religionum est frequens mutatio prelatorum. Quantum ad hoc capitulum, satis sit dictum; transeamus ad aliud. Et poterit totus tractatus iste, qui pertinet ad fratrem Helyam, appellari «Liber de prelato». In quo posuimus defectus fratris Helye et malorum prelatorum et sufficientias bonorum. Nam contraria iuxta se posita magis elucescunt. Unde poeta :

Versus

Namque per oppositum noscitur omne bonum.
Non sine felle suo dulcet fortuna nec albet
absque nigredine, nec mons sine valle fuit.

Hinc Ieronimus dicit : « Nisi enim ex comparatione virtutum vitium non ostenditur ».

De superfluo modo vivendi quem frater Helyas habebat.

Porro septimus defectus fratris Helye fuit quia nimis volebat splendide et delitiose et pompatice vivere. Raro enim ibat quoquam, nisi dumtaxat ad papam Gregorium nonum et ad imperatorem Fridericum secundum, quorum intimus erat, et ad Sanctam Mariam de Portiuncula, in quo loco beatus Franciscus Ordinem fratrum Minorum inchoavit, et ibi obiit, et ad conventum Assisii, ubi beati patris | Francisci corpus venerationi habetur, et ad locum Celle de Cortona, qui est locus pulcherrimus et delectabilis quem in episcopatu Aretino fecit fieri de industria. Aut enim inveniebatur ibi aut in conventu Assisinate. Et habebat palafrédos pingues et quadratos ; et semper ibat eques, etiam si transibat ab una ecclesia ad aliam per dimidium miliare, faciens contra regulam, que dicit quod fratres Minores « non debeant equitare, nisi manifesta necessitate vel infirmitate cogantur ». Item domicellos habebat pueros seculares, sicut habent episcopi, vestitos diversicoloribus indumentis, qui ei in omnibus assistebant et ministrabant. Item raro comedebat in conventu cum aliis fratribus, sed semper seorsum in camera sua solus, iuxta verbum illius avari, Eccli. XI : *Inveni requiem michi, nunc manducabo de bonis meis solus* ; que erat rusticitas maxima, secundum meum iuditium, quia

nullius sine sotio Versus
iocunda fit possessio.

Item specialem coquum habebat in conventu Assisii, fratrem Bartholomeum Paduanum, quem vidi et cognovi, qui cibos delicatissimos faciebat. Hic inseparabiliter ei adhesit, quousque ipse Helias ultimum diem clausit. Sic fecerunt omnes alii qui de familia sua fuerunt. Nam familiam habuit specialem XII vel XIIII fratrum, quos in loco Celle de Cortona secum tenebat, et nunquam mutaverunt habitum ; et post mortem mali pastoris vel potius seductoris, quando cognoverunt se deceptos, ad Ordinem sunt reversi. Item habuit Helyas in societate sua quemdam Iohannem, | qui dicebatur de Laudibus, qui frater laycus erat, durus et

acer et tortor et pessimus carnifex. Dabat enim disciplinas fratribus sine misericordia ex precepto Helye, ut videretur illud impletum, Eccli. X: *Secundum iudicem populi sic et ministri eius, et qualis rector est civitatis, tales et inhabitantes in ea.*

De sagacitatibus fratris Helye, quibus nitebatur dominium Ordinis violenter tenere.

Octavus defectus fratris Helye fuit quia violenter voluit tenere dominium Ordinis; quod ut melius tenere posset, plures sagacitates habebat: primam, quia frequenter mutabat ministros, ne nimis radicati fortius insurgerent contra ipsum; secundam, quod illos fratres faciebat ministros, quos reputabat amicos; tertiam, quia non faciebat capitula generalia nisi particularia, id est cismontanorum. Non enim vocabat ultramontanos ministros, timens ne deponeretur ab eis. Sed quando Domino placuit, a quo cuncta bona procedunt, tam isti quam illi pariter congregati deposuerunt eum, ita ut posset dicere illud Iere., Tren. I: *Vocavi amicos meos, et ipsi deceperunt me.* Ad hoc autem, ut ista congregatio in generali capitulo fieret omnium ministrorum ad deponendum Helyas, multum laboravit frater Arnulfus Anglicus ex Ordine Minorum, homo sanctus et litteratus et zelator Ordinis et promotor; erat enim tunc temporis penitentiarius in curia domini Gregorii pape noni.

Quod post depositionem fratris Helie primo facte fuerunt constitutiones generales in Ordine fratrum Minorum.

Nonus defectus fratris Helye fuit quia, cognoscens quod contra eum congregabantur ministri, misit obedientias per totam Ytaliam omnibus fratribus laycis fortibus quos reputabat amicos, ut ad generale capitulum accedere non negligerent. Sperabat enim quod cum baculis eum deberent defendere. Quod intelligens, frater | Arnulfus ordinavit, cum papa Gregorio, quod

ad capitulum generale non venirent nisi illi fratres quibus ex regula incumbebat, cum sociis ydoneis et discretis ; et fecit cassari omnes obedientias missas laycis ab Helya. Et ipsemet papa capitulo interfuit et audivit voces fratrum de depositione Helye et de electione successoris, generalis ministri fratris Alberti Pisani. Et in illo capitulo facta est maxima multitudo constitutionum generalium, sed non erant ordinate ; quas processu temporis ordinavit frater Bonaventura generalis minister, et parum addidit de suo, sed penitentias taxavit in aliquibus locis. Item, eodem anno, post illud capitulum facta est gravissima solis eclipsis, ut vidi oculis meis, de qua infra suo loco dicemus.

Item frater Helyas, cum adhuc minister generalis existeret, videns quod universale capitulum Ordinis contra eum congregabatur, misit dicendo per loca fratrum ut singulis diebus in capitulis suis congregati fratres post *Pretiosa* alternatim intelligibiliter legendo dicerent illum psalmum : *Qui regis Israel, intende,* pro eo quod sub methafora vinee videtur facere de Ordine mentionem, ibi : *Vineam de Egypto transtulisti, eiecisti gentes et plantasti eam. Dux itineris fuisti in conspectu eius et plantasti radices eius, et implevit terram. Operuit montes umbra eius, et arbusta eius cedros Dei. Extendit palmites suos usque ad mare, et usque ad flumem propagines eius.* Et breviter totus psalmus videtur ad religionem beati Francisci et Ordinem pertinere. Et habet tot versus, quot annis beatus Franciscus vixit in Ordine, scilicet XX. Et quod ibi dicitur : *Exterminavit eam aper de silva, et singularis ferus depastus est eam,* hoc absque dubio ad malum generalem ministrum Ordinis cognoscitur pertinere, qualis fuit Helyas, qui fuit de||structor et exterminator et dissipator Ordinis fratrum Minorum. Et nota quod nullus fuit malus generalis minister in Ordine fratrum Minorum nisi ipse ; et in hoc fuit deceptus, quia credidit semper tenere dominium Ordinis, sicut facit papa Romanus quamdiu vivit. Ille autem versiculus, qui in predicto psalmo habetur, scilicet : *Fiat manus tua super virum dextere tue et super filium hominis, quem confirmasti tibi,* ad bonum generalem refertur, quales fuerunt omnes alii preter Helyam.

Diximus ergo diebus illis predictum psalmum ante generale

capitulum bene per integrum mensem ; quod nec postea nec ante fieri vidi. Quod si fieret ante quodlibet generale capitulum, non reputarem incongruum, maxime autem post generalis ministri decessum. Et post psalmum et *Gloria Patri* et *Sicut erat* diceretur antiphona: *Plange, turba paupercula*; versus: *Ora pro nobis, beate Francisce*; oratio: *Deus qui Ecclesiam tuam beati Francisci.* Aliis autem temporibus, quando generalis vivit, dicatur post psalmum versus: *Fiat manus tua super virum dextere tue*; responsorium : *Et super filium hominis, quem confirmasti tibi. Domine, exaudi orationem meam. Dominus vobiscum*; oremus : *Omnipotens sempiterne Deus, miserere famulo tuo ministro nostro* et cet. *Vota, quesumus, Domine, supplicantis populi celesti pietate prosequere, ut et que agenda sunt videant et ad implenda que viderint convalescant. Per Christum Dominum nostrum.*

Quod papa Gregorius nonus excommunicavit fratrem Heliam eo quod imperatorem Fridericum excommunicatum sequebatur.

Decimus defectus fratris Helye fuit quia, postquam fuit absolutus a generali officio, nec humiliter nec patienter se habuit, sed imperatori Friderico a Gregorio papa nono excommunicato totaliter adhesit, equitando cum ipso et cum eo morando in habitu Ordinis cum quibusdam fratribus qui erant de familia sua; quod redundabat in scandalum pape, in scanda|lum Ecclesie et in scandalum Ordinis sui, presertim quia imperator excommunicatus iam erat, et illis diebus obsedit Faventiam et Ravennam, et iste miser semper in imperatoris exercitu morabatur, dando imperatori consilium et favorem. Rusticis vero et aliis secularibus usque adeo malum dedit exemplum, ut illud Eccli. XIX videretur impletum : *Tolletur de numero anima eius, et extolletur in exemplum maius.* Nam rustici et pueri et puelle, quotiens obviabant fratribus Minoribus, per vias in Tuscia, ut centies audivi, cantabant :

Hor atorno fratt'Helya,
ke pres'ha la mala via.

Et tristabantur boni fratres et irascebantur vere usque ad mortem, dum talia audiebant. Videbant enim illud Dominicum verbum impletum, Mat. V: *Vos estis sal terre. Quodsi sal evanuerit, in quo salietur? Ad nichilum valet ultra, nisi ut mittatur foras et conculcetur ab hominibus.* Igitur propter predicta provocatus papa Gregorius excommunicavit Heliam.

Undecimus defectus fratris Helye fuit quia infamatus fuit quod intromitteret se de alchimia. Revera, ubicumque audiebat aliquos fratres esse in Ordine, qui in seculo aliquid de materia illa sive de artifitio illo scivissent, mittebat pro eis et retinebat eos secum in palatio Gregoriano. Fecerat enim papa Gregorius nonus magnum palatium fieri in loco fratrum Minorum de Assisio, tum propter honorem beati Francisci, tum etiam ut ibi habitaret, quando veniret Assisium. In illo ergo palatio plures erant camere et diverticula multa, in quibus Helyas retinebat iam dictos nec non et alios multos; quod erat quasi *phytonissam consul*ere. Sibi imputetur, viderit ipse! |

Quod frater Helyas voluit se excusare de defectibus suis Ordinem infamando.

Duodecimus defectus fratris Helye fuit quia, postquam erat depositus et ibat cum imperatore vagabundus, quadam die venit ad quemdam locum fratrum Minorum et congregatis fratribus in capitulo cepit velle ostendere innocentiam suam et quomodo fratres iniuste deposuerant eum. Et sic exorsus est loqui: « *Timor quem timebam evénit michi, et quod verebar accidit. Nonne dissimulavi? Nonne silui? Nonne quievi? Et venit super me indignatio* », Iob III. Postmodum prosecutus est verba sua, sicut voluit et visum sibi fuit, semper se laudando et Ordinem vituperando. Et responsum fuit ei, consequenter ad omnia que dixerat, quia *tempus et responsionem cor sapientis intelligit*, Eccle. VIII. Dixit ergo respondens: « *Quod timet impius, veniet super eum; desiderium suum iustis dabitur*, Prover. X. Nec dissimulasti nec siluisti nec quievisti, sed Ordinem tuum vituperasti et personam tuam infamasti et malum exemplum secularibus dedisti et

totum mundum turbasti. Idcirco merito *venit super* te *indignatio*. Quia enim multa mala fecisti, *propterea circumdatus es laqueis, et conturbat te formido subita. Et putabas te tenebras non visurum et impetu aquarum inundantium non oppressum iri*, Iob XXII. Noveris itaque quod excusationem tuam nullo modo suscipimus, quia scriptum est, Eccli. XXXII : *Peccator homo vitabit correptionem et secundum voluntatem suam inveniet comparationem*. Sic tu, miser, excusas te, cum deberes cognoscere culpam tuam, quia Scriptura dicit, Eccli. XX: *Quam bonum | est correptum manifestare penitentiam! Sic enim effugies voluntarium peccatum*. Ecce imperatorem sequeris excommunicatum et Ordinem tuum dimisisti, cum Dominus dicat, Luc. IX : *Nemo mittens manum ad aratrum et aspiciens retro aptus est regno Dei*. Unde Apostolus, ad Phili. III : *Unum autem, que quidem retro sunt obliviscens, ad ea vero que sunt priora extendens me ipsum, ad destinatum prosequor, ad bravium superne vocationis Dei in Christo Iesu* ». Audiens hec Helyas respondit : « Ut video, non es meus amicus ». Respondit frater et dixit : « Vere non sum tuus amicus, quia Scriptura dicit, Eccli. XX: *Fatuo non erit amicus, et non erit gratia in bonis illius* ». Respondit Helyas et dixit : « Nonne times talia dicere ? ». Cui frater ait : « Non, quia ad honorem Dei mei et Ordinis mei loquor. Insuper et Sapiens in Prover. dicit, XXIX : *Qui timet hominem, cito corruet; qui sperat in Domino, sublevabitur*. Et Ys. LI : *Quis tu, ut timeas ab homine mortali et a filio hominis, qui quasi fenum ita arescet ?* Nonne, miser, ut dicit Sapiens in Prover. XVI, *melius* erat *humiliari cum mitibus quam dividere spolia cum superbis ?* ». Audiens hec Helyas erubuit et recessit confusus, nesciens quid respondere rationabiliter posset. Cum autem egrederetur, dixit ei frater : « *Egredere, egredere, vir sanguinum et vir Belial! Reddidit tibi Dominus universum* malum tuum, *et ecce premunt te mala tua, quoniam vir sanguinum es* et vir Belial », II Reg. XVI. Conversus Helyas dixit ei : « Quis te recepit ad Ordinem ? ». Cui frater : « Non tu, qui dimisisti religionem tuam et vadis vagabundus per mundum ; et ideo rustici de te cantant :

Hor || atorno fratte Helya,
ke preso ha la mala via.

Vade ergo viam tuam, frater musca, et considera quid Sapiens in Prover. dicit, XIIII : *In malitia sua expellitur impius, sperat autem iustus in morte sua*, qualis ero Domino concedente, quoniam *hec* est *requies mea in seculum seculi; hic habitabo, quoniam elegi eam.* De te autem Scriptura dicit, Eccli. XIII: *Que communicatio sancto homini ad canem?* Certe nulla, quia de sancto dicitur : *Tu autem in sancto habitas, laus Israel.* De canibus vero dicitur, Apoc. ultimo : *Foris canes et venefici et impudici et homicide et ydolis servientes et omnis qui amat et facit mendatium* ». Audiens hec Helyas obmutuit et recessit confusus. Quod iste, qui sic secure respondit fratri Helye, fuit frater Bonaventura de Furlivio, sicut ab ore suo audivi.

Quod frater Helyas nunquam Ordini suo voluit reconciliari.

Tertius decimus defectus fratris Helye fuit quia nunquam voluit Ordini suo reconciliari, sed semper usque ad ultimum diem vite sue permansit in pertinatia sua. Cum autem misisset ad eum frater Iohannes de Parma generalis minister fratrem Gerardum de Mutina, qui erat de primitivis fratribus et familiaris sibi, rogans eum ut amore Dei et beati Francisci et pro bono anime sue et pro bono exemplo dando rediret ad religionem suam, et ipse faceret ei omnem gratiam et misericordiam quam posset, respondit et dixit fratri Gerardo : « Tot bona audivi de illo venerabili patre Iohanne de Parma, quod non recusarem proicere me ad pedes suos et dicere meam culpam, confidens de benignitate ipsius ; sed sollicitus sum propter ministros provinciales quos offendi, ne illudant michi ponendo | me in compedibus et in carcere et dando michi *panem artum et aquam brevem.* Insuper, quia curiam Romanam offendi, constat michi quod cardinalis qui est Ordinis gubernator intromitteret se de penitentia michi danda. Nolo etiam perdere gratiam imperatoris, quam habeo ». Igitur frater Gerardus de Mutina fuit tota die integra in loco Celle de Cortona in familiari colloquio cum fratre Helya et laboravit quantum potuit ut eum attraheret et converteret cum tota fami-

lia sua, ut preceptis Ordinis obedirent, iuxta verbum quod scriptum est, Prover. XXI: *Excogitat iustus de domo impii, ut detrahat impios a malo.* Et Iacobi ultimo: *Fratres mei, si quis ex vobis erraverit a veritate, et converterit quis eum, scire debet quoniam qui converti fecerit peccatorem ab errore vie sue salvabit animam suam a morte et operit multitudinem peccatorum.* Laboravit itaque frater Gerardus incassum quia noluit consentire Helyas propter rationes predictas, et ut impleretur verbum quod scriptum est: *Noluit benedictionem, et elongabitur ab eo*; et Apoc. ultimo: *Qui nocet, noceat adhuc, et qui in sordibus est, sordescat adhuc.* Porro frater Gerardus totam sequentem noctem ibidem duxit insomnem, et, ut retulit postea, videbatur sibi quod demones per domum et locum per totam noctem sicut vespertiliones discurrerent; audiebat enim eos voces emittere, *et timor* et tremor *irruit super eum,* et *inorruerunt pili carnis* sue, *et omnia ossa* eius *perterrita sunt,* Iob IIII. Et mane facto et vale dicto recessit festinanter | cum socio, et que viderat et audierat omnia per ordinem retulit generali.

Igitur processu temporis mortuus est frater Helyas. Excommunicatus erat prius a papa Gregorio nono. Si fuit absolutus et si bene ordinavit de anima sua, modo cognoscit. Viderit ipse! Nam, sicut scriptum est de Deo, I ad Timo. II, quod *vult omnes homines salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire,* sic etiam scriptum est quod *non salvat impios,* Iob XXXVI. Sunt enim nonnulli qui nolunt continuare bonam vitam, et in fine sperant concordare cum Deo, sed inveniunt se deceptos, ut dicit Apostolus, ad Ro. I: *Sicut non probaverunt Deum habere in notitiam, tradidit eos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea que non conveniunt,* scilicet ut desperent. Ideo dicit Beda: « Quia homo noluit bene facere, dum potuit, inflictum est ei ut non possit, dum velit ». Unde Dominus, Deutero. XXXII: *Abscondam faciem meam ab eis et considerabo novissima eorum.* Item Iere. XVIII: *Dorsum et non faciem ostendam eis in die perditionis eorum.* Et hoc non sine causa, quia idem fecerunt michi, ut habetur Iere. II: *Verterunt ad me tergum et non faciem.* Aliter vero facit cum iustis. Unde Tobias II: *Filii sanctorum sumus et vitam illam expectamus, quam Deus daturus est his qui fidem suam nunquam mutant ab eo.*

Beda

Porro, processu temporis, quia *omni negotio tempus est et oportunitas*, ut dicitur Eccle. VIII, quidam custos fecit corpus fratris Helye exhumari et in sterquilinium proici, secundum quod de Ioachym, filio Iosie, rege Iuda, dictum fuit a Ieremia, XXII: *Sepultura asini sepelietur, putrefactus et proiectus extra portas Ierusalem.*

Si autem aliquis querat cui, quantum ad effigiem corporis, similis fuit iste frater Helyas, dicimus quod totaliter assimilari | potest fratri Ugoni de Regio, qui dictus est Hugo Paucapalea, et fuit magister in gramatica in seculo et magnus truphator et magnus prolocutor et in Ordine fratrum Minorum sollemnis et optimus predicator, et qui mordaces Ordinis confutabat et confundebat predicationibus et exemplis. Nam quidam magister Guido Bonattus de Furlivio, qui se philosophum et astrologum esse dicebat et predicationes fratrum Minorum et Predicatorum vituperabat, ita ab eo fuit confusus coram universitate et populo Liviensi, ut toto tempore quo frater Ugo fuit in partibus illis, non solum non loqui, verum etiam nec apparere auderet. Hic erat totus plenus proverbiis, fabulis et exemplis, et optime sonabant in ore suo, quia hec omnia reducebat ad mores, et habebat linguam disertam et gratiosam, et libenter audiebatur a populo. Ministri vero et prelati Ordinis non diligebant eum, eo quod parabolice loqueretur et confundebat eos proverbiis et exemplis. Sed parum curabat de talibus, quia homo optime vite erat.

Et hec de fratre Helya dicta sufficiant. Quia enim intentionis nostre fuit loqui de generalibus ministris Ordinis beati Francisci, cum tempus occurreret oportunum, et Helias, qui fuit unus ex illis, qui etiam me recepit ad Ordinem, grandem materiam historie continebat, ideo me prius volui expedire de ipso, ut, eius deposita sarcina, facilius historiam prosequerer inchoatam. Recepit enim me frater Helyas anno Domini MCCXXXVIII, indictione XI. Iam nunc ad sequentem millesimum accedamus.

EXPLICIT LIBER DE PRELATIS

IN QUO MULTA UTILIA CONTINENTUR
TAM DE BONIS QUAM DE MALIS PRELATIS

De magna eclypsi solis.

Anno Domini millesimo CCXXXIX excommunicatus est Fridericus imperator a papa Gregorio nono. Devicti sunt Gallici ultra mare. Depositus est frater Helyas generalis minister Ordinis fratrum Minorum, et substitutus est frater Albertus Pisanus. Facta est solis eclipsis, in qua sol orribiliter et terribiliter obscuratus fuit; et stelle apparuerunt, ut vidi oculis meis ego frater Salimbene de Parma, cum essem in civitate Lucensi, que est civitas Tuscie; et iam in Ordine fratrum Minorum steteram per annum unum et tantum plus, quantum est a festo Purificationis usque ad diem qua sol obscuratus fuit, in sexta feria, in hora nona, in mense Iunii, tertio die intrante; et videbatur quod esset nox obscura; et omnes homines et mulieres magnum timorem habuerunt et ibant amentes cum magna tristicia et pavore. Et multi timore percussi venerunt ad confessionem et penitentiam fecerunt de peccatis suis. Et pacem fecerunt adinvicem qui discordes erant. Et dominus Manfredus de Cornaçáno de civitate Parmensi, qui erat potestas Lucensis tunc temporis, accepit crucem in manibus suis et processionaliter ibat per civitatem Lucensem cum fratribus Minoribus et aliis religiosis et clericis, et predicabat ipse potestas de passione Christi et faciebat pacem inter discordes. Hec [vidi oculis] meis, quia ibi eram; et frater meus frater Guido de Adam mecum erat ibidem, et frater Egidius Fassus de Parma similiter; et dominus Dommafol de Mijano et dominus Iacobus de Maluso, consobrinus matris mee, advocati erant sive assessores | predicti domini Manfredi potestatis Luce. Hic dominus Manfredus precipuus benefactor erat fratrum Minorum cum domina Áuda, uxore sua, que erat soror domini Bertoli Tavernerii. Hec vidi oculis meis in loco fratrum Minorum de Medhexána, in quo castro erant alii nobiles milites et nobiles domine, que multa bona fratribus Minoribus contulerunt. Retribuat eis Dominus in retributione iustorum!

De operibus imperatoris Frederici secundi.

Eodem millesimo imperator Fridericus obsedit castrum Plumátium et castrum Crevacóri cum Parmensibus et Mutinensibus et cum CC militibus Reginis et mille peditibus, in mense Iulii, Augusti et Septembris. Et destructa fuerunt ambo dicta castra, que Bononiensium erant. Inde exivit proverbium, ut dicerent hi qui in ludo scaccorum ludebant: « Scaccò per Vignola aven Plumaço ». Et eodem anno, dum imperator staret in obsidione castrorum Plumatii et Crevacóri cum Parmensibus, Mutinensibus et Reginis, Bononienses venerunt et combusserunt burgum Sancti Petri extra civitatem Mutine usque ad dictam portam dicte civitatis. Eodem millesimo debellati sunt Bononienses apud Vignolam a Mutinensibus et Parmensibus, et multi necati et submersi sunt in flumine, et multi ducti captivi. Rebellaverunt quidam principes et barones in Marchia Trivisina, ex quibus principalis fuit Aço marchio Estensis cum parte sua, et Trivixani.

Anno Domini MCCXL mortuus | est frater Albertus Pisanus, generalis minister Ordinis fratrum Minorum, et substitutus est frater Aymo Anglicus, siquidem frater Helyas appostataverat adherens Friderico. Et eodem anno, in mense Ianuarii, die XVI intrante dicto mense congelavit flumen Padi, ita quod homines transibant equestres et pedestres ab utraque parte dicti fluminis.

De obsidione Ferarie, et quod Feraria Romani pontificis est sive Romane Ecclesie.

Et eo anno obsessa fuit Feraria in mense Februarii et Marcii et Aprilis a marchione Hestensi, qui dicebatur Aço, et a Gregorio de Monte Longo legato in Lombardia et a duce Veneciarum. Et omnes isti fuerunt ibi cum magno exercitu. Et tunc erat dominus Raymundus de Sesso potestas Feriare civitatis. Et Ferarienses reddiderunt dictam civitatem cum domino Salinguerra dictis dominis Gregorio de Monte Longo et marchioni et duci. Et missus

est dominus Saginguerra Venecias captus, et alii nobiles de parte sua cum eo. Et stetit dictus Salinguerra in confinibus in civitate Venetiarum et mortuus est ibi et sepultus. Potens homo fuit et famosus et nominatus et magne sapientie reputatus. Dominium Ferarie optime habuit, sicut Guillielmus de Markesella condam habuerat et marchioni Hestensi dederat, qui prius in Feraria nichil quod suum esset habebat.

Revera civitas Ferarie Romani pontificis est et terra Ecclesie; et hoc audivi centies, quia septem annis ibi habitavi, et etiam ab ore pape Innocentii quarti in plena predicatione hoc audivi, quia semper tangebam eum, quando super fenestram palatii episcopi Ferarie predicabat. Porro dominus Salinguerra solitus erat dicere : « *Celum celi Domino, terram autem dedit filiis hominum* », quasi per hoc volens gloriari quod potens esset in terris; et tamen in aquis Venetiarum mortuus est; et cum esset sapiens, fili|um habuit stultum, sicut Salomon Roboam, de quo dixit, Eccle. II : *Habiturus heredem post me, quem ignoro utrum sapiens an stultus futurus sit* et cet. Hic dictus est Iacobus Torrellus, qui et ipse proverbium suum solitus erat dicere : « L'asen dà per la paré : botta dà, botta receve ». Quod est dicere : « Asinus percutit per parietem, quando recalcitrat : ictum dat et ictum recipit », id est : « percussuram dat et percussuram recipit ». Quod rustici sapientissimum verbum reputabant, eo quod de papa et imperatore dictum esse credebant, qui tunc temporis discordes erant adinvicem. Et tunc temporis erat papa Gregorius nonus et imperator Fridericus secundus.

De Paulo Traversario de Ravenna.

Et capta est Ravenna a dicto imperatore, postquam mortuus est Paulus Traversarius. Et nota quod in Ravenna antiquitus fuerunt IIII nobilia casalia, sicut in Pontificali Ravenne pluries legi. Habitavi enim ibi per quinquennium. Et omnia illa casalia, que erant nobiliora et super alia, ad nichilum sunt redacta ; quorum ultimum, quod plus duravit, fuit casale domini Pauli

Traversarii, quod diebus meis omnino defecit. Fuit autem Paulus Traversarius pulcherrimus miles et magnus baro et ditissimus valde et dilectus a civibus. Verumtamen habuit emulum et contradicentem sibi quemdam Anastasium in Ravenna. Porro dominus Paulus filium habuit ex quo remansit filia non legittime nata, que dicta est Traversaria, a casali suo nomen sortita. Hanc sepe vidi. Et fuit pulcherrima domina et bene ‖ morigerata, mediocris tamen stature, id est nec nimis longa nec nimis parva.

De domino Thomasio de Foliano, quem papa Innocentius IIII fecit comitem Romagnole.

Hanc papa Innocentius quartus legittimavit, ut posset hereditare, et dedit eam in uxorem domino Thomasio de Foliano, qui erat de Regio et attinebat sibi, quem etiam in Romagnola comitem fecit, et placuit Ravennatibus. Genuit autem dominus Thomasius ex ea filium nomine Paulum, quem vidi pulcherrimum puerum et spetiosum valde ; qui cum pervenisset ad bivium pytagorice littere, ultimum diem clausit. Cumque devenisset ad mortem, instituit sibi heredem dominum Matheum de Foliano, qui processu temporis bona occupavit ipsius.

De domino Stepháno, filio regis Ungárie, qui multa perpessus est infortunia.

Sane post mortem domini Thomasii uxor que fuerat eius iterum est maritata ; quam in uxorem accepit nepos marchionis Hestensis, scilicet dominus Stephánus, filius regis Hungárie, sancte Elysabeth frater, sed non ex eadem matre, sed tantum ex patre. Qui genuit ex ea filium spetiosum, qui processu temporis mortuus est ; et uxor domini Stepháni mortua est et sepulta in sepulcro domini Pauli Traversarii, in ecclesia Sancti Vitalis in Artica apud Ravennam. Ipse vero dominus Stephánus postmodum ivit Venetias et ibi in altissima paupertate et summa miseria ultimum

diem clausit. Et ut tradidit Iosephus, de Herode Agrippa loquens : « Non erat homo, in quo mutabilitas fortune adeo posset deprehendi », et exemplificat de tribus eius infortuniis : sic de domino Stepháno possumus | exemplificare.

Primo, in hoc male contigit ei, quia, post mortem Andree regis Hungárie, mater eius de Hungária fugit pregnans, timens ne interficeretur ab Húngaris, sicut aliam reginam occiderant, scilicet sancte Elysabeth matrem.

Secundo, quia imposuerunt ei quod ex Dionisio quodam conceperat ; et ideo filii regis Hungárie fratrem eum non appellabant nec ad habendam paternam hereditatem admittebant. Et hoc dubium multis annis apud regem Hungárie fuit. Et multi fratres Minores de Hungária, qui transibant per Ferariam, volebant ipsum videre et dicebant quod regi Hungárie, patri suo, in habitudine corporis optime similis videbatur.

Tertio, quia, cum nutriretur Ferarie in marchionis Hestensis curia, et speraretur quod ei, propinquitatis iure, deberet succedere tamquam filius neptis, filie Aldevrandini fratris, portatus fuit quidam [puer parvus de Apulia supra asinum vel sumarium, natus ex quadam nobili muliere de Neapoli et ex quodam Rainaldo principe, quondam filio Açonis marchionis Estensis de Ferraria, ut tunc dictum fuit; quem Rainaldum] imperator obsidem tenebat in vinculis [in civitate Neapoli]. Si fuit res fictitia, malitiose composita, an veritas, ignoro. Verum quomodocumque fuerit, Stephánus de Feraria fuit expulsus et habitavit Ravenne.

De domino Opiçone marchione Hestensi, et de origine et operibus eius.

Puer vero [noviter conductus] dominium tenuit marchionis Hestensis. Et factus est pessimus homo, imitatus Icilinicos mores. Nam matrem propriam submergi fecit in aquis Adriaticis vel in vallibus, | eó quod erubescebat matrem se talem habuisse, que lavandaria extiterat. Nam ioculatores ei de hac [macula] verecundiam faciebant, [eo quod] illegittime natus esset, et quod [mat]rem ignobilem habuisset. Aliqui dixerunt istum

Opiçonem filium fuisse Açonis marchionis Hestensis . . . erat domine Beatricis . . . temporis . . . nos . . . Quod si . . . fuit sibi pater . . . illi . . . Hestensi. Et tamen prefuit . . . Notandum presertim . . . Malaspina . . . Constantia tribus vicibus maritata. Hic est Opiço Hestensis marchio, qui modo in Feraria dominatur, qui peccatis suis facientibus factus est monoculus. Nam cum in Parasceue in hastiludio luderet, ab hastili haste fracto dexstrum oculum sibi destruxit et lumen ex toto amisit. Faciebat enim talia amore cuiusdam muliercule que presens aderat. Item dictum fuit de eo quod filias et uxores tam nobilium quam ignobilium de Feraria constupraret. Item diffamatus fuit quod proprias sorores cognoverit nec non et sororem uxoris. Item illos de [Fontana], qui eum nutrierant et sublimaverant et exaltaverant, destruxit et delevit et de Feraria expulit. Multa alia mala fecit, et multa a Deo recipiet, nisi convertatur ad ipsum.

Cum domino Octobono, qui postea papa Adrianus fuit, talem habuit amiciciam, quod propinquam eius accepit uxorem, ex qua tres filios genuit et filiam unam. Et fuit primogenitus eius Aço, qui uxorem habuit de parentela pape Nicholai tertii, natione Romani, qui dicebatur prius dominus Iohannes Gaietanus, cum cardinalis existeret; et remansit cardinalis dominus Matheus Rubeus, filius domini Ursi, fratris germani pape. Iste Matheus Rubeus est Ordinis fratrum Minorum secundum eorum regulam gubernator, protector et corrector; et papa Nicholaus assignavit eum et Ordini dedit, cum prius dominum Ieronimum | petivissent, qui fuerat generalis minister eorum.

Secundus cardinalis de parentela pape fuit dominus Iacobus de Columna, qui totaliter est amicus Ordinis fratrum Minorum. Et cum esset iuvenis et persona privata, id est non habens aliquam dignitatem, a Bononia, ubi studebat, venit Ravennam causa devotionis, ut ecclesias visitaret, quia in Ravenna per totum mensem Maii sunt in ecclesiis maxime indulgentie, et multi vadunt illuc de diversis partibus mundi, ut indulgentiam, quam semper optaverunt, piis supplicationibus consequantur. Venit ergo Ravennam dominus Iacobus causa predicta; et habitabam Ravenne tunc temporis in conventu fratrum Minorum ecclesie Sancti Petri

Maioris, in qua corpus sancti Liberii per columbam electi venerationi habetur, et fui ei assignatus socius et duxi eum ad omnia sanctuaria intus et extra, id est per civitatem et extra.

De fratre Latino, qui fuit cardinalis et legatus in Lombardia, et de constitutionibus suis.

Tertius cardinalis de parentela pape Nicholai tertii fuit dominus Latinus ex Ordine fratrum Predicatorum. Hic, quantum ad similitudinem corporis, Petro Capritio de Lambertinis de Bononia similis videbatur, secundum meum iuditium.

Hunc papa Nicholaus fecit legatum in Lombardia et in Tuscia et in Romagnola ; et turbavit mulieres omnes cum quadam constitutione quam fecit ; in qua continebatur quod mulieres haberent vestimenta curta usque ad terram et tantum plus, quanta est unius palme mensura. Trahebant enim prius caudas vestimentorum per terram longas per brachium et dimidium. De quibus dicit Patecclus :

Et trappi longhi, ki la polver menna.‖

Et fecit hoc per ecclesias predicari et imposuit mulieribus sub precepto, et quod nullus sacerdos posset eas absolvere, nisi ita facerent ; quod fuit mulieribus amarius omni morte. Nam quedam mulier familiariter dixit michi quod plus erat ei kara illa cauda quam totum aliud vestimentum quo induebatur. Insuper cardinalis Latinus precepit in illa constitutione quod omnes mulieres, tam iuvencule sive domicelle quam maritate et vidue et matrone, in capitibus vela portarent. Quod grave horribiliter fuit eis. Sed isti tribulationi remedium invenerunt, quod minime potuerunt caudis. Nam vela faciebant fieri de bisso et serico, auro intexta, cum quibus in decuplum melius apparebant et magis ad lasciviam videntium oculos attrahebant.

Quartus cardinalis de parentela pape Nicholai fuit dominus Iordanus, frater germanus pape, homo parve litterature et quasi

laycus. Sed *quia caro et sanguis revelavit* hoc pape, ideo fecit istos IIII cardinales de parentela sua. Edificavit enim Sion in sanguinibus, sicut et aliqui alii Romani pontifices fecerunt aliquando ; de quibus dicit Micheas III: *Qui edificatis Sion in sanguinibus et Ierusalem in iniquitate.*

Credo certissime in conscientia mea, et est michi firmiter persuasum, quod mille fratres Minores sunt in Ordine beati Francisci, cuius Ordinis modicus et infimus frater sum ego, qui magis ydonei essent ad cardinalatum habendum, ratione scientie et sancte vite, quam multi qui ratione parentele a Romanis pontificibus pluries sunt promoti. Non longe petatur exemplum. Papa Urba|nus quartus, natione Trecensis, ad cardinalatum promovit dominum Angérum, nepotem suum, et sublimavit et exaltavit eum super omnes cardinales curie quantum ad divitias et honores ; et erat prius vilis scolaris, in tantum ut etiam aliorum scolarium, cum quibus studebat, carnes a macello portaret. Et processu temporis repertum est quod filius pape esset. Et ita promovent et exaltant basstardos sive spurios suos et dicunt quod sunt nepotes sui, fratrum suorum filii. Non sic fecit beatus Iob, qui de se ipso dicit, XXXI : *Si abscondi quasi homo peccatum meum et celavi in sinu meo iniquitatem meam.* Et certe isti tales, cum promoti sunt ad dominium et dignitates et habent divitias et accessum ad papam, maximi reputantur. Sed audi remedium in consolationem de aliquo prebendato qui in filiis spuriis delectatur, Iob 27 : *Si multiplicati fuerint filii eius, in gladio erunt; et nepotes eius non saturabuntur pane.* Igitur . . . dilig[itur], pro [eo] quod turpis [est] et [defor]mis nec non et gibbosa et illegittime nata.

Porro quartum infortunium domini Stephani fuit quia domina Traversaria, uxor eius, ex qua in civitate Ravenne et per Romagnolam habebat divitias, gloriam et honorem, unâ cum filio ex ea progenito ultimum diem clausit. Quocirca oportuit eum ire Venecias ad habitandum, | et ibi in magna paupertate et miseria ultimum diem clausit. Ideo dicit Iob XXI : *Iste moritur robustus et sanus, dives et felix. Viscera eius plena sunt adipe, et medulis ossa illius irrigantur. Alius* quidem *moritur in amaritudine*

anime sue absque ullis opibus. Et tamen simul in pulvere dormient, et vermes operient eos.

De Guillielmotto Apulo, qui domino Paulo Traversario in hereditate successit.

Post hec, scilicet post mortem domini Stephàni, venit quidam Guillielmottus de Apulia cum quadam pedissequa, que prius Paschetta dicebatur, et imposuit ei nomen Aycam et dicebat eam uxorem suam esse et domini Pauli Traversarii filiam. Revera imperator Fridericus acceperat Aicam domini Pauli Traversarii filiam et miserat eam obsidem in Apuliam. Postmodum vero iratus imperator contra patrem ipsius puelle fecit eam precipitari *in fornacem ignis ardentis*, et sic animam celo dedit. Nam quidam frater Minor, nobilis homo de Ravenna, frater domini Segnorelli, qui in Apulia habitabat, nomine Ubaldinus, presens fuit et eam in confessione audivit. Et erat pulcherrima domina ; nec mirum, quia patrem pulcherrimum habuit. Vide Paulum Traversarium et vide regem Iohannem, et diiudica, si potes, quis pulchrior sit eorum.

Ista vero Paschetta, que se domini Pauli filiam esse dicebat et sibi Aicam nomen imposuerat, turpis erat atque deformis et ultra modum misera et avara. Nam cum ea locutus fui in civitate Ravenne, ubi habitabam tunc temporis, quando venit illuc, et vidi eam cencies. Hec a domina sua mores paternos didicerat | et conditiones civitatis Ravenne. Insuper quidam homo de Ravenna, quem bene cognovi, ibat frequenter in Apuliam et eam de supradictis malitiose instruxit, sperans quod ab ea, si sublimaretur, premium obtineret. Hic dicebatur in vulgari dominus Hugo de Barci, et fuit notus meus.

Venit itaque Guillielmottus cum uxore sua Ravennam. Et audientes Ravennates letati sunt et exiverunt obviam eis, ut cum gaudio susciperent eos. Exivi et ego cum uno fratre socio usque extra portam Sancti Laurentii et steti super fluminis pontem expectans et volens videre quidnam vellet hoc esse. Cumque expectarem, currebat quidam iuvenis, qui dixit michi : « Et quare

non venerunt alii fratres ? In veritate si papa esset Ravenne, cum cardinalibus deberet occurrere ad istam letitiam contemplandam ». Audiens hec prospexi eum et subrisi dicens : « Benedicaris tu, fili, bene dixisti! ». Cum autem ingressi fuissent Ravennam ad ecclesiam Sancti Vitalis statim iverunt, ut locum sepulcri Pauli Traversarii primitus visitarent. Cumque Paschetta coram archa domini Pauli staret, elevata voce cepit flere, quasi plangeret patrem suum, dominum Paulum, virum nobilem, strenuum et prudentem. Et cepit facere nauseam, dedignans quod in sepulchro patris Traversaria esset sepulta. Postmodum autem iverunt ad hospitia ordinata. Hec omnia retulit michi qui presens fuit et vidit, dominus Iohannes monachus, sacrista Sancti Vitalis, amicus meus.

In crastinum autem Guillielmottus locutus est in consilio Ravennatum. Erat enim pulcher miles et magnus prolocutor. Cumque perorasset || et concionando verba sua dixisset, plus promiserunt ei et obtulerunt Ravennates, quam ipse postulasset ab eis. Gaudebant enim quod casale domini Pauli reviviscere posset. Consensit etiam in hoc dominus Phylippus archiepiscopus Ravennas, qui erat de Tuscia. Et habuit Guillielmottus possessiones et terras domini Pauli, sicut unquam dominus Paulus habuerat melius, et abundavit pecunia et redditibus et edificavit curtes et casalia et muralia et palatia, et prosperatus est multis annis, ut vidi oculis meis. Post hec elevavit se contra partem Ecclesie, et ideo de Ravenna fuit expulsus, et omnia sua palatia et edificia fuerunt destructa, iuxta verbum quod in Proverbiis scriptum est, XVII : *Qui altam facit domum suam, querit ruinam.* Et Eccli. XXI : *Qui edificat domum suam impendiis alienis, quasi qui colligit lapides suos in hyeme.*

Porro illa Paschetta, uxor sua, que se Aicam nominari faciebat, filium ex eo non habuit, sed mittebat in Apuliam et pueros V annorum et VII inde portari sibi faciebat, quos filios suos esse dicebat. Tandem mortuus est unus ex illis, quem cum in archa domini Pauli sepelisset, cepit eiulando clamare et dicere : « Magnitudines domini Pauli, ubi vos derelinquo ? Magnitudines domini Pauli, ubi vos derelinquo ? Magnitudines domini Pauli, ubi vos

derelinquo ? ». Tandem, superabundantibus guerris, Furlivii ultimum diem clausit, et Guillielmottus in Apuliam est reversus, *vad*ens *spoliatus et nudus*, ita ut illud poeticum dicere posset :

Versus Non eodem cursu respondent ultima primis.|

Nota Quod autem huiusmodi fraudulentie et derisiones et deceptiones possint fieri in hoc mundo, minime dubitamus, quia inde plura habemus exempla. Et primum de simulato Alexandro tempore Augusti Cesaris, de quo in Historiis continetur.

Secundum de comite Frandie, qui in ultramarinis partibus ultimum diem clausit. Post plures annos venit quidam, qui habitudinem corporis comitis in omnibus videbatur habere, et obtulit se comitisse Flandrie, dicens quod pater suus esset; et multas conditiones referebat, per quas coniecturari poterat quod diceret verum. Cum autem de consilio suorum quesisset ab eo quis eum militem fecisset, respondere nescivit; et ideo iudicavit quod suspendi deberet. Quod et factum fuit. Ideo dicit Sapiens, Eccle. VII : *Noli esse stultus, ne moriaris in tempore non tuo.*

Tertium exemplum patet in Friderico imperatore deposito, post cuius mortem repertus est quidam heremita reclusus, qui, quantum ad effigiem corporis, imperatori similis in omnibus videbatur, et multas conditiones regni et imperii curieque regalis peroptime noverat. Hunc quidam principes et barones Sicilie et Apulie regnum invadere et occuppare volentes, ipso consentiente, de heremitorio extraxerunt, divulgantes quod viveret imperator. Ideo enim iste heremita istis consentiebat, quia ex hoc sperabat assequi divitias et honores. Sed Manfredus filius Friderici, qui princeps appellabatur, fecit eum capi et diversis suppliciis occidi precepit. Ideo congruit isti heremite quod Amasie regi Iudá a Ioas rege Israel | dictum fuit, IIII Reg. XIIII : *Contentus esto gloria et sede in domo tua.* Quod si iste heremita fecisset, nequaquam interfectus fuisset. Ideo consulit Ecclesiasticus XXIX : *Minimum pro magno placeat tibi.* Item Sapiens docet, Prover. I : *Fili mi, si te lactaverint peccatores, ne acquiescas eis. Si dixerint: Veni nobiscum, fili mi, ne ambules cum eis. Prohibe pedem tuum*

a semitis eorum. Pedes enim eorum ad malum currunt et festinant, ut effundant sanguinem.

Nota quod ista deceptio de Friderico faciliter presumebatur posse fieri, pro eo quod in Sibilla legitur : « Sonabit et in populis : ' Vivit ' et ' Non vivit ' ». Nam et ego ipse usque ad multos dies vix potui credere quod mortuus esset, nisi cum auribus meis ab ore Innocentii pape quarti audivi, cum in pleno populo Ferarie predicaret in suo reditu de Lugduno. Eram enim iuxta eum et semper eum tangebam, cum in predicatione dixit : « Dominus ille condam imperator, adversarius noster et Dei et Ecclesie inimicus, ultimum diem clausit, ut firmiter nuntiatum est nobis ». Horrui, cum audirem, et vix potui credere. Eram enim Iohachíta et credebam et expectabam et sperabam quod adhuc Fridericus maiora mala esset facturus quam illa que fecerat, quamvis multa fecisset.

Quartum exemplum patet in quodam, qui se Manfredum esse dicebat, filium Friderici, quem rex Karolus, frater Lodoyci regis Francie, in bello prostraverat. Et ideo rex Karolus simulatum principem Manfredum oblatum sibi occidi mandavit. Et multos tales diebus illis occidit Manfredos. Quibus convenit illud Iob XXXVI : *Simulatores et callidi provocant iram Dei.* | Item cuilibet talium dicit Ecclesiasticus VII : *Noli facere mala, et non te apprehendent.* Et iterum ibidem : *Non semines mala in sulcis iniusticie, et non metes ea in septuplum.*

Sed de hac materia satis sit dictum. Diximus enim hec omnia occasione Pauli Traversarii preter intentionem nostram, quia *spiritus ubi vult spirat,* nec *est in hominis dictione prohibere spiritum.* Nunc autem ad inchoatum millesimum revertamur. Igitur, millesimo CCXL, obsessa est Faventia per dictum imperatorem ; et tradiderunt se ei, et ingressus non servavit eis pactum.

De obsidione et captione Faventie, et de morte pape Gregorii noni et substitutione Celestini.

Anno Domini MCCXLI capta est Faventia sive concordavit cum dicto imperatore, et non servavit eis fidem, ut dictum est.

Mortuus est papa Gregorius nonus, qui fuit amicus et pater et benefactor Ordinis fratrum Minorum. Et substitutus est ei Celestinus quartus, natione Mediolanensis, qui cito obiit, scilicet infra spatium XVII dierum. Et cessavit episcopatus ab anno MCCXLI usque ad MCCXLIII, quia et cardinales discordes erant et dispersi, et Fridericus vias clauserat usque adeo, ut multi caperentur. Timebat enim ne aliquis transiret, qui papa fieret. Nam et ego ipse tunc temporis captus pluries fui. Et tunc didici et excogitavi scribere litteras diversis modis sub cautela.

Anno Domini MCCXLII dominus Lamberteschus de Lamberteschis de Florentia potestas Reginus fuit, qui libenter faciebat iustitiam et rationem hominibus iuxta verbum quod de David scriptum est, II Reg. VIII : *Faciebat quoque David iuditium et iustitiam omni populo suo.* Et ideo dixit in psalmo : *Feci iuditium et iustitiam.* || Sciebat enim quod *beati qui custodiunt iudicium et faciunt iustitiam in omni tempore.* Quia igitur predictus potestas libenter faciebat iuditium et iustitiam, ideo quidam de Regio fecerunt rithmos de eo dicentes :

Venuto n' è 'l lione
de terra Florentina,
per tenir raxone
in la cità Regina.

Et tunc consilium Regii concessit ei libertatem faciendi quicquid vellet, ita quod omnes fuerunt in hoc concordes quasi. Et codem anno fecit fieri stratam de Raçólo et pontes supra flumen Taleáte et cavari fecit castrum Raçóli et ex turre dicti castri XXX brachia fieri fecit.

De electione pape Innocentii quarti et de operibus eius.

Anno Domini MCCXLIII electus est Innocentius quartus, natione Lombardus, de comitibus de Lavania, que est in episcopatu Ianuensi, exeunte mense Iunio, in festo sancti Petri ;

et sedit annis XI, mensibus V, diebus X. Hic fuit canonicus Parmensis ecclesie et causa destructionis Parme. Hic ut posset concilium congregare, fugit Lugdunum, que est nobilis civitas Galliarum in Burgundia iuxta Rodanum sita ; et fuit ibi annis multis, scilicet usque ad obitum Friderici. Quam civitatem intravit MCCXLIIII.

Hic suo tempore fecit magnum tractatum cum predicto imperatore Friderico de pace componenda. Et dum ipsius adversus Ecclesiam contumatiam perpendisset, cum Ianuensium auxilio devenit in Gallias. Et celebrans concilium in Lugduno, ipsum Fridericum velut hostem privando imperio condemnavit. Procuravit etiam quod langravium Thuringie in regem Alamannie eligi fecit. Post cuius mortem electus | fuit Guillielmus de Hollandia. Hic Lugduni canoniçavit sanctum Emundum confessorem, Cantuariensem archiepiscopum. Ipse etiam canoniçavit Perusii beatum Petrum Ordinis fratrum Predicatorum, natione Veronensem, quem heretici, propter ipsius contra ipsos predicationem, inter Cumas et Mediolanum occiderunt. Canoniçavit etiam sanctum Stavillanum Assisii in ecclesia Beati Francisci, Cratoviensem episcopum, qui ab iniquo principe Friderico fuerat interfectus. Innocentius, mortuo Friderico imperatore, Apuliam cum magno exercitu ingreditur, post paululum Neapolim moritur et sepelitur. Per anticipationem ista hic dicta sunt. His temporibus floruit vita et scientia venerabilis dominus Hugo cardinalis, frater Predicatorum Ordinis, qui doctor theologus doctrina sana et prelucida totam Bibliam pustillavit. Concordantiarum in Bibliotheca primus auctor fuit. Sed processu temporis facte sunt Concordancie meliores. Hunc papa Innocentius Sancte Sabine instituit presbiterum cardinalem. In quo statu laudabiliter se habuit usque ad diem ultimum vite sue.

De morte domini Nicholai Regini episcopi.

Item millesimo supraposito mortuus est dominus Nicholaus episcopus Reginus, in curia domini Friderici imperatoris in Apulia

in civitate Melfi, et sepultus fuit ibidem. Eodem anno et tempore electus fuit dominus Guiçólus Albricónum, prepositus Sancti Prosperi de Castello, in Reginum episcopum, et dominus Guillielmus de Foliano similiter in Reginum episcopum. Et propter hoc fuit magna discordia inter Albricones et illos de Foliano et potestatem in mense Septembris. | Et postea confirmatus fuit dictus dominus Guillielmus in Reginum episcopum, eó quod esset de parentela pape domini Innocencii quarti, qui tunc Romane Ecclesie presidebat. Sic etiam predictus papa abstulit episcopatum Parmensem Bernardo Vicio de Scotis, qui erat frater de Martorano, et iam habebat illum sibi datum a Gregorio de Monte Longo in Lombardia legato ; et dedit Alberto de Sancto Vitale, ex sorore sua suo nepoti, *quia caro et sanguis revelav*erat sibi ut, iuxta verbum propheticum, *Sion in sanguinibus* posset *edificar*e, Michee III. Et dominus rex Hençius, filius domini Friderici imperatoris, accepit palatium Regini episcopi et non permisit dictum Guillielmum episcopum in dictum palatium ascendere, in odium pape et partis adverse.

Anno Domini MCCXLIIII mortuus est frater Aymo Anglicus, generalis minister Ordinis fratrum Minorum, et substitutus est ei frater Crescentius de Marchia Anchonitana, qui vetulus erat. Hic precepit fratri Thome de Cellano, qui primam legendam beati Francisci fecerat, ut iterum scriberet alium librum, eó quod multa inveniebantur de beato Francisco que scripta non erant. Et scripsit pulcherrimum librum tam de miraculis quam de vita, quem appellavit «Memoriale beati Francisci in desiderio anime». Sed processu temporis a fratre Bonaventura generali ministro, ex his omnibus, compilatus est unus optime ordinatus. Et adhuc multa repperiuntur, que scripta non sunt. Dominus enim cotidie in diversis partibus mun|di per servum suum Franciscum magna miracula operari non desinit. Hic vocatus fuit ad concilium ab Innocentio papa quarto, per speciales litteras quas ego vidi, ob depositionem Friderici, sed excusavit se propter senectutem et misit loco sui fratrem Iohannem de Parma, virum sanctum et litteratum, et qui ei postea in Ordinis successit regimine.

De interfectione Christianorum qui erant in Terra Sancta, per Saracenos proditorie facta.

In hoc millesimo misse sunt littere omnibus Christianis per totum mundum a Roberto patriarcha Ierosolimitano, pessimos continentes rumores, hoc modo :

Ego Robertus patriarcha de Ierusalem, licet indignus, notum facio cunctis qui Christiano censentur nomine quod in anno Domini MCCXLIIII, XV° Kal. Octobris, hoc est in vigilia sancti Luche evangeliste, facta fuerunt bella et traditiones multe apud nos, hoc est videlicet in Terra Sancta. Prima destructio, que facta fuit in Augusto, quando civitas Ierusalem destructa fuit a Colosininis. Secunda destructio, que facta fuit in vigilia sancte Lucie in planicie de Gadár, hoc est «sabulo albo», quando de domo Templi fuerunt CCCXII fratres milites et CCCXXIIII turropli penitus occisi. De domo Sancti Iohannis CCCXXV fratres milites et CC turropli similiter occisi sunt. De domo Alamannorum non remanserunt nisi tres fratres, alii omnes occisi sunt, videlicet CCCC de eadem domo. De domo Sancti Laçari milites leprosi omnes fuerunt occisi. Dominus Cayphas cum tota gente sua fuit occisus. Comes Gualterius de Zaphes captus fuit, et omnes homines eius interfecti. Milites principis || Antiochie, qui erant CCC, occisi fuerunt. Milites regis Cypri, qui erant CCC, similiter fuerunt occisi. Archiepiscopus Tyri cum tota gente sua fuit occisus. Episcopus de Ramá fuit occisus. Insuper, quod peius est, XVI milia Francorum et tantus numerus aliorum qui pro Christo sanguinem proprium effuderunt, quod quasi sine numero possint enarrari. Et notandum quod soldanus de Damasco et soldanus de Caméle et quidam magnus Saracenus, qui vocatur Nas, et omnis militia domine de Allap, qui nobiscum vinculo sacramenti et fidelitate erant astricti, in quorum numero erant plus quam XXV milia Saracenorum, qui traditores nostri fuerunt in fine belli ; quorum nomina maledicantur in secula seculorum ! Amen.

De depositione imperatoris Frederici secundi.

Anno Domini MCCXLV depositus est Fridericus predictus imperator ab imperio ab Innocentio papa IIII apud Lugdunum civitatem Galliarum, in pleno congregato concilio. Ob quam

causam expulit dictus imperator omnes amicissimos dicti pape de Parma et Regio maxime, et quosdam cepit; et fecit exercitum super Mediolanum, sed non prospere ei cessit. Item predicto millesimo Lodoycus rex Francie venit Cluníacum ad dominum papam Innocentium quartum et habuit cum eo familiare colloquium.

De expulsione partis Ecclesie de Regio et de Parma ab imperatore deposito facta.

Item predicto millesimo, in civitate Regii, in die anni novi, in Dominica die, fuit maximum sturmum circa domum Scaçáni, et die Lune sequenti inter Robertos et illos de Sesso. Et dedecus habuerunt tunc illi de Sesso. Et domus illorum de Calegáriis fuit combusta, et sturmum erat. Et propter hoc ex|pulsi fuerunt de civitate Gibertus Tarascónum et Ascherius de Ascheriis et Vivianus Melioráti, qui dicebantur combuxisse vel consensisse, et fuerunt graviter condemnati. Et quodam die Lune, tertio intrante Iulio, venerunt dominus Symon Iohannis Bonifacii de Manfredis et dominus Maravónus de Bónicis cum multis peditibus et balesteriis Regium et combusserunt portam Sancti Petri et intraverunt civitatem violenter. Et illa die Lune et die Martis sequenti fuerunt maxima sturma per civitatem. Et pro illo facto fuerunt expulsi de civitate per imperatorem omnes Roberti et illi de Foliáno et Lupicíni et filii domini Iohannis Bonifacii et Manfredus de Palude et Canini, et quam plures dicte partis de Parma et quam plures de Regio fuerunt ducti cum imperatore. Et eo anno Innocencius papa quartus erat Lugduni supra Rodanum cum curia et cardinalibus, qui dictum imperatorem Fridericum de imperio privavit et excommunicavit et deposuit. Et dictus imperator bannivit papam et cardinales atque legatos. Et tunc, in mense Octobris, ivit imperator contra Mediolanenses supra Tisinum, et Hençus eius filius supra Taleátam Adde cum Parmensibus, Cremonensibus et Reginis, et ceperunt Gorgunçólam. Ad cuius obsidionem fuit captus rex et recuperatus per populum Parmensem et Reginum.

Quod Tebaldus Franciscus rebellavit imperatori.

Anno Domini MCCXLVI rebellaverunt Tebaldus Franciscus et multi alii barones de Apulia contra Fridericum condam impera|torem. Et capti fuerunt in Cappótio castro diu obsesso et miserabiliter afflicti, tam viri quam mulieres et parvuli eorum. Eodem millesimo dominus Ubertus marchio de Pelavicinis per imperatorem Fridericum factus fuit potestas Reginus. Et fuit in obsidione castrorum Roséne et Filine, que sunt in episcopatu Regino ; et cepit predicta castra per concordiam. Item predictus dominus Tebaldus Franciscus aliquando fuit potestas Parmensis.

De Parma que imperatori deposito rebellavit.

Anno Domini MCCXLVII perdidit Fridericus imperator iam depositus Parmam exeunte Iunio. Hec est civitas mea, id est ex qua sum ego ; et obsedit eam a mense Iulii usque ad mensem Februarii. Eodem anno, cum civitas mea esset obsessa, exivi de Parma et ivi Lugdunum. Et audiens papa statim in festo Omnium Sanctorum misit pro me. Ab illo enim die quo de Parma recesseram et Lugdunum perveneram non habuerat papa nova sive rumores de Parma ; prestolabatur enim exitum rei. Cumque familiariter in camera sua cum eo fuissem locutus solus cum solo, inter multa que adinvicem diximus, absolvit me ipse ab omnibus peccatis meis. Insuper et officium predicationis michi imposuit. Sed et eodem millesimo, parum antequam Parma a Friderico recessisset, factus erat frater Iohannes de Parma generalis minister, in generali capitulo celebrato Lugduni in mense Augusti, papa Innocentio quarto ibidem morante. Item eodem millèsimo dominus Bosus de Dovaria fuit potestas Reginus, et tenuit Reginos duobus mensibus cum rege apud Guastallam. |

De bello quod apud Fanum fuit, et de destructione Berselli et Berutti et aliarum villarum in episcopatu Parmensi.

Et eodem anno dominus rex cum Ycilino ceperunt dominum Ugonem de Robertis de Regio cum multis aliis apud Fanum. Est autem Fanum quedam villula in episcopatu Regino prope Lenciam, inter Bibianum et Tortilianum et Cavilliánum, in qua sunt canales et prata. Destruxerunt etiam Bersellum et Berútum et totum episcopatum Parmensium a Lencia citra versus castrum Berselli, et pontem, quem Mantuani fecerant, ceperunt.

Quod Mantuani combusserunt totum episcopatum Cremonensium a Torexella inferius.

Et eodem anno captum fuit navigium Mantuanorum apud Bersellum et aliud postea ad Gramignatium; et multi mortui et necati de Mantuanis fuerunt. Et Mantuani combusserunt totum episcopatum Cremonensium a Torexella inferius. Et apud Luçariam steterunt Mediolanenses, Brixienses, Ferarienses, Bononienses et Veneti duobus mensibus. Erat enim valida guerra et intricata et periculosa. Nam res publica contra Ecclesiam cum suis sequacibus vivaciter insurrexerat et e converso.

De morte patriarche Antiocheni, qui fuit sanctus homo.

Et patriarcha Antiochenus obiit apud Lugdunum, qui fuit de Robertis de Regio; et tempore magni terremotus erat episcopus Brixiensis. Et cum ad clamorem cuiusdam fratris Minoris, qui morabatur cum eo, dum episcopus esset, cameram fuisset egressus, et post egressum immediate ex concussione terremotus camera cecidisset, ita hoc beneficium cognovit a Deo, quod totaliter est conversus ad ipsum. Nam statim sine aliqua mora emisit votum et firmiter Deo promisit quod omnibus diebus vite sue castitatem servaret, quam non servabat prius, et quod omni-

bus diebus vite sue ‖ non comederet carnes : quod inviolabiliter observavit, tamen familie sue abundanter dabat, iuxta verbum Crisostomi, qui dicit: «Vis apparere et esse sanctus ? Circa vitam tuam austerus esto, circa aliorum benignus. Audiant te homines gravia facientem et parva mandantem ». Crisostomus

Sed aliqui sunt miserabiles homines, qui, quando abstinent et ieiunant, vellent quod omnes similiter facerent, et quando sunt tristes, vellent quod omnes essent tristes ; quod quidem faciunt vel propter avariciam vel propter miseriam. Contra primum dicit Sapiens in Prover. XV : *Conturbat domum suam qui sectatur avariciam.* Item Prover. XI : *Qui conturbat domum suam, possidebit ventos.* Iste igitur, in eo quod non conturbavit domum suam cum avaricia, fuit *sicut vir qui absconditur a vento et celat se a tempestate,* Ys. XXXII. Item ut vitaret secundum, scilicet miseriam, faciebat quod dicit Apostolus, Ro. XII : *Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus* ; quod optime faciebat. Sciebat enim solatiari, quando volebat. Unde, cum quadam die cum tota curia sua discumberet et cum aliis multis, vidit quod quidam ioculator argenteum coclear abscondit furtive. Vocavit itaque patriarcha servientem et dixit ei : « Non tibi reddam meum coclear, nisi quilibet de mensa tibi prius reddiderit suum. Dicit enim Apostolus, ad Ephe. IIII : *Qui furabatur, iam non furetur* ». Et ita his verbis reddidit senescalcum sollicitum et recuperavit coclear suum.

Item iste patriarcha parve litterature fuit, sed recompensabat hunc defectum in aliis | bonis que faciebat. Nam largus elemosinarius fuit et cotidie cum IX lectionibus officium defunctorum dicebat. Ideo Ecclesiasticus dicit, IIII : *Fili, elemosinam pauperis ne defraudes, et oculos tuos ne transvertas a paupere.* Item Dan. IIII : *Peccata tua elemosinis redime et iniquitates tuas misericordiis pauperum.* Item : *Beatus qui intelligit super egenum et pauperem.* Item Eccli. XIX : *Melior est homo qui minuitur* (alias *deficit*) *sapientia et deficiens sensu in timore, quam qui abundat sensu et transgreditur legem Altissimi.* Qualis iste patriarcha Antiochenus fuit. Quia enim parve litterature erat, bonis operibus recompensabat quod in litteratura habere non poterat. Ideo

potuit dicere : *Quoniam non cognovi litteraturam, introibo in potentias Domini* et cet. Nam *littera occidit, spiritus autem vivificat,* II ad Cor. III. Ideo sub figura stultorum litteratorum, qui tantum dicunt et non faciunt, legimus Paulo dictum, Act. XXVI : *Insanis, Paule? Multe te littere ad insaniam convertunt.* Unde Iere. X : *Stultus factus est omnis homo a scientia,* scilicet omnis homo qui Deum non timet, quia *initium sapientie timor Domini.* Ideo dicit Ecclesiasticus XXIII : *Nichil melius quam timere Deum, et nichil dulcius quam respicere in mandatis Domini.* Unde Ecclesiastes ultimo : *Deum time et mandata eius observa. Hoc est enim omnis homo,* id est ad hoc factus est omnis homo. Quia igitur patriarcha Antiochenus continuavit bonam vitam, ex quo totaliter cor suum dedit ad diligendum Deum, ideo Deus eum in morte miraculis gloriosum et servum et amicum suum fuisse ostendit ; que non scribo, et causa brevitatis, et quia ad alia dicenda festino.

Quod aliqui bene inchoant et male finiunt et e converso. Require similiter infra, carta ***.

Notandum autem quod aliqui bene inchoant et male finiunt. Nam Saul bonum | principium habuit, qui, quando querebatur ad regnum, ex humilitate *absconditus est domi,* ut habetur I Reg. X, sed malum habuit finem, quia processu temporis multa commisit peccata. Ideo dicitur de eo, I Parali. X : *Mortuus est ergo Saul propter iniquitates suas* ; et ad exaggerationem peccati sui additur quod *phitonissam consuluerit.*

Aliqui male inchoant et bene finiunt. Ut latro, cui a Domino dictum est, Luc. XXIII : *Amen dico tibi : hodie mecum eris in paradiso.* Et Paulus, qui *prius* erat *blasphemus et persecutor,* I Timo. I, sed postea Dominus de eo Ananie dixit, Act. IX : *Vade, quoniam vas electionis est michi iste, ut portet nomen meum coram gentibus et regibus et filiis Israel.* Item ad Timo. II, 4 : *Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi.* Et Bonifacius, qui prius habuit peccata que de eo leguntur. Post-

modum autem ei congruere potest quod Ecclesiasticus dicit, XX : *Est qui multa redimat modico pretio.* Item Eccli. ultimo : *Videte oculis vestris quia modicum laboravi et inveni michi multam requiem.*

Aliqui bene inchoant et bene finiunt. Ut beatus Nicholaus, cui convenire potest illud Iob XXXI : *Ab infantia mea crevit mecum miseratio, et ex utero matris mee egressa est mecum.* Et beatus Benedictus, cui convenire potest illud Deutero. XXVIII : *Benedictus tu in civitate et benedictus in agro.* Item : *Benedictus eris ingrediens et* benedictus eris *egrediens.* Item Gen. XXIIII : *Ingredere, benedicte Domini, cur foris stas? Preparavi domum et locum.* Item Ys. LXV : *Qui benedictus est super terram, benedicetur in Deo amen.* Qualis est ille qui habet Dei gratiam in presenti et gloriam in futuro, | quia *gratiam et gloriam dabit Dominus.* Item qualis fuit Iob, qui de se ipso dicit, XXIII : *Vestigia eius secutus est pes meus, viam eius custodivi et non declinavi ex ea* et cet. Item Iob XXVII : *Donec deficiam, non recedam ab innocentia mea. Iustificationem meam, quam cepi tenere, non deseram. Neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea.*

Aliqui vero sunt, qui habent malum principium et bonum medium, sed malum finem, sicut Iudas Scarioth et Iulianus Apostata et omnes qui apostatant. De quorum quolibet Dominus dicit, Eze. III : *Si conversus iustus a iustitia sua fecerit iniquitatem, ponam offendiculum coram eo. Ipse morietur, quia non annuntiasti ei. In peccato suo morietur, et non erunt in memoria iustitie eius, quas fecit.* Et nota quod omnes apostate mala morte pereunt, ut patet in Iuda, qui suspendio interiit, Mat. XXVII, et in Achitofel, II Reg. XVII, et in Iuliano Apostata, qui mala morte periit, ut in cronicis et in legendis sanctorum habetur.

Sunt ultimo nonnulli, qui ex quo nascuntur usque ad diem mortis semper vitam continuant in peccatis, et tunc sperant converti, cum ulterius peccare non possunt. De quibus Ysýdorus dicit : « Quidam, in iuventute sua luxuriose viventes, in senectute continentes fieri delectantur, et tunc eligunt castitatem servare, quando eos servos habere libido contempsit ». De talibus dicit beatus Gregorius : « Ad magnam iustitiam iudicantis pertinet

Ysidorus

Gregorius

ut nunquam careant supplitio qui in hac vita nunquam voluerunt carere peccato. Ostendunt enim quia in peccato semper vivere cupiunt, qui nunquam desinunt peccare, dum vivunt ». Augusti-
Augustinus nus : « Percutitur interdum hac animadversione peccator, ut moriens obliviscatur sui, qui, dum viveret, oblitus est Dei ». Item Apostolus, ad Ro. I : *Et sicut non probaverunt Deum habere in notitiam, tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea que non* || *conveniunt.* Ea autem que non conveniunt tunc facit homo, cum de Dei misericordia desperat. Et hoc Dei iuditio fit,
Beda ut dicit Beda : « Quia enim homo noluit bene facere, dum potuit, inflictum est ei ut non possit, dum velit », id est dum velle sperabat. Vide supra, ubi de hac materia locutus fui, in tractatu fratris Helye.

De fratre Henrico Pisano et de cantibus suis.

Porro cum patriarcha Antiocheno multis annis stetit frater Henricus Pisanus, qui fuit ex Ordine fratrum Minorum, qui multa bona de predicto patriarcha michi et aliis fratribus referebat frequenter. Iste frater Henricus Pisanus fuit pulcher homo, mediocris tamen stature, largus, curialis, liberalis et alacer ; cum omnibus bene conversari sciebat condescendendo et conformando se moribus singulorum, fratrum suorum gratiam habens et secularium, quod paucorum est. Item sollemnis predicator et gratiosus clero et populo fuit. Item sciebat scribere, miniare (quod aliqui illuminare dicunt, pro eo quod ex minio liber illuminatur), notare, cantus pulcherrimos et delectabiles invenire, tam modulatos, id est fractos, quam firmos. Sollemnis cantor fuit. Habebat vocem grossam et sonoram, ita ut totum repleret chorum. Quillam vero habebat subtilem, altissimam et acutam, dulcem, suavem et delectabilem supra modum. Meus custos fuit in Senensi custodia et meus magister in cantu tempore Gregorii pape noni. Et tunc vivebat frater Lucas Apulus ex Ordine fratrum Minorum, cuius est sermonum memoria, qui fuit scolasticus et ecclesiasticus et litteratus homo et in Apulia in theologia exi|mius doctor,

nominatus, sollemnis atque famosus; cuius anima per misericordiam Dei requiescat in pace! Amen. Item iste frater Henricus Pisanus fuit morigeratus homo et Deo devotus et beate Virgini et beate Marie Magdalene. Nec mirum, quia ecclesia sue vicinie Pisis habebat vocabulum huius sancte. In civitate etiam Pisana beata Virgo vocabulum habet matricis ecclesie. In qua fui a Pisano archiepiscopo diaconus ordinatus.

Multas cantilenas fecit frater Henricus et multas sequentias. Nam illam litteram fecit et cantum:

Christe Deus,
Christe meus,
Christe rex et Domine!

ad vocem cuiusdam pedisseque que per maiorem ecclesiam Pisanam ibat cantando:

E s' tu no cure de me,
e' no curarò de te.

Item illam cantilenam fecit, litteram cum triplici cantu, scilicet:

Miser homo cogita facta creatoris.

Item cantum fecit in illa littera magistri Phylippi cancellarii Parisiensis, scilicet:

Homo quam sit pura
michi de te cura.

Et quia, cum esset custos et in conventu Senensi in infirmitorio iaceret infirmus in lecto et notare non posset, vocavit me, fui primus qui, eo cantante, notavi illum cantum. Item in illa alia littera, que est cancellarii similiter, cantum fecit, scilicet:

Crux, de te volo conqueri

et:

Virgo, tibi respondeo

et :

Centrum capit circulus

et :

Quisquis cordis et oculi.

Et in illa sequentia :

Iesse virgam humidavit

delectabilem cantum fecit, et qui libenter cantatur, cum prius haberet cantum rudem et dissonum ad cantandum. Litteram vero illius sequentie fecit Ricardus de Sancto Victore, sicut et multas alias fecit sequentias. Item in hymnis sancte Marie Magdalene, quos fecit predictus | cancellarius Parisiensis, scilicet :

Pange lingua Magdalene,

cum aliis sequentibus hymnis, cantum delectabilem fecit. Item de resurrectione Domini fecit sequentiam, litteram et cantum, scilicet :

Natus, passus Dominus resurrexit hodie.

De fratre Vita Lucensi et de cantibus suis.

Secundum vero cantum, qui ibi est, id est contracantum, fecit frater Vita ex Ordine fratrum Minorum de civitate Lucensi, melior cantor de mundo tempore suo in utroque cantu, scilicet firmo et fracto. Vocem habebat gracilem sive subtilem et delectabilem ad audiendum. Non erat aliquis adeo severus, qui non eum libenter audiret. Coram episcopis, archiepiscopis, cardinalibus et papa cantabat, et libenter audiebatur ab eis. Si quis loqueretur, cum frater Vita cantaret, statim Ecclesiastici verbum resonabat ibidem, Eccli. XXXII : *Non impedias musicam*. Item si quando cantabat philomena sive lisignolus in

rubo vel sepe, cedebat isti, si cantare volebat, et ascultabat eum diligenter nec movebatur de loco, et postmodum resumebat cantum suum, et sic alternatim cantando voces delectabiles et suaves resonabant ab eis. Ita curialis de cantu suo fuit, quod nunquam se excusavit, nec occasione vocis lese sive a frigore impedite vel aliqua alia de causa, quando fuit ad cantandum rogatus. Et ideo illi versus, qui dici consueverunt, in eo locum habere non poterant, scilicet :

> Omnibus hoc vitium est cantoribus, inter amicos
> ut nunquam inducant animum cantare rogati.

Matrem habuit et sororem, que fuerunt optime et delectabiles cantatrices. Hic fecit illam sequentiam :

> Ave, mundi spes, Maria,

litteram et cantum. Hic fecit multas cantilenas de cantu melodiato sive fracto, in quibus clerici seculares maxime delectantur. | Hic fuit meus magister in cantu in civitate sua Lucensi eo anno quo sol ita horribiliter obscuratus fuit, MCCXXXIX. Item cum dominus Thomas de Capua, qui erat Romane curie cardinalis et melior dictator de curia, fecisset sequentiam illam :

> Virgo parens gaudeat,

et rogasset fratrem Henricum Pisanum ut faceret ibi cantum, et fecisset delectabilem et pulchrum atque ad audiendum suavem, frater Vita fecit ibi secundarium cantum, id est contracantum. Semper enim, quando inveniebat aliquem fratris Henrici simplicem cantum, libenter ibidem faciebat secundarium cantum.

Item hunc fratrem Vitam dominus Phylippus archiepiscopus Ravennás assumpsit, ut esset de familia sua, cum esset legatus in Aquilegiensi et Gradensi patriarchatibus, in Ragusiensi, Ravennate, Mediolanensi et Ianuensi civitatibus et dyocesibus ac provinciis nec non et generaliter in Lombardia, Romagnola et Marchia Trivisina. Assumpsit autem eum, tum quia de contrata sua erat,

tum quia frater Minor, tum etiam quia optime cantare et dictare sciebat. Mediolani obiit, in loco fratrum Minorum sepultus. Macilentus homo fuit et gracilis et in statura maior quam frater Henricus. Vox eius magis pertinebat ad cameram quam ad chorum. Pluries exivit Ordinem et pluries rediit, ita tamen quod intrabat Ordinem sancti Benedicti; et quando redire volebat, semper parcebat ei papa Gregorius nonus, et propter amorem beati Francisci, et propter dulcedinem cantus sui. Nam quadam vice ita delectabiliter cantavit, quod quedam monacha, que eum ascultabat, ut sequeretur eum, se per fenestram deiecit. Sed non po- ‖ tuit quia ex casu illo sibi tibiam fregit. Non fuit talis illa ascultatio, de qua dicitur Canticorum ultimo: *Que habitas in ortis amici ascultant: fac me audire vocem tuam.* Ideo bene dixit frater Egidius Perusinus (non quia de Perusio fuerit, sed quia ibi diu vixit et vitam finivit, homo extaticus et totus divus, quartus in Ordine frater, computato beato Francisco). Dixit enim: « Magna gratia est non habere gratiam ». Et loquebatur de gratiis non gratis datis, sed acquisitis, propter quas nonnulli frequenter male faciunt facta sua.

De obitu fratris Henrici Pisani, quando erat minister in Grecia in Ordine fratrum Minorum.

Sane frater Henricus Pisanus intimus meus amicus fuit et talis vere, qualem describit Sapiens in Proverbiis XVIII: *Vir amabilis ad societatem magis amicus erit quam frater.* Nam et ipse fratrem habebat in Ordine contemporaneum michi, et ego fratrem contemporaneum sibi; et longe plus me diligebat, ut dixit, quam germanum et proprium fratrem; et cum dicat Ecclesiasticus XIII: *Vestigium cordis boni et faciem bonam difficile invenies et cum labore*, hoc in eo locum habere nullatenus potuit. Hic factus fuit minister in Grecia, que est provintia Romanie, et michi obedientialem litteram dedit, per quam possem, si michi placeret, ire ad eum et esse de provintia sua, cum quocumque socio voluissem. Insuper et promisit michi Bibliam se daturum et alios libros mul-

tos. Sed non ivi, quia, eodem anno quo pervenit illuc, ultimum diem clausit. Obiit autem in quodam provinciali capitulo celebrato Corinthi. In quo loco sepultus requievit in pace. Prophetavit autem, sive futura predixit, audientibus fratribus qui in capitulo | erant, dicens: « Nunc dividimus libros decedentium fratrum, sed poterit esse quod usque ad breve tempus dividentur et nostri ». Revera ita factum fuit, quia in eodem capitulo fuerunt libri sui divisi. Impletum est quod Ecclesiasticus dicit, XXXVII: *Anima viri sancti annuntiat aliquando vera.*

Excusat se compilator cronice quod digressionem utiliter facit aliquando, et de eo quod loquitur singulari numero et plural[i], cum sibi videtur.
Nota quod hic ponuntur aliqua que ad prologum cronice pertinere videntur. Require supra, ubi dicitur ad quid valeat cronica, carta C.

Et quia aliquando videmur digressionem facere alicubi a materia inchoata, parcendum est nobis propter tria. Primo, quia preter intentionem nostram talia nobis occurrunt, que quandoque convenienter vitare non possumus, conscientia instigante, quia *spiritus ubi vult spirat*, nec *est in hominis dictione prohibere spiritum*, ut habetur Io. III et Eccle. VIII. Secundo, quia semper dicimus bona et utilia et digna relatu, et que possunt optime in hystoria computari. Tertio, quia optime redimus postea ad materiam inchoatam et nichil dimittimus propter hoc de veritate narrationis historie primitive.

Verumtamen sciendum est quod, secundum diversa tempora, unum tempus pulcriorem habuit historiam ad narrandum, quam habuerit aliud, et nos aliter historias narrare non possumus, nisi sicut de facto fuerunt et vidimus oculis nostris tempore imperii Friderici et post mortem eius annis multis usque ad dies nostros, in quibus scribimus hec, anno Domini MCCLXXXIIII. De diversis autem temporibus dicit Sapiens in Eccle. VII: *Ne dicas: Quid putas cause est quod priora tempora meliora fuere quam nunc sunt? Stulta enim est huiuscemodi interrogatio.*

Quod autem aliquando loquimur in singulari numero, ali-

quando in plurali, non est curandum, quia talis consuetudo habetur in divina Scriptura, quia in prophetis frequenter metaplasmus occurrit. « Est autem metaplasmus | transformatio quedam recti solitique sermonis in alteram spetiem metri ornatus necessitatisve causa ». Ita dicit Donatus in Barbarismo et exemplificat de omnibus secundum poetarum exempla. Sed dimittamus ista gramaticis. Gramatice enim intendimus loqui, sed non docere gramaticam. Gregorius etiam in prologo Moralium super Iob dicit : « Ipsam loquendi artem, quam magisteria discipline exterioris insinuant, servare despexi. Non iotacismi collisionem fugio, non barbarismi confusionem devito, situs motusque, etiam propositionum casus servare contemno, quia indignum vehementer existimo ut verba celestis oraculi restringam sub regulis Donati. Neque enim hec ab ullis interpretibus in Scripture sacre auctoritate servata sunt. Ex qua nimirum quia nostra expositio oritur, dignum profecto est ut quasi edita soboles spetiem sue matris imitetur ».

Gregorius

Revera, ut dicit beatus Gregorius, divina Scriptura regulis gramaticalibus nec supponitur nec constringitur nec artatur; quod talibus exemplis possumus demonstrare. Ecce Psalmista dicit : *Nam et testimonia tua meditatio mea est.* Gramaticus diceret : « meditatio mea sunt ». Item : *Pones eos ut clibanum ignis in tempore vultus tui, Dominus in ira sua conturbabit eos, et devorabit eos ignis.* Vides quomodo in uno et eodem versu a secunda persona transit ad tertiam ? Item Apostolus, ad Gala. VI, a plurali numero transit ad singularem, dicens : *Fratres, et si preoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, instrui|te huiusmodi in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne et tu tempteris.*

De diversis historiarum scriptoribus.

Ad hec, sciendum quod aliqui scriptores sive dictatores fuerunt dulces, suaves et melliflui in eloquiis suis, ut Iob et Ysaias et Ecclesiasticus, Iohannes Crisostomus et beatus Gregorius et

beatus Bernardus et multi alii. Quorum cuilibet congruere potest quod Sapiens dicit, Prover. XVI : *Qui dulcis est eloquio, maiora percipiet.* Aliqui vero in suo dictamine valde sunt obscuri, ut Osee, Tytus Livius, Horosius et beatus Ambrosius, qui in illa legenda de virgine quadam apud Antiochiam ita obscure loquitur, quod vix intelligi potest. Notandum autem quod, sicut Osee inter prophetas et Marcus inter evangelistas et Ambrosius inter doctores, sic Orosius inter hystoricos gravis et difficilis et obscurus habetur.

De Osee manifestum est quod vix unus versus eius continuatur cum alio. Ideo dicit beatus Ieronimus : « Osee comáticus est et quasi per sententias loquens ».

De Marco similiter manifestum est quod pedissequus fuit Mathei. Repetit enim que Matheus iam dixerat et sine verborum ornatu; habuit enim stilum rudem et gramaticam grossam atque silvestrem. Verumtamen, quia breviloquus fuit, multum commendatur a sanctis et maxime a Beda, qui eum exposuit.

Porro de obscuro stilo beati Ambrosii satis patet in expositione Luce et in aliis scriptis suis, et maxime in sermone paschali : *Dignum et congruum*, et in legenda que intitulatur: «De virgine quadam apud Antiochiam ».

De Orosio autem sciendum est quod fuit Hyspanus de civitate quadam parvula, que est iuxta mare, cuius nomen, cum prius scirem, nunc memorie non occurrit, et dicebatur Paulus Orosius. Sacerdos fuit et religiosus. Et sicut beatus ‖ Augustinus occasione paganorum libros de civitate Dei conscripsit, sic Orosius presbiter ex precepto beati Augustini historiam suam. Ideo dicit Gelasius papa, in decreto suo de autenticatione librorum : « Item Orosium, virum eruditissimum, collaudamus, quia valde nobis necessariam adversus paganorum calumnias ordinavit hystoriam miraque brevitate contexuit ». Satis sit de hac materia dictum.

Ego quoque scribendo diversas cronicas simplici et intelligibili stilo usus sum, ut neptis mea, cui scribebam, posset intelligere quod legebat; nec fuit michi cure de verborum ornatu, sed tantum de veritate historie conscribende. Neptis autem mea Nota

soror Agnes est, filia fratris mei, que, cum pervenit ad bivium pytagorice littere, monasterium Parmense ingressa est Ordinis sancte Clare, et usque in hodiernum diem perseverat in servitio Iesu Christi, anno Domini MCCLXXXIIII, quo scribimus ista. Habuit autem ista soror Agnes, neptis mea, intellectum maximum in Scriptura et ingenium bonum atque memoriam, linguam etiam ad loquendum delectabilem atque disertam, ita ut de ea non incongrue posset dici : *Diffusa est gratia in labiis tuis, propterea benedixit te Deus in eternum.* Nunc autem ad cursum redeamus historie inchoate.

Quid fecit Fridericus imperator post depositionem.

Igitur, cum Fridericus imperator esset depositus de imperio ab Innocentio papa quarto anno Domini MCCXLV, erat *amaro animo, veluti si ursa raptis catulis in saltu seviat. Et convenerunt ad eum omnes qui erant in angustia constituti et oppressi ere alieno et amaro animo, et factus est princeps eorum.* Sed | poterat dicere convenienter quod habetur Ys. III : *Nolite me constituere principem populi. Ruit enim Ierusalem, et Iudas concidit.* Sed audi quod Sapiens in Prover. dicit, XVII : *Expedit magis urse occurrere raptis fetibus, quam fatuo confidenti sibi in stultitia sua.* Qualis fuit Fridericus, qui beneficia que sibi Ecclesia contulerat non cognovit, immo Ecclesiam Romanam fuit totaliter et crudeliter persecutus; sed non impune, quia, ut dicitur Iob XXIIII, *anime vulneratorum clamabunt, et Deus inultum abire non patitur.* Ideo dicit Sapiens in Prover. XVII : *Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo eius.* Quod evidenter in Friderico videmus completum, cuius domus totaliter est destructa. Ideo dicit Iob XVIII : *Memoria illius pereat de terra, et non celebretur nomen eius in platéis. Expellet eum de luce in tenebras, et de orbe transferet eum* Deus. *Non erit semen eius neque progenies in populo suo, nec ulle reliquie in regionibus eius.*

Quo anno banniti imperatoris intraverunt Parmam.

Igitur, anno Domini MCCXLVII, pauci milites de Parma, banniti imperatoris, qui habitabant Placentie et erant viri cordati, robusti et fortes et *ad bella doctissimi* et erant amaro animo, tum quia domus eorum destructe in Parma, tum quia *vita nequam hospitandi de domo in domum* (erant enim exules et banniti et habebant familiam grandem et modicam pecunie quantitatem ; ex insperato enim exiverunt de Parma, ne involveret et caperet eos imperator), venerunt de Placencia et intraverunt Parmam et expulerunt partem imperatoris die XV° | intrante Iunio.

Quomodo Parmenses concionati sunt ante congressum et sibi capitaneum et ducem elegerunt dominum [Ugonem de Sancto Vitale].

Cum autem de Placencia pervenissent ad villam Nucéti, in quodam prato congregati et armati in equis, contionati sunt ibi et elegerunt dominum [Ugonem de Sancto Vitale] suum capitaneum et vexilliferum, scientes quia, *ubi non est gubernator, populus corruet, salus autem ubi multa consilia*, Prover. XI. Erat autem dominus [Ugo de Sancto Vitale] fortis et doctus ad bellum et homo sapiens, et qualis a Sapiente describitur, Prover. XXIIII : *Vir sapiens fortis est, et vir doctus validus et robustus, quia cum dispositione initur bellum, et erit salus ubi multa consilia sunt.* Erat autem ibi dominus Ghibertus de Gente, magnus concionator et magnus prolocutor, qui ait : « Sic cum inimicis nostris congrediamur, ut Dominum preponamus ». Hoc est quod Sapiens dixit, Prover. XXI : *Equus paratus ad diem belli; Dominus autem salutem tribuet.* Dixit autem dominus Gerardus de Arcili : « Habeamus audaciam et simus *parati aut vivere aut mori fortiter*, et nullus retrocedat aut pavore formidet. *Dominus* enim *in fortibus dimicabit* et auxilium suum vobis de celo impendet ». Talibus igitur sermonibus animati venerunt et fecerunt magnum prelium cum potestate et militibus Parme ad Burghettum de Tauro, et ibi interfecerunt potestatem Parme, scilicet dominum

Henricum Testam de Aretio, qui fuit notus et amicus meus et omnes fratres Minores intime diligebat. Et militem suum similiter interfecerunt et dominum Manfredum de Cornaçáno et dominum Ugonem domini Magnarotti de Vicedominis et plures alios. Et fuit ibi vulneratus dominus Bertholus Tabernerius, qui fugit ad Costam Meçánam cum quibusdam suis amicis. Et | tunc Theotonici imperatoris dixerunt bannitis imperatoris : « Venite ad Parmam et capiatis civitatem secure, quia non resistemus vobis ». Et incontinenti venerunt isti milites Parmenses ab imperatore banniti ad dictam civitatem, nemine contrastante, et eam ceperunt et tenuerunt; et consilium et contionem congregaverunt Parmenses et elegerunt dominum Gerardum de Corigia in potestatem Parmensium. Et hoc fuit die Dominico XVI intrante mense Iunii. Et die Lune tempestive dicti Parmenses miserunt ambaxatores communi Regii dominum Armannum Scotum et alium cum eo, qui petebant captivos Parme sibi dari, qui Regii detinebantur in vinculis. Et tunc dominus Bosus potestas Reginus noluit eos audire.

Quod Parmenses propter novem rationes faciliter potuerunt Parmam intrare et eam post captionem tenere.

Potuerunt autem isti forbanniti Parmam faciliter invadere et capere multiplici ratione. Prima, quia rex Hencius, cui pater custodiam Parme commiserat, iverat cum Cremonensibus ad obsidendum quoddam castrum in episcopatu Brixiensi quod dicebatur Quinçánum.

Secunda ratio est quia imperator erat in quadam civitate Lombardie que appellatur Taurinum. Ibat enim Lugdunum, ut caperet cardinales et papam. Et, prout dicitur, aliqui promiserant Romanam curiam tradere in manus ipsius. Sed *cogitaverunt consilia que non potuerunt stabilire*. Quare ? Quia de Deo scriptum est, Iob V : *Qui dissippat cogitationes malignorum, ne possint implere manus eorum quod ceperant.*

Tertia ratio est quia dominus Bertholus Tabernerii illa die

tradebat filiam suam dominam Mariam nuptui cuidam Brixiensi qui venerat Parmam pro ea ; || et illi qui occurrerunt Parmensibus venientibus in illo convivio comederant et vino et affluentissimis dapibus pleni erant ; et surrexerunt a prandio et primo congressu credebant omnes involvere ; et ideo, quia quasi ebrii erant, tam in Burgetto quam in glarea fluminis Tauri fuerunt ab eis mortui et prostrati.

Quarta est quia Parmensis civitas undique erat aperta : nullam enim habebat clausuram.

Quinta ratio est quia hi qui ad ingrediendum veniebant, occurrentibus cancellatis manibus signum crucis faciebant, dicentes : « Amore Dei et beate Virginis matris eius, que in hac civitate est domina nostra, placeat vobis ut redeamus ad civitatem nostram, quia sine culpa fuimus expulsi et forbanniti, et cum omnium pace revertimur nec alicui aliquam iniuriam inferre intendimus ». Audientes hoc Parmenses, qui per stratam sine armis eis occurrerant, ad misericordiam flexi sunt propter humilitatem eorum, cognoscentes etiam quod pacifice veniebant. Dixeruntque eis : « Ingredimini civitatem securi in nomine Domini, quia etiam manus nostra vobiscum erit in omnibus istis ».

Sexta ratio est quia hi qui in civitate erant non intromittebant se de negotiis istis, quia nec cum istis qui venerant erant nec pro imperatore pugnabant ; sed sedebant trapezite sive campsores ad teloneum suum, et alii artiste non dimittebant propter hoc quin operarentur in stationibus suis, ac si nichil esset.

Septima ratio est quia nobiles et potentes qui erant in civitate ex parte imperii, statim relicta civitate, diffuderunt se per episcopatum ad castra et fortitudines suas, timentes eas amittere.

Octava ratio est quia | etiam Theotonici imperatoris, audientes quod potestas Parme erat ab istis occisus, timentes mori, invitabant istos ut pacifice de civitate facerent quicquid vellent. Idem etiam fecerunt custodes palatii communis et turris. Ideo dicit Sapiens in Prover. XIX : *Pestilente flagellato stultus sapientior erit.* Ideo congruit huic loco quod legitur IIII Reg. X : *Timuerunt illi vehementer et dixerunt : Ecce duo reges non potuerunt stare coram eo, et quomodo nos valebimus resistere* ei? Quasi duo reges

fuerunt dominus Henricus Testa potestas Parme et dominus Bertolus Tabernerius, qui pro imperatore erat capitaneus in Parma partis imperii. Isti duo *non potuerunt stare coram eo*, scilicet cuneo vel exercitu veniente, qui certe valde modicus erat.

Nona ratio est quia maximum sperabant in brevi a diversis habere auxilium.

Quod illi qui intraverunt Parmam a quinque locis habuerunt auxilium.

Primo, a papa Innocentio quarto, qui multos propinquos et afines habebat in Parma, et quia Parma contra imperatorem inimicum suum pugnare volebat et iam inchoaverat pugnam. Secundo, a Gregorio de Monte Longo in Lombardia legato, qui Mediolani erat paratus venire cum domino Bernardo Rolandi Rubei de Parma, cognato domini pape Innocentii quarti, et cum Mediolanensibus, quam cito mitteretur pro eis. Tertio, a Placentinis. Quarto, a comite Sancti Bonifacii de Verona. Quinto, a Bononiensibus et Ferariensibus et a parte totius Ecclesie.

De validissima guerra et intricata, que fuit inter Ecclesiam et rem publicam, sive inter imperatorem et papam.

Sed hic pretermittendum non est, ut laberintus amodo cognoscatur, quod pars Ecclesie de Mutina extra civitatem | suam erat, pars autem imperii in civitate. Idem erat in Regio. Idem processu temporis in Cremona. Et ideo fuit validissima guerra temporibus illis, que multis annis duravit; nec poterant homines arare nec seminare nec metere nec vineas facere nec vindemiare nec in villis habitare. Et hoc fuit maxime in Parma et in Regio et in Mutina et in Cremona. Verum prope civitates laborabant homines cum custodia militum civitatum, qui per quarterios dividebantur secundum portas civitatum. Et milites armati custodiebant operarios tota die, et rurales operabantur in agricultura. Et hoc oportebat fieri propter beruarios et latrones et predones,

qui multiplicati erant nimis et capiebant homines et ducebant ad carceres, ut se redimerent pro pecunia. Et boves áuferebant et comedebant vel vendebant. Et nisi se redimerent, suspendebant eos per pedes et per manus et dentes eis abstrahebant et buffones sive rospos ponebant in ore ipsorum, ut citius se redimerent; quod erat eis amarius et abominabilius omni morte; et crudeliores demonibus erant. Et ita libenter videbat homo hominem tempore illo euntem per viam, sicut libenter videret diabolum. Semper enim suspicabatur unus de alio quod vellet eum capere et ad carcerem ducere, ut essent *redemptio anime viri divitie eius*, Prover. XIII. Et in solitudinem redacta est terra, eó quod non esset nec cultor nec *transiens per eam*. Nam in diebus Friderici, ex quo maxime ab imperio fuit depositus, et Parma contra eum rebellavit et levavit calcaneum, *quieverunt semite; et qui ingrediebantur per eas, ambulaverunt per | calles devios*, Iudicum V.

Quod propter guerram bestie silvestres multiplicate sunt nimis.

Et multiplicata sunt mala in terra; et multiplicate sunt aves et bestie silvestres vehementer nimis, ut faxiani et perdices et qualie, lepores et caprioli, cervi, bubali, porci silvestres et lupi rapaces. Non enim inveniebant in villis secundum antiquam consuetudinem quas comederent bestias, agniculos sive oves, eó quod ville totaliter essent combuste. Et ideo lupi, congregati in maxima multitudine circa foveas alicuius civitatis, clamabant clamoribus magnis pre nimia famis angustia. Et ingrediebantur civitates de nocte et devorabant homines qui sub porticibus dormiebant seu in plaustris, nec non et mulieres et parvulos. Quandoque etiam perfodiebant parietem domorum et suffocabant parvulos in cunabulis.

Nullus posset credere, nisi vidisset, sicut ego vidi, horribilia que fiebant tempore illo, tam ab hominibus quam a bestiis diversimodi generis. Vulpes etiam multiplicate sunt nimis, in tantum ut etiam due ascenderent infirmitorii tectum apud Faventiam propter duas gallinas que sub crina inferius erant, tempore Carnis-

privii ; ex quibus in eodem loco fratrum Minorum cepimus unam, ut vidi oculis meis, quia ibi eram. Et habitavi V annis in Faventia et V in Imola et V in Ravenna et in aliis locis Romagnole pluribus annis et in Bagnacavallo uno anno et in loco Montis Regii uno anno. Nam ista maledictio guerrarum totam Romagnolam occupavit, invasit et destruxit tempore quo eram ibi. Et quando Bononienses obsederunt Furlivium cum || Lombardis et aliis adiutoribus suis, in illa obsidione fui cum eis. Similiter in Faventia postmodum habitabam, quando Bononienses eam obsederunt cum Lombardis et aliis suis amicis ; sed non potuerunt eam capere, sicut Domino placuit et beato Francisco, in cuius vigilia omnis recessit obsidio. Item in Imola morabar, quando quidam secularis dixit michi quod XXVII murílegos grandes et pulcros cum decipula ceperat in quibusdam villis combustis et vendiderat pellipáriis pelles eorum; de quibus nulli dubium sit quod domestici in villis illis condam fuerunt tempore pacis.

Porro sextum auxilium quod habuerunt Parmenses qui ingressi sunt civitatem fuit quia non solum imperator excommunicatus et ab imperio depositus erat, verum etiam papa Innocentius quartus absolverat omnes a dominio suo, ut patet in fine illius epistole que de depositione ipsius scripta fuit in concilio generali, ubi dicitur ita : « Omnes qui ei iuramento fidelitatis tenentur astricti a iuramento huiusmodi perpetuo absolventes, auctoritate apostolica firmiter inhibendo precipimus ne quisquam de cetero sibi tamquam imperatori vel regi pareat vel intendat, et decernendo quoslibet, qui deinceps ei velut imperatori aut regi consilium vel auxilium prestiterint seu favorem, ipso facto excommunicationis vinculo subiacere ».

De ingratitudine imperatoris Frederici.

Digne et iuste hoc promeruit Fridericus propter ingratitudinem suam. Erexit enim cervicem et calcaneum contra Ecclesiam, que eum nutrierat et ab inimicis suis defenderat et ad impe-

rium sublimaverat, et persequebatur et impugnabat Ecclesiam toto corde ; que magna erat ingratitudo.

Quid sit ingratitudo secundum Bernardum, et quid lex de ingratitudine dicit.

De | qua dicit beatus Bernardus : « Ingratitudo est anime perditio, exinanitio meritorum, virtutum dispersio, beneficiorum peremtio, hostis gratie, persecutrix iustitie. Ipsa est ventus urens, que pietatis fontem, misericordie venam et gratie fluenta desiccat. Per hanc emancipatus in servitutem iuste redigitur, dandum impeditur, et datum tollitur ». Unde dicit lex : « Si manumissus ingratus circa patronum suum extiterit et quadam iactantia adversus eum cervicem erexerit aut levis offense contraxerit culpam, a patronis rursus sub imperio dicioneque mittatur ». Unde Sap. XVI : *Ingrati fides tamquam hybernalis glacies tabescet et disperiet tamquam aqua supervacua.* Item de ingrato Ecclesiasticus dicit, XX : *Homo ingratus tamquam fabula vana.* Item Eccli. XXIX : *Ingratus sensu derelinquit liberantem se.*

Bernardus

Lex

Quod illi qui deviant a iustitia cito perdunt vigorem suum ; quod ostenditur rationibus et exemplis.

Et talis fuit Fridericus, et ideo merito ab imperio depositus fuit ; non enim cognovit gratiam sibi factam. Et ita accidit ei sicut avi cuius alarum avulse sunt penne ; statim enim perdit vigorem et volare non potest, quousque penne renascantur, que avulse fuerunt. De hac materia plura in Scriptura divina habentur exempla.

Quorum primum fuit Sansonis, qui statim fortitudinem perdidit ex quo abrasi fuerunt sibi capilli, nec fortitudinem recuperavit quousque sibi capilli denuo succreverunt, Iudic. XVI. Ideo dicit Propheta : *Fortitudinem meam ad te custodiam*, ut sit acusativi casus, id est ad te laudandum, vel ut sit ablativi casus, id est a te michi datam, iuxta illud Iere. IX : *Non glorietur fortis in*

fortitudine sua, quia non in fortitudine sua roborabitur vir, neque in fortitu|dine equi voluntatem habebit et cet., *sed in hoc glorietur qui gloriatur, scire et nosse me, quia ego sum Dominus, qui facio misericordiam et iuditium et iustitiam in terra. Hec enim placent michi, ait Dominus.*

Secundum exemplum habetur de Adonia, qui usurpaverat sibi regnum, quoniam territus, postquam audivit Salomonem regnare, intravit tabernaculam et *tenuit cornu altaris*, III Reg. I.

Tertium exemplum habetur de Ioab, qui idem fecit, et fuerat ita maximus princeps et ita viliter perdidit vires suas, ut ingressus tabernaculum teneret cornu altaris dicens: *Non egrediar, sed hic moriar.* Et ex precepto Salomonis interfecit eum ibi Banaias filius Ioiade. Et nota quod, sicut Ioab duos principes interfecerat, scilicet Abner filium Ner et Amasam filium Iether, sic a duobus regibus, scilicet David et Salomone, sententiam mortis accepit et interfici iussus est. Nam et princeps fuit qui eum interfecit, scilicet Banaias. Habentur hec II Reg. III et II Reg. XX et III Reg. II. Ideo Dominus precepit in lege, et habetur XXI Exodi: *Si quis per industriam occiderit proximum suum et per insidias, ab altari meo evelles eum, ut moriatur.* Item, Exodi XXII, Dominus precepit: *Maleficos non patieris vivere.* Quod bene implevit rex David tam in vita sua quam circa mortem, et quod per se non potuit, per Salomonem filium adimplevit.

Et nota quod omnia que supra dixi de illa maledictione guerrarum et sterilitate terrarum et abundantia silvestrium bestiarum, licet per anticipationem a me dicta sint, tamen tempore suo vera fuerunt, scilicet ex quo Parma a dominio Friderici recessit Ecclesieque adhesit. | Nunc ad primitivum cursum nostre historie revertamur.

Quod rex Hencius erat in obsidione Quinçani, quando Parma recessit a dominio patris.

Cum igitur, anno Domini MCCXLVII, audisset rex Hencius, qui cum Cremonensibus erat in obsidione Quinçáni, quod for-

banniti imperatoris patris sui, qui habitabant Placentie, violenter Parmam intrassent, *dissolute sunt manus eius*, et dimissa obsidione Quinçáni festinavit et venit tota nocte, non cantando, sed sub silentio gemebundo, veluti cum exercitus post fugam solet reverti de bello.

Habitabam tunc temporis in conventu Cremone in Ordine fratrum Minorum, quia frater Minor eram, et ideo optime cognovi hec omnia. Nam summo diluculo statim fuerunt Cremonenses cum rege Hencio in consilio congregati, et usque ad altissimam tertiam illud consilium est protractum. Postmodum comederunt festinanter et precedente carrotio unanimiter sunt egressi. Non remansit in Cremona ex eis quisquam qui *armatus posset incedere* et in bello confligere. Et est in conscientia mea quod, si sine mora Parmam ivissent et viriliter dimicassent, absque dubio eam recuperassent, tum quia Parma totaliter undique erat aperta, nullam clausuram habens, tum quia nondum venerat eis auxilium, tum etiam quia illi qui erant in civitate prius indifferenter se habebant, quia nec cum his qui noviter intraverant erant nec cum his qui exiverant esse disposuerant, sed simpliciter facta sua facere intendebant. Nam si sciret unus inimicus conditiones sui alterius inimici, frequenter posset eum offendere.

Quod rex Hencius cum Cremonensibus iuxta Tarum mortuum se locavit.

Domini autem nutu collocavit se rex Hencius || cum exercitu Cremonensium iuxta Tarum mortuum et non venit ad Parmam, ut induceret Dominus super eos mala. Volebat enim ibi expectare quousque pater suus imperator veniret, qui erat in civitate Taurini, que est civitas in confinibus Lombardie. Et protenditur Lombardia usque Segusiam et Montem Senisium. Postmodum comitis Sabáudie terra et districtus occurrit, postea vero ducatus Burgundie. In qua ex parte nostra est civitas Lugdunensis, que prima metropolis est Galliarum. Et ibi erat tunc temporis papa Innocentius quartus cum cardinalibus suis.

Porro Tarus mortuus appellatur quedam aquarum congre-

gatio que egreditur de Taro vivo, tempore quo superinundat et facit congregationem aquarum ad modum lacus vel stagni; et sunt ibi multe scardave, lucii, anguille et tince; et est quasi iuxta locum Ordinis Cistertii, qui Fontana Viva nuncupatur ab eis et per VII miliaria distat a Parma.

Cum autem rex Hencius ibidem cum Cremonensibus patris prestolaretur adventum, Parmensibus qui civitatem intraverant cotidie undique superveniebat auxilium.

De domino Riçardo comite Sancti Bonifacii de Verona, qui fuit primus qui venit Parmensibus in auxilium.

Nam dominus Riçardus comes Sancti Bonifacii de Verona, strenuus miles et probus valde, quando Parma rebellavit imperatori, primus fuit qui Parmensibus dedit succursum; qui veniens per Guastallam cum multis armatis ingressus est Parmensium civitatem. Et Parmenses hoc servitium cognoscentes dederunt ei palatium imperatoris, quod est in Arena, ad inhabitandum et dixerunt quod esset dominus cum suis ad custodiendum civitatem ex parte Reginorum. Sequenti die venit | militia Placentinorum, et erant CCC milites, quo ad equos et arma optime preparati. Hi fuerunt custodes civitatis in glarea fluminis Parme, interdum, quando necesse erat, armati sedendo in equis. Et erat labor iste potius ad solatium quam ad gravedinem. Aliis vero diebus et morabantur in hospitiis suis et ibant per civitatem solaciando, quando volebant. Porro tertia die post introitum comitis Sancti Bonifacii venit dominus Gregorius de Monte Longo, legatus domini pape, et dominus Bernardus Rolandi Rubei, cognatus domini Innocentii pape quarti, cum mille militibus de Mediolano. Et hi custodiebant civitatem versus montes in glarea fluminis Parme, quando necesse erat. Parmenses vero locaverunt se cum legato extra civitatem in strata que vadit ad Burgum Sancti Donini. Et fecerunt sibi foveam et palancátum, ut clausuram haberent, propter timores hostiles.

Imperator, vero, furibundus et totus inflammatus ex ira prop-

ter illa que sibi acciderant, venit ad Parmam et in contrata que dicitur Grola (in qua vinearum est multitudo et ubi vinum nascitur bonum, et vinum terre illius optimum est) fecit fieri unam civitatem cum magnis foveis in circuitu, quam etiam Victoriam appellavit in presagium futurorum; denarii vero monete victorini dicebantur, et maior ecclesia Sanctus Victor. Erat ergo ibi Fridericus cum exercitu suo et rex Hencius cum exercitu Cremonensium. Et misit imperator ommibus amicis suis, ut festinanter venirent ad adiutorium sibi dandum. Et primus qui venit fuit dominus Ugo Botérius, | civis Parmensis, domini Innocentii pape quarti ex sorore nepos, qui, cum tempore illo potestas Papiensium esset, cum omnibus Papiensibus venit, qui ad bellum utiles videbantur. Non potuit papa istum suum nepotem nec precibus nec promissis ab amore Friderici divellere, et plus dilexit matrem istius quam alias suas sorores duas, quas similiter habuerat maritatas in Parma. Post istum venit Ycilinus de Romano, qui tunc temporis dominabatur in Marchia Trivisina, et maximum exercitum duxit secum.

De crudelitatibus Ycilini, qui similitudinem habuit cum diabolo, sicut beatus Franciscus cum Christo.

Hic plus quam diabolus timebatur : pro nichilo enim habebat occidere homines, mulieres et parvulos, et quasi inauditas crudelitates exercuit. Nec Nero in crudelitatibus fuit similis ei nec Domicianus nec Decius nec Dioclicianus, qui fuerunt maximi in tyrannis. Nam XI milia Paduanorum una die fecit comburi in campo Sancti Georgii in civitate Verone. Et cum positus fuisset ignis in domo in qua erant, et comburerentur, in hastiludio circa eos ludebat cum militibus suis. Longum esset crudelitates ipsius referre. Nam requirerent librum grandem. Credo certissime quod, sicut filius Dei voluit habere unum specialem amicum quem similem sibi faceret, scilicet beatum Franciscum, sic diabolus Ycilinum.

De beato Francisco dicitur quod uni dedit V talenta. Nun-

quam enim in hoc seculo fuit nisi unus, scilicet beatus Franciscus, cui Christus ad similitudinem sui V plagas impresserit. Nam, sicut dixit michi frater Leo, socius suus, qui presens fuit, quando ad sepeliendum lavabatur in morte, videbatur recte sicut unus crucifixus de cruce | depositus. Ideo optime congruere sibi potest quod dicitur Apoc. I: *Vidi similem filio hominis.* In quibus autem fuerit similis, quia alibi scripsi, ideo hic taceo, quia ad alia dicenda festino. Et quia male sonare videtur ut homo similis Deo dicatur, presertim cum Scriptura dicat: *Deum homini non equabo,* Iob XXXII, audiant quid iterum alia Scriptura dicit: *Quoniam quis in nubibus equabitur Domino, similis erit Deo in filiis Dei.* Et iterum prima Io. III: *Karissimi, nunc filii Dei sumus, et nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam, cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est.*

De Ycilino vero sciendum est quod in multis malitiis et crudelitatibus diabolo fuit similis. Unde non sine causa Dominus Iudeis dixit, Io. VIII: *Vos ex patre diabolo estis et desideria patris vestri vultis facere.*

De auxiliatoribus quos habuit imperator post depositionem ad obsidendum Parmam.

Porro post Ycilinum in adiutorium Friderici venerunt multe gentes, ut Regini, Mutinenses, qui erant in civitatibus suis pro imperio, Bergamenses etiam et alie civitates tam de Tuscia quam de Lombardia et aliis partibus mundi, que cum Ecclesia non erant. Et fuerunt cum eo et de Burgundia et de Calabria et de Apulia et de Sicilia et de Terra Laboris et Greci et Saraceni de Nuceria et fere *ex omni natione que sub celo est*; et factus est *exercitus nimis grandis valde*, Eze. XXXVII. Et poterat ei dici illud Ys. IX: *Multiplicasti gentem, non magnificasti letitiam.* Et hoc duplici ratione. Prima fuit quia cum tota gente sua non potuit occuppare nisi illam stratam que vadit a Parma ad Burgum Sancti Donini. Alia vero civitas nichil sentiebat de sua obsidione.

Quod nobiles domine de Parma fecerunt fieri unam civitatem argenteam, quam beate Virgini obtulerunt, ut Parmam ab impio defendere dignaretur.

Et cum disponeret imperator civitatem Parmensem totaliter destruere || et eam transferre ad Victoriam civitatem, quam fecerat, atque in Parma destructa in signum rebellionis et sempiterni opprobrii et exempli salem seminare in sterilitatis signum, cognoscentes hoc mulieres Parmenses, maxime divites, nobiles et potentes, totaliter se contulerunt ab beatam Virginem deprecandam ut civitatem suam Parmam a Friderico et ab aliis inimicis penitus liberaret, eo quod nomen et vocabulum suum in matrice ecclesia a Parmensibus in reverentia maxima habebatur. Et ut melius exaudirentur ab ipsa, fecerunt fieri unam civitatem totam argenteam, quam vidi, atque beate Virgini obtulerunt et donaverunt. Et erant ibi maiora et precipua edificia civitatis fabrefacta totaliter de argento, ut maior ecclesia, que appellatur domus, licet non talis, qualis illa fuit de qua dixit David, I Paralipo. XXII: *Domus autem, quam edificare volo, talis esse debet, ut in cunctis regionibus nominetur.* Baptisterium similiter erat ibi et palatium episcopi et communis palatium et alia edificia quam plura, que civitatis effigiem presentarent. Rogavit mater filium, exaudivit filius matrem, cui de iure nichil poterat denegare, iuxta verbum quod sub figura continetur in divina Scriptura, III Reg. II: *Pete, mater mea. Neque enim fax est ut avertam faciem tuam.* Verba sunt Salomonis ad matrem. Cumque mater misericordie rogasset filium ut liberaret Parmam civitatem suam ab illa multitudine gentium que adversus eam convenerat et fuerat congregata, et instaret iam pugna futura, dixit filius matri, III Reg. XX: *Certe | vidisti omnem multitudinem hanc nimiam. Ecce ego tradam eam in manu tua hodie, ut scias quia ego sum Dominus.* Insuper et illud Ys. IX implebitur: *Letabuntur coram te sicut qui letantur in messe, sicut exultant victores capta preda, quando dividunt spolia.*

Porro in illo meditulio temporis, antequam de Victoria civitate a Parmensibus victoria haberetur, exibant cotidie hinc et

inde ad preliandum balestarii, arcarii sive sagittarii et fundibularii, et fiebat valida pugna, ut vidi oculis meis. Sed et beruarii discurrebant qualibet die per episcopatum Parmensium omnia depredando et comburendo, et idem faciebant illi de Parma Cremonensibus et Reginis.

Quod Mantuani combusserunt Casale Maius.

Mantuani etiam venerunt tempore illo et totum Casale Maius combusserunt, ut vidi oculis meis.

Quod imperator decapitari faciebat aliquos ex adversa parte cotidie, quando Parmam obsidebat.

Imperator, vero, quolibet mane, veniebat cum suis et in glarea fluminis Parme decollabat tres vel IIII vel etiam plures, sicut sibi videbatur, de Parmensibus et Mutinensibus et Reginis, qui erant ex parte Ecclesie, quos habebat in vinculis, videntibus Parmensibus qui erant in civitate, ut tristitiam inde haberent. Et hoc fiebat in glarea fluminis Parme versus montes, ultra pontem Domine Egidie, in loco qui dicitur Bidhuçánum. Et tunc tota militia imperatoris ibi armata cum imperatore stabat, timens ne Parmenses cum suis qui intrinsecus e regione stabant armati ad
Ieronimus eos irrumperent. Nam, sicut dicit beatus Ieronimus: « Prudenter timetur quicquid potest accidere ». Ex nimia enim securitate minus timetur hostis. Sed consuevit dici :

Versus Non faciunt anni quod facit una dies.

De hac una die dicitur in Çacharia XIIII : *Et erit dies una que nota est Domino.* Hec dies una fuit, in qua imperator de civitate sua Victoria a Parmensibus fuit ignominiose fugatus. Quod quidem digne sustinuit, quia multos innocentes mala morte occidit. Unde Dominus, Mat. XXIII : *Ex illis occidetis et crucifigetis et ex eis flagellabitis.* Quod patuit in domino Andrea de Treço, qui

fuit nobilis miles de Cremona, et in Conrando de Berceto, qui clericus erat et probus in armis, quos diversimode tormentavit et cum igne et aqua et suplitiis variis.

De militibus Parmensibus quos Mutinenses et Regini in compedibus posuerunt in discordia Friderici, quam cum Ecclesia habebat tunc temporis.

Ducenti etiam milites, antequam Parma a Friderico recessisset, missi erant a Parmensibus Mutinam, ut civitatem custodirent, quos Mutinenses, qui erant ex parte imperii, statim concluserunt in carcere et posuerunt in vinculis, postquam audierunt Parmam ab imperio recessisse. Idem fecerunt Regini de Parmensibus quos ob similem causam habebant. Pro his ergo militibus misit imperator et vinculavit eos in Victoria, et ex illis occidebat quando volebat; et maxime, quando insultum faciebat contra Parmensium civitatem verbis iniuriosis et pugna, et male cedebat ei, ibi in occidendo captivos refrigerabat cor suum. Nam frequenter, ut civitatem haberet, expertus est vires suas.

De militibus de Marchia Anconitana quos imperator in patibulis fecit suspendi.

Aliquando etiam aliqui milites de Marchia Anconitana deseruerunt exercitum imperatoris et fugiendo ingressi sunt Parmam, dicentes quod ex parte Ecclesie esse volebant. Et fuerunt libenter et gratanter recepti. Fecerunt autem hoc, quia in initio rebellionis Parme imperator faciebat custodiri plures milites de Marchia Anconitana in civitate Cremona, aliquos in custodia publica, aliquos vero in aliqua | domo libera, timens amittere Marchiam. Et illis qui erant sine vinculis et in custodia libera incumbebat deterius signum, quamvis non cognosceretur ab eis. Venit ergo nuntius ex parte imperatoris, qui dixit V militibus de Marchia, qui erant Cremone in quadam domo et lavabant manus suas volentes cenare, ut incontinenti sine mora ascenderent equos et

cum eo ad imperatorem pariter irent. Cumque pervenissent ad quemdam campum qui est extra civitatem Cremone et appellatur Mosa, duxit eos ad locum suspendii, et suspensi fuerunt. Et dicebant carnifices quia «sic mandat imperator ut fiat, pro eo quod proditores estis». Et tamen venerant in adiutorium eius! Sequenti die iverunt fratres Minores et deposuerunt et sepelierunt eos, et vix potuerunt lupos abigere, ne comederent eos dum adhuc in patibulis dependérent. Hec omnia vidi, quia Cremone habitabam tunc temporis, similiter et in Parma.

De domino Gerardo de Canali, quem imperator fecit submergi *in mare* cum *mola asinaria* ad *collum eius* ligata.

Longum esset referre de omnibus quos tempore illo ex parte Ecclesie interfecit et fecit interfici. Nam dominum Gerardum de Canale de Parma in Apuliam misit et fecit *demergi in profundissimum mare* cum *mola asinaria* ad *collum eius* ligata. Et tamen fuerat prius amicissimus eius et multas potestarias ab eo habuerat, et semper cum eo in exercitu foris Parmam mansit. Hoc solum suspitionis signum imperator habuit contra eum, quia turris eius non destruebatur in Parma. Unde et dicebat ei imperator quandoque sub falso et simulato ludo ridendo: «Multum diligunt nos Parmenses, domine Gerarde, quia, cum alia edificia destruant civitatis illorum qui ex parte imperii extiterunt, nec turrim vestram destruxerunt adhuc nec pala||tium meum, quod habeo in Arena». Hec dicendo yronice loquebatur. Sed dominus Gerardus non intelligebat. Credebat enim quod omnia tempora equaliter currerent; sed non est ita, quia

non eodem cursu respondent ultima primis.

Nam, ut dicit Sapiens in Eccle. III, est *tempus belli et tempus pacis*.

Cum autem, tempore illius obsidionis, exivi de Parma ut irem in Franciam, transivi per Fontanam Latam, que est villa in qua

dominus Gerardus de Canali tunc temporis habitabat; et vidit me libenter et dixit michi quod valde utilis erat Parmensibus qui habitabant in Parma. Et ego dixi sibi: « Cum imperator sit in obsidione Parme, aut omnino sitis cum eo aut cum Parmensibus qui in civitate morantur, et nolite claudicare in duas partes, quia non expedit vobis. Dicit enim Scriptura, de eo qui in duas partes claudicare intendit, Eccli. XXIII: *Ubi non sperabit, apprehendetur* ». Non audivit me, id est neglexit facere quod dixeram sibi; et ideo cum mola asinaria ad collum eius ligata in profundum maris fuit submersus, ut superius dixi. Ideo congruit ei quod Sapiens dicit, Prover. XII: *Via stulti recta in oculis eius; qui autem sapiens est audit consilia.* Item Eccle. VII: *Noli esse stultus, ne moriaris in tempore non tuo.* Item Iob XXII: *Sublati sunt ante tempus suum, et fluvius subvertit fundamenta eorum.*

De domino Bernardo Rubeo de Parma.

Et nota quod dominus Bernardus Rolandi Rubei de Parma, qui fuit cognatus domini pape Innocentii quarti (habuit enim sororem pape uxorem), melius intellexit verbum imperatoris sibi metaforice dictum quam dominus Gerardus de Canali. Cum enim quadam die cum imperatore equitaret, et equus suus cespitasset, dixit ei imperator: « Domine Bernarde, malum equum habetis, sed spero et promitto vobis quod usque ad paucos dies da|bo vobis unum meliorem, qui non cespitabit ». Et intellexit dominus Bernardus quod de suspendio patibuli diceret sive furcarum; et *inflammatum* et indignatum *est cor* eius contra imperatorem, et absentavit se ab eo. Et congregatis quibusdam militibus de Parma, inter quos fuit dominus Gerardus de Corigia, quem [bis] potestatem Parme vidi, et dominus Ghibertus de Gente, qui multis annis postea Parmensibus prefuit, et plures alii milites de Parma nobiles et potentes et digni relatu, ivit cum eis Placentiam. Et statim imperator forbannivit eos et precepit palatia eorum destrui. Quapropter [timen]tes alii milites, qui erant ex parte eorum, iverunt post ipsos, [et habita]verunt [cum ipsis in

Placentia] bene ducenti milites, *omnes tenentes gladios et ad bella doctissimi*, nec vidit eos postea imperator, nisi quando in Victoria civitate, quam fecerat, fuit disconfictus et turpiter fugatus ab eis. Porro dominus Bernardus, cuius supra memoriam feci, compater fuit imperatoris et amicissimus valde et dilectus ab eo ; et cum volebat ingredi ad eum, nulla erat ibi clausura.

Et de Petro de Vinea.

Sed imperator nullius amicitiam conservare sciebat, quin immo gloriabatur quod nunquam nutrierat aliquem porcum cuius non habuisset axungiam. Et volebat dicere quod nunquam sublimaverat aliquem ad divitias et honorem, cuius postea non exhausisset marsupium vel thesaurum. Que erat maxima miseria dicere. Sed patuit hoc in Petro de Vinea, qui in curia imperatoris maximus et consiliarius et dictator fuit nec non et ab imperatore appellatus est logothetha, et tamen eum *de pulvere exaltav*erat, et in eumdem pulverem eum postmodum fecit reverti. | Nam *radicem verbi invenit contra eum* nec non et calumniam, ut eum morti traderet. *Calumnia* vero *conturbat sapientem et perdet robur cordis illius*, ut dicit Sapiens in Eccle. VII.

De calumnia quam imperator imposuit Petro de Vinea, ut eum morti traderet.

Calumnia autem imperatoris contra Petrum de Vinea fuit huiusmodi. Imperator miserat iudicem Tadeum et Petrum de Vinea, quem maxime diligebat, et super omnes alios in curia imperatoris erat, et quosdam alios Lugdunum ad papam Innocentium quartum, ut impedirent papam ne festinaret ad depositionem ipsius. Audierat enim quod propter hoc concilium congregabat ; et preceperat eis quod nullus cum papa sine alio vel nisi presentibus aliis loqueretur. Postquam autem reversi sunt, accusaverunt socii Petrum de Vinea quod pluries sine eis cum papa

familiare colloquium habuisset. Misit igitur imperator et fecit eum capi et mala morte mori. Et cepit dicere imperator: « *Abominati sunt me condam consiliarii mei, et quem maxime diligebam adversatus est michi* », Iob XIX.

Faciliter enim turbabatur tunc temporis imperator, eó quod ab imperio fuisset depositus, et quia Parma contra eum spiritum rebellionis assumpserat, et quia credebat suis fraudulentiis Ecclesiam detinere et verbis deceptoriis supplantare, ne procederet contra ipsum ; et videns quod non esset factum secundum malitiam cordis sui, non mirum, si leviter turbabatur. Nam *qui ad irascendum facilis est, erit ad peccata proclivior*, id est magis inclinatus, Prover. XXIX. Interficiebat enim consiliarios et principes et barones suos, imponendo eis quod proditores essent. Unde Eccli. XI : *Bona enim in mala convertens insidiatur et in electis imponit maculam.* | Item Prover. XXI : *Superbus et arrogans vocatur indoctus, qui in ira operatur superbiam.* Item Prover. XXVII : *Grave est saxum, et onerosa est arena, sed ira stulti utroque gravior. Ira non habet misericordiam nec erumpens furor, et impetum concitati ferre quis poterit ?* Item Prover. XXVIII : *Dux indigens prudentia multos opprimet per calumniam.* Qualis fuit Fridericus, qui multos occidit et fecit interfici, ut illud Danielis posset impleri et sibi aptari quod de Antichristo legitur scriptum, Dan. VII : *Alius consurget post eos, et ipse potentior erit prioribus et tres reges humiliabit. Et sermones contra Excelsum loquetur et sanctos Altissimi conteret, et putabit quod possit mutare tempora et leges, et tradentur in manu eius usque ad tempus et tempora et dimidium temporis.* Item Dan. VIII : *Cum creverint iniquitates, consurget rex impudens facie et intelligens propositiones. Et roborabitur fortitudo eius, sed non in viribus suis. Et supra quam credi potest universa vastabit et prosperabitur et faciet. Et interficiet robustos et populum sanctorum secundum voluntatem suam, et dirigetur dolus in manu eius, et cor suum magnificabit. Et in copia rerum omnium occidet plurimos et contra principem principum consurget, et sine manu conteretur* (hic addit abbas Ioachim loquens de Friderico : « subauditur 'humana' »). *Et visio vespere et mane, que dicta est, vera est. Tu ergo signa visionem, quia post dies multos erit.*

Item Danielis XI: *Et veniet in multitudine magna, ut conterat et interficiat plurimos.* Hoc potest referri ad Fridericum, quando venit ad obsidendum Parmam, quia tunc impletum est illud Ys. X: *Ad conterendum erit cor eius et* || *ad internectionem gentium non paucarum. Dicet enim: Numquid non principes mei simul reges sunt?* Item Iob XXXIIII: *Conteret multos et innumerabiles et stare faciet alios pro eis.* Item de Friderico sciendum est quoniam Ecclesiam decipere non potuit, quia in Prover. XXVI scriptum est: *Labiis suis intelligitur inimicus, cum in corde tractaverit dolos. Quando submiserit vocem suam, ne credideris ei, quoniam VII nequitie sunt in corde illius. Qui operit odium fraudulenter, revelabitur malitia eius in concilio.* Quod totum fuit impletum in concilio Lugdunensi, in quo ab imperio depositus fuit, et malitia eius omnibus divulgata. Cetera vero que sequuntur usque ad finem capituli ipsi Frederico optime coaptantur.

De domino Bernardo Rolandi Rubei, et qualiter scivit sibi cavere a sagacitatibus Friderici.

Porro de domino Bernardo Rolandi Rubei sciendum quod nunquam vidi hominem qui melius personam magni principis representaret. Habebat enim apparentiam et existentiam. Nam quando erat in bello armatus et cum clava ferrea hostes percutiebat hinc inde, sicut a facie diaboli ita divertebant et fugiebant ab eo. Et cum volo eius personam in memoriam presentare, occurrit michi Magnus Karolus imperator, secundum ea que de eo scripta leguntur et secundum ea que de isto oculis meis vidi. Hic recte *respondit stulto secundum stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videretur,* quando cum adiutoribus suis abstulit sibi Parmam, Prover. XXVI, et Fridericus cum parabolis suis remansit *in opprobrio sempiterno.* Nam *ex ore fatui reprobabitur parabola, non enim dicit eam in tempore suo,* Eccli. XX. Nunquam bene alicui fuit amicus. Facile est enim amicitiam inchoare, | sed in conservanda amicitia est magna cautio adhibenda. De primo habetur Eccli. XXXVII: *Omnis amicus dicet: Et ego amiciciam*

copulavi. Sed est amicus solo nomine amicus. De amicis require Eccli. VI. De secundo dicit poeta :

Obsequio quoniam dulces retinentur amici. Versus

Quod Fridericus imperator facere nesciebat vel nolebat propter miseriam et avariciam suam ; immo omnes suos amicos finaliter vilificabat et confundebat et occidebat, ut substantiam et thesaurum et possessiones eorum diriperet et haberet sibi et filiis suis. Et ideo tempore necessitatis paucos invenit amicos, quia, ut dicit Ecclesiasticus XX : *Fatuo non erit amicus, et non erit gratia in bonis illius.* Nam de Hysmaele dicitur quod Friderico congruit, Gen. XVI : *Hic erit ferus homo. Manus eius contra omnes, et manus omnium contra eum.*

De veris et falsis amicis.

Ideo ad materiam istam pertinet quod Seneca dicit : « Ego tibi multos dabo, qui non amico, sed amicicia caruerunt ». Unde philosofus : « Difficile est probare amicum in re prospera, in adversa semper ». Huic concordat Ecclesiasticus XII, qui dicit : *Non agnoscetur in bonis amicus et non abscondetur in malis inimicus.* Et iterum : *Si occurrerint tibi mala, invenies eum illic priorem.* Nam : Seneca

Navi submerse solet omnis ventus obesse. Versus

Ideo dicit Propheta : *Qui laudabant me,* scilicet tempore prosperitatis, *adversum me iurabant,* scilicet tempore adversitatis. Unde illud Ps. : *Dum commoventur pedes mei, super me magna locuti sunt.* Item poeta :

Dum zephyrus flabat, nimiis comitabar amicis ; Versus
nunc omnes aquilo turbine flante fugat.

Item alius poeta :

Versus

Cum fueris felix, multos numerabis amicos ;
nubila si fuerint tempora, solus eris.

Unde Dominus dicit, Io. XVI : *Ec|ce veniet hora et iam venit, ut dispergamini unusquisque in propria et me solum relinquatis. Et non sum ego solus, quia Pater mecum est.* Item Prover. XIX : *Divitie addunt amicos plurimos, a paupere autem et hi quos habuerit separantur. Multi colunt personam potentis et amici sunt dona tribuentis. Fratres hominis pauperis oderunt eum, insuper et amici procul recesserunt ab eo.* Item Prover. XIIII : *Etiam proximo suo pauper odiosus erit, amici vero divitum multi.*

De captione Victorie civitatis a Parmensibus facta et de carrocio Cremonensium, quod ibi habuerunt.

Nunc ad Fridericum revertamur, cuius afflictio et maledictio, qua contra Parmam ex toto inflammatus exarsit, duravit a millesimo CCXLVII exeunte Iunio usque ad MCCXLVIII, duodecima die exeunte Februario, in die Martis, in qua capta est Victoria civitas. Nam Parmenses et omnes milites et populares armati et preparati ad pugnam exiverunt de Parma, et mulieres eorum egresse sunt cum eis, similiter pueri et puelle, *iuvenes et virgines, senes cum iunioribus* ; et violenter expulerunt imperatorem de Victoria et omnes suos milites et pedites. Et multi fuerunt ibi mortui, et multi capti et ducti in Parmam. Et suos liberaverunt captivos, quos imperator in Victoria in vinculis detinebat. Et impleta est Scriptura Ysaie que dicit, XIIII : *Et erunt capientes eos qui se ceperant, et subicient exactores suos.* Et carrocium Cremonensium, quod in Victoria erat, in Parmam duxerunt et in baptisterio honorifice posuerunt. Sed hi qui Cremonenses non diligebant, ut Mediolanenses et Mantuani et alii plures, quos Cremonenses aliquando offenderant, quando veniebant ad baptisterium videndum | et videbant ibi inimicorum suorum carrotium, ornatum Berte abstu-

lerunt, ut haberent pro reliquiis. Dicebatur enim Berta. Sed rote remanserunt ibi tantummodo et lectus plaustri in pavimento baptisterii. Columna vero vexilli sive pertica erecta stabat ad murum.

De thesauro imperatoris quem habuerunt Parmenses, et de corona ipsius, que fuit magni valoris.

Item Parmenses abstulerunt imperatori totum thesaurum suum, quem magnum habebat in auro at argento et lapidibus pretiosis, vasis et vestibus, et omnem ornatum et suppellectilem suam habuerunt et coronam imperii, que erat magni ponderis et valoris, et tota erat ex auro et lapidibus pretiosis intexta, multas habens ymagines fabrefactas et elevatas, ut celaturas putares. Grandis erat sicut una olla; nam magis erat pro dignitate et thesauro quam pro capitis ornamento. Totum enim caput cum facie occultasset, nisi remedio alicuius pecie sublevata stetisset. Hanc habui in manibus meis, quia in sacristia maioris ecclesie Beate Virginis servabatur in civitate Parmensi. Et cum volo ad memoriam coronam illam reducere, recordor illius diadematis de quo legitur II Reg. capitulo XII: *Et tulit*, scilicet rex David, *diadema regis eorum*, scilicet filiorum Amon, *de capite eius, pondo auri talentum, habens gemmas pretiosissimas, et impositum est super caput David. Sed et predam civitatis asportavit multam valde.*

Hanc coronam invenit quidam homo parvus medie stature, qui dicebatur yronice Curtuspassus, eo quod parvus esset; et portabat eam publice in manibus, sicut portatur nisus, demonstrando omnibus qui videre volebant, ad laudem victorie habite et *sempiterni opprobrii* Friderici. Nam quod quisque rapere poterat, suum erat, ‖ nec quisquam alteri audebat vel presumebat auferre. Nec unum verbum contentionis seu iniuriosum ibi fuit auditum; quod fuit mirabile dictu, maxime cum dicatur, Ys. IX: *Iugum enim oneris eius et virgam humeri eius et sceptrum exactoris eius superasti sicut in die Madian. Quia omnis violenta predatio cum tumultu.*

Coronam igitur supradictam emerunt Parmenses ab illo concive suo et dederunt ei pro ea ducentas libras imperialium et unum casamentum prope ecclesiam Sancte Christine, ubi lavatorium equorum antiquitus fuerat. Et statuerunt ut quicumque de thesauris Victorie aliquid habuisset, medietatem haberet et medietatem assignaret communi. Ditati sunt ergo mirabiliter pauperes expoliato principe divite. Ideo dicit Ecclesiasticus XI : *Facile est enim in oculis Dei subito honestare pauperem*, id est divitem facere. Unde illud Sap. X : *Honestavit illum in laboribus et complevit labores illius.*

Quod peculiaria imperatoris, que pertinebant ad bellum, habuit Gregorius de Monte Longo, qui erat legatus.

Peculiaria quoque imperatoris, que pertinebant ad bellum, ut papiliones et huiusmodi, habuit Gregorius de Monte Longo legatus; ymagines vero et reliquie quas imperator habebat collocate sunt in sacrario sive sacristia maioris ecclesie Beate Virginis conservande. Nam, quamvis alii fuerint pugnatores ad Fridericum debellandum et fugandum, ipsa tamen fuit illa *una mulier Hebrea*, que *fecit confusionem in domo Nabuchodonosor regis*, ut in Iudith historia continetur, XIIII. Ideo congruit huic loco quod Delbora dixit, Iudicum IIII : *In manu mulieris tradetur Sysara.*

De ducibus istius exercitus qui Fridericum fugaverunt.

Duces fuerunt exercitus Gregorius de Monte Longo legatus, vir sapiens et *in multis expertus*, et Phylippus Vicedominus civis Placentinus, homo strenuus et probus, tunc Parme civitatis potestas, | sicut in alia cronica posui, in qua XII scelera Friderici imperatoris descripsi. Et nota quod, de thesauris qui in Victoria sunt reperti, pauci remanserunt in Parma, quia mercatores de diversis partibus venientes emerunt eos et habuerunt pro bono foro sive mercato et asportaverunt, videlicet vasa aurea et argentea, gem-

mas, uniones, margaritas et lapides pretiosos, vestes de purpura et de serico et omnium rerum que ad usum et ornatum humani generis pertinere noscuntur. Nota etiam quod multi thesauri in auro et argento et lapidibus pretiosis remanserunt occultati in urceis, loculis et sepulcris in loco ubi fuit Victoria civitas, et sunt ibi usque in hodiernum diem, quamvis ignorentur latibula. Nota similiter quod, quando mercatores emerunt thesaurum a Parmensibus in Victoria repertum, impletum est quod in Proverbiis legitur, XX: *Malum est, malum est, dicit omnis emptor; et cum recesserit, tunc gloriabitur.* Nota etiam quod, post destructionem Victorie civitatis, ita recognoverunt omnes locum in quo vineam suam prius habuerant, quod nullum verbum contentionis sive litigii inter eos fuit exortum. Et tunc impleta est Scriptura que dicit: *Exibit homo ad opus suum et ad operationem suam usque ad vesperam.*

Item, tempore illo, fugatus est a Parmensibus Fridericus, et impleta est Scriptura que dicit, Prover. X: *Quasi tempestas transiens non erit impius.* Quare? Quia *in malitia sua expellitur impius,* ut habetur Prover. XIIII. Et ipse turpiter fugit factus *miser et miserabilis, pauper et cecus et nudus* et denudatus et tristis. Cui cónvenit quod dicit Ys. XXXIII: *Ve qui predaris! Nonne et ipse predaberis? Et qui spernis, nonne et ipse sperneris? | Cum consumaveris depredationem, depredaberis; cum fatigatus desieris contemnere, contemneris.* Item Micheas I: *Super hoc plangam et ululabo, vadam spoliatus et nudus. Faciam planctum velut draconum et luctum quasi structionum, quia desperata est plaga eius.* Quia in pleno concilio Lugdunensi depositus fuit ab imperio ab Innocentio papa IIII anno Domini MCCXLV. Ideo dicit Iere. XXX: *Insanabilis fractura tua, pessima plaga tua.* Daniel etiam dicit, IIII: *In sententia vigilum decretum est, et sermo sanctorum et petitio, donec cognoscant viventes quoniam dominatur Excelsus in regno hominum et cuicumque voluerit dabit illud, et humillimum hominem constituet super illud.*

Quid fecit Fredericus, postquam a Parmensibus fugatus est de Victoria.

Item de Friderico sciendum est quod, postquam, destructa Victoria, fecit omnia que in alia cronica posui, reversus est in Apuliam ; de qua si non exisset et contra Lombardos guerram non habuisset, melius sibi fuisset. Impleta est tamen in eo Scriptura Danielis que dicit, XI : *Cessare faciet principem opprobrii sui, et opprobrium eius convertetur in eum. Et convertet faciem suam ad imperium terre sue, et impinget et corruet et non invenietur. Et stabit in loco eius vilissimus et indignus decore regio, et in paucis diebus conteretur, non in furore nec in prelio.* Hoc potest ad Conradum filium Friderici referri, qui paucis diebus post patrem supervixit et per cristere mortuus est veneno immisso. Quod autem sequitur: *Et stabit in loco eius despectus*, hoc ad Manfredum potest referri, qui illegittime natus est ex imperatore et ex filia sororis marchionis Lancee, quamvis in morte desponsaverit eam. Quod autem additur : | *et non tribuetur ei honor regius*, hoc impletum est quando rex Karolus interfecit eum in bello. Quod autem supra dixit de Friderico, scilicet Daniel : *Et cessare faciet principem opprobrii sui*, potest referri ad Innocentium papam, qui timore Friderici a partibus Romanis fugit Lugdunum. Et vere fuit princeps opprobrii sui, quia in pleno concilio Lugdunensi eum deposuit ab imperio. Quod autem sequitur: *et opprobrium eius convertetur in eum*, hoc impletum vidimus oculis nostris. Ideo dicit Scriptura : *Convertetur dolor eius in caput eius, et in verticem ipsius iniquitas eius descendet.*

Recordor illorum que in precedenti millesimo pretermisi, eó quod cor occupatum haberem circa Friderici negotia describenda. Et ideo, quia sunt digna relatu, et michi scribere incumbit, eó quod de hoc sum rogatus a pluribus, non est bonum quod meo silentio occultentur, sed *scribantur hec in generatione altera, et populus qui creabitur laudabit Dominum.*

Igitur, anno Domini MCCXLVII, cum civitas mea Parma a Friderico imperatore condam esset obsessa, exivi de Parma et ivi Lugdunum, et familiariter fui locutus cum domino papa

Innocentio quarto in camera sua. Post festum autem Omnium Sanctorum arripui iter, ut in Franciam irem.

De fratre Iohanne de Plano Carpi, quem papa Innocentius quartus misit ad Tartaros.

Quod ex virtute constellationis fiunt impressiones.

Cumque pervenissem ad primum locum fratrum Minorum qui post Lugdunum occurrit, eadem die frater Iohannes de Plano Carpi pervenit illuc, qui redibat a Tartaris, quo miserat eum papa Innocentius quartus. Erat autem frater Iohannes iste familiaris homo et spiritualis et litteratus et magnus prolocutor et *in multis expertus*, et aliquando ‖ fuerat provincialis minister in Ordine. Iste ostendit michi et aliis fratribus unam cuppam ligneam, quam portabat ut daret domino pape; in qua cuppa erat in fundo cuiusdam pulcherrime regine ymago, ut vidi oculis meis, non artificialiter seu opere pictorio ibi depicta, sed ex virtute constellationis ibi impressa. Et si in centum partes secta fuisset, semper impressionem illius ymaginis habuisset. Et ne hoc alicui ad credendum impossibile videatur, exemplo alio possumus demonstrare et fidem astruere. Nam imperator Fridericus in Apulia donavit quamdam ecclesiam fratribus Minoribus, que erat antiquissima et destructa et ab omnibus derelicta; et in loco ubi altare fuerat prius, immense magnitudinis creverat arbor nucis, que secta in qualibet asside Domini nostri Iesu Christi crucifixi habebat ymaginem. Et si cencies secata fuisset, totiens crucifixi ymaginem habuisset. Quod, quamvis ex miraculo hoc demonstraverit Deus, eo quod in illo loco nata sit nucis arbor in quo agni immaculati passio representatur in hostia salutari et sacrificio reverendo, tamen ex virtute constellationis tales impressiones posse fieri aliqui asseverant.

Item idem frater Iohannes dixit nobis quod pulcherrimam capellam portabat ad donandum domino pape. Et appellabat capellam, ut nobis exposuit, omnia pontificalia paramenta que ad missam celebrandam diebus sollemnibus necessario requirun-

tur. Ideo dicit Sapiens in Prover. XVIII: *Donum hominis dilatat viam eius et ante principes spatium ei facit.* Et iterum: *Multi colunt personam potentis et amici sunt dona tri|buentis,* Prover. XIX. Item dixit nobis idem frater Iohannes quod multa fatigatione itineris et laboris et multa inedia famis et frigoris et caloris ad maximum dominum Tartarorum pervenit; et quod Tattari appellantur, non Tartari; et quod comedunt carnes equinas et lac iumentinum bibunt. Et quod vidit ibi cum eis *ex omni natione que sub celo est,* exceptis duabus. Et quod non potuit intrare ad magnum dominum Tattarorum, nisi purpura esset indutus. Et quod honorifice et curialiter et benigne fuit receptus et tractatus ab eo. Et quod inquisivit quot essent qui dominabantur in partibus occidentis; et respondit quod duo, papa videlicet et imperator, et ab istis duobus omnes alii habebant dominia. Iterum quesivit quis istorum duorum esset maior. Cumque frater Iohannes dixisset quod papa, protulit litteras pape et dedit ei. Quas cum legi fecisset, dixit quod rescriberet pape epistolas responsivas et daret sibi. Et factum est ita.

Item frater Iohannes scripsit unum magnum librum de factis Tattarorum et aliis mirabilibus mundi, secundum quod oculis suis vidit; et faciebat illum librum legi, ut pluries audivi et vidi, quotiens facta Tattarorum gravabatur referre; et ubi mirabantur vel non intelligebant legentes, ipse exponebat et disserebat de singulis.

De epistolis quas imperator Tartarorum misit ad papam.

Ex illo autem libro nichil scribere volui nisi epistolas superius memoratas, quia nec ad scribendum tempus habebam. Sunt autem epistole ille hunc modum habentes:

Epistola domini Tattarorum ad papam Innocentium IIII.

Dei fortitudo, omnium hominum imperator, magno pape litteras certissimas atque veras. Habito con|silio pro pace habenda nobiscum, tu papa et omnes Christiani, nuntium tuum nobis transmisisti, sicut ab

ipso audivimus et in tuis litteris habebatur. Igitur, si pacem nobiscum habere desideratis, tu papa et omnes reges et potentes, pro pace diffinienda ad me venire nullo modo postponatis, et tunc nostram audietis responsionem pariter atque voluntatem.

Tuarum continebat series litterarum quod deberemus baptiçari et effici Christiani. Ad hoc tibi breviter respondemus quod hoc non intelligimus, qualiter hoc facere debeamus. Ad aliud quod etiam in tuis litteris habebatur, scilicet quod miraris de tanta occisione hominum et maxime Christianorum et potissime Pollonorum, Moravorum et Ungarorum, tibi taliter respondemus, quod etiam hoc non intelligimus. Verumtamen ne hoc sub silentio omnimodo transire videamur, taliter tibi dicimus respondendum: Quia littere Dei et precepto Cyngis Chan et Chan non obedierunt et magnum consilium habentes nuntios occiderunt, propterea Deus eos delere precepit et in manibus nostris tradidit. Alioquin, quod si Deus non fecisset, homo homini quid facere potuisset? Sed vos homines occidentis solos vos Christianos esse creditis et alios despicitis. Sed quomodo scire potestis cui Deus suam gratiam conferre dignetur? Nos autem Deum adorando in fortitudine Dei ab oriente usque in occidentem delevimus omnem terram. Et si hec Dei fortitudo non esset, homines quid facere potuissent? Vos autem si pacem suscipitis et vestras nobis vultis tradere fortitudines, tu papa cum potentibus | Christianis ad me venire pro pace facienda nullo modo differatis; et tunc sciemus quod vultis pacem habere nobiscum. Si vero Dei et nostris litteris non credideritis et consilium non audieritis ut ad nos veniatis, tunc pro certo sciemus quod guerram habere vultis nobiscum. Post hec quid futurum sit, nos nescimus, solus Deus novit. Cyngis Chan primus imperator. Secundus Ochoday Chan. Tertius Cuiuch Chan.

Non plus continebatur in litteris domini Tattarorum missis ad papam.

De his qui diversis temporibus Italiam destruxerunt.

Et nota quod istam Ytaliam miseram primo invaserunt Vandali, qui venerunt ex Affrica et Paulinum Nolane civitatis episcopum secum duxerunt captivum; de quo beatus Gregorius in principio tertii libri Dyalogorum plenissime narrat.

Secundo, Hunni, quorum rex fuit Attila, flagellum Dei, qui XI anno pontificatus Leonis pape primi venit et destruxit Aquilegiam primam civitatem Ytalie. Et fere totam Ytaliam destruxisset, etiam Romam, nisi papa Leo ad eum accessisset. Et cuncta Deo opitulante que voluit obtinuit. Et sic Attila a sua sevitia repressus, relicta Ytalia, Pannonias repetiit.

Quod Leo papa concordiam habuit cum Iosaphath rege Iudá.

Hic est Leo I, qui, secundum abbatem Ioachym, concordiam habet cum Iosaphath rege Iuda. Vide in libro Figurarum Ioachym et in libro Concordie, quomodo sibi conrespondent. Nam de Leone dictum est hic. De Iosaphath vero habetur II Paralipo. XX, ubi dicitur quod *timore perterritus totum se contulit ad rogandum Dominum et predicavit ieiunium universo Iuda,* et fugavit omnem multitudinem filiorum Moab et Amon et montis Seyr; unde dicitur infra: *Cumque cepissent laudes canere, vertit Dominus insidias eorum in semet ipsos,* ‖ *filiorum scilicet Amon et Moab et montis Seyr, qui egressi fuerant ad pugnandum contra Iudam, et percussi sunt.*

De operibus Theodorici regis Gothorum, et quod propter IIII dignus fuit exhumari.

Tertio, Gothi invaserunt Ytaliam et destruxerunt. De quibus beatus Gregorius in Dialogo narrat; et habuerunt plures in Ytalia reges, ex quibus maximus fuit Theodoricus apud Ravennam, usque adeo ut etiam ad ipsum de Roma Ravennam venirent pro consilio et adiutorio habendo, quando in electione Romani pontificis oriebatur discordia. Hic fecit fieri ecclesiam Gothorum in Ravenna; et turris palatii eius in Ravenna usque hodie durat. Item fecit fieri ecclesiam Sancti Martini in Celo Aureo, que nunc appellatur Sanctus Apollinaris Novus, pro eo quod corpus eius de civitate Classis fuit in ea translatum et creditur ibi esse. Item fecit fieri

extra Ravennam ecclesiam Sancte Marie Rotunde, que uno lapide cooperitur ; et fuit ibi sepultus in archa de porphyritico lapide, que usque in hodiernum diem ostenditur ibi vacua, quia beatus Gregorius papa, quando venit Ravennam, fecit eum inde extrahi et in sterquilinium et in foveam prohici. Et hoc fecit fieri propter IIII. Primo, quia, quamvis Christianus fuerit, tamen Arrianus. Secundo, quia multa mala catholicis fecit. Tertio, quia tres magnos viros interfecit, scilicet Boetium, Symacchum et Iohannem papam. Quarto, quia in olla Vulcani a demonibus fuit sepultus, sicut in quarto libro Dialogorum beatus Gregorius dicit.

Quarto, Longobardi occuppaverunt et destruxerunt Ytaliam, sicut Paulus hystoriographus eorum in primo libro Ystorie eorum narrat hoc modo :

A Germania sepe innumerabiles captivorum turme abducte | meridianis populis pretio distrahuntur. Multe quoque ex ea, pro eo quod tantos mortalium germinat quantos alere vix sufficit, sepe gentes egresse sunt, que nichilominus et partes Asye, sed maxime sibi contiguam Europam afflixerunt. Testantur hoc ubique urbes erute per totam Illiricum Galliamque, sed maxime misere Ytalie, que pene omnium illarum gentium est experta sevitiam. Gothi siquidem Vandalique, Rugi, Heruli atque Turcilingi nec non etiam et alie feroces et barbare nationes e Germania prodierunt. Pari etiam modo et Vinnilorum, hoc est Longobardorum, gens, que postea in Ytalia feliciter regnavit, a Germanorum populis originem ducens, licet et alie cause egressionis eorum asseverentur, et ab insula que Scandinavia dicitur adventavit. Cuius insule etiam Plinius Secundus in libris quos de natura rerum composuit mentionem facit.

Hucusque Paulus.

Quinto et ultimo (et utinam ultimo !), Tattari venire disponunt et Ytaliam occupare, prout retulit frater Iohannes de Plano Carpi, qui cum magno domino Tattarorum familiariter fuit locutus. Est autem Planum Carpi in Perusino districto.

Quod tempore pape Gregorii noni primo insonuerunt rumores de Tartaris et quod plures Romani pontifices miserunt ad eos nuntios suos.

Et nota quod tempore pape Gregorii noni primo insonuerunt rumores de Tattaris. Secundo, papa Innocentius quartus fratrem Iohannem de Plano Carpi misit ad eos. Tertio, papa Iohannes XXI iterum misit ad eos sex fratres Minores, duos de provincia Bononie (quorum unus erat lector, frater Antonius de Parma, alius discretus homo, scilicet frater Iohannes de Sancta Ágatha), et totidem de provincia Marchie Anchonitane, et totidem de Tuscia, tres lectores cum tribus discretis. | Lector Tuscie qui ivit ad Tattaros fuit frater Gerardus de Prato, cum quo habitavi in conventu Pisano, quando eramus iuvenes. Hic fuit germanus fratris Arlotti, qui conventavit Parisius et factus est cathedralis magister. Reversi sunt itaque fratres Minores a Tattaris valde sospites, et multa dicebant de eis, ut ab eis audivi auribus meis.

Quod papa Innocentius IIII honoravit fratrem Iohannem de Plano Carpi post reversionem suam a Tartaris.

Porro, cum frater Iohannes de Plano Carpi rediens a Tattaris Lugdunum venisset ad papam Innocentium quartum et retulisset ei rumores de Tattaris et epistolas representasset et dedisset donaria, V fecit sibi dominus papa. Primum fuit quia curialiter eum vidit et benigne et familiariter eum tractavit. Secundum fuit quia tenuit eum tribus mensibus secum, quousque a Parmensibus capta et destructa fuit Victoria civitas et imperator ab eis expulsus atque fugatus. Nam semper tenebat sex fratres Minores secum quamdiu vixit, ut vidi oculis meis. Tertium, quia commendavit eum papa de labore suo et fidelitate, iuxta verbum quod scriptum est, Prover. XXVIII : *Vir fidelis multum laudabitur.* Dixit ergo ei papa : « Benedicaris tu, fili, a Domino Iesu Christo et a me vicario suo, quia in te video impletum Salomonis verbum, quod in Proverbiis dicit, XXV : *Sicut frigus nivis in die messis,*

ita legatus fidelis ei qui misit eum, animam illius requiescere facit. Et infra, eodem capitulo : *Aqua frigida anime sitienti, et nuntius bonus de terra longinqua* ». Quartum fuit quia dedit ei archiepiscopatum Antiverensem, dicens, Mat. XXV : « *Euge, serve bone et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam* ». Quintum, quia iterum fecit eum legatum | ad Lodoicum regem Francie dirigendo. Ad quid autem eum ad regem Francie miserit, frater Iohannes, cum inquirebatur ab eo, manifestare nolebat, dicens : « Scriptum est, Prover. XXV : *Causam tuam tracta cum amico tuo et secretum extraneo non reveles.* Unde Ys. XXIIII : *Secretum meum michi, secretum meum michi.* Et iterum : *In corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi* ».

Quod papa Innocentius quartus rogavit regem Francie ut passagium suum differre deberet, quousque sedata esset indignatio Friderici.

Causa autem huius legationis creditur hec fuisse. Innocentius papa Fridericum deposuerat ab imperio, et Parmenses rebellaverant contra ipsum, insuper et de civitate sua expulerant et opprobriose fugaverant, et Victoriam civitatem suam quam iuxta Parmam fecerat omnino destruxerant, ita ut nullum penitus de ea remaneret vestigium. Et ideo ex omnibus istis iniuriis impatientissimus erat factus et, *veluti si ursa raptis fetibus in saltu seviat,* totus inflammatus ad iram et in furorem conversus. Nam post fugam ivit Cremonam et postea venit ad Torrexellam et circa Parmam versabatur et faciebat mala que poterat et que facere non poterat minabatur. Et multa mala fecit antequam rediret in regnum, ut infra dicemus et ut in alia posuimus cronica. Cognoscens igitur papa quod Fridericus maximus persecutor esset Ecclesie et quod venenum libenter, si posset, effunderet, et de persona sua non modicum timens, misit rogando regem Francie quod suum differret passagium, quousque cognosceret quid de Friderico finaliter faceret Deus. Allegabat preterea quod in ‖ Ytalia multi infideles et pessimi atque perversi et pestilentes homines versabantur, *viri inopes et latrocinantes* et *ere alieno oppressi,* qui *con-*

gregati cum Friderico eum *quasi principem sequebantur* et bona ecclesiastica dissippabant.

Quid plura? Nam papa laboravit incassum, quia non potuit avertere regem a desiderio transfretandi, eo quod parati essent crucesignati et omnes ad transfretandum impense. Et misit dicendo quod committeret papa factum Friderici divino iuditio, quia Deus est qui *gradientes in superbia potest humiliare*, ut habetur Dan. IIII. Nam *hunc humiliat et hunc exaltat, quia calix in manu Domini vini meri plenus misto. Varius enim est eventus belli, et nunc istum, nunc illum consumit gladius*, ut habetur II Reg. XI. Ideo dixit ille, III Reg. XX: *Dicite ei* (scilicet Benadab regi Damasceno, qui habebat XXX et duos reges secum et Samariam obsidebat, et minabatur quod non sufficeret pulvis Samarie pugillis omnis populi qui sequebatur eum): *Ne glorietur accinctus eque ut discinctus*. Et est sensus: adhuc es accinctus armis, et res est in pendulo. Noli ergo gloriari, quasi iam victor sis et discinctus armis depositis. Quasi dicat: non potest gloriari sic preliator sicut victor. Vel, secundum aliam litteram: *Non glorietur accinctus atque discinctus*. Quasi dicat: ante victoriam non potest gloriari accinctus multitudine nec discinctus, id est carens multitudine, quia sepe pauci vincunt multitudinem. Ideo Iudas Machabeus dixit suis, I Macha. III: *Facile est concludi multos in manus paucorum, et non est differentia in conspectu Dei celi liberare in multis et in pau|cis, quia non in multitudine exercitus victoria belli, sed de celo fortitudo est*. Exemplum patet in Ionatha, qui cum armigero suo stationem Phylistinorum percussit, I Reg. XIIII. Igitur Lodoicus rex Francie obstinato animo et irrevocabili proposito ac mente prompta atque devota disponebat penitus transfretare et quam celerius posset Terre Sancte dare succursum.

Cum igitur primo vidi fratrem Iohannem de Plano Carpi qui redibat a Tattaris, sequenti die ivit Lugdunum ad papam Innocentium, qui miserat eum; ego vero arripui iter, ut in Franciam irem. Et habitavi in Brigia, que est in Campania Gallie, primo Trecis diebus XV. Et erant ibi multi mercatores Lombardi et de Tuscia. Nam ibi fiunt nundine que duobus mensibus durant,

sicut et Pruvini. Fuit autem civitas Trecensis civitas pape Urbani quarti et magistri Petri presbiteri, qui fecit Historias. Postea ivi Pruvinum et habitavi ibi a festo sancte Lucie usque ad Purificationem. In festo vero Purificationis beate Virginis fui Parisius et steti ibi octo diebus; et multa vidi, que placuerunt michi. Post hec redii et habitavi in conventu Senonensi, quia fratres Gallici libenter ubique tenebant me, eó quod essem pacificus et alacer iuvenis et quia commendabam facta eorum. Cumque occasione frigoris in infirmitorio iacerem infirmus, venerunt alacriter quidam fratres Gallici de conventu ad me cum littera quadam dicentes: « Optimos habemus rumores de Parma, quia Parmenses | expulerunt Fridericum imperatorem condam de Victoria civitate, quam fecerat, et opprobriose fugaverunt et civitatem suam totaliter funditus destruxerunt, ut possit dici quod in Apoc. legitur, XVII: Civitas *que fuit et non est*; et thesaurum imperatoris totum habuerunt et currum Cremonensium ceperunt et in Parmam duxerunt. Et hoc est exemplar littere que missa est a Parmensibus Lugdunum ad dominum papam ». Et interrogabant me ad quid valebat ille currus. Quibus ego respondi quod Lombardi appellant huiusmodi currus carrocia sua; et si carrocium alicuius civitatis capitur in bello, civitas illa magnum opprobrium reputat sibi fieri, veluti, si Aurea flamma caperetur in bello, tam Francígene quam rex eorum magnum opprobrium reputarent. Hoc audientes admirati sunt, dicentes: « Ha Deus! Audivimus mirabile dictu ».

De multiplici commendatione fratris Iohannis de Plano Carpi, et de libro quem fecit de factis Tartarorum.

Post hec convalui; et ecce frater Iohannes de Plano Carpi redibat a rege, ad quem miserat eum papa, et habebat librum quem de Tattaris fecerat; et fratres legebant coram eo, et ipse interpretabatur et exponebat que videbantur obscura et intellectu difficilia ad credendum. Et comedi cum fratre Iohanne tam in domo fratrum Minorum quam extra in abbatiis et sollemnibus

locis, *non semel neque bis*. Invitabatur enim libenter et frequenter tam ad prandium quam ad cenam, tum quia legatus pape, tum quia ad regem Francie missus, tum quia a Tattaris venerat, tum etiam quia ex Ordine fratrum Minorum erat et sanctissime vite credebatur ab omnibus. Dicebant enim: *Homo de semine Aaron venit, non decipiet nos*, I Macha. VII. Nam, cum fui Cluníaci, dixerunt michi monachi Cluniacenses: « Utinam | semper tales legati mitterentur a papa, qualis fuit frater Iohannes qui a Tattaris rediit! Nam alii legati, si possunt, ecclesias expoliant et quicquid possunt asportare asportant. Frater vero Iohannes, cum transivit per nos, nichil accipere voluit, nisi pannum pro una tunica pro socio suo ».

De commendatione monasterii Cluniacensis et de commendatione monachorum Nigrorum.

Et cognosce tu, qui legis, quod monasterium Cluniacense est nobilissimum monasterium monachorum Nigrorum in Burgundia Ordinis sancti Benedicti; et sunt ibi plures priores in claustro; et in predicto loco tanta est multitudo domorum, quod papa cum cardinalibus et cum tota curia sua posset ibi hospitari et imperator similiter et eodem tempore cum sua, sine monachorum detrimento, nec esset necesse propter hoc quod aliquis monachus de cella sua egrederetur et incomodum aliquod sustineret. Nota etiam quod Ordo sancti Benedicti, quantum ad monachos Nigros, longe melius servatur in partibus ultramontanis quam in partibus Ytalicis. Nota similiter quod in Ordine sancti Benedicti, quantum ad monachos Nigros, sunt quatuor sollemnia monasteria, scilicet in Burgundia Cluniacense, in Alemannia Sancti Galli, in Lombardia in episcopatu Mantuano inter Padum et Larionem monasterium Sancti Benedicti, in quo comitissa Mathildis in archa saxea sepulta quiescit. Quartum vero monasterium, quod caput Ordinis est, in Monte Cassino est situm.

Porro post conventum Senonensem, in quo eram quando Victoria civitas capta fuit atque destructa et imperator a Parmen-

sibus expulsus et opprobriose fugatus, ivi Altisiodorum et habitavi ibi, quia a ministro Francie de illo conventu specialiter fueram factus. Dicitur autem Altisiodorum quasi alta sedes ‖ deorum vel quasi altum sidus, quia ibi multa sanctorum corpora martyriçata fuerunt. Est etiam ibi monasterium et corpus sancti Germani, qui episcopus fuit civitatis illius, qui sydus fuit valde preclarum et sicut *arcus refulgens inter nebulas glorie*, ut manifestum est illis qui eius legendam legerunt.

De magistro Guilielmo Altisiodorensi, qui magnam gratiam habuit disputandi, sed non predicandi.

Similiter et magister Guilielmus, qui fecit Summam et de ecclesiasticis offitiis aliam Summam, de civitate Altisiodorensi extitit oriundus ; cuius domum frequenter intravi. Hic magister Guillielmus, ut referebant michi sacerdotes de episcopatu Altisiodorensi, magnam gratiam habuit disputandi. Nam, quando disputabat Parisius, nullus disputabat melius eo. Fuit enim magnus logycus et magnus theologus ; quando vero intromittebat se de predicatione, nesciebat quid diceret, et tamen multas bonas distinctiones in Summa sua posuerat.

Exemplificatio distinctionis Apostolice, quam facit cum dicit: *Alii datur per spiritum sermo sapientie.*

Et hoc est quod Apostolus dicit, I ad Cor. VII : *Unusquisque proprium donum habet ex Deo. Alius quidem sic, alius vero sic.* Et iterum infra, XII : *Unicuique autem datur manifestatio spiritus ad utilitatem. Alii quidem datur per spiritum sermo sapientie* (exemplum de sancto Equitio, qui de Deo tacere non poterat, ut scribit beatus Gregorius, Dialogorum libro primo). *Alii autem sermo scientie secundum eumdem spiritum* (exemplum abbatis Ioachim, qui dicit se magnam scientiam scripturarum et futurorum accepisse a Deo). Ideo dicit Sapiens, Prover. XXX : *Non*

didici sapientiam et non novi sanctorum scientiam. Loquitur de acquisita, non de infusa. De qua ait ibi, Eccle. II: *Sapientia quoque perseveravit mecum.* A Domino datur ista sapientia, quia, sicut habetur Io. III: *Non potest homo accipere quicquam, nisi fuerit ei datum de celo,* quia *non* est *volentis neque currentis, sed miserentis est Dei,* Ro. IX. Ideo dicit Sapiens, Prover. II: *Dominus dat sapientiam, et ex ore eius prudentia | et scientia.* Item Dan. II: *Dat sapientiam sapientibus et scientiam intelligentibus disciplinam.* Item Ys. XXVIII: *Quem docebit scientiam et quem intelligere faciet auditum? Ablactatos a lacte, apulsos* (vel *avulsos*) *ab uberibus.* Ideo dicit Ecclesiasticus I: *Fili, concupiscens sapientiam conserva iustitiam, et Deus prebebit illam tibi.* Sed non prebet eam stultis. Ideo dicit Sapiens in Prover. XVII: *Quid prodest habere divitias stulto, cum sapientiam emere non possit?* Item Prover. XXIIII: *Excelsa stulto sapientia, in porta non aperiet os suum.* Et nota quod Moyses habuit sapientiam acquisitam et infusam. De prima habetur, Act. VII, quod *eruditus* erat *omni sapientia Egyptiorum et* fuit *potens in verbis et in operibus suis.* De secunda habetur, Eccli. IIII, quod *sapientia filiis suis vitam inspirat et suscipit exquirentes se et preibit in via iustitie.* Item Prover. IIII: *Viam sapientie monstrabo tibi et ducam te per semitas equitatis.* Unde Dominus ait Moysi, Exo. XXV: *Inspice et fac secundum exemplar quod tibi in monte monstratum est.*

Igitur magister Guillielmus Altisiodorensis habuit gratiam disputandi, non autem populo predicandi. De primo dicit Gregorius Gregorius: « Nichil ad plenum scitur, nisi dente disputationis frangatur ». De secundo dicit Ecclesiasticus XVII: *Nec enim omnia possunt esse in hominibus.*

Sequitur in Apostolo: *Alteri fides in eodem spiritu* (supple: « datur »). Hec data fuit Cornelio, qui per opera venit ad fidem, Act. X. Hanc petiverunt apostoli a Domino dicentes, Luc. XVII: *Adauge nobis fidem.* Hanc Dominus requirit ab eis, Luc. XVII: *Si habueritis fidem sicut granum sinapis* et cet. Nota exemplum illius sutoris sive cerdonis qui in terra Saracenorum transtulit montem et Christianos liberavit. Require in illo sermone fratris Luce: *Salvatorem expectamus.* Ideo dicit Iere. V: *Domine, oculi*

tui respiciunt fidem. Quare? Quia, sicut dicit Apostolus, ad Heb. XI: *Sine fide impossibile est* | *placere Deo.* Hec necessaria est ad salutem, sicut dicit Apostolus, ad Heb. XI: Sancti *per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones.* Item hanc Dominus in centurione commendavit dicens, Mat. VIII: *Amen dico vobis, non inveni tantam fidem in Israel.* Idem fecit Dominus in Cananea, Mat. XV: *O mulier, magna est fides tua.* Item miracula que faciebat potius ascribit credentis et cum devotione postulantis fidei quam sibi operanti. Ideo uni cuius filium sanavit dixit, Mar. IX: *Si potes credere, omnia possibilia sunt credenti.* Item Luc. VII: *Fides tua te salvam fecit, vade in pace.* Idem habetur Luc. XVII et XVIII. Item fidem dicit Dominus defuturam, Luc. XVIII: *Veruntamen filius hominis veniens, putas, inveniet fidem super terram?* Item Iere. VII: *Periit fides et ablata est de ore eorum.* Item Prover. XX: *Multi homines misericordes vocantur; virum autem fidelem quis inveniet?*

Sequitur in Apostolo: *Alii gratia sanitatum in uno spiritu.* Ideo nota de quodam heremita qui habebat gratiam sanandi infirmos, apud quem putabant latrones invenire aurum multum. Ipse vero fecit eos stare foris affixos et mane, cum eos incole vellent comburere pro furto, ipse ait: «Sinite eos abire illesos, alioquin a me effugiet gratia sanitatum». Et statim illi latrones conversi sunt ad Deum. Ad idem facit quod narrat beatus Gregorius in tertio libro Dialogorum de Amantio presbitero, qui gratiam habuit sanitatum. Dicit enim: «Floridus, Tiburtine civitatis episcopus, michi esse apud se presbiterum quemdam, Amantium nomine, precipue simplicitatis narravit virum. Quem hoc habere virtutis perhibet, ut apostolorum more manum super egros ponat et salutem restituat, et quelibet vehemens egritudo sit, | ad tactum illius abscedat. Quem tante virtutis virum etiam videre curavi eumque ad me deductum in infirmorum domo paucis diebus manere volui, ubi, si qua adesset curationis gratia, cicius probare potuissem» et cet. Vide in Dialogo quomodo contulit frenetico sanitatem.

Exemplum

Miraculum

Sequitur in Apostolo: *Alii operatio virtutum.* Hanc habuit apostolus Paulus, de quo dicitur, Act. XIX: *Virtutesque non quas-*

libet modicas *faciebat Deus per manus Pauli, ita ut etiam super languidos deferrentur a corpore eius sudaria vel semicincia, et recedebant ab eis langores, et spiritus nequam egrediebantur.* Hec omnia fecerunt multi in primitiva Ecclesia, ut in Ecclesiastica ystoria Eusebius refert. Et hoc est quod Dominus dicit, Mar. ultimo : *Super egros manus imponent, et bene habebunt.*

Sequitur in Apostolo : *Alii prophetia* (supple « datur »). Hanc habuit Ágabus, de quo legitur, Act. XI: *Et surgens unus ex eis nomine Ágabus significabat per spiritum famem magnam futuram in universo orbe terrarum, que facta est sub Claudio.* Hanc etiam habuit Symon Niger, de quo habetur Act. XIII. Hanc filie Philippi evangeliste, *qui erat unus de septem,* similiter habuerunt, de quibus dicitur, Act. XXI: *Huic autem erant filie IIII, virgines prophetantes.* In istis impleta est Scriptura Ioelis II : *Et prophetabunt filii vestri* (ut Ágabus et Symon Niger) *et filie vestre* (ut filie Phylippi). Multi etiam alii hanc gratiam habuerunt, et fuit necessaria, quia, sicut dicit Sapiens in Prover. XXIX : *Cum prophetia defecerit, dissipabitur populus.*

Sequitur in Apostolo : *Alii discretio spirituum* (supple : « datur »). Hanc gratiam habuit Fortunatus, vir vite venerabilis, civitatis Tudertine episcopus, de quo narrat beatus Gregorius, Dialogorum libro primo, quod « in effugandis ‖ spiritibus immense virtutis gratia pollebat, ita ut non nunquam ab obsessis corporibus legiones demonum repelleret et continue orationis studio intentus obiectas contra se eorum multitudines superaret ». Et post aliqua narratur ibi de quodam qui recepit hospitio demonem quem ex obsesso homine Fortunatus expulerat, qui filium eius suffocavit in igne. Et cum querit Petrus qua de causa permisit hoc Deus, inter alia que respondet Gregorius breviter et finaliter

Gregorius ita concludit : « ' Sunt namque nonnulli qui idcirco bona facere student, ut gratiam aliene operationis obnubilent. Nec pascuntur bono quod faciunt, sed laude boni, qua ceteros premunt. Qua de re existimo hunc virum, qui malignum spiritum in hospitalitate suscepit, ostentationi potius intendisse quam operi, ut meliora quam episcopus fecisse videretur, quatinus ipse susciperet eum quem vir Domini Fortunatus expulisset '. Petrus : ' Ut dicitur,

ita est. Nam finis operis probat quod munda susceptio in operatione non fuerit'». Ideo bene dicit beatus Iohannes in canonica prima, capitulo IIII: *Karissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sint.*

Sequitur in Apostolo: *Alii genera linguarum* (supple: «dantur»), per Spiritum scilicet. Ideo dicitur, Act. II: *Et repleti sunt omnes Spiritu Sancto et ceperunt loqui variis linguis, prout Spiritus Sanctus dabat eloqui illis.* Idem habetur Act. X: *Adhuc loquente Petro verba hec, cecidit Spiritus Sanctus super omnes qui audiebant verbum. Et obstupuerunt ex circumcisione fideles qui venerant cum Petro, quia et in nationes gratia Spiritus Sancti effusa est. Audiebant enim illos loquentes linguis et magnificantes Deum.* Idem habetur Act. XIX: *Et cum imposuisset illis | manus Paulus, venit Spiritus Sanctus super eos, et loquebantur linguis et prophetabant,* quia quidam eorum predicebant futura. Hanc gratiam dicit Paulus se habuisse, I ad Cor. XIIII: *Gratias ago Deo meo, quod omnium vestrum lingua loquor.* Et hoc erat speciale signum presentie Spiritus Sancti in Ecclesia primitiva.

Quod interpretatio ⟨sermonum⟩ potest sumi duobus modis.

Sequitur in Apostolo: *Alii interpretatio sermonum.* Notandum quod interpretatio sermonum potest sumi duobus modis. Uno modo, ut dicantur interpretes translatores qui transferunt libros de una lingua in aliam; de quibus sufficienter posui sub Adriano imperatore, pro eo quod Aquila primus interpres sub eo, hoc est eo imperante, transtulit. De quibus require in illa cronica que sic inchoat: «Octavianus Cesar Augustus» et cet., quam feci in conventu Ferariensi, eo anno quo Lodovicus rex Francie a Saracenis in ultramarinis partibus captus fuit, scilicet anno Domini MCCL. Cuius cronice stilum colligens ex diversis scriptis usque ad Longobardorum perduxi hystoriam. Postmodum calamum temperavi cessavique scribere quantum ad cronicam illam, quia ita eram pauper, quod defectum cartarum sive pergameni habebam. Et agitur nunc annus millesimus CCLXXXIIII. Non autem Nota

cessavi quantum ad plures alias cronicas, quas optime, secundum meum iuditium, feci; ex quibus reseçavi superfluitates, abusiones, falsitates et contrarietates. Verumtamen non omnes, quia aliqua que scribuntur ita sunt usitata, quod totus mundus non posset ea removere a cordibus eorum qui ita in principio didicerunt. De quibus multa possem demonstrare exempla. Sed rudibus et indoctis nullum valet exemplum, quia *qui docet fatuum, quasi qui conglutinat testam*, Eccli. XXII. | Nam *qui narrat verbum non audienti* (id est non intelligenti), *quasi qui excitat dormientem de gravi somno. Cum dormiente loquitur qui narrat stulto sapientiam, et in fine narrationis dicit: Quis est hic?* Ideo posset dici tali: « Erlà ke l'è farina ». Trufatoria locutio est.

Alio modo sumitur interpretatio sermonum pro his qui predicant et exponunt; quod pertinet ad predicatores et doctores, quorum in Novo Testamento fuit maxima multitudo. Et ad istum modum magis pertinet quod Apostolus dicit in supraposita divisione gratiarum, quam facit dicens, I ad Cor. XII: *Hec autem omnia operatur unus atque idem spiritus, dividens singulis prout vult.* Ideo dicit infra, XIIII: *Volo autem vos omnes loqui linguis, magis autem prophetare. Nam maior est qui prophetat quam qui loquitur linguis, nisi forte interpretetur, ut Ecclesia edificationem accipiat.* Sic etiam Marcus evangelista dicitur discipulus et interpres Petri, non quod Petrus eius interpretatione indigeret, cum sciret omnibus linguis loqui, sed quia Evangelium iuxta quod Petrum predicantem audierat in Ytalia scripsit. Ad doctores ergo Novi Testamenti refertur quod Apostolus dicit, I ad Cor. XII: *Alii interpretatio sermonum* (supple: « datur per Spiritum »). Ideo Dominus dicit, Mat. XIII: *Omnis scriba doctus in regno celorum similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo nova et vetera.* Item Iob XXVIII: *Profunda quoque fluviorum scrutatus est et abscondita produxit in lucem.* Item Dan. XII: *Qui autem docti fuerint fulgebunt quasi splendor firmamenti, et qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stelle in perpetuas eternitates.*

Benedictus Deus, qui me de hac materia divisionis Apostoli expedivit! Igitur, occasione magistri Guilielmi, qui habuit gra-

tiam disputandi et libros faciendi, non autem gratiam populo predicandi, | posuimus supra dicta que in divisione Apostoli continentur. Nunc autem ad Altisiodorum denuo revertamur.

Recordor quod, quando habitabam in conventu Cremone, eo anno quo civitas mea Parma rebellavit Friderico deposito, frater Gabriel de Cremona ex Ordine fratrum Minorum, qui magnus lector erat et homo sanctissime vite, dixit michi quod Altisiodorum maiorem copiam habebat vinearum et vini quam Cremona et Parma et Regium et Mutina. Et aborrui cum audivi, et incredibile reputavi. Cum autem in Altisiodoro habitassem, visum fuit michi quod verum dixisset, quia magnum habent districtum sive episcopatum, id est multum habent de territorio, et montes et colles vineis pleni sunt et campestria sive planities, ut vidi oculis meis. *Non* enim *seminant nec metunt nec in orrea congregant* homines terre illius, sed mittunt vinum Parisius, quia flumen habent iuxta, quod Parisius vadit, et ibi nobiliter vendunt, et inde habent totum victum suum et vestimenta quibus teguntur. Et circuivi episcopatum Altisiodorensem tribus vicibus, egrediendo semel cum quodam fratre qui predicabat et crucesignabat homines pro passagio regis Francie. Alia vice, cum alio fratre, qui in Cena Domini predicavit Cystersiensibus in pulcherrimo monasterio; et fecimus Pascha cum quadam comitissa que in prandio dedit nobis, id est dari fecit toti curie, XII ferculorum diversitates, id est ciborum appositiones sive varietates. Et comes vir eius domi non erat, quia abundantius, id est in maiori copia, fercula fuissent apposita. ‖ Et ostendit michi frater ille monasterium Pontiniacense, in quo ab Alexandro papa III, qui Senonis morabatur, recommendatus fuit beatus Thomas Cantuariensis archiepiscopus, quando ab Artaldo rege Anglie de Anglia fuit expulsus. Tertio, exivi cum fratre Stephano et vidi et didici multa, que essent digna relatu, sed causa brevitatis ea subticeo, quia ad alia dicenda festino.

Et nota quod in provincia Francie (secundum Ordinem fratrum Minorum loquor) sunt octo custodie, ex quibus IIII bibunt cervisiam, IIII bibunt vinum. Nota etiam quod tres terre sunt que dant abundantiam vini in Francia, scilicet Rupella, Belna et Altisiodorum. Nota insuper quod vina rubea in Altisiodoro minime

reputantur, quia non sunt ita bona sicut vina Ytalica rubea. Nota similiter quod vina Altisiódori sunt alba et aliquando aurea et odorifera et confortativa et magni et boni saporis et omnem bibentem *in securitatem et iocunditatem* inducunt atque convertunt, ita ut merito de vino Altisiodorensi dici possit illud Prover. XXXI : *Date sicceram merentibus et vinum his qui amaro sunt animo. Bibant et obliviscantur egestatis sue et doloris non recordentur amplius.* Et nota quod ita sunt fortia vina Altisiodori, quod, quando aliquantulum stant in urceo, lacrimantur exterius.

De multiplici commendatione vini secundum Gallicos.

Nota etiam quod Gallici ridendo dicere consueverunt quod bonum vinum debet habere triplex « b » et VII « f » ad hoc, ut sit optimum et laude dignum. Dicunt enim hoc modo ludendo :

El [vin] bons e bels e [bl]ance,
forte e fer [e] fin e franble,
fredo e fras e [for]mijant.

De vino secundum magistrum Morandum.

Magister vero Morandus, qui Padue in gramatica rexit, secundum suum appetitum hoc modo commendavit vinum dicens : |

Vinum dulce gloriosum
pingue facit et carnosum
atque pectus aperit.

Et maturum, gustu plenum,
valde nobis est amenum,
quia sensus acuit.

Vinum forte, vinum purum
reddit hominem securum
et depellit frigora.

Sed acerbum linguas mordet,
intestina cuncta sordet
corrumpendo corpora.

Vinum vero quod est glaucum
potatorem facit raucum
et frequenter mingere.

Vinum vero turbulentum
solet dare corpus lentum
et colorem tingere.

Vinum rubeum subtile
non est reputandum vile:
nam colorem generat.

Auro simile citrinum
valde fovet intestinum
et langores suffocat.

Alba limpha maledicta
sit a nobis interdicta,
quia splenem provocat.

Gallici itaque delectantur in bono vino, nec mirum, quia *vinum letificat Deum et homines*, ut dicitur Iudicum IX. Nam *vinum letificat cor hominis et omnem mentem convertit in securitatem et iocunditatem; et non meminit omnem tristitiam et debitum, et omnia precordia facit honesta. Et non meminit regem neque magistratum et omnia operta facit loqui; et non meminerunt, cum biberint, amiciciam nec fraternitatem, sed post non multum sumunt gladios; et cum a vino merserint et surrexerint, non meminerunt que gesserunt.* Item supra, in principio dicti sui, is qui dixerat de fortitudine vini hoc modo inchoaverat: *Viri, quam prevalet vinum omnibus hominibus qui bibunt illud. Seducit mentem. Itemque regis et orphani facit mentem vanam. Item servi ac liberi, pauperis ac divitis*, III Esdre III. Nota quod, sicut legitur Gen. IX, *Noe bibens vinum inebriatus est et nudatus in tabernaculo suo*, et illa occasione

dixit Noe nepoti suo : *Maledictus Chanaan* puer, *servus* | *servo-*
Ieronimus *rum erit fratribus suis.* Ubi dicit beatus Ieronimus : « Antequam vinum inveniretur, manebat omnibus inconcussa libertas ». Item Eccli. XIX : *Vinum et mulieres apostatare faciunt sapientes et arguunt sensatos.* Exemplum patet in filiabus Loth, que dederunt patri suo bibere vinum, ex certa scientia volentes quod cognosceret eas, sicut et fecit, Gen. XIX. Hinc est quod Salomon, postquam locutus est de mala muliere dicens, Prover. XXIII : *Fovea profunda est meretrix et puteus angustus aliena. Insidiatur in via quasi latro et quos incautos viderit interficiet,* statim subdit de vino dicens : *Cui ve ? Cui patri ve ? Cui rixe ? Cui fovee ? Cui sine causa vulnera ? Cui suffusio oculorum ? Nonne his qui morantur in vino et student calicibus epotandis ?*

De Gallicis et Anglicis, qui student calicibus epotandis, quibus congruere potest illud Iere. XI : *Domine, demonstrasti michi, et cognovi, tu ostendisti michi studia eorum.*

Ad litteram Gallici et Anglici student calicibus epotandis. Ideo Gallici habent suffusionem oculorum, quia ex nimia potatione vini oculos reversatos et rubeos et lipposos et cerpijosos habent ; et summo mane, postquam a vino emerserint, cum talibus oculis vadunt ad sacerdotem qui celebravit et rogant ut stillet aquam lotionis manuum in oculis eorum. Quibus dicebat frater Bartholomeus Guisculus de Parma apud Pruvinum, ut pluries audivi : « Alé ! Ke mal onta ve don Dé ! Mettì de l'aighe in le vins, non in lis ocli ». Quod est dicere : « Eatis ! Quod malum tribuat vobis Deus ! Ponatis aquam in vino, quando debetis bibere, et non in oculis ». Item, Prover. XX, dicitur : *Luxuriosa res vinum et tumultuosa ebrietas ; quicumque his delectatur non erit sapiens.*

Anglici certe talibus delectantur et *student calicibus epotandis.* Accipit enim unus Anglicus unum magnum | ciphum vini et bibit totum dicens : « Ge bi a vu ». Quod est dicere : « Tantum oportebit vos bibere, quantum ego bibam ». Et credit dicere et facere

magnam curialitatem et habet valde pro malo, si quis aliter fecerit quam ipse docuit verbo et monstravit exemplo. Et tamen facit contra Scripturam que dicit, Hester I : *Vinum quoque, ut magnificentia regia dignum erat, abundans et precipuum ponebatur, nec erat qui nolentes cogeret ad bibendum.* Item alia Scriptura dicit, Eccli. XXXI : *Diligentes in vino noli provocare ; multos enim exterminavit vinum.* Et prosequitur de sobrietate bibendi usque ad finem capituli. Parcendum tamen est Anglicis, si libenter bibunt bonum vinum quando possunt, quia parum habent de vino in patria sua. Minus parcendum est Gallicis, quia plus abundant, nisi forte dicatur : « Durum est assueta relinquere ». Nota quod in versibus ita habetur :

Versus

Det vobis piscem Normandia terra marinum,
Anglia frumentum, lac Scocia, Francia vinum,
silva feras, aer volucres, armenta butyrum,
ortus delitias, nemus umbram, stagna papirum.

De hac materia satis sit dictum.

De maioritate et parvitate dierum in Francia.

Notandum quod in Francia, ut vidi oculis meis, maiores sunt dies in consimilibus mensibus quam in partibus Ytalicis, ut in Maio hic et ibi, et in yeme hic et ibi minores.

De sancto Lodoyco rege Francie et de primo eius passagio, quia bis transfretavit.

De Lodoyco rege Francie, qui interfuit capitulo provinciali fratrum Minorum Senonis celebrato.

Revertamur iam nunc ad cursum nostrum, ut de rege Francie prosequamur. Igitur, anno Domini millesimo CCXLVIII, circa festum Pentecostes sive post, ab Altisiodoro ad conventum

Senonensem descendi, quia provinciale capitulum administrationis Francie ibi celebrari debebat et dominus Lodovicus rex Francie illuc erat || venturus. Congregato itaque capitulo, minister Francie cum diffinitoribus ad fratrem Iohannem de Parma, generalem ministrum, qui in illa domo erat, accessit dicens ei : « Pater, nos examinavimus et approbavimus XL fratres, qui ad capitulum venerant pro habendo predicationis offitio, et dedimus eis et emisimus eos ut redeant ad loca sua, ne ex multitudine fratrum domus capituli sit gravata ». Quibus generalis minister respondit quod insipienter et male fecerant, quia hoc non conceditur ministris provincialibus et diffinitoribus, nisi in absentia generalis. Et addidit : « Examinationem quam de eis fecistis iam habeo approbatam, sed volo quod omnes revocentur et a me offitium predicationis habeant, secundum quod in regula continetur ». Et factum fuit ita. Et fuerunt postea in loco capituli usque ad finem eius.

Et quia rex Francie de Parisius erat egressus et ad capitulum veniebat, cum iam apropinquaret domui, egressi sunt omnes fratres Minores obviam ei, ut honorifice reciperetur ab eis. Et frater Rigaldus ex Ordine Minorum, magister cathedratus Parisius et Rotomagensis archiepiscopus, indutus pontificalibus paramentis egressus est domum et ibat festinanter ad regem querendo et dicendo : « Ubi est rex? Ubi est rex? ». Et ego sequebar eum. Nam solus et attonitus ibat cum mittra in capite et baculo pastorali in manu. Moram enim contraxerat in preparando se, ita quod alii fratres iam erant egressi et stabant hinc inde per stratam versis vultibus e regione, regem venturum videre volentes. Et miratus sum ultra modum in memet ipso dicens : « Certe legi *non semel neque bis* quod Senones Galli usque adeo fuerunt potentes, quod duce | Brenno Romam ceperunt. Nunc autem mulieres eorum pro maiori parte pedisseque esse videntur ». Et si rex Francie per Pisas vel per Bononiam transitum fecisset, totus flos dominarum de civitatibus nominatis obvius occurrisset. Tunc recordatus sum quod vera est Gallicorum consuetudo. Nam in Francia solummodo burgenses in civitatibus habitant, milites vero et nobiles domine morantur in villis et possessionibus suis.

De qualitate regis Francie quantum ad corpus, et de devotione eius quantum ad animam.

Erat autem rex subtilis et gracilis, macilentus convenienter et longus, habens vultum angelicum et faciem gratiosam. Et veniebat ad ecclesiam fratrum Minorum non in pompa regali, sed in habitu peregrini, habens capsellam et burdonem peregrinationis ad collum, qui optime scapulas regias decorabat. Et veniebat non eques, sed pedes ; et fratres sui germani, qui tres comites erant, quorum primus Robertus, ultimus Karulus dicebatur, qui fecit magna et laude dignissima, consimili humilitate et habitu sequebantur, ut vere illud propheticum dicere possent : ***Hi in curribus et hi in equis, nos autem in nomine Domini Dei nostri invocabimus.*** Nec curabat rex de comitiva nobilium, sed magis de orationibus et suffragiis pauperum. Et ideo adimplebat quod Ecclesiasticus IIII docet : *Congregationi pauperum affabilem te facito.* Revera magis erat dicendus monachus quantum ad devotionem cordis, quam quantum ad arma bellica miles. Ingressus itaque ecclesiam fratrum, devotissime facta genuflexione coram altari, oravit. Et cum egrederetur ecclesiam et adhuc super hostium staret, eram iuxta eum. Et ecce oblatus est ei et ex parte thesaurarii Senonensis ecclesie represen|tatus magnus lucius vivus in aqua in conca lignea de abiete, quam Tussci bigonçam appellant, in qua lavantur et balneantur infantes cum in cunabulis nutriuntur, siquidem carus et pretiosus piscis in Francia lucius reputatur. Et regratiatus est rex tam mittenti quam exenium presentanti. Deinde dixit rex intelligibili voce quod nullus ingrederetur domum capituli nisi esset miles, exceptis fratribus, quibus loqui volebat.

Quod rex Francie postulavit suffragia fratrum, et fuerunt sibi concessa.

Cum autem essemus in capitulo congregati, rex cepit dicere facta sua recommendando se et fratres suos et dominam reginam, matrem suam, et totam suam societatem, et devotissime genuflectendo petiit orationes et suffragia fratrum. Et aliqui fratres

de Francia qui erant iuxta me ex devotione et pietate quasi inconsolabiliter flebant. Post regem vero cardinalis Romane curie, scilicet dominus Oddo, qui condam Parisiensis cancellarius fuerat et cum rege transfretare debebat, exorsus est loqui et paucis verbis nos expedivit, faciens quod Ecclesiasticus VII docet: *Coram rege noli velle videri sapiens.* Et iterum Iob XXIX: *Verbis meis nichil addere audebant.* Item Prover. XXX: *Ne addas quicquam verbis illius et arguaris inveniarisque mendax.* Post istos duos, locutus est frater Iohannes de Parma, generalis minister, cui ex offitio incombebat responsio, dicens: « Ecclesiasticus docet, XXXII: *Loquere maior natu, decet enim te. Primum verbum diligentis scientiam.* Rex noster et dominus et pater et benefactor, et qui *congregationi pauperum affabilem* se fecit, venit ad nos humiliter et utiliter, curialiter et benigne, et primo locutus est nobis sicut eum decebat; nec petit a nobis aurum et argentum, quibus per Dei gratiam eraria sua sufficienter abundant, sed postulat orationes et suffragia fratrum, | et pro tali negotio pro quo multipliciter commendandus videtur. Quia revera hanc peregrinationem et crucis signationem assumpsit dominus rex ad honorem Domini nostri Iesu Christi et ad dandum Terre Sancte succursum et ad debellandum hostes et inimicos fidei et crucis Christi et ad honorem universalis Ecclesie et totius fidei Christiane et pro salute anime sue et omnium qui secum transfretare debebunt. Quapropter, quia fuit precipuus Ordinis benefactor et defensor, non solum Parisius, verum etiam in toto regno suo, et quia ita humiliter venit ad nos cum tam digna societate pro tali negotio ad suffragia Ordinis postulanda, dignum et congruum est ut rependamus ei aliqua beneficia. Et quia fratres de Francia promptiores sunt ad negotium istud suscipiendum et plus intendunt facere quam ego scirem imponere, ideo illis nullam legem impono. Quia vero ego inchoavi Ordinem visitare, disposui in mente mea cuilibet sacerdoti pro rege et pro tota sua societate IIII missas imponere: unam de Sancto Spiritu, aliam de Cruce, tertiam de beata Virgine et quartam de Trinitate. Et si contingat quod filius Dei vocet eum de hoc mundo ad patrem, adhuc per fratres superaddentur maiora. Et si non respondi sufficienter secundum deside-

rium suum, ipse rex sit dominus precipiendi, quia ex parte nostra non deest qui impleat sed qui iubeat ». Audiens hec rex regratiatus est generali ministro et in tantum acceptavit responsionem suam, quod voluit eam litteris generalis et sigillo confirmatam habere. Et factum fuit ita.

Quod rex Francie comedit cum fratribus et fecit expensas.

Porro illa die rex fecit expensas et comedit cum fratribus. Et comedimus in refectorio ; et comederunt ibi tres fratres regis et cardinalis Romane curie et generalis minister || et frater Rigaldus, archiepiscopus Rotomagensis, et provincialis minister Francie et custodes et diffinitores et discreti et quotquot de corpore capituli erant et fratres hospites quos nominamus forenses.

De humilitate quam ostendit generalis minister comedendo seorsum in alia mensa.

Cognoscens itaque generalis minister quod cum rege erat nobilis et digna societas, scilicet tres comites et Romane Ecclesie legatus et cardinalis et Rotomagensis archiepiscopus, noluit se obstentare in faciendo opere suo, iuxta verbum quod scriptum est, Eccli. XI: *In die honoris tui ne extollaris*, quamquam invitaretur ut iuxta regem discumberet, sed magis voluit opere implere quod Dominus docuit verbo et monstravit exemplo, scilicet curialitatem et humilitatem. Ait enim in Evangelio Dominus, Luc. XIIII: *Cum invitatus fueris ad nuptias, non discumbas in primo loco, ne forte honoratior te sit invitatus ab illo, et veniens is qui te et illum vocavit dicat tibi: Da huic locum. Et tunc incipies cum rubore novissimum locum tenere. Sed, cum vocatus fueris, vade, recumbe in novissimo loco, ut, cum venerit qui te invitavit, dicat tibi: Amice, ascende superius. Tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus, quia omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur.* Iterum alia Scriptura dicit, Eccli. XIII: *Advocatus a*

potentiore discede; ex hoc enim magis te advocabit. Non improbus sis, ne impingaris. Iterum alia Scriptura dicit, Prover. XXV: *Ne gloriosus appareas coram rege et in loco magnorum ne steteris. Melius est enim ut dicatur tibi: Ascende huc, quam ut humilieris coram principe.* Elegit igitur frater Iohannes et discubuit in mensa humilium, sed nobilitata est ex presentia sua, et multi edificati ex hoc habuerunt bonum | exemplum. Et sicut

Versus nobilitat viles frons generosa dapes,

sic ex presentia humilis humiliter discumbentis locus sive mensa magnifice decoratur. Considera etiam quod Deus non omnia luminaria celi posuit in una parte tantum, sed in diversis locis ad maiorem pulcritudinem et utilitatem diversimode collocavit.

Porro illa die rex implevit Scripturam que dicit, Eccli. IIII: *Congregationi pauperum affabilem te facito.* Et iterum dicit Eccli. IX: *Viri iusti sint tibi convive, et in timore Dei sit tibi gloriatio, et in sensu sit tibi cogitatus Dei, et omnis enarratio tua in preceptis Altissimi.*

De prandio regis Francie magnifice preparato; et quod declinabat de strata, ut iret ad suffragia religiosorum poscenda.

Habuimus igitur illa die primo cerasas, postea panem albissimum; *vinum quoque, ut magnificentia regia dignum erat, abundans et precipuum ponebatur.* Et iuxta morem Gallicorum erant multi *qui nolentes* invitarent et *cogerent ad bibendum.* Postea habuimus fabas recentes cum lacte decoctas, pisces et cancros, pastillos anguillarum, risum cum lacte amigdalarum et pulvere cynamomi, anguillas assatas cum optimo salsamento, turtas et iuncatas et fructus necessarios habuimus abundanter atque decenter. Et omnia curialiter fuerunt apposita et sedule ministrata.

Sequenti die rex agressus est iter suum. Ego vero finito capitulo secutus sum regem. Habebam enim obedientiam a generali ministro eundi in provinciam Provincie ad morandum. Et facile fuit michi ipsum regem repperire, quia de strata publica decli-

nabat frequenter, ut iret ad heremitoria fratrum Minorum et aliorum religiosorum hinc inde a dextris et a sinistris, ut se eorum orationibus commendaret. Et hoc negotium semper exercuit quousque pervenit ad mare et arripuit iter | vadens ad Terram Sanctam.

De humilitate regis Francie, quam fecit iuxta verbum quod scriptum est *Humiliavi in terra vitam meam.*

Cum autem visitassem fratres de Altisiódoro, de quorum conventu fueram, ivi una die Vergelíacum, quod est in Burgundia nobile castrum, in quo corpus Magdalene credebatur tunc esse ; et in crastinum erat dies Dominica ; et summo mane rex venit ad fratres ad suffragia fratrum poscenda, iuxta verbum quod scriptum est, Prover. XI : *Bene consurgit diluculo qui querit bona*. Et totam comitivam suam rex dimisit in castro, a quo fratres valde parum distabant. Et duxit rex secum solummodo tres fratres suos et aliquos servientes qui equorum essent custodes. Et facta genuflexione et reverentia coram altari, fratres respitiebant sedilia et ligna in quibus sederent ; rex vero sedit in terra et in pulvere, ut vidi oculis meis (ecclesia enim illa pavimentata non erat) ; et vocavit nos ad se dicens : « Venite ad me, fratres mei dulcissimi, et audite verba mea ». Et fecimus circulum circa eum in terra cum eo sedendo, et fratres sui germani similiter. Et fecit recommendationem suam et poposcit orationes et suffragia fratrum, secundum formam superius iam descriptam. Et post responsionem sibi factam egressus est ecclesiam, ut iret viam suam. Et dictum est ei quod Karolus ferventer orabat. Et rex gaudebat et patienter expectabat fratrem orantem nec ascendebat equum. Et alii duo fratres comites forinsecus similiter expectabant cum rege. Et Karulus erat iunior frater et comes Provincie ; habebat enim sororem regine uxorem. Et faciebat multas genuflexiones ad altare quod erat in ala ecclesie iuxta egressum. Et ego videbam et Karulum ferventer orantem et regem iuxta hostium exterius patienter | expectantem, et multum fui edifi-

catus. Et cognovi quod vera est Scriptura que dicit, Prover. XVIII : *Frater qui adiuvatur a fratre quasi civitas firma.* Post hec rex ivit viam suam et finitis negotiis suis ad sibi preparatum navigium properavit.

Ego vero ivi Lugdunum et adhuc inveni ibi dominum papam Innocentium quartum cum cardinalibus suis. Post hec descendi per Rodanum usque ad civitatem Arelatensem, que per V miliaria distat a mari. Et festum erat beati Petri apostoli ; et tunc venit ad locum illum frater Raimundus, minister Provincie, qui postea factus fuit episcopus, et honorifice me suscepit ; et lector Montis Pesulani erat cum eo.

De fratre Hugone Provinciali, et de qualitate ipsius quantum ad corpus et quantum ad animam et quantum ad scientiam.

Postea ivi per mare Massiliam et a Massilia Areas ivi ad videndum fratrem Hugonem de Bariola, qui et de Digna, quem Lombardi fratrem Ugonem de Monte Pesulano dicebant. Hic erat unus de maioribus clericis de mundo et sollemnis predicator et gratiosus tam clero quam populo et maximus disputator et paratus ad omnia. Omnes involvebat, omnibus concludebat, linguam disertissimam habebat et vocem tamquam tube sonantis et tonitrui magni et aquarum multarum sonantium, cum decurrunt per preceps. Nunquam inculcabat, nunquam cespitabat. Semper ad omnem responsionem erat paratus. Mirabilia dicebat de celesti curia, id est de gloria paradisi, et terribilia de infernalibus penis. De provincia Provincie fuit oriundus, mediocris stature et niger non disconvenienter. Spiritualis homo ultra modum, ita ut alterum Paulum crederes te videre seu alte‖rum Helyseum. Nam *in diebus suis non pertimuit principem, et potentia nemo vicit illum, nec superavit illum verbum aliquod*, Eccli. XLVIII. Ita enim loquebatur in consistorio pape et cardinalibus, sicut pueris congregatis ad ludum, et hoc apud Lugdunum et priori tempore, quando curia fuit Rome. Nam omnes tremebant eum quando audiebant ipsum loquentem, sicut tremit iuncus in aqua. Quare hoc? Quia illud

Ysaie implebat, LI: *Nolite timere opprobrium hominum et blasphemias eorum ne metuatis. Sicut enim vestimentum sic comedet eos vermis, et sicut lanam sic devorabit eos tinea.* Et iterum in eodem capitulo: *Quis tu, ut timeas ab homine mortali et a filio hominis, qui quasi fenum ita arescet, et oblitus es Domini creatoris tui* et cet.

Qualiter frater Hugo reprehendit cardinales qui rumores requirebant ab eo.

Quod frater Hugo cardinales durissime increpavit apud Lugdunum Gallie civitatem.

Quod tam papa quam cardinales negligunt facere consilium Ietro de viris idoneis eligendis pro regimine pastoralis officii.

Interrogatus enim a cardinalibus aliquando cuiusmodi rumores haberet, ita vituperavit eos sicut asinos dicens: « Ego rumores non habeo, sed habeo plenam pacem, et cum conscientia mea et cum Deo meo, *que exuperat omnem sensum* et *custodit cor* meum *et intelligentia*m meam *in Christo Iesu* Domino meo. Vere scio quod rumores inquiritis et ad hoc vacatis tota die. Nam Athenienses estis et non Christi discipuli, de quibus Lucas in Actibus dicit, XVII: *Athenienses autem omnes et advene hospites ad nichil aliud vacabant nisi aut dicere aut audire aliquid novi.* Discipuli Christi piscatores et debiles homines secundum seculum extiterunt, et tamen totum mundum converterunt, quia manus Domini fuit cum illis, iuxta verbum quod scriptum est, Mar. ultimo: *Illi autem profecti predicaverunt ubique, Domino cooperan|te et sermonem confirmante sequentibus signis.* Et ideo bene impleverunt quod de eis scriptum fuerat: *In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terre verba eorum.* De vobis autem non impletur quod scriptum est: *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii: constitues eos principes super omnem terram.* Quia revera vos estis *qui edificatis Syon in sanguinibus et Ierusalem in iniquitate,* Michee III.

Nam vestros nepotulos et consanguineos ad ecclesiastica beneficia et dignitates assumitis, ut parentelam vestram exaltetis

et divitem faciatis, et excluditis ydoneos et bonos viros, qui essent utiles Ecclesie Dei, et prebendatis puerulos in cunabulis decubantes. Ideo bene quidam truttannus de vobis dixit:

Versus
Accusative ad curiam si ceperis ire,
Proficis in nichilo, si pergis absque dativo.

Et iterum alius:

Versus
Curia Romana non curat ovem sine lana.
Presulis Albini seu martyris ossa Ruffini
Rome quisquis habet, vertere cuncta valet:
mus elephas fit, fasque nephas, de Sȳmone Cephas.

Certe vos estis de quibus dixit Amos, V: *Qui convertitis in abscinthium iuditium et iustitiam in terra relinquitis.* Vos estis *qui separati estis in diem malum et apropinquatis solio iniquitatis. Qui dormitis in lectis eburneis et lascivitis in stratis vestris. Qui comeditis agnum de grege et vitulos de medio armenti. Qui canitis ad vocem psalterii: Sicut David putaverunt se habere vasa cantici, bibentes in fialis vinum et optimo unguento delibuti, et nichil* compatimini *super contritione Ioseph,* Amos VI. Vos estis de quibus Ysaias propheta dixit, V: | *Ve qui dicitis malum bonum et bonum malum, ponentes tenebras lucem et lucem tenebras, ponentes amarum in dulce et dulce in amarum. Ve qui sapientes estis in oculis vestris et coram vobismet ipsis prudentes. Ve qui potentes estis ad bibendum vinum et viri fortes ad miscendam ebrietatem.* Ve *qui iustificatis impium pro muneribus et iustitiam iusti aufertis ab eo.* Item bene completur in vobis quod in figura vestri scribis et Phariseis imprecatus est Deus, Mat. XXIII: *Ve vobis, scribe et Pharisei, ypocrite, qui circuitis mare et aridam ut faciatis unum proselitum; et cum fuerit factus, facitis eum filium gehenne duplo quam vos.* Item quod Ietro docuit Moysen implere negligitis. Dixit enim, Exo. XVIII: *Provide de omni plebe viros potentes et timentes Deum, in quibus sit veritas et qui oderint avariciam, et constitue ex eis tribunos et centuriones et quinquagenarios et decanos, qui iudicent populum omni tempore.*

Qualiter ista faciatis, vos ipsi cogitate et iudicate. Non enim de omni plebe viros eligitis, cum vultis facere cardinales, sed de parentela vestra, et nepotulos vestros eligitis, ut sint cardinales, archiepiscopi et episcopi et primates. Et augmentastis honorem vestrum moderno tempore multipliciter. Nam capellum rubeum papa Innocentius quartus contulit vobis, ut, cum equitatis, discerni possitis a reliquis capellanis. Cardinales etiam antiquo tempore non dicebamini, sed diacones Romane curie et presbiteri dicebantur similes vestri, id est vestri predecessores; quod potest manifesto demonstrari exemplo. Ingressus Silvester papa ad Constantinum leprosum: nulla mentio de cardinalibus ibi habetur, sed dicitur quod duos diacones et V presbiteros duxit secum. Item beatus Gregorius, antequam papa fieret, | diaconus Romane curie appellatus fuit, non cardinalis; similiter Longobardorum ystoriographus Paulus multique alii usque ad longa tempora successive. Quapropter melius denominavit vos abbas Ioachym de Ordine Floris carpinales nominando, quia revera optime scitis carpere et emungere et exhaurire marsupia plurimorum. Et Scripturam truphatorie et truttannice iuxta vestrum irroneum intellectum exponitis, dicentes, I Reg. II: *Domini enim sunt cardinales terre, et posuit super eos orbem*, id est orbis dominium, eo quod domini terre sint. Unde illud Iob IX: *Sub quo curvantur qui portant orbem.* Sed dicitur Prover. III: *Abhominatio est Domini omnis illusor, et cum simplicibus sermocinatio eius.* Nam *illusores ipse deludet et mansuetis dabit gratiam.* Cum autem aliquem ad cardinalatum assumitis, dicitis ei: 'Accipe anulum in quo non est angulus, esto princeps mundi et collega fratrum nostrorum'. Futurum est enim, ut puto, quod adhuc de vobis sit pontifex summus, id est papa, ex ambitione dicturus: *Numquid non principes mei simul reges sunt?* Ys. X. Verba fuerunt Senacherib, qui diabolum prefiguravit. De Christi vero principibus, id est de apostolis, dictum fuit: *Constitues eos principes super omnem terram.* Quod vobis minime convenit, quia non super omnem terram laboratis et predicatis sicut illi, de quibus scriptum est: *In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terre verba eorum.* Nam Dominus

dixerat eis, Io. XV: *Posui vos, ut eatis et fructum afferatis, et fructus vester maneat.* Vos autem non itis nisi ab hospitio vestro ad consistorium pape, et *ingredi*mini *pompatice domum Israel* cum maxima comitiva. A consistorio pape transitis ad mensam et comeditis et || bibitis splendide; postea transitis ad lectum et dormitis suaviter. Postmodum tota die estis ociosi in cameris vestris et marcetis ignavia et delectamini cum caniculis et anulis et nepotibus vestris et equis quadratis, et ut habeatis familiam copiosam et bene indutam et nobilem apparatum et prosperos de parentela vestra rumores. Talis est exercitatio vestra. Nec vobis est cure quis peregrinus in vico iaceat, quis egeat pane, quis induendus, quis visitandus, quis redimendus, quis sepeliendus.

Certe totum mundum possetis convertere, si faceretis quod Sapiens docet, Prover. VI: *Discurre, festina, suscita amicum tuum,* et iterum, Prover. XXIIII: *Erue eos qui ducuntur ad mortem et qui trahuntur ad interitum liberare ne cesses.* Vobis plus crederetur quam aliis sacerdotibus. Et de populo scriptum est: *Reminiscentur et convertentur ad Dominum universi fines terre.* Certe Dominus non se inclusit in una civitate cum discipulis suis, sed *misit eos binos ante faciem suam in omnem civitatem et locum quo erat ipse venturus,* sicut scribit beatus Lucas, X. Vos ergo quare non sic? Forte dicturi estis: 'Quia mortem timemus seu penuriam pati'. Sed audi quid de apostolis Apostolus scribit, I ad Cor. IIII: *Puto enim ⟨quod⟩ Deus nos apostolos novissimos ostendit tamquam morti destinatos.* Et infra: *Usque in hanc horam esurimus et sitimus et nudi sumus* et cet. De Domino dicitur quod *circuibat totam Galileam docens in sinagogis eorum et predicans Evangelium regni et sanans omnem langorem et omnem infirmitatem in populo,* Mat. IIII. Summus vero pontifex, qui papa nominatur et episcopus et servus servorum Dei, ut lucrentur denarios hi qui eum in carcere custodiunt, tota die et nocte moratur inclusus, ut illud Ys. videatur impletum, XXXII: *Erit vir sicut qui abscon|ditur a vento et celat se a tempestate* ».

Et addidit frater Ugo: « *Si veritatem dico, quare non creditis michi? Qui est ex Deo, verba Dei audit,* Io. VIII. Nam *ego quos*

amo arguo et castigo, Apoc. III. De primo habetur, Prover. VIII: *Ego diligentes me diligo, et qui mane vigilaverint ad me, invenient me.* De secundo habetur, II Reg. VII: *Arguam eum in virga virorum* et cet. De tertio habetur in psalmo: *Castigans castigavit me Dominus et morti non tradidit me.* Item Iere. XXX: *Castigabo te in iuditio, ut non tibi videaris innoxius.* Item Iere. XXXI: *Castigasti me, Domine, et eruditus sum quasi iuvenculus indomitus.* Item Apostolus Tymotheo dicit in II 4: *Argue, obsecra, increpa in omni patientia et doctrina.* Dicamus de singulis verbis hic positis; postea ponamus quare Apostolus ista precepit.

De primo dicit Sapiens in Prover. IX: *Argue sapientem, et diliget te.* Item Prover. XXIIII: *Qui arguunt, laudabuntur, et super ipsos veniet benedictio.* Sed de malis auditoribus dicit Amos V: *Odio habuerunt in porta corripientem et loquentem perfecte abhominati sunt.* Quare? Quia *non amat pestilens eum qui se corripit nec ad sapientes graditur,* Prover. XV. Et ideo *in auribus insipientium ne loquaris, quia despicient doctrinam eloquii tui,* Prover. XXIII. *Non recipit stultus verba prudentie, nisi ea dixeris que versantur in corde eius,* Prover. XVIII. Ideo dicit Prover. IX: *Noli arguere derisorem, ne oderit te. Argue sapientem, et diliget te.* Item Prover. XIX: *Si corripueris sapientem, intelliget disciplinam.*

De secundo dicit Apostolus, II ad Cor. V: *Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo.* Item prima Petri II: *Karissimi, obsecro vos tamquam advenas et peregrinos abstinere vos | a carnalibus desideriis que militant adversus animam.* Ideo dicit infra, V: *Seniores qui in vobis sunt obsecro consenior et testis Christi passionum, qui et eius que in futuro est revelanda glorie communicator: pascite qui in vobis est gregem Dei, providentes non coacte, sed spontanee secundum Deum, neque turpis lucri gratia, sed voluntarie, neque ut dominantes in cleris, sed formefacti gregis ex animo, ut, cum apparuerit princeps pastorum, percipiatis immarcessibilem glorie coronam.*

De tertio dicit Apostolus, ad Titum I: *Increpa illos dure, ut sani sint in fide.* Ideo dicit Sapiens, Prover. XII: *Qui odit*

increpationes insipiens est. Item Prover. XV: *Qui increpationes odit morietur.* Item eodem: *Auris que audit increpationes vite, in medio sapientium commorabitur. Qui abicit disciplinam, despicit animam suam; qui autem acquiescit increpationibus, possessor est cordis.*

Dictum est: *Argue, obsecra, increpa.* Sequitur: *In omni patientia et doctrina.* De primo dicitur, Prover. XIIII: *Qui patiens est multa gubernatur prudentia; qui autem impatiens est exaltat stultitiam suam.* Item Prover. XVI: *Melior est patiens viro forti, et qui dominatur animo suo, expugnatore urbium.* Item Prover, XIX: *Qui impatiens est sustinebit damnum.* De secundo dicitur. Prover. XIII: *Doctrina bona dabit gratiam; in itinere contemptorum vorago.* Item Prover. XV: *Doctrina mala deserenti viam vite.* Item Prover. XII: *Doctrina sua noscitur vir; qui autem vanus et excors est patebit contemptui.* Item Prover. XIX: *Doctrina viri per patientiam noscitur, et gloria eius est iniqua pretergredi.*

Porro post verba premissa Apostolus subdit causam quare dixerit arguendum, obse|crandum et increpandum. Dicit enim, II ad Timo. IIII: *Erit enim tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacervabunt sibi magistros prurientes auribus. Et a veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur.* Ex quibus revera vos estis, qui fabulas inquiritis et rumores.

Dicite michi quis ex collegio vestro (de cardinalibus loquor) cathalogo sanctorum adhuc fuit ascriptus? Certe Damasus papa a vobis de adulterio fuit incriminatus, Ieronimus turpiter et ignominiose fugatus. Ipse vero sapienter fecit recedendo a vobis et dando *locum ire*, Ro. XII. Nam, ut docet Sapiens in Prover. XX, *honor est homini qui separat se a contentionibus.* Seneca quoque dicit quod 'magna pars sanctitatis est hortatores insanie reliquisse'. Certe utilior fuit Ieronimus Ecclesie Dei recedendo a vobis, quam si stetisset vobiscum et papa fuisset, quia, si papa fuisset, forte fecisset diacones IIII et presbiteros V et episcopos per diversa loca numero XV et paténas vitreas ordinasset tenen-

Seneca

das. Postquam autem a vobis recessit, multos edidit libros et multos exposuit et Bibliam transtulit. Et hec dicta sufficiant ».

Audientes autem hec cardinales *dissecabantur cordibus suis et stridebant dentibus in eum.* Non tamen habuerunt audatiam respondendi, quia *timor* Domini *irru*erat *super* eos, et *manus Domini erat cum* isto. Mirabantur tamen quod tam audacter loquebatur ad eos ; et tarde visum fuit eis quod ab eis recederet et foras egrederetur, nec rogaverunt eum dicentes : *Audiemus te de hoc iterum*, sicut Athenienses leguntur Paulo dixisse, Act. XVII.

Quod papa Innocentius commendavit fratrem Hugonem de verbis que in consistorio dixerat cardinalibus.

Papa vero, antequam egrederetur, curialiter dixit ei, || Iob XXXII : « *Ut video, spiritus est in hominibus, et inspiratio Omnipotentis dat intelligentiam.* Nam *spiritus ubi vult spirat*, nec *est in hominis ditione prohibere spiritum.* Benedicaris tu, fili, a summo Deo excelso, quia multa bona dixisti nobis. *Beati qui te viderunt et in amicicia tua decorati sunt.* Vade in pace, et *benedictio illius qui apparuit in rubo veniat super caput* tuum ! ».

Hec facta sunt in civitate Lugdunensi in consistorio pape Innocentii quarti, presentibus Romane curie cardinalibus, qui rumores ab eo audire volebant et multa futura. Hec audivi ab ore fratris Hugonis, et ut audivi ita descripsi.

Quod frater Hugo audaciam habuit a papa et a Deo ut cardinalibus diceret quicquid vellet.

Cumque dixissem ei quod mirabar de duobus, videlicet quomodo sustinuerunt eum contra se tot verba dicentem et quomodo poterant eum auctoritatibus Biblie et plenitudine potestatis confundere, si scivissent, respondit michi dicens quod non potuerunt propter duo : « Primo, propter securitatem summi pontificis, cuius

auxilio et audatia eram fretus. Nam summus pontifex misit pro me, et congregatis cardinalibus in consistorio steti in medio eorum, et dixit michi: ' Audivimus de te quod magnus clericus sis et bonus homo et spiritualis. Sed et hoc audivimus, quia successor sis abbatis Ioachim in prophetiis et magnus Ioachita. *Nunc ergo omnes nos in conspectu tuo assumus audire omnia quecumque tibi precepta sunt a Domino*, Act. X. Quapropter, *si quis est* tibi *sermo exortationis*, propone et edissere nobis, quia *permittitur tibi loqui pro temet ipso*, Act. XXVI. *Nam de secta hac notum est nobis quia ubique ei contradicitur*, Act. ultimo '. Tunc respondi et dixi: ' *Non sum propheta* | nec *filius prophete*, sed credo prophetis. Si autem vultis quod loquar in conspectu vestro, promittite michi quod patienter expectabitis me loquentem usque ad finem verborum meorum, et *vivit Dominus, quia, quodcumque dixerit michi Dominus, hoc loquar*, nec faciam sermonem excogitatum et ordinatum, nec *loqu*ar vobis *placentia* nec *vide*bo vobis *errores*, sed *tang*am *montes, et fumigabunt*. Nam *Deus dissipavit ossa eorum qui hominibus placent: confusi sunt, quoniam Deus sprevit eos*. Ideo Paulus apostolus dicit se in hoc culpabilem non fuisse, Gala. I: *Si adhuc*, inquit, *hominibus placerem, Christi servus non essem*. Ieremias quoque, plangendo ruinam civitatis Ierusalem, imputat urbis excidium prophetarum adulationibus et silentio tacite veritatis, dicens, Tren. II: *Prophete tui viderunt tibi falsa et stulta, nec aperiebant iniquitatem tuam, ut te ad penitentiam provocarent. Viderunt autem tibi assumptiones falsas et eiectiones*. Sed *cui loquar, et quem contestabor ut audiat?* Iere. VI: *Ecce incircumcise aures eorum, et audire non possunt. Ecce verbum Domini factum est eis in opprobrium, et non suscipient illud. Idcirco furore Domini plenus sum* '. Tunc dixit papa: ' *Loquere terre, et respondebit tibi*, et noli subtrahere verbum ex his que Dominus in ore tuo posuerit, quia patienter audiemus te usque ad finem loquentem '. Tunc ceperunt dicere cardinales despective loquendo: ' Cuiusmodi rumores habet homo iste? '. Tunc, assumpta parabola et principio ex themate sive ex verbo quod de rumoribus dederant michi, prosecutus sum verba que Dominus michi dedit. Nam ipse est qui

dixit : *Ego enim dabo vobis os et sapientiam, cui non poterunt resistere et contradicere omnes ad|versarii vestri,* Luc. XXI. Et iterum : *Aperi* (sive *dilata*) *os tuum, et implebo illud.* Et iterum: *Dominus dabit verbum evangelizantibus virtute multa.* Et *dabit voci sue vocem virtutis* ». Verba autem, que coram papa et cardinalibus locutus est frater Hugo, superius plena fide descripsi.

Cum autem dixissem ei quod faciliter eum confundere poterant, si dixissent : *Stultus si tacuerit, sapiens reputabitur, et si compresserit labia sua, intelligens,* Prover. XVII. Et iterum Prover. XXVI: *Iuditium determinat causas, et qui imponit stulto silentium, iras mitigat.* « Et poterant dicere pape quod daret vobis unam disciplinam, dicendo, Prover. XIX: *Pestilente flagellato stultus sapientior erit.* Et iterum Prover. XXI: *Mulctato pestilente sapientior erit parvulus* ». Et quod non erat apostolis melior, qui in Actibus Apostolorum flagellati leguntur, Act. V; papa quoque illud Ys. XLVII dicere poterat: *Ultionem capiam, et non resistet michi homo.* Et respondit frater Ugo et dixit michi: « Si dedissent michi disciplinam, alacriter recepissem eam et dixissem: *Disciplina tua correxit me in finem, et disciplina tua ipsa me docebit.* Et iterum Act. V: *Ibant apostoli gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati* ».

Iterum dixit michi frater Hugo quod impossibile erat quod eum offenderent, tum quia papa promiserat quod diceret quicquid vellet, et securitatem dederat defendendi, tum etiam quia *manus Domini erat mecum,* qui dicit, Iere. I : *Tu ergo accinge lumbos tuos et surge et loquere ad eos omnia que ego precipio tibi. Ne formides a facie eorum. Nec enim timere te faciam vultum eorum. Ego quippe dedi te hodie in civitatem munitam et in columnam ferream et in murum | ereum super omnem terram, regibus Iuda et principibus eius et sacerdotibus et omni populo terre. Et bellabunt adversum te et non prevalebunt, quia tecum ego sum, ait Dominus, ut liberem te.* Et iterum ait Eze. III: *Ecce dedi faciem tuam valentiorem faciebus eorum et frontem tuam duriorem frontibus eorum. Ut adamantem et ut silicem dedi faciem tuam. Ne timeas eos neque metuas a facie eorum, quia domus exasperans est.* Item Ys. L dicit :

Dominus Deus auxiliator meus, et ideo non sum confusus. Ideo posui faciem meam ut petram durissimam et scio quoniam non confundar. Iuxta est qui iustificat me, quis contradicet michi? Stemus simul; quis est adversarius meus? Accedat ad me. Ecce Dominus Deus auxiliator meus; quis est qui condemnet me? Item Apostolus, ad Ro. VIII: *Si Deus pro nobis, quis contra nos?* Ideo dicebat Iob, XVII: *Libera me, Domine, et pone me iuxta te, et cuiusvis manus pugnet contra me.* Item Sapien. VIII: *Tacentem me sustinebunt et loquentem me respicient et sermocinantem me plura, manus ori suo imponent.* Benedictus Deus, qui me de hac materia expedivit!

De IIII intimis amicis fratris Hugonis.

Porro frater Hugo solitus erat dicere quod IIII habebat amicos quos specialiter diligebat. Quorum primus erat frater Iohannes de Parma, generalis minister; et hoc congruum fuit, quia ambo erant magni clerici et spirituales viri et maximi Ioachíte. Cuius etiam amore michi fuit familiaris, et quia videbar credere scripturis abbatis Ioachim de Ordine Floris. Secundus eius amicus fuit archiepiscopus Viennensis, qui fuit sanctus homo et litteratus et honesta persona et Ordinem beati Francisci multum dilexit. Nam amore fratrum Minorum || fecit fieri pontem lapideum super Rodanum, eo quod fratribus ultra fluvium in territorio suo ad habitandum dederat locum.

De fratre Guilielmo, qui fecit Summam de vitiis et virtutibus, et de alio Guilielmo, qui dictus est Britto, qui similiter eiusdem nominis composuit librum.

Et cum essem aliquando Vienne, venit frater Guillielmus ex Ordine Predicatorum, qui fecerat Summam de vitiis et virtutibus, de Lugduno Viennam causa predicandi et confessiones audiendi. Et quia in civitate illa fratres Predicatores locum non habebant,

declinavit ad hospitandum cum Minoribus fratribus; et placuit guardiano quod eum associarem, et familiariter fui cum eo, et ipse mecum, quia humilis et curialis homo erat, quamvis parve stature. Cumque interrogassem eum quare in Vienna fratres Predicatores locum non habebant, dixit michi quod potius volebant Lugduni unum bonum conventum habere, quam vellent habere tantam locorum multitudinem. Et rogavi ipsum quod predicaret fratribus in festo Annuntiationis beate Virginis, quod instabat, eo quod libenter desiderabam ipsum audire. Nam tractatum de sermonibus fecerat preter Summam. Et dixit michi quod, si guardianus diceret sibi, obediret libenter. Et factum fuit ita. Et fecit pulcherrimum sermonem de Annuntiatione beate Virginis. Cuius thema sive exordium tale fuit: *Missus est angelus.*

Alia vice me existente ibidem, supervenit frater Guillielmus Britto ex Ordine Minorum, cuius est libri memoria; et quantum ad brevitatem stature assimilabatur priori Guillielmo cuius supra mentionem feci, non autem quantum ad mores, quia magis furibundus et impatiens videbatur, ut parvulorum natura consuevit habere. Unde illud:

> Vix humilis parvus, vix longus cum ratione,
> vix reperitur homo ruffus sine proditione.

In conventu etiam Lugdunensi audivi ipsum corrigentem ad mensam, presente fratre Iohanne de Parma generali ministro, | et papa Innocentio quarto Lugduni morante. Et adhuc frater Guillielmus non fecerat librum suum, qui suo nomine titulatur.

Porro tertius fratris Hugonis amicus fuit Robertus Grossatesta Linconiensis episcopus, unus de maioribus clericis de mundo. Hic secundo post Burgundionem iudicem Pisanum transtulit Damascenum et Testamenta patriarcharum XII et multos alios libros. Quartus eius amicus fuit frater Adam de Marisco ex Ordine fratrum Minorum, unus de maioribus clericis de mundo. In Anglia claruit et multa scripta fecit sicut Linconiensis. Ambo fuerunt Anglici et ambo socii et ambo in episcopali ecclesia fuerunt sepulti. Tertius istorum duorum socius fuit magister Alexander ex Ordine fratrum Minorum, natione Anglicus et magister cathe-

dratus Parisius, qui multa opera scripsit et, ut dicebant omnes qui eum bene noverant, suo tempore similem sibi in mundo non habuit.

Quod notitiam habui fratris Hugonis, cum adhuc essem iuvenculus in conventu Senensi.

De scientia fratris Hugonis, que in synodo Lucensi fuit multipliciter commendata.

Recordor quod, cum essem iuvenculus et in conventu Senensi habitarem, in Tuscia, frater Hugo a curia Romana redibat et, audientibus fratribus Minoribus et Predicatoribus qui ad eum videndum venerant, mirabilia de gloria paradisi et de contemptu mundi dicebat, et de quacumque questione interrogatus fuisset, statim sine mora omnibus respondebat. Et mirabantur *omnes qui eum audiebant super prudentia et responsis eius*.

Cum autem esset Pistorii, et in civitate Lucensi in quarta feria Cinerum instaret synodus celebranda, nec haberent fratres de Luca qui predicaret ibidem, occurrerunt fratri Hugoni rogantes eum ut pro isto negotio eis succurrere dignaretur. Quod promisit et fecit. Venit autem Lucam de Piscia ea hora solummodo | qua ad episcopalem ecclesiam erat iturus; et totus conventus congregatus volebat eum associare, et causa honoris, et desiderio audiendi ipsum. Videns vero fratres extra portam, miratus dixit : « Ha Deus ! Quo tendunt isti ? ». Et responsum est ei quod propter honorem suum faciebant hoc fratres, et quia volebant ipsum audire. Et dixit : « Non requiro talem honorem, quia non sum papa. Si autem volunt audire, veniant, postquam fuerimus ibi, et ego precedam cum uno socio et non ibo cum ista caterva ». Cum autem pervenissent illuc, invenerunt omnes congregatos et paratos ad audiendum, quia ultimus qui dicturus erat suum terminabat sermonem. Sermocinatus est ergo frater Hugo et talia dixit ad cleri edificationem et consolationem, quod mirati sunt universi ex *verbis gratie que procedebant ex ore* eius. Et dicebant clerici episcopatus Lucensis usque ad multos annos quod nunquam audiverunt homi-

nem ita bene loquentem. Nam alii ita recitaverant suum sermonem sicut unum psalmum quem cordétenus didicissent. Et commendaverunt fratrem Hugonem usque ad multa tempora et sermonem suum, et totum Ordinem dilexerunt et in reverentia habuerunt occasione ipsius.

Alio tempore audivi ipsum populo predicantem in provincia Provincie iuxta Rodanum apud Tarascónem. Et fuerunt in illa predicatione homines et mulieres de Tarascóne et de Belícadro, que sunt duo nobilissima castra iuxta se posita, excepto quod Rodanus dividit inter utrumque ; et in quolibet castro est bonus conventus fratrum Minorum. Fuerunt etiam in illa predicatione de civitate Avignionis homines et mulieres et de civitate Arelatensi similiter. Et dixit eis, ut audivi auribus meis, verba edificationis, verba utilia, verba melliflua, verba salutifera. Et audiebatur ab eis libenter sicut Iohannes Baptista, sicut homo Christus Iesus, quia sicut prophetam eum habebant, dicentes *quia hic est vere propheta, qui venturus est in mundum*, Io. VI. Non credunt ista qui consimili gratia sunt privati. Non sine causa dictum fuit, Eccli. XL4 : *Non est inventus similis illi, qui conservavit legem Excelsi*. Valde ridiculosum est si nolo credere quod aliquis sit episcopus vel papa, quia ego non sum.

Quomodo frater Hugo convicit magistrum Rainerium Pisanum, qui se philosophum esse dicebat.

Item in curia comitis Provincie erat quidam magister Rainerius, natione Pisanus, qui se generalem philosophum esse dicebat ; et ita iudices et notarios atque medicos curie confundebat, quod nullus ibi honorifice vivere poterat. Exposita itaque tribulatione sua fratri Hugoni, rogaverunt ipsum ut eis dignaretur succurrere atque ab adversario pessimo defensare. Quibus frater Hugo dixit : « Ordinate cum comite in palatio disputationis diem, et sint presentes cum comite milites et potentes, iudices et notarii atque phisici, et disputate cum eo ; et mittat pro me comes, et ostendam et probabo ei quod ipse sit asinus, et celum sit sartago ».

Facta fuerunt omnia ista. Et ita involvit eum et conclusit ei, quod erubuit esse in curia comitis et insalutato hospite recessit, nec ausus fuit postea habitare ibidem nec etiam apparere. Erat enim magnus sophista et credebat cum sophismatibus suis omnes involvere. Sed dicitur, Eccli. XXXVII: *Qui sophistice loquitur, odibilis est, in omni re defraudabitur. Non est illi data a Domino gratia: omni enim sapientia defraudatus est.* Liberavit ergo frater Hugo || *pauperes a potente et pauperes* quibus *non erat adiutor.* Et osculabantur manus et pedes fratris Hugonis, eo quod liberasset eos de manu potentis. Et impleta est Scriptura que dicit, Iob XXIX: *Auris audiens beatificabat me, et oculus videns testimonium reddebat michi, eó quod liberassem pauperem vociferantem et pupillum cui non esset adiutor.* Item alia Scriptura dicit, Eccle. V: *Si videris calumnias egenorum et violenta iuditia et subverti iustitiam in provincia, non mireris super hoc negotio, quia excelso alius excelsior est, et super hos quoque eminentiores sunt alii, et insuper universe terre rex imperat servienti.* Item Ys. L: *Dominus dedit michi linguam eruditam, ut sciam sustentare eum qui lassus est verbo.* Item Eccli. ultimo: *Dedit* enim *michi Dominus linguam mercedem meam, et in ipsa laudabo eum.*

De comite Provincie et de filiabus suis.

Nota quod iste comes de quo supra dixi dictus est Raimundus Berengarii, et fuit pulcher homo et amicus fratrum Minorum, et fuit pater regine Francie et regine Anglie, et tertiam eius filiam habuit uxorem frater regis Anglie, et quartam Karolus frater regis Francie, ex qua habuit comitatum Provincie. Porro in provincia Provincie est quoddam castrum valde populosum inter Massiliam et Victimilium sive Niciam iuxta mare, per viam que vadit Ianuam; et sunt ibi aree saline, quia ibi fit sal, et ideo ab areis vocabulum habet; et est ibi maxima multitudo mulierum et hominum penitentiam facientium etiam in habitu mundiali in domibus suis. Hi fratribus Minoribus valde devoti sunt et libenter audiunt verbum Dei, cum predicatur a fratribus. Nam

fratres Predicatores ibi locum non habent, | quia delectantur et consolantur in magnis conventibus habitare potius quam in parvis.

Quod frater Hugo libenter et plus habitabat in loco fratrum Minorum de Areis.

In isto castro specialiter et plus habitabat frater Hugo. Et erant ibi multi notarii et iudices atque medici et alii litterati, qui diebus sollemnibus ad cameram fratris Hugonis conveniebant, ut de doctrina abbatis Ioachim audirent ipsum loquentem atque docentem et exponentem sacre Scripture misteria et predicentem futura. Erat enim magnus Ioachíta et omnes libros abbatis Ioachim de grossa littera habebat. Et interfui etiam ego ipse isti doctrine, ut audirem fratrem Hugonem. Nam prius eram edoctus et hanc doctrinam audieram, cum habitarem Pisis, a quodam abbate de Ordine Floris, qui erat vetulus et sanctus homo, et omnes libros suos a Ioachim editos in conventu Pisano sub custodia collocaverat, timens ne imperator Fridericus monasterium suum destrueret, quod erat inter Lucam et civitatem Pisanam, per viam que vadit ad civitatem Lunensem. Credebat enim quod in Friderico tunc temporis omnia essent complenda misteria, eo quod cum Ecclesia discordiam habebat non modicam. Frater vero Rodulfus de Saxonia, lector Pisanus, magnus logicus et magnus theologus et magnus disputator, dimisso studio theologíe, occasione illorum librorum abbatis Ioachim qui in domo nostra repositi erant, factus est maximus Ioachíta.

De duobus Ioachitis qui predicebant regem Francie a Saracenis in ultramarinis partibus capiendum.

Nam et postea, cum instaret primo passagium regis Francie ad Terre Sancte succursum, et habitarem Pruvini, erant ibi duo fratres totaliter Ioachíte, qui me totis nisibus ad doctrinam illam

trahere conabantur ; quorum unus erat de Parma | et dicebatur frater Bartholomeus Guísculus. De civitate mea hic erat, curialis et spiritualis homo, sed magnus prolocutor et magnus Ioachita et partem imperialem diligens. In conventu Capuano aliquando guardianus fuit. In omnibus operibus suis velocissimus fuit. In quodam generali capitulo Rome ultimum die clausit. In seculo in gramatica rexit. In Ordine vero scribere, miniare, dictare et multa alia facere scivit. *In vita sua fecit monstra et in morte mirabilia operatus est.* Nam talia vidit in egressu anime, quod omnes fratres qui presentes erant admirati sunt. Alius erat frater Ghirardinus de Burgo Sancti Donini, qui in Sicilia creverat et in gramatica rexerat, et erat morigeratus iuvenis, honestus et bonus, hoc excepto, quod nimis fuit obstinatus in dictis Ioachym et similiter proprie opinioni inseparabiliter adhesit. Hi duo sollicitabant me ut scriptis abbatis Ioachim crederem et in eis studerem. Habebant enim Expositionem Ioachim super Ieremiam et multos alios libros. Et cum rex Francie tempore illo cum aliis crucesignatis prepararet se ad transfretandum, isti subsannabant et deridebant dicentes quod male cederet ei, si iret, sicut postea demonstravit eventus ; et ostendebant michi in Expositione Ioachim super Ieremiam sic scriptum esse, et ideo expectandum implendum. Et cum diceretur per totam Franciam in missa conventuali qualibet die per totum annum psalmus: *Deus, venerunt gentes in hereditatem tuam* et cet., isti similiter deridebant dicentes : « Oportet impleri Scripturam que dicit, Tren. III : *Opposuisti nubem tibi, ne transeat oratio.* Nam rex Francie capietur et Gallici | debellabuntur et pestilentia multos assumet ». Et facti sunt isti duo exosi fratribus de Francia, qui dicebant quod in precedenti passagio fuerant ista completa.

De fratre Mauricio, qui fecit Distinctiones ad predicandum.

Erat autem tunc temporis in conventu Pruvinensi frater Mauricius lector, pulcher homo et nobilis et valde litteratus. Nam in seculo semper studuerat Parisius et in Ordine VIII annis.

Hic erat de Pruvinensi districtu, quia in Francia nobiles morantur in villis et in possessionibus suis, burgenses vero in civitatibus habitant. Est autem Pruvinum nobile castrum in Campania Gallie, distans a Parisius per XXV leuchas. Hic igitur frater Mauritius erat meus amicus noviter factus et dixit michi : « Frater Salimbéne, noli credere istis Ioachitis, quia ipsi turbant fratres suos cum sua doctrina, sed adiuva me in scribendo, quia ego volo facere bonum opus distinctionum, quod valde utile erit ad predicandum ». Tunc voluntarie separati sunt Ioachite.

De fratre Gerardino, qui fecit libellum de quo improperatum est Ordini fratrum Minorum ab emulis nostris.

Nam ego ivi Altisiódorum ad habitandum, frater Bartholomeus ad conventum Senonensem, frater Ghirardinus Parisius missus fuit, ut studeret pro provincia Sicilie, pro qua receptus fuerat ; et studuit ibi IIII annis, et excogitavit fatuitatem componendo libellum et divulgavit stultitiam suam propalando ipsum ignorantibus fratribus. De quo libello iterum dicam, cum ad papam Alexandrum quartum pervenero, qui ipsum reprobavit. Et quia occasione istius libelli improperatum fuit Ordini, et Parisius et alibi, ideo predictus Ghirardinus qui libellum fecerat privatus fuit lectoris officio et predicationibus et confessionibus audiendis et omni actu legitimo Ordinis. Et quia noluit rescipiscere et culpam suam humiliter recognoscere, sed perseveravit obstinatus procaciter in pertinacia et contumacia sua, posuerunt eum fratres Minores in compedibus et in carcere et *sustenta*verunt *eum pane tribulationis et aqua angustie,* dicentes, Iosue VII : *Quia turbasti nos, exturbet te Dominus in die hac.* Iste miser nec sic voluit resilire a proposito obstinationis sue, donec *vexatio* dedit *auditui intellectum,* Ys. XXVIII. Et ideo impleta est in eo Scriptura que dicit, Prover. XXVII : *Si contuderis stultum in pila quasi tipsánas feriente desuper pilo, non auferetur ab eo stultitia eius.* Permisit itaque se mori in carcere et privatus fuit ecclesiastica sepultura, sepultus in angulo orti. Cognoscant igitur omnes

quod rigor iustitie servatur in Ordine fratrum Minorum contra Ordinis transgressores. Non igitur unius stultitia est toti Ordini imputanda, quia, sicut *stultorum infinitus est numerus*, sic *multitudo sapientium sanitas est orbis terrarum*.

Porro, anno Domini MCCXLVIII, cum essem Areis cum fratre Hugone, videns ille quod de doctrina abbatis Ioachim inquirebam et libenter audiebam aplaudendo et congaudendo, cepit dicere michi : « Es tu infatuatus sicut alii qui istam doctrinam secuntur ? ». Revera fatui reputantur a multis.

Quod abbas Ioachym tria habuit impedimenta ut sibi contradicatur et de facili non credatur.

Nam, quamvis abbas Ioachim fuerit sanctus homo, tamen tria habuit impedimenta ut sibi contradicatur. Primum fuit reprobatio libelli sui quem edidit contra magistrum Petrum Lombardum, in quo appellavit eum hereticum et insanum, sicut in alia cronica posui. Et quamvis male dixerit abbas Ioachim, excusari tamen potest eo modo quo Apostolus, ad Ro. X, Iudeos excu|sat, dicens : *Testimonium enim perhibeo illis quod emulationem quidem habent, sed non secundum scientiam*. Visum enim fuit abbati Ioachim quod magister Petrus poneret quaternitatem in trinitate, cum dixit : « Quoniam quedam summa res est Pater et Filius et Spiritus Sanctus, et illa non est generans nec genita neque procedens ». Unde asserit, scilicet abbas Ioachim, quod non tam trinitatem quam quaternitatem astruebat in Deo, videlicet tres personas et illam communem essentiam quasi quartam. Sed hanc materiam plenius descripsi in alia cronica breviori, sicut in Decretalibus continetur. In qua similiter posui octo loca in quibus magister Petrus in Sententiis male dixit. Require in cronica de similitudine et exemplis, de signis et figuris et de misteriis Veteris et Novi Testamenti.

Secundum impedimentum, quod habuit abbas Ioachim ne crederetur ei, fuit quia predixit tribulationes futuras. Que fuit causa quare Iudei interfecerunt prophetas, sicut beatus Stephanus

dicit, Act. VII : *Quem prophetarum non sunt persecuti patres vestri? Et occiderunt eos qui pronuntiabant de adventu iusti, cuius vos nunc proditores et homicide fuistis.* Carnales enim homines non libenter audiunt tribulationes futuras, sed consolationes, iuxta illud Ys. XXX : *Loquimini nobis placentia, videte nobis errores.* Ideo abbas Ioachim, cum de tribulationibus loqueretur, subiunxit et ait : « Non credunt istud, quorum incrassata corda induravit ambitio. Nolunt perire regnum mundi, quibus exosum est regnum celi, nec cessare imperium Egyptiorum qui non amant cives Ierusalem ».

Tertium impedimentum quod habuit abbas Ioachim fuit ex parte illorum qui crediderunt ei, qui voluerunt anticipare terminos a se positos. De quibus ipse dixit : « Timeo ne michi illud eveniat quod de filiis suis Iacob patriarcha conquestus est », dicens, Gen. XXXIIII : *Turbastis me et odiosum fecistis Chananeis et Pherezeis, habitatoribus terre huius. Nos pauci sumus. Illi congregati percutient me, et delebor ego et domus mea.*

Quod abbas Ioachim non limitavit aliquem certum terminum de Antichristo nec de fine mundi.

Igitur abbas Ioachim non limitavit omnino aliquem certum terminum, licet videatur quibusdam quod sic; sed posuit plures terminos dicens : « Potens est Deus adhuc clariora demonstrare misteria sua, et illi videbunt, qui supererunt ». Nota

De duobus aliis Ioachitis, qui incitaverunt fratrem Hugonem ut cum quodam Predicatore disputaret de doctrina abbatis Ioachym.

Cum autem vidissem quod in camera fratris Hugonis congregabantur iudices et notarii atque phisici et alii litterati, ad au-| diendum ipsum de doctrina abbatis Ioachym docentem, recordatus sum Helysei, de quo legitur, IIII Reg. VI, quod *Heliseus sedebat in domo sua, et senes sedebant cum eo.* Diebus autem illis

supervenerunt duo Ioachite qui fuerant de conventu Neapolitano; quorum unus dicebatur frater Iohannes Gallicus, alter frater Iohanninus Pigulinus de Parma, Neapolitanus cantor. Hi venerant Áreas ut viderent fratrem Hugonem et audirent ipsum de hac doctrina loquentem. Tunc supervenerunt etiam duo fratres Predicatores, qui redibant a suo generali capitulo quod Parisius fuerat celebratum; quorum unus dicebatur frater Petrus de Apulia, in Ordine eorum Neapolitanus lector et litteratus homo et magnus prolocutor; et expectabant tempus aptum ad navigandum; non enim habebant locum fratrum suorum in terra illa. Huic quadam die post prandium dixit frater Iohanninus, Neapolitanus cantor, qui eum optime noverat: « Frater Petre, quid vobis videtur de doctrina abbatis Ioachim ? ». Respondit frater Petrus: « Tantum curo de Ioachym, quantum de quinta rota plaustri. Etiam Gregorius, in illa omelia super Evangelium: *Erunt signa in sole et luna et stellis*, credidit quod quasi tempore suo finis mundi veniret, eo quod Longobardi suo tempore venerant et omnia destruebant ». Festinavit igitur frater Ioanninus ad cameram fratris Hugonis et coram illis sepe nominatis hominibus dixit ei: « Hic est quidam frater Predicator qui nichil credit de doctrina ista ». Cui frater Hugo dixit: « Et quid ad me, si non credit ? | Sibi imputetur. Ipse viderit, cum *vexatio dabit auditui intellectum*. Verumtamen vocate ipsum ad disputationem, et audiemus in quo dubitat ».

De disputatione fratris Hugonis cum fratre Petro, lectore Neapolitano fratrum Predicatorum, occasione scripture abbatis Ioachym.

Vocatus igitur venit et male libenter, tum quia parvipendebat Ioachym, tum etiam quia non reputabat quod aliquis in domo illa esset qui in litteratura sive in scientia scripturarum posset equiparari sibi. Cum ergo vidisset eum frater Ugo, dixit ei: « Tu es ille qui de doctrina Ioachym dubitas ? ». Respondit frater Petrus: « Vere ego sum ». Cui dixit frater Ugo: « Legisti unquam Ioachym ? ». Respondit frater Petrus: « Legi et bene legi ». Cui

frater Ugo dixit : « Credo quod sic legisti sicut una mulier legit psalterium, que, quando est in fine, ignorat et non recordatur quid legerit in principio. Sic multi sunt legentes et non intelligentes, vel quia contemnunt que legunt, vel quia *obscuratum est inscipiens cor eorum*. Nunc itaque dic michi quid de Ioachym velis audire, ut, de quo magis dubitas, cognoscamus ». Cui frater Petrus dixit : « Volo quod probes michi per Ysaiam, sicut docet Ioachym abbas, quod vita Friderici imperatoris in LXX annis debeat terminari (nam adhuc vivit), et quod non possit interfici nisi a Deo, id est non morte violenta, sed naturali ». Cui dixit frater Hugo : « Libenter, sed audias patienter et non declamatorie et cum cavillationibus. Nam in ista doctrina oportet accedentem credere. Abbas Ioachym fuit sanctus homo, et dicit quod ista que predicit futura revelata fuerunt sibi a Deo ad hominum utilitatem, iuxta verbum quod scriptum est : *Dedisti metuentibus* ‖ *te significationem, ut fugiant a facie arcus*. Et ideo non sum incredulus celesti revelationi, quia, si credo sibi quod tribulationes propter peccata hominum sint future, nulla michi propter hoc pena promittitur, sed magnam utilitatem inde consequi possum, sicut Gregorius dicit : ' Minus enim iacula feriunt que previdentur, et nos tolerabilius mundi mala suscipimus si contra hec per providentie clipeum munimur '. Ideo dicit Sapiens in Prover. XXVIII : *Beatus homo qui semper est pavidus ; qui vero mentis est dure, corruet in malum*. Item Eccli. XVIII : *Homo sapiens in omnibus metuit*. Item Ieronimus : ' Prudenter timetur quicquid potest accidere '. Item Eccli. I : *Timor Domini expellit peccatum. Nam qui sine timore est non poterit iustificari*. Ideo dicit infra, eodem I : *Non sis incredibilis timori Domini*. Item Eccli. XXXIII : *Timenti Deum non occurrent mala, sed in temptatione Deus illum conservabit et liberabit a malis*.

Exemplum cuiusdam iuvenis qui invenit se ultra fluvium, fusa ad Deum prece.

Exemplum illius iuvenis qui, cum a quadam iuvencula traheretur ad peccandum, oravit et invenit se ultra fluvium. Unde

Dominus, Apoc. III : *Quoniam servasti verbum patientie mee, et ego te servabo ab hora temptationis, que ventura est in orbem universum temptare habitantes in terra.*

De patientia abbatis Ioachym et de sanctitate ipsius.

De sanctitate vero vite Ioachim, preter illa que in legenda ipsius leguntur, unum exemplum possumus demonstrare, in quo patientia eius ostenditur maxima. Nam, antequam abbas fieret, cum esset subditus et persona privata, iratus refectorarius contra eum in iusta sua per totum annum semper posuit aquam ut biberet, volens *eum sustentare pane tribulationis et aqua angustie.* Et patienter sustinuit nec reclamavit, iuxta verbum quod scriptum est :

Non murmur resonat, non querimonia,|
sed corde tacito mens bene conscia
conservat patientiam.

Cum autem in fine anni iuxta abbatem sederet ad mensam, dixit ei abbas : ' Quare tu bibis vinum album et non das michi ? Talisne est curialitas tua ? '. Cui sanctus Ioachym respondit : ' Erubescebam, pater, vos invitare, quia *secretum meum michi* '. Tunc abbas accipiens cuppam eius et volens experiri gustavit et vidit quia non *bona negotiatio eius.* Cumque gustasset aquam non vinum factam, dixit : ' Et quid est aqua nisi aqua ? '. Et ait ei : ' De cuius licentia bibis tu talem potum ? '. Cui respondit : ' Pater, aqua sobrius potus est, que nec linguam impedit nec ebrietatem inducit nec loquacitatem facit '. Cum autem in capitulo cognovisset abbas quod ex malitia et rancore refectorarii talis fiebat iniuria et vindicta, et vellet eum de Ordine expellere, prostravit se Ioachim ad pedes abbatis et tantum rogavit eum, quod expulsionem Ordinis pepercit converso. Tamen vituperavit et reprehendit eum dure et acriter dicens : ' Dominus precipit in lege, Levi. XIX : *Non oderis fratrem tuum in corde tuo, sed publice argue eum, ne habeas super illo peccatum. Non queras ultio-*

nem, nec memor eris iniurie civium tuorum. Item Eccli. X : *Omnis iniurie proximi ne memineris et nichil agas in operibus iniurie.* Quod tu male observasti, et ideo do tibi penitentiam ut per totum annum non bibas nisi aquam; sicut tu inique egisti contra proximum et fratrem tuum, ita tibi fiat, ut impleatur verbum Domini quod habetur Luc. VI: *Eadem quippe mensura qua mensi fueritis, remetietur vobis.* Et si de cetero aliquis leserit te, iniuriam inferendo, noli ulcisci, sed reclama ad | prelatum tuum, et ipse tibi iustitiam faciet '.

De vita vero imperatoris Friderici, quod terminetur secundum Ysaiam, sic habes, ubi loquitur de onere Tyri, Ys. XXIII : *Ecce terra Chaldeorum, talis populus non fuit. Assur fundavit eam.* Et infra post pauca : *Et erit: In die illa in oblivione eris, o Tyre, LXX annis sicut dies regis unius.* Nota quod in verbis istis abbas Ioachim pro terra Chaldeorum Romanum intelligit et sumit imperium, pro Assur ipsum Fridericum imperatorem, pro Tyro Siciliam, pro diebus regis unius totam vitam Friderici, pro LXX annis terminum vite a Merlino taxatum.

Quod Fredericus imperator non ab homine debebat interfici, sed a Deo, sicut impletum est.

Quod autem Fridericus non ab homine interfici debeat, sed tantum a Deo, sic dicit Ys. XXXI: *Et cadet Assur in gladio non viri, et gladius non hominis vorabit eum. Et fugiet non a facie gladii, et iuvenes eius vectigales erunt. Et fortitudo eius a terrore transibit, et pavebunt fugientes principes eius. Dixit Dominus, cuius ignis est in Syon, et caminus eius in Ierusalem* ». Et dixit frater Hugo : « Ista impleta fuerunt in Friderico maxime apud Parmam, quando a Parmensibus fuit fugatus, et Victoria civitas eius destructa. Sed et principes et barones regni ipsius pluries voluerunt eum occidere et non potuerunt ». Audiens hec frater Petrus subrisit et dixit : « Ista verba illis narrare poteris, qui tibi credunt, michi autem nunquam persuadere poteris ut tibi credam ». Cui dixit frater Hugo: « Et quare ? Non credis prophetis ? ». Respondit frater

Petrus : « Vere credo prophetis. Sed dic michi si iste quem dicis fuit principalis intellectus prophete vel secundarius, an violenter extortus et usurpatus, an per adaptationis modum dictus ». Cui frater Hugo respondit : « Optime queris, et | ideo dicam tibi : Cum *principes sacerdotum et scribe* vidissent *mirabilia que fecit* Iesus *et pueros clamantes in templo et dicentes : Osanná filio David ! indignati sunt et dixerunt ei : Audis quid isti dicunt ? Iesus autem dicit eis : Utique. Nunquam legistis quia ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem ?* Certe iste fuit principalis huius Scripture intellectus, quem Dominus principaliter posuit. Secundarius vero fuit, quem Ecclesia posuit in festo Innocentum in introitu misse, in quo hec eadem verba ponuntur, quia utrobique conveniunt. Verba predicta habentur in Ps. et Mat. XXI. Extortus vero intellectus et violenter assumptus est, cum ab Ecclesia pro adventu filii Dei in carnem verba illa sumuntur : *Prope est ut veniat tempus eius, et dies eius non elongabuntur.* Nam constat quod de destructione Babylonis loquitur ibi propheta, Ys. XIIII. Secundum adaptationem vero sumitur aliquid, ut cum in festo sancte Margarite dicitur illud Evangelium in quo de margarita fit mentio, Mat. XIII, vel cum in festo sanctorum Gervasii et Prothasii cantatur introitus : *Loquetur Dominus pacem in plebem suam* et cet., pro eo quod in festo istorum martyrum inter Ecclesiam et Longobardos fuit pax facta, et ideo optima fuit convenientia ut tali die talis introitus cantaretur.

Quod in manu sinistra multa peritia repperitur, et in Scriptura divina multiplex intellectus.

Ad predicta etiam addere possumus : nos videmus quod preter communem usum et usitatum, quem etiam noverunt rustici et illitterati, in manu sinistra usus multiplex repperitur. Nam ibi est peritia numeri sive numerandi et artis musice et kalendarii et aurei numeri et adinventionis paschalis festivitatis. Simili modo in Scriptura divina preter litteralem sive hystoricum sensum repperitur allegoricus intellectus, || anagogicus, tropologicus, mo-

ralis et misticus, et ex hoc utilior et nobilior iudicatur quam si tantum ad unum intellectum coartata uni intellectui deserviret. Credis hec vera esse », dixit frater Hugo, « an adhuc dubitas ? ». Respondit frater Petrus : « Credo et frequenter talia docui, quia a doctoribus ista dicuntur. Sed vellem quod validius michi ostenderes de LXX annis quos ponit Ysaias sub figura Tyri et de diebus regis unius sub Friderici imperatoris figura ».

De vita Friderici secundi, imperatoris condam, que terminatur secundum Ysaiam et Merlinum, ut frater Hugo dicebat.

Frater Ugo respondit : « Merlinus Anglicus vates de Friderico primo et de Henrico filio eius et de Friderico secundo, imperatoris Henrici filio, que predixit, vera videntur. Sed dimittamus alia et solummodo veniamus ad illa de quibus nostra fuit disputatio primitiva. Ponamus ergo IIII terminos numerorum quos Merlinus ponit loquens de Friderico secundo. Quorum primum ponit dicens : ' In XXXII annis corruet ' ; quod potest intelligi a coronatione imperii usque ad ultimum diem vite sue, quia imperavit annis XXX et diebus XI, et non credebatur mortuus, ut Sybille vaticinium impleretur, que dicit : ' Sonabit et in populis : " Vivit " et " Non vivit " '. Secundus terminus Merlini est : ' Vivet in prosperitate sua LXXII annis '. Quod qualiter impleri debeat, quia adhuc Fridericus vivit, illi videre poterunt qui supererunt. Tertius terminus Merlini est : ' Et bis quinquagenarius lene tractabitur '. Quod non debet intelligi ' bis quinquaginta ', ut ad centenarium numerum consurgat, sed ' quinquaginta et postea bis ', quod quinquaginta duorum annorum est. Qui numerus potest haberi ab eo anno quo celebrate sunt nuptie matris eius usque ad XVIII annum imperii eius, qui faciunt | quinquaginta duos annos. De qua materia sic habetur : imperator Fridericus primus filio suo regi Henrico uxorem dedit Constantiam filiam regis Siculorum, que adhuc virgo XXX etatis peragebat annum. Ipse autem XX et unius anni erat. Et celebrate sunt nuptie Mediolani anno Christi MCLXXXV, regni eius anno XVII. Nota quod IIII

etatis sue anno rex fuit factus et MCXCI in imperatorem coronatus. Fridericus vero filius Henrici MCCXX imperator coronatus fuit. Quartus terminus Merlini de Friderico est : ' Et postquam decimo et octavo ab anno crismatis erit, monarchiam in oculis invidorum tenebit'. Hoc impletum est in papa Gregorio nono, cum quo habuit discordiam usque adeo, ut eum excommunicaret ; et contra voluntatem eius et cardinalium et principum regni postea imperium tenuit ». Audiens hec frater Petrus cepit discurrere per ambages dicens : « *Multi cibi in novalibus patrum, et est cibus cibo melior* ».

Ostenditur hic quod auctoritates Biblie corrumpende non sunt. Item quod non est abstinendum a cibis quos Deus creavit.

Cui frater Hugo dixit : « Noli corrumpere Scripturam, sed dic auctoritates sicut sunt in textu. Tu enim dimisisti finem auctoritatis inchoate et principium subsequentis. Dic ergo primam, sicut eam dixit Sapiens in Prover. XIII: *Multi cibi in novalibus patrum et aliis congregantur absque iuditio.* Quia revera multi sunt qui non discernunt. Nam *vir insipiens non cognoscet, et stultus non intelliget hec.* Unde Dan. XII: *Neque intelligent omnes impii, porro docti intelligent.* Item Osee ultimo: *Quis sapiens et intelliget ista, intelligens et sciet hec ? Quia recte vie Domini, et iusti ambulabunt in eis, prevaricatores vero corruent in eis.* Item de his qui non discernunt dicit Apostolus, II ad Cor. IIII: *Quodsi etiam opertum est Evangelium nostrum, | in his qui pereunt est opertum, in quibus deus huius seculi excecavit mentes infidelium, ut non fulgeat illuminatio Evangelii glorie Christi, qui est ymago Dei.* Item Ys. XXIX: *Peribit sapientia a sapientibus eius, et intellectus prudentium eius abscondetur.* De bonis vero dicit Baruch IIII: *Beati sumus, Israel, quoniam que Deo placent nobis manifesta sunt.*

Secundam auctoritatem, que est Eccli. XXXVI, sic dicere debes : *Omnem escam manducabit venter,* scilicet corporalem, que tamen est esualis et humana et naturalis et non prohibita. Nam,

ut testatur Apostolus, I Timo. IIII, non est abstinendum *a cibis, quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus et his qui noverunt veritatem, quia omnis creatura Dei bona, et nichil reiciendum quod cum gratiarum actione percipitur.* Sequitur in auctoritate Eccli.: *et est cibus cibo melior.* Quod ad litteram verum est, ut etiam experientia docet. Nam melior est panis frumenti quam ordeaceus. Quantum vero ad spiritualem cibum, verissimum est quia melior est cibus Eucharistie quam aliquis alius corporalis cibus. Unde Dominus, Io. VI: *Caro mea vere est cibus.* De hoc cibo Dominus dixit Augustino: ' Cibus sum grandium; cresce, et manducabis me '. Secundum alium intellectum possumus etiam exponere auctoritatem propositam: ut dicamus *Omnem escam manducabit venter*, quia theología nostra sive divina Scriptura omnem aliam scripturam recipit ad serviendum sibi, que tamen bonis moribus et catholice fidei non contrariatur; *et est cibus cibo melior*, quia meliora sunt verba prophetarum quam poetarum, et Christi et evangelistarum quam Aristotilis et phylosophorum ». Audiens hec frater Petrus fecit sicut faciunt nonnulli, qui, quando in disputatione deficiunt, ad | convitia convertuntur, et ait: « Istud esset hereticum dicere, scilicet verba infidelium pro testimonio sumere. De Merlino loquor, cuius testimonium assumpsisti ».

Probatur hic quod verba infidelium possumus pro testimonio sumere propter sex rationes.

Provocatus frater Hugo dixit ei: « Mentiris, et probabo te multipliciter esse mentitum. Primo, testimonio Domini, cui Iohannes dixit, Luc. IX: *Preceptor, vidimus quemdam in nomine tuo eicientem demonia, et prohibuimus eum, quia non sequitur nobiscum. Et ait ad illum Iesus: Nolite prohibere. Qui enim non est adversus vos, pro vobis est.* Secundo, quia Apostolus, ad Ro. XV, nullam specificat nec excludit scripturam, sed generaliter dicit: *Quecumque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt.* Tertio, quia in epistola ad Titum I Apostolus utitur gentilis vatis

testimonio dicens : *Dixit quidam ex illis, proprius ipsorum propheta : Cretenses semper mendaces, male bestie, ventres pigri. Testimonium hoc verum est.* Quarto, quia in XVIII libro de civitate Dei Augustinus utitur verbis Sybille pro testimonio ad probandum de Christo, in versibus illis : ' Iuditii signum '. Inducit etiam Virgilium in testimonium in eodem libro, ibi : ' Et iurgia Codri '.

Basilius Quinto, quia beatus Basilius dicit quod ' inimicorum testimonia dignissima fide sunt '. Hoc verissimum est, et specialiter quando dantur de bono sive ad laudem. Sexto, exemplo Ecclesie, quia Ecclesia non spernit prophetiam Balaam et Cayphe, quorum unus prophetavit de nativitate Christi, alter de passione. De nativitate Christi prophetavit Balaam, cum dixit, Numeri XXIIII : *Orietur stella ex Iacob, et consurget virga de Israel.* Et plus profuit ista prophetia tribus regibus orientis quam prophetia Michee principibus sacerdotum, scribis et Phariseis, || quia magi adoraverunt, principes sacerdotum et scribe populi cum Herode contra Iesum conspiraverunt, ut habetur Mat. II. Ideo de eis conqueritur Dominus, Iere. XI, dicens : *Inventa est coniuratio in viris Iuda et in habitatoribus Ierusalem.* De passione Christi prophetavit Cayphas, dicens, Io. XI : *Expedit vobis ut unus moriatur homo pro populo, et non tota gens pereat. Hoc autem a semet ipso non dixit, sed, cum esset pontifex anni illius, prophetavit quia Iesus moriturus erat pro gente, et non tantum pro gente, sed et ut filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in unum.* Nota quod prophetiam istius commendat evangelista, cum dicit : *Hoc autem a semet ipso non dixit,* quia, sicut dicit beatus Ambrosius, ' verum a quocumque dicatur, a Spiritu Sancto est '. Et plus profuit centurioni prophetia istius, quando eam vidit impletam, quia dixit, Mat. XXVII : *Vere filius Dei erat iste,* quam sibi ipsi Cayphe qui eam predixit. Cui congruere potest quod Moyses comminatus fuit, Deutero. XXVIII : *Et erit vita tua quasi pendens ante te : Timebis nocte et die, et non credes vite tue* ».

Quod frater Petrus voluit se defendere cum tergiversatione et opponendo Scripturam Scripture.

Audiens omnia ista frater Petrus dixit : « Apostolus in secunda ad Timotheum III dicit quod *omnis scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia, ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus* ». Cui frater Hugo dixit : « Consentio quod verum dicis. Sed quare dicis hoc, quero ».

Quod Balaam merito a Deo fuit contemptus, et propter multiloquium, et propter misterium.

Respondit frater Petrus: « Quia Apostolus dicit : *Omnis scriptura divinitus inspirata*. Balaam vero, cuius Scripturam introduxisti, magus et ariolus fuit, quem etiam constat gladio filiorum Israel iugulatum, ut habetur Iosue XIII: *Et Balaam filium Beor ariolum occiderunt filii Israel gladio | cum ceteris interfectis*. Idem habetur Numeri XXXI. Sed et Dominus omnium despexit eum et contempsit, quando contra servum suum Iob insurrexit, dicens, Iob XXXVIII : *Quis est iste involvens sententias sermonibus imperitis ?* ». Cui frater Ugo respondit : « Licet Balaam fuerit malus homo, tamen verba eius fuerunt divinitus inspirata. Unde de se ipso dicit, Numeri XXIII : *Dixit Balaam filius Beor, dixit homo, cuius obturatus est oculus, dixit auditor sermonum Dei, qui novit doctrinam Altissini et visiones Omnipotentis videt.* Quod autem in Iob dicis eum a Deo esse contemptum, hoc ideo factum fuit, non quin bona verba diceret, sed quia iunior erat respectu illorum qui eum audiebant, et quia contra Scripturam faciebat et multa dicebat nec finem faciebat nec ad loquendum alii locum dabat nec etiam ipsi Deo. De primo habetur, Iob XXXII : *Iunior sum tempore, vos autem antiquiores*. Ideo debebat scire quod *in antiquis est sapientia et in multo tempore prudentia*, ut habetur Iob XII. De aliis habetur, Eccli. XXXII: *Adolescens, loquere in tua causa vix*, cum necesse fuerit. *Si bis interrogatus fueris, habeat*

caput responsum tuum. Nota quod caput ponitur hic pro fine. Sequitur: *In multis esto quasi inscius, et audi tacens simul et querens.* Et loqui *in medio magnatorum non presumas, et ubi sunt senes non multum loquaris.* Quod iste male servabat. Et ideo merito Dominus despexit eum imponendo ei silentium, quia, sicut dicit Sapiens in Prover. XXVI, *qui imponit stulto silentium, iras mitigat*; item quia intendebat se ostentare et suam sapientiam demonstrare et | beatum Iob contemnere et contemptibilem demonstrare. Sed beatus Iob fuit *lampas contempta* ad tempus *apud cogitationes divitum, parata ad tempus statutum,* Iob.

De ostentatione Helyú habetur Iob XXXII, ubi dixit: *Respondebo et ego partem meam et ostendam scientiam meam. Plenus sum enim sermonibus, et coartat me spiritus uteri mei.* Et infra, XXXIII: *Attende, Iob, et audi me et tace, dum ego loquor. Si autem habes quod loquaris, responde michi. Loquere. Volo enim te apparere iustum. Quod si non habes, audi me, tace, et docebo te sapientiam.* Et infra, XXXIIII: *Quis est vir, ut est Iob, qui bibit subsannationem quasi aquam, qui graditur cum operantibus iniquitatem et ambulat cum viris impiis?* Et infra, XXXV: *Ergo frustra Iob aperuit os suum et absque scientia verba multiplicat.* Merito igitur fuit iste repulsus a Deo, et propter omnia supradicta, et etiam propter misterium. Nam in isto prefiguratum fuit quod, sicut Deus pater imposuit isti silentium, qui *non cognovit tyrannum, cum disceptaret contra pauperem,* sic filius eius imposuit silentium Phariseis et Saduceis, qui ei questiones faciebant *ut eum caperent in sermone,* Mat. XXII. Et sicut post silentium Saduceorum *interrogavit eum unus ex Phariseis legis doctor, temptans illum: Magister, quod est mandatum magnum in lege?,* quasi per hoc demonstrans quod vellet Deum honorare, cum respondisset Dominus: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo,* sic iste Helyú credebat Deum honorare, cum dicebat, Iob XXXII: *Non accipiam personam viri, et Deum homini non adequabo.* Et infra, Iob XXXVI: *Ecce Deus excelsus in fortitudine sua, et nullus ei similis in legislatoribus.* Item: *Ecce Deus | magnus vincens scientiam nostram, numerus annorum eius inextimabilis.* Sed poterat isti illud Iere. II dici: *Quid niteris bonam ostendere viam tuam ad querendam dilectionem?*

Repugnabat enim vita ipsius verbis bonis que loquebatur, quia ariolus erat et magus et docuit *Balach mittere scandalum coram filiis Israel, edere et fornicari*, Apoc. II et Numeri XXIII. Nec profuit ei quod dixit: *Moriatur anima mea morte iustorum, et fiant novissima mea horum similia*. Et Iob XXXII: *Nescio enim quamdiu subsistam, et si post modicum tollat me factor meus.*

Simili modo sunt nonnulli qui confitentur se nosse Deum, factis autem negant, ut dicit Apostolus, ad Titum I: *cum sint abominati et incredibiles et ad omne opus bonum reprobi*. Tales fuerunt Iudei, de quibus Dominus dixit, Ys. XXIX et Mat. XV: *Hypocrite, bene prophetavit de vobis Ysaias dicens: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me*. Et iterum Luc. XVI: *Vos estis qui iustificatis vos coram hominibus, Deus autem novit corda vestra; quia quod hominibus altum est, abominatio est apud Deum.*

Igitur propter predicta merito fuit repulsus et contemptus a Deo, et quia erat magnus prolocutor, sicut tu es, et quia loquebatur per ambages, sicut tu facis. Sed in Eccle. dicitur, VI: *Verba sunt plurima multamque in disputando habentia vanitatem*, quia, sicut idem Ecclesiastes dicit, X, *stultus verba multiplicat*. Et ideo *qui imponit stulto silentium, iras mitigat*, Prover. XXVI. Item Prover. XXVI: *Vidisti hominem sapientem sibi videri; magis illo spem habebit stultus*. Item Prover. XXIX: *Vidisti hominem velocem ad loquendum: stultitia magis speranda est quam illius correctio*. Item Eccli. XXII: *Qui docet fatuum, quasi qui conglutinat testam*. Quare? Quia Iohannes Crisostomus ‖ rationem assignat dicens: 'Sicut non potest fieri ut ligna mittendo ignem extinguas, sic non potest fieri ut rationem reddendo places hominem malum'. Quare hoc? Quia, sicut Sapiens in Prover. dicit, XVIII, *non recipit stultus verba prudentie, nisi ea dixeris que versantur in corde eius.*

Crisostomus

Igitur scriptura Balaam et Heliú et Cayphé et Sibille et Merlini, Ioachym atque Methodii ab Ecclesia non spernitur, sed gratanter suscipitur, in quantum bona et utilia et vera dixerunt, quia, sicut dicit beatus Ambrosius, 'verum a quocumque dicatur, a Spiritu Sancto est'. Et Dominus dicit, Mat. XXIII: *Super cathe-*

Ambrosius

dram Moysi sederunt scribe et Pharisei. Omnia ergo quecumque dixerint vobis servate et facite, secundum vero opera eorum nolite facere. Dicunt enim et non faciunt. Ad idem facit quod dicit poeta:

Versus

Non rosa dat spinas, quamvis sit filia spine,
nec viole pungunt, nec paradisus obest.

Vult dicere Dominus et etiam poeta quod bona et vera et utilia spernenda non sunt, quamvis a malo doctore dicantur. Exemplum patet in Salomone, qui multa bona docuit et sibi nequam fuit, nec tamen propter hoc contemnitur eius doctrina. Unde illud:

Versus

Hos ego versiculos feci, tulit alter honorem.
Sic vos non vobis vellera fertis oves,
sic vos non vobis fertis áratra boves,
sic vos non vobis mellificatis apes,
sic vos non vobis nidificatis aves ».

Ostenditur hic quod Balaam et Helyu idem homo fuit.

Audiens hec frater Petrus dixit: « Vellem audire si Balaam fuit idem homo cum Helyú, an diversus et alius ab eo ». Cui frater Hugo dixit: « Quidam credunt quod fuerit alius, pro eo quod ille appellatur Balaam, iste Heliu. Ille filius Beor, iste filius Barachel. Ille Balaam ex Bosor, iste Buzites de cognatione | Ram. Quidam vero dicunt quod idem homo fuit; quod potest probari multipliciter. Videlicet quia contemporaneus fuit Iob et magnus prolocutor fuit Balaam et Helyu, et quia Hebrei ita dicunt et Ieronimus, et in Hystoriis ita ponit magister: ' Altera die reversus Abraam in Bersabee rediit ', scilicet postquam liberatus est Ysaac, quem immolare debebat, Gen. XXII. ' Nuntiaturque ei quod Melcha genuisset Nachor fratri suo filios VIII. Primogenitum Hus, de cuius stirpe Iob descendit, sicut scriptum est: *Vir erat in terra Hus nomine Iob*, et Buç fratrem eius, ex cuius genere Balaam, qui secundum Hebreos dicitur in Iob Eliu Buzites. Errant ergo qui dicunt Iob de genere Esaú. Quod enim in fine libri eius est,

quod de Syro sermone translatus sit, et quod ipse quartus ab Esau, in Hebreo non habetur '.

Dicunt Hebrei quod Melchisedec et Sem idem homo fuit. Idem similiter dicunt de Finees filio Eleazari et de Helya propheta.

Item Hebrei etiam dicunt quod Melchisedech et Sem filius Noe idem homo fuit. Idem similiter dicunt de Finees filio Eleáçari et de Helya propheta, scilicet quod idem fuerit homo. Verumtamen Ecclesiasticus inter utrumque distinguit et Mathathías similiter, per quorum verba duo fuisse videntur. Verum quomodocumque sit, Deus novit. Michi magis placeret quod duo essent, quia, testante Sapiente, Eccle. IIII, *melius est duos simul esse quam unum : habent enim emolumentum societatis sue* ».

Expositio illius auctoritatis Apostoli qua dicit : *Omnis scriptura divinitus inspirata* et cet.

Audiens hec frater Petrus dixit : « Vellem breviter et succincte audire expositionem illius auctoritatis quam de Apostolo introduxi, II ad Timotheum III, scilicet : *Omnis scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia, ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus* ». Cui frater Hugo dixit: « Cum Apostolus dicit : *Omnis scriptura*, nullam excludit ; cum dicit : *divinitus inspirata*, dat intelligi | quod melior et nobilior et utilior est scriptura que divinitus inspiratur, quam illa que a documento habetur humano, quia revelatio secretorum signum est specialis amicicie hominis cum Deo. Unde Dominus discipulis suis dixit, Io. XV : *Vos autem dixi amicos quia omnia quecumque audivi a patre meo, nota feci vobis*. Item Amos III : *Quia Dominus Deus verbum non faciet, nisi revelaverit secretum suum ad servos suos prophetas*. Ideo dicit Petrus, secunda I : *Hoc primum intelligentes, quod omnis prophetia Scripture propria interpretatione non*

fit. Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu Sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines. Unde Gregorius in omelia Pentecostes de Spiritu Sancto loquens ait : Gregorius ' Implet namque cytharedum puerum et psalmistam facit. Implet pastorem armentarium, siccomóros vellicantem, et prophetam facit. Implet abstinentem puerum et iudicem senum facit. Implet piscatorem et predicatorem facit. Implet persecutorem et doctorem gentium facit. Implet publicanum et evangelistam facit '. De doctrina vero humana ad comparationem divine sic dicit Ieronimus in prologo Biblie : ' Pharisei stupent in doctrina Domini et mirantur in Petro et Iohanne, quomodo legem sciant, cum litteras non didicerint. Quicquid enim aliis exercitatio et cotidiana in lege meditatio tribuere solet, illis Spiritus Sanctus suggerebat, et erant, iuxta quod scriptum est, docibiles Deo, θεοδίδακτοι. Duodecim annos Salvator impleverat, et in templo sedens, de questionibus legis interrogans, magis docet, dum prudenter interrogat. Nisi forte rusticum Petrum, rusticum dicimus et Iohannem, quorum uterque dicere poterat: *Et si imperitus sermone, non tamen scientia.* Io|hannes rusticus, piscator indoctus. Et unde illa vox, obsecro : *In principio erat verbum, et verbum erat apud Deum, et Deus erat verbum,* ΛΟΓΟC ? Logos Grece multa significat. Nam et verbum est et ratio et supputatio et causa uniuscuiusque rei, per quam sunt singula que subsistunt. Que universa recte intelligimus in Christo. Hoc doctus Plato nescivit, hoc Demosthenes eloquens ignoravit. *Perdam,* inquit, *sapientiam sapientium et prudentiam prudentium reprobabo.* Vera sapientia perdet falsam sapientiam '.

Sequitur in auctoritate Apostoli : *utilis est.* Sic inchoavit quidam poeta volens commendare libellum suum :

Versus
Utilis est rudibus presentis cura libelli
et facilem pueris prebet in arte viam.

Per hoc autem quod Apostolus dixit : *utilis est,* manifestum est quod Scriptura divina data est ad hominum utilitatem. Frustra ergo data esset, nisi aliquo tempore ab aliquibus posset intelligi. Sed dicunt rudes : ' Dominus noluit dare apostolis, quibus

dixit: *Non est vestrum nosse tempora vel momenta que Pater posuit in sua potestate*, cum tamen hoc quererent. Ergo digniores sumus apostolis ?'. Quibus abbas Ioachym respondet dicens: 'Non sumus propter hoc digniores apostolis et sanctiores; sed ad quid manifestasset apostolis Dominus ista, cum ea non essent visuri et cum circa multa alia tempore illo occupari deberent ? Nobis autem utilia valde sunt scire, quibus dicitur: *Cum videritis hec fieri, scitote quia prope est regnum Dei* '.

De quadruplici usu divine Scripture.

Sequitur in Apostolo: *ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum*. Cum igitur hic ponat Apostolus quadruplicem usum divine Scripture, patet quod errant illi qui eam ad litteralem || tantum usum artare conantur. Alioquin nonnulli hominem comedisse dicentur, de quibus dicitur: *Quia comederunt Iacob et locum eius desolaverunt*. Et iterum: *In matutino interficiebam omnes peccatores terre, ut disperderem de civitate Domini omnes operantes iniquitatem*. Item: *In labiis meis pronuntiavi omnia iudicia oris tui*, dicit Psalmista, et ipse idem dicit quod *iuditia* Dei *abyssus multa*. Apostolus etiam dicit quod *incomprehensibilia sunt iuditia* Dei, Ro. XI. Patet itaque ex predictis quod Scriptura divina preter litteralem requirit et alium intellectum. Et quamvis quadruplicem usum Scripture divine hic assignet Apostolus, non excludit propter hoc quin alii usus in divina possint haberi Scriptura. De quibus forte dicemus. Sed quantum ad presens attinet, nunc de istis IIII prosequamur.

Dicit ergo Apostolus: *Omnis scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum*. Nota quod aliqui docentur ab hominibus, aliqui docentur a Deo. De primis sic habes, Iob XXVII: *Docebo vos per manum Dei que Omnipotens habeat, nec abscondam*. Item II ad Timo. II: *Que audisti a me per multos testes, hec commenda fidelibus hominibus, qui ydonei erunt et alios docere*. Nota quod illa doctrina bona est, in qua convertitur peccator, edificatur iustus et glorificatur Deus. De prima sic habes: *Docebo iniquos vias tuas*,

et impii ad te convertentur. De secunda sic habes, Prover. IX: *Doce iustum, et festinabit accipere.* De tertia sic habes, Ys. XXIIII: *In doctrinis glorificate Dominum, in insulis maris nomen Domini Dei Israel.* Sed de quibusdam conqueritur Dominus, dicens, Mat. XV: *Sine causa autem colunt me docentes doctrinas et mandata hominum.* De his qui docentur a Deo sic habes, Io. VI: *Est scriptum in prophetis: Et erunt omnes docibiles Dei.* Hoc habetur Ys. LIIII: *Ponam universos filios tuos doctos a Domino.* Item Apostolus, ad Heb. VIII: *Non docebit unusquisque proximum suum et unusquisque fratrem suum, dicens: Cognosce Dominum; quoniam omnes scient me a minore usque ad maiorem eorum; quia propitius ero iniquitatibus eorum et peccatorum illorum iam non memorabor. Dicendo autem novum veteravit prius. Quod autem antiquatur et senescit, prope interitum est.* Per hanc auctoritatem probat Apostolus quod Testamentum Vetus quantum ad | quedam defecit et evacuatum est, et Novum habet vigorem. Et sumit hanc auctoritatem de Iere. XXXI. Et tam in Ieremia quam in Apostolo hec auctoritas ad probandum de duobus Testamentis incoanda est supra. Unde Dominus, Ys. XLIII: *Ne memineritis priorum et antiqua ne intueamini. Ecce ego facio nova, et nunc orientur, utique cognoscetis ea.* Hinc Apostolus dicit, II ad Cor. V: *Si qua ergo in Christo nova creatura, vetera transierunt, et ecce facta sunt nova omnia.* Unde habetur Levi. XXVI: *Vetera novis supervenientibus prohicietis.* De doctrina autem que habetur a Deo, de qua est nostra principalis intentio, sic dicit Propheta: *Beatus homo quem tu erudieris, Domine, et de lege tua docueris eum.* Et iterum: *Benedictus es, Domine, doce me iustificationes tuas.*

De arguitione et correctione.

Sequitur in Apostolo: *utilis est ad arguendum.* Hoc est quod precipit, II ad Timo. IIII: *Argue, obsecra, increpa in omni patientia et doctrina.* Ideo dicit Sapiens, Prover. IX: *Argue sapientem, et diliget te.* Item II Reg. VII: *Arguam eum in virga virorum* et cet. Item Ps.: *Arguam te et statuam contra faciem tuam.* Sed

que utilitas in arguendo? Audi Prover. XXIIII: *Qui arguunt laudabuntur, et super ipsos veniet benedictio.*

Sequitur in auctoritate Apostoli: *ad corripiendum.* Iere. X: *Corripe me, Domine, verumtamen in iuditio et non in furore tuo, ne forte ad nichilum redigas me.* Idem dicit Propheta: *Domine, ne in furore tuo arguas me neque in ira tua corripias me.* Item Prover. XVII: *Plus proficit correptio apud prudentem quam centum plage apud stultum.* Quod patuit in Iosue, quem corripuit Moyses, Numeri XI: *Quid, inquit, emularis pro me? Quis tribuat ut omnis populus prophetet, | et det eis Dominus spiritum suum?* Impletum est in Moyse quod dixit Sapiens, Sap. VI: *Neque cum invidia tabescente iter habebo, quoniam talis homo non erit particeps sapientie.* Item in Herode impletum est quod dictum est supra: *quam centum plage apud stultum.* De quo dicitur, Luc. III: *Herodes autem thetrarcha cum corriperetur* a Iohanne *de Herodiade uxore fratris sui et de omnibus malis que fecit Herodes, adiecit et hoc supra omnia et inclusit Iohannem in carcerem.* Quare hoc? Quia, ut dicit Sapiens in Proverbiis XV: *Non amat pestilens eum qui se corripit nec ad sapientes graditur.* Nam, ut dicit Amos V: *Odio habuerunt in porta corripientem et loquentem perfecte abominati sunt,* scilicet Herodes et Herodías. Sed dicitur Eccli. XXI: *Qui odit correptionem, vestigium est peccatoris; et qui timet Deum convertetur ad cor suum.* Item Eccli. XIX: *Qui odit correptionem minuetur vita.* Item Eccli. XX: *Quam bonum est correptum manifestare penitentiam; sic effugies voluntarium peccatum.* De correptione multa habes Eccli. XIX. Item Eccli. XXXII: *Peccator homo vitabit correptionem et secundum voluntatem suam inveniet comparationem.* Hec omnia completa sunt in Herode, qui malitiose cum Herodíade de morte Iohannis Baptiste tractavit. Item de Iohanne dicitur, Prover. XXI: *Excogitat iustus de domo impii, ut detrahat impios a malo.* Item de Herode dicitur, Prover. XXIX: *Viro qui corripientem dura cervice contemnit, repentinus superveniet interitus, et eum sanitas non sequetur.*

Sequitur in auctoritate Apostoli: *ad erudiendum.* Prover. XVI: *Eruditus in verbo repperiet bona, et qui in Domino sperat beatus est.* Ideo dicit Prover. XIX: *Erudi filium tuum, ne despe-*

res: ad interfectionem autem eius ne ponas animam tuam. Hinc dicit Apostolus, ad Heb. XII: *Patres quidem carnis nostre habuimus | eruditores et reverebamur eos. Non multo magis obtemperabimus patri spirituum et vivemus? Et illi quidem in tempore paucorum dierum secundum voluntatem suam erudiebant nos; hic autem ad id quod utile est in recipiendo sanctificationem eius.* De eruditione habes, Iere. VI: *Erudire Ierusalem, ne forte recedat anima mea a te, ne forte ponam te desertam, terram inhabitabilem.* Ideo dicit Ys. VIII: *In forti manu erudivit me, ne irem in via populi huius.*

Sequitur in auctoritate Apostoli: *in iustitia.* Bene dicit: *in iustitia,* quia *iustus Dominus iustitiam dilexit.* De qua dicit Iacob, Gen. XXX: *Respondebitque michi cras iustitia mea.* Hanc facit quicumque est sapiens, sicut dicitur Exo. XXXV: *Quisquis vestrum est sapiens, veniat et faciat quod Dominus imperavit.* Ideo dicit Dominus, Exo. XXXI: *In corde omnis eruditi posui sapientiam, ut faciant cuncta que precepi tibi.* Peccatores vero dicturi sunt illud Ys. XXVI: *Iustitiam non fecimus in terra, ideo non ceciderunt habitatores orbis.*

Sequitur in auctoritate Apostoli: *ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.* Qualis fuit ipse Paulus, qui de se ipso dicit, I ad Cor. IX: *Omnibus omnia factus sum, ut omnes salvos facerem.* De perfectione hec dicit Dominus, Luc. VI: *Perfectus autem omnis erit, si sit sicut magister eius.* Ut autem homo ad perfectionem doctrine valeat pervenire, oportet quod assumat formam discipuli et quod cum humilitate addiscat et cum mansuetudine audiat. Sunt enim nonnulli qui volunt adiscere et semper recalcitrare docenti, ut eruditi ab aliis esse putentur. De quibus Augustinus dicit Augustinus: 'Multi amiserunt scientiam studio contradicendi'. Ideo utile consilium dat Ecclesiasticus IIII: *Non contradicas verbo veritatis ullo modo.* Item Eccli. V: *Esto mansuetus ad audiendum verbum* Dei, *ut intelligas, et cum ‖ sapientia proferes responsum verum.* Item Iacobi I: *In mansuetudine suscipite insitum verbum quod potest salvare animas vestras.* Ideo dicit Augustinus Augustinus, II libro de doctrina Christiana: 'Opus est pietate mitescere nec contradicere divine Scripture sive intelligere, quasi

nos aliquid sapere meliusque percipere possimus, sed cogitare potius et credere id esse melius et verius quod scriptum est' ».

Cum autem frater Petrus non posset auctoritatibus Biblie contradicere, convertit se ad originalia sanctorum et ad dicta phylosophorum, in quibus cito fuit ei a fratre Hugone conclusum.

Audiens hec omnia frater Petrus ad originalia sanctorum et ad dicta phyilosophorum conversus est. In quibus frater Hugo cum esset doctissimus, statim involvit eum et conclusit ei. Videns hoc socius suus, qui erat sacerdos et senex et bonus homo, cepit ipsum iuvare. Sed frater Petrus dixit ei : « Tace, tace ! ». Quasi diceret illud Iob XXVI : *Cuius adiutor es ? Numquid imbecillis ? Et sustentas brachium eius qui non est fortis ?* Quasi diceret : « Si ego non possum contra eum, tu quid facies ? ».

Postquam frater Petrus cognovit se superatum, convertit se ad commendandum fratrem Hugonem de multiplici sapientia.

Tunc dixit frater Petrus : « In Proverbiis scriptum est, IX : *Da sapienti occasionem, et addetur ei sapientia. Doce iustum, et festinabit accipere.* Dedi vobis occasionem dicendi multa bona et ego festino accipere, ut iam non contradicam sermonibus veritatis ». Cui dixit frater Hugo : « *Ecce hoc, ut investigavimus, ita est; quod auditum, mente pertracta,* Iob V ». Respondit frater Petrus : « In Ecclesiastico scriptum est, XXII : *Pungens oculum deducet lacrimas; et qui pungit cor profert sensum.* Gaudeo quod provocavi vos, quia multa bona dixistis. Nam *bona abscondita in ore clauso quasi appositiones epularum circumposite sepulcro,* Eccli. XXX. Ideo Ecclesiasticus dicit, IIII : *Non abscondas sapientiam tuam in decore eius,* quia, Eccli. XX, dicitur : *Sapientia absconsa et thesaurus invisus, que utilitas in utrisque ? Melior est qui celat insipientiam suam quam homo | qui abscondit sapientiam suam.* Unde illud Prover. XVII : *Stultus quoque si tacuerit, sapiens*

reputabitur, et si compresserit labia sua, intelligens. In te video completum quod Sapiens in Proverbiis dicit, XIIII : *In corde prudentis requiescit sapientia, et indoctos quosque erudiet.* Vere tu es talis qualem describit Ecclesiasticus, dicens, XXXVII : *Vir peritus multos erudiet et anime sue suavis est.* Et iterum : *Vir sapiens plebem suam erudit, et fructus sensus illius fideles sunt. Vir sapiens implebitur benedictionibus, et videntes illum laudabunt. Sapiens in populo hereditabit honorem, et nomen illius erit vivens in eternum* ». Cum autem supradicta verba terminata fuissent, ecce subito nuntius naucleri pro Predicatoribus venit, dicens quod festinanter irent ad navem.

Quod frater Hugo **bonum exemplum** secularibus dedit.

Post quorum recessum dixit frater Hugo remanentibus litteratis hominibus qui disputationem audierant : « Non habeatis malum exemplum, si aliqua diximus non dicenda, quia illi qui disputant de presumpta audacia per campum licentie discurrere consueverunt ». Et addidit frater Hugo : « Isti boni homines semper de scientia gloriantur et dicunt quod in Ordine eorum fons sapientie invenitur, cum Ecclesiasticus dicat: *Fons sapientie verbum Dei in excelsis,* Eccli. I. Dicunt etiam quod transierunt per homines ydiotas, quando transeunt per loca fratrum Minorum, in quibus eis caritative et sedule ministratur. Sed per Dei gratiam modo non poterunt dicere quod per homines ydiotas transierint, quia feci quod docet Sapiens in Proverbiis, dicens, Prover. XXVI: *Responde stulto iuxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur.* Et iterum dicit, XXVII: *Stude sapientie, fili mi, et letifica | cor meum, ut possis exprobranti respondere sermonem.* Item Prover. XV: *Letatur homo in scientia oris sui, et sermo oportunus est optimus.* Item, Ieremie LI, sic habetur: *Collidis tu michi vasa belli, et ego collidam in te gentes et dispergam in te regna* ».

Finitis his verbis recesserunt seculares auditores valde edificati et consolati, dicentes : « Audivimus mirabilia hodie. Sed

sequenti festo de doctrina Domini nostri Iesu Christi aliqua desideramus audire ». Quibus frater Hugo dixit : « *Si fuerit vita comes*, exaudiam vos libenter, et ideo veniatis bene ! ». Porro, eodem die, reversi fratres Predicatores consolatorie fuerunt nobiscum. Tempus enim navigandi aptum non habuerunt; post cenam vero frater Ugo familiariter fuit cum eis. Et frater Petrus collocavit se et sedit in terra ad pedes fratris Hugonis; nec fuit aliquis qui posset eum facere surgere et sedere in equali banco cum fratre Hugone, nec etiam ipse frater Ugo, cum multum rogasset eum. Et dicebat frater Petrus : « In Proverbiis scriptum est, Prover. XVI : *Melius est humiliari cum mitibus quam dividere spolia cum superbis*. Et ideo *humiliavi in terra vitam neam*. Nam *qui se humiliat exaltabitur*, et *qui humiliatus fuerit erit in gloria. Et qui apropinquant pedibus eius, accipient de doctrina illius*, Deutero. 33 ». Igitur frater Petrus, iam non disputando nec contradicendo, sed humiliter ascultando, audiebat melliflua verba que dicebantur a fratre Hugone. Que quidem essent digna relatu, sed causa brevitatis ea subticeo, quia ad alia dicenda festino. Tunc socius fratris Petri seorsum dixit michi : « Pro Deo, frater Salimbene, dicatis michi quis est iste | frater, si prelatus, guardianus vel custos vel minister ». Cui dixi : « Nullam prelationem habet, quia nullam habere vult. Aliquando fuit provincialis minister, nunc autem est persona privata. Et est unus de maioribus clericis de mundo, et ita reputatur ab his qui eum cognoscunt ». Tunc dixit michi : « In veritate bene credo, quia nunquam vidi hominem ita bene loquentem et ad omnia preparatum que ad scientiam pertinere noscuntur. Sed miror quare in magnis conventibus non moratur ». Cui dixi : « Propter humilitatem suam et sanctitatem, quia plus consolatur esse in parvulis locis ». Tunc dixit : « Benedicatur ipse, quia totus celicus esse videtur ». Fuerunt igitur nobiscum fratres Predicatores apud Areas quousque tempus ad navigandum congruum habuerunt. Et in recessu suo dixit frater Petrus fratri Hugoni : « In veritate dico vobis, semper vellem habitare vobiscum ad conferendum de divina Scriptura ». Et post multas et mutuas recommendationes recesserunt fratres Predicatores consolatorie et valde edificati.

Post quorum recessum, sequenti festo, congregati sunt omnes homines litterati de castro Arearum, ut fratrem Hugonem in camera sua audirent docentem. Et fecit eis sermonem mirabilem, utilem et pulcherrimum et delectabilem. Quem subticeo, et causa brevitatis, et quia ad alia dicenda festino. Cum autem sermo finitus fuisset, erat ibi quidam homo ex eodem castro, quem vidi et cognovi, qui, cum esset secularis, rogavit fratrem Hugonem ut eum amore Dei ad Ordinem fratrum Minorum recipere dignaretur. Habebat enim frater Hugo a ministro recipiendi licentiam, eó quod reverentissima persona et tantus clericus esset, et quia spiritualis homo, et quia iam minister extiterat. ‖

De principio et fine Ordinis Saccatorum.

Porro homo iste qui Ordinis fratrum Minorum petebat ingressum fuit principium Ordinis Saccatorum, et habebat socium qui similiter intrare volebat. Hi inspirati sunt nutu divino in predicatione fratris Hugonis. Quibus frater Hugo dixit : « Eatis ad nemora et adiscatis comedere rádices, quoniam tribulationes apropinquant ».

Quod fratres Predicatores et nos multos docuimus mendicare et regulas facere.

Tunc iverunt et fecerunt sibi mantellos catabriatos, sicut antiquitus consueverunt habere serviciales Ordinis sancte Clare ; et ceperunt mendicare panem per castrum illud in quo habitabant fratres Minores ; et abundanter dabatur eis, quia nos et fratres Predicatores docuimus omnes homines mendicare ; et quilibet assumit sibi caputium et vult facere unam regulam mendicantem. Isti multiplicati sunt subito, et appellabantur a fratribus Minoribus de provincia Provincie ironice et trufatorie Boscaríoli.

Quod frater Hugo duplici de causa multos mordaces habuit, que assignatur in libro.

Porro frater Hugo multos habebat in Ordine suo et maxime in Provincia emulos et mordaces, et propter doctrinam abbatis Ioachym, et quia imponebant ei quod Ordinem Boscariolorum fecisset (et non fecerat eum aliter nisi occasionaliter dicendo: « Eatis ad nemora et adiscatis comedere radíces, quia tribulationes apropinquant »), et quia noluit eos ad Ordinem recipere, cum bene posset. Porro, processu temporis, fecerunt sibi habitum de sacco non cilicino, sed quasi sindonico, et inferius habebant tunicas optimas et ad collum mantellum de sacco; unde et fratres Saccati dicti sunt. Et fecerunt sibi fieri soleas, sicut habent fratres Minores. Nam quicumque volunt noviter aliquam regulam facere, semper mendicant aliquid ab Ordine beati Francisci, | aut soleas aut cordam aut etiam habitum.

De diversitate Heremitarum et unione eorumdem.

Sed nunc Ordo fratrum Minorum papale privilegium habet quod nullus talem habitum ferre presumat per quem frater Minor ab aliquo credi possit; quia fratres qui dicebantur Britti in Marchia Anchonitana omnino talem habitum portare solebant; quos papa Alexander quartus in unam congregationem redegit cum aliis Heremitis, cum prius omnes Heremite in V diversitatibus discrepantibus partirentur, ut oculis meis vidi. Nam erant Heremite qui dicebantur sancti Augustini et Heremite qui dicebantur sancti Guilielmi et illi de Faváli et Britti et Iambonitáni. Fuit enim quidam Iohannes Bonus, qui fuit tempore beati Francisci, qui congregationem Heremitarum fecit; cuius corpus diebus meis Mantue est sepultum, et cuius filium vidi et cognovi, fratrem Matheum Mutinensem et pinguem. Ad congregationem istius ultimi omnes alie sunt reducte, ut in illa unione primitus caput esset. Verumtamen impleta est Scriptura que dicit, Iere. XV: *Numquid federabitur ferrum ferro ab aquilone et es?* Nam:

Quod nova testa capit inveterata sapit.

Porro Saccati subito diffuderunt se per civitates Ytalie, in quibus capiebant loca ad habitandum, et omnem modum quem tenebant fratres Minores et Predicatores in predicationibus faciendis et confessionibus audiendis et in aquisitionibus mendicandi, ipsi similiter tenebant in omnibus, quia, ut dixi, nos et Predicatores docuimus omnes homines mendicare. Inde etiam seculares non modicum gravabantur. Unde, quadam die, in civitate Mutinensi, domina Iulitta de Adhelárdis, devota fratrum Minorum, fratribus Minoribus dixit, cum vidisset homines illos pro pane hostiatim euntes : « In | veritate dico vobis, fratres, tot habebamus sacculos et peras ad horrea evacuanda quia non indigebamus Ordine Saccatorum ».

Sed processu temporis papa Gregorius decimus, qui Placentinus fuit, in pleno concilio Lugdunensi penitus cassavit hunc Ordinem, illustratus inspiratione divina, nolens quod tot essent Ordines mendicantes, ne populus Christianus propter multitudinem mendicantium tedio gravaretur, et ut hi *qui Evangelium* predicant *de Evangelio vivere* possent, sicut apostolus Paulus dicit Dominum ordinasse, I ad Cor. IX. Voluit etiam cassare et ad nichilum redigere Heremitarum Ordinem, sed interventu domini Ricardi Romane curie cardinalis, qui erat eorum Ordinis gubernator, abstinuit se ne faceret quod volebat. Verumtamen dixit quod retinebat penes se ut de eis ordinaret quid de eis sibi melius facere videretur. Sed, morte preventus, eius cogitatio penitus est frustrata. Primus Ordinis Saccatorum dictus est Raimundus Attanulfi, et fuit oriundus de provincia Provincie, de castro Aree, ubi iuxta mare fit sal; et fuit miles in seculo et fuit in Ordine fratrum Minorum, sed in novitiatu fuit licentiatus et emissus de Ordine quia infirmus erat. Filium habuit in Ordine Saccatorum, qui postea fuit Arelatensis archiepiscopus. Frater Bertrandus de Manara fuit primus socius supradicti Raimundi. Est autem Manara quedam contrata iuxta supradictum castrum, in qua erat monasterium dominarum Albarum, que devote fratrum Minorum erant et sunt usque in hodiernum diem magis et magis.

De congregatione seu potius dispersione illorum ribaldorum *qui se dicunt* Apostolos *esse et non sunt.*

Et nota quod iste tractatus protenditur usque ad illum locum ubi scribitur: « Anno Domini MCCXLVIII ». Et est repetitio precedentis millesimi.

Illam etiam congregationem illorum ribaldorum et porcariorum et stultorum et ignobilium *qui se dicunt* Apostolos *esse et non sunt, sed sunt synagoga Sathane,* omnino destruxit. *Ipsi* enim *non erant de semine virorum illorum per quos facta est salus in Israel,* I Macha. V. Quia nec utiles sunt ad predicandum nec ad ecclesiasticum officium decantandum nec ad missas celebrandas nec ad confessiones audiendas nec ad legendum in scolis nec ad consilia danda nec etiam pro benefactoribus exorandum, quia tota die per civitates discurrunt mulieres videndo. Ad quid ergo Ecclesie Dei deserviant et populo Christiano utiles sint, videre non possum. *Tota die ociosi,* tota die vagabundi. Nam non laborant neque orant.

Istorum principium fuit in Parma. Cum enim in Ordine fratrum Minorum habitarem in Parmensi conventu sacerdos et predicator existens, venit quidam iuvenis natione Parmensis, de vili progenie ortus, illitteratus et laycus, ydiota et stultus, cui nomen Gerardinus Segalellus, et petiit ut a fratribus Minoribus reciperetur in Ordine. Qui cum non exaudiretur ab eis, tota die, quando poterat, morabatur in ecclesia fratrum et cogitabat quod postea stultizando implevit. Nam super coopertorium lampadis societatis et fraternitatis beati Francisci depicti erant apostoli circumcirca cum soleis in pedibus et cum mantellis circa scapulas involuti, sicut traditio pictorum ab antiquis accepit et usque ad modernos deduxit. Ibi iste contemplabatur, et excogitato consilio, postquam capillos nutrivit et barbam, accepit soleas Ordinis fratrum Minorum et cordam; quia, ut iam superius dixi, quicumque volunt noviter congregationem aliquam facere, ab Ordine beati Francisci aliquid semper usurpant. Et fecit sibi fieri de bixetto vestitum et mantellum album de stagmine forti, quem circa collum et scapulas involutum portabat, credens per hoc apostolorum habitum demonstrare. Et vendita domuncula sua et accepto

pretio, stetit super lapidem super quem antiquitus potestates Parmenses concionari solebant. Et habens denariorum sacculum non *dispersit* et *dedit pauperibus* nec *congregationi pauperum affabilem* se fecit, sed, vocatis ribaldis qui ibi prope in platea ludebant, sparsit inter illos alta voce dicendo : « Quicumque vult, accipiat et habeat sibi ! ». Collegerunt itaque valde cito ribaldi denarios illos et iverunt et luserunt ad taxillos et, isto audiente ‖ qui dederat, blasfemaverunt Deum viventem. Credidit iste valde bene implere consilium Domini, qui dicit, Mat. XIX : *Si vis perfectus esse, vade et vende omnia que habes et da pauperibus, et habebis thesaurum in celo, et veni, sequere me.* Nota quod dicit : *da pauperibus*, non ribaldis, da his qui laudant Deum, et non his qui Deum blasphemant et Virginem matrem Christi que filium Dei nobis fratrem effecit. Ideo dicit Ecclesiasticus XII : *Si bene feceris, scito cui feceris, et erit gratia in bonis tuis multa. Bene fac iusto, et invenies retributionem magnam, et si non ab ipso, certe a Deo.* Item Eccli. XIIII : *In divisione sortis da et accipe, et iustifica animam tuam.* Dedit iste, sed nichil accepit, quia malis dedit et male. Ideo dicit Ecclesiasticus XII : *Da bono, et non receperis peccatorem. Benefac humili, et non dederis impio.*

Igitur homo iste, de quo inchoavimus supra, malum habuit principium et malum medium et malum finem, utpoté cuius congregatio est in pleno Lugdunensi concilio a papa Gregorio decimo reprobata. Et hoc digne et merito, quia Gabaonite, qui cum suis sagacitatibus filios Israel deceperunt, iudicati sunt et condemnati ad perpetuam servitutem. Sic isti porcarii et vaccarum custodes voluerunt subintrare et suaviter et sine labore de elemosinis illorum vivere, quos fratres Minores et Predicatores cum magnis laboribus et exemplis longo tempore docuerunt. Ideo isti Ghirardino, qui fuit eorum principium, illud Ysaie verbum non immerito convenire videtur, Ys. IX : *Multiplicasti gentem, non magnificasti letitiam.* Hec dicimus sicut ait Apostolus, ad Galathas II : *propter subintroductos falsos fratres, qui subintroierunt explorare libertatem nostram quam habemus in Christo Iesu, | ut nos in servitutem redigerent. Quibus neque ad horam cessimus subiectioni, ut veritas Evangelii permaneat apud vos.*

De Ghirardino Segalello, qui filio Dei voluit similari, et de multis stultitiis eius, quas fecit.

Igitur de Ghirardino Segalello, qui fuit istorum principium, sciendum quod filio Dei voluit similari. Nam fecit se circumcidi, quod est contra Apostolum, qui dicit, Gala. V : *Ecce ego Paulus dico vobis quoniam, si circumcidamini, Christus vobis nichil proderit. Testificor autem rursum omni homini circumcidenti se quoniam debitor est universe legis faciende.* Item in cunabulis iacuit fasciis involutus et lac et mammas suxit cuiusdam nescie mulieris. Postmodum ivit ad quoddam castrum, quod appellatur Culliculus sive Colliculus, quia ibi post planiciem primo occurrunt colles a Parma versus Fornóvum; de quo castro adhuc dicemus, cum tempus fuerit oportunum. Et stans in media via, ex nimia simplicitate, transeuntibus clara voce dicebat: « *Ite et vos in vineam meam* !». Et qui cognoscebant eum, reputabant eum fatuum, scientes quod nullam vineam ibi habebat. Montanarii, vero, qui eum non cognoscebant, ingrediebantur vineam, versus quam manum extenderat, et comedebant uvas non suas, credentes sibi hoc a proprio vinee domino imperatum.

Nota

Post hec, cum hospitaretur apud aliquam mulierculam viduam, filiam nubilem et speciosam habentem, dicebat sibi a Domino revelatum quod cum illa puella debebat illa nocte nudus cum nuda in eodem lecto dormire, ut probaret si castitatem servare posset necne. Consentiebat mater reputans se beatam, et puella minime hoc negabat. Hoc beatus Iob non docuit, qui dicit, 31 : *Pepigi fedus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine.* Item Eccli. IX : *Virginem ne conspicias, ne forte scandalizeris in decóre eius.* Item Eccli. XXXII : *In via | ruine non eas, et non offendes in lapidibus; nec credas te vie laboriose, ne ponas anime tue scandalum.* Item Eccli. III : *Cor durum male habebit in novissimo; et qui amat periculum in illo peribit.* Item Prover. XIX : *Qui custodit mandatum custodit animam suam; qui autem negligit vias suas mortificabitur.* Mandatum fuit a Domino, Luc. XII : *Sint lumbi vestri precincti.* Gregorius : « Lumbos enim precingimus, cum carnis luxuriam per continentiam coartamus ». Sed vias

Gregorius

suas negligit ille de quo Sapiens in Prover. dicit, VI: *Qui ingreditur ad mulierem proximi sui non erit mundus, cum tetigerit eam.* Hec est illa mulier de qua Ecclesiastes dicit, VII: *Inveni amariorem morte muliérem, que laqueus venatorum est, et sagena cor eius.* Ideo audi remedium: *Qui placet Deo effugiet eam; qui autem peccator est capietur ab illa.* Item Prover. XI: *Qui cavet laqueos securus est.* Nam *laqueum paraverunt pedibus meis et incurvaverunt animam meam.* Hoc faciunt demones, de quibus Dominus dicit, Ys. LI: *Dixerunt anime tue: Incurvare, ut transeamus.* Sed non est eis credendum.

Porro Ghirardinus Segalellus multis diebus solus ivit per Parmam, quia socium non habebat; et portabat mantellum suum circa scapulas involutum et nemini loquebatur nec quempiam salutabat, credens implere illud Dominicum verbum, Luc. X: *Neminem per viam salutaveritis.* Verumtamen verbum Domini frequenter dicebat: « Penitençágite ! » (nesciebat enim exprimere, ut diceret: « Penitentiam agite »). Et ita processu temporis dixerunt multis diebus sui sequaces, cum homines rurales et ydiote existerent. Si quando invitabatur ad prandium vel ad cenam aut ad hospitium, respondebat | semper sub dubio dicens: « Aut veniam aut non veniam ». Quod erat contra illud Domini verbum, Mat. V: *Sit autem sermo vester: est, est, non, non. Quod autem his abundantius est, a malo est.* Ideo dicit Iacobus, I: *Vir duplex animo inconstans est in omnibus viis suis.* Cum autem iste frater Ghirardinus Segalellus in domo fratrum Minorum requirebat aliquem fratrem, utrum in domo esset necne, respondebat portarius trufatorie et derisive dicendo: « Aut est in domo aut non est ». Hoc est quod gramaticus docet: « Per quemcumque casum fit interrogatio, per eumdem debet fieri responsio ».

De fratre Roberto, primo socio fratris Ghirardini Segalelli, qui postea apostatavit et uxorem accepit.

His diebus quibus hec agebantur, fratres Minores de Parma habebant quemdam servientem Robertum nomine, qui erat iuvenis

inobediens et protervus, cui convenire poterat quod dicit Sapiens in Proverbiis XXIX : *Servus verbis non potest erudiri, quia quod dicis intelligit et respondere contemnit.* Et ideo bene quidam tyrannus dixit : « Genus servorum nisi cum supplicio non emendatur ». Et iterum Prover. XXIX : *Qui delicate a puericia nutrit servum suum, postea sentiet eum contumacem.* Quod patuit in Ieroboam servo Salomonis, III Reg. XI. Iste itaque Robertus famulus fratrum similis fuit in aliquibus Iude Scariothis, qui Christum Iudeis tradidit, ut ostendemus infra. Huic suasit Ghirardinus Segalellus ut relinqueret fratres et socius suus esset ; quod et fecit. Et ex hoc multum contulit nobis, quia habuimus postea alium famulum valde bonum, iuxta verbum quod scriptum est, Ys. LV : *Pro saliuncula ascendet abies, et pro urtica crescet mirtus.* Hinc Sapiens dicit, Prover. XXII : *Eice derisorem, et exibit cum eo iurgium, cessabuntque cause et contumelie.* Verumtamen recedens a fratribus furatus est cuppam et cultellum et toaliam fratrum, ‖ que habebat ad usum, et asportavit secum.

De stultitia istorum ribaldorum *qui se dicunt* Apostolos *esse et non sunt, sed sunt synagoga Sathane.*

Ibant igitur ambo cum mantellis suis tota die per civitatem, et mirabantur Parmenses. Et ecce subito multiplicati sunt usque ad tricesimum numerum, et in quadam domo ad comedendum et dormiendum congregabantur ; et Robertus, qui fuerat famulus fratrum Minorum, procurator erat eorum. Et plus et libentius dabant eis Parmenses, concives mei, viri et mulieres, quam fratribus Minoribus et Predicatoribus darent. Ipsi vero nec pro benefactoribus suis orabant nec celebrabant nec predicabant nec ecclesiasticum officium decantabant nec confessiones audiebant nec consilia nec bona exempla dabant, quia circa supradicta in omnibus et per omnia ignorantes erant et penitus inepti *et sine peritia* spiritualis *pugne*, et ideo non poterant sic incedere sicut fratres Minores et Predicatores, quia nec consuetudinem habebant.

Ipsi enim *non erant de semine virorum illorum per quos salus facta est in Israel*, sed erant porcarii et vaccarum custodes.

Hic ab Apostolo describitur vita et forma et regula illorum qui pie et religiose volunt vivere in Christo Iesu Domino nostro.

Verumtamen hoc habebant, quia tota die discurrebant per civitatem mulieres videndo, reliquum tempus expendebant in ocio et nichil operabantur, cum dicat Apostolus, II ad Thessa. 3 : *Denuntiamus autem vobis, fratres, in nomine Domini nostri Iesu Christi, ut subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate et non secundum traditionem quam acceperunt a nobis. Ipsi enim scitis quemadmodum oporteat vos imitari nos, quoniam non inquieti fuimus inter vos neque gratis panem manducavimus ab aliquo, sed in labore et fatigatione nocte et die operantes, ne quem vestrum gravaremus. Non quasi non habuerimus potestatem, sed ut nosmet ipsos formam daremus vobis ad imitandum nos. Nam etiam, cum essemus apud vos, hoc denuntiabamus vobis, quoniam, si quis non vult operari, nec manducet. Audivimus | enim inter vos quosdam ambulare inquiete, nichil operantes, sed curiose agentes. His autem, qui eiusmodi sunt, denuntiamus, et obsecramus in Domino Iesu Christo, ut cum silentio operantes suum panem manducent.*

His verbis describit Apostolus vitam et formam quam tenere debent hi *qui se dicunt* Apostolos *esse et non sunt, sed sunt synagoga Sáthane*, congregatio stultorum et ignobilium et representatio discipulorum Antichristi. De quibus Iohannes dicit, I canonica IIII : *Karissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sunt, quoniam multi pseudo-prophete exierunt in mundum.* Quales sunt isti, *qui se dicunt* Apostolos *esse* et *tota die ociosi*, tota die vagabundi per civitates et per mundum discurrunt nec operari volunt, sed vivere ex aliorum sudore et labore, cum dicat Propheta : *Labores manuum tuarum quia manducabis beatus es, et bene tibi erit.* Ideo dicit Sapiens in Prover. XVI : *Anima laborantis laborat sibi, quia compulit eam os suum.* Item Apostolus, ad Ephe. IIII : *Qui furabatur, iam non furetur, magis*

autem laboret operando manibus suis quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti. Hoc est etiam quod idem Apostolus Dominum dicit dixisse, Act. XX : *Argentum et aurum aut vestem nullius concupivi; ipsi vos scitis quoniam, ad ea que michi opus erant et his qui mecum sunt, ministraverunt manus iste. Omnia ostendi vobis, quoniam sic laborantes oportet suscipere infirmos ac meminisse verbi Domini Iesu, quoniam ipse dixit: Beatius est magis dare quam accipere.*

Porro frater Robertus, procurator istorum, *fur erat et loculos habens ea que mittebantur portabat,* id est asportabat et furabatur. Et processu temporis, cum habitarem Faventie, iste | habitabat ibidem in domo cuiusdam fratris de Penitentia, qui dicebatur frater Glutto ; et in sexta feria Parasceués, ea hora qua filius Dei fuit crucifixus, apostatavit, et fecit sibi capillos abscidi et barbam abradi et quamdam heremitam accepit uxorem. Audieram hec omnia, sed nolui credere quousque ipsum interrogavi, si hec ita se haberent. Unde super illo loco, Gen. XVIII: *Descendam et videbo utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint, an non est ita ut sciam,* dicit expositio : « Qui omnia novit hoc nobis in exemplum reliquid, quasi diceret : Mala hominum non prius credite quam probetis ». Et iterum Eccli. XI : *Priusquam interroges, ne vituperes quemquam, et cum interrogaveris, corripe iuste.* Pauci inveniuntur qui sciant uti hac Scriptura, nec etiam ipse David, qui dicit se *super senes intellexi*sse. Et ideo, quia audivit campanam solummodo ex una parte sonantem et non ex alia resonantem, id est quia audivit solummodo Sybam accusantem et non Mifiboseth excusantem, male iudicavit et malam sententiam dedit et male divisit. Et quia male divisit, ideo punitus fuit, quia servus Salomonis cum nepote suo Roboam regnum suum divisit ; quamvis Gregorius in primo Dialogorum leviter transeat excusando ipsum. Nam consuetudo prelatorum est ut mutuo se excusent. Nota

Quod homo apostata est inutilis Deo, sibi et proximo.

Cum igitur interrogassem Robertum utrum relata fecisset necne, *confessus est et non negavit* quod vere omnia illa opere adimplesset. Tunc reprehendi eum dure dicendo sibi : « Sapiens in Proverbiis dicit, VI : *Homo apostata vir inutilis*, quia inutilis Deo, inutilis sibi, inutilis proximo. Inutilis Deo, quia *dereliquit Deum factorem suum et recessit a Deo salutari suo.* Et iterum : *Deum, qui te genuit, dereliquisti et oblitus es Domini creatoris tui.* Inutilis sibi, quia, sicut Ecclesiasticus dicit, X : *Peccantem in animam suam quis iustificabit, et quis honorabit exhonorantem animam suam ?* Inutilis proximo, quem scandaliçat per malum exemplum. Ideo Ecclesiasticus dicit, XIIII : *Qui sibi nequam est, cui alii bonus erit ?* Item Eccli. XIX : *Extolletur in exemplum maius, et tolletur de numero anima eius* ». Cum autem audisset Robertus verba mea, accidit ei quod Ecclesiasticus dicit, XXI : *Qui odit correptionem, vestigium est peccatoris.* Et iterum Eccli. XXXII : *Peccator homo vitabit correptionem et secundum voluntatem suam inveniet comparationem.*

Quod Robertus, postquam recessit ab istis ribaldis *qui se dicunt* Apostolos *esse et non sunt*, multa mala dixit de eis.

Nam, excusando se, multa mala dixit de his *qui se dicunt* Apostolos *esse et non sunt, sed sunt synagoga Sáthane.* Et primo dixit quod frater Ghirardinus Segalellus, qui fuit primus eorum, nunquam voluit se intromittere de dominio congregationis sue, ut eorum prelatus existeret, quamquam rogaretur ab eis, sed dicebat eis quod quilibet bene faceret, quia *anima laborantis laborabit sibi* et quod *unusquisque propriam mercedem recipiet secundum suum laborem* et quod *unusquisque onus suum portabit* et quod *unusquisque pro se rationem reddet Deo.* Et ideo, quia non habebant caput, hec fuit causa dispersionis eorum, quia, *ubi non est gubernator, populus corruet,* Prover. XI, et *ubi non est sepes, diripietur possessio,* Eccli. XXXVI. Ideo vox demonum potest esse

illa que habetur I Macha. XII : *Non habent principem et adiuvantem. Nunc ergo expugnemus illos et tollamus de hominibus memoriam eorum.* Secundo dixit quod, cum consuluissent magistrum Albertum Parmensem, qui erat unus de septem notariis Romane curie, quid facerent de rectore, commisit negotium istud abbati monasterii Ordinis Cistercii quod est in episcopatu Parmensi et appellatur Fontana Viva. Ille vero breviter se expedivit de facto eorum, dicens quod non facerent loca conventualia nec congregarentur in domibus, sed irent per mundum, sicut inchoaverant, || portando capillos longos et barbam prolixam et caput denudatum et mantellum circa scapulas involutum, et quod in diversis domibus hospitarentur. Que fuit causa destructionis eorum, cum, testante Ecclesiastico, *vita nequam* sit *hospitandi de domo in domum*, Eccli. XXIX. Dominus etiam dicit, Luc. X: *Nolite transire de domo in domum.* Tertio dixit quod Guido Putagius, qui fuit concivis meus, socius et amicus, cum intrasset eorum Ordinem et vidisset quod frater Ghirardinus Segalellus non intromitteret se de regimine, viriliter assumpsit sibi dominium, quod tenuit annis multis. Sed accidit sibi quod Ecclesiasticus dicit, XX : *Qui potestatem sibi assumit iniuste, odietur.*

De divisione que facta est inter istos Apostolos.

Quia enim nimis pompatice incedebat cum multis equitaturis et faciebat largas expensas et multa convivia, sicut legati vel cardinales Romane curie facere consueverunt, displicuit suis et fecerunt sibi aliud caput, quemdam fratrem Matheum in Marchia Anchonitana. Facta est itaque divisio inter eos, quia quilibet suis sequacibus preesse volebat. Frater Guido Putagius dicebat : « Dicitur michi quod Salomon dicit, Ecclesiastes X : *Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris, quia curatio cessare faciet peccata maxima* ». Et addebat frater Guido : « Ego assumpsi curam istorum, et concessa est michi, et ideo non debeo eos relinquere ». Facta est igitur longa concertatio inter eos ; et cum essent in civitate Faventie, percusse-

runt se mutuo, scilicet Apostoli fratris Mathei cum Apostolis fratris Guidonis Putágii, et dederunt malum exemplum secularibus Faventinis. Et ego habitabam tunc temporis ibi et ideo testis istorum esse possum. Et impleta est Scriptura Domini que dicit, Luc. XI : *Omne regnum in se ipsum di|visum desolabitur, et domus supra domum cadet.* Et iterum alia Scriptura dicit, Osee X : *Divisum est cor eorum, nunc interibunt.* Fuit autem causa istius conflictus et percussionis huiusmodi. Frater Guido Putágius habitabat Faventie in quadam ecclesia parvula, que erat in viridario illorum de Albrighéttis et de Accharísiis, et erant cum eo de suis valde pauci fratres et frater Ghirardinus Segalellus. Visum est itaque Apostolis de Marchia quod, si haberent fratrem Ghirardinum Segalellum, qui primus eorum fuerat, victoriam obtinerent. Et ideo, quia voluerunt eum violenter rapere et in Marchiam secum ducere, sed non potuerunt, se mutuo percusserunt.

Tunc temporis venit ad me frater Guido Putágius et genibus meis provolutus retulit michi omnia supradicta et omnes conditiones Ordinis sui, quas noverat et viderat a principio. Et rogavit me quod eum extraherem de Faventia, quia timebat ne Faventini subito irati et turbati in eum manum mitterent, tum propter litigium supradictum, tum quia in Ordine suo accusatores habebat, mordaces et emulos, tum etiam quia dominus Rolandus Putagius, qui erat germanus consanguineus suus, potestas Bononiensium erat, et Bononienses cum eo ad obsidendum Faventiam veniebant. Et dixit michi quod, si de Faventia incolumis et sine lesione posset exire, Ordinem Templariorum intraret, pro eo quod papa Gregorius decimus Ordinem suum apud Lugdunum in pleno concilio destruxisset. Et quod michi promisit postea effectui mancipavit, opere adimplendo.

Addebat etiam predictus Robertus, qui fuerat famulus fratrum Minorum, ad excusationem sue egressionis et sui peccati et sue apostasíe, quod nunquam obligaverat se ad obedientiam nec ad castitatem, et ideo, ut | dicebat, bene poterat uxorem accipere. Cui cum dixissem quod habitum religionis publice por-

taverat multis annis, et ideo heremitam Deo dicatam nullatenus debebat in uxorem accipere, auctoritates et exemplа superaddidi plura ad suam stultitiam et maliciam ostendendam.

Ostenditur hic quod Deo dicatam nullus debet in matrimonio sumere, propter multa exempla que inferius describuntur.

Et primo, quia Dominus sic dicit de dedicata sibi sponsa, Osee II: *Ecce ego lactabo eam et ducam eam in solitudinem et loquar ad cor eius.* Cui etiam familiariter loquitur dicens: *Et sponsabo te michi in sempiternum et sponsabo te michi in iustitia et in iuditio et in misericordia et miserationibus et sponsabo te michi in fide, et scies quia ego Dominus.*

Exemplum

Secundo posui ei exemplum regis Hýrtaci, qui voluit Ephygéniam filiam precedentis regis in uxorem accipere, cum esset ab apostolo Matheo Deo dicata et plus quam ducentis virginibus abbatissa effecta. Et ideo propter mala que fecit, penam incurrit ultricem. Nam apostolum fecit interfici, pro eo quod non consensit ut Ephigéniam in uxorem haberet, et circa monasterium Ephygénie ignem copiosum fecit accendi, ut ipsam cum ceteris virginibus concremaret. Apostolus autem eidem apparens omnem ignem ab eius domo excussit. Qui erumpens regis palatium invasit et, solo rege cum unico filio vix evadente, cuncta consumpsit. Statimque filius eius areptus a demonio, patris crimina confitens, ad sepulcrum apostoli properavit. Pater vero turpissimus, leprosus effectus, cum curari non posset, manu propria se gladio interemit. Qualiter autem apostolus Matheus regi Hýrtaco disuasit ne Ephigeniam sibi matrimonio copularet, ad confusionem Roberti breviter audiamus. Congregatis omnibus | coram se, dixit apostolus clara voce: « Bene scitis », inquit, « astantes, quod si regis sponsam aliquis servorum usurpare presumeret, non solum regis offensam, sed et mortem insuper mereretur, non quia uxorem duxisse probatur, sed quia, sponsam domini sui accipiens, eius matrimonium violasse convincitur. Ita et tu, rex, sciens Ephygéniam regis eterni sponsam effectam et sacro velamine consecra-

tam, quomodo poteris sponsam potentioris te tollere et tuo matrimonio copulare ? ».

Secundum exemplum est de Ruben, qui violavit uxorem Iacob patris sui, ut habetur Gen. XXXV. Et ideo *data sunt primogenita eius Ioseph filio Israel, et non est ille reputatus in primogenitum*, ut habetur I Parali. V.

Tertium exemplum est de Adonía, quem Salomon propter Abysach, quam volebat habere uxorem, fecit interfici, ut habetur III Reg. II.

Quartum exemplum est de eo quem Apostolus excommunicavit et *trad*idit *Sathane in interitum carnis*, pro eo quod novercam accepit uxorem. De quo habetur, I ad Cor. V: *Omnino auditur inter vos fornicatio. Et talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ut uxorem patris aliquis habeat.* Ideo habetur in lege, Deutero. XXVII: *Maledictus qui dormit cum uxore patris sui et revelat operimentum lectuli eius. Et dicet omnis populus: Amen.*

Exemplum

Quintum exemplum est de Menna monacho, de quo beatus Gregorius in tertio libro Dialogorum sic dicit: «Quodam tempore, possessor quidam Cartérius nomine, immundo desiderio devictus, quamdam sanctimonialem feminam rapuit sibique illicito matrimonio coniunxit. Quod mox ut vir Domini cognovit, per quos potuit que fuerat dignus audire mandavit. Cumque ille sceleris sui conscius timeret atque ad virum Domini accedere nequaquam presu‖meret, ne forte hunc aspere, ut delinquentes solebat, increparet, fecit oblationes suas easque inter aliorum oblationes misit, ut eius munera saltem nesciendo susciperet. Sed cum coram eo fuissent oblationes omnium deportate, vir Dei tacitus sedit, singilatim considerare studuit, et omnes alias eligens atque seorsum ponens, oblationes quas isdem Carterius transmiserat per Spiritum cognovit, sprevit et abiecit dicens: ' Ite et dicite ei: Oblationem suam omnipotenti Domino tulisti, et michi oblationes tuas transmittis ? Ego tuam oblationem non accipio, quia suam abstulisti Deo '. Qua ex re actum est ut presentes quoque magnus timor invaderet, cum vir Dei tam scienter de absentibus iudicaret ».

Quod qui apostatant recedendo a Deo mala morte finiunt vitam suam.

Sexto et ultimo ostendi Roberto quod omnes qui apostatant recedendo a Deo mala morte finiunt vitam suam ; quod probavi non solum per experientiam, quia oculata fide ita vidi et audivi ab aliis, verum etiam per divinam Scripturam. Aut enim decapitantur aut comburuntur aut gladio iugulantur aut patibulis suspenduntur aut certe aliqua alia pessima et ignominiosa atque crudeli morte moriuntur. Ideo sic habetur in Iob XX : *Hoc scio a principio ex quo positus est homo super terram, quod laus impiorum brevis sit, et gaudium ypocrite ad instar puncti. Si ascenderit usque ad celum superbia eius, et caput eius nubes tetigerit, quasi sterquilinium in fine perdetur, et qui eum viderant dicent: Ubi est? Velut somnium avolans non invenietur, transiet sicut visio nocturna. Oculus qui eum viderat non videbit, neque ultra intuebitur eum locus | suus.* Item Iob XVIII: *Memoria illius pereat de terra, et non celebretur nomen eius in plateis. Expellat eum de luce ad tenebras et de orbe transferat eum.* Item Salomon similiter impio imprecatur, Eccle. VIII : *Non sit bonum impio, nec prolongentur dies eius, sed quasi umbra transeant qui non timent faciem Dei.* Hoc est quod ait Prover. XIIII : *In malitia sua expellitur impius, sperat autem iustus in morte sua.* Item Dominus dicit, Ieçe. III : *Si conversus iustus a iustitia sua fecerit iniquitatem, ponam offendiculum coram eo.* Item Eccli. XXVI : *Qui transgreditur a iustitia ad peccatum, Deus paravit eum ad rompheam.* Hinc Psalmista ait : *Quia ecce qui elongant se a te peribunt, perdidisti omnes qui fornicantur abs te. Michi autem adherere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam.* Hoc est etiam quod Sapiens in Proverbiis dicit, XIX: *Pestilente flagellato stultus sapientior erit; si autem corripueris sapientem, intelliget disciplinam.* Idem habetur Prover. XXI.

Audiens hec omnia Robertus cepit parvipendere, quia, sicut dicit Sapiens in Prover. XVIII, *impius, cum in profundum venerit peccatorum, contemnit, sed sequitur eum ignominia et opprobrium.* Item Prover. XIX : *Qui negligit vias suas mortificabitur.* Item Prover. XV : *Qui increpationes odit morietur.* Qualis fuit iste

Robertus. Et ideo dimittamus eum, quia Scriptura dicit, Eccli. XXII: *Cum stulto non multum loquaris.* Quare? Quia Sapiens in Prover. dicit, XXVII: *Si contuderis stultum in pila quasi typsánas feriente desuper pilo, non auferetur ab eo stultitia eius.*

De deformi et inhonesta stultitia istorum ribaldorum, et quod processu temporis frater Ghirardinus Segalellus mutavit habitum et alium sumpsit, et quod verbis scurrilibus utebatur.

Revertamur iam nunc ad Ghirardinum Segalellum, qui fuit primus istorum *qui se dicunt* Apostolos *esse et non sunt, sed sunt* congregatio stultorum et | bestialium ribaldorum, qui volunt vivere de labore et sudore aliorum, et ipsi nullam utilitatem conferunt his qui elemosinas sibi faciunt. Hi namque de diversis partibus congregati venerunt ad videndum fratrem Ghirardinum Segalellum, eo quod primus eorum fuerit, et tantis eum laudibus extulerunt, ut etiam ipse pro tanto aplausu miratus sit vehementer. Et nichil aliud dicebant, nisi quod congregati circa ipsum in quadam domo bene centies alta voce dicebant: « Pater, pater, pater ! ». Et post breve intervallum resumebant istud idem et cantabant: « Pater, pater, pater ! », eo modo quo pueri, qui instruuntur in scolis a magistris gramaticalibus, solent facere, cum per intervalla clamando repetunt quod dictum est a magistro. Ipse vero pro hoc honore tale beneficium rependit eisdem, quia se et omnes alios denudavit usque adeo, quod etiam membra genitalia sine bracis et aliquo velamine nuda essent, et stabant apodiati ad murum in acie circum circa, sed non in acie ordinata nec honesta nec bona. Volebat enim eos expropriare, ut nudi nudum Christum de cetero sequerentur. Posuerat enim quilibet eorum, ex precepto magistri, vestimenta sua in medio domus ligata seorsum. Tunc, ex precepto magistri, cum ita inhoneste Origenes starent, introducta est « mulier, caput peccati, arma diaboli, expulsio paradisi, delicti mater, corruptio legis antique ». Cui Ghirardinus Segalellus, qui magister erat istorum, precepit ut pauperibus sic expropriatis et a propriis denudatis vestimenta

que vellet tribueret. Ipsi vero, postquam reinduti sunt, clamaverunt : « Pater, pater, pater ! ». Talis ergo fuit recompensatio et istius honoris repensio, quia stultiçavit coram eis et fecit | eos stultiçare. Ideo Sapiens in Prover. dicit, XXVI : *Sicut qui mittit lapidem in acervum mercurii, ita qui tribuit insipienti honorem.* Item Eccli. XXIX : *Pro honore et beneficio reddet illis contumeliam.* Item Osee IX : *Effraim educet ad interfectorem filios suos.*

Post hec misit eos ut se ostenderent mundo. Et iverunt aliqui eorum versus Romanam curiam, aliqui ad Sanctum Iacobum, aliqui ad Sanctum Michaelem Archangelum, aliqui vero ad partes ultramarinas. Ipse vero remansit Parme, unde oriundus erat, et fecit fatuitates multas. Nam mantellum suum, quo involvebatur, deposuit et abiecit et fecit sibi fieri sine mannicis opitogium album de stagmine forti, quo indutus potius ioculator videbatur esse quam religiosus. Habebat insuper in pedibus scarpas et in manibus cyrotécas. Verba eius scurrilia, turpia, vana et inhonesta atque ociosa et risu digna magis propter fatuitatem et stoliditatem quam propter maliciam. Ideo Sapiens dicit, Eccle. X : *Labia insipientis precipitabunt eum. Initium verborum eius stultitia, et novissimum oris illius error pessimus.*

Quod episcopus Parmensis posuit aliquando istum Ghirardinum in compedibus et in carcere propter fatuitates suas.

Igitur propter fatuitates istius et propter turpia verba, carnalia et fatua, que dicebat, et quia cum mulieribus, nudus cum nudis, in eodem lecto iacebat ad probandum utrum castitatem tenere posset necne, dominus Opiço Parmensis episcopus, qui fuit domini pape condam Innocentii quarti nepos ex sorore, cepit eum et posuit eum in compedibus et in carcere et *sustentavit eum pane tribulationis et aqua angustie.* Sed processu temporis extraxit eum inde et tenebat eum in palatio suo ; et quando episcopus comedebat, manducabat et iste in sala palatii in mensa depressa, ubi alii coram episcopo comedebant, et volebat vina exquisita bibere et cibaria delicata || comedere. Et quando vinum

precipuum bibebat episcopus, ille clamabat, audientibus cunctis, volens de illo vino habere, et statim episcopus sibi mittebat. Cum autem plenus esset cibariis delicatis et vino precipuo, fatua loquebatur, ut verbum Ysaie verificaretur in eo, XXXII : *Non vocabitur ultra is qui insipiens est princeps, neque fraudulentus appellabitur maior. Stultus enim fatua loquetur, et cor eius faciet iniquitatem, ut perficiat simulationem et loquatur ad Dominum fraudulenter.* Episcopus vero Parmensis, quia homo solatiosus erat, de verbis et operibus stulti istius ridebat, quem reputabat non religiosum sed ioculatorem fatuum et insensatum.

De quodam puerulo quem isti Apostoli faciebant in ecclesiis predicare, et de verbis fratris Bonaventure de Iseo, que audiente populo Ferarie dixit.

His diebus erat quidam frater Minor qui habebat nepotem, qui necdum pervenerat ad bivium pytagorice littere. Hunc faciebat instrui ut postea instructus Ordinem fratrum Minorum intraret. Huic fratri iste nepos sermones scribebat, ex quibus IIII vel V cordétenus didicit. Cumque non reciperetur ita subito, ut volebat, in congregationem, immo potius in dispersionem istorum, *qui se dicunt* Apostolos *esse et non sunt*, se recipi fecit. Quem etiam sermones quos didicerat faciebant in ecclesiis cathedralibus predicare. Et plures eorum, scilicet istorum, imperabant silentium, et puer loquebatur populo congregato.

Cumque apud Ferariam frater Bonaventura de Yseo predicaret quadam die in loco fratrum Minorum, vidit quosdam de auditoribus suis subito surgere et festinanter currere, et miratus est vehementer (erat enim sollemnis predicator et gratiosus, et qui libenter audiri consueverat, ita quod nullus a predicatione sua volebat recedere quousque finita fuisset). Cum autem inquireret quare sic festinanter recederent, a residentibus dictum est : « Quia unus puerulus | de Apostolis in matrice ecclesia Beati Georgii ad predicandum se preparat, ubi populus congregatur, et ideo preoccupat quilibet currere ut locum habere possit ». Qui-

bus frater Bonaventura dixit: « Video quod cor habetis attonitum et circa alia occupatum, et ideo statim licenciabo vos, quia laborarem incassum si amplius predicarem, quia Scriptura dicit, Eccli. XXXII: *Ubi auditus non est, non effundas sermonem, et importune noli extolli in sapientia.* Et iterum alia Scriptura dicit, Iob XII: *In antiquis est sapientia et in multo tempore prudentia.* Sed puerilia sunt hec et circulatorum ludo similia docere quod ignoras, immo, ut cum stomacho loquar, nec hoc scire quod nescias.

De fatuitate populi Christiani.

Certe non indigemus, nec expedit nobis quod veniat Antichristus cum nuntiis suis, quia in populo Christiano multos haberet sequaces. Dixit enim Dominus de Antichristo Iudaico populo, Io. V: *Ego veni in nomine patris mei, et non accepistis me. Si alius venerit in nomine suo, illum accipietis.* Item de eodem in secunda ad Thessa. II Apostolus dicit: *Eo quod caritatem veritatis non receperunt, ut salvi fierent, ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendatio, ut iudicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati* ».

Et addidit frater Bonaventura dicens: « Beatus Iohannes in Apoc. in persona Domini dicit, XI: *Dabo duobus testibus meis, et prophetabunt dies mille ducentos amicti saccis.* Quod quamvis primo et principaliter de Enoch et Helia intelligatur, tamen abbatis Ioachym expositio non videtur incongrua, qui hoc de duobus Ordinibus, scilicet fratrum Minorum et Predicatorum, luculenter exposuit, contra quos, ut ipse dicit, tempore Antichristi populus Christianus insurget; de quibus dicit: *Et habitantes terram gaudebunt super illos et iocundabuntur et munera mittent invicem, | quoniam hi duo prophete cruciaverunt eos qui habitant super terram.* Quod de duobus Ordinibus iam predictis, scilicet Minorum et Predicatorum, exponit Ioachym abbas. Que omnia dicit complenda tempore Antichristi ».

Et addidit frater Bonaventura dicens: « Vere scriptura Senece Seneca

Versus verificatur in vobis: 'Mel muşce secuntur, cadavera lupi, frumenta formice: Predam sequitur hec turba, non hominem'. Vere imprecatio Salomonis completur in vobis, Ecclc. X: *Ve tibi terra cuius rex puer est.* Et quia, testante Ecclesiastico X, *qualis est rector civitatis, tales et inhabitantes in ea,* ideo Apostolus docet: *Nolite pueri effici sensibus.* Quare? Quia Ys. dicit, LXV: *Quoniam puer centum annorum morietur, et peccator centum annorum maledictus erit.* Ite ergo ad puerum vestrum, quem desideratis audire, et ipse vobis confessionem faciat peccatorum. Nam hodie est dies in qua verba Domini complebuntur, que dixit, Io. XVI: *Ecce veniet hora, et iam venit, ut dispergamini in propria et me solum relinquatis. Et non sum solus, quia Pater mecum est* ». Tunc licentiati ab eo recesserunt omnes concito gradu, ita quod unus alium non expectabat.

Alia vice, cum habitarem Ravenne, fecerunt isti Apostoli predictum puerum predicare in ecclesia Ursiana, que est archiepiscopalis ecclesia civitatis Ravenne. Et tanta fuit utriusque sexus populi festinatio et discursus, quod vix unus alium expectabat. Unde et quedam magna et nobilis domina de terra illa, que fratribus Minoribus erat devota, scilicet domina Guillietta, uxor domini Guidonis Riçúti de Polenta, conquesta est fratribus quod vix potuit habere aliquam convicaneam, cum qua iret. Et ita plena erat iam ecclesia Ursiana, quando pervenit illuc, quod non potuit habere locum nisi | forinsecus extra ianuam. Et tamen usque adeo grandis est ecclesia cathedralis, quod IIII alas habet, excepta nave maiori, que tenet medietatem. Hunc etiam puerum isti, qui se dicunt Apostolos, circumducebant per civitates et faciebant eum in ecclesiis episcopalibus predicare. Et fiebat populi magnus concursus et utriusque sexus congregatio et admiratio copiosa, quia « gaudent novitate moderni ».

De scriptura abbatis Ioachym, quam facit de pueris evangelicis.

Unde, super illo verbo Iere. I: *Noli dicere quia puer sum, quoniam ad omnia que mittam te ibis, et universa que mandavero tibi*

loqueris ad eos, abbas Ioachym dicit : « Puto enim quoniam, sicut olim Deus elegit patres antiquos quibus revelavit misteria sua, postmodum apostolos iuniores quos et appellavit amicos, ita et nunc tertio pueros eligat ad litteram, ad evangeliçandum Evangelium regni propter illos quibus vetera viluerunt ». Et ideo non est absque causa misterii quod electum puerorum in festo Innocentum patitur Ecclesia sedere in sede episcopali. Sed ista conveniunt Ordini fratrum Minorum et Predicatorum, in quibus intrant pueri litterati, nobiles moribus et honesti. De quibus Dominus dicit, Ys. VIII : *Ecce ego et pueri mei, quos dedit michi Dominus in signum et in portentum Israelis a Domino exercituum, qui habitat in monte Syon.* Istis etiam pueris a Domino data est sapientia, sicut Daniel dicit, I : *Pueris autem his dedit Deus scientiam et disciplinam in omni libro et sapientiam.* Sed *vir insipiens non cognoscet, et stultus non intelliget hec*, quales sunt isti stulti et ydiote, rudes et bestiales, *qui se dicunt* Apostolos *esse et non sunt. Porro docti intelligent*, sicut Daniel dicit, XII, quales sunt fratres Minores et Predicatores. Ioachim

Quod isti Apostoli non sint in statu salutis, pluribus rationibus demonstratur.

Quod autem isti Apostoli non sint in statu salutis, pluribus rationibus possumus demon‖strare. Quarum prima et precipua est, et magis periculosa et magis notanda, quia nec *Deum timent nec hominem revere*ntur. Nam manifestum est omnibus Christianis et etiam toti mundo quod summus pontifex, qui papa et apostolicus dicitur, non solum apostoli Petri vicarius est, verum etiam Iesu Christi, et quod ei obediendum est in omnibus et per omnia, maxime in his que non sunt contra catholicam fidem et bonum salutis eterne. Sed papa Gregorius decimus, qui Placentinus fuit, in pleno concilio Lugdunensi istorum congregationem et religionem, quam facere inchoaverant, omnino cassavit, destruxit et extirpavit, sicut et Saccatorum, nolens quod tot essent Ordines mendicantes, ne populus Christianus tedio affectus gravaretur ab

eis, et ut hi quos *ordinavit Dominus de Evangelio vivere*, eo quod *Evangelium annuntiant*, libere *de Evangelio vivere* possint. Saccati vero obedientes fuerunt summo pontifici, et inde laudantur et precipue commendantur, quia in aliis religionibus bene possunt salutem propriam operari vel saltem ubi sunt, dummodo, secundum quod concessum est eis, alios sibi similes non recipiant, donec penitus ad nichilum reducantur, sed sic deficiant in se ipsis. Isti vero stulti, bestiales et ydiote, qui se apostolos appellant, nullatenus obedire disponunt, sed faciunt vestimenta habitus sui et ponunt seorsum in oculis intrare volentium et dicunt eis : « Non audemus vos recipere, quia prohibitum est nobis. Vobis autem prohibitum non est, et ideo facite quod vobis videtur ». Et ita creverunt et *multiplicati sunt super numerum*, nec quiescent nec *cessa*bunt *a stultitia sua*, donec aliquis summus pontifex indignetur contra eos et *dele*at eorum *memoriam* de*sub celo*. Nam summis pontificibus Romane curie obediendum est, quia Dominus dicit, Luc. X : *Qui vos | audit me audit*. Et *qui vos spernit me spernit. Qui autem me spernit, spernit eum qui me misit*. Hinc Apostolus ait, prima ad Thessa IIII : *Itaque qui hec spernit, non hominem spernit, sed Deum*. Non ergo videatur leve peccatum inobedientia his qui obedire contemnunt, quoniam propter inobedientiam Adam perdidit paradisum, Saul regnum, Salomon amorem divinum. Sauli namque a Samuele dictum fuit, I Reg. XV : *Numquid vult Dominus holocausta aut victimas, et non potius ut obediatur voci Domini ? Melior est enim obedientia quam victime, et auscultare magis quam offerre adipem arietum, quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare, et quasi scelus ydolátrie nolle acquiescere*.

Secunda ratio est quia aliqui eorum non servant castitatem, ad quam omnes religiosi tenentur, quam etiam Dominus docuit verbo et monstravit exemplo. Verbo docuit, cum dixit, Luc. XII : S*int lumbi vestri precincti, et lucerne ardentes*. Ubi Gregorius dicit : « Lumbos quippe precingimus, cum carnis luxuriam per continentiam coartamus ». Exemplo monstravit, quando se circumcidi fecit. Ubi beatus Augustinus dicit: « Circumcisio Christi quid est nisi castitas nostra, qua Deus delectatur in novissi-

mis temporibus ? Quoniam in primo seculo preceptum est : *Crescite et multiplicamini et replete terram.* Et cum impleta est, et nunc precipitur *ut qui habent uxores sint tamquam non habentes. Et sunt eunuchi, qui se ipsos castraverunt propter regnum celorum* », Mat. XIX. « *Qui potest capere capiat.* Ac si dixisset aliis verbis : Qui non potest capere et se ipsum castrare noluerit, regnum celorum non possidebit. Et nos itaque oportet circumcidi, non in carne, sed in spiritu, et preputium nostrum, id est vitium omne, a nobis abscidi, ut simus sancti et immaculati in medio nationis prave | et perverse, inter quos luceamus sicut luminaria in mundum, verbum vite continentes ». Apostoli autem, non Christi, sed Ghirardini Segalelli, male servant castitatem. Nam, ut michi dixerunt, quando vadunt per mundum, ad meretrices declinant et in domibus in quibus hospitantur, si a lascivis mulieribus sollicitantur ad peccatum sive ad peccandum, consentiunt eis, et parva est pugna, quia, sicut Ecclesiasticus dicit, XXIII, *homini fornicario omnis panis dulcis.* Item Eccli. XIX : *Et si ab imbecillitate virium vetetur peccare, si invenerit tempus malefaciendi, malefaciet.* Ideo dicit Osee IIII : *Quoniam ipsi cum meretricibus conversabantur et cum effeminatis sacrificabant. Et populus non intelligens vapulabit. Si fornicaris tu, Israel, non delinquat saltem Iuda.* Item qui huiusmodi sunt cito per aliqua signa mutuo se cognoscunt. Ideo addit Ecclesiasticus XIX : *Ex visu cognoscitur vir, et ab occursu faciei cognoscitur sensatus. Amictus corporis et risus dentium et ingressus hominis enuntiant de illo.* De muliere vero sic ait, XXVI : *Fornicatio mulieris in extollentia oculorum et in palpebris illius agnoscetur.* Ideo Ecclesiasticus XLII docet : *In medio muliérum noli commorari. De vestimentis enim procedit tynea et a muliére iniquitas viri.*

Sed isti stulti qui se dicunt Apostolos tota die discurrunt per civitates mulieres videndo. Quod est contra Scripturam que dicit, Eccli. IX : *Noli circumspicere in vicis civitatis nec oberraveris in platéis illius. Averte faciem tuam a muliére compta et non circumspicias mulierem alienam.* Gregorius : « Non licet aspicere quod non licet concupiscere ». Nam *concupiscentia spadonis devirginavit iuvenculam,* Eccli. XX. Cogitat enim virgo sive iuvencula, quando

Gregorius

aspicitur a spadone, dicens: « Si isti religiosi, qui spadones debent esse iuxta verbum Domini, qui dicit: *Sunt eunuchi, qui se castraverunt propter regnum celorum*, non reputant peccatum lasciviam carnis, ego quare reputabo ? ». Et ita dant ei malefa|ciendi occasionem nec non et sibi ipsis. Ideo Ecclesiasticus dicit, IX: *Virginem ne conspicias, ne forte scandalizeris in decóre eius.* Quod bene faciebat Iob, qui dicebat, XXXI: *Pepigi fedus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine.* Audiant isti stulti, qui libenter mulieres aspiciunt, quid Ecclesiasticus dicit, IX: *Propter speciem mulieris, multi perierunt, et ex hoc concupiscentia quasi ignis exardescet.* Ideo conqueritur Ieremias in persona cuiuslibet stulti, Tren. III: *Oculus meus depredatus est animam meam in cunctis filiabus urbis mee.* Unde Augustinus: « Impudicus oculus impudici cordis est nuntius ». Ideo Sapiens dicit, Prover. IIII: *Oculi tui recta videant et palpebre tue precedant gressus tuos.* Item Ecclc. II: *Sapientis oculi in capite eius, stultus in tenebris ambulat.* Item Apostoli Ghirardini Segalelli *masculi in masculos turpitudinem operant*ur, maxime *senes cum iunioribus*, qui ingrediuntur ad eos, ut dixerunt michi. Et ideo aut combustione aut carcere essent digni. Unde Ys. XLII: *Laqueus iuvenum omnes, et in domibus carcerum absconditi sunt.* Hinc Apostolus dicit, prima ad Cor. VI: *An nescitis quia iniqui regnum Dei non possidebunt ? Nolite errare! Neque fornicarii neque ydolis servientes neque adulteri neque molles neque masculorum concubitores neque fures neque avari neque ebriosi neque maledici neque rapaces regnum Dei possidebunt.* Hinc Dominus in lege precepit, Levitici XX: *Qui dormierit cum masculo coitu femineo, uterque operati sunt nefas, morte moriantur. Sanguis eorum sit super eos.*

Augustinus

Apostolus

De commendatione castitatis, de qua plures auctoritates sanctorum ponuntur inferius.

Require supra similiter, carta CCLXIIII.

Item isti Apostoli credunt quod possint facere quod Apostolus dicit, I ad Cor. IX: *Numquid non habemus potestatem sororem*

mulierem circumducendi sicut et ceteri apostoli et fratres Domini et Cephas ? Aut solus ego et Barnabas non habemus potestatem hoc ‖ *operandi ?* Hac auctoritate confisi et freti, credentes se esse apostolos, ducebant secum dominam Tripíam, sororem fratris Guidonis Putágii, qui multis annis prefuit omnibus, nec non et multas alias mulieres, que eis ruine occasio estiterunt. Ideo Apostolus dicit : *Ab omni spetie mala abstinete vos,* I Thessa. V. Moyses etiam feminas precepit interfici, Numeri XXXI. Dixit enim : *Cur feminas reservastis ? Nonne iste sunt que deceperunt filios Israel ad sugestionem Balaam et prevaricari vos fecerunt in Domino super peccato Phosgór, unde et percussus est populus ? Ergo mulieres que noverunt viros in coitu iugulate.* De hac materia dicit beatus Ieronimus : « Crede michi quod non potest toto corde esse cum Deo qui feminarum accessibus copulatur ». Item idem : « Flammigero igne percutit femina conscientiam pariter habitantis ». Item idem : « Ubi femina erit cum viris, non deerit viscarium diaboli ». Item idem : « Periculose tibi ministrat, cuius vultum frequenter attendis ». Item Augustinus : « Inter omnia certamina Christianorum graviora sunt prelia castitatis, de qua continua pugna et rara victoria ». Item Augustinus : « Continentiam iubes ? Da quod iubes et iube quod vis ».

Ieronimus

Ieronimus

Ieronimus

Ieronimus

Augustinus

Augustinus

Ad hanc materiam pertinet quod dicebat beatus Grisantus, cum a puellis virginibus temptaretur et ad peccandum sollicitaretur : « *Exurge,* Domine, *in adiutorium michi, dic anime mee : Salus tua ego sum.* Quis enim istam pugnam a diabolo excitatam vincere prevalet, nisi tua pro eo fuerit dextera dimicata ? Errat qui se putat castitatem perfectam suis nisibus obtinere. Nisi enim tuo ymbre fuerit extincta flamma libidinis, non potest animus venire quo pergit ». Puellas autem virgines quasi viperas perorrebat. Iacebat autem in oratione immobilis et, am|plexus earum et oscula quasi sagitarum ictus scuto sue fidei excipiens, clamabat ad Dominum dicens : « *Exurge,* Domine » et cet. Quid ergo facient miseri Apostoli Ghirardini Segalelli, qui tota die discurrunt per civitatem mulieres videndo ? Audiant ergo quid scriptura dicit :

Subtrahe ligna foco, si vis extinguere flammam ; Versus
si carnis motus, ocia, vina, dapes.

Item Apostolus precipit, I ad Cor. VI : *Fugite fornicationem*. Versus :

Versus Persequitur, si tu sequeris, fugiendo **fugatur**,
si cedis, cedit, si fugis, illa fugit.

Item super illo verbo quod dicitur de Salomone, III Reg. XI : ***Cum iam senex esset, depravatum est cor eius per mulieres*** :

Versus Si Loth, Sansonem, si David, si Salomonem
Femina decepit, quis modo tutus erit ?

Tertia ratio quare isti Apostoli non sunt in statu salutis est quia, quantum ad habitum eorum pertinet, videntur se obligasse ad apostolicam vitam. Apostolis autem Dominus ita precepit, Mat. X : *Nolite possidere aurum neque argentum neque pecuniam in çonis vestris*. Isti autem seu aliqui eorum vendunt domunculas suas, ortos, agros et vineas et non dant pauperibus, sed reservant et portant florinos aureos secum, et sunt sibi ipsis in scandalum loculi reservati. Item Dominus ita precepit, Luc. XII : *Vendite* Augustinus *que possidetis et date helemosinam*. Ubi dicit Augustinus : « Venditis rebus nostris nullum maius pretium accepimus quam nos ipsos; [ta]libus enim implicati nostri non e[ramus] ».

Quod Dominus noster Iesus Christus habuit in se illa tria que sunt fundamentum omnium religionum, scilicet obedientiam, paupertatem et castitatem, sine quibus religiosis salus esse non potest.

Et nota quod ista tria de quibus supra diximus omnium religionum sunt fundamentum, sine quibus nulli religioso poterit esse salus ; immo qui aliquo istorum caruerit, nequaquam religiosus poterit nuncupari. Ideo dicit beatus Iacobus, II: *Quicumque enim totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus*. Item Eccle. IX : *Qui in uno peccaverit, multa bona perdet.* Dominus autem | omnia supradicta in se ipso habuit, iuxta verbum quod scriptum est, Act. I : *Cepit Iesus facere et docere*. Nam

prius fecit, postea docuit. De eius obedientia dicit Apostolus, ad Phili. II : *Humiliavit semet ipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis.* De eius paupertate dicit Apostolus, II ad Cor. VIII : *Scitis enim gratiam Domini nostri Iesu Christi, quoniam propter nos egenus factus est, cum esset dives, ut illius inopia vos divites essetis.* Item Mat. VIII : *Vulpes foveas habent et volucres celi nidos, filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet.* De eius castitate sufficiunt supradicta. Et sicut beatus Augustinus dicit loquens de matre Christi : « Cum de peccatis agitur » et cet., sic et de filio eius penitus est dicendum.

De stultitiis Apostolorum fratris Ghirardini Segalelli, que multe sunt, sed XII ponamus tantummodo, et sufficit nobis.
Item require infra, carta CCCCLXXIIII.

Ulterius de Apostolis fratris Ghirardini Segalelli dicendum est quod multiplex est eorum stultitia. Et prima, quia acephali sunt, id est sine capite ; que est stultitia magna, quia, sicut dicit Sapiens in Prover. XI, *ubi non est gubernator, populus corruet.* Ideo vox demonum potest esse illa que habetur I Macha. XII : *Non habent principem et adiuvantem. Nunc ergo expugnemus illos et tollamus de hominibus memoriam eorum.*

Secunda istorum stultitia est quia vadunt soli aliqui eorum. Quod Christus non docuit, immo, sicut scribit Luchas, X, *misit illos binos ante faciem suam in omnem civitatem et locum quo erat ipse venturus.* Hinc Sapiens dicit, Eccle. IIII : *Melius est duos simul esse quam unum : habent enim emolumentum societatis sue. Si unus ceciderit ab altero fulcietur. Ve soli! Quia, cum ceciderit, non habet sublevantem. Et si dormierint duo, fovebuntur mutuo; unus quomodo calefiet? Et si quispiam prevaluerit | contra proximum, duo resistunt ei.*

Tertia istorum stultitia est quia tota die sunt vagabundi et ociosi et discurrentes per mundum sine utilitate. Ideo de talibus conqueritur Dominus, Iere. XIIII : *Hec dicit Dominus populo*

huic, qui dilexit movere pedes suos et non quievit, et Domino non placuit: Nunc recordabitur iniquitatum eorum et visitabit peccata eorum. Item Osee XII: *Effraim pascit ventum et sequitur estum. Tota die mendatium et vastitatem multiplicat, et fedus cum Assyriis iniit et oleum in Egyptum ferebat.*

Quarta istorum stultitia est quia sub disciplina non sunt. De qua dicit Apostolus, ad Heb. XII: *Fili mi, noli negligere disciplinam Domini, neque fatigeris, dum ab eo argüeris. Quem enim diligit Dominus, castigat, flagellat autem omnem filium quem recipit. In disciplina perseverate, tamquam filiis nobis offert se Deus. Quis enim filius, quem non corripit pater? Quod si extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt omnes, ergo adulteri et non filii estis.* Ideo dicit Sapiens in Prover. VIII: *Accipite disciplinam meam et non pecuniam, doctrinam magis quam aurum eligite.* Item Prover. V: *Iniquitates sue capiunt impium, et funibus peccatorum suorum constringetur. Ipse morietur, quia non habuit disciplinam, et in multitudine stultitie sue decipietur.* Ideo dicit Propheta: *Disciplina tua correxit me in finem, et disciplina tua ipsa me docebit.* Item Sap. XII: *Cum nobis disciplinam das, inimicos nostros multipliciter flagellas.*

Quod novitiis et rudibus necessarius sit instructor, demonstrat Apostolus.

Quinta istorum stulticia est quia, cum alie religiones dent noviter intrantibus, scilicet novitiis, instructores et magistros, qui eos de bonis moribus et honestis et religiosis et regularibus statutis et observantiis doceant, isti nullum instructorem ‖ habent; que est magna stultitia, quia, cum bestie et volucres nascuntur et cetera, statim habent a natura quod debent, anima vero hominis creatur a Deo sicut tabula rasa, et ideo indiget instructore, quia, sicut Ieronimus dicit, « agricole, cementarii et fabri metallorum lignorumque cesores, lanarii quoque et fullones et ceteri, qui variam suppellectilem et vilia opuscula fabricant, absque doctore non possunt esse quod cupiunt ». Ideo istis Apostolis, non Christi, sed fratris Ghirardini Segalelli, qui sine doctore sunt,

potest adaptari quod dicitur in libro Iudic.: *In diebus illis non erat rex in Israel, sed unusquisque quod sibi rectum videbatur hoc faciebat.* Et ponitur ista clausula in libro Iudicum quater: semel in XVII capitulo et in subsequenti capitulo bis, scilicet in principio et in fine, et iterum in fine libri. Ideo in Apulia in quodam castro, ubi dixerunt rustici: « Omnes sumus capetanei et bona gens », fugati sunt a quodam barone de Francia, qui ad imperatorem ibat. Requirebant enim ab eo passagium, quod et dedisset, si capitaneum invenisset.

Quod autem novitiis et rudibus necessarius sit instructor, demonstrat Apostolus, ad Heb. dicens, XII: *Patres quidem carnis nostre habuimus eruditores, et reverebamur eos. Non multo magis obtemperabimus patri spirituum et vivemus? Et illi quidem in tempore paucorum dierum secundum voluntatem suam erudiebant nos, hic autem ad id quod utile est in recipiendo sanctificationem eius. Omnis autem disciplina in presenti quidem videtur non esse gaudii, sed meroris; postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet iustitie.* Si quis autem det instantiam, pro eo quod Dominus dicit, Io. VI: *Est scriptum in prophetis: Et | erunt omnes docibiles Dei,* quod alius doctor nisi Deus necessarius non sit, dicimus quod hoc quod Dominus hic dicit implebitur potissime in vita eterna, sicut dicit Ys. LIIII: *Ponam universos filios tuos doctos a Domino.* Hinc Apostolus ad Heb. ait, 8: *Non docebit unusquisque proximum suum et unusquisque fratrem suum dicens: Cognosce Dominum, quoniam omnes scient me, a minore usque ad maiorem eorum, quia propitius ero iniquitatibus eorum et peccatorum illorum iam non memorabor.* Et sumitur hoc de Iere. XXXI.

Sexta istorum stultitia est quia vadunt *hospitando de domo in domum,* que est *vita nequam,* sicut Ecclesiasticus docet, XXIX. Dominus etiam dixit, Luc. X: *Nolite transire de domo in domum.* Isti autem assimilari possunt illis quibus Dominus ve imprecatur, Mat. XXIII: *Ve vobis, scribe et Pharisei, hypocrite, qui comeditis domos viduarum, orationes longas orantes; propter hoc amplius accipietis iuditium.* Item talibus convenire potest quod dicit Apostolus, II ad Timo. III: *Ex his enim sunt qui penetrant domus*

et captivas ducunt mulierculas oneratas peccatis, que seducuntur variis desideriis, semper discentes et nunquam ad scientiam veritatis pervenientes.

Septima istorum stultitia est quia dimittunt illud offitium ad quod sunt apti, scilicet ut sint custodes vaccarum et porcorum et ut agriculturam exerceant. Debent ergo accipere ligonem et fodere terram, *que spatiosa et lata cultoribus indiget*, sicut dicitur Gen. XXX4.

Octava istorum stultitia est quia intromittunt se de offitio quod non pertinet ad eos et ad quod exercendum omnino inepti sunt : volunt enim docere et predicare. Quod offitium duo requirit, scilicet scientiam et ministerium commissum ab eo qui dare | potest.

Ostenditur hic quod hi qui alios docere volunt debent habere scientiam aut infusam aut acquisitam, et si utramque simul, melius erit.

De scientia quam debent habere hi qui docere alios volunt dicitur, Eccli. XVIII: *Antequam loquaris, disce.* Sed dicunt isti, qui se Apostolos nominant: « Dominus, qui dixit : *Dilata os tuum, et implebo illud, dabit verbum evangeliçantibus virtute multa* et *dabit voci sue vocem virtutis.* Nam apostolis *aperuit sensum, ut intelligerent Scripturas*, sicut habetur Luc. ultimo. Hinc apostolus Paulus dixit, ad Gala. I : *Notum vobis facio, fratres, Evangelium, quod evangeliçatum est a me, quia non est secundum hominem. Neque enim ego ab homine accepi illud neque didici, sed per revelationem Iesu Christi.* Qui ergo dedit apostolis, dabit et nobis, quia *non est abbreviata manus Domini*, ut dicit Ys. LIX, nec invalida facta, ut habetur Numeri XI. Hinc Ioel ait, II: *Filii Syon, exultate et letamini in Domino Deo vestro, quia dedit vobis doctorem iustitie et descendere faciet ad vos ymbrem matutinum et serotinum sicut in principio* ».

Quibus dicimus quod ista facta fuerunt in primitiva Ecclesia, quando Christus per se ipsum apostolos docuit et per Spiritum Sanctum doceri fecit. De primo sic habes, Mat. V : *Aperiens*

os suum, docebat eos dicens: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum celorum. Item Luc. XXI: *Ego enim dabo vobis os et sapientiam, cui non poterunt resistere et contradicere omnes adversarii vestri.* Item Luc. ultimo: *Tunc aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas.* De secundo sic habes, Io. XVI: *Cum autem venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.*

Item dicimus quod privilegia páucorum non faciunt legem communem. Salomon enim et apostoli sapientiam habuerunt infusam de gratia speciali. Alii vero studere debent ut adiscant, quia, sicut dicitur in Iob XXVIII, *sapientia non invenitur in terra suaviter viventium.* Et multa secuntur ibi de dificultate habendi sapientiam. In VII etiam capitulo libri Sapientie de sapientia multa dicuntur. | Baruch etiam homini suadet ut sapientiam adiscat, dicens, Baruch III: *Disce, Israel, ubi sit prudentia, ubi sit virtus, ubi sit intellectus, ut scias simul ubi sit longiturnitas vite et victus, ubi sit lumen oculorum et pax.* Et quamvis Deus instruxerit Moysen, cui et dixit, Exo. XXV: *Inspice et fac secundum exemplar quod tibi in monte monstratum est,* non tamen nocuit Moysi quod *eruditus* erat in *omni sapientia Egyptiorum,* et quod *erat potens in verbis et in operibus suis,* Act. 7. Similiter, quamvis Paulus per revelationem Evangelium habuerit, nichil nocuit ei quod Gamalielem doctorem habuerat, sicut ipse dicit, Act. 22. Hinc Ieronimus dicit: « Paulus apostolus ad pedes Gamalielis legem Moysi et prophetas didicisse se gloriatur, ut armatus spiritualibus telis postea doceret confidenter ».

Item quod illi qui alios docere debent prius indigeant instructore, ab Apostolo nos habemus, II ad Thimo. II: *Que audisti a me per multos testes, hec commenda fidelibus hominibus, qui ydonei erunt et alios docere.* Item ipse idem Paulus, qui edoctus erat a Domino et instructus, utebatur libris et Scripturis divinis; unde et, Tymotheo IIII, mandavit, in secunda epistola: *Penulam, quam reliqui Troade apud Carpum, veniens affer tecum et libros, maxime autem membranas.* Item, quamvis Moyses habuerit auxilium Dei secum habendo columnam nubis per diem et eamdem in igne

per noctem, ad cuius inditium et castrametabantur et castra movebant, tamen non recusavit auxilium hominis, scilicet Obab cognati sui, cui et dixit, Numeri X: *Proficiscimur ad locum quem Dominus daturus est nobis. Veni nobiscum, ut benefaciamus tibi, quia Dominus bona promisit Israeli. Cui respondit: Non vadam tecum, sed revertar in terram meam, in qua natus sum. Et ille: Noli, inquid, nos relinquere. Tu enim nosti in quibus locis per desertum castra ponere debeamus,* ‖ *et eris ductor noster. Cumque nobiscum veneris, quicquid optimum fuerit ex opibus quas nobis daturus est Dominus, dabimus tibi.* Mirum videtur quare Dominus contra Moysen non est iratus, qui ductorem hominem petiit, cum Deum ductorem haberet, sicut dicit Ys. LXIII: *Spiritus Domini ductor eius fuit. Sic adduxisti populum tuum, ut faceres tibi nomen glorie.* De isto ducatu habetur in fine Exodi. De quo etiam sic dicitur in Hystoriis: « Igitur, mense primo anni secundi, in prima die mensis, erexit Moyses tabernaculum, et operuit illud nubes, cum lux serena esset, non procellosa, sed lucida, non tamen per quam transiret aspectus qualem decebat Dei presentiam; et ad nebule illius elevationem deinceps moverunt castra et ad depositionem; et dum stabat super tabernaculum, et ipsi stabant. Eratque ignis in nocte ».

Nota quod primus Hebreorum rex non fuit de tribu Iuda nec etiam ultimus. Et ideo illa Scriptura sic potest intelligi: *Non auferetur sceptrum de Iuda*, id est de Iudaico populo. Iudei enim ante Herodem ex progenie Mathathie regem habebant, qui fuit ex tribu Levi.

In primo libro Reg. VIII Dominus ostendit se habere pro malo quod filii Israel petiverunt regem. Unde *dixit ad Samuelem: Audi vocem populi in omnibus que locuntur tibi. Non enim te abiecerunt, sed me, ne regnem super eos.* Et tamen Dominus de regibus quos habituri erant filii Israel in duobus locis fecerat mentionem, scilicet Gen. XVII, ubi Dominus sic dixit ad Abraham: *Faciam te crescere vehementissime et ponam te in gentibus, regesque ex te egredientur*; item in Deutero. XVII similiter facit mentionem de rege

dicens : *Non poteris altérius gentis hominem regem facere, qui non sit frater tuus.* Iacob etiam patriarcha idem sensisse videtur, scilicet quod habituri essent filii Israel regem, dicens, Gen. XLIX : *Non auferetur sceptrum de Iuda et dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est, et ipse erit expectatio gentium.* In quo notabis quod nec primus, quem habuerunt, de Iuda fuit, scilicet Saul filius Cys de tribu Béniamin, nec ultimus, quando venit Christus, scilicet Herodes Ascaloni|ta, qui fuit gentilis et altérius gentis ; per quod manifestissime tempus adventus Christi Iudei cognoscere potuerunt.

Quare Dominus potius ostendit se turbatum ex eo quod filii Israel petierunt regem, quam ex eo quod Moyses hominis petivit ducatum.

Fit igitur questio ex predictis quare Dominus potius ostendit se turbatum ex eo quod filii Israel petierunt regem, quam ex eo quod Moyses hominis petivit ducatum, cum Dominus per columnam nubis in die et ignis in nocte ductor esset eorum, sicut habetur Neemíe IX. Solutio: dicimus quod Dominus non debuit turbari de Moyse, quia Moyses sic petiit ducatum hominis, ut tamen ducatum Dei semper precipuum reputaret. Filii autem Israel, petendo regem, sic ponebant spem in homine quem regem habere volebant, quod de Deo difidebant, qui sepe liberaverat eos, sicut habetur in libro Iudicum per totum et in principio primi Regum. Ideo dicit Psalmista : *Et tribulaverunt eos inimici eorum et humiliati sunt sub manibus eorum, sepe liberavit eos. Ipsi autem exacerbaverunt eum in consilio suo et humiliati sunt in iniquitatibus suis.* Ideo talibus imprecatur Ieremias dicens, XVII : *Maledictus homo qui confidit in homine et ponit carnem brachium suum, et a Domino recedit cor eius.* Ideo dicit Psalmista : *Si obliti sumus nomen Dei nostri et si expandimus manus nostras ad deum alienum, nonne Deus requiret ista ? Ipse enim novit abscondita cordis.* Nam :

Quicquid agant homines, intentio iudicat omnes.

Hinc Ieremias ait, XVI: *Non sunt absconditi a facie mea, et non fuit occulta iniquitas eorum ab oculis meis.* Hinc Ecclesiasticus dicit, XXIII: *Omnia videt oculus illius, quoniam oculi Domini multo plus lucidiores super solem, circumspicientes omnes vias hominum et profundum abyssi et hominum corda intuentes in absconditas partes. Domino enim Deo, antequam crearentur, omnia sunt agnita, sic et post perfectum respicit omnia.* | Ad idem facit quod dicit Apostolus, ad Heb. IIII: *Nulla creatura invisibilis est in conspectu eius. Omnia autem nuda et aperta sunt oculis eius, ad quem nobis sermo.*

Ostenditur hic multiplici exemplo quod non est spernendum auxilium hominis, quamvis habeatur auxilium Dei.

Igitur Moyses non displicuit Deo ex eo quod petiit adiutorium hominis, quamvis haberet auxilium Dei, nec ex eo quod audivit consilium Ietró et fecit secundum eius doctrinam, quia Dominus dicit: *Qui non est contra vos, pro vobis est.* Esdras etiam, qui per Spiritum Sanctum reparavit legem a Chaldeis combustam, non erubuit postea eam corrigere cum veteribus codicibus qui apud Samaritanos remanserant. Dominus similiter Paulum bene sciebat docere, quando in conversione sua dixit: *Domine, quid me vis facere?*, sed noluit eum tunc docere, immo misit eum ad hominem Ananíam, qui eum instrueret, dicens: *Surge et ingredere civitatem, et dicetur tibi quid te oporteat facere*, Act. IX.

Isti autem, *qui se* appellant Apostolos *et non sunt*, nec scientiam habent acquisitam nec sapientiam infusam et intromitunt se de lana caprina et de quinta rota plaustri, dum sine Scriptura predicare volunt, quia dicunt truffas et hereses seminant, *non intelligentes* de quibus *locuntur neque de quibus affirmant*, et adiscunt (pro pudor!) a feminis quod viros doceant. Et ne parum sit hoc, quadam facilitate verborum, immo audatia, edisserunt aliis quod ipsi non intelligunt. Ideo bene convenit eis quod dicitur in Prover. XXVI: *Quomodo si spina nascatur in manu temulenti, sic parabola in ore stultorum.* Item Eccli. XX: *Ex ore fatui repro-*

babitur parabola: non enim dicit illam in tempore suo. Item Eccli. XXI: *Narratio fatui quasi sarcina in via; nam in labiis sensati invenietur gratia. Os prudentis queritur in ecclesia, et verba illius cogitabunt in cordibus suis.* Nota quod dicit: *Os prudentis queritur in ecclesia,* non «os hominis stulti». | Cui convenit quod dicit Micheas VI: *Tu seminabis et non metes, tu calcabis olivam et non ungeris oleo, et mustum et non bibes vinum.* Quod est dicere: isti ribaldi fratris Ghirardini Segalelli, qui se Apostolos appellant, nullum premium accipient de sua predicatione, quia nesciunt quid dicunt. Ideo dicit Scriptura Osee VIII: *Ventum seminabunt et turbinem metent.* Et illud Osee X: *Arastis impietatem, iniquitatem messuistis.*

De aliquibus, quorum petitiones exaudiuntur, et postea inde puniuntur.

Et nota quod, sicut filii Israel, qui petierunt carnes, fuerunt exauditi et postea inde puniti, sicut dicit Propheta: *Adhuc esce eorum erant in ore ipsorum, et ira Dei ascendit super eos,* sic, quando petiverunt regem, exauditi fuerunt et postea inde puniti, secundum quod Dominus dicit, Osee XIII: *Dabo tibi regem in furore meo et auferam in indignatione mea.* De hac punitione tam regis quam populi habetur I Reg. XXVIII, ubi dixit Samuel ad Saul: *Cras autem tu et filii tui mecum eritis* (scilicet in numero mortuorum, sicut ego sum, vel in inferno). *Sed et castra Israel tradet Dominus in manu Phylistiim.* Qualiter autem hoc factum sit, habetur in fine libri, ubi sic dicitur: *Mortuus est ergo Saul et tres filii eius et armiger illius et universi viri eius in die illa pariter.* Habetur hoc I Reg. 31.

De tribus hominibus qui noluerunt sibi cavere, cum bene possent.

Et nota quod, sicut iuste punitus fuit Adam, quia noluit sibi cavere, cum Dominus dixisset sibi: *In quocumque die comederis ex eo, morte morieris,* Gen. II, sic iuste punitus fuit Saul, quia noluit

sibi cavere, cum de eo esset predictum, Numeri XXIIII : *Tolletur propter Agag rex eius, et auferetur regnum illius*. De hoc habetur, I Reg. XV : *Dixitque Samuel: Adducite ad me Agag regem Amalech* et cet. Similiter iuste punitus fuit Ahiel de Bethel, qui noluit sibi cavere, sed fecit ‖ contra imprecationem Iosue filii Nun rehedificando Iericho, ut habetur III Reg. XVI et Iosue VI. In fine utriusque capituli invenies hoc, scilicet de imprecatione et reedificatione. Revertamur ad propositum de quo intendimus specialiter.

Commendatur hic scientia et ostenditur quod cum multo studio et labore est acquirenda.

Nota Iam perveneram ad bivium pythagorice littere, et completis tribus lustris, id est uno indictionum circulo, ab ipsis cunabulis in gramatica eruditus et attritus, intravi Ordinem fratrum Minorum ; et statim in novitiatu meo in Marchia Anconitana, in conventu Fanensi, habui doctorem in theologia fratrem Humilem de Mediolano, qui Bononie sub fratre Aymone didicerat, qui postea frater Aymo Anglicus et senex in generalem ministrum Ordinis fratrum Minorum fuit electus et prefuit usque ad diem mortis sue, scilicet tribus annis. Et audivi, primo anno quo intravi Ordinem, in scolis theologie Ysaiam et Matheum, sicut frater Humilis legebat ibidem, et non cessavi postea studere et in scolis audire.

Et sicut Iudei dixerunt Christo, Io. II : *XL et sex annis edificatum est templum hoc*, ita possum et ego dicere quod XL et sex anni sunt hodie in festo sancti Giliberti, in quo hec scribo, in sexta feria, quod Ordinem fratrum Minorum intravi, et agitur annus Domini MCCLXXXIIII ; et non cessavi postea studere, et nec sic perveni ad scientiam maiorum meorum, sed vere illud Socraticum dicere possum : « Hoc tantum scio, quod nescio ». Possum ergo adhuc adiscere que ignoro, quia *grandis* michi *restat via* ad adiscendum, *si fuerit vita comes* ; et grandis ignorantia mortalibus inest, de qua etiam doctissimi conqueruntur. Ideo dicitur, Iob XXXVII : *Nos quippe involvimur tenebris*. Hinc Ecclesiastes dicit,

I : *Cuncte res difficiles ; non potest eas homo explicare sermone.* | Docet beatus Augustinus « ne homo frangatur in difficultatibus rerum, que necesse est existant, ut ostendatur homini quia homo est ». Item Eccle. VII : *Cuncta temptavi in sapientia; dixi: Sapiens efficiar, et ipsa longius recessit a me, multó magis quam erat.* Item Eccle. VIII : *Intellexi quod omnium operum Dei nullam possit homo invenire rationem, eorum que fiunt sub sole. Et quantó plus laboraverit ad querendum, tantó minus inveniet. Etiam si dixerit sapiens se nosse, non poterit repperire.* Augustinus

Exemplum habes in Gerardo de Roxe, qui dixit quod bene prosperarentur qui Colurnium intraverant, eo quod intrassent sub scorpionis signo. Falsum dixit, quia intraverant in festo sancti Dominici, quando signum scorpionis non est. Et statim fuerunt expulsi. Si autem referas hoc non ad solem, sed ad lunam, tunc forte verum dixit quod intraverunt Colurnium sub scorpionis signo, quia luna quolibet mense duobus diebus in quolibet signo moratur et plus. Verumtamen probari potest adhuc quod falsum dixit, triplici ratione. Prima, ut patuit ex eventu, quia expulsi fuerunt tam cito. Secunda, quia scorpio animal retrogradum est, quod male prenosticari debebat. Tertia, quia Dominus dicit, Ys. XL4 : *Ego sum Dominus, irrita faciens signa divinorum et ariolos in furorem vertens.* Et illud Eccle. VIII : *Etiam si dixerit sapiens se nosse, non poterit repperire.* Item Sap. IX : *Difficile estimamus que in terra sunt et que in prospectu sunt invenimus cum labore. Que autem in celis sunt quis investigabit ? Sensum autem tuum quis sciet, nisi tu dederis sapientiam et miseris Spiritum Sanctum tuum de altissimis ?*

Ut autem habeatur sapientia, studere debemus et doctores audire. Ideo dicit Sapiens, Prover. I : *Audiens sapiens sapientior erit, et intelligens gubernacula possidebit. Animadvertet parabolam et interpretationem, verba sapientium et enigmata eorum.* Item Prover. XIX : *Non cesses, fili, audire doctrinam nec ignores sermones scientie.* Item Prover. XXVII : *Stude sapientie, fili mi, et letifica cor meum, ut possis exprobranti respondere sermonem.* Item Prover. IX : *Si sapiens fueris, tibimet ipsi eris; si autem illusor, solus portabis malum.* Unde illud Prover. XVII : *Qui evitat discere,*

incidet in mala. Item Prover. XXIII: *Fili mi, si sapiens fuerit animus tuus, gaudebit tecum cor meum, et exultabunt renes mei, cum locuta fuerint rectum labia tua.* Item Eccli. I: *Fili, concupiscens sapientiam conserva iustitiam, et Deus prebebit illam tibi.* Item Eccli 4: *Sapientia filiis suis vitam inspirat et suscipit exquirentes se.* Item Eccli. VI: *Fili, a iuventute tua excipe doctrinam, et usque ad canos invenies sapientiam.* | Item Eccli. VI: *Si dilexeris audire, sapiens eris.*

Igitur hec omnia supradicta de sapientia ideo diximus propter illos ribaldos stultos et indoctos qui se appellant Apostolos, quia volunt sine scientia predicare, nec Scripturam habent nec mores bonos neque vitam bonam, sed vadunt stultiçando per mundum et hereses seminando. Ideo cuilibet stulto, qui sine Scriptura predicare vult, convenit illud Ys. 32: *Stultus enim fatua loquetur, et cor eius faciet iniquitatem, ut perficiat simulationem, et loquetur ad Dominum fraudulenter et vacuam faciet animam esurientis,* quia non dicet auditori nisi inutilia et verba truffatoria, *et potum sitienti auferet,* quia non dabit aquam, id est doctrinam, que facit salire in vitam eternam, Io. IIII. Ideo sequitur: *Fraudulenti vasa pessima sunt.* Ideo melius faceret talis stultus si taceret, quia, sicut dicit Sapiens in Prover. XVII, *stultus si tacuerit, sapiens reputabitur, et si compresserit labia sua, intelligens.* Item in eodem: *Non decent stultum verba composita nec principem labium mentiens.* Item Prover. XXIIII: *Excelsa stulto sapientia, in porta non aperiet os suum.* Item Eccle. X: *Labia insipientis precipitabunt eum. Initium verborum eius stulticia et novissimum oris illius error pessimus. Stultus verba multiplicat.* Et ideo *qui imponit stulto silentium, iras mitigat,* ut dicitur Prover. XXVI. Quod bene voluit facere papa Gregorius decimus, qui in pleno concilio Lugdunensi cassavit et reprobavit cetum istorum stultorum, *qui se dicunt* Apostolos *esse et non sunt.* Sed miseria et pigritia episcoporum permittit eos per mundum infructuose vagari.

De offitio predicandi.

De offitio predicandi sciendum est quod nullus hoc debet presumere, nisi ab eo qui dare potest fuerit sibi commissum. Unde Apostolus dicit, ad Ro. X : *Quomodo predicabunt, nisi mittantur ?* | De hac missione predicatorum habetur in pluribus locis in divina Scriptura. Unde Dominus Moysi dixit, Exo. III : *Veni, mittam te ad Pharaonem, ut educas populum meum, filios Israel, de Egypto.* Item Ys. VI : *Audivi vocem Domini dicentis: Quem mittam, et quis ibit nobis ? Et dixi: Ecce ego, mitte me. Et dixit: Vade, et dices populo huic* et cet. Item Iere. I : *Et dixit Dominus ad me: Noli dicere: Puer sum; quoniam ad omnia que mittam te ibis et universa quecumque mandavero tibi loqueris.* Item Eze. II : *Fili hominis, mitto ego te ad filios Israel, ad gentes apostatrices, que recesserunt a me. Patres eorum prevaricati sunt pactum meum usque ad diem hanc, et filii dura facie et indomabili corde sunt, ad quos ego mitto te.*

Quod aliqui ad predicandum mittuntur a Deo, aliqui veniunt a se ipsis, sed Dominus noster Iesus Christus noluit venire nisi missus.

De his autem qui non mittuntur a Deo, sed veniunt a se ipsis, conqueritur Dominus. Quibus iure potest illud propheticum coaptari, Eze. XIII : *Ve qui prophetant de corde suo, qui ambulant post spiritum suum, qui dicunt: Hec dicit Dominus, et Dominus non misit eos.* De quibus et Salvator in Evangelio, Io. X, loquitur : *Omnes quot quot venerunt fures sunt et latrones, sed non audierunt eos oves.* Qui *venerunt* dicit, non qui « missi sunt ». Ipse enim ait: « Veniebant, et ego non mittebam eos ». In venientibus presumptio temeritatis, in missis obsequium servitutis est.

Isti ergo ribaldi, *qui se* Apostolos appellant *et non sunt*, qui nec a Deo nec a summo pontifice missi sunt, nec scientiam habent nec sanctam vitam nec offitium predicandi sibi commissum ab aliquo qui dare possit, qua auctoritate predicare presumunt, non video. Et ideo vere stultos se esse demonstrant. Quibus illud Ec-

clesiastes X optime convenire videtur: *Labor stultorum affliget eos qui nesciunt in urbem pergere.*

Item nota quod Dominus noster Iesus Christus noluit venire, nisi missus. Ideo Iacob patriarcha dixit, Gen. XLIX: *Veniet qui mittendus est.* Item || Moyses dixit, Exo. IIII: *Obsecro, Domine, mitte quem missurus es.* Ille autem qui mitti debebat in Ioseph prefiguratus fuerat, de quo dixit Iacob pater suus, Gen. XXXVII: *Fratres tui pascunt oves in Sicchimis, veni, mittam te ad eos.* Et infra: *Missus de valle Hebron venit in Sychem.* Item de sua missione ipse idem dicit, Ys. XLVIII: *Ex tempore antequam fierent, ibi eram, et nunc Dominus Deus misit me et spiritus eius.* Item Mat. XXI: *Novissime autem misit ad eos filium suum.* Item de Iohanne Baptista dicitur quod *fuit homo missus a Deo,* Io. I.

Istis autem ribaldis, qui se appellant Apostolos, convenire potest quod Dominus dicit, Ieze. XIII: *Quasi vulpes in desertis prophete tui, Israel, erant.* Ideo docet Iohannes, I canonica IIII: *Karissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sint, quoniam multi pseudoprophete exierunt in mundum.* Isti sunt illi prophete de quibus Dominus dicit, Iere. XXIII: *Non mittebam prophetas, et ipsi currebant, non loquebar ad eos, et ipsi prophetabant.* Item Iere. XIIII: *Non misi eos et non precepi eis neque locutus sum ad eos. Visionem mendacem et divinationem et fraudulentiam et seductionem cordis sui prophetant vobis.* Que omnia plangit Iere. in Trenis II de Ierusalem dicens: *Prophete tui viderunt tibi falsa et stulta, nec aperiebant iniquitatem tuam, ut te ad penitentiam provocarent. Viderunt autem tibi assumptiones falsas et eiectiones.*

Igitur octava stultitia istorum Apostolorum est quia intromittunt se de predicatione et non habent Scripture scientiam nec sensum naturalem, quod tale est, quale si sine pennis avis volare vellet et claudus sine pedibus currere. Item tales predicant non in congregatione, sed in dispersione Ghirardini Segalelli, qui *multiplica*vit *gentem,* sed *non magnifica*vit *letitiam.* Qui, si essent in Ordine fratrum Minorum, vix permitterentur mensis ministrare vel lavare | scutellas seu hostiatim ire pro pane.

Nona istorum stultitia est quia volunt predicare nec habent

predicationis offitium sibi commissum ab eo qui dare potest et debet, sed sumunt illud a semet ipsis ; quod est contra illud Apostoli, ad Heb. V : *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tamquam Aaron. Sic et Christus non semet ipsum clarificavit.* Hinc Apostolus dicit, ad Ro. X : *Quomodo predicabunt, nisi mittantur ?* Igitur ex predictis patet quod illi qui predicare debent ab aliis debent mitti, et non a semet ipsis venire et predicationis offitium usurpare.

Probatur pluribus modis quod Dominus, quantum ad litteram, duas tunicas non prohibuit.

Decima istorum stultitia est quia omnino contra Apostolum faciunt studiose, qui ad Ro. dicit, XII : *Obsecro vos, per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum.* Non enim est rationabile eorum obsequium, dum una tantum tunica volunt esse contenti, credentes hoc a Domino sibi esse preceptum, pro eo quod apostolis suis dixit, Mat. X : *neque duas tunicas* (supple « habeatis »). Et ideo ex tali intellectu sequitur inconveniens istud, quia contra Apostolum faciunt, qui ad Ro. dicit, XII : *Non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.* Plus enim sapiunt, dum aliter intelligunt Scripturam, quam Dominus dixerit intelligendam. Ideo Dominus quibusdam dixit, Mat. XXII : *Erratis nescientes Scripturas neque virtutem Dei.* Hoc dixit Dominus Saduceis, qui resurrectionem negabant.

Ita revera isti etiam Apostoli errant, quia, cum Dominus dixit : *neque duas tunicas* (« habeatis »), superfluitatem removit, non necessitatem interdixit nec abstulit. Quod pluribus modis potest probari. Et primo, quia Salomon in plurali dicit, Eccle. IX : *Omni tempore sint vestimenta tua candida.* Secundo, quia preter alia vestimenta tunicam Dominus habuit inconsutilem. De quibus habetur, Ps. : *Diviserunt sibi vestimenta mea et super vestem meam miserunt sortem.* Idem habetur | in omnibus evangelistis, sed sufficit nunc Iohannis testimonium ponere, qui sic dicit, Io. XIX :

Milites ergo, cum crucifixissent eum, acceperunt vestimenta eius et fecerunt IIII partes, unicuique militi partem. Et tunicam. Erat autem tunica inconsutilis, desuper contexta per totum. Dixerunt ergo adinvicem: Non scindamus eam, sed sorciamur de illa cuius sit. Ut Scriptura impleretur dicens: Partiti sunt vestimenta mea sibi et in vestem meam miserunt sortem. Et milites quidem hec fecerunt. Patet igitur ex predictis quod, cum Dominus dixit: *neque duas tunicas* (« habeatis »), non intellexit ad litteram, quin homo qui indiget possit habere plures et ad lavandum sordes et ad lesionem frigoris evitandam. Tertio, quia Apostolus, I ad Timo. VI, in plurali dicit: *Habentes alimenta et quibus tegamur, his contenti simus.* Quarto, quia, sicut, testante Domino, Act. XX, *beatius est magis dare quam accipere*, sic bonum est habere, unde Scriptura in operibus pietatis possit impleri. Hinc Iohannes Baptista dixit, Luc. III: *Qui habet duas tunicas, det non habenti. Et qui habet escas, similiter faciat.* Ideo dicit Ieronimus: « Quicquid corpori nostro sufficere potest et hominum imbecillitati, si aliud retines, duas tunicas habes ».

Ieronimus

De penuria autem istorum, scilicet victualium et vestimentorum, sic dicit Apostolus, I ad Cor. IIII: *Usque in hanc horam et esurimus et sitimus et nudi sumus.* Et iterum in secunda ad Cor. XI: *In fame et siti, in ieiuniis multis. In frigore et nuditate.* Et tamen dicebat ad Phili , IIII : *Ego enim didici, in quibus sum, sufficiens esse. Scio et humiliari, scio et abundare. Ubique et in omnibus institutus sum, et satiari et esurire et abundare et penuriam pati. Omnia possum in eo qui me confortat.* Item parum infra : *Habeo autem omnia et abundo.* Quare hoc? Audi | quare. Quia *melius est modicum iusto super divitias peccatorum multas.* Ideo Sapiens in Prover. dicit, X: *Non affliget Dominus fame animam iusti.* Ideo Apostolus ad Ro. dicit, VIII: *Quis ergo nos separabit a caritate Christi? Tribulatio an angustia an persecutio an fames an nuditas an periculum an gladius?* Et cetera que secuntur.

De superfluitate victualiun et vestimentorum.

De superfluitate autem istorum duorum, scilicet victualium et vestimentorum, sic habes. Dicitur et verum est, immo valde et omnino et penitus superfluum est, quod patriarcha Aquilegiensis prima die maioris Quadragesime quadraginta fercula habet, id est ciborum varietates et appositiones, et ita descendendo usque ad Sabbatum Sanctum qualibet die diminuitur una. Et dicit quod hoc facit propter honorem et gloriam patriarchatus illius. Certe isti patriarche Aquilegienses hoc exemplum non habuerunt a Christo, qui in deserto XL diebus et XL noctibus ieiunavit. Ideo talibus Dominus comminatur, Osee IIII: *Gloriam eorum in ignominiam commutabo.* Hoc erit quando, sicut ibidem dicitur, *comedent et non saturabuntur.* Nam nullus saturari potest ex se ipso. Ideo dicit Ysaias IX : *Unusquisque carnem brachii sui vorabit.* Item vide commutationem istius glorie, Iob XX : *Divitias quas devoravit evomet, et de ventre illius extrahet eas Deus.*

Quod Naaman multipliciter excusari potest de vestimentorum superfluitate.
De nobili apparatu mensarum nobilium.

De superfluitate vestimentorum audi, IIII Reg. V, quod Naaman princeps regis Syrie, volens a leprá mundari et pergens ad Helyseum, detulit secum vestimentorum mutatoria decem. Sed iste multipliciter excusari potest. Et primo, quia princeps. Nobilibus enim plura conceduntur, tam ad vestitum quam ad victum, quam privatis personis, pro eo quod sunt in sublimitatibus constituti. Ideo Sapiens dixit, Eccle. V: *Ubi multe sunt opes, multi et qui comedunt eas.* Hinc Neemias dixit, V : *Parabatur autem* || *michi per dies singulos bos unus, arietes sex electi, exceptis volatilibus, et inter dies decem vina diversa. Et alia multa tribuebam.* Item de victu Salomonis sic habetur, III Reg. IIII : *Erat autem cibus Salomonis per dies singulos XXX chori simile et sexaginta chori farine, decem boves pingues et XX boves pascua-*

les et centum arietes, excepta venatione cervorum, caprearum atque bubalorum et avium altilium. Sed et pisces cotidie ab alienigenis portabantur. Item de magno apparatu quantum ad victum invenies in principio libri Hester, quem fecit Assuerus quando *invitavit omnem populum, qui inventus est Susis, a maximo usque ad minimum, et VII diebus iussit convivium preparari in vestibulo orti et nemoris, quod regio cultu et manu consitum erat* et cet. Vide in libro.

De Naaman Syro, qui X mutatoria vestimentorum detulit prophete et lavit se septies in Iordane.

Secundo potest excusari Naaman de vestimentorum multiplicitate, quia talia portabat ut prophete donaret ; magna enim petere volebat, scilicet mundationem a lepra, et ideo magna dare disponebat. Et forte non vacat a misterio quod X mutatoria vestimentorum secum portabat, pro eo quod X sunt precepta decalogi sicut non vacat a misterio quod septies in Iordane se lavit. Et nota quod, post emundationem a lepra, miro modo Naaman factus est Deo devotus, ita ut dignus esset commendatione divina, Luc. IIII : *Multi leprosi erant in Israel sub Helyseo propheta, et nemo illorum mundatus est nisi Naaman Syrus.* Vere dignus fuit commendatione divina. Dixit enim Helyseo, postquam vidit se mundatum, IIII Reg. V : *Non enim faciet servus tuus ultra holocaustum aut victimam diis alienis nisi Domino.* Similiter ille erat alienigena, quem Dominus mundavit a lepra et quem postea de recogni|tione benefitii commendavit dicens, Luc. XVII : *Nonne X mundati sunt, et novem ubi sunt ? Non est inventus qui rediret et daret gloriam Deo nisi hic alienigena.* Item Naaman ante mundationem a lepra commendatur, quod per eum Deus miraculum fecit, IIII Reg. V : *Naaman princeps militie regis Syrie erat vir magnus apud dominum suum et honoratus. Per illum enim dedit Dominus salutem Syrie. Erat autem vir fortis et dives, sed leprosus.*

Tertio excusari potest Naaman de vestimentorum multiplicitate, quia non erat obligatus sub aliqua lege sicut Iudei, de qui-

bus dicitur: *Ipsi obligati sunt et ceciderunt.* Hinc est quod Dominus dixit eis, quando *fecerunt vitulum in Oreb et adoraverunt sculptile et mutaverunt gloriam suam in similitudinem vituli comedentis fenum,* Exo. XXXIII: *Iam nunc depone ornatum tuum, ut sciam quid faciam tibi. Deposuerunt ergo filii Israel ornatum suum a monte Horeb.*

De superfluo ornatu mulierum, et de diminutione vestimentorum in aliquibus viris.

De superfluo ornatu sic habes in Ysaia III: *Pro eo quod elevate sunt filie Syon et ambulaverunt extento collo et nutibus oculorum ibant et plaudebant et ambulabant et pedibus suis composito gradu incedebant, decalvabit Dominus verticem filiarum Syon, et Dominus crinem earum nudabit. In die illa auferet Dominus ornamentum calciamentorum et lunulas et torques et monilia et armillas et mitras et discriminalia et periscelides et murenulas et olfatoriola et inaures et anulos et gemmas in fronte pendentes et mutatoria et palliola et linteamina et acus et specula et syndones et vittas et teristra. Et erit pro suavi odore fetor, et pro zona funiculus, et pro crispanti crine calvitium, et pro fascia pectorali cilitium.*

De diminutione ve|stimentorum sic habes in Ysaia XX: *In tempore illo locutus est Dominus in manu Ysaie filii Amos dicens: Vade et solve saccum de lumbis tuis et calciamenta tolle de pedibus tuis. Et fecit sic, vadens nudus et discaltiatus. Et dixit Dominus: Sicut ambulavit servus meus Ysaias nudus et discalciatus, trium annorum signum et portentum erit super Egyptum et super Ethyopiam, sic minabit rex Assyriorum captivitatem Egypti et transmigrationem Ethyopie, iuvenum et senum, nudam et discalciatam, discopertis natibus, ad ignominiam Egypti.* Item IIII Reg. I, cum quesisset rex Israel a nuntiis, quos miserat ad Heliam, dicens: *Cuius figure et habitus est vir ille qui occurrit vobis et locutus est verba hec?, dixerunt: Vir pilosus et zona pellicea accinctus renibus. Qui ait: Helyas Thesbites est.* Item de Iohanne Baptista sic habetur, Mat. 3: *Ipse autem Iohannes habebat vestimentum de*

pilis camelorum et zonam pelliceam circa lumbos suos. Esca autem eius erat locuste et mel silvestre. Et ideo a Domino meruit commendari, Mat. XI: *Quid existis in desertum videre? Hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur in domibus regum sunt.* Et impleta est Scriptura que dicit, II ad Cor. X: *Non enim qui se ipsum commendat, ille probatus est, sed quem Deus commendat.* Ille commendavit se ipsum, qui dixit, primo Macha. X: *Interroga et disce quis sim ego et ceteri qui auxilio sunt michi.*

Quarto et ultimo excusari potest Naaman de vestimentorum multiplicitate, quia gentiles curialiores et liberaliores erant quam Iudei, qui nimis erant avari; quod verbis et exemplis monstrari potest. Nam in Luca dicitur, XVI, quod, cum Dominus contra avaritiam disputaret, *audiebant omnia hec Pharisei, qui erant avari, et deridebant illum.*|

Quod munus Ieroboam non fuit nobile exemium propter IIII, nisi forte propter misterium excusetur.

Item in III libro Regum habetur, XIIII, quod Ieroboam rex Israel dixit uxori sue quod tolleret in manu sua X panes et portaret Achie Siloniti, et daret sibi et consuleret eum de filio suo, qui infirmabatur *infirmitate*, de *qua mortuus est*, utrum vivere posset necne. Quod si fuit regale munus et nobile, tu qui legis diiudica. Et dicimus quod non, propter IIII. Et primo, ex parte mittentis, quia, sicut optimi est optima adducere, sic nobilis est nobilia dare. Erat enim rex, et ideo eum decebat regale munus mittere. Hinc rex Alexander dixit cuidam, qui munus suum recusabat, eo quod humili sue fortune disconveniens erat: « Non considero », ait, « quid te oporteat accipere, sed quid me deceat dare ». Secundo, ex parte nuntii, quia regina erat que illud portabat. Tertio, ex parte persone cui mittebatur, quia propheta erat, cui etiam Ieroboam multum tenebatur, utpoté qui ei regnum contulerat. Quarto, ex parte rei quam postulabat ab eo, scilicet ut consuleret Dominum pro vita filii sui. Sed non fuit mirum, si vile munus misit, tum quia avarus, ut habet Iudeorum natura,

tum etiam quia, quamvis modo esset rex, tamen servus Salomonis estiterat. Nisi forte dicamus quod non vacat a misterio quod decem panes misit, vel propter X precepta, quibus vivit qui ea observat, vel quia decem tribus Iudaici populi sibi contulerat Domino concedente, cum Salomoni indignatus fuisset; que X tribus in X scissuris prophetici pallii significate fuerunt, III Reg. XI.

Naaman vero princeps militie regis Syrie detulit viro Dei, scilicet Helyseo prophete, X talenta argenti et sex milia aureos et decem mutatoria vestimentorum, quamvis Helyseus non acceperit. Iam enim intelligebat filium Dei venturum, qui precepturus erat, Mat. X: *Gratis accepistis, gra‖tis date.*

De nobili dono Açaelis, quod detulit Heliseo.

Azael quoque alius princeps regis Syrie, cum iret ad consulendum virum Dei, scilicet Helyseum prophetam, pro rege suo Benadab, qui infirmabatur ad mortem, ex precepto regis tulit *secum munera, omnia bona Damasci, onera XL camelorum.*

Ad quantam miseriam quidam stultus devenit propter erroneum intellectum, tu qui legis considera.

Igitur patet ex predictis quod Apostoli Ghirardini Segalelli valde stultizant, quia non habent rationabile obsequium, dum volunt una tunica esse contenti, credentes sibi a Domino hoc esse preceptum, quia ad litteram hoc Dominus non precepit. Insuper exponunt se discrimini frigoris et magne infirmitatis seu etiam mortis, quam de facili cito possent incurrere. Nullus enim debet interficere semet ipsum. Hinc Sapiens dicit, Eccle. VII: *Noli esse stultus, ne moriaris in tempore non tuo.* Ideo in Iob sic habetur de quibusdam stultis: *Sublati sunt ante tempus suum,* Iob XXII. Item cum una tunica, qua solummodo utuntur, exponunt se multis miseriis tam pediculorum, quos excutere non possunt, quam etiam

sudoris et pulveris et fetoris, quia tunicam nec excutere nec lavare possunt, nisi remanserint nudi. Unde quadam die dixit quedam mulier duobus fratribus Minoribus deridendo: « Noveritis quod habeo unum Apostolum nudum in lecto meo, et erit ibi quousque tunica sua siccetur, quam lavi ». Audientes hoc fratres Minores ceperunt ridere de fatuitate tam mulieris quam stulti Apostoli. Ieronimus Ideo beatus Ieronimus dicit quod «nec affectate sordes nec exquisite delitie Deo placent ». De sordibus sic habes, Eze. XXII: *Sordida nobilis, grandis interitu.* Item Iere. in Trenis I: *Sordes eius in pedibus eius, nec recordata est finis sui.* Item Apoc. ultimo: *Qui in sordibus est, sordescat adhuc.* De delitiis sic habetur, Prover. VIII: *Delitie mee esse cum filiis hominum,* dicit sapientia increata. Sed *non decent stultum delitie, nec servum dominari principibus,* Prover. XIX. | Ideo dicit Apostolus, I ad Timo. V: *Vidua que in delitiis est vivens mortua est.*

Quod *Dominus ordinavit his qui Evangelium annuntiant de Evangelio vivere,* quod potest multipliciter demonstrari.

Undecima istorum Apostolorum stultitia est quia volunt de helemosinis vivere nec habent quid rependant his qui helemosinas sibi faciunt. Nam testante Salomone, Prover. XXII, sicut *qui accipit mutuum servus est fenerantis,* sic qui recipit servitium obligatur ad beneficium rependendum. Sed isti illitterati sunt et ydiote, et ideo nec predicare nec missas celebrare possunt, et defraudant illos a quibus accipiunt helemosinas, et illos qui eas habere debent, scilicet fratres Minores et Predicatores, quia, sicut dicit Apostolus, prima ad Cor. IX, *ordinavit Dominus his qui Evangelium annuntiant de Evangelio vivere.* Quod potest multipliciter demonstrari. Et primo, quia Propheta dicit: *Sumite psalmum et date tympanum,* id est «sumite spiritualia et date temporalia », dicit glosa. Secundo, quia Apostolus, prima ad Cor., dicit, IX: *Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si nos carnalia vestra metamus?* Quasi diceret: Non est magnum, quia meliora sunt spiritualia quam temporalia. Unde dicit: *Si*

alii potestatis vestre participes sunt, quare non potius nos? Tertio, quia, ad Ro. XV, dicit: *Si spiritualium eorum participes facti sunt gentiles, debent et in carnalibus ministrare eis.* Quarto, quia, ad Gala. VI, dicit idem Apostolus: *Communicet autem is qui catechizatur verbo ei qui se catechizat in omnibus bonis.* Quod est dicere: ille qui instruitur debet communicare instructori suo omnia bona sua. Quod bene fit in Francia. Nam, quando habitabam ibi, dixerunt michi sacerdotes quod de omnibus bonis parochialium suorum exigunt decimas, etiam de agniculis et pullis gallinarum. Quinto, quia Dominus ita dixit, Luc. X: *In eadem autem domo manete, edentes et bibentes que apud illos sunt. Dignus est enim operarius mercede sua.* Quod etiam probat Apostolus multis exemplis, ut habetur prima ad Cor. IX, dicens: | *Quis militat suis stipendiis unquam? Quis plantat vineam et fructum eis non comedit? Quis pascit gregem et de lacte gregis non manducat? Numquid secundum hominem hec dico, an et lex hec non dicit? Scriptum est enim in lege Moysi* (Deutero. XXV): *Non alligabis os bovi trituranti. Numquid de bobus cura est Deo? An propter nos utique hec dicit? Nam propter nos scripta sunt, quoniam debet in spe qui arat arare et qui triturat in spe fructus percipiendi.*

Quod Apostoli Ghirardini Segalelli propter IIII graviter peccant, helemosinas accipiendo et beneficia non rependendo.

Illi igitur Apostoli Ghirardini Segalelli, accipiendo helemosinas et non rependendo beneficia, IIII mala faciunt. Primum, quia sine utilitate gravant Ecclesiam. Et ideo adaptari eis potest quod de viduis Apostolus dixit, prima Timo. V: *Si quis fidelis habet viduas, subministret illis, et non gravetur Ecclesia, ut his que vere vidue sunt sufficiat.* Secundum, quia defraudant illos quibus de iure helemosine sunt concesse, quia *ordinavit Dominus his qui Evangelium annuntiant de Evangelio vivere*, I ad Cor. IX. Tertium, quia decipiunt illos quorum helemosinas comedunt. Ideo Dominus de eis dicit, Osee IIII: *Peccata populi mei comedent,*

et ad iniquitatem eorum sublevabunt animas eorum. Quartum malum istorum est quia obligant semet ipsos et in solvendo non sunt. Ideo dicit Ps. : *Ipsi obligati sunt et ceciderunt.* Hinc Sapiens dicit, Prover. VI : *Fili mi, si spoponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum* (sive *animam*) *tuam. Illaqueatus es verbis oris tui et captus propriis sermonibus.* Item Eccli. VIII : *Non spondeas super virtutem tuam. Quod si spoponderis, quasi restituens cogita.*

De fratre Boncompagno, qui assignabat rationem quare una tunicula volebat esse contentus.

Ideo sapienter faciebat frater Bonuscompagnus de Prato ex Ordine fratrum Minorum, qui erat sacerdos et predicator et bonus clericus et litteratus et spiritualis homo. Nam, cum in conventu Pisano IIII annis cum eo habitassem, et quolibet | anno quilibet frater acciperet duas tunicas novas de garbo, ipse nisi unam et illam veterem volebat accipere. Cum autem interrogassem eum quare sic faciebat, respondebat michi dicens : « Frater Salinbene, Apostolus dicit quod *unusquisque propriam mercedem recipiet secundum suum laborem* et quod *unusquisque pro se rationem reddet Deo,* quam etiam Deus exiget, cum dicet : *Redde rationem villicationis tue,* cum *interrogabit opera* nostra. Augustinus etiam dicit quod ' tempus non sufficit singulis, quanto magis non sufficit omnibus ? '. Vix enim, pro ista quam accipio, potero satisfacere Deo ».

Hinc Sapiens dicit, Prover. XXII : *Si enim non habes unde restituas, quid cause est ut tollat operimentum de cubili tuo ?* Revera ille non habet unde restituat, qui tamquam pauper recipit temporalia et non rependit spiritualia sibi helemosinas facienti, et ideo dans est quasi exactor qui tollit operimentum de cubili accipientis, quia caritative dedit, et *caritas* est que *operit multitudinem peccatorum.* Ideo beatus Bernardus dicit : « Ad iuditium helemosinas recipiunt qui de peccatis dominorum non satisfaciunt ». Certe Apostolus, magnus predicator et doctor, libere

poterat sumptus accipere ab illis quibus predicabat, et tamen abstinebat, sicut ipse dicit, prima Cor. IX: *Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si nos carnalia vestra metamus? Si alii potestatis vestre participes sunt, quare non potius nos? Sed non usi sumus hac potestate, sed omnia sustinemus, ne quod offendiculum demus Evangelio Christi.* Item, II ad Thessa. III, dicit: *Ipsi enim scitis quemadmodum oporteat vos imitari nos, quoniam non inquieti fuimus inter vos neque gratis panem manducavimus ab aliquo, sed in labore et fatigatione nocte et die operantes ne quem vestrum gravaremus, non quasi non habuerimus* ‖ *potestatem, sed ut nosmet ipsos formam daremus vobis ad imitandum nos.* Item in prima ad Thessa. IIII: *Rogamus autem vos, fratres, ut abundetis magis et operam detis, ut quieti sitis et ut vestrum negotium agatis et operemini manibus vestris, sicut precepimus vobis, et ut honeste ambuletis ad eos qui foris sunt et nullius aliquid desideretis.* Item in secunda ad Cor. XII dicit: *Quid est enim quod minus habuistis pre ceteris ecclesiis, nisi quod ego ipse non gravavi vos? Donate michi hanc iniuriam. Ecce hoc tertio paratus sum venire ad vos et non ero gravis vobis. Non enim quero que vestra sunt, sed vos.* Item in secunda ad Cor. XI dicit: *In omnibus autem manifestus sum vobis. Aut numquid peccatum feci me ipsum humilians ut vos exaltemini, quoniam gratis Evangelium Dei evangelizavi vobis? Alias ecclesias expoliavi accipiens stipendium ad ministerium vestrum. Et cum essem apud vos et egerem, nulli onerosus fui. Nam quod michi deerat suppleverunt fratres qui venerunt a Macedonia, et in omnibus sine onere me vobis servavi et servabo. Est veritas Christi in me, quoniam hec gloriatio non infringetur in me in regionibus Achaie. Quare? Quia non diligo vos? Deus scit. Quod autem facio et faciam, ut amputem occasionem eorum qui volunt occasionem, ut in quo gloriantur tales inveniantur sicut et nos. Nam et eiusmodi pseudo-apostoli sunt operarii subdoli, transfigurantes se in apostolos Christi. Et non mirum. Ipse enim Sathanas transfigurat se in angelum lucis. Non est ergo magnum si ministri eius transfigurentur velut ministri iustitie, quorum finis erit secundum opera ipsorum.*

Quod multi ribaldi et seductores acceperunt habitum Segalelli, ut facilius scelera operentur.

Sic ad litteram inter Apostolos Ghirardini Segalelli ingrediuntur ribaldi et seductores | et deceptores et latrones et fornicatores, et multa turpia cum mulieribus faciunt nec non et cum pueris, postea redeunt ad ribaldariam. Unde Iere. IX : *De malo ad malum egressi sunt.* Item II Io. : *Multi seductores exierunt in mundum.* Item ad materiam supradictam pertinet quod Apostolus dicit, Act. XX : *Argentum et aurum aut vestem nullius concupivi; ipsi vos scitis quoniam ad ea que michi opus erant et his qui mecum sunt ministraverunt manus iste. Omnia ostendi vobis, quoniam sic laborantes oportet suscipere infirmos ac meminisse verbi Domini Iesu, quoniam ipse dixit: Beatius est magis dare quam accipere.* Hinc beatus Bernardus dicit : « Apostolus, doctor gentium, predicator veritatis, predicans Evangelium noluit comedere panem de Evangelio », ut dicitur secunda Thessa. III : *neque gratis panem manducavimus ab aliquo, sed in labore et fatigatione,* cum Dominus tamen ordinaverit vivere de Evangelio, ubi dixit : *Dignus est operarius mercede sua.* Quale ergo fiet iuditium clericis nostri temporis, « qui Evangelium non predicant et panem de altari otiosi manducant ? Non laborant ut rustici, non pugnant ut milites, non evangelizant ut clerici. Et quia nullum ordinem tenent, ibi erunt, *ubi nullus ordo, sed sempiternus orror inhabitat* ».

Bernardus

Patet igitur ex predictis quod isti Apostoli Ghirardini Segalelli multum stultizant, dum volunt de helemosinis vivere et non habent quid spirituale rependant. Et hoc patet multis exemplis. Et primo, exemplo de clericis supraposito, qui cum optime in Ecclesia prebendati sint, tenentur facere illud offitium propter quod prebendas acceperunt, scilicet predicare, missas cantare, confessiones peccatorum audire, consilia salutifera dare, pro vivis et defunctis orare, sanctam vitam habere et conversationem sanctam et hone|stam omnibus intuentibus demonstrare, sicut docet apostolus Petrus, I canonica II : *Conversationem vestram inter gentes habentes bonam, ut in eo quod detractant de vobis tamquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes, glorificent*

Deum in die visitationis. Et tamen ista non faciunt, vel quia nolunt, quia potius volunt sequi consolationes mundanas et carnales, vel certe quia non habent scientiam, unde velle possint. Secundo, exemplo Moysi, cui a Ietró dictum fuit, Exo. XVIII: *Non bonam, inquit, rem facis. Stulto labore consumeris, et tu et populus iste qui tecum est. Ultra vires est negotium, solus illud non poteris sustinere. Sed audi verba mea atque consilia, et erit Dominus tecum.* Acquievit Moyses nec erubuit vir Deo plenus consilium gentilis. Si sic faceret Gerardinus Segallellus, scilicet audiret verba atque consilia, rediret ad ligonem cum rusticis suis et custodiret porcos et vaccas, et melius faceret quam eundo stultizando per mundum et pauperes homines defraudando de helemosinis suis et fastidium Christiano populo inferendo, qui de tanta multitudine religiosorum mendicantium nimie pregravatur. Sed frustra talia dicimus, quia *non amat pestilens eum qui se corripit nec ad sapientes graditur.* Item Prover. XXI: *Omnis via viri recta sibi videtur, appendit autem corda Dominus.* Item Prover. XII: *Via stulti recta in oculis eius; qui autem sapiens est audit consilia.*

Nota

De duobus Ordinibus, scilicet fratrum Predicatorum et Minorum, qui in Veteri Testamento prefigurati fuerunt.

Patet igitur ex predictis quod isti duo Ordines, scilicet fratrum Minorum et Predicatorum, qui vitam ⟨sanctam⟩ et scientiam habent, iniquitatem sanctuarii portare debent, secundum quod Dominus ad Aaron dixit, Numeri XVIII: *Tu et filii tui et domus patris tui tecum portabitis | iniquitatem sanctuarii. Et tu et filii tui simul sustinebitis peccata sacerdotii vestri. Sed et fratres tuos de tribu Levi et sceptrum patris tui sumes tecum, prestoque sint, ut ministrent tibi. Tu autem et filii tui ministrabitis in tabernaculo testimonii. Excubabuntque Levite ad precepta tua et ad cuncta opera tabernaculi, ita dumtaxat ut ad vasa sanctuarii et ad altare non accedant, ne et illi moriantur et vos pereatis simul. Sint autem tecum et excubent in custodiis tabernaculi et in omnibus cerimoniis eius.*

Nota

Per supradicta patet quod isti duo Ordines debent habere famulos sibi servientes, qui clericis non equentur. Per hoc autem quod sequitur : *Alienigena non miscebitur vobis* et cet. usque ibi : *Si quis extremus accesserit, occidetur*, datur intelligi quod Ghirardinus Segalellus cum suis Apostolis non debet se intromittere de offitio istorum duorum Ordinum, quoniam isti sunt illi duo Ordines qui prefigurati in Ieremia fuerunt sub nomine piscatorum et venatorum, sicut abbas Ioachym dilucidavit aperte.

Nota quod in piscatoribus intelliguntur fratres Minores, in venatoribus Predicatores.

Dicit enim Dominus per Iere. XVI : *Ecce ego mittam piscatores multos, dicit Dominus, et piscabuntur eos*. Ad litteram, quando Christus venit in mundum natus de Virgine, piscatores elegit, quos misit. De quibus dicitur, Mat. IIII : *Erant enim piscatores, et ait illis : Venite post me, et faciam vos fieri piscatores hominum*. Et statim sequitur ibidem de vocatione aliorum duorum fratrum, scilicet Iacobi Zebedei et Iohannis, qui piscatores similiter erant. Sequitur in Ieremia : *Et post hec mittam eis multos venatores, et venabuntur eos de omni monte et de omni colle et de cavernis petrarum, quia oculi mei super omnes vias eorum*. Salva expositione ‖ abbatis Iohachym, quam non legi multi sunt anni, videtur michi quod ista particula ultima, in qua de venatoribus agitur, Ordini magis congruat sancti Dominici quam sancti Francisci, non solum quia in Esau significatus fuit Ordo ille, qui fuit vir venator et qui filias Heth accepit uxores, scientias scilicet seculares, sicut predictus abbas exponit, verum etiam quia magis ad exteriora egreditur ad venandum animas hominum *de omni monte et de omni colle et de cavernis petrarum*, quamvis et alter Ordo hec eadem faciat, maxime in partibus ultramontanis. Nam in Ytalia excusant se, si non egrediuntur, pro eo quod milites et potentes et nobiles in civitatibus habitant ; et in villis et castris heremitoria habent, in quibus fratres Minores habitant, qui satisfacere secularibus possunt.

Nota quod dictator prosequitur hic de Ordine beati Francisci, qui est Ordo suus; de quo etiam require infra, ubi est evidentiora dicturus, carta CCCC87 et ***.

Porro *Iacob, vir simplex, in tabernaculis habitabat,* quia Ordo Minorum quieti contemplationis et orationis et devotionis magis deditus fuit quam alter Ordo in Esau designatus. Sane quod in Zacharia scribitur, XIII: *Et convertam manum meam ad parvulos, et erunt in omni terra, dicit Dominus,* specialiter ad Ordinem fratrum Minorum pertinere videtur. De quibus subdit: *Partes due in ea disperdentur et deficient, et tertia pars relinquetur in ea. Et educam tertiam partem per ignem et uram eos sicut uritur argentum, et probabo eos sicut probatur aurum. Ipse vocabit nomen meum,* scilicet Ordo Minorum sive parvulorum, *et ego exaudiam eum. Dicam: Populus meus es, et ipse dicet: Dominus Deus meus.* Isti parvuli prefigurati fuerunt in illis parvulis de quibus Esau quesivit a Iacob fratre suo, dicens, Gen. XXXIII: *Quid sibi volunt isti et si ad te pertinent? Respondit: Parvuli sunt, quos donavit michi Deus servo tuo.* Item isti sunt parvuli, de quibus habetur, Mat. XIX: | *Oblati sunt Iesu parvuli, ut manus eis imponeret et oraret. Discipuli autem increpabant eos* (quia aliquando primitivo tempore aliqui cardinales non multum favorabiles erant quod Ordo iste consurgeret). *Iesus vero ait eis* (quia summus pontifex, scilicet dominus Innocentius tertius, cardinalibus dixit): *Sinite parvulos et nolite eos prohibere ad me venire. Talium est enim regnum celorum.* Hec dixit papa Innocentius tertius postquam vidit celitus visionem, sibi divinitus demonstratam, de ecclesia Lateranensi que minabatur ruinam pre nimia vetustate, et a quodam pauperculo humili et despecto fuit mirabiliter, ne omnino caderet, sustentata. Sequitur: *Et cum imposuisset eis manus, abiit inde*; quia tunc temporis papa Innocentius tertius beato Francisco et sociis suis XII, quos secum ad papam duxerat ad suum Ordinem confirmandum, clericas fecit et regulam et Ordinem confirmavit et offitium predicandi commisit. Agebatur tunc annus Domini MCCVII. Et deinceps tam cardinales Romane curie quam summi pontifices Ordinem beati Francisci totis viribus dilexerunt, cogno-

scentes et oculata fide videntes quod fratres Minores utiles sunt Ecclesie et mundo dati sunt ad salutem. De hac materia parvulorum, Mar. X, sic habetur post ea que dicta sunt in Mat.: *Amen dico vobis: Quisquis non receperit regnum Dei velut parvulus, non intrabit in illud. Et complexans eos et imponens manum super illos benedicebat eos.* De parvulis ista sufficiant.

De apostolis Christi, qui in Veteri Testamento in multis figuris prefigurati fuerunt.

Duodecima stultitia Apostolorum fratris Ghirardini Segalelli fuit et est quia nimis altum nomen et nobile imposuerunt sibi, quod ribaldis minime convenit ut Apostoli nominentur, quia de Domino dicitur, Luc. VI, quod *vocavit discipulos suos et elegit XII ex ipsis, quos et apostolos nominavit.* |

Isti prefigurati fuerunt in XII patriarchis qui filii Iacob fuerunt, quos etiam congregavit cum mori deberet, quibus multa predixit futura, et propriis benedictionibus benedixit. De quibus habetur Gen. XLIX. Sic et Christus fecit quando implevit illud propheticum Sophonie I: *Preparavit Dominus hostiam, sanctificavit vocatos suos.* Ideo apostolis congregatis in cena dixit, Luc. XXII: *Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum, antequam patiar.* Item in XII principibus synagoge sive Israelitici populi prefigurati fuerunt, de quibus in multis locis habetur. Et de apostolis dictum fuerat, Ps.: *Constitues eos principes super omnem terram.* Istis adaptari potest quod dixit Senacherib de principibus suis, Ys. X: *Numquid non principes mei simul reges sunt?* Sic etiam dixit Christus, cum ait, Luc. XXII: *Ego dispono vobis, sicut disposuit michi pater meus regnum.* Sed pater sic disposuit, quod fecit eum regem, sicut ipse dicit, Ps.: *Ego autem constitutus sum rex ab eo super Syon montem sanctum eius.* Ergo apostoli simul reges erunt. Item in XII fontibus in Helym inventis, de quibus habetur Exo. XV. Item in XII bobus qui in templo Domini mare eneum sustentabant. De quibus habetur III Reg. 7. Item in XII leunculis Salomonici throni, de quibus

habetur III Reg. X. Et in XII panibus qui super mensam, que in tabernaculo coram Domino stabat, diebus Sabbatorum calidi ponebantur. De quibus habetur Exo. XXV et in fine libri. Item in XII principibus qui ex precepto Domini missi sunt ad explorandam terram, de quibus habetur Numeri XIII.

Quod Barnabas et Paulus XII apostolis additi sunt, sicut in Veteri Testamento fuerat prefiguratum.
Item de figura LXXII discipulorum.

Quod autem XII apostolis duo superadditi sunt, scilicet Barnabas et Paulus, de quibus habetur, Act. XIII: *Ministrantibus autem illis Domino et ieiunantibus dixit Spiritus Sanctus: Segregate michi Barnabam et Sau|lum in opus quo assumpsi eos*, totum prefiguratum fuerat in Veteri Testamento, quando Iacob patriarcha, qui XII filios habebat, dixit Ioseph filio suo, Gen. XLVIII: *Duo filii tui, qui nati sunt tibi in terra Egypti antequam huc venirem ad te, mei erunt. Effraym et Manasses sicut Ruben et Symeon deputabuntur michi. Reliquos autem, quos genueris post eos, tui erunt et nomine fratrum suorum vocabuntur in possessionibus suis.* Item in Moyse et Aaron prefigurati fuerunt, quia, sicut illi duo fratres eduxerunt synagogam de Egypto, sic Barnabas et Saulus gentilitatem extra ydolatriam eduxerunt, ut in terram promissionis inducerent, scilicet catholice fidei credere facerent et Romane Ecclesie incorporarent, ydolorum superstitiositate relicta. Talis est expositio abbatis Ioachym.

Porro quod dicit beatus Lucas, X: *Post hec designavit Dominus et alios LXX duos*, a misterio non vacat. Fuerunt enim et isti prefigurati in Exo. XV, ubi dicitur quod filii Israel venerunt in Helym, ubi erant XII fontes aquarum et LXX palme. Item Numeri XI, ubi Dominus dixit ad Moysen: *Congrega michi LXX viros de senioribus, quos nosti quod senes sint ac magistri, et duces eos ad hostium tabernaculi federis faciesque stare tecum, ut descendam et loquar tibi et auferam de spiritu tuo tradamque eis, ut sustentent tecum onus populi, et non tu solus graveris.*

Apostoli vero Ghirardini Segalelli nec in duodenario numero nec in septuagesimo prefigurati leguntur, sed sicut scriptum est, si tamen de eis scriptum est : *Dinumerabo eos, et super arenam multiplicabuntur.* Et iterum : *Multiplicati sunt super numerum.* ‖ Item apostoli interpretantur missi. Isti autem missi non sunt, immo venerunt ex se ipsis, et prohibitum est eis a Romano pontifice, scilicet papa Gregorio decimo, in pleno concilio Lugdunensi, ne penitus veniant. Nullus autem venire debet, sicut supra ostendi, nisi a Deo mittatur vel ab eo qui tenet locum Dei in terra. Unde Dominus, Iere. VII: *Misi ad vos omnes servos meos prophetas per diem, consurgens diluculo et mittens.* Item: *Misit verbum suum et sanavit eos.* De quo etiam dicitur: *In eternum, Domine, permanet verbum tuum.* Verbum enim prolatum non mittitur neque in eternum permanet.

Multiplici exemplo demonstratur quod isti ribaldi non se debent Apostolos nominare.

Patet igitur quod multum stultizant isti ribaldi, qui se Apostolos nominant, presertim cum Apostolus dicat, I ad Cor. XV : *Non sum dignus vocari apostolus.* Posita sunt itaque tria exempla quare isti non se debent Apostolos appellare. Primum, quia filius Dei ad certum numerum apostolos et discipulos ordinavit. Secundum, quia illi, antequam mitterentur, in Veteri Testamento prefigurati fuerunt. Tertium, quia Apostolus hoc nomine se dicit indignum. Quartum est quia male cessit diabolo qui se nimis elevavit. Unde Ys. XIIII: *Quomodo cecidisti de celo, lucifer, qui mane oriebaris ? Corruisti in terram, qui vulnerabas gentes. Qui dicebas in corde tuo: In celum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum. Sedebo in monte testamenti, in lateribus aquilonis. Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo. Verumtamen ad infernum detraheris, in profundum laci* et cet. Item in Eze. XXVIII sic habetur de eo : *Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, perfectus decore, in delitiis paradisi Dei fuisti. Omnis lapis pretiosus operimentum tuum* et cet. usque ibi :

Et peccasti, et eieci te de monte Dei et perdidi te, o Cherub protegens, de medio lapidum igni|torum. Et elevatum est cor tuum in decore tuo. In terram proieci te, ante faciem regum dedi te, ut cernerent te. In multitudine iniquitatum tuarum et in iniquitate negotiationis tue polluisti sanctificationem tuam. Producam ergo ignem de medio tui, qui comedat te et dabo te in cinerem super terram in conspectu omnium videntium te. Omnes qui viderint te in gentibus obstupescent super te. Nichili factus es et non eris in perpetuum. Hinc Apostolus dicit cuilibet elevanti se supra id quod non decet, Ro. XI: *Noli altum sapere, sed time. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, ne forte nec tibi parcat.* Idem habetur II Petri II: *Si enim Deus angelis peccantibus non perpercit* et cetera. Quintum, quia male cessit parentibus primis. Unde, super illo loco: *Que non rapui tunc exsolvebam*, dicit glosa: « Quia Adam voluit rapere divinitatem, ideo perdidit felicitatem ». Hinc Çacharias dicit, XIII: *Adam exemplum meum ab adolescentia mea.* Item quidam dixit: Glosa

O lasso me, ke fu' temptato,
cum fo Adam el paradhiso,
ki volse plu ke no i fo dato,
perdé lo bene o' era miso.
Perçò ne prego ogne amadhor,
ke no alçe tanto 'l core,
ke cadha in terra e sia damnato.

Item alius dixit: Nota

Adam, Adam, primus homo,
tu damnatus es pro pomo.
Quod sumpsisti contra Deum,
hoc te fecit esse reum.

Adam, Adam, quid fecisti,
quare stolam amisisti,
qua indutus, immortalis
eras angelis equalis?

Adam, Adam, quid querebas ?
Deus eras, hec nesciebas,
te maiorem es contemptus,
vere minor es inventus.

Responsio.

Serpens nequam me decepit,
genus meum sic deiecit.
Miserere mei, Deus !
ad te clamat Adam reus.

Item | alius dixit :

Boni sun li sparici e li funci,
e meio sun le pecor' a ki le munçe.
Ki punçe troppo ad alto e no li çunçe,
kadhe in terra e tutto se deçunçe.

Revera ita accidit istis Apostolis fratris Ghirardini Segalelli, qui se Apostolos nominant, cum sint ribaldi et deceptores, qui ligonem vitant et laborare recusant, quibus vaccas et porcos custodire magis incomberet seu purgare latrinas aut alia vilia opera exercere vel saltem agriculture insistere.

De duobus bonis que in istis Apostolis esse videntur.

Nec aliquod bonum in eis video nisi apparentiam quamdam quantum ad exteriorem habitum, quem portare videntur secundum apostolicam formam, sicut pictorum traditio a tempore Christi usque ad dies nostros perduxit, ostendens apostolos naçareos fuisse cum capillis longis et barba prolixa et cum mantello circa scapulas involuto. Porro aliud bonum quod in eis notari potest est quia circa annum Domini millesimum CCLX ceperunt apparere, quo anno verberatorum devotio per Ytaliam facta est ; quo

etiam anno, ut Ioachite dicunt, inchoatus est status Spiritus Sancti, qui in tertio statu mundi in viris religiosis operari debet quadam proprietate misterii, ut lucidius in subsequentibus declarabimus.

Quod abbas Ioachym de istis Apostolis nichil predixit, sicut de fratribus Minoribus et Predicatoribus ante predixerat, nec non et de septem Ordinibus quos post Antichristi ruinam predixit esse venturos.

Mirum est autem quod abbas Ioachim de istis Apostolis in scriptis suis nullam videtur facere mentionem, sicut fecit de Ordine fratrum Minorum et fratrum Predicatorum, quos in multis figuris Veteris Testamenti, antequam mundo apparerent, venturos esse predixit, sicut in hac cronica et in alia et in tertia et in quarta, nec non et in tractatu quem de Helyseo feci, optime et pluries demonstravi. Per quod factum istorum Apostolorum omnino redditur michi suspectum et penitus contemnendum, quia, si ex Deo fuissent, | abbas Ioachym nequaquam eos sub silentio preterisset. Nam in libro Figurarum, sicut frequenter legi, describit septem Ordines post ruinam Antichristi esse futuros, ex quibus adhuc nullus eorum mundo apparuit. Quod ex hoc cognoscitur, quia describit eorum formam vivendi, et quantum ad habitum, et quantum ad alium conversandi et ieiunandi modum. Quapropter implebitur in Apostolis istis quod de Phariseis Dominus discipulis suis dixit, Mat. XV: *Omnis plantatio quam non plantavit pater meus celestis eradicabitur. Sinite illos! Ceci sunt et duces cecorum. Cecus autem si ceco ducatum prestet, ambo in foveam cadunt.*

De Gamaliele et eius consilio.

Ideo Gamalihel Phariseus, *legis doctor honorabilis universe plebi*, magister Pauli, utile consilium dedit principibus sacerdotum et aliis in concilio congregatis. Iste Gamalihel, ut dicit Clemens in epistola, quidam fuit discipulus apostolorum sicut Nichodemus et de consilio apostolorum inter Iudeos erat, ut

sepe mitigaret iram vel furorem eorum adversus eos. Locutus est ergo Gamalihel in concilio in hunc modum : *Viri Israelite, adtendite vobis quid acturi estis super hominibus istis.* Quasi dicat : non debetis subito iudicare, sed expectare, quia, si opus eorum est tantum opus hominum, per se destruetur; si autem est opus Dei, stabit nec poterit destrui. Et hoc ostendit exemplo duorum, scilicet Theodé et Iude Galilei. De quibus in Iosepho et in Hystoriis sufficienter habetur. In Actibus vero Apostolorum sic habetur, Act. V : *Discedite ab hominibus istis et sinite illos, quoniam, si est ex hominibus consilium hoc aut opus, dissolvetur; si vero ex Deo est, non poteritis dissolvere eos, ne forte Deo repugnare inveniamini* (sive *videamini*). Hinc beatus Bernardus dicit : « Herodiana malicia et Babilonica ‖ crudelitas est nascentem velle extinguere religionem et allidere parvulos Israelis. Si quid enim ad salutem pertinens, si quid religionis oritur, quicumque resistit, quicumque repugnat, plane cum Egyptiis parvulos Israelitici germinis necare conatur, immo cum Herode nascentem persequitur Salvatorem ».

Bernardus

Revertamur iam nunc ad fratrem Hugonem Provincialem ex Ordine Minorum, qui erat unus de maioribus clericis de mundo et spiritualis homo et magnus predicator et magnus Ioachita, ut que dicenda sunt prosequamur.

Anno Domini MCCXLVIII, cum essem cum fratre Hugone in provincia Provincie apud castrum Arearum, ubi Saccati sumpserunt initium et ubi habitabat frater Hugo, accepi ab eo quod habebat de expositione abbatis Ioachym super IIII evangelistas et ivi ad civitatem Aquensem et habitavi ibi in conventu fratrum Minorum, et scripsi cum socio meo illam expositionem abbatis Ioachim pro generali ministro fratre Iohanne de Parma, qui similiter maximus erat Ioachita.

De civitate Aquensi et de sancto Maximino et de Maria et Martha et Laçaro et sancto Cedonio et sancta Marcilla.

Est autem Aquis civitas archiepiscopalis sanissima, habens magnam frumenti copiam, subtus Massiliam per XV miliaria, in

qua primo prefuit archiepiscopus sanctus Maximinus, qui fuit unus de LXXII discipulis Christi. Hic duxit secum Martham et Mariam Magdalenam et Laçarum, cum venit de ultramarinis partibus in odium Christi a Iudeis expulsus et positus ab eis in navi sine velo et remige. Sed ex voluntate divina Massiliam aplicuerunt; in qua processu temporis Laçarus, quem Dominus suscitavit a mortuis, episcopus fuit, et scripsit librum de infernalibus penis, sicut oculis suis ipse conspexerat. Sed audivi, cum essem Massilie et | de hoc libro inquirerem, quod ex negligentia et incuria custodis ecclesie combustus sit liber. Habuit similiter secum sanctus Maximinus beatum Cedonium, qui fuit cecus, quem Dominus illuminavit; de quo dixerunt discipuli Domino: *Rabi, quis peccavit, hic aut parentes eius, ut cecus nasceretur*. Habuit et Marcillam in societate sua, pedissequam Marthe, que fuit mulier que, Domino predicante, exclamavit in turba dicens: *Beatus venter qui te portavit, et ubera que suxisti*. Ista Marcilla, famula Marthe, vitam sancte Marthe conscripsit; que postmodum Viennam pergens et ibi Evangelium Christi predicans, post decimum annum a dormitione sancte Marthe in pace quievit.

De comite Provincie, qui in loco fratrum Minorum voluit sepeliri, et de sancta Elisabeth, que voluit istud idem, sed fratres noluerunt.

Porro in civitate Aquensi plus habitabat comes Provincie, qui fuit pater regine Francie, uxoris sancti Lodoici, qui bis transfretavit, et regine Anglie; tum quia sanissima civitas, tum etiam propter reverentiam sancti Maximini, qui ibi archiepiscopus fuit. Mortuus est etiam ibi comes et sepultus extra civitatem in quadam parvula ecclesia, ut vidi oculis meis, in nobilissimo et pulcherrimo sepulchro quod filia sua regina Francie fieri fecit. Libenter enim voluit sepeliri in ecclesia fratrum Minorum, sed fratres Minores non permiserunt, quia tunc temporis sepulturas penitus recusabant, tum ut vitarent laborem, tum etiam ut cum clericis discordiam non haberent. Hec etiam fuit causa quare sanctam Helisabeth in ecclesia sua sepelire noluerunt.

De corpore sancte Marthe, quod est Tarasconi, et de Clodoveo rege Francie, qui, cum ad tumulum eius esset sanatus, illi loco multas possessiones donavit.

Igitur, cum scripsissem quod inchoaveram, iam advenerat mensis septimus, qui est September, circa festum Exaltationis sancte Crucis, et tunc scripsit michi frater Raymundus, minister Provincie, quod occurrerem generali | ministro, qui de Francia veniebat; visitaverat enim Angliam, Franciam et Burgundiam, et Provinciam et Hyspaniam visitare volebat. Scripsit etiam fratri Hugoni, ut occurreret sibi. Et invenimus eum Tarasconi, ubi est corpus sancte Marthe, et ubi comitissa, mater regine Francie et regine Anglie, plus habitare solebat. Et ivimus cum generali ministro ad visitandum corpus sancte Marthe, et fuimus XII fratres preter generalem. Et canonici ostenderunt nobis brachium sancte Marthe ad osculandum. Nam cum antiquitus ad eius tumulum crebra miracula fierent, Clodoveus rex Francorum, Christianus effectus, a sancto Remigio baptiçatus, cum gravem renum pateretur dolorem, ad eius tumulum veniens sanitatem integram reportavit. Quapropter locum illum ditavit et trium miliariorum spatio in gyro ex utraque parte Ródani terras et villas et castra dedit locumque illum liberum fecit.

De humilitate fratris Iohannis de Parma, generalis ministri.

In hoc autem loco fratrum Minorum istius castri cum dixissemus completorium cum generali quodam sero, et lecti essent assignati hospitibus ad dormiendum in eadem domo cum generali, exivit generalis ad claustrum, ut oraret. Fratres vero forenses timebant intrare lectos, nisi generalis prius ad suum lectum veniret. Videns ego desolationem eorum, quia musitabant, eo quod dormire vellent et non possent (nam lumen ubi lecti erant resplendebat ex cereo), accessi ad generalem, quia familiaris erat michi et intimus valde, utpote quia de terra mea erat et propinquus propinquorum; quem inveni in claustro orantem, et dixi ei:

« Pater, forenses gravati ex itinere et labore dormire vellent, sed timent propter vos | intrare lectos, nisi prius veniatis ad vestrum ». Tunc dixit michi : « Vade et dicas eis ex parte mea quod dormiant cum benedictione Dei ». Et factum fuit ita. Visum autem fuit michi expectare generalem, ut ostenderem ei lectum suum. Cum autem ab oratione venisset, dixi sibi : « Pater, vos debetis iacere in isto lecto, qui paratus est vobis ». Et dixit michi : « Fili, in isto lecto quem michi ostendis posset dormire papa; nullo modo frater Iohannes de Parma iacebit in eo ». Et prostravit se in lecto quem habere sperabam, qui vacuus erat. Et dixi sibi : « Pater, parcat vobis Deus, quia abstulistis michi lectum in quo dormire credebam, quia michi fuerat assignatus ». Et dixit michi : « Fili, dormias in illo lecto papali ». Quod cum recusarem exemplo sui, dixit michi : « Volo penitus quod ibi iaceas, et precipio ». Et sic oportuit me facere quod precepit.

In crastinum venit guardianus Bellícadri, qui habitabat ex altera ripa Rodani in Bellícadro, nobilissimo castro, rogans generalem ut, quando esset expeditus de Terascone, cum omni societate sua iret ad visitandum filios suos, qui habitabant Bellícadri. Et factum fuit ita. Cumque ibi essemus, supervenerunt duo fratres ex Anglia, scilicet frater Stephanus lector, qui puerulus intraverat Ordinem beati Francisci, et erat pulcher homo et spiritualis et litteratus et optimus in consiliis dandis et cotidie paratus ad predicandum clero, et habebat optima scripta, scilicet fratris Ade de Marisco, cuius lecturam super Genesim audivi ab eo. Huic promiserat frater Iohannes de Parma, generalis minister, cum Angliam visitasset, quod mitteret eum Romam ad legendum ‖ pro consolatione sua. Socius istius erat alius Anglicus, frater Iocelinus, pulcher homo et spiritualis et litteratus.

Quod frater Iohannes de Parma misit fratrem Stephanum Anglicum lectorem ad Ianuensem conventum, ubi multa bona fecit.

Tunc similiter eadem hora supervenerunt duo alii fratres rogantes generalem ut provideret conventui Ianuensi de uno bono

lectore. Fratres autem qui venerunt de Ianua fuerunt frater Henricus de Bobio, cantor Ianuensis conventus et avunculus fratris Guillielmi, processu temporis lectoris et ministri, et alius quidam, cuius nomen memorie non occurrit. Hi instanter rogabant generalem ut amore Dei fratres de conventu Ianuensi nec non et fratrem Namtelmum, ministrum eorum, exaudire deberet. Tunc generalis, qui in brevi tempore multa expedire sciebat (nam *vir consilii* erat et semper habebat in promptu meditatum consilium), fratri Stephano dixit: «Ecce littere, in quibus rogant me fratres de Ianuensi conventu quod satisfaciam eis de uno bono lectore. Quapropter, si placeret vobis ire illuc ad legendum, multum haberem pro bono; et ego, cum illuc venero, mittam vos Romam». Cui respondit frater Stephanus: «Pater, consolatorie et libenter paratus sum obedire vobis». Cui generalis dixit: «Benedicaris tu, fili, quia bene respondisti. Ibis ergo cum fratribus istis, tu et socius tuus, et ego scribam ministro et fratribus illis quod habeant te bene recommendatum». Et factum fuit ita.

De fratre Iohanne de Parma, generali ministro.

Post hec, cum recessimus a fratribus de Bellícadro, descendimus navigio per Rodanum ad civitatem Arelatensem, que parum a Terascone distabat. Et gavisi sunt fratres illi de generalis adventu, quia homo erat boni exempli et magne edificationis. Quadam autem die, cum solitarius esset generalis, acces|si ad eum. Et ecce supervenit socius meus, qui erat de Parma et dicebatur frater Iohanninus de Ollis. Et dixit ministro: «Pater, faciatis ita quod ego et frater Salimbene habeamus aureolam». Tunc generalis ostendit vultum iocundum et dixit socio meo: «Et qualiter possum facere quod habeatis aureolam?». Cui frater Iohanninus respondit: «Dando nobis predicationis offitium». Tunc dixit frater Iohannes, generalis minister: «In veritate, si essetis ambo fratres mei germani, non habebitis aliter nisi per gladium examinis habeatis». Tunc respondi et dixi socio meo, audiente ministro: «Vade, vade cum tua aureola! Ego habui millesimo precedenti

predicationis offitium a papa Innocentio quarto apud Lugdunum, et modo debeo accipere a fratre Iohannino de Sancto Laçaro ? Sufficit quod semel fuit michi concessum ab eo qui dare potuit ». Revera magister Iohanninus dicebatur frater Iohannes, cum in seculo docebat in loyca. Et de Sancto Laçaro ideo dicebatur, quia puerulus fuit nutritus in domo Sancti Laçari de Parma a patruo suo, qui erat sacerdos et habebat domum Sancti Laçari sub sua custodia, et istum nepotem suum cum suis expensis fecit studere. Accidit autem ut quodam tempore puer infirmaretur ad mortem, prout visum fuit astantibus. Quadam autem die confortatus in Domino dixit audientibus qui astabant : « *Castigans castigavit me Dominus et morti non tradidit me. Non moriar, sed vivam et narrabo opera Domini* ». Post hec subito convaluit puer, et cepit studere ferventer et fortissime in via Domini ambulavit, quousque factus est frater Minor ; et tunc de virtute in | virtutibus abundantissime cepit proficere, *et confortabatur plenus sapientia, et gratia Dei erat in eo.*

De habitudine corporis fratris Iohannis de Parma et de virtutibus eius et moribus quantum ad animam.

Mediocrem staturam habuit, que magis ad parvitatem declinabat quam ad nimiam longitudinem. Formosus erat in omnibus membris suis et bene complexionatus et bene sospes et bene fortis ad sustinendum labores, tam ad ambulandum quam ad studendum. Vultum habebat angelicum et gratiosum et semper iocundum. Largus, liberalis, curialis, caritativus, humilis, mansuetus, benignus et patiens. Homo Deo devotus et magne orationis, pius, clemens et compassivus. Cotidie celebrabat et ita devote, quod aliquam gratiam inde sentiebant astantes. Ita ferventer et bene predicabat tam clero quam fratribus, quod multos ex auditoribus, ut pluries vidi, provocabat ad lacrimas. Linguam habebat disertissimam et nunquam cespitantem. Scientiam habebat optimam, quia bonus gramaticus erat et magister in loyca in seculo fuit, et in Ordine fratrum Minorum magnus theologus fuit

et magnus disputator. Parisius Sententias legit. In conventu Bononie lector fuit et in Neapolitano conventu multis annis. Quando transibat per Romam, faciebant eum fratres vel predicare vel disputare cardinalibus audientibus ; qui magnus philosophus reputabatur ab eis. Speculum et exemplar erat omnibus intuentibus, quia tota vita sua honestate et sanctitate plena erat et moribus bonis atque perfectis. Deo enim et hominibus gratiosus erat. Bene sciebat musicam et bene cantabat. Nunquam vidi ita velocem scriptorem et ita pulchrum atque veracem in littera de valde legibili nota. | Dictator nobilissimus fuit de stilo polito et sententiosus valde, quando voluit, in suis epistolis.

Quod frater Iohannes de Parma fuit primus generalis minister qui Ordinem circuivit et visitavit et qui devotis benefactoribus fratrum dedit litteras ad beneficia Ordinis obtinenda.

Hic fuit primus generalis minister qui cepit Ordinem circuire et provincias Ordinis visitare, quod consuetum prius non erat, excepto quod frater Aymo semel ivit in Angliam, unde fuerat oriundus. Cum autem frater Bonagratia exemplo fratris Iohannis de Parma sic vellet Ordinem visitare, non potuit sustinere labores ; et ideo infra IIII annos sui regiminis infirmatus ad mortem Avignioni ultimum diem clausit.

De forma litterarum quas dabat frater Iohannes benefactoribus Ordinis, et non nisi petentibus eas.

Item iste frater Iohannes de Parma fuit primus generalis minister qui recepit devotos et devotas fratrum Minorum ad Ordinis beneficia, dando eis litteras sigillatas suo generali sigillo, per quas multi Deo et Ordini beati Francisci facti sunt miro modo devoti. Et forte fuit eis ista concessio occasio vel causa dimittendi peccata et convertendi ad Deum, tum ex parte devotionis ipsorum, tum etiam quia fratres pro ipsis ad Dominum

oraverunt. Nam, sicut dicit Augustinus, « impossibile est multorum preces non exaudiri ». Forma autem litterarum, quam dabat, erat huiusmodi, mutatis vocabulis personarum ut congruum erat : Augustinus

Dilectis in Christo amicis fratrum Minorum atque devotis domino Iacobo de Buxolis et domine Mabilie, uxori eiusdem, nec non et Anselixe, predictorum dilecte filie, frater Iohannes, Ordinis fratrum Minorum generalis minister et servus, salutem et pacem in Domino sempiternam. Devotionem, quam ad Ordinem nostrum vos habere pia fratrum relatione cognovi, affectu sincere caritatis acceptans ac dilectioni vestre vicissitudinem rependere cupiens salutarem, vos ad universa et singula nostre religionis suffragia tam in || vita quam in morte recipio, plenam vobis bonorum omnium tenore presentium participationem concedens, que per fratres nostros ubicumque terrarum morantes operari dignabitur clementia Salvatoris. Valete in Domino bene semper ! Datum Ferarie VIII° Idus Septembris anno Domini millesimo CCLIIII.

Et nota quod has litteras nisi petentibus dare nolebat, et nisi essent qui petebant Deo et Ordini vere devoti et benefactores precipui aut esse disponerent.

De libris fratris Bonaventure, qui fuit generalis minister.

Item frater Iohannes de Parma dedit licentiam fratri Bonaventure de Balneo Regis, ut Parisius legeret ; quod nunquam alicubi fecerat, quia bacellarius erat nec adhuc cathedratus. Et tunc fecit lecturam super totum Evangelium Luce, que pulchra et optima est. Et super Sententias IIII libros fecit, qui usque in hodiernum diem utiles et sollemnes habentur. Currebat tunc annus millesimus CCXLVIII. Nunc autem agitur annus Domini MCCLXXXIIII. Fecit etiam processu temporis et alios multos libros, qui habentur a multis.

Quod frater Iohannes de Parma satisfecit universitati Parisiensium magistrorum atque scolarium et sedavit litigium quod cum religiosis habebant occasione magistri Guillielmi de Sancto Amore.

Item cum magister Guillielmus de Sancto Amore provocasset universitatem Parisiensem contra Ordinem fratrum Minorum et Predicatorum, frater Iohannes de Parma, generalis existens, congregata universitate, predicavit tam scolaribus quam magistris. Et facto eis sermone pulcherrimo, utili et devoto, in fine protulit verba talia, tale ponendo exemplum : « Exemplum Quidam magnus rex, dives et potens, in viridario suo quamdam nobilem plantam plantavit, quam multi evellere sunt conati ; sed rex diligenti clausura suum viridarium custodivit, ita quod *aper de silva* plantam *exterminare* non potuit ; et ideo non fuit evulsa. Rex iste magnus est celestis agricola, viridarium suum Ecclesia est vel religio beati Francisci. | Plantam accepit a vobis, quia vos estis magistri nostri et domini nostri, et a vobis didicimus, et die noctuque beneficia vobis impendimus et parati sumus impendere, tam orando pro vobis, quam predicando et utilitatem animarum vestrarum plenarie faciendo. Quocirca, si vultis plantam vestram evellere, bene potestis, nisi dumtaxat ille se opponat, qui dicit : *Omnis plantatio quam non plantavit pater meus celestis eradicabitur.* Ergo per consequens, quam pater celestis plantavit, eradicari non poterit. Verumtamen scitote quia non est bona vindicta, qua quis contra se et de semet ipso ulciscitur, nisi forte hoc pro peccatis suis faciat, ut ex hoc placet iram divinam et magis diligatur a Deo, iuxta illud Apostoli I ad Cor. XI : *Si nosmet ipsos iudicaremus, non utique iudicaremur. Dum iudicamur autem, a Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur.* Hinc est quod Gamaliel legis doctor et Pauli magister principibus sacerdotum, scribis et Phariseis in concilio congregatis pro apostolis defendendis tale legitur dedisse consilium, Act. V : *Discedite ab hominibus istis et sinite illos, quoniam, si est ex hominibus consilium hoc aut opus, dissolvetur. Si vero ex Deo est, non poteritis dissolvere eos, ne forte Deo repugnare inveniamini* ». Et addidit frater Iohannes : « Ego sum generalis minister Ordinis

fratrum Minorum, quamvis insufficiens et indignus et contra voluntatem meam, vos estis domini et magistri nostri, nos vero servi vestri, filii et discipuli ; et si aliquam scientiam habemus, a vobis volumus cognoscere nos habere. Expono memet ipsum et fratres qui sunt sub manu mea discipline et correctioni vestre. Ecce *in man*ibus vestris *sumus. Fac*ite de *nobis quod rectum et bonum* vobis *videtur* ». Audientes hoc omnes acceperunt satisfactionem, | et *quievit spiritus eorum, quo tume*scebant *contra* fratres.

Quod quidam magister Parisiensis commendavit fratrem Iohannem et Ordinem beati Francisci, et magistrum Guillielmum de Sancto Amore dignum vituperio demonstravit.

Tunc surrexit unus, cui incumbebat responsio, et dixit generali ministro: « Benedictus tu *et benedictum eloquium tuum! Beati qui te viderunt et in amicicia tua decorati sunt.* Verum cognoscimus esse quod dicit Sapiens in Prover. XV: *Responsio mollis frangit iram, sermo durus suscitat furorem.* Et iterum Ecclesiasticus dicit, VI : *Verbum dulce multiplicat amicos et mitigat inimicos, et lingua eucharis in bono homine abundabit.* Et *si est lingua curationis, est et mitigationis et misericordie,* Eccli. 36. Certe vere cognovimus impletum quod Dominus in Evangelio dicit, Mat. XIII : *Simile factum est regnum celorum homini qui seminavit bonum semen in agro suo. Cum autem dormirent homines, venit inimicus eius et superseminavit zizania in medio tritici et abiit. Cum autem crevisset herba et fructum fecisset, tunc apparuerunt zizania. Accedentes autem servi patrisfamilias dixerunt ei: Domine, nonne bonum semen seminasti in agro tuo? Unde ergo habes zizania? Et ait illis: Inimicus homo hoc fecit* ». Tunc cepit exponere quod dicebat : « Bonum semen seminatum in agro Ecclesie est religio beati Francisci, que est fratrum Minorum. Inimicus homo est quicumque nititur hanc religionem destruere » ; qualis fuit magister Guillielmus de Sancto Amore, qui scripsit libellum in quo continebatur quod omnes religiosi et verbum Dei predicantes,

Nota

de elemosinis vivendo, salvari non poterant. Et ab ingressu Ordinis tam Minorum quam Predicatorum multos avertit. Sed, processu temporis, papa Alexander quartus illum reprobavit et damnavit libellum, et sanctus Lodovicus rex Francie bone memorie Guillielmum | de Sancto Amore de Parisius irrevocabiliter fecit expelli, eo quod *in electis maculam imponere* voluit.

Hec omnia supradicta habui a magistro Benedicto Faventino phisico, qui interfuit et audivit. Nam multis annis Parisius studuit, et multum diligebat et commendabat fratrem Iohannem de Parma.

Quod frater Iohannes in generali capitulo Metis celebrato nullam constitutionem voluit facere, eo quod subditi de constitutionum gravamine reclamarent.

Item alio quodam tempore, cum in generali Metensi capitulo ministri et custodes dicerent fratri Iohanni: «Pater, faciamus constitutiones», respondit eis: «Non multiplicemus constitutiones, sed servemus bene illas quas habemus, quia Deus ab initio non nisi duo precepta primis parentibus dedisse legitur, unum affirmativum et aliud negativum, et statim alterum illorum transgressi sunt. Ideo de quibusdam conqueritur Dominus in Osee VI: *Ipsi autem sicut Adam transgressi sunt pactum* meum. Quare hoc? Quia, sicut dicit Psalmista, *obligati sunt et ceciderunt*. Noveritis quod de vobis conqueruntur pauperes fratres, quia vos facitis multitudinem constitutionum et imponitis super collum subditorum, et vos, qui eas facitis, non vultis eas servare. Plus enim ad manum quam ad linguam respicitur prelatorum. Ideo de quibusdam Dominus dixit, Mat. XXIII: *Dicunt enim et non faciunt*. In Esdra etiam sic habetur: *Manus principum et magistratuum fuit in transgressione hac prima*, Esdre IX. Quapropter optimum verbum dicit beatus Iohannes Crisostomus super illo verbo Domini ubi reprehendit scribas et Phariseos dicens, Mat. 23: *Alligant onera gravia et importabilia et imponunt ea in humeros hominum, digito autem suo nolunt ea movere*: 'Vis apparere et

Crisostomus

esse sanctus ? Circa vitam tuam austerus esto, circa aliorum benignus. Audiant te homines gravia facientem et parva ‖ mandantem '. Hinc est quod Iulius Cesar nunquam legitur dixisse militibus suis : ' Eatis et faciatis ', sed : ' Eamus et faciamus hoc ', semper associando se eis. Unde Ambrosius : ' Libenter facit inferior quod videt a potiore fieri ' ». Cessatum est igitur in isto capitulo propter huiusmodi verba a constitutionibus faciendis.

Ambrosius

Quod frater Iohannes de Parma unam per totum Ordinem misit epistolam, in qua precipiebat quod ecclesiasticum offitium uniformiter ab omnibus cantaretur.

Verumtamen unam scripsit epistolam frater Iohannes, generalis minister, quam per totum Ordinem misit, precipiendo quod omnes fratres offitium ecclesiasticum ubique secundum rubricam ordinarii uniformiter facerent ; quod prius non fiebat, quia, si habebant summo mane in conventu de mortuis aliquam missam, ex illa in aliquibus locis contenti erant, et aliam que occurrebat illa die, de Dominica vel de festo, circa tertiam penitus dimittebant. Et alia plura faciebant, ut vidi oculis meis, que erant vel contra rubricam vel omnino preter. Que omnia per venerabilem patrem nostrum Iohannem de Parma, generalem ministrum, in melius sunt reformata.

Quod frater Iohannes de Parma propter doctrinam abbatis Ioachym multis factus est odiosus.

Hic, propter doctrinam abbatis Ioachim, quia nimis adhesit dictis suis, exosus fuit quibusdam ministris et pape Alexandro quarto et pape Nicholao tertio, qui ambo, cum essent cardinales, fuerunt Ordinis gubernatores, protectores et corectores ; et prius diligebant eum intime sicut semet ipsos propter eius scientiam et sanctam vitam. Unde post longum tempus dominus Iohannes

Gaietanus, qui erat papa Nicholaus tercius, accepit eum per manum et familiariter ducebat eum per palatium dicendo sibi : « Cum tu sis homo magni consilii, nonne melius esset tibi et Ordini tuo quod tu esses hic nobiscum cardinalis in curia, quam sequi verba stultorum qui *de corde suo prophetant* ? ». Respondit frater Iohannes et dixit pape : « De dignitatibus vestris non curo, quia de hoc | commendatur quilibet sanctus, ad cuius laudem cantatur : *Nec terrene dignitatis gloriam quesivit, sed ad celestia regna pervenit.* De consilio autem dando dico vobis quod bene sanum darem consilium, si essent qui me vellent audire, sed in Romana curia his diebus parum aliud tractatur, nisi de guerris et de truphis et non de animarum salute ». Audiens hec papa ingemuit et dixit : « Sic sumus talibus consueti, quod omnia que dicimus et facimus utilia fore credamus ». Cui frater Iohannes respondit : « Et beatus Gregorius, sicut in Dialogo legitur, de talibus suspirasset ». Post hec dimissus frater Iohannes reversus est ad heremum Grecii, ubi habitare solitus erat.

Alio quodam tempore, cum apud Ravennam habitarem, dixit michi frater Bartholomeus Calarosus de Mantua, qui erat lector, et minister Mediolanensis et Romanus extiterat, et tunc in conventu Ravenne mecum pariter habitabat existens persona privata, id est sine aliqua dignitate : « Dico vobis, frater Salimbene, quod frater Iohannes de Parma turbavit semet ipsum et Ordinem suum, quia tante scientie et sanctitatis et excellentissime vite erat, quod curiam Romanam corrigere poterat, et credidissent sibi. Sed postquam secutus est prophetias hominum fantasticorum, vituperavit se ipsum et amicos suos non modicum lesit ». Et respondi et dixi : « Ita etiam et michi videtur, et tristor non modicum, quia intime diligebam eum. Sed Ioachite dicunt : Apostolus in prima ad Tessalo. V dicit : *Spiritum nolite extinguere, prophetias nolite spernere.* Et Salomon in Prover. dicit, XXIX : *Cum prophetia defecerit, dissipabitur populus.* Et ab Ecclesia Balaam prophetia non spernitur, quia vera dixisse cognoscitur, cum de nativitate | Christi predixit, sicut et Cayphas, qui prophetavit de morte, dicens quod oportebat unum hominem pro populo mori, ne simul omnes perirent. Quod etiam ipse Do-

minus confirmavit, cum dixit, Luc. XXIIII : *Oportebat Christum pati et resurgere a mortuis* ». Audiens hec omnia frater Bartholomeus dixit michi : « Et tu similiter Ioachita fuisti ». Cui dixi : « Verum dicitis. Sed postquam mortuus est Fridericus, qui imperator iam fuit, et annus millesimus ducentesimus sexagesimus est elapsus, dimisi totaliter istam doctrinam et dispono non credere nisi que videro ». Et dixit michi : « Benedicaris tu ! Si sic fecisset frater Iohannes, placasset animos fratrum suorum ».

Quod aliqui sunt ita protervi, quod resilire nolunt, et ideo a sua credulitate revocari non possunt.

Et dixi : « Non poterat, quia sunt nonnulli qui ita adherent dictis suis, quod postea erubescunt retractare que dixerunt, ne videantur mendaces, et ideo resilire non possunt. Unde Sapiens in Prover. dicit, XXVI : *Sicut canis qui revertitur ad vomitum suum, sic imprudens qui iterat stultitiam suam.* Et immediate sequitur : *Vidisti hominem sapientem sibi videri ? Magis illo spem habebit stultus* ». Hinc est quod, cum comitissa de Caserto imperatorem Fridericum reprehendisset, quod insipienter egerat intromittendo se de guerris Lombardorum, cum omnia bona haberet in regno suo, in quibus humana vita poterat delectari, respondit et dixit : « Cognosco, comitissa, quod verum dicis, sed in tantum iam processi, quod sine opprobrio meo amodo cessare non possum. Utinam semper usus fuissem consilio tuo, quia tot calamitates non incurrissem ». Cui comitissa dixit : « Deterius tibi erit, si maiores incurreris ». Necdum enim erat depositus nec a Parmensibus superatus. Cui imperator dixit : « Non expecto mala maiora incurrere, sed spero de inimicis meis habere vindictam ». | Cui comitissa dixit : « Male ulciscitur iniuriam suam qui eam deteriorem facit ». Ideo quidam dixit :

Nota

Versus

> Iniuriam latam sibi nunquam vindicat apte
> qui ruit in peius, quo dedecoratur aperte.

Idem accidit Icilino de Romano, qui, cum iret ad ultimum bellum, in quo fuit prostratus, et quesisset consilium a suis utrum fluvium transire deberet, ut pugnaret cum hostibus, necne, et disuasum ei fuisset a suis quod non transiret, dixit : « Scio quod melius dicitis quam ego, sed volo penitus transire ». Et sic sciens et prudens festinavit ad mortem. Ideo dicit Ecclesiastes VII : *Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere quem ille despexerit.* Ionas etiam erubuit habitare in terra sua, eo quod prophetans contra Ninevem mendax fuisset repertus. Unde et Domino dixit : *Bene irascor ego usque ad mortem.* Melius fecit Micheas, qui dixit : *Utinam essem vir non habens spiritum et mendatium potius loquerer.* Igitur aliqui sunt ita protervi et obstinati, quod nolunt rescipiscere a dictis suis, quia erubescentiam timent incurrere. Ideo Sapiens in Prover. dicit, XXI : *Vir qui erraverit a via doctrine, in cetu gigantium commorabitur.* Et iterum : *Vir impius procaciter obfirmat vultum suum; qui autem rectus est corriget viam suam.*

Cum dixisset michi frater Iohannes de Castro Veteri, minister Romanus, qui ibat ad capitulum generale quod factum fuit Argentine, quod frater Iohannes de Parma, condam generalis minister, adhuc erat in credulitate preterita, et ego dixissem sibi quod, si essem cum eo, sperabam quod possem eum revocare ab illa, dixit michi : « Vade ergo ad eum, quia in provincia mea est in loco Grecii » (ubi beatus Franciscus in Nativitate Christi cantavit Evangelium et fecit representationem pueri Bethleemite cum presepio et feno et puero). « Nam illum locum ad habitandum sibi frater Iohannes elegit, et tamen potest ire quo vult ». Et addidit minister Romanus : « *Discur‖re, festina, suscita amicum tuum,* quia beatus Iacobus dicit : *Fratres mei, si quis ex vobis erraverit a veritate, et converterit quis eum, scire debet quoniam qui converti fecerit peccatorem ab errore vie sue salvabit animam eius a morte et operit multitudinem peccatorum* ».

Quod frater Iohannes de Parma, licet habuerit inimicos, tamen multos habuit magnos amicos, qui ipsum honoraverunt, qui specificantur inferius.

Et notandum quod, quamvis frater Iohannes de Parma habuerit multos mordaces occasione doctrine abbatis Ioachym, habuit tamen multos qui eum dilexerunt. Inter quos fuit magister Petrus Hyspanus ; qui factus cardinalis et postea ipse idem factus papa Iohannes XXI, cum esset magnus sophysta, loycus et disputator atque theologus, misit pro fratre Iohanne de Parma, qui similia in se habebat. Nam, ut dicit Ecclesiasticus XIII : *Omne animal diligit simile sibi, sic et omnis homo proximum sibi. Omnis caro ad similem sibi coniungetur, et omnis homo simili sui sociabitur.* Voluit ergo papa quod semper esset cum eo in curia, et cogitabat eum facere cardinalem, sed morte preventus non potuit facere quod mente conceperat. Nam camera cecidit super papam, et mortuus est. Et impleta est Scriptura que dicit, Eccli. X : *Omnis potentatus brevis vita.* Papa etiam Innocentius quartus diligebat fratrem Iohannem sicut animam suam, et quando ibat ad eum recipiebat eum ad osculum oris ; et cogitavit eum facere cardinalem, sed morte preventus non potuit.

De Vattacio, et de honore quem fecit fratri Iohanni de Parma.

Vattatius similiter, imperator Grecorum, audiens sanctitatem fratris Iohannis de Parma, misit ad papam Innocentium quartum rogando quod mitteret ei fratrem Iohannem generalem, quia sperabat quod per eum Greci redirent ad precepta Romane Ecclesie. Cumque ibi esset frater Iohannes, tantum dilexit eum Vattatius, quod voluit sibi donaria multa dare. Que frater Iohannes omnia recusavit Danielis exemplo, qui regi Babylonico dixit : *Munera tua tibi sint, et dona domus tue alteri da.* Cum autem vidisset | Vattacius quod frater Iohannes nichil accipere voluit, habuit inde bonum exemplum. Tamen multum thesaurum sibi libenter dedisset. Tunc rogavit eum quod, amore sui, cum equi-

taret per Greciam cum societate sua, portaret in manu quamdam scuriatam quam dedit ei. Ille vero putans esse flagellum ad verberandum equum accepit illud, reminiscens illius versus :

Versus Nil nocet admisso (id est veloci) subdere calcar equo.

Cum igitur tale signum Greci viderent, quod erat imperiale, omnes coram fratre Iohanne genuflectebant, sicut faciunt Latini, quando corpus Domini elevatur et demonstratur in missa, et faciebant ei et societati sue omnes expensas ; et sic reversus est frater Iohannes ad papam Innocentium, qui miserat eum.

De Palialógo, qui successit Vattacio in Grecorum imperio.

Fuit autem Vattacius, cui Palialógus successit. Nichil tamen attinebat Vattacio, sed interfecerat filium eius et imperabat pro eo.

In quodam provintiali capitulo Senonis celebrato vidi qualiter rex Francie bone memorie sanctus Lodovicus veneratus est fratrem Iohannem, et tres fratres regis et quidam Romane curie cardinalis, scilicet dominus Oddo, qui omnes in illo capitulo comederunt.

Item cum esset in Anglia frater Iohannes et ivisset ad regem videndum, statim surrexit a mensa rex Anglie et descendit de palatio et festinanter venit et amplexatus et osculatus est eum. Cum autem de hoc a militibus suis reprehensus fuisset, quod nimis se humiliaverat uni homuntioni taliter occurrendo, respondit dicens : « Hoc feci ad honorem Dei et beati Francisci, et quia magnam sanctitatem audivi de homine isto, quod vere sit servus et amicus summi Dei excelsi ; et ideo non nimis se humiliat qui servos Dei honorat, quia Dominus dicit : *Qui recipit vos, me recipit* ». Et reputata fuit regis bona responsio, et commendaverunt et laudaverunt quod fecerat valde bene. |

De rege Anglie, qui fuit pater Odoardi, et de quodam ioculatore qui eum truffatorie commendavit, quem suspendi precepit.

Iste rex fuit pater Odoardi regis Anglie, et reputabatur simplex homo. Unde, cum quadam die discumberet cum militibus suis, dixit quidam ioculator audientibus omnibus : « Audite, audite ! Rex noster similis est Domino Iesu Christo ». Audiens hoc rex gavisus est valde, quia tanto Domino similis dicebatur. Tunc cepit instare quod ioculator diceret in quibus similis esset Christo. Et Gallice loquebatur tam rex quam ioculator, et bene sonabant in vulgari Gallico verba eorum. Tunc ioculator dixit : « De Domino Iesu Christo dicitur quod ita sapiens fuit in instanti conceptionis sue, sicut quando fuit XXX annorum. Simili modo rex noster ita sapiens est modo, sicut quando puerulus erat ». Audiens hec rex turbatus est valde et precepit astantibus ut ioculatorem ad suspendium ducerent. Cumque seorsum essent cum eo, nichil mali fecerunt ei, sed ligaverunt funem ad collum eius et supposuerunt se elevando ipsum a terra aliquantulum et ludendo cum ipso. Et dixerunt ei : « Discende a partibus istis quousque regis ira quiescat, ne super te et super nos, qui pepercimus tibi, indignatio eius deseviat ». Tunc reversi famuli regis dixerunt quod preceptum eius bene impleverant. Nota

De curialitate fratris Iohannis de Parma, et quomodo se pauperculis fratribus conformabat, et quomodo quantum ad cibum omnia volebat esse communia.

Porro cum frater Iohannes de Parma lector Neapolitanus existeret, antequam esset generalis minister, et transiret per Bononiam et discumberet in forestaria quadam die cum socio et forensibus aliis, supervenerunt aliqui fratres et violenter elevaverunt eum a mensa, ut ad comedendum ad infirmitorium ducerent. Videns autem ipse quia socius remanebat nec invitabatur ab eis, reversus est ad socium dicens : « Non comedam alicubi nisi cum socio meo ». Et reputata fuit ex parte invitantium

magna rusticitas et ex parte fratris | Iohannis curialitas et fidelitas maxima.

Alio quodam tempore, cum esset generalis et vellet aliquantulum sibi vacare, venit ad conventum Ferariensem, ubi VII annis continue habitavi. Et considerans ipse quod semper idem fratres invitabantur ad comedendum cum eo, videlicet ut qui in prandio erant, erant in cena, et qui una die erant, erant in alia, cognovit quod guardianus frater Guilielmus de Buçea, qui erat Parmensis, personarum esset acceptor, et displicuit sibi iuxta verbum quod scriptum est :

Displicet imprudens unde placere studet.

Cum autem, quodam sero, lavaret sibi manus frater Iohannes ad cenandum, dixit guardiano frater qui servire debebat : « Quos invitabo ? ». Cui guardianus respondit : « Tolle fratrem Iacobum de Papia et fratrem Avantium et talem et talem ». Hi vero iam laverant manus suas et erant post tergum generalis parati ; quos bene viderat prius. Tunc in ardore spiritus sui, forte inspiratus spiritu divino, assumpta parabola dicere cepit : « Sic, sic ! Tolle fratrem Iacobum de Papia, tolle fratrem Avantium, tolle talem et talem ! *Tolle tibi X scissuras* ! Ista est cancio anseris ». Confusi sunt igitur et erubuerunt *qui invitati fuerant ab Adonia* talia audientes, sed nec minus erubuit guardianus. Qui dixit ministro : « Pater, istos invitabam, causa honoris vestri, ut sociarent vos, quia eos reputo digniores ». Respondit minister : « Nonne Scriptura ad laudem Dei dicit quod *pusillum et magnum ipse fecit, et equaliter est illi cura de omnibus* ? Nonne Dominus dicit : *Sinite parvulos venire ad me* ? Et beatus Iacobus dicit quod *Deus elegit pauperes in hoc mundo.* Ipse etiam Dominus dixit, Luc. XIIII : *Cum facis prandium aut cenam, noli vocare amicos tuos neque fratres tuos* || *neque cognatos neque vicinos divites, ne forte et ipsi te reinvitent, et fiat tibi retributio. Sed, cum facis convivium, voca pauperes* et cet.». Audiebam hec omnia, quia iuxta eum eram. Tunc dixit is qui ministraturus erat : « Quos ergo invitabo ? ».

Respondit guardianus: « Secundum quod a ministro audis invita ». Tunc dixit minister : « Vade, voca michi fratres pauperes de conventu, quia istud est tale offitium ad quod omnes sciunt associare ministrum ». Ivit ergo ad refectorium frater qui servire debebat et dixit debilioribus fratribus et pauperioribus, qui raro extra refectorium comedebant : « Generalis minister invitat vos ad cenam ; precipio vobis ex parte sua quod incontinenti eatis ad ipsum ». Et factum est ita. Volebat enim frater Iohannes de Parma, generalis minister, quando noviter ibat ad aliquam domum fratrum Minorum, quod pauperes fratres cum eo comederent, vel omnes simul, vel modo isti, modo illi, antequam forestaria sua esset completa (id est antequam ad comedendum refectorium ingrederetur, quod semper continuabat post recreationem itineris et laboris, quando moram contrahebat in aliquo loco), ut ex adventu suo aliquam recreationem haberent, iuxta verbum quod de Domino scriptum est, Ys. XXVIII: *Hec est requies mea: reficite lassum, et hoc est meum refrigerium, et noluerunt audire.* Sed dicitur Prover. XXI: *Qui obturat aures suas ad clamorem pauperis, et ipse clamabit et non exaudietur.* Quod accidit diviti petenti qui ad Abraham pro gutta aque habenda clamavit, Luc. XVI. Item legitur de Domino nostro Iesu Christo quod assimilavit se galline pullos habenti, que subtrahit sibi, ut filiis det cibum inventum, nec discernit inter eos quis albus, quis niger, quisve sit rubeus, sed communiter granum exponit inventum, ut | omnes communiter habeant et communiter participentur eodem, Mat. XXIII. Ideo de Deo ad laudem dicitur eius, Sap. VI : *Pusillum et magnum ipse fecit, et equaliter cura est illi de omnibus.* Sic frater Iohannes de Parma communis fuit persona, non habens erga aliquem amorem privatum, et curialis et liberalis fuit valde in mensa, usque adeo quod, si diversitates boni vini ante se in mensa habebat, faciebat omnibus equaliter propinari aut in cratere poni, ut communiter omnes haberent ; que curialitas et caritas maxima ab omnibus dicebatur.

De cuiusdam regis Anglie curiali exemplo.

Et hoc cuiusdam regis Anglie faciebat exemplo. Qui, cum quadam vice cenare deberet cum militibus suis in nemore iuxta fontem, et quidam ei unum boni vini detulisset flasconem, et quesisset rex utrum plus adesset de vino, et dictum ei fuisset quod non, dixit : « Abundanter habebimus ». Et continuo totum vasculum effudit in fontem dicens : « Omnes bibant ». Quod videntes milites de curialitate regis plurimum sunt gavisi, cognoscentes quia solus noluit bibere, ne postea ipsi sitirent. Sed contrarium facit avarus, de quo Eccli. habetur, XI. Dicit enim : *Inveni requiem michi, nunc manducabo de bonis meis solus.* Sed dici consuevit :

Nullius sine socio iocunda est possessio.

Et iterum : « Melior est honor quam bolus ».

De sociis fratris Iohannis de Parma, generalis ministri.
De fratre Marco, socio generalium ministrorum.

Isti sunt socii quos habuit frater Iohannes de Parma, quando fuit generalis minister.

Primus frater Marchus de Monte Feltro, honestus homo et sanctus, qui longo tempore vixit. Et fuit socius fratris Crescentii et fratris Iohannis de Parma et fratris Bonaventure. | Hic fuit de Mutino, quiescit in Urbino, miraculis corruscat. Est autem Mutinum quoddam castrum in Massa Sancti Petri. Urbinum vero civitas est in montibus, per quam itur ad aliam civitatem, que appellatur Callium ; que est clavis Marchie Anconitane provincie, per quam itur Asisium ad vallem Spolitanam ad Beatum Franciscum. Item frater Marcus fuit minister provincialis in Marchia Anconitana et laudabiliter se habuit ibi. Item bonus dictator fuit et velox et intelligibilis ; et pro labore quem sustinuit, associando generales ministros et scribendo eis litteras, promeruit

sibi et in quodam generali capitulo obtinuit quod quilibet sacerdos Ordinis post decessum suum diceret pro anima sua unam missam de mortuis. Obiit autem anno Domini MCCLXXXIIII. Hic fuit meus specialis amicus. Et generalem ministrum fratrem Bonaventuram in tantum dilexit, quod post mortem eius, quando recordabatur magne litterature ipsius et omnium gratiarum quas habebat, ex quadam dulcedine erumpebat in lacrimas, sicut de beato Petro legitur et de Christo. Item quando frater Bonaventura, generalis minister, clero predicare debebat, ibat ad eum frater Marcus et sibi dicebat: « Tu es quidam mercenarius, et alia vice, quando predicasti, nescivisti quid diceres. Sic spero quod facies modo ». Hoc autem ideo frater Marcus dicebat, ut eum ad melius dicendum provocaret, iuxta verbum quod scriptum est, Eccli. XXII: *Pungens oculum deducit lacrimas, et qui pungit cor profert sensum.* Et tamen frater Marcus omnes sermones fratris Bonaventure scribebat et habere volebat.

Quod frater Bonaventura, generalis minister, gaudebat de illatis sibi convitiis propter quinque.

Gaudebat autem frater Bonaventura, quando frater Marcus ei dicebat | convitia, propter V. Primo, quia homo erat benignus et patiens. Secundo, quia in hoc imitabatur beatum patrem Franciscum. Tertio, quia constabat sibi quod eum intime diligebat. Quarto, quia habebat occasionem vitandi vanam gloriam. Quinto, quia habebat occasionem melius previdendi.

De aliis sociis fratris Iohannis alibi dicemus, cum fuerit oportunum.

Quod frater Iohannes de Parma conformabat se fratribus quantum poterat, quantum ad ista communia que a fratribus fiunt.

Item frater Iohannes de Parma, generalis minister existens, quando pulsabatur campanella pro leguminibus vel herbis mun-

dandis, veniebat ad factiones conventus et laborabat cum aliis fratribus, ut vidi pluries oculis meis. Et quia erat michi familiaris, dicebam sibi: « Pater, vos facitis quod Dominus docuit, Luc. XXII : *Qui maior est in vobis fiat sicut iunior, et qui precessor est sicut ministrator* ». Et respondebat : « *Sic decet nos implere omnem iustitiam*, id est perfectam humilitatem ». Item ecclesiasticum offitium continuabat die et nocte et maxime matutinum et vespertinum et missam conventualem. Quicquid imponebat ei cantor, statim faciebat, et antiphonas inchoando, et lectiones et responsoria cantando, et missas conventuales dicendo.

In conventu Lugdunensi, ut vidi, bis una die fratribus predicavit in Cena Domini, semel in mane et postea ad mandatum ; et erant ibi de fratribus nostris episcopi et ministri. Et papa Innocentius quartus tunc temporis Lugduni morabatur cum cardinalibus suis. Item in sequenti Parasceue fecisset offitium, sed quia dominus Guilielmus, qui fuit Mutinensis episcopus et Romane curie cardinalis, se invitavit ad hoc, cessit eidem, ut conveniens erat. In Sabbato Sancto cantor imposuit ei ultimam prophetiam, statim ivit et eam cantavit. Quid plura ? Plenus erat omnibus bonis. Manibus suis volebat scribere, ut ex suo la‖bore haberet unde se posset induere, etiam generalis existens, sed fratres non permittebant, quia videbant eum in servitiis Ordinis occupatum, et ideo ei libenter necessaria tribuebant.

Quod frater Iohannes de Parma acceleravit terminum generalis capituli, volens offitium recusare, et procuravit quod frater Bonaventura factus est generalis.

Anno Domini MCCXLVII factus fuit generalis minister in generali capitulo Lugduni celebrato in mense Augusti, papa Innocentio quarto ibidem morante. Decem annis Ordinem fratrum Minorum laudabiliter rexit. Ultimum generale capitulum quod sub eo celebratum fuit acceleravit, quia penitus nolebat esse minister; et factum est Rome, in festo Purificationis, anno Domini MCCLVII. Et steterunt per unum diem ministri et custodes et

discreti, quod in negotiis capituli processum non est, quia penitus nolebant ipsum absolvere. Tunc ingressus locum capituli protulit verba sua secundum quod scivit et voluit dicere. Tunc hi quibus electio incumbebat, videntes angustiam anime eius, quamvis male libenter, dixerunt ei: « Pater, vos, qui visitastis Ordinem et cognoscitis mores et conditiones fratrum, assignetis nobis unum ydoneum fratrem, quem constituamus super hoc opus, et vobis succedat ». Et statim assignavit fratrem Bonaventuram de Bagnoreto et dixit quod in Ordine meliorem eo non cognoscebat. Et statim omnes consenserunt in eum, et fuit electus. Et rogaverunt fratrem Iohannem quod compleret capitulum. Et factum est ita. Et prefuit frater Bonaventura XVII annis et multa bona fecit.

De avibus silvestribus que sub disco fratris Iohannis apud Grecium nidificaverunt et pullos fecerunt.

Porro, post absolutionem suam, frater Iohannes ivit et habitavit in heremitorio Grecii, ubi beatus Franciscus in Nativitate Domini fecit representationem presepii, de qua in legenda sua plenius continetur. Cumque ibi habitaret, veniebant due aves de silva silvestres, ad modum anseris grandes, et sub disco suo, ubi studebat continue, | fecerunt nidum, ova et pullos, et permittebant se tangi ab eo nec moleste ferebant. Accidit autem ut quadam die veniret quidam episcopus ad visitandum eum, et ob gratiam eius voluit habere unum de illis pullis.

De fratre Iohanne, cui angelus servivit ad missam.

Item, cum quodam mane, summo diluculo, frater Iohannes vocasset scolarem suum, quia celebrare volebat, scolaris respondit quod bene iret, sed, quia somno maximo gravabatur, iterum obdormivit; post hec excitatus erubuit de somnolentia sua. Et veniens invenit fratrem Iohannem missam dicentem et scolarem

cum superpellicio optime ministrantem. Et finita missa sub silentio recesserunt. Tunc eadem die dixit frater Iohannes scolari suo : « Benedicaris tu, fili, quia hodie michi reverenter et sedule ministrasti, et multam consolationem propter te, ut puto, in hodierna missa contulit michi Deus ». Cui scolaris respondit : « Pater, parcatis michi, quia, quando vocastis me, gravatus somno non potui ita cito venire ad vos ; et cum veni, vidi quod alius ministrabat vobis, et scio quod nullus est forensis in domo ; et interrogavi quemlibet fratrem de domo utrum ministraverit vobis in missa, et quilibet dixit michi quod non ». Cui dixit frater Iohannes : « Credebam quod tu fuisses. Verum, quicumque fuerit, benedicatur ipse, et benedictus sit creator noster in omnibus donis suis ! ».

Multa alia bona vidi et audivi et cognovi de fratre Iohanne de Parma qui fuit generalis minister, que essent digna relatu, que subticeo, et brevitatis causa, et quia ad alia dicenda festino, et quia Scriptura dicit, Eccli. XI : *Ante mortem non laudes hominem quemquam*. Vivit enim adhuc. Diu enim fuit in vita ; et agitur nunc annus Domini MCCLXXXIIII, quo scribimus hec, immediate post festum Inventionis sancti Michaelis, anno quarto pape Martini quarti, indictione XII, in mense Maii, feria III. | Pater fratris Iohannis dictus est Albertus Auceps, eo quod in avibus capiendis delectaretur et tale haberet offitium.

Igitur, ut supra dictum est, cum gloriarer in Arelatensi civitate, coram fratre Iohanne, quod a papa Innocentio quarto in civitate Lugdunensi habueram predicationis offitium, respondit socius meus frater Iohanninus de Ollis : « Potius vellem habere a generali ministro quam ab aliquo papa ; et si necesse est quod per gladium examinis transeamus, examinet nos ergo frater Hugo ». Dicebat de illo magno Hugone Provinciali, qui erat tunc in domo Arelatensi occasione generalis, cuius maximus erat amicus. Respondit frater Iohannes : « Nolo quod examinet vos frater Hugo, quia amicus vester est, et parceret vobis. Sed vocate michi lectorem istius domus et repetitorem ». Vocati venerunt. Quibus generalis dixit : « Ducatis istos duos fratres seorsum et examinate eos de predicabilibus tantum, et si fuerint digni pro predicationis offitio habendo, renuntiate michi ». Factum fuit.

Michi dedit, socio meo noluit dare, quia inventus est minus habens. Cui dixit generalis : « Quod differtur non aufertur. *Stude sapientie, fili mi, et letifica cor meum, ut possis exprobranti respondere sermonem.* Dicit enim Ecclesiasticus 18 : *Antequam loquaris, disce* ».

Tunc supervenerunt duo fratres de Tuscia, qui ibant Tolosam ad studium, scilicet frater Gerardus de Prato, germanus fratris Arlotti, et frater Benedictus de Colle. Hi tunc temporis diacones et iuvenes et boni scolares erant, et mecum studuerant pluribus annis in Pisano conventu. Isti, in crastinum volentes recedere, miserunt fratrem Marcum ad generalem, cuius socius erat, rogantes | ut daret eis predicationis offitium et licentiam ad sacerdocium promovendi. Et illo sero generalis dicebat completorium, et ego solus cum eo. Tunc venit frater Marcus et interupit completorium nostrum, ut diceret verba sua. Cui generalis respondit in fervore spiritus, secundum quod talem habebat consuetudinem quando zelo movebatur divino, ut videbatur sibi, et dixit fratri Marco, socio suo : « Fratres male faciunt, quia impudenter talia petunt, cum Apostolus dicat: *Nemo sumit sibi honorem.* Ecce ipsi veniunt a ministro suo, qui cognoscebat eos et poterat eis dare ista que a me petunt. Vadant ergo Tolosam, quo mittuntur ad studium, et adiscant, quia ibi non est eorum predicatio necessaria ; tempore vero congruo poterunt habere quod petunt ». Tunc frater Marcus divertit ab eo, videns ipsum turbatum, et dixit : « Pater, debetis credere quod ipsi non petunt, sed frater Salimbene potuit michi dicere ut dicerem vobis pro eis ». Respondit generalis : « Frater Salimbene fuit semper hic mecum ad dicendum completorium, et ideo constat michi quod ipse hoc tibi non dixit ». Recessit ergo frater Marcus, dicens : « Pater, sicut vultis, ita fiat». Cognovi ergo quod frater Marcus responsionem generalis non acceptasset, et finito completorio ivi ad consolandum eum. Et dixit michi : « Frater Salimbene, male fecit frater Iohannes, quia *confu*dit *faciem meam* et noluit admittere preces meas et de satis parva petitione ; et ego laboro pro Ordine sequendo ipsum et faciendo sibi litteras, cum sim amodo provecte etatis. Verum est quod veniunt a ministro suo, qui co-

gnoscit eos, et quia cognoscit eos bonos, ideo mittit eos ad studium Tolosanum, ut postea Parisius vadant. Sed plus || gaudebant fratres isti habere predicationis offitium a fratre Iohanne propter suam sanctitatem et dignitatem, quam a fratre Petro de Cora, ministro suo.

Quod Pisani steterunt excommunicati XXX annis pro triplici culpa sua. De Garfaiana parva provincia.

De promotione vero ad sacerdocium ideo volebant habere licentiam, quia Pisana civitas, ubi habitaverunt, sicut scitis, XXX annis sine ecclesiastico offitio fuit, pro eo quod Pisani ceperunt cardinales et alios prelatos in mari, pro eo etiam quod violenter tenent in montibus decem castra Lucensis episcopi, et tertio pro eo quod contra voluntatem Ecclesie Garfajane provintiam invaserunt » (est autem Garfajana quedam contrata inter Lucam et Lombardiam inter montes inclusa). « Quocirca, cum isti essent Pisis, de promotione sacerdotii non curabant ; modo libenter vellent fieri sacerdotes, quod nullum peccatum reputo, quia possent pro vivis et mortuis celebrare et fratribus ad quos vadunt utiliores existere; et toto tempore vite sue isti iuvenes habuissent pro bono et modo cognovissent gratiam sibi factam. Et novit Deus quia ego erubesco redire ad eos sine effectu precum mearum ». Cui breviter respondi et dixi : « Placent michi verba vestra plus quam responsio generalis ministri, sed *patientia opus perfectum habet* ».

Quod frater Iohannes de Parma, quando erat generalis minister, voluit Hyspaniam visitare.

Tunc illo sero generalis fecit me vocari et socium meum et dixit nobis: « Filioli, spero cito a vobis recedere, quia in Hyspaniam ire volo, et ideo eligite vobis unum locum, quemcumque vultis in toto Ordine, et ad illum mittam vos, excepto conventu

Parisiensi ; et habeatis spacium cogitandi et eligendi et deliberandi per totam noctem, et cras dicetis michi ». In crastinum dixit nobis : « Quid deliberastis et quid elegistis ? ». Cui respondi : « Nichil de materia ista, ut eligamus locum, ne sit nobis *in singultum* ; | sed ponimus in voluntate vestra, ut mittatis nos ad quemcumque locum vultis, et nos obedientes erimus ». Et habuit inde bonum exemplum et dixit nobis: « Ite ergo ad conventum Ianuensem, et eritis ibi cum fratre Stephano Anglico, quem mitto illuc. Insuper scribam ministro et fratribus illis quod habeant vos recommendatos sicut me ipsum et quod tu, frater Salimbene, promovearis ad sacerdocium, et socius tuus frater Iohanninus ad diaconatum. Et cum venero illuc, si invenero vos consolatos, gaudebo. Sin autem, consolabor vos iterum ». Et hec omnia opere impleta fuerunt.

Porro illo die dixit generalis fratri Hugoni, amico suo : « Quid dicitis, frater Hugo ? Volumus ire in Hyspaniam et desiderium supplere Apostoli ? ». Cui frater Hugo respondit : « Ibitis vos, pater, ego desidero mori in terra patrum meorum ». Et statim deduximus eum ad navem, que preparata erat in Rodano. Erat enim festum sancti Michaelis post nonam. Et valedicto recessit a nobis, ut iret ad Sanctum Egidium illa die. Nos vero per mare Massiliam ivimus et invenimus ibi fratrem Stephanum Anglicum. Et rogavit me quod dicerem guardiano quod in festo beati Francisci libenter clero et fratribus predicaret. Et respondit guardianus quod libenter audiret ipsum, sed timebat offendere episcopum, qui debebat venire ad festum. Et finito festo beati Francisci intravimus mare et ivimus Areas ad locum fratris Hugonis. Et frater Stephanus, quia navem habere non poterat, arripuit iter per terram cum socio, ut ad conventum Ianuensem iret.

De mora quam cum fratre Hugone contraxi.

Ego vero et socius meus remansimus Areis cum fratre Hugone, | a festo beati Francisci usque ad festum Omnium Sanctorum. Et gaudebam quia habebam occasionem standi cum fratre Hugone,

cum quo tota die de doctrina abbatis Ioachym erat sermocinatio mea. Habebat enim omnes libros abbatis Ioachym et erat maximus Ioachita et unus de maioribus clericis de mundo, sanctitate et scientia incomparabilis. Dolebam vero quod sotius meus graviter infirmabatur quasi ad mortem, et nolebat sibi cavere, et tempus navigandi propter hyemem in deterius mutabatur. Et contrata illa illo anno valde infirma erat propter ventum marinum, et vix poteram respirare de nocte, etiam morando sub divo ; et audiebam lupos clamantes et ululantes de nocte in maxima quantitate, *non semel neque bis*. Et dixi socio meo, qui erat iuvenis valde protervus : « Tu non vis tibi cavere a contrariis et semper recidivas, ego vero cognosco contratam istam valde infirmam, et nollem adhuc mori, quia vellem videre illa que predicat frater Hugo. Quapropter noveris quod, si occurrerit de fratribus nostris societas congrua, ibo cum illis ». Et dixit : « Placet quod dicis, veniam et ego tecum ». Sperabat enim quod nullus veniret, qui frater esset. Et ecce, Domino faciente, statim venit frater Pontius quidam, sanctus homo, qui nobiscum steterat in conventu Aquensi et ibat Niciam, unde factus fuerat guardianus. Et gavisus est, quando vidit nos. Et dixi sibi : « Volumus venire vobiscum, quia Ianuam ire debemus ad habitandum ». Et respondit et dixit : « Multum placet michi. Vado ergo ad procurandum ut habeamus navem ». In crastino autem post prandium ivimus ad navem, que distabat a loco fratrum per unum miliare. Socius autem meus nolebat venire, sed videns quod penitus recedebam, assumpto guar|diano loci, venit post nos. Cumque porigerem sibi manum, ut elevarem eum ad navem intrandam, aborruit et ait : « Absit quod tu tangas me, quia non conservasti michi fidem et bonam societatem ». Cui dixi : « Miser, cognosce bonitatem Dei erga te, quia revelatum est michi a Domino quod, si stetisses ibi, absque dubio mortuus fuisses ; et Sapiens in Eccle. VII dicit : *Noli esse stultus, ne moriaris in tempore non tuo*. Et de quibusdam dicitur in Iob XXII : *Sublati sunt ante tempus suum, et fluvius* (scilicet mortalitatis humane) *subvertit fundamentum eorum* ». Quid plura ? Non credebat iste michi quousque *vexatio* dedit *auditui intellectum*. Nam per totam hyemem in conventu Ianuensi ab illa

infirmitate quam in Provincia contraxerat non potuit liberari; et in festo beati Mathie intravi mare et a Ianua usque ad locum fratris Hugonis in IIII diebus perveni; et sex fratres de illo loco inveni mortuos et sepultos; quorum primus fuit guardianus loci illius, qui socium meum ad navem associaverat; alter fuit frater Guillielmus de Pertuso, bonus predicator, qui in conventu Parmensi habitavit aliquando; et IIII alii quos nominare necesse non est. Cum autem in reversione mea ad Ianuensem conventum retulissem socio meo de morte istorum fratrum supradictorum, gratias referebat michi, quod eruissem eum de faucibus mortis. Convaluit tandem, et post multos annos ivit ad provinciam ultramarinam, eo anno quo rex Francie transfretavit secundo et Tunicium ivit; et fuit ibi custos et pro custode ad generale capitulum venit quod fuit Assisii celebratum, in quo frater Bonagratia factus fuit generalis minister, et declaratio regule fratribus data.

De socio meo, qui missus fuit in Egyptum ad captivos Christianos consolandos.

Et quia Christiani, qui apud Egyptum a Saracenis in vinculis tenebantur, miserant ad papam Nicholaum tertium, ut ‖ amore Dei mitteret eis unum bonum et ydoneum sacerdotem cum quo possent de peccatis suis fiducialiter confiteri, papa hoc negotium commisit generali ministro; et frater Bonagratia, generalis minister, voluit quod iste iret ad Christianos captivos qui erant in Egypto, in merito obedientie salutaris et in remissionem suorum omnium peccatorum. Ipse vero a generali obtinuit quod ad sequens generale capitulum posset venire et postmodum de provincia Bononie esse, sicut antiquitus fuerat. Que omnia laudabiliter facta sunt. Nam Christianis illis multa bona fecit et fecit fieri; et unicornum vidit et vineam balsamitam, et de manna attulit in vase vitreo et de aqua fontis sancte Marie, sine cuius irrigatione vinea balsamita fructificare non potest. Et de lignis balsami secum portavit et multa talia nobis ignota, que fratribus osten-

debat. Et referebat quomodo Saraceni Christianos habent in vinculis et faciunt eos fodere foveas castrorum suorum et terram cum cophinis asportare; et quod qualibet die non dantur nisi tres panes parvi cuilibet Christiano. Igitur, cum celebratum fuisset in Alemannia apud Argentinam generale capitulum, in quo iste interfuit, in reversione sua, in primo loco fratrum prope Argentinam, ultimum diem clausit, et miraculis fulsit. Iste fuit frater Iohanninus de Ollis de Parma, qui fuit de provincia Romanie sive Grecie et de provincia Bononie et de provincia Terre Sancte, et socius meus fuit in Francia, in Burgundia, in provincia Provincie et in Ianuensi conventu; bonus scriptor, bonus cantor, bonus predicator, honestus et bonus et utilis homo. Cuius anima requiescat in pace! In conventu in quo obiit erat quidam frater Minor ex diuturna infirmitate incurabiliter infirmus quantum ad medicos, qui totum se contulit ad rogandum Deum ut amore istius fratris daret sibi integram sospitatem. Et statim factum fuit. Audivi hoc a fratre Paganino de Feraria, qui presens erat.

Igitur, cum essem cum eo et cum fratre Poncio guardiano Nicie noviter facto, eadem die qua de Areis a fratre Hugone recessimus, devenimus Niciam, que est civi|tas iuxta mare; et vidimus et cognovimus fratrem Symonem Apulum de Monte Sarculo, qui erat Ordinis procurator in curia domini pape, qui tunc temporis erat Lugduni. Hic volebat ire Ianuam et expectabat in litore cum refectorario Lugdunensi, si possent navem sibi congruam reperire. Quibus dixi: « Nos habemus navem paratam et cras ibimus viam nostram ». Et gavisi sunt talia audientes.

Comendatio quorumdam fratrum Minorum qui sanctissime vite fuerunt in conventu Ianuensi et laudabiliter terminaverunt vitam suam in Ordine moriendo.

Et sequenti die per totum diem navigavimus et per totam noctem sequentem, et summo diluculo intravimus portum Ianuensem, qui est iuxta civitatem; et erat dies Dominica. Et letati sunt fratres, quando viderunt nos, et valde gavisi, et specialiter

frater Stephanus Anglicus, qui erat lector ; quem postea generalis minister misit Romam, sicut promiserat sibi ; et fuit lector in conventu Romano et ibi obiit cum socio suo fratre Iocelino, postquam compleverunt desiderium suum ut Romam et sanctuaria Rome viderent, iuxta verbum quod scriptum est, Prover. X : *Desiderium suum iustis dabitur.* Et erat minister Romanus tunc temporis frater Iacobus de Yseo.

Item in conventu Ianuensi, quando perveni illuc, erat frater Tadeus Romanus, qui fuerat canonicus ecclesie Sancti Petri de Roma. Hic erat senex et *antiquus dierum* et sanctus habebatur a fratribus. Idem erat de fratre Marcio de Mediolano, qui fuerat iam minister. Idem de fratre Anselmo Rabuino de civitate Astensi. Hic fuerat minister provintie Terre Laboris et provintie Marcie Trivisine et in conventu Neapolitano diu steterat cum fratre Iohanne de Parma ; et procuravit in capitulo Lugdunensi quod frater Iohannes de Parma fieret generalis, fratres sollicitando, et complevit Deus desiderium suum. Item frater Bertholinus, custos Ianuensis, qui postea fuit minister ; et frater | Pentecostes, sanctus homo ; et frater Matheus Cremonensis, discretus homo et sanctus ; qui omnes humane et curialiter et caritative se habuerunt erga nos. Guardianus vero dedit michi duas tunicas novas, unam inferiorem et unam superiorem. Idem fecit socio meo. Minister vero frater Namtelmus, qui fuerat lector et de Mediolano erat, sanctus homo et Deo devotus, dixit quod faceret michi quicquid vellem sibi precipere consolationis et gratie, et assignavit michi socium suum fratrem Guilielmum de Pede Montis, qui erat valens homo et litteratus et bonus, ut doceret me missam adiscere et cantare. Hi omnes transierunt de hoc mundo ad Patrem. *Quorum nomina sunt in libro vite,* quia bene et laudabiliter terminaverunt vitam suam. Nunquam vidi hominem qui ita assimilaretur fratri Vitali, ministro Bononie, sicut frater Namtelmus, minister Ianuensis, quantum ad apparentiam et quantum ad existentiam, quantum ad mores et quantum ad omnia. Hic erat in gratia fratris Iohannis de Parma multum.

De episcopo Corsice, qui fecit me sacerdotem, et de ecclesia Sancti Honorati, quam papa Alexander IIII dedit fratribus Minoribus de Ianuensi conventu.

In hoc MCCXLVIII erat in civitate Ianuensi quidam episcopus de Corsica, qui fuerat monachus niger Ordinis sancti Benedicti, et erat Placentinus ex parte patris et Parmensis ex parte matris, que erat de Scarpis. Hunc rex Hentius sive Fridericus pater suus, condam imperator, fecerat expelli de Corsica, que est contigua Sardinie, in odium Ecclesie ; et morabatur Ianue et scribebat propria manu, ut haberet victum suum ; et cotidie veniebat ad missam fratrum Minorum et postea audiebat fratrem Stephanum Anglicum in scolis docentem. Siquidem imperator Fridericus dederat Hencio sive Henrico filio suo non legitimo uxorem in Sardinia quamdam | dominam que appellabatur Domicella.

Igitur episcopus supradictus fecit me sacerdotem in ecclesia Sancti Honorati, que est in loco fratrum Minorum de Ianua, sed tunc temporis non erat, immo tenebat eam quidam sacerdos occupatam super locum fratrum, nec habebat populum; et quando fratres redibant a matutino suo, ut in cellis suis quiescerent, iste bonus homo non permittebat eos quiescere cum campanis suis, et sic faciebat qualibet nocte. Quapropter gravati fratres de Ianuensi conventu procuraverunt cum papa Alexandro quarto quod illam ecclesiam habuerunt ab eo. Papa vero Alexander canoniçaverat sanctam Claram, et ea hora qua papa celebravit primam missam de sancta Clara, dicta oratione, accessit ad eum sacerdos et dixit : « Amore beate Clare rogo vos, pater, ne auferatis michi ecclesiam Sancti Honorati ». Papa vero, assumpta parabola sua, in vulgari suo dicere cepit : « Amore beate Clare volo quod fratres Minores habeant eam ». Et sic dixit multis vicibus, ita quod quasi infatuatus videbatur, totiens repetendo. Sacerdos vero talia audiens ingemuit et divertit ab eo, faciens quod Ecclesiasticus docet, VIII : *Non litiges cum homine potente, ne forte incidas in manus illius.*

De archiepiscopo Ianuensi, qui commendavit fratrem Stephanum Anglicum et episcopum Corsice.

Iste archiepiscopus fuit homo avarus et non bene catholicus, et postmodum interfectus.

Item, eo tempore quo Ianue habitavi, erat ibi quidam archiepiscopus parvus corpore et senex valde et avarus, et etiam dicebatur de eo verbum sinistrum, videlicet quod non esset usquequaque catholicus bene. Hic, quadam die, congregavit in palatio suo religiosos et clericos, quasi volens facere quamdam synodum: desiderabat enim audire fratrem Stephanum Anglicum ex Ordine Minorum, pro eo quod audierat quod magnus sermocinator esset et magnus clericus. Et ego ibi fui et que ‖ refero audivi. Predicavit ipse prius. Post hec non est passus quod aliquis faceret sermonem nisi frater Stephanus, cuius sermonem multipliciter commendavit. Commendavit etiam fratrem Stephanum de scientia et de vita sancta et honesta et bona, dicens quod multum honoraverat Ianuam veniendo de Anglia in Ytaliam tantus clericus, et quod, si esset iuvenis, libenter audiret eum in scolis docentem, quando posset. Post hec commendavit episcopum de Corsica, quod erat religiosus homo et sancta et honesta persona, et quomodo bene sciebat legere, scribere, notare, cantare, et quomodo erat plenus omnibus bonis, hoc excepto, quod nimis erat pauper, quia imperator expulerat eum de episcopio suo. Et rogavit quod haberent ipsum recommendatum et bene facerent sibi. Et fuerunt qui dicerent quod archiepiscopus in hoc vituperavit se ipsum, quia ipsemet debebat indigenti episcopo bene facere et eum secum in curia sua tenere, et habuisset inde meritum sive premium et honorem. Sed Seneca dicit: « Monstro similis est senilis avaricia. Quid enim stultius quam cum deficiente via augere viaticum ? ». Marcialis Cecus similiter dicit: Seneca

Miramur iuvenes largos vetulosque tenaces,
illis, cum multum, his breve restet iter. Versus

Debebat ergo archiepiscopus dives tenere secum episcopum pauperem et cum Iacob dicere, Gen. XXXII : *Non dimittam te, nisi*

benedixeris michi. Sed sua avaritia et miseria non permisit. Audivi quod post recessum meum de Ianua interfectus fuit. Ideo dicit Sapiens in Prover. 28: *Qui dat pauperi, non indigebit.* Et iterum Prover. XI : *Non proderunt divicie in die ultionis, | iustitia autem liberabit a morte.*

De avaricia et miseria Ferariensis episcopi, qui noluit hospitio recipere papam Urbanum

Episcopus Ferariensis, qui in avaricia et miseria erat similis isti, cum patriarcha Ierosolimitanus de ultramarinis partibus Ferariam advenisset, volens pro suis negotiis ad Romanam curiam proficisci, cum rogaret episcopum ut eum in episcopio una nocte reciperet, sibi denegavit hospicium. Sed, vadens ad curiam, cum ibi contraxisset aliquantulam moram, factus est papa. Hic fuit Urbanus quartus, natione Trecensis. Hic scripsit Ferariensi episcopo dicens : « Noveris quod ego sum papa, et de avaricia et miseria tua possum tibi reddere quod mereris, quia in hospitio tuo me noluisti suscipere, cum Apostolus dicat quod *oportet episcopum hospitalem* existere, prima ad Timo. III. Idem dicit ad Titum, I. Item ad Ro. XV : *Suscipite invicem, sicut et Christus suscepit nos in honorem Dei.* Item III Io. : *Nos ergo debemus suscipere huiusmodi, ut cooperatores simus veritatis.* Item I Petri IIII : *Hospitales invicem sine murmuratione* ». Nichil tamen mali legitur papa episcopo intulisse. Verumtamen episcopus toto tempore vite sue sine timore non fuit; que fuit magna vindicta, *quoniam timor penam habet,* ut habetur I Io. IIII. Talis fuit vindicta Ioseph cum fratribus suis, de qua habetur Gen. in pluribus locis, et maxime post mortem patris, Gen. ultimo. Episcopus supradictus fuit Brixiensis natione et medicus sive phisicus, postea Placentinus episcopus ; postmodum ivit ad curiam, ubi Ferariensem episcopatum promeruit. Apud Placentiam duos fratres Minores secum tenebat, quibus misera vita erat quantum ad victum, propter avaritiam suam.

Quod papa Innocentius IIII misit in regnum contra imperatorem iam depositum fratrem Symonem, qui fuit martyrio coronatus.

Item in hoc MCCXLVIII papa Innocentius quartus, qui Lugduni habitabat cum cardinalibus suis, misit fratrem Symonem de Monte Sarculo, Ordinis fratrum Minorum procuratorem, de quo feci superius mentionem, in Apuliam, ut regnum Apulie et Sicilie eriperet de dominio Friderici condam imperatoris depositi ; et multos attraxit ad partem Ecclesie. Tandem imperator fecit eum capi et decem et octo martyria intulit sibi, que omnia | sustinuit patienter ; nec aliquid potuerunt carnifices extorquere ab eo nisi laudem divinam. Multa miracula fecit Deus per eum. Qui pro nobis intercessor existat ! Amen. Hic fuit amicus meus in curia Lugdunensi veniens mecum ad papam, et veniendo de Nicia Ianuam in navi multas historias diximus. Mediocris stature fuit et niger, similis sancto Bonifacio. Homo semper iocundus et alacer, bone vite prius et litterature ydonee. *Multa rede*mit *modico pretio*, ut habetur Eccli. XX. Unde Apostolus, II ad Cor. IIII : *Id enim quod in presenti est momentaneum et leve tribulationis nostre, supra modum in sublimitatem eternum glorie pondus operatur in nobis.*

De alio fratre Symone, qui dictus est de Comitissa, quem Deus miraculis demonstravit illustrem.

Fuit et alter frater Symon, qui dictus est de Comitissa, quem Deus miraculis demonstravit illustrem. Hunc fecit frater Iohannes de Parma ministrum provincie sancti Francisci in valle Spoletana. Hic fuit amicus meus et michi familiaris in conventu Massilie, eo anno quo rex Francie transfretavit in primo passagio, scilicet anno Domini MCCXLVIII.

Quod banniti de Regio, qui erant ex parte Ecclesie, recuperaverunt multa castra que in montibus erant.

Quo anno banniti civitatis Regii, qui erant ex parte Ecclesie, ceperunt et abstulerunt omnia castra montanee. Et Parmenses recuperaverunt Bibianellum et Curviacum et Guardaxonem et Rivaltam. Et mortalitas valida fuit; et obiit abbas Sancti Prosperi de Regio. Et eodem anno recuperavit imperator iam depositus Vercellum civitatem.

Quod dominus Bonacursus de Palude interfectus fuit hoc anno millesimo supraposito.

Et dominus Bonacursus de Palude interfectus fuit. Et dominus Ruçinentus de Regio fuit obses cum domino Maravóne et cum multis aliis de Regio in Apulia. Et rex Hençius, qui tenebat tunc temporis dominium civitatis Regii, fecit cavari unam magnam cavatam usque Scalopiam usque in Padum. |

De episcopo Tripolitano, qui obiit Parme.

Et episcopus Tripolitanus de Robertis de Regio obiit in civitate Parme et sepultus fuit in maiori ecclesia, que est Beate Virginis.

De domino Bernardo Rolandi Rubei, qui apud Culiculum interfectus fuit.

Et dominus Bernardus Rolandi Rubei de Parma, qui fuit cognatus pape Innocentii quarti, per imperatorem, id est per gentem suam, interfectus fuit apud Colliculum. Cecidit enim de equo, qui cespitavit, cum rediret a Fornovo; quem si imperator vivum habuisset, exercuisset in eo ludibria. Ipse enim fuit qui abstulit sibi Parmam. Et guerra erat valida; et imperator habitabat in Cremona et veniebat frequenter et versabatur

circa Parmam cum Theutonicis suis et cum aliis qui erant ex parte sua, si quo modo se posset de Parmensibus vindicare, qui eum fugaverant et Victoriam civitatem suam destruxerant, quam fecerat prope Parmam in contrata que dicitur Grola. Et habebat tunc temporis dominium Mutine, Regii et Cremone ; et pars istarum trium civitatum que dicebatur Ecclesie vagabatur exterius vagipalando per devia.

De Lodoyco rege Francie, qui contra Saracenos orientales transfretavit. Quod Bononienses ceperunt Baçanum et destruxerunt.

Item in supradicto millesimo Lodoycus rex Francorum transfretavit contra Saracenos orientales, et subito obtinuit Damiatam Saracenorum civitatem.

Bononienses obsederunt Baçanum castrum Mutinensium et ceperunt die VI° intrante Iulio ac destruxerunt. Item recuperata est Romaniola per Ecclesiam, quam primo tenebat dictus Fridericus depositus, Octaviano diacono cardinali tunc legato in partibus Lombardie. Et etiam Marchia Anconitana quasi tota recuperata est.

Item, predicto millesimo, ut iam dixi, Lodoycus rex Francie cum fratribus suis et Francorum milicia et vulgo innumerabili circa Pentecosten crucesignatus iter agressus est ‖ et transfretavit, ut Saracenos debellaret pro recuperatione Terre Sancte, et prima fronte Damiatam cepit. Postea vero, peccatis Francorum exigentibus, interfectus est frater regis maior post regem, Robertus nomine. Sed et ipse multum culpabilis fuit, quia credebat omnes Saracenos involvere et subito uno ictu occidere.

De montibus qui corruerunt in terra comitis Sabaudie et VII parochias cooperuerunt et IIII milia hominum occiderunt, anno Domini MCCXLVIII.

Item in predicto millesimo in valle Morienne, que est a Sagusia Lombardie usque Lugdunum, inter Gracinopolim civi-

tatem et Cambariacum castrum, prope Cambariacum, ad unam leucham est planicies quedam, que proprie appellatur vallis Sabaudie; super quam mons altissimus eminebat, qui de nocte cadens replevit totam vallem illam. Et durat ruina in longitudine per unam leucam et in latitudine per unam et dimidiam. Et erant ibi VII parochie, que omnes cooperte sunt. Et mortui sunt ibi IIII milia hominum. Tunc impletum est quod dicitur in Iob XIIII: *Mons cadens defluit, et saxum transfertur de loco suo. Lapides excavant aque, et aluvione paulatim terra consumitur. Et homines ergo similiter perdes.* Et iterum: *Multiplicat gentes et perdit eas et subversas in integrum restituit.* Et iterum Iob IX: *Qui transtulit montes, et nescierunt hi quos subvertit in furore suo.* Eo anno quo hec facta sunt, habitabam in conventu Ianuensi, ubi huiusmodi rumores audivi, et sequenti anno per contratam illam transivi, scilicet per Gracinopolim, et cercius intellexi. Et processu temporis, post multos annos, cum habitarem in conventu Ravenne, interrogavi fratrem Guillielmum, ministrum Burgundie, qui transibat per Ravennam et ibat ad quoddam generale capitulum, de casu montis istius, et sicut habui ab ore suo, sic fideliter et veraciter scripsi. |

Anno Domini MCCXLIX, cum habitarem in conventu Ianuensi, placuit fratri Namtelmo, ministro meo, ut irem ad generalem ministrum pro negotiis provincie Ianuensis. Et in festo beati Mathie apostoli intravi mare et in IIII diebus perveni Areas ad locum fratris Hugonis; et gavisus est, quando me vidit. Et cum esset vicarius guardiani, comedit mecum et cum socio meo familiariter, ita quod nullus interfuit alius nisi frater qui serviebat. Et sollemne prandium dedit nobis quantum ad pisces marinos et omnia alia. Eramus enim in principio maioris Quadragesime. Et miratus est socius meus, qui erat Ianuensis, mirati sunt etiam fratres de domo illa de tanta familiaritate et domesticitate quam michi ostendit, quia non erat consuetudo fratris Hugonis tunc temporis ut cum aliquibus manducaret, forte quia Quadragesima imminebat. Et multa de Deo contulimus in illo prandio et de doctrina abbatis Ioachym et de futuris. Et inveni, sicut superius dixi, quod sex fratres de loco illo mortui erant et sepulti, quos circa

festum Omnium Sanctorum dimiseram ibi vivos. Et quando recessi de Ianua, erat iuxta sacristiam quedam amigdalus florida, et in Provincia inveni fructus huius arboris grossos cum cortice viridi. Inveni etiam fabas grossas recentes in tecis.

Quod papa Innocentius quartus revocavit fratrem Iohannem qui ibat in Hispaniam, quia volebat eum in Greciam mittere pro conversione sive reconciliatione Grecorum.

De familiaritate quam papa Innocentius IIII ostendit fratri Iohanni de Parma, et quomodo misit eum ad Grecos cum bona societate.

Post prandium vero arripui iter, ut irem ad generalem ministrum, quem post dies convenientes Avignioni inveni, quia redibat ab Hyspania revocatus a papa Innocentio quarto, qui morabatur Lugduni, ut mitteret eum ad Grecos, de quibus erat spes ut mediante Vattacio cum Romana Ecclesia reconciliari deberent. Est autem Avignio civitas in Provincia iuxta Rodanum, in qua processu temporis frater Bonagratia, generalis minister, ultimum diem clausit. In qua civitate diversis temporibus pluries fui. Post hec ivi Lugdunum cum generali ministro. Et cum fuimus Vienne, invenimus nuntium Vattacii, quem miserat ad papam pro generali ministro. Hic erat ex Ordine fratrum Minorum et dicebatur frater Salimbene sicut et ego, et erat Grecus ex uno parente et Latinus ex altero ; et optime loquebatur Latinis verbis, cum clericam non haberet ; optime etiam in vulgari noverat Grecam et linguam Latinam. Quem generalis assumpsit et duxit Lugdunum.

Cumque accessisset generalis ad papam, suscepit eum papa ad osculum oris et dixit sibi : « Parcat tibi Deus, fili, quia multum stetisti. Quare non venisti eques, ut cicius venires ad me ? An quia equitaturas et expensas dare non possum, ideo dimisisti ? ». Cui frater Iohannes respondit : « Pater, satis celeriter veni visis litteris vestris, sed fratres, per quos transibam, michi impedimento fuerunt ». Cui papa dixit : « Utiles habemus rumores, scilicet quod Greci reconciliari velint cum Romana Ecclesia ; quapropter volo quod vadas ad eos cum bona societate fratrum

Ordinis tui, et poterit esse quod, te mediante, aliquid boni Deus dignabitur operari. Ex parte autem mea omnem gratiam quam volueris habeas ». Cui dixit frater Iohannes : « Pater, non deest qui impleat, sed qui iubeat. Nam *paratus sum et non sum turbatus, ut custodiam mandata tua* ». Cui papa dixit : « Benedicaris tu, fili, quia bona est responsio tua ».

Erat autem tunc temporis Lugduni lector Constantinopolitanus frater Thomas Grecus ex Ordine Minorum, qui sanctus homo erat, et Grece et Latine op|time loquebatur. Hunc generalis assumpsit, ut ad Grecos duceret secum. Nam ad hoc etiam venerat a Vattacio missus. Duxit etiam secum fratrem Drudonem, ministrum Burgundie, qui erat nobilis homo, pulcher et litteratus et sanctus. Nam magnus lector erat in theologia et qualibet die fratribus predicare volebat. Duxit similiter secum fratrem Bonaventuram de Yseo, qui erat famosus homo et antiquus minister in diversis provinciis. Duxit et multos alios ydoneos fratres, quorum nomina ponere non expedit modo. Et finita septimana paschali a Lugduno recessit.

Erat etiam tunc Lugduni frater Rufinus, minister Bononie, cum fratre Bonaventura de Furlivio, socio suo, et fratre Bassetto. Et dixit michi frater Rufinus minister : « Ego te misi in Franciam, ut studeres pro provincia mea, et tu ivisti ad conventum Ianuensem, ut habitares ibi ? Noveris quod valde habeo pro malo, quia pro honore mee provincie studentes de aliis provinciis facio venire Bononiam ». Cui dixi : « Parcatis michi, pater, quia non credebam quod haberetis pro malo ». Tunc respondit et dixit michi : « In hoc parco, quod incontinenti scribas obedientiam, per quam redeas ad provinciam Bononie, de qua fuisti cum socio tuo qui est Ianue ». Facta fuerunt omnia ista. De hac obedientia nichil scivit generalis, quando erat Lugduni.

De fratre Rainaldo de Aretio, qui fuit episcopus Reatinus consecratus a papa.

Item isto tempore Lugduni erat frater Rainaldus de Aretio de provincia Tuscie, qui venerat ad papam ut eum absolveret

ne esset episcopus. Cum enim esset lector apud Reate et obisset episcopus terre illius, tantam gratiam invenerat iste ibi, quod canonici concorditer elegerunt ipsum. Papa vero ‖ Innocentius, audiens de scientia et sanctitate ipsius, noluit ipsum absolvere, immo de consilio fratrum suorum, scilicet cardinalium, precepit ei quod esset episcopus, et postmodum fecit ei istum honorem, quia ipsum personaliter consecravit, me existente Lugduni.

De ecclesia Sancti Gerardi, que plena est camisiis puerorum.

Post hec arripui iter et veni Viennam, que per XV miliaria a Lugduno distat, descendendo per Rodanum ; postea ivi per Gracinopolim civitatem et per vallem comitis Sabaudie, et cognovi de casu et montis ruina ; et intravi quamdam ecclesiam, que dicitur Sancti Gerardi, que tota plena erat camisiis puerorum.

De archiepiscopo Embronensi, qui cotidie duos fratres Minores volebat ad mensam suam habere.

Postea ivi ad civitatem Embronensem, ubi erat archiepiscopus natione Placentinus, qui cotidie volebat duobus fratribus Minoribus dare prandium, et semper faciebat parari pro eis in mensa sua et de omnibus ferculis apponi ; et si ibant fratres Minores, habebant ; sin autem, faciebat aliis pauperibus dari. Porro in terra illa morabantur XIII fratres. Tunc venit ad me guardianus domus et dixit michi : « Frater, placeat vobis ire ad manducandum cum archiepiscopo, qui valde habebit pro bono, quia iam diu fratres non comederunt secum ; gravantur enim totiens ire ad comedendum cum eo ». Cui dixi : « Pater, parcatis nobis et non habeatis pro malo, quia post prandium volumus sine mora recedere. Ipse vero detineret nos et impediret iter nostrum inquirendo rumores, cum audiret quod venimus a curia ». Audiens guardianus que dixeram tacuit. Ego vero silenter dixi socio meo :

« Consideravi quod bonum sit perficere iter nostrum, dum congruum tempus habemus et litteras bonas, ut celeriter respondeamus his qui miserunt nos, et ne etiam preveniat nos generalis minister ad conventum Ianuensem eundo, quia frater Namtelmus, minister noster, iter nostrum non ita gratum haberet ». Et placuerunt socio | meo que dixi et feci.

De archiepiscopo Embronensi, qui factus fuit Romane Ecclesie cardinalis et postea in Lombardia legatus.

Item hec est illa civitas cuius archiepiscopum apud Lugdunum Ildebrandus prior Cluniacensis, cum legatione fungeretur, de symonia miraculose convicit, sicut superius diximus. Item processu temporis, scilicet diebus meis, archiepiscopus istius terre factus fuit Romane curie cardinalis; et fuit valens homo in scientia et in cantu et in litteratura et in honesta et sancta vita. Cum autem quadam vice quidam ioculator sonasset viellam coram ipso et peteret aliquid sibi ab eo dari, respondit sibi : « Si vis comedere, tibi dabo amore Dei libenter; pro tuo autem cantu et viella nichil darem, quia ita bene scio cantare et viellam sonare sicut tu ». Hic tenebat secum duos fratres Minores; nec fuit iste Placentinus ille de quo superius dixi.

A recessu vero civitatis istius transivimus per terras comitis Dalfini et sic venimus Sagusiam, que est de provincia Ianuensi. Cum autem fuimus in Alexandria Lombardie, invenimus duos fratres de Ianuensi conventu, scilicet fratrem Martinum cantorem et fratrem Ruffinum Alexandrinum. Quibus socius meus frater Guillielmus Blancardus dixit : « Noveritis quod vos perditis fratrem Salimbene et socium suum, qui est Ianue, quia frater Rufinus, minister Bononie, revocat eos ad suam provinciam. Ego autem, quamvis sim Ianuensis, nolo venire Ianuam, sed volo reverti ad conventum meum Novariensem, unde me assumpsit minister, quando me misit ad generalem. Fideliter laboravimus et bene omnia fecimus, et fratrem Petrum Lanerium, guardianum Ianuensem, Lugduni dimisimus, qui ibi et generalem vidit et

fratrem Bujolum, qui cum papa moratur et attinet sibi. Et si quid per nos non est plene et bene factum, speramus quod bene | fiet per illos. Insuper et generalis minister usque ad breve tempus transibit per Ianuam, quia vadit ad Grecos missus a papa et vocatus a Grecis. Interim autem accipiatis has litteras et ex parte generalis representate fratri Namtelmo ministro». Cumque talia perorasset, protulit litteras quas habebat et dedit sociis meis.

In crastinum autem ivimus ab Alexandria usque Terdonam, que est via X miliariorum, et sequenti die a Terdona ivimus Ianuam, que grandis est via. Cum autem viderunt me fratres, gavisi sunt, quia de via longinqua redibam et quia bonos referebam rumores. Et interrogavit me minister et frater Stephanus Anglicus si generalis Hyspaniam visitasset. Quibus dixi: « Non, quia papa revocavit eum occasione Grecorum. Mittit enim eum ad Grecos, qui Romane Ecclesie, ut Vattacius scripsit, reconciliari desiderant; et spero quod cito transibit per Ianuam, et *videbitis* eum, *et gaudebit cor vestrum*, quia *consolabi*tur *vos* ».

De fratre Rainaldo de Aretio, qui fuit ex Ordine fratrum Minorum et Reatinus episcopus.

Post paucos vero dies frater Raynaldus episcopus reversus est de Lugduno et in die Ascensionis et predicavit populo et celebravit cum mitra in ecclesia fratrum Minorum Ianuensis conventus; et ego iam eram sacerdos et servivi sibi ad missam, quamvis essent ibi diaconus et subdiaconus ceterique ministri. Et optimum prandium dedit fratribus de piscibus marinis et aliis rebus, et in refectorio familiariter manducavit nobiscum.

Quod frater Stephanus Anglicus, predicando fratribus, reprehendit episcopum Reatinum, qui presens erat.

Sequenti vero nocte post matutinum frater Stephanus Anglicus fratribus predicavit audiente episcopo, et inter alia sua verba

melliflua, que dicere solitus erat, narravit quoddam breve exemplum ad confusionem episcopi, dicens: « Bene quadam vice quidam frater laycus frater Minor, sanctus homo, in Anglia de paschali | cereo dixit quod, quando accenditur in ecclesia, ut ardeat, resplendet et illuminat; quando vero imponitur ei cornu, extinguitur et fetet. Sic est de aliquo fratre Minore. Quando in Ordine beati Francisci bene accenditur et ardet amore divino, tunc bene resplendet et alios illuminat per bonum exemplum. Consideravi heri in prandio qualiter episcopus noster passus est quod fratres sui genuflecterent coram eo, cum sibi in mensa fercula apponebant. Et ideo bene convenit ei quod frater ille de paschali cereo dixit ». Audiens hec episcopus ingemuit et finito sermone genibus flexis rogavit fratrem Bertholinum custodem, qui erat dulcis homo et postea fuit minister, ut licentiam loquendi sibi dignaretur concedere ; porro provincialis presens non erat. Qua obtenta, excusavit se valde bene, dicendo quod revera iam fuerat cereus accensus, ardens, resplendens et illuminans in Ordine beati Francisci, dando intuentibus bonum exemplum, « sicut scit frater Salimbene, qui duobus annis mecum habitavit in conventu Senensi, et vere cognoscit qualem conscientiam habent fratres de Tuscia de preterita vita mea. Et etiam fratres istius conventus qui sunt antiqui conversationem meam noverunt, quia pro isto conventu ad studendum Parisius missus fui. Si fratres fecerunt michi honorem in prandio genuflectendo, non ex ambitione mea processit, quia satis dixi eis ne talia facerent ; nec erat meum cum baculo percutere eos, nec eis precipere poteram nec audebam. Quapropter habeatis me excusatum, rogo, amore Dei, scientes quod in me nulla fuit ambitio nec gloriatio vana. Cognosco enim quod dicit Scriptura divina, Eccli. XI : *In die honoris tui ne extollaris.* Et iterum alibi dicit : *Pascet et potabit ingratos* || *et ad hec amara audiet,* Eccli. XXIX ». Et talia dicens, genibus flexis, me vidente et audiente, dixit culpam suam, si alicui malum dedisset exemplum, et promisit quod, quam cicius posset, cornua violenter sibi imposita removeret a se. Et post hec recommendavit se fratribus, et sic deduximus eum causa honoris et associavimus usque ad quoddam monasterium monachorum Alborum prope Ianuensem

urbem, ubi erat quidam senex qui voluntarie episcopatum Taurinensem dimiserat, ut in illo claustro sibi et Deo liberius posset vacare.

Quod episcopus Taurinensis reprehendit fratrem Rainaldum, ex eo quod episcopatum receperat.

Hic, cum audisset quod frater Raynaldus magnus clericus esset et noviter factus fuisset episcopus, suspiravit et dixit ei : « Miror te prudentem virum ad tantam stulticiam devolutum, ut episcopatum susciperes, cum esses in nobilissimo Ordine, scilicet beati Francisci, qui est Ordo fratrum Minorum, Ordo perfectionis eximie, in quo *qui perseveraverit usque in finem*, procul dubio *salvus erit*. In quo etiam Ordine melius erat tibi *humiliari cum mitibus quam dividere spolia cum superbis*, Prover. XVI. Visum est michi quod tu multum erraveris et quasi apostataveris, quia, cum esses in statu perfectionis et in vita contemplativa, ad activam redisti. Unde Dominus per prophetam dicit quod etiam Apostolus repetit, ad Hebreos X : *Iustus meus ex fide vivit. Quodsi subtraxerit se, non placebit anime mee*. Nam et ego episcopus fui similis tibi. Cumque viderem quod fatuitates clericorum meorum non possem corrigere, qui *ambulaverunt post vanitatem et vani facti sunt, elegit suspendium anima mea et mortem ossa mea*. Dimisi igitur episcopatum et clericos meos et volui potius salvare animam meam quam me et illos *perdere in gehennam*. Et hoc feci exemplo beati Benedicti, qui deseruit aliquos monachos, eo quod ipsos discolos invenisset et malos ». |

Qualiter responsum fuit Taurinensi episcopo cum Scriptura divina et cum verbis Innocentii.

Cum autem verba huiusmodi audisset frater Rainaldus, non respondebat, cum esset litteratus et multum argutus, quia audiebat quod audire volebat et quia cognoscebat quod episcopus

verum dixisset. Dicit enim Scriptura, Eccli. IIII : *Non contradicas verbo veritatis ullo modo.* Tunc respondi et dixi Taurinensi episcopo, *ne sibi sapiens esse vide*retur : « Pater, ecce dixisti quod clericos tuos dimisisti ; sed considera si bene fecisti. In Zacharia enim habetur : *O pastor et ydolum derelinquens gregem,* Za. XI. Et in Ieremia sic dicitur : *Ubi est grex qui datus est tibi, pecus inclitum tuum ?* Iere 13. Innocentius etiam papa III, inter multa alia que dixerat, dixit cuidam episcopo qui episcopatum recusare volebat, Decretalium libro I, 'De renuntiatione' rubrica : ' Nec putes quod ideo Martha malam partem elegerit, que circa plurima satagebat, quia Maria optimam partem elegit, que non auferetur ab ea, quoniam, licet illa sit magis secura, ista tamen est magis fructifera. Et licet illa magis suavis, hec tamen magis utilis, cum in fecunditate sobolis lippitudo Lye Rachelis pulcritudini sit prelata ; quamvis simul in unum et contemplativus esse valeas et activus, legislatoris exemplo, qui nunc ascendebat in montem ut ibi gloriam Domini cum maiori cerneret libertate, nunc vero descendebat in castra ut cum utilitate necessitatibus populi provideret. Quapropter facilius indulgetur ut ascendat monachus ad presulatum, quam presul ad monachatum descendat '. Et infra : ' Monemus itaque ut laborem pastoralis regiminis non recuses, ne fortassis ad pedes suos cum Maria sperneret te recipere, qui sibi apud te divertenti sprevisses cum Martha sollicita ministrare. Quia vero in postulando cedendi licentiam institisti, te tibi duximus relinquendum, ut distinctis causis propter quas cedere oporteat, si propter aliquam causam utilem et honestam in huiusmodi proposito perseveres, de licencia nostra cedas. Alioquin cedendi licentiam auctoritate apostolica tibi scias esse penitus interdictam, quoniam, et si pennas habeas quibus satagas in solitudinem advolare, ita tamen adstricte sunt nexibus preceptorum, ut liberum non habeas absque nostra permissione volatum '.

Innocentius

Quod sex sunt illa per que cedendi episcopus potest licentiam postulare.

Causas autem propter quas papa Innocentius III iudicavit cedendum, superius posuit, ubi dixit: ' Intueri te utique volumus quod hec sunt illa per que cedendi episcopus potest licentiam postulare: conscientia criminis, debilitas corporis, defectus scientie, malicia plebis, grave scandalum, irregularitasque persone. Sed in his omnibus est observanda cautela ' ». Cum igitur talia perorassem, audiebant hinc inde episcopi. Frater vero Rainaldus nichil respondebat ad ista, ne videretur in episcopali offitio delectari. In mente vero sua disponebat deponere onus impositum, quam cicius sibi tempus occurreret oportunum. Nota

Ivit igitur ad episcopatum suum. Cumque ibi fuisset, venerunt canonici ad ipsum videndum. Et dixerunt ei de quodam concanonico suo iuvene et lascivo, qui magis laycus quam clericus videbatur, siquidem capillos usque ad scapulas longos habebat nec clericam volebat portare. Et traxit eum per capillos episcopus et alapam sibi dedit. Et vocavit parentes ipsius et propinquos, qui erant nobiles, divites et potentes, et dixit eis: « Iste filius vester aut eligat vitam laycalem aut talem habitum portet per quem clericus videatur, quia quod taliter vadat penitus sustinere non possum ». Et responderunt parentes ipsius et dixerunt episcopo: « Placet nobis quod clericus sit et quod faciatis de ipso | quicquid vobis honestum videtur et bonum ». Tunc episcopus ipsemet totondit sibi capillos et clericam sibi fieri fecit per orbicularem figuram, rotundam et magnam, ut in quo peccaverat prius, per posterius emendaret. Et contristatus est ipse cui talia facta fuerunt, concanonici vero valde gavisi sunt.

Quod frater Rainaldus resignavit episcopatum domino pape coram cardinalibus suis.

Cum autem frater Rainaldus opera clericorum salva conscientia dissimulare non posset, videns quod ad viam honestatis et rectitudinis redire nolebant, summum pontificem adiit Innocen-

tium quartum, qui Ianuam venerat, et resignavit dignitatem quam sibi Lugduni contulerat, dicens quod penitus de cetero non esset episcopus. Papa vero, cum vidisset animi sui angustiam, promisit quod absolveret eum, cum esset in Tuscia. Sperabat enim papa quod forte frater Rainaldus adhuc voluntatem suam mutaret ; quod minime fecit. Venit autem frater Rainaldus et stetit Bononie multis diebus, sperans quod papa inde transiret, ut iret in Tusciam. Cum autem fuit Perusii, accessit frater Rainaldus ad papam et coram cardinalibus in consistorio offitium et beneficium resignavit, ponendo pontificalia, scilicet baculum mitram et anulum, ad summi pontificis pedes. Et mirati sunt cardinales pariterque turbati, pro eo quod videbatur in hoc frater Rainaldus eorum statui derogare, quasi quod non essent in statu salutis in dignitatibus et prelationibus positi. Turbatus est etiam similiter papa, pro eo quod eum personaliter consecraverat et pro eo etiam quod credebat se Reatine ecclesie virum ydoneum contulisse, sicut ab omnibus credebatur et erat. Et rogaverunt ipsum multum cardinales et papa quod amore Dei || et propter honorem ipsorum et propter utilitatem Ecclesie et animarum salutem non recusaret. Et respondit eis quod laborabant incassum, de materia ista rogando. Et dixerunt cardinales : « *Quid si angelus ei locutus est*, vel si ei Deus talia revelavit ? ». Tunc videns papa obstinatum animum eius dixit ei : « Quamvis sollicitudinem et curam pastoralis regiminis habere non vis, saltem pontificalia remaneant tibi, et dignitatem et auctoritatem habeas ordinandi, ut Ordo tuus de te, quantum ad ista, utilitatem aliquam consequatur ». Et respondit : « Penitus nichil habebo ». Absolutus itaque venit ad fratres, et accipiens sacculum sive peram vel sportam rogavit helemosinarium, eadem die qua fuit absolutus, ut eum pro pane duceret secum.

De responsione quam fecit frater Rainaldus cuidam cardinali, quando ibat pro pane.

Cumque sic iret mendicando per civitatem Perusii, occurrit sibi quidam cardinalis, qui a consistorio redibat, forte voluntate

divina, ut videret, diceret et audiret. Et bene cognoscens eum dixit ei : « Nonne melius tibi erat si fuisses episcopus, quam ire per hostia mendicando ? Nonne Dominus dicit quod *beatius est magis dare quam accipere* ? ». Cui frater Rainaldus respondit : « Sapiens in Proverbiis dicit quod *melius est humiliari cum mitibus, quam dividere spolia cum superbis.* Ad secundum dico quod revera beatius est magis spiritualia dare, quam mendicare ab aliis. Et hoc bene faciunt fratres Minores. Unde Apostolus, I ad Cor. IX : *Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si carnalia vestra metamus ?* Quasi diceret : ' Non est magnum '. Unde illud Ps. : *Sumite psalmum et date tympanum*, id est ' sumite spiritualia et date temporalia ' ». Et addidit frater Rainaldus : « Noveritis, re|verende pater, quia Scriptura dicit : *Ego autem mendicus sum et pauper, et Dominus sollicitus est mei.* Et iterum : *Pauper sum ego et in laboribus a iuventute mea.* Sed video quia, sicut dicit beatus Iob, XII, *deridetur iusti simplicitas, lampas contempta apud cogitationes divitum, parata ad tempus statutum.* Sed nichil horum vereor, et nichil mea interest, quia Apostolus dicit, I ad Cor. III : *Si quis videtur inter vos sapiens esse, in hoc seculo stultus fiat, ut sit sapiens. Sapientia enim huius mundi stultitia est apud Deum.* Et iterum ipse Dominus dixit, Luc. XVI : *Quod hominibus altum est, abhominatio est ante Deum.* Quapropter viam quam didici in Ordine beati Francisci conservabo usque in finem, quia beatus Iob dicit, XXVII : *Donec deficiam, non recedam ab innocentia mea, et iustificationem meam, quam cepi tenere, non deseram.* Verumtamen *unusquisque proprium donum habet ex Deo. Unus quidem sic, alius vero sic,* sicut dicit Apostolus, I ad Cor. VII. Sed *hi in curribus, et hi in equis, nos autem in nomine Dei nostri* sperabimus ». Audiens hec omnia cardinalis et cognoscens quia Deus locutus est in sancto suo, divertit ab eo et sequenti die in consistorio pape et cardinalibus retulit universa que ab episcopo mendicante didicerat. Et miratus est papa cum cardinalibus suis.

Quod frater Rainaldus obiit in conventu Senensi et unum paraliticum liberavit.

Frater vero Rainaldus dixit generali ministro fratri Iohanni de Parma ut mitteret eum ad habitandum quo vellet. Et misit eum ad conventum Senensem, ubi cognoscebatur a multis. Et fuit ibi a festo Omnium Sanctorum usque post Christi Nativitatem, et sic obiit et ivit ad Deum. Cumque infirmaretur *infirmitate* de *qua mortuus est*, erat Senis quidam canonicus maioris ecclesie, qui per sex annos paraliticus in lecto iacuerat, et tota mentis devotione se recommendaverat fratri Rainaldo. | Hic in somnis circa diluculum audivit quemdam sibi dicentem : « Noveris quod frater Rainaldus transivit ex hoc mundo ad Patrem, et meritis ipsius tibi Deus plenam contulit sanitatem ». Qui statim evigilans, cum se sensisset plenarie liberatum, vocavit puerum suum ut sibi porigeret vestimenta. Et vadens ad cameram cuiusdam amici et concanonici sui retulit ei miraculi novitatem. Qui ambo incontinenti festinanter venerunt ad fratres, ut narrarent eis miraculum tam apertum, quod Dominus illa nocte meritis beati Rainaldi dignatus fuerat operari. Cumque portam civitatis egressi fuissent, audiverunt fratres cantantes, qui corpus ad ecclesiam deportabant. Et sic exequiis interfuerunt, et postea cum gaudio miraculum retulerunt. Fratres vero gaudentes dixerunt : « Benedictus Deus in donis suis et sanctus in omnibus operibus suis ! Vere *tu es, Deus, qui facis mirabilia magna solus. Mirabilis Deus in sanctis suis, Deus Israel ipse dabit virtutem et fortitudinem plebi sue, benedictus Deus !* Amen ».

Hic fuit frater Rainaldus de Aretio ex Ordine fratrum Minorum, episcopus Reatinus, qui *in vita sua fecit monstra et in morte mirabilia operatus est*, quia elegit potius *humiliari cum mitibus, quam dividere spolia cum superbis*. Litteratissimus homo fuit, magnus lector in theologia, sollemnis et gratiosus tam clero quam populo predicator, habens disertissimam linguam et nunquam cespitantem ; magnifici cordis fuit. Duobus annis in conventu Senensi habitavi cum eo et in Lugdunensi et Ianuensi pluries eum vidi. Hic me fecit fieri subdiaconum, cum adhuc esset pri-

vata persona. Non possem credere alicui referenti quod Tuscia talem hominem dare posset, nisi oculis meis ego ipse vidissem.

De abbate Brittinorii, qui fuit germanus fratris Rainaldi et litteratus et sanctus homo et fratrum Minorum amicus et precipuus benefactor.

Hic habuit fratrem germanum in Ordine | Vallis Ambrosiane sive Umbrose, qui in Romagnola in monasterio Bertenorii abbas fuit, sanctus, litteratus et bonus et fratrum Minorum intimus valde amicus. Cuius anima requiescat in pace!

De duobus sociis de Britania et de castro Britinorio.

Nota quod duo socii de Britania a curia Romana redibant, qui illuc iverant causa devotionis pro sanctuariis visitandis. Cum autem in Romagnola essent, locaverunt se in quodam monte in cellis, ut ibi vitam heremiticam agerent. Processu autem temporis congregate sunt ibi gentes ad habitandum et fecerunt ibi pulchrum castrum, quod usque in hodiernum diem Britinorium appellatur ab illis heremitis qui ibi primitus habitaverant, qui fuerant de Britania. Horum nomina aliquando scivi, sed modo memorie non occurrunt; pro sanctis habentur.

De captione regis Hencii, que facta est per Bononienses in territorio Mutinensi.

Anno Domini MCCXLIX erat potestas Ianuensium dominus Albertus Malavolta de Bononia et venit ad domum fratrum Minorum in die Pentecostes, volens missam audire. Et ego eram ibi, et frater Pentecostes erat sacrista, homo sanctus, honestus et bonus; et cum vellet pulsare campanam amore potestatis qui venerat, dixit potestas: « Audiatis prius nova que habeo, quoniam optimos habemus rumores. Audiatis quod Bononienses, die sexto

exeunte Maio, ceperunt regem Hencium cum maxima multitudine Cremonensium et Mutinensium et Theutonicorum ».

De qualitatibus regis Hencii, et quod frater Albertinus de Verona lusit ad taxillos pro eo, ut custodes eius darent ei ad manducandum.

Erat autem rex Hencius, qui et Henricus, naturalis, id est non legitimus, filius Friderici imperatoris condam depositi, et erat valens homo et valde cordatus, id est *magnifici cordis*, et probus armatus et solatiosus homo, quando volebat, et cantionum inventor, et multum in bello audacter se exponebat periculis; pulcher homo fuit mediocrisque stature. Hic, quando captus fuit, || habebat dominium Regii, Cremone et Mutine. Hunc per multos annos tenuerunt Bononienses in carcere in communis palatio usque ad ultimum diem vite sue. Cum autem quadam die custodes eius nollent ei dare comedere, ivit ad eos frater Albertinus de Verona, qui erat sollemnis predicator ex Ordine fratrum Minorum, et rogavit custodes quod sibi amore Dei et sui comedere darent. Qui cum deprecanti nullatenus acquiescere vellent, dixit eis: « Ludam vobiscum ad taxillos, et si vicero, habebo licentiam dandi sibi comedere ». Factum fuit. Lusit et vicit deditque comedere regi, familiariter stando cum eo. Et omnes qui audiverunt hoc commendaverunt fratris caritatem, curialitatem et liberalitatem. Porro ab isto conflictu, in quo fuit rex captus et de suo exercitu multi prostrati, aliqui evaserunt in fugam conversi, aliqui fuerunt interfecti, aliqui vero ad carceres ducti et in compedibus valde bene detenti.

De domino Guidone de Sesso, et de his qui apud Arolam suspensi fuerunt, et de iniuriis et convitiis que religiosis hi qui erant ex parte imperii intulerunt.

Dominus vero Guido de Sesso, qui erat maior ex parte imperii in civitate Regina, fugiens periit et suffocatus est cum dextrario

suo in sterquilinio leprosorum de Mutina. Hic pessimus inimicus erat contra partem Ecclesie. Unde, cum quadam vice multi capti essent a rege ex parte Ecclesie in castro Arole, quod est in episcopatu Regino, et ad suspendendum iudicati fuissent vellentque confiteri, noluit indutias dare ut confiteri possent, sed dixit eis: « Non habetis necesse confiteri, quia vos estis sancti, cum sitis ex parte Ecclesie, et sic statim ibitis in paradisum ». Atque sic isto prohibente sine confessione fuerunt suspensi.

Item veniebat ad domum fratrum Minorum cum aliis malefactoribus suis, | tempore illo quo inter Ecclesiam et rem publicam guerra valida erat, et congregatis fratribus in capitulo, requirebat a singulis unde essent; et habebat notarium et faciebat nomina fratrum scribi et dicebat cuilibet: « Vade tu viam tuam, et tu vade similiter viam tuam, et de cetero nec in loco nec in civitate ista audeas apparere ». Et sic expulerunt omnes, exceptis paucis qui locum custodiebant; quibus, quando ibant per civitatem pro suis necessitatibus mendicando, convitia et maledicta dicebant, quod litteras falsas portarent et quod proditores imperatoris existerent; nec fratres Minores nec Predicatores transeuntes per viam audebant ingredi civitatem Mutine, Regii vel Cremone. Et si quando aliqui ignorantes aliquo casu ingressi fuissent, ad palatium communis adducti sub custodia tenebantur et, *pane tribulationis et aqua angustie* diebus aliquibus *sustentati*, opprobriose de civitatibus fugabantur, expellebantur, tormentabantur et interdum interficiebantur. Nam in Cremona et in Burgo Sancti Donini tormentati sunt plures. In Mutina ceperunt fratres Predicatores qui portabant ferramenta pro hostiis faciendis et duxerunt ad palatium communis cum opprobrio magno, dicentes quod stampum portabant ad monetam falsam et reprobam fabricandam. Nec etiam suis fratribus parcebant, quorum propinqui ex parte imperii totaliter dicebantur esse et pertinaciter erant, nec non et ipsi. Nam frater Iacobus de Papia ab eis fuit expulsus et ignominiose fugatus, et frater Iohannes de Bibiano et frater Iacobus de Bersello et multi alii. Et, ut breviter dicam, in conventu Cremone omnes qui erant ex parte Ecclesie licentia|ti fuerunt; et ego eram presens, eo anno quo Parma civitas mea,

id est ex qua natus sum, rebellavit imperio. Processu vero temporis fratrem Hugolinum de Gavaça ad portam civitatis Regii diu detentum expectare fecerunt nec permiserunt intrare, cum tamen plures fratres germanos ex parte imperatoris in civitate haberet. Quid plura ? Viri diabolici erant.

De Iuliano de Sesso, qui fuit pessimus persecutor Ecclesie, et ideo percussit eum Deus.

Inter quos in malicia fuit precipuus quidam Iulianus de Sesso, qui fuit dominus legum, senex et *inveterat*us *dierum malorum*, Hunc rex Hencius fecit dominum Cremone, Regii et Mutine, ut esset iusticiarius. Et fecit suspendi aliquos ex illis de Foliano et multos alios fecit interfici, pro eo quod erant ex parte Ecclesie. Et inde gloriabatur et nonnullis dicebat: « Videte quomodo tractamus istos latrones ». Vere iste Iulianus membrum diaboli fuit. Et ideo paralisi percussit eum Deus, et totus ex uno latere factus est aridus, oculusque eius de capite est egressus, ita tamen quod remanebat in pristino loco, et sicut sagitta apparebat exterius, quod videre orribile erat. Ita etiam factus est fetidus, quod pre nimio fetore nullus sibi apropinquare audebat, excepta quadam iuvencula Theotonica, quam tenebat amasiam ; cuius pulcritudo tanta erat, quod valde reputaretur severus qui non eam libenter aspiceret. Iste Iulianus filius cuiusdam spurii fuit illorum de Sesso. De quo dicit propheta Ys., ultimo: *Puer C annorum maledictus erit.* Unde poeta:

Spurius ille puer nullum suadebit honestum.

Nam in plena | concione, quadam vice sive pluries, dixit quod melius erat calcem comedere, quam cum his qui erant ex parte Ecclesie pacem habere. Ipse vero comedebat bonos capones, et pauperes homines moriebantur inedia. Quid plura ? Non diu in hoc mundo durat malorum prosperitas. Nam *ascendunt usque ad celos et* postea *descendunt usque* in *abissos*, et *anima eorum*

*tabesc*it *in* multiplicibus *malis*. Mutatus est ventus, et hi qui erant ex parte Ecclesie prosperari ceperunt, quia is qui dormiebat Iesus surrexit et *imperavit ventis et mari, et tranquillitas* maxima *facta* fuit. Iste vero miser fugatus et asportatus fuit de civitate Regina latenter, et totus fetidus, excommunicatus et maledictus, sine confessione, sine communione, sine satisfactione de hoc mundo recessit, vadens ad diabolum, patrem suum, cuius toto tempore vite sue fuerat imitator. Sepultus fuit in villa Campagnole in quodam fossato, sicut de quodam rege Iudeorum dicitur in Ieremia XXII : *Sepultura asini sepelietur, putrefactus et proiectus extra portas Ierusalem.*

Quod Parmenses et banniti de Regio multa mala fecerunt Reginis.

Item millesimo supraposito, scilicet MCCXLIX, Parmenses cum bannitis Regii combusserunt pontem Sancti Stephani de Regio et pontem de Porta Bernonis et burgum Omnium Sanctorum et burgum Porte Bernonis.

De Crustinio quod inundavit et destruxit pontes suos.

Et Crustinium inundavit et destruxit pontes suos et ivit usque Mutilénam X[a] die intrante Iunio.

De domino Symone Iohannis Bonifacii, qui fuit magnus preliator pro parte Ecclesie tempore magne guerre.

Et eodem anno, in mense Augusti, dominus Symon domini Iohannis Bonifacii de Manfredis intravit Novem, Arolam et Sanctum Stephanum, que sunt terre sive ville || in episcopatu Regino. Hic ex parte Ecclesie erat et fuit nobilis homo et pulcher et fortis, amicus meus et magnus bellator tempore magne guerre. Et congregati sunt ad eum multi, qui erant amaro animo

et de domibus suis expulsi, et sicut principem sequebantur. Et divulgabatur nomen eius, quia multa faciebat digna relatu, comburendo, capiendo, destruendo, interficiendo, sicut malicia guerrarum requirebat tempore illo.

De terremotu.

Item eodem anno, in mense Septembris, inter nonam et vesperam, terremotus magnus fuit. Et eodem anno Bononienses et banniti Mutine et Romagnoli obsederunt Mutinam et burgos combusserunt et manganaverunt eam in mense Septembris.

De obsidione Mutine, et de Icilino de Romano, qui cepit Hest et alias marchionis Hestensis terras.
De reedificatione Berselli.

Et Ycilinus de Romano cepit Est, quod est castrum marchionis Hestensis, et alias terras marchionis similiter cepit, quia Aço marchio erat cum Parmensibus qui faciebant castrum Berselli. Et Mutinenses inierunt fedus cum Bononiensibus et habuerunt duas potestates, unum pro qualibet parte, et recuperaverunt omnes suos captivos, qui in compedibus tenebantur.

Item millesimo supraposito post festum sancti Antonii Paduani sive Hyspani, qui est ex Ordine fratrum Minorum, de conventu Ianuensi recessi cum socio meo, et venimus Bobium et vidimus unam de ydriis Domini, in qua Dominus ex aqua vinum fecit in nuptiis. Dicitur enim esse una ex illis. Si est, Deus novit, cui nota *sunt omnia, aperta et nuda*. In ea sunt multe reliquie. In altari monasterii Bobii est. Et sunt ibi multe reliquie beati Columbani, quas vidimus. | Post hec venimus Parmam, unde oriundi eramus, et ibi fecimus facta nostra.

Post recessum vero nostrum de Ianua venit illuc generalis minister frater Iohannes de Parma. Cui fratres Ianuensis conventus dixerunt: « Quare, pater, abstulistis nobis fratres vestros

quos miseratis huc ? Gaudebamus amore vestro, quod hic erant nobiscum, et quia boni fratres sunt et consolatorii et bene se habuerunt ». Tunc respondit minister et dixit : « Et ubi sunt ? Numquid non sunt in domo ista ? ». Et dixerunt : « Non, pater, quia frater Ruffinus, minister Bononie, revocavit eos ad suam provinciam ». Tunc generalis dixit : « Novit Deus quod nichil scivi de ista obedientia, immo credebam quod essent in ista domo, et multum mirabar quod non veniebant ad me ». Postea invenit nos Parme et vultu iocundo dixit nobis : « Multum discurritis, pueri, modo in Francia, modo in Burgundia, modo in Provincia, modo in conventu Ianuensi, modo in Parmensi habitare disponitis. Si possem ita quiescere sicut vos, non tantum discurrerem ». Et dixi sibi : « Vobis, pater, incumbit labor ambulandi ratione ministerii, iuxta illud quod Dominus apostolis dixit, Io. XV : *Posui vos ut eatis et fructum afferatis, et fructus vester maneat.* De Helya dicitur quod ibat *quocumque eum ferebat voluntas*, III Reg. XIX. De nobis vero sciatis quod semper nobiscum fuit obedientia vera et pura ». His auditis accepit satisfactionem. Diligebat enim nos.

Cum autem fuimus Bononie, quadam die in camera sua dixit fratri Ruffino ministro : « Ego posueram istos fratres in Ianuensi conventu, ut studerent, et tu removisti eos inde ». Respondit frater Ruffinus : « Pater, hoc feci pro | consolatione eorum, quia miseram eos in Franciam eo tempore quo imperator Parmam obsidebat ; ideo revocando ipsos credebam eos consolari ». Tunc dixi generali ministro : « Ita fuit, pater, sicut ipse dicit ». Tunc dixit sibi generalis : « Locabis ergo eos bene, ut sint consolati et intendant studio et non tantum discurrant ». Respondit frater Ruffinus : « Libenter, pater. Faciam eis gratiam et consolationem amore vestro et amore ipsorum ». Tunc retinuit socium meum Bononie, ut corrigeret sibi Bibliam suam, me vero misit Ferariam, ubi continue habitavi septem annis, quod non mutavi locum.

De captione Lodoyci regis Francie, que facta est per Saracenos in partibus ultramarinis.

Anno Domini MCCL captus est Lodoycus rex Francie, et maior pars exercitus Gallici qui cum rege transfretaverat a Saracenis est interfecta. Sed et prius pestilentia et inedia multi periere. Habuerunt enim caristiam et penuriam comestibilium rerum et victualium, nec talem dispositionem aeris habebant qualem in terra sua.

De humilitate regis Francie et de restitutione Damiate et de reedificatione terrarum multarum.

Ad ultimum vero, reddita Damiata, restitutus est rex et a Saracenis dimissus. Et rediens ad partes fidelium edificavit Cesaream Phylippi et alias multas terras, faciens muros et domos et turres. Cumque exercitus eius in IIII partes esset divisus diversis in locis propter huiusmodi opera facienda, irruerunt Saraceni in uno istorum locorum super laborantes inermes et omnes interfecerunt. Quod audiens rex, qui alibi erat, festinanter venit et fecit foveam fieri et propriis manibus sepelivit eos, nec laborem timuit nec fetorem aborruit. Et mirabantur milites regis de tanta eius humilitate. Ideo bene congruit isti regi quod de Booz | in libro Ruth dicitur, II : *Benedictus sit a Domino, quoniam eamdem gratiam, quam prebuerat vivis, servavit et mortuis.*

Quod hi qui erant ex parte Ecclesie multa mala intulerunt Reginis. Et quod hi qui erant ex parte imperii debellaverunt Parmenses et carrocium eorum habuerunt et ex eis tria milia.

Item millesimo supraposito, in mense Iunii, in sancto Vito, fecerunt vastum Reginis Bononienses, Mutinenses, banniti Regii, Parmenses, Romagnoli, Tuscani et Ferarienses a strata superius usque ad circas, et dederunt mercatum Parmensibus. Et Regini

iverunt ad Novem et combusserunt circam et vastaverunt undique et ceperunt multos homines et iumenta. Et ceperunt Campagnolam cum ducentis hominibus.

Postea, die Iovis post festum beate Marie Virginis, id est XIIII[a] die exeunte Augusto, venerunt Parmenses qui erant extra Parmam ex parte imperii et habitabant in Burgo Sancti Donini contra Parmam cum Mutinensibus et cum Uberto Pelavisino marchione, qui erat dux et capitaneus istius exercitus; et Parmenses, egressi de civitate cum carrocio contra eos, congressi sunt cum eis in loco qui dicitur Agrola, ubi condam Victoria civitas fuerat. Et facta est pugna grandis in strata solummodo, quia propter foveas ad agros exire non poterant; nec preliati sunt nisi milites hinc et inde, id est ex utraque parte cuiuslibet exercitus, et non omnes, sed aliqui, quia strata amplum bellum non capiebat. Et dominus Mons Lupus marchio, magnus bellator et *fortis armatus*, de Parmensibus et Cremonensibus multos prostravit in strata. Erat enim doctus ad bellum et fortis et securus ut leo. Tandem prostratus est ipse et interfectus in strata.

Hic numerantur marchiones de Lupis, qui domini Bernardi Rolandi Rubei nepotes fuerunt.

Hic domini Bernardi Rolandi Rubei, cognati pape Innocentii quarti, ex sorore nepos fuit cum aliis [V] fratribus, qui magni ‖ barones fuerunt et habitabant in Parma in Capite Pontis. Primus istorum dominus Hugo, secundus dominus Guido, tertius dominus Rolandus, quartus dominus Mons, de quo presens est sermo, quintus dominus Gottefredus. Hic fuit in Ordine Templariorum magnus et potens et multum reputatus, eo quod marchio esset. Omnes supradictos vidi et cognovi, et dicebantur marchiones Lupi de Soragna, que villa erat in qua possessiones habebant, distans inferius a Burgo Sancti Donini per miliaria V.

Porro Parmenses qui erant extra Parmam ex parte imperii, videntes quod in supradicto conflictu sui inferiores esse ceperunt, giraverunt ex latere et fecerunt insultum contra civitatem cur-

rendo et clamando: « Ad civitatem, ad civitatem! ». Populares, vero, qui de Parma ad bellum exiverant, hoc audientes, dimisso carrocio et militibus suis in strata, qui fortiter dimicabant, cum magna fuga in civitatem reversi sunt. Quam cum intrare vellent, fractus est pons in circa, et multi sunt in fovea suffocati. Domini autem nutu factum est ut non auderent hostes ingredi civitatem, quia beata Virgo, que honoratur in ea, noluit deserere suos. Verumtamen, peccatis exigentibus et tempore taliter percurrente, Parmenses intrinseci infortunium habuerunt. Et ceperunt hostes eorum carrocium, quod derelictum erat in strata, et ex eis tria milia ⟨pedites⟩ et multos milites ibi ⟨inter⟩fecerunt.

Potestas Parmensium de civitate erat tunc temporis dominus Catellanus de Carbonisiis de Bononia, qui non fuit captus quia optime scivit sibi cavere. In glarea fluminis Tari ligaverunt captivos, ut dixit | michi dominus Glarattus, qui ibi fuit ligatus. Et tot videbantur, quod credebat quod omnes Parmenses capti fuissent. Duxerunt autem eos Cremonam et in compedibus et in carceribus posuerunt, et ut se redimerent et vindictam ex eis facerent, ludibria multa exercuerunt in eos. Et suspendebant eos in carceribus per manus et per pedes et extrahebant eis dentes terribili et horribili modo et buffones ponebant in ore ipsorum. Et inventores novorum tormentorum tunc temporis extiterunt. Et Cremonenses pessimi fuerunt contra Parmenses captivos, sed et Parmenses qui erant ex parte imperii deteriores fuerunt inventi. Fecerunt enim contra illud quod Dominus precipit, Levitici XIX: *Non queras ultionem nec memor eris iniurie civium tuorum.* Et iterum Eccli. X: *Omnis iniurie proximi ne memineris et nichil agas in operibus iniurie.* Quod male servaverunt, quia multos ex eis occiderunt. Quapropter pro Parmensibus qui erant ex parte Ecclesie, quibus talia acciderunt, congrue potest dici quod legitur II Macha. VI: *Obsecro autem eos qui hunc librum lecturi sunt, ne aborrescant propter adversos casus, sed reputent ea que acciderunt non ad interitum, sed ad correctionem generis esse nostri. Etenim multo tempore non sinere peccatoribus ex sententia agere, sed statim ultiones adhibere, magni beneficii est inditium* et cetera.

Quod processu temporis mirabiliter ulti sunt Parmenses de his qui tempore guerre intulerant eis mala.

Processu autem temporis mirabiliter ulti sunt Parmenses qui erant ex parte Ecclesie tam de Cremonensibus qui talia fecerunt, quam de Parmensibus qui habitabant in Burgo Sancti Donini, et de Pelavicino similiter, iuxta verbum quod scriptum est: *Filia Babylonis misera, beatus qui retribuet tibi retributionem tuam, quam retribuisti | nobis.* Et iterum Iere. L: *Preparamini contra Babylonem per circuitum. Omnes qui intenditis arcum debellate eam. Non parcatis iaculis, quia Domino peccavit. Ultionem accipite de ea. Sicut fecit, facite ei. Disperdite satorem de Babylone et tenentem falcem in tempore messis a facie gladii columbe.* Item Ys. XIIII: *Perdam Babylonis nomen et reliquias et germen et progeniem, ait Dominus.* Item in persona Ecclesie dixerat Ieremias in Trenis I: *Omnes inimici mei audierunt malum meum, letati sunt quoniam tu fecisti. Adduxisti diem consolationis, et fient similes mei. Ingrediatur omne malum eorum coram te, et devindemia eos, sicut vindemiasti me propter omnes iniquitates meas.*

Ad idem facit quod dicit Iere. II: *Omnes qui devorant eum,* scilicet populum divino cultui mancipatum, *delinquunt, mala venient super eos, dicit Dominus.* Quod patuit in rege Hencio, quando a Bononiensibus captus fuit cum Cremonensibus et Theotonicis suis. Et quidem iuste, quia prelatos Ecclesie, qui ibant ad concilium tempore pape Gregorii noni, cum Pisanis ceperat in mari Pisano. Et sic impleta est imprecatio illa quam Ecclesiasticus fecerat, dicens, Eccli. XXXVI: *Qui pessimant plebem tuam, inveniant perditionem. Contere caput principum inimicorum dicentium: Non est alius preter nos.* Ad hanc vindicte materiam pertinet quod Dominus Moysi dixit, Exo. XXXIII: *Loquere filiis Israel: Populus dure cervicis es. Semel ascendam in medio tui et delebo te.* Nota quod est duplex ascensus, scilicet ab inferioribus ad superiora et ab occultis ad manifesta. De primo dixit Dominus ad Moysen, Exo. XXIIII: *Ascende ad me in montem et esto ibi.* De secundo | Dominus dicit, Naum III: *Revelabo pudenda tua in facie tua et ostendam gentibus nuditatem tuam* et c t. Cum

ergo Dominus dicit: *Semel ascendam in medio tui et delebo te*, comminatio est captivitatis Babilonice vel Romane. Multum dilata fuit ista responsio. Sed plus dilata fuit responsio Domini.

De corpore Domini tractatur hic incidenter et decenter usque ad locum illum ubi scribitur: « Fridericus secundus imperator condam » et cet.

Cum enim dedisset Dominus manna Iudaico populo in deserto, sicut habetur Exodi XVI, *filii Israel dixerunt adinvicem: Manhu? Quod significat: quid est hoc?* Licet Moyses responderit eis tunc dicens: *Iste est panis quem dedit Dominus vobis ad vescendum*, verius tamen et melius respondit eis Dominus, cum dixit, Mat. XXVI: *Hoc est corpus meum.*

Quod manna prefiguravit Dominicum corpus triplici ratione.

Prefiguravit enim illud manna Dominicum corpus triplici ratione.

Quarum prima est quia, sicut manna de celo datum fuit, sic et Dominicum corpus, cum celebratur missa, cotidie datur de celo. De primo habetur Exo. XVI. Ideo dicit Ps.: *Pluit illis manna ad manducandum et panem celi dedit eis, panem angelorum manducavit homo.* De secundo habetur in quarto Dialogorum libro circa finem, ubi Gregorius ita dicit: « Quis enim fidelium habere dubium possit in ipsa immolationis hora ad sacerdotis vocem celos aperiri, in illo Iesu Christi misterio angelorum choros adesse, summis ima sociari, terram celestibus iungi, unum quid ex visibilibus et invisibilibus fieri? ». Hinc ipse ait, Io. VI: *Ego sum panis vivus, qui de celo descendi.* Et Io. III: *Nemo ascendit in celum nisi qui de celo descendit, filius hominis, qui est in celo.* Quod intelligitur: « propria virtute ». Unde illud Io. VI: *Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me traxerit illum.*

Gregorius

Quod filius Dei in tribus locis dicitur totus esse.

Et nota quod filius Dei « localiter » ‖ est « in celo, personaliter in verbo, sacramentaliter in altari ». Verba sunt Innocentii pape tertii. Cum ergo dixit filius Dei : *Nemo ascendit in celum nisi qui de celo descendit, filius hominis, qui est in celo,* intelligitur : « propria virtute », ut dictum est. Alioquin frustra dixisset, Io. XIIII : *Vado parare vobis locum. Et si abiero et preparavero vobis locum, iterum veniam et accipiam vos ad me ipsum, ut ubi sum ego et vos sitis.* Et iterum, Io. XVII : *Pater, quos dedisti michi, volo ut ubi sum ego et illi sint mecum, ut videant claritatem quam dedisti michi.* Quod autem dixit : *qui est in celo,* cum homo esset et videretur et loqueretur in terra, hoc ideo dixit, quia simul fuit viator et comprehensor. Unde illud Ps. : *Simul in unum dives et pauper.* Ascendendum autem erat ei, quia descenderat, sicut dicit Apostolus, ad Ephe. IIII : *Quod autem ascendit, quid est nisi quia et descendit primum* quidem *in inferiores partes terre ? Qui descendit ipse est et qui ascendit super omnes celos, ut adimpleret omnia.* Descensum filii Dei suis orationibus meruerant prophete iuxta illud Ps. : *Domine, inclina celos tuos et descende.* Dicit se exauditum : *Inclinavit celos et descendit.* Item Ys. LXIIII : *Utinam dirumperes celos et descenderes, a facie tua montes defluerent,* id est superbi humiliarentur videntes te in humana carne humiliatum. Unde subdit infra : *Descendisti, et a facie tua montes defluxerunt.* Item Iere. XIIII : *Quare quasi colonus futurus es in terra et quasi viator declinans ad manendum ? Quare futurus es velud vir vagus et fortis, qui non potest salvare ?* Quod autem dixit : *quasi viator | declinans ad manendum,* hoc est quod dixit, Osee XI : *Declinavit ad eum, ut vesceretur,* scilicet ad humanum genus declinavit.

Quod aliquando bonum est communicare, aliquando bonum cessare, quod ostenditur Zachei et centurionis exemplo, quorum unus Dominum recepit letanter, alter se reputavit indignum.

Unde dixit Zacheo, Luc. XIX : *Zachee, festinans descende, quia hodie in domo tua oportet me manere. Et festinans descendit et excepit illum gaudens. Et cum viderent, omnes murmurabant dicentes quia ad hominem peccatorem divertisset.* Nota quod centurio Domino dixit, quando ad domum suam se iturum promisit, Mat. VIII : *Domine, non sum dignus ut intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo, et sanabitur puer meus.* Ideo nota quod bonum est interdum recusare cum centurione, id est a communione abstinere, quando homo se cognoscit et sentit indignum, et bonum est suscipere cum Zacheo, quando homo cognoscit se dignum, id est quando non habet remorsum mortalis peccati.

Secunda ratio quare manna prefiguravit Dominicum corpus fuit quia, sicut de manna dicitur, Exodi XVI : *Nec qui plus collegerat habuit amplius, nec qui minus paraverat repperit minus, sed singuli iuxta id quod edere poterant congregaverunt,* sic de corpore Domini dicitur et verum est quod, sicut est in tota hostia totum, sic in qualibet parte fracte hostie totum. Unde potest dicere sumens quod dicit beatus Bernardus : « Totus michi datus est, totus in meos expensus est usus ». De Domino dicit.

Bernardus

Tertia ratio est quia, sicut de indigne servantibus et tractantibus manna dicitur quod *scatere cepit vermibus atque computruit,* sic de corpore Domini dicitur quod non est indigne tractandum neque sumendum. Unde Apostolus dicit, I ad Cor. XI : *Quicumque manducaverit panem vel biberit | calicem Domini indigne, reus erit corporis et sanguinis Domini. Probet autem se ipsum homo, et sic de pane illo edat et de calice bibat. Qui enim manducat et bibit indigne, iuditium sibi manducat et bibit, non diiudicans corpus Domini.* Et nota quod *filii Israel XL annis comederunt manna, donec venirent in terram habitabilem. Hoc cibo aliti sunt, usquequo tangerent fines terre Chanaan,* sicut habetur in Exodo XVI. Hoc est quod habetur Iosue V : *Defecit manna, postquam*

comederunt de fructibus terre, nec usi sunt ultra illo cibo filii Israel, sed comederunt de fructibus presentis anni terre Chanaan. Nota quod Dominus precepit Moysi quod servaretur manna in memoriale signum, sicut habetur Exodi XVI: *Dixit autem Moyses: Iste est sermo quem precepit Dominus: Imple gomor ex eo, et custodiatur in futuras retro generationes, ut noverint panem quo alui vos in solitudine, quando educti estis de terra Egypti. Dixitque Moyses ad Aaron: Sume vas unum et mitte ibi mann quantum potest capere gomor et repone coram Domino ad servandum in generationes vestras, sicut precepit Dominus Moysi. Posuitque illud Aaron in tabernaculo reservandum.*

Quod viri ecclesiastici Dominicum corpus reservant in ecclesiis et oratoriis suis propter tria.

Simili modo ecclesiastici viri Dominicum corpus reservant in ecclesiis et oratoriis suis propter tria. Primo, ut pro infirmis possit haberi ad communicandum eos, cum necesse fuerit.

Secundo, ut exhibeamus ei reverentiam debitam et devotam, ad quam quilibet Christianus tenetur toto tempore vite sue. Qui etiam potest Dei filio dicere cum Tobia IX: *Si me ipsum tradam tibi servum, non ero condignus providentie tue.* Hinc Ys. ait, LXIII: *Miserationum Domini recor|dabor, laudem Domini super omnibus que reddidit nobis Dominus et super multitudinem bonorum domus Israel, que largitus est eis secundum indulgentiam suam et secundum multitudinem miserationum suarum. Et dixi: Verumtamen populus meus est, filii non negantes. Et factus est eis salvator. In omni tribulatione eorum non est tribulatus, et angelus faciei eius salvavit eos. In dilectione sua et in indulgentia sua ipse redemit eos et portavit eos et levavit eos cunctis diebus seculi.* Hinc Damascenus ait: « Euge, o Christe, Dei verbum et sapientia et virtus et Deus omnipotens, quid tibi pro his omnibus inopes nos retribuemus? Tua enim universa, et petis a nobis nichil quam salvari, ipse et hoc tribuens et accipientibus gratiam sciens propter ineffabilem bonitatem. Tibi gratia, qui esse dedisti et bene esse gratificasti, et eos qui ex

Damascenus

hoc ceciderant rursus reducens ad id propter ineffabilem condescensionem ».

Tertio, quia Dominus promisit habitare nobiscum, quod facit in sacramento altaris. Unde ait Iere. VII : *Bonas facite vias vestras et studia vestra, et habitabo vobiscum in loco isto.* Item Mat. ultimo : *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consumationem seculi.* Hinc Salomon ait, II Paralipo. VI : *Ergone credibile est ut habitet Deus cum hominibus super terram ?* Certe credibile est, quia *verbum caro factum est et habitavit in nobis,* Io. I.

Quod propter IIII rationes malefaciunt qui semper expectant ad Dominicum corpus mutandum de piscide, quando a multis communicatur in missa.

Et nota quod aliqui sacriste semper in missa conventuali, quando fratres communicant, volunt mutare hostiam consecratam in piscide et in templo in quo corpus Domini conservatur, et credunt bene facere, sed male faciunt propter IIII. Et primo, quia misse offitium impeditur, et fratres gravantur, et seculares mirantur.

Secundo, quia ipsemet sacrista, si est sacerdos, in una missa privata potest hoc facere cum duobus ceroferariis, etiam non presente conventu.

Tertio, quia aliquando ponit hostias ex eadem fornata cum prima quam removet, quod est dicere : non fecit hostias novas. Et longe melius debet conservari hostia consecrata quam non consecrata, tum quia in pulchriori loco servatur, tum etiam quia in ea Deus est, qui est omnium conservator. Patet hoc per exemplum. In Regina civitate destructa fuit quedam ecclesia in cuius altari corpus Domini pro reliquiis positum fuerat, et ita invenerunt hostiam illam consecratam candidam et pulcram, ac si eadem die facta fuisset. Et tamen CCC annis steterat ibi, sicut dicebat memorialis scriptura. Habui hoc ab ore fratris Peregrini de Bononia, qui interfuit et vidit. Non placet michi quod corpus Domini in altari pro reliquiis includatur, sicut nunquam

Exemplum

placuit quod beatus Benedictus fecit, ponendo super corpus cuiusdam defuncti, et ipsum sub terra sepeliendo cum eo.

Quarto et ultimo, dicimus quod male faciunt, quia Dominus, qui XL annis dederat manna filiis Israel, non precepit quod servaretur in fine, quando debebat deficere, sed prima die qua dedit. Et debebat servari in futuras generationes, et illud manna Dominici corporis erat figura. Quantó ergo magis veritas conservatur, presertim cum de ea scriptum sit : *Veritas Domini manet in eternum* ?

Si autem dixerit sacrista : « Hostie consecrate superabundant aliquando, et ideo oportet nos eas reponere ubi corpus Domini conservatur », ad hoc potest haberi duplex cautela. Prima, quia in missa in qua fratres communicare debent, debet ire acolitus, quando cantatur epistola, per chorum dinumerando fratres qui volunt communicare, et tot subdiaconus hostias super patenam ponere debet. Alia ratio est | quia duo acoliti qui pallam tenent debent esse ultimi qui communicent, et, si hostie consecrate superabundant, sacerdos debet illis dare. Et notandum, sicut dicit magister in Hystoriis, quod « manna » declinatur : « manna -ne » et « manna -tis », sicut « pascha pasce » et « pascha -tis ».

Quod manna multis rebus assimilatur.

Notandum etiam quod manna assimilatur rori et pruine et semini coriandri albo et simile et melli. Que omnia non vacant a misterio et optime adaptari filio Dei possunt. Nam filius Dei fuit ros ille de quo dixit Ysaac filio suo, Gen. XXVII : *In pinguedine terre et in rore celi desuper erit benedictio tua.* Pinguedinem terre vere habuimus, cum *terra nostra*, scilicet Virgo beata, *dedit fructum suum.* Nam *mons Dei mons pinguis.* Rorem habuimus, quando Deus pater vellus madidavit ex rore usque adeo quod Gedeon ex eo concam implevit, postmodum totam terram madefecit ex rore, ut habetur Iudic. VI. Manifestum est quod per terram et vellus intelligitur Virgo beata, iuxta illud : *Descendet sicut pluvia in vellus*, et *terra nostra dedit fructum suum*, quia

Dominus dedit *benignitatem*. De hac terra dictum fuit : *Visitasti terram et inebriasti eam, multiplicasti locupletare eam*. Item per rorem intelligitur filius Dei, quem Ysaias desideravit dicens, Ys. XLV : *Rorate celi desuper, et nubes pluant iustum, aperiatur terra et germinet Salvatorem, et iustitia oriatur simul. Ego Dominus creavi eum*. De isto rore dicit Ysaias Deo patri, XXVI : *Ros lucis ros tuus, et terram gygantium detrahes in ruinam*. Item ipsemet filius Dei dicit, Osee ultimo : *Ero quasi ros, et Israel germinabit quasi lilium*.

Secundo, assimilatur pruine, de qua habetur, Eccli. XLIII : *Gelu sicut salem effundet super terram, et dum flaverit fiet tamquam cacumina tribuli*. In pruina her|be decoquuntur, et filius Dei in tribulationibus totus fuit decoctus. Unde illud : *Factus sum sicut uter in pruina*. Ideo de sanctis innocentibus Augustinus dicit : Augustinus « Qui iure dicuntur martyrum flores, quos in medio frigore infidelitatis exortos velut primas erumpentes Ecclesie gemmas quedam persecutionis pruina decoxit ». Item in Exodo dicitur quod, *cum ros operuisset superfitiem terre, apparuit in solitudine minutum et quasi pilo tunsum in similitudine pruine super terram*. Et de filio Dei dicitur, Ys. LIII : *Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra*.

Tertio, dicitur quod manna *erat album quasi semen coriandri*. Et de filio Dei dicit sponsa in Canticis V : *Dilectus meus candidus et rubicundus, electus ex milibus*.

Quarto, assimilatur simile, qui est flos farine triticee delicatissimus. Et filius Dei flos appellatur, iuxta illud Ys. XI : *Egredietur virga de radice Iesse, et flos de radice eius ascendet*. Iste flos de se ipso dicit, Cant. II : *Ego flos campi*. De isto flore cantatur in prosa que est de planctu Virginis ad crucem :

Flos florum, dux morum,
venie vena,
quam gravis in clavis
est tibi pena.

Bene ergo faciunt sacriste, quando de delicatissima frumenti farina faciunt hostias, quia filius Dei grano frumenti se assimi-

lavit, Io. XII, et quia manna, que fuit figura Dominici corporis, similitudinem simile dicitur habuisse.

Quinto et ultimo, assimilatur melli. Et sapientia increata de se dicit, Eccli. XXIIII: *Spiritus meus super mel dulcis, et hereditas mea super mel et favum.* Item ab Ecclesia de Christo cantatur: *De ore prudentis procedit | mel, dulcedo mellis est lingua eius.* Bene ergo dicitur in Exodo XVI quod manna *erat quasi semen coriandri album, gustusque eius quasi simile cum melle,* ex quibus fit delicatissimus cibus. Unde illud Eze XVI: *Similam et mel et oleum comedisti, et decora facta es vehementer nimis et profecisti in regnum.* Verba Domini sunt ad Ierusalem sive ad animam. Ad hunc cibum manducandum invitamur a Psalmista: *Gustate et videte quoniam suavis est Dominus.* Hinc Apostolus dicit, ad Hebreos VI: *Gustaverunt donum celeste et participes facti sunt Spiritus Sancti, gustaverunt nichilominus bonum Dei verbum virtutesque seculi venturi.* Item de se ipso dicit ipse Dominus ad Augustinum: « Cibus sum grandium, cresce, et manducabis me. Non ego mutabor in te sicut cibus carnis tue, sed tu mutaberis in me». Et revera talis est *mutatio dextere Excelsi,* quando homo, qui prius erat carnalis, totus efficitur spiritualis, quia « gustato spiritu desipit omnis caro ». Augustinus

Et quia manna dulcedini mellis assimilatur, videndum est quid de melle Sapiens dicit, Prover. XXIIII: *Comede, fili mi, mel, quia bonum est, et favum dulcissimum guturi tuo.* Et iterum Prover. XXV: *Mel invenisti, comede quod sufficit tibi, ne forte satiatus evomas illud.* Item Prover. XXV: *Sicut qui mel multum comedit, non est ei bonum, sic qui perscrutator est maiestatis, opprimetur a gloria.* Item mensura istius cibi, scilicet mannatis, erat gomor, sicut Moyses dicit, Exodi XVI: *Hic est sermo quem precepit Dominus: Colligat ex eo unusquisque quantum sufficiat ad vescendum, gomor per singula capita.* Gomor autem decima pars est ephy. Ephy ‖ vero, sicut habetur Ruth II, tres modios capit. Modius vas est, sicut apud nos appellatur sextarius vel mina. Unde Dominus dicit, Luc. VIII: *Nemo autem lucernam accendens operit eam vase.* In Mat. V sic habetur: *Neque accendunt lucernam et ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus*

qui in domo sunt. Modius Parmensis octo sextarios capit, Fera-riensis XX, quia plus habent de frumento. Si igitur talis esset modius Iudeorum, non diceretur Ruth portasse sex modios ordei, quos Booz posuit super eam, sicut habetur Ruth III. De hac materia habetur, Deutero. XXV: *Non habebis in sacculo diversa pondera, maius et minus, nec erit in domo tua modius maior et minor; pondus habebis iustum et verum. Et modius equalis et verus erit tibi, ut multo vivas tempore super terram quam Dominus Deus tuus dederit tibi. Abominatur enim Dominus eum qui facit hec et aversatur omnem iniustitiam.* Sed de hac materia satis sit dictum. Iam nunc ad Fridericum accedamus et de morte dicamus ipsius.

De decem infortuniis Friderici imperatoris condam.

Fridericus secundus imperator condam, quamvis magnus et dives et potens fuerit imperator, tamen multa habuit infortunia, de quibus aliqua sunt dicenda, que sunt hec. Primum eius infortunium fuit quia filius eius Henricus primogenitus, qui post eum imperare debebat, contra voluntatem suam Lombardis adhesit; et ideo ipsum cepit et vinculavit et in carcerem posuit, et tandem mala morte periit. Ideo potuit dicere imperator illud Iob XIX: *Quem maxime diligebam, adversatus est me.*

Secundum eius infortunium fuit quia voluit suppeditare Ecclesiam, ut tam papa quam cardinales ceterique prelati pauperes essent et pedites irent; et hoc non intendebat facere zelo Nota divino, sed | quia non erat bene catholicus; et quia multum erat avarus et cupidus, volebat habere divitias et thesauros Ecclesie sibi et filiis suis; et quia volebat potentiam eorum deprimere, ne contra eum aliquid attemptarent. Et hoc referebat quibusdam secretariis suis, a quibus postea fuit scitum. Ideo dicit Ecclesiasticus XIX: *Amico et inimico noli narrare sensum tuum, et, si est tibi delictum, noli denudare.* Sed non permisit Deus ut suis talia faceret, quia ipse dicit, Zacharie II: *Qui enim tetigerit vos, tanget pupillam oculi mei.*

Tertium eius infortunium fuit quia voluit subiugare Lombardos et non potuit, quia, quando habebat eos ex una parte, perdebat eos ex altera. Obliqui enim sunt valde et lubrici, dum aliud locuntur et aliud agunt, ut si velis anguillam aut murenulam strictis tenere manibus, quantó fortius presseris, tantó citius elabitur.

Quartum eius infortunium fuit quia papa Innocentius quartus deposuit eum ab imperio in pleno concilio Lugdunensi et puplicavit ibi omnes malitias et iniquitates ipsius. Unde illud Prover. XXVI : *Qui operit odium fraudulenter, revelabitur malicia eius in concilio.* Tunc impletum est illud verbum Domini, Ys. XXII : *Expellam te de statione tua et de ministerio tuo deponam te.*

Quintum eius infortunium fuit quia adhuc eo vivente imperium eius alteri datum fuit, scilicet langravio Turingie ; quamvis mors eum de medio tulerit cito, tamen dolorem inde habuit Fridericus quando vidit quod eius imperium alteri tradebatur. Unde illud I Reg. II : *Videbis emulum tuum in templo in universis prosperis Israel, ut deficiant oculi tui et tabescat anima tua.* Item tunc impletum fuit quod Dominus dixerat, Ys. XXII: *In die illa vocabo servum meum Elyachim, filium Elchie, et induam illum tunica tua et cingulo tuo confortabo | eum et potestatem tuam dabo in manus eius.* Verumtamen creditum fuit et dictum quod fecerit eum occidi ; quod bene fecisset, quia malitiosus homo erat. Unde impletum est illud Dan. XI : *Et cessare faciet principem opprobrii sui, et opprobrium eius convertetur in eum. Et convertet faciem suam ad imperium terre sue, et impinget et corruet et non invenietur. Et stabit in loco eius vilissimus et indignus décore regio, et in paucis diebus conteretur, non in furore neque in prelio. Et stabit in loco eius despectus, et non tribuetur ei honor regius.* Exponat et intelligat unusquisque verba supraposita Danielis sicut vult, quia Apostolus dicit : *Unusquisque in suo sensu abundet,* ad Romanos XIIII.

Sextum eius infortunium fuit quando Parma rebellavit sibi et totaliter adhesit Ecclesie, que fuit causa totius ruine ipsius.

Septimum infortunium eius fuit quando Parmenses ceperunt civitatem suam Victoriam, quam fecerat iuxta Parmam, et com-

busserunt et diruerunt et destruxerunt, et foveas repleverunt, ita ut nullum appareret vestigium, iuxta illud Apoc. XVII : Civitas *que fuit et non est.* Item ipsum turpiter fugaverunt cum exercitu suo et multos ex eis occiderunt et multos captivos duxerunt in civitatem suam Parmam, iuxta verbum quod scriptum est, Ys. XIIII : *Erunt capientes eos qui se ceperant et subicient exactores suos.* Item expoliaverunt ipsum et totum habuerunt thesaurum ipsius. Tunc impletum est illud propheticum Abachuch II: *Numquid non repente consurgent qui mordeant te, et suscitabuntur lacerantes te, et eris in rapinam eis? Quia tu spoliasti gentes multas, spoliabunt te omnes qui reliqui fuerint de populis | propter sanguinem hominis et iniquitatem terre civitatis et omnium habitantium in ea.* Item Ys. XXXIII: *Ve qui predaris! Nonne et ipse predaberis? Et qui spernis, nonne et ipse sperneris? Cum consummaveris depredationem depredaberis, cum fatigatus desieris contemnere, contemneris.* Item vox Friderici potest esse illa que habetur Iob XIX: *Spoliavit me gloria mea et abstulit coronam de capite meo.* Quod potest intelligi de papa Innocentio quarto, qui eum deposuit ab imperio, vel de civitate Parmensi, que ad litteram eum spoliavit et coronam ipsius abstulit de capite suo, quam invenit quidam Parmensis in civitate Victorie, cum destrueretur, et portabat eam publice in manu sua, sed Parmenses abstulerunt eam sibi, iuxta verbum quod scriptum est, Gregorius : « Depredari desiderat qui thesaurum publice in via portat ». Hunc hominem vidi et cognovi, et coronam similiter vidi et in manu habui, et erat magni ponderis et magni valoris. Et Parmenses dederunt ei pro corona illa ducentas libras imperialium et unum casamentum iuxta ecclesiam Sancte Christine, quod antiquitus fuerat equorum lavatorium et potatorium. Homo vero ille Curtuspassus dicebatur, eó quod parvus esset. Et sequitur in Iob, ut ab ipso Friderico singulariter conquerendo dirigatur sermo ad Deum vel ad papam Innocentium quartum vel ad ipsam civitatem Parmensem : *Destruxit me undique, et pereo, et quasi avulse arbori abstulit spem meam. Iratus est contra me furor eius, et sic me habuit quasi hostem suum. Simul venerunt latrones eius et fecerunt sibi viam per me et obsederunt in gyro tabernaculum meum.*

Gregorius

Octavum infortunium eius fuit quando principes et barones sui rebellaverunt contra eum, ut Tebaldus Franciscus, qui se inclusit in Cappacio, et postea male periit exoculatus et diversimode afflictus et interfectus ab eo ; et Petrus de Vinea et plures alii, quos longum nominare foret. De quibus potuit dicere imperator illud verbum Iob XIX : *Abominati sunt me condam consiliarii mei, et quem maxime diligebam, adversatus est michi.* Iste, quem maxime dilexit, fuit Petrus de Vinea, quem de nichilo sublimavit, ita ut posset sibi dicere illud verbum quod habetur III Reg. XVI : *Exaltavi te de pulvere.* Prius enim erat pauper homo, et imperator fecit eum dictatorem suum et appellavit eum logothetam, volens ipsum amplius honorare.

De logothéta, quid sit.

Componitur quoque logós cum theta, quod est positio ; et dicitur hic et hec logothéta, qui sermonem facit in populo vel qui edictum imperatoris vel alicuius principis populo nuntiat.

Nonum eius infortunium fuit quando filius eius rex Hencius a Bononiensibus captus fuit ; quod fuit dignum et iustum, quia prelatos ceperat in mari, qui ad concilium ibant Gregorii pape noni. Unde Ys. III : *Ve impio in malum! Retributio enim manuum eius fiet ei.* Tali imprecatur Ecclesiastes VIII : *Non sit bonum impio, nec prolongentur dies eius, sed quasi umbra transeant qui non timent faciem Dei.* Igitur non potuit non esse quin imperator doloris gladium habuerit de filio suo, tali tempore ab hostibus capto. Tunc enim ablata est omnis spes victorie sue.

De magno Pelavicini dominio, et quod unus gallus comedit oculum eius, quando puer erat.

Decimum et ultimum eius infortunium fuit quando audivit quod Ubertus mar|chio Pelavicinus melius habuit dominium Lombardorum, quam ipse unquam habere potuerit, quamvis fu-

erit ex parte sua. Et erat senex et gracilis et debilis et monoculus, quia, quando parvulus iacebat in cunabulis, unus gallus piçavit oculum eius, id est cum rostro de capite pueri extraxit et comedit.

Istis decem infortuniis Frederici imperatoris condam possumus addere adhuc duo, ut duodenarium numerum habeamus. Primum, quia excommunicatus a papa Gregorio nono fuit. Secundum, quia Ecclesia regnum Sicilie ei conabatur auferre. Et hoc sine culpa sua non erat. Cum enim misisset eum Ecclesia ultra mare ad Terram Sanctam recuperandam, pacem cum Saracenis fecit sine Christianorum utilitate. Insuper et nomen Machometti fecit in templo Domini publice de[can]tari, sicut in alia cronica posuimus, ubi descripsimus XII scelera Friderici.

Nota Habuit enim Pelavisinus dominium istarum civitatum in Lombardia, scilicet Brixie, Cremone, Placencie, Terdone, Alexandrie, Papie, Mediolani, Cumis et Laude. Hoc nunquam potuit imperator. Porro de Vercellis et de Novaria et de Bergamo milites et pedites habebat, quando volebat, in expeditione sua, quando volebat exercitum congregare. Similiter Parmenses dabant ei milites et pedites, quando volebat, magis ex timore quam ex amore, cum essent ex parte Ecclesie, et ipse ex alia. Insuper redimebant vexationem suam dando ei annuatim duo milia librarum imperialium. Considerabant enim quod *omnia tempus habent, et suis spatiis transeunt universa sub sole*, Eccle. III, et quod *omni negotio tempus est et oportunitas*, Eccle. VIII. Item Eccli. I : *Usque in tempus sustinebit patiens, et postea redditio iocunditatis*. Hoc est etiam quod Dominus dixit Iudeis, Io. VII : *Tempus meum nondum advenit, tempus autem vestrum semper est paratum*. Sed audi quid dicit : *Cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo*.

Quod Parmenses vindicaverunt se de Pelavisino.

Simili modo fecerunt cum Pelavicino Parmenses, quia, quando habuerunt tempus congruum, ulti sunt de eo et diruerunt palatium quod habebat in Parma in platea Sancti Alexandri, et pala-

tium quod habebat in Soragna ad modum castri, et abstulerunt ei terras et villas quas habebat in episcopatu Parmensi | adhuc viventi, et inde recuperaverunt denarios quos dederant sibi. Unde, primo Machabeorum XII, dicitur: *Videns Ionathas quia tempus eum iuvat*, fecit factum suum. Civis enim Parmensis fuit Pelavicinus, et, quia homo magni cordis fuit et largas expensas facere volebat, pauper homo erat usque adeo quod, si habebat duos scutiferos, quando equitabat, qui sociarent eum in equis macilentis, ut vidi oculis meis, ibat cum illis et magnum reputabat. Quando vero habuit dominium predictarum civitatum, quod habuit XX duobus annis, qualibet die expendebat in curia sua XXV libras imperialium preter panem et vinum.

Quod Pelavicinus fuit homo cupidus dominandi, et quod destruxit consanguineos suos, qui ei dederant Cremone dominium.

Appetitum habuit dominandi super omnes homines. Primo dominatus est in Cremona et destruxit illos de Summo, qui dederunt ei Cremone dominium, et erant ex parte sua et consanguinei sui. Ita pelaverunt eum Cremonenses qui erant ex parte Ecclesie, sicut fecerant Parmenses, et destruxerunt Bussetum fortissimum castrum suum, quod fecerat fieri inter aquas lacunarum in nemore, in confiniis istarum trium civitatum, scilicet Parme, Cremone et Placentie ; et credebat ipse Pelavicinus quod non posset a toto mundo capi. Similiter Placentini destruxerunt eum et depilaverunt, sicut fecerant Parmenses et Cremonenses, ut Scriptura impleretur que dicit, Abachuc II: *Ve ei qui multiplicat non sua. Usquequo et aggravat contra se densum lutum? Numquid non repente consurgent qui mordeant te, et suscitabuntur lacerantes te, et eris in rapinam eis? Quia tu spoliasti gentes multas, spoliabunt te omnes qui reliqui fuerint de populis propter sanguinem hominis et iniquitatem terre | civitatis et omnium habitantium in ea.* Hic multos expulit de Cremona et multos tormentavit et multos occidit ; uxorem suam repudiavit, dominam Bertam, filiam comitis Rainerii de Pisis, eo quod ex ea filios habere non poterat, et

duxit aliam, quam dedit ei Içilinus de Romano, ex qua genuit duos filios et tres pulcherrimas filias, que diu sine maritis fuerunt.

Sed de hac materia satis sit dictum.

De multis decennariis.

De morte Friderici secundi imperatoris condam.

Nota quod X fuerunt plage Egypti, decem onera Ysaie, decem cornua in bestia Apocalipsis XVII. Decem similiter posui infortunia Friderici secundi condam imperatoris depositi, que cum ad memoriam reducebat, implebatur in eo Scriptura que dicit, Prover. XII: *Meror in corde viri humiliabit illum.* Et iterum, Prover. XV: *In merore animi deicitur spiritus.*

Ad tantam igitur devenit tristiciam ob memoriam predictorum, quod cepit graviter infirmari *infirmitate,* de *qua mortuus est, et decidit in lectum et cognovit quia moreretur, quia renovata est in eo tristicia magna, et arbitratus est se mori,* et fecit quod de Antiocho legitur, I Macha. VI: *Vocavit omnes amicos suos et dixit illis: Recessit somnus ab oculis meis, et concidi et corrui corde pre sollicitudine, et dixi in corde meo: In quantam tribulationem deveni et in quos fluctus tristicie, in qua nunc sum, qui iocundus eram et dilectus in potestate mea. Nunc vero reminiscor malorum que feci. Cognovi ergo quia propterea invenerunt me mala ista, et ecce pereo tristicia magna in terra aliena.* In secundo etiam libro Macha. IX de isto || eodem Antiocho habentur quedam, que omnia in Friderico impleta fuerunt. Dicitur enim ibi sic: *Et qui paulo ante sydera celi contingere se arbitrabatur, eum nemo poterat propter intolerantiam fetoris portare. Hinc igitur cepit ex gravi deductus superbia ad agnitionem sui venire, divina admonitus plaga, per momenta singula doloribus suis augmenta capientibus. Et cum ipse iam fetorem suum ferre non posset, ita ait: Iustum est subditum esse Deo et mortalem non paria Deo sentire. Orabat autem hic scelestus Dominum, a quo non esset misericordiam consecuturus.* Et infra, circa finem capituli: *Igitur homicida et blasphemus pessime*

percussus, et ut ipse alios tractaverat, peregre in montibus miserabili obitu vita defunctus est.

Mortuus est autem Fridericus imperator condam anno Domini MCCL in Apulia, in parvula civitate que appellatur Florentinum, que a Nuceria Saracenorum civitate per X miliaria distat ; nec, propter nimium fetorem qui procedebat de corpore eius, potuit portari ad Panormitanam urbem, in qua sunt sepulchra regum Sicilie, et ibi sepeliuntur.

De multiplici causa privationis sepulture Friderici secundi imperatoris condam.

Fuit autem causa privationis sepulture regis istius in sepulcris regum Sicilie multiplex. Prima, impletio Scripturarum. Unde Ys. XIIII : *Quasi cadaver putridum non habebis consortium neque cum eis in sepultura*, scilicet cum regibus Sicilie, qui Panormi sunt tumulati. Exemplum habuisti de Antiocho supra. Ideo dicit Ecclesiastes VI : *Sepulturaque careat; de hoc ego pronuntio quod melior illo sit abortivus. Frustra enim venit et pergit ad te|nebras, et oblivione delebitur nomen eius.* Secunda, quia tantus fetor procedebat ex corpore suo, quod tolerari non poterat, *ita ut de corpore impii vermes scaturirent, ac viventes in doloribus carnes eius effluerent, odore etiam illius ac fetore exercitus gravaretur.* De Antiocho ista dicuntur, II Macha. IX, que omnia ad litteram in Friderico impleta fuerunt. Tertia causa fuit quia filius eius Manfredus, qui appellatus est princeps, mortem ipsius occultabat, volens occupare regnum Sicilie et Apulie, antequam Conradus frater eius de Alemannia veniret ad eum. Hinc fuit quod multi crediderunt eum non esse mortuum, cum vere mortuus esset ; et ex hoc impletum fuit Sibille vaticinium, que dicit : « Sonabit et in populis : ' Vivit ' et ' Non vivit ' », et premittit quod mors eius esset abscondita.

Ubi mortuus sit Federicus imperator condam et quo die.

Mortuus est autem in festo sancte Cecilie virginis, anno Domini MCCL, et in tali festo fuerat coronatus, MCCXX. Aliqui dixerunt quod in festo sancte Lucie ultimum diem clausit. Quod si verum fuit, non vacat a misterio. Beata enim Lucia astanti Syracusano populo dixit : « Annuntio vobis pacem Ecclesie Dei datam, Dioclitiano de regno suo eiecto et Maximiano hodie mortuo ». Simili modo, cum Fridericus obiit, multa mala cessaverunt de mundo, iuxta verbum quod scriptum est, Prover. XXII : *Eice derisorem, et exibit cum eo iurgium, cessabuntque cause et contumelie.* Item Prover. XIIII : *In malitia sua expellitur impius.* Item Ys. XXII : *Expellam te de statione tua et de ministerio tuo deponam te.* Item Ys. XIIII : *Ex quo dormisti, non ascendit qui succidat nos.*

Quod verba Ysaie que dicuntur de destructione Babilonis et de Lucifero possunt adaptari Friderico et filiis eius.

Et | nota quod illa que dicuntur XIIII capitulo Isaie de destructione Babylonis et de Lucifero congrue possunt exponi de Friderico et filiis suis, et specialiter ab illo loco ubi ait : *In die illa, cum requiem dederit tibi Deus a labore tuo et a concussione tua et a servitute dura qua ante servisti, sumes parabolam istam contra regem Babylonis et dices : Quomodo cessavit exactor, quievit tributum ? Contrivit Dominus baculum impiorum, virgam dominantium cedentem populos in indignatione plaga insanabili, subicientem in furore gentes, persequentem crudeliter. Conquievit et siluit omnis terra, gavisa est et exultavit. Abietes quoque letate sunt super te et cedri Libani. Ex quo dormisti, non ascendit qui succidat nos. Infernus subtus conturbatus est in occursum adventus tui, suscitavit tibi gygantes. Omnes principes terre surrexerunt de soliis suis, omnes principes nationum. Universi respondebunt et dicent tibi : Et tu vulneratus es sicut et nos, nostri similis effectus es. Detracta est usque ad inferos superbia tua, concidit cadaver tuum. Subter te*

sternetur tinea, et operimentum tuum erunt vermes. Et infra, postquam de Lucifero aliqua interseruit, subiungit quedam que ad Fridericum et ad filios eius optime spectant. Dicit enim : *Numquid iste est vir qui conturbavit terram, qui concussit regna, qui posuit orbem desertum et urbes eius destruxit, vinctis eius non aperuit carcerem? Omnes reges gentium universi dormierunt in gloria, vir in domo sua. Tu autem proiectus es de sepulchro tuo quasi stirps inutilis, sicut sanie pollutus et obvolutus cum his qui interfecti sunt gladio et descenderunt ad fundamenta laci. Quasi cadaver putridum | non habebis consortium neque cum eis in sepultura. Tu enim terram tuam disperdidisti, tu populum tuum occidisti. Non vocabitur in eternum semen pessimorum. Preparate filios eius occisioni iniquitate patrum eorum. Non consurgent neque hereditabunt terram neque implebunt faciem orbis civitatum. Et consurgam super eos, dicit Dominus exercituum.*

De defectibus imperatoris Friderici, et quod bene fecit Deus extirpando de terra filios eius.

Ad litteram bene fecit Deus de filiis Friderici extirpando et delendo eos, quia hec fuit *generatio prava et exasperans, generatio que non direxit cor suum, et non est creditus cum Deo spiritus eius.* Ideo imprecatur ei David, dicens Deo : *Fructum eorum de terra perdes et semen eorum a filiis hominum, quoniam declinaverunt in te mala, cogitaverunt consilia que non potuerunt stabilire.* Ideo dicit Iob XXVII : *Hec est pars hominis impii apud Deum et hereditas violentorum, quam ab Omnipotente suscipient. Si multiplicati fuerint filii eius, in gladio erunt, et nepotes eius non saturabuntur pane. Qui reliqui fuerint ex eo, sepelientur in interitu, et vidue illius non plorabunt.* De Friderico autem sic dicit Propheta : *Vidi impium superexaltatum et elevatum sicut cedros Libani. Et transivi, et ecce non erat; quesivi eum, et non est inventus locus eius.* Quare? Audi quare : *Finitus est enim pulvis, consumatus est miser, defecit qui conculcabat terram,* Ys. XVI.

Nota quod Fridericus quasi semper dilexit habere discordiam

cum Ecclesia et eam multipliciter impugnavit, que nutrierat eum, defenderat et exaltaverat. De fide Dei nichil habebat. Callidus homo fuit, versutus, avarus, luxuriosus, malitiosus, iracundus.

De bonitatibus Friderici et sufficientiis eius.

Et valens homo fuit interdum, quando voluit bonitates et curialitates suas ostendere, solatiosus, || iocundus, delitiosus, industrius ; legere, scribere et cantare sciebat et cantilenas et cantiones invenire ; pulcher homo et bene formatus, sed medie stature fuit. Vidi enim eum et aliquando dilexi. Nam pro me scripsit fratri Helye, generali ministro Ordinis fratrum Minorum, ut amore sui me redderet patri meo. Item multis linguis et variis loqui sciebat. Et ut breviter me expediam, si bene fuisset catholicus et dilexisset Deum et Ecclesiam et animam suam, paucos habuisset in imperio pares in mundo. Sed quia scriptum est quod *modicum fermentum totam massam corrumpit*, omnes suas bonitates destruxit in eo quod persecutus est Ecclesiam Dei. Quam non fuisset persecutus, si animam suam et Deum dilexisset. Unde illud Eccli. XIIII : *Qui sibi nequam est, cui alii bonus erit ?* Item Iacobi II : *Quicumque autem totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus.* Ideo Ecclesiastes dicit, IX : *Et qui in uno peccaverit, multa bona perdet.* Qualis fuit Fridericus imperator condam, qui peccavit in uno Deo et ideo multa bona perdidit, quia presentia et futura. Ipse viderit, et sibi imputetur, quia *verba oris eius iniquitas et dolus, noluit intelligere, ut bene ageret. Iniquitatem meditatus est in cubili suo, astitit omni vie non bone, malitiam autem non odivit.* Ideo ab imperio depositus fuit et mala morte obiit.

Quod in Friderico Romanum finitur imperium.

« In ipso quoque finietur imperium, quia, et si successores sibi fuerint, imperiali tamen vocabulo ex Romano fastigio pri-

vabuntur ». Verba sunt ista cuiusdam Sibille, ut dicunt. Sed non inveni ea nec in Erithrea nec in Tyburtina. Scripturas aliarum non vidi. Decem enim fuerunt Sibille. Quam verum sit hoc vaticinium, satis patet tam ex parte Ecclesie quam ex parte imperii.

De successoribus Friderici et de successoribus imperii ex parte Ecclesie.

Nam, ex parte imperii, successit Conradus | filius Friderici, legitimus filius ex uxore que filia fuit regis Iohannis. Hic nunquam habuit imperium nec multum potuit prosperari. Huic successit Manfredus frater ipsius et filius Friderici ex alia uxore, que marchionis Lancee neptis fuit, et eam in obitu desponsavit et accepit uxorem. Hic nunquam habuit imperium, sed appellatus est princeps ab his qui patrem dilexerant, et multis annis habuit dominium in Calabria et Sicilia et Apulia post mortem patris et fratris. Huic voluit succedere Conradinus, filius Conradi filii Friderici condam imperatoris, sed a Karulo, fratre regis Francie, fuerunt interfecti tam Manfredus quam Conradinus. Porro, ex parte Ecclesie, isti in imperio successerunt de voluntate pape et cardinalium et prelatorum et electorum, scilicet langravius de Turingia, Guilielmus de Olandia et Rodulfus de Alemannia. Nec aliquis istorum potuit prosperari, ut ad plenam dignitatem imperii perveniret. Quocirca predictum vaticinium verum esse videtur.

De superstitionibus Friderici, que fuerunt VII.

Nunc de superstitionibus Friderici aliquid est dicendum.

Prima eius superstitio fuit quia cuidam notario fecit policem amputari, pro eo quod scripserat nomen suum aliter quam volebat. Volebat enim quod in prima sillaba nominis sui poneret « i », hoc modo : « Fridericus », et ipse scripserat per « e », ponendo secundam vocalem hoc modo : « Fredericus ».

Secunda eius superstitio fuit quia voluit experiri cuiusmodi linguam et loquelam haberent pueri, cum adolevissent, si cum nemine loquerentur. Et ideo precepit baiulis et nutricibus ut lac infantibus darent, ut mammas sugerent, et balnearent et mundificarent eos, sed nullo modo blandirentur eis nec loquerentur. | Volebat enim cognoscere utrum Hebream linguam haberent, que prima fuerat, an Grecam vel Latinam vel Arabicam aut certe linguam parentum suorum ex quibus nati fuissent. Sed laborabat incassum, quia pueri sive infantes moriebantur omnes. Non enim vivere possent sine aplausu et gestu et letitia faciei et blanditiis baiularum et nutricum suarum.

De fesceninis et de Nichola, quem imperator mittebat in Pharum.

Unde « fascenine -narum » dicuntur carmina que mulier dicit movendo cunas, ut sopiat puerum, sine quibus puer male posset dormire et quietem habere.

Tertia eius superstitio fuit quia, cum vidit terram ultramarinam, que fuit terra promissionis, quam Deus totiens commendaverat, appellando eam *terram lacte et melle manantem* et egregiam terrarum omnium, displicuit sibi et dixit quod Deus Iudeorum non viderat terram suam, scilicet Terram Laboris, Calabriam et Siciliam et Apuliam, quia non totiens commendasset terram quam promisit et dedit Iudeis. De quibus etiam dicitur, quod *pro nichilo habuerunt terram desiderabilem*. Ideo dicitur, Eccle. V : *Ne temere quid loquaris, neque cor tuum sit velox ad proferendum sermonem coram Deo. Deus enim in celo, et tu super terram, idcirco sint pauci sermones tui.* Exemplum illius clerici qui protulit verba contra Deum que dicenda non erant, et ideo statim percussit eum fulgur de celo, et cecidit mortuus. Unde illud I Reg. XXVI : *Perfodiam eum lancea in terram semel, et secundo opus non erit.*

Quarta eius superstitio fuit quia quemdam Nicholam contra voluntatem suam pluries misit in fundum Phari, et pluries rediit inde ; et volens penitus veritatem cognoscere, si vere ad fundum

descendisset et inde redisset necne, proiecit cupam | suam auream ubi credebat maius esse profundum. Quam ille, cum descendisset, invenit et attulit sibi, et miratus est imperator. Cum autem iterum vellet eum mittere, dixit sibi : « Nullo modo me mittatis illuc, quia ita turbatum est mare inferius, quod, si me miseritis, nunquam redibo ». Nichilominus misit eum, et nunquam est reversus ad eum, quia periit ibi. Nam in illo fundo maris sunt magni pisces tempore marine tempestatis, et sunt ibi scopuli et naves multe fracte, ut referebat ipse. Iste potuit dicere Friderico quod habetur Ione II : *Proiecisti me in profundum, in corde maris, et flumen circumdedit me. Omnes gurgites tui et fluctus tui super me transierunt.* Item Dominus per Amos IX dicit : *Si celaverint se ab oculis meis in profundo maris, ibi mandabo serpenti, et mordebit eos.* Iste Nichola homo Siculus fuit, et quadam vice offendit graviter et exasperavit matrem, et imprecata est ei mater quod semper habitaret in aquis et raro appareret in terra. Et ita accidit sibi. Ideo dicit Ecclesiasticus III : *Quam male fame est qui relinquit patrem, et est maledictus a Deo qui exasperat matrem.* Item Prover. XXVI : *Sicut avis ad alta transvolans et passer quolibet vadens, sic maledictum frustra prolatum in quempiam superveniet.*

De Pharo, quid sit et ubi sit.

Nota quod Farum, in Sicilia, iuxta Messanam civitatem, est quoddam brachium maris ubi aliquando est magnus discursus, et magni gurgites fiunt ibi, qui naves absorbent et demergunt, iuxta illud Ps. : *Veni in altitudine maris, et tempestas demersit me.* Item in illo Pharo sunt Syrtes et Caribdes et scopuli pregrandes et multa infortunia. Ex alia ripa maris illius est civitas que appellatur Regium, de qua beatus Lucas, qui ‖ cum apostolo Paulo a Iudea Romam tendebat, dicit in Actibus XXVIII : *Inde circumlegentes* (scilicet a Syracusa, que civitas sancte Lucie fuit) *devenimus Regium.* Omnia supradicta cencies audivi et didici a fratribus Messane civitatis, qui mei amici valde fuerunt.

Ego etiam habui in Ordine fratrum Minorum germanum consanguineum fratrem Iacobinum de Cassio ex civitate Parmensi, qui in Messana civitate habitabat et michi hec eadem que diximus referebat.

Quod imperator Fridericus fuit Epycurus.

Porro alias superstitiones et curiositates et maledictiones et incredulitates et perversitates et abusiones habuit similiter Fridericus, de quibus aliquas in alia cronica posui : ut de homine quem vivum includebat in vegete, donec ibi moreretur, volens per hoc demonstrare quod anima totaliter deperiret, quasi diceret illud Ys. XXII : *Ecce gaudium et leticia occidere vitulos et iugulare arietes, comedere carnes et bibere vinum. Comedamus et bibamus, cras enim moriemur.* Erat enim Epycurus, et ideo quicquid poterat invenire in divina Scriptura, per se et per sapientes suos, quod faceret ad ostendendum quod non esset alia vita post mortem, totum inveniebat, ut illud Ps. : *Destrues illos et non edificabis eos.* Et illud : *Sepulchra eorum domus illorum in eternum.* Et item : *Remitte michi, ut refrigerer, priusquam abeam, et amplius non ero.* Item Eccli. * * * : *Nos vita vivimus tantum, post mortem autem non erit tale nomen nostrum.* Item Ps. : *Anima eorum in ipsis defecit.* Ad eamdem materiam pertinet quod dicit Sapiens, Eccle. III : *Unus est interitus hominis et iumentorum, et equa utriusque conditio. Sicut moritur homo, sic et illa moriuntur. Similiter spirant omnia, et nichil habet homo iumento amplius. Cuncta subiacent vanitati et omnia pergunt ad unum locum. De terra facta sunt et in terram pariter revertentur. Quis novit si spiritus filiorum Adam ascendat sursum et si spiritus iumentorum descendat deorsum ? Et | deprehendi nichil esse melius quam letari hominem in opere suo, et hanc esse partem illius. Quis enim eum adducet ut post se futura cognoscat ?*

Quod Salomon multa dixit in persona carnalium hominum, de quibus aliter fuit opinio sua.

Et multa talia, que Salomon in Ecclesiaste in persona carnalium dixit; non tamen ita credidit, quia non dixisset, Eccle. VI: *Quid habet amplius sapiens a stulto, et quid pauper, nisi ut pergat illuc ubi est vita?* Item: *Quodcumque potest facere manus tua, instanter operare, quia nec opus nec ratio nec sapientia nec scientia erunt apud inferos, quo tu properas.* Item: *Omni tempore sint vestimenta tua candida, et oleum de capite tuo non deficiat.* Item: *Deum time et mandata eius observa. Hoc est enim omnis homo,* id est ad hoc factus est omnis homo, scilicet ut Deum timeat. Unde Iere. II: *Scito et vide quia malum et amarum est reliquisse te Dominum Deum tuum, et non esse timorem eius apud te, dicit Dominus Deus exercituum.* Ideo dicit Ecclesiasticus I: *Timor Domini expellit peccatum. Nam qui sine timore est, non poterit iustificari.* Dicit ergo Ecclesiastes XII: *Memento creatoris tui in diebus iuventutis tue, antequam veniat tempus afflictionis et appropinquent anni de quibus dicas: Non michi placent,* et cetera usque ad finem libri, que omnia faciunt ad destructionem credulitatis Friderici et sapientum suorum, qui crediderunt quod non esset alia vita nisi presens, ut liberius carnalitatibus suis et miseriis vacare possent. Ideo fuerunt Epycuri, quibus convenit quod ait Iacobus, V: *Epulati estis super terram et in luxuriis enutristis corda vestra.*

De Epycuro, quid sit, et de Stoico similiter.

Sicut enim Stoyci ponunt felicitatem hominis in sola animi virtute, sic Epycuri in sola corporis voluptate. Unde et vita eorum optime describitur Sapientie II, ubi sic dicitur: *Dixerunt enim* impii *apud se cogitantes non recte: Exiguum et cum tedio | est tempus vite nostre, et non est refrigerium in fine hominis, et non est qui agnitus sit reversus ab inferis. Quia ex nichilo nati sumus et post hec erimus tamquam si non fuerimus. Quoniam fumus et flatus* (vel *afflatus*) *est in naribus nostris et sermo scintille ad commoven-*

dum cor nostrum. Quia extincta cinis erit corpus nostrum, et spiritus diffundetur tamquam mollis aer. Et transiet vita nostra tamquam vestigium nubis et sicut nebula dissolvetur, que effugata est a radiis solis et a calore illius aggravata. Et nomen nostrum oblivionem accipiet per tempus, et nemo memoriam habebit operum nostrorum. Umbre enim transitus est tempus nostrum, et non est reversio finis nostri, quoniam consignata est, et nemo revertetur. Venite ergo, et fruamur bonis que sunt et utamur creatura tamquam in iuventute celeriter. Vino pretioso et unguentis nos impleamus, et non pretereat nos flos temporis. Coronemus nos rosis, antequam marcescant, nullum pratum sit quod non pertranseat luxuria nostra. Nemo vestrum sit exors luxurie nostre. Ubique relinquamus signa letitie, quoniam hec est pars nostra et hec est sors.

De vita carnalium hominum.

Isti tales, sicut dicit Apostolus, I ad Cor. XV, sunt qui dicunt : *Manducemus et bibamus, cras enim moriemur.* Sed audi remedium : *Nolite seduci. Corrumpunt mores bonos colloquia mala. Evigilate iusti et nolite peccare!* Item ad Gala. VI : *Nolite errare, Deus non irridetur. Que enim seminaverit homo, hec et metet. Quoniam qui seminat in carne, de carne metet corruptionem. Qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam eternam.* Hinc Damascenus ait : « Si non est resurrectio mortuorum, beatificemus agriferas, que sine tristitia vitam habent ». Hinc Apostolus ait, I ad Cor. XV : *Si tantum in hac vita sperantes sumus in Christo, miserabiliores sumus omnibus hominibus.* Sed non est ita. Immo sicut alibi dicit, ad Colo. III : *Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Cum autem Christus apparuerit, vita vestra, tunc et vos apparebitis cum ipso in gloria.* Et hoc est quod oramus in prosa dicentes :

Damascenus

Post presentem miseriam,
hoste morte devicta,
gloriosam victoriam,
de qua mira sunt dicta,

summam confer letitiam,
decoris adde gloriam,
o dulcissima vita!

Sexta curiositas et superstitio Friderici, sicut in alia cronica posui, fuit quia optime pavit in quodam prandio duos homines, quorum unum misit ad dormiendum, alium vero ad venandum, et sequenti sero fecit eos exenterari coram se, volens cognoscere quis melius digessisset. Et iudicatum est a medicis quod is qui dormierat digestionem melius celebrasset.

De Michaele Scotho, qui bonus fuit astrologus.

Septima et ultima curiositas eius et superstitio fuit, sicut etiam in alia cronica posui, quia, cum quadam die in quodam palatio existens interrogasset Michaelem Scotum, astrologum suum, quantum distabat a celo, et ille quod visum sibi fuerat respondisset, duxit eum ad alia loca regni quasi sub occasione spatiandi et per plures menses detinuit, precipiens architectis sive fabris lignariis ut salam palatii ita deprimerent, quod nullus posset advertere. Factumque est ita. Cumque post multos dies in eodem palatio cum predicto astrologo consisteret imperator, quasi aliunde incipiens, quesivit ab eo utrum tantum distaret a celo, quantum alia vice iam dixerat. Qui, computata ratione sua, dixit quod aut celum erat elevatum, aut certe terra depressa. Et tunc cognovit imperator quod verus esset astrologus.

Multas alias superstitiones eius audivi et scio, quas subticeo causa brevitatis, et quia tedet me || tot fatuitates eius referre, et quia etiam ad alia dicenda festino.

Quod imperator Fridericus solatiosus homo fuit et convitia sibi illata patienter portabat, ut patet inferius.

Iste imperator truphatorie concionabatur aliquando coram domesticis suis in palatio suo, loquendo sicut faciunt Cremonenses ambaxatores, qui mittebantur ad ipsum a concivibus suis,

quia primo laudat unus alium, multipliciter commendando quomodo est nobilis dominus iste, sapiens, dives et potens. Et post mutuam commendationem dicebant facta sua. Item iste imperator derisiones et solatia et convitia ioculatorum sustinebat et audiebat impune et frequenter dissimulabat se audire. Quod est contra illos qui statim volunt se ulcisci de iniuriis sibi factis. Sed non bene faciunt, cum dicat Scriptura, Eccli. X : *Omnis iniurie proximi ne memineris et nichil agas in operibus iniurie.* Item Prover. XII : *Fatuus statim indicat iram suam; qui autem dissimulat iniuriam, callidus est.* Unde, cum quadam vice esset Cremone post destructionem Victorie civitatis, quam destruxerunt Parmenses, et percuteret manu sua super gibbum cuiusdam ioculatoris ex his qui dicuntur milites curie et diceret : « Domine Dalli, quando aperietur istud scriniolum ? », respondit ei : « Domine, non potest ita de facili aperiri, quia clavem perdidi in Victoria ». Audiens imperator quod iste reducebat ei ad memoriam tristitiam et verecundiam suam, ingemuit et dixit: « *Turbatus sum et non sum locutus* ». Nullam tamen vindictam in eum exercuit, ne esset sibi in posterum *in singultum* quod ex tali persona ultus fuisset. Iste Dallius fuit Ferariensis et notus meus atque amicus. In Parma uxorem accepit et habitavit statim post destructionem Victorie. Uxor eius fuit soror fratris Egidii Budelli, qui fuit frater Minor. Si tale convicium Icilino de Romano dixisset, fecisset | eum exoculari aut certe suspendi. Item, alia vice, truphavit eum atque derisit Villanus de Ferro, cum esset in obsidione Berceti, et patienter portavit. Interrogabat enim imperator quibus nominibus appellarentur mangana et trabucca que ibi erant, et Villanus de Ferro quibusdam nominibus truffatoriis dixit ea vocari, scilicet « sbegna » et « sbegnoinus ». Imperator vero subrisit tantummodo et divertit ab eo.

Ex quibus progenitoribus natus est imperator Fridericus et qualiter.

Nunc videtur dicendum qualiter imperator Fridericus sit natus, id est ex quibus progenitoribus procreatus. Nam pater

eius dictus est imperator sextus Henricus, mater vero regina Constantia, que Sicula fuit et filia Guilielmi regis Sicilie. Cuius originem ut melius cognoscas, oportet te ad superiora redire.

Nam, anno Domini MLXXV, Gregorius VII factus est papa ; hic vocabatur Ildevrandus monachus. Et sedit annis XIII, mensibus I, diebus IIII. Hic apud Sanctam Mariam Maiorem in nocte Natalis Domini captus fuit. Inde et feria sexta rex Henricus primum venit Romam, XII° Kal. Iunii, in mense Maio, die XXI^a^. Et XI anno apostolatus istius Robertus Guiscardus dux Normannorum intravit Romam, mense Maio, die XXVIII^a^. Cumque ibi habitaret, venit imperator Henricus III ad urbem Romam cum Guiberto archiepiscopo Ravennate, volens deponere Gregorium et substituere sibi Guibertum ; populus vero Romanus occasione pape nolebat portas aperire imperatori. Erat enim maledicta persona et semper pugnavit contra Ecclesiam, quamdiu vixit. At imperator bellans fregit menia Urbis.

Isti versus sumuntur ex libro comitisse Mathildis et sunt utiles ad rerum preteritarum notitiam cognoscendam.

Et :

Depopulans Urbem papam statuit ibi turpem ;
in cathedra locat hunc, falso Clemens vocitatur.
Hic est Guibertus fallax, vastator apertus
Ecclesie Christi, merito quem signat abyssi|
bestia, quam vidit dilectus in Apocalipsi.
Regis et illa phalanx Romam totam maculabat.
Pervigil et rector Gregorius ex grege fesso
pollute cathedre multum quoque condolet eque,
sed sperans in Petrum rogitat pugnare Robertum
Normannum quemdam, qui regem depulit extra
Urbem ; qui veluti per stratam damula fugit
Francigenam, montes ultra rediens malus hospes.
Papa suus Clemens, Romanis premia prebens,
raptor terrenam Petri rapit ipse cathedram.
Quamquam se monstret quod sit quasi pastor in Urbe,

ipsi nulla tamen pars in celi manet arce.
Hic heresis limes mundum seduxit inique,
iussa Dei sprevit, sanctorum verba neglexit,
prevaricat leges, divinas destruit edes,
persequitur dignum dominum papamque magistrum,
qui monitis sacris plenus manet in Lateranis.
Illic consistens spermologus optimus iste
actibus et verbis exprobrat scisma Guiberti,
perpetuo damnans anathemate scismata tanta.
Nascitur hinc cunctis ingens tribulatio iustis.
Mucronem regis pia pars quam maxime sentit.
Sedibus expulsi sunt pontifices quoque multi,
flagris afflicti, vinclis in carcere stricti.
Rex et Guibertus faciunt iuvenescere tempus
Neronis prisci, qui precepit crucifigi
Petrum, cervicem Pauli gladio ferit idem
et proprie ventrem perscindere matris ab ense
fecit, ut inspiceret, requievit ubi malus ipse.
Sic proprie matris palmas calcaribus acris
transfodit missus Sathane, Guibertus iniquus.
Nullum quippe virum timuit nisi Nero magistrum,
venis incisis in aqua vitam tulit ipsi.
Hi duo prescripti, fidei fere nomen obliti,
perdere nituntur doctorem denique summum.
Symon eis doctor magus extat et hyspidus auctor.
Ignorant forsan quod, dum fortuna reportat
iniustos sursum, ruituros esse deorsum
quandoque plus ipsos, ideo patitur Deus illos.

Item :

Pugna fuit, donec potuit sevire Guibertus,
perfidie dux, Ecclesie vastator apertus.|

Hic per XX tres annos denique Christi
Ecclesiam nisu toto turbarat iniquus.
Dum potuit multos animos seducere stultos
destitit infelix nunquam ; nunc corpora ledit.
Illius magnus mundus iam despicit actus.
Ecclesie cuncte, Petre, iam prebe, promocunde,
iste senex ut hebes homines sinat esse fideles.

Post annos binos Urbanus erat quod ab isto
seclo portatus celique choro sociatus,
iste dolore gravi tactus Guibertus inanis
mortuus est, secum portans anathema per evum.
Propterea celi populus pariterque fidelis
exultentque boni, periit quia perdicionis
filius; ut surgat similis, non det Deus unquam!

Amen.

De obitu imperatoris Henrici tertii.

Dictus iam dudum rex quo sit fine solutus,
scilicet Henricus, volo mundi discat amicus;
cum scierit, noscat faciendum quid sibi constat.
Rex supra fatus vivens erat illaqueatus
actibus in pravis, semel at se dissimulavit
converti, pleno quod fecit corde veneno.
Scismaticos semper coluit tenuitque libenter.
Hinc exardescens minor eius filius enses
elevat adversum genitorem, tollere regnum
querit ei, duram secum committere pugnam
non piguit campi, quem bellando superavit.
Mesticia multa per totum tempus abundans,
undique confossus, quassatus et undique tortus,
mortem non sperans; demum tamen ipsa catena
mortis eum strinxit, rapuit de corpore tristi;
Augusti quarto defungitur Idus, in anno
Christi milleno centeno denique quinto.
Ad templum Spire dormit, quod struxerat idem.

Quod papa Gregorius VII amicus fuit comitisse Mathildis et intimus eius devotus.

Porro papa Gregorius septimus amicus fuit comitisse Matildis et veniebat ab urbe Roma ad arcem Canusinam et morabatur

cum ea aliquando tribus mensibus et plus, quantum volebat, pro utilitate Ecclesie ; et sanctus homo erat, et ipsa sanctissima domina et Deo devota.

Quod comitissa Mathildis iuvabat Romanam Ecclesiam cum thesauro et militibus suis contra imperatorem pugnando.

Et iuvabat Ecclesiam Romanam cum the‖sauro et militibus suis pugnando cum predicto imperatore Henrico tertio, consobrino suo, qui Guibertum archiepiscopum Ravennatem fecerat antipapam Clementem, sed potius impium et dementem. Et toto tempore vite sue ipsi ambo impugnaverunt Ecclesiam et multas animas abstulerunt Deo et secum ad partem diaboli deduxerunt. Et mortuus est quilibet eorum in opprobrio et *in amaritudine anime* sue. Nam Guibertus rediit Ravennam et recepit dominium et nomen quod prius habebat, ita ut impleretur in eo verbum quod dicit Dominus per prophetam, Abdie I : *Superbia cordis tui extulit te habitantem in scissuris petrarum, exaltantem solium tuum. Qui dicis in corde tuo: Quis detrahet me in terram ? Si exaltatus fueris ut aquila, et si inter sydera posueris nidum tuum, inde detraham te, dicit Dominus.* Et in Guiberto fecit Dominus ita. Ideo dicit Ieremias in Trenis II : *Fecit Dominus que cogitavit, complevit sermonem suum, quem preceperat a diebus antiquis.* Item Iob XX : *Hoc scio a principio, ex quo positus est homo super terram, quod laus impiorum brevis sit et gaudium ypocrite ad instar puncti. Si ascenderit usque in celum superbia eius, et caput eius nubes tetigerit, quasi sterquilinium in fine perdetur, et qui eum viderant dicent: Ubi est ? Velut somnium avolans non invenietur, transiet sicut visio nocturna. Oculus qui eum viderat non videbit, nec ultra intuebitur eum locus eius.* Item pro illo maledicto imperatore Henrico tertio, qui vere membrum diaboli fuit, sic habes, Ys. XIIII : *Iuravit Dominus exercituum dicens: Si non, ut putavi, ita erit, et quomodo mente tracta|vi, sic eveniet, ut conteram Assyrium in terra mea et in montibus meis conculcem eum. Et auferetur ab eis iugum eius, et onus illius ab humero eorum tolletur.* Hec omnia

supradicta in antipapa Guiberto, qui dictus est Clemens, nec non et in Henrico tertio impleta fuerunt ; et Ecclesia, Domino concedente, processu temporis pacem habuit valde plenam.

De Roberto Guischardo, qui sibi promeruit regnum Sicilie, Calabrie, Apulie et Terre Laboris, [et quod] pro Ecclesia pugnavit fideliter.

Igitur, quia Robertus Guischardus iuvit papam Gregorium septimum tempore necessitatis expellendo imperatorem ex Urbe, rependit ei beneficium istud pro servitio sibi facto : dedit ei in feudum terram Sicilie et Apulie, que Romane Ecclesie erat, ita dumtaxat quod liberaret eam a dominio Grecorum et Saracenorum, qui olim habitabant in ea. Ivit igitur quasi explorator, ut videret habitatores illarum terrarum. Et reversus congregavit exercitum et duos fratres quos habebat et consiliarios suos et dixit eis : « Sapiens in Proverbiis dicit, XI : *Ubi non est gubernator, populus corruet; salus autem ubi multa consilia.* Et iterum Prover. XV : *Dissipantur cogitationes ubi non est consilium; ubi vero sunt plures consiliarii, confirmantur.*

Hic ponuntur auctoritates sacre Scripture, que utiles sunt ad prelia ordinanda.

Et iterum Prover. XX : *Cogitationes consiliis roborantur, et gubernaculis tractanda sunt prelia.* Et iterum Prover. XXI : *Civitatem fortium ascendit sapiens et destruxit robur fidutie eius.* Et iterum in eodem : *Equus paratus ad diem belli, Dominus autem salutem tribuet.* Et iterum Prover. XXIIII : *Vir sapiens fortis est, et vir doctus robustus et validus, quia cum dispositione initur bellum, et erit salus ubi multa consilia sunt.* Item Prover. XIX : *Multe cogitationes in corde viri, voluntas autem Domini permanebit.* Ideo Dominus dicit, Ys. XLVI : *Consilium meum stabit et omnis | voluntas mea fiet* ». Et dixit Robertus suis : « Omnia supradicta necessaria sunt homini volenti exercitum ducere et cum ho-

stibus bellum committere, que, Domino concedente, in nostro exercitu erunt omnia. Terra Apulie et Sicilie concessa est nobis a papa, et vidi ibi homines habentes pedes ligneos, et locuntur in gutture. *Surgite et ascendamus ad eos! Vidimus enim terram valde opulentam et uberem. Nolite negligere! Nolite cessare! Eamus et possideamus eam. Nullus erit labor. Intrabimus ad securos in regionem latissimam. Tradetque nobis Dominus locum in quo nullius rei est penuria, eorum que gignuntur in terra* », Iudicum XVIII. Nota quod Robertus appellavit pedes ligneos patitos, id est çopellos, quibus utebantur illi Siculi et Apuli. Erant enim homines caccarelli et merdaçoli parvique valoris. In gutture dixit eos loqui, quia, quando volunt dicere : « Quid vis ? », dicunt : « Ke boli ? ». Reputavit igitur eos *homines* viles et *inhermes et sine virtute et sine peritia artis pugne*, Iudith V. Erant enim tres germani fratres : primus Robertus, secundus Guiscardus, tertius Ambrosius monachus. Cui alii duo dixerunt : « Tu pugnabis cum ferula tua » (id est : tuis orationibus nos iuvabis). « Nos vero duo cum armis pugnabimus et Domino concedente cito subiugabimus eos ». Et factum fuit ita. Audiens hoc imperator Grecorum, et timens ne Robertus vellet Constantinopolim ire et omnes Grecos occidere, fecit aquas alicubi veneno infici coram eo ; et mortuus est Robertus, et remansit frater eius Guiscardus, ex quo in Sicilia reges propagati fuerunt.

De regina Constantia, que fuit mater imperatoris Friderici secundi.

Natus est ergo ex Guischardo rex Sicilie Guilielmus, ex quo secundus Guilielmus rex natus est, qui habuit plures filios et unam filiam, | que Constantia dicta fuit. Hic in obitu suo precepit filiis suis, nescio quo spiritu, ne Constantiam maritarent. Qui, inhibitionem patris servantes, tenuerunt eam secum usque ad XXX etatis sue annum. Ipsa vero perversa mulier erat et turbabat uxores fratrum suorum et totam familiam. Considerantes itaque quod verum dixit Sapiens, cum dixit, Prover. XXV : *Melius est sedere in angulo domatis quam cum muliere litigiosa et*

in domo communi, et iterum, Eccli. XXV : *Commorari leoni et draconi placebit quam habitare cum muliere nequam*, et iterum, Prover. XXVII : *Tecta perstillantia in die frigoris et litigiosa mulier comparantur. Qui retinet eam, quasi qui ventum teneat et oleum dextere sue evocet*, dixerunt : « Maritemus sororem nostram et separemus eam procul a nobis ». Et dederunt eam in uxorem regi Henrico, qui fuit imperator Henricus sextus, filius primi et magni Friderici ; que in Marchia Anconitana, in civitate Esii, peperit ei filium Fridericum secundum, de quo dictum fuit quod fuit filius cuiusdam beccarii, quem regina Constantia supposuit sibi, simulans se eum peperisse. Ideo dixit Merlinus quod secundus Fridericus « insperati et mirabilis ortus » esset futurus, vel quia mater iam multos annos habebat, vel certe quia filius fuit supposititivus et fraudulenter acquisitus.

Porro imperator Henricus invasit Siciliam et Apuliam occasione uxoris, totumque regnum occupavit provinciarum illarum. Et rediens in Alemanniam audivit quod regnicoli, scilicet Siculi et Apuli, proditores existerent. Quocirca, reversus denuo, asportavit inde thesaurum et maiores destruxit. ‖ Quapropter irata et turbata contra virum regina Constantia cepit cum suis defendere regnum. Et fuit discordia et guerra maxima inter eos, ita ut sapientes et litterati dicerent : « Isti non sunt *vir et mulier bene sibi consentientes*, secundum doctrinam Ecclesiastici XXV ». Ioculatores vero dicebant : « Si quis modo diceret regi scaccum, regina non defenderet eum ». Igitur imperator Henricus finaliter totum regnum occupavit et maiores destruxit et secundum morem imperatorum Theutonicorum multipliciter Ecclesiam impugnavit. Post hec ultimum diem clausit, et remansit Fridericus secundus, pupillus eius, in manu Ecclesie, quem nutrivit et exaltavit, sperans quod melior patre foret. Sed qualis pater talis filius, et etiam longe deterior fuit inventus.

Dicta Merlini de primo Friderico et secundo.

Dicta Merlini de primo Friderico et secundo :

Primus Fridericus in pilis agnus, in villis leo. Erit depopulator urbium. In isto proposito terminabit inter corvum et cornicem. Vivet in H[enrico], qui occidet in portis Melatii. Secundus autem Fridericus insperati et mirabilis ortus, inter capras agnus laniandus, non absorbendus ab eis. Tumescet lectus eius et fructificabit in proximis Maurorum et respirabit in eis. Deinde sanguine suo involvetur, non tamen diu intingetur, verumtamen [ni]dificabit in ipso. Tertio tamen nido exaltabitur, qui precedentes vorabit. Erit leo rugiens inter suos. Multum confidet in prudentia sua. Disperget filios Ceylan. Romam disgregabit et minuet. Spiritum tenebit in Ierosolimis. In XXXII annis corruet. Vivet in prosperitate sua LXXII annis, et bis quinquagenarius lene tractabitur. Romam torvo oculo respiciet. Viscera sua extra se | videbit. In tempore suo mare sanguine sancto rutilabit. Et venient comunes adversarii usque ad Parthonopem. Deinde collecto per eum ab aquilone presidio effusionem sparsi sanguinis vindicabit. Et veh illis qui ad vasa non poterunt habere recursum ! Et postquam decimo et octavo ab anno crismatis erit, monarchiam in oculis invidorum tenebit ; et in exitu suo frustrabuntur in eo qui maledixerint sibi.

Explicit.

Quod imperator Henricus VI amicus fuit abbatis Ioachym.

Nota quod Henricus sextus, qui fuit imperator, amicus fuit abbatis Ioachym de Ordine Floris. Ad quem etiam scripsit Lecturam Ysaie super oneribus, ipso petente, nec non et Lecturam Ieremie, ipso mandante, « volente scire misteria Danielis tam de statua quam de arbore et securi et lapide et successione futura ». Scripsit etiam sibi Expositionem Sybille et Merlini, anno Domini currente MCXCVI.

Finalis conclusio Ieremie prophete:

Ecce, Cesar, virgam furoris Domini! Sufficienter est Ieremias explicitus, qui in replicandis afflictionibus seculi ubique cernitur impeditus. Utinam et tu non sis expers divine formidinis, cum ad radicem imperialis arboris ponenda sit evangelica iam securis.

Dicta Michaelis Scoti de futuris eventibus quarumdam civitatum Lombardie, Tuscie et Romagnole.

Futura presagia Lombardie, Tuscie, Romagnole et aliarum partium per magistrum Michaelem Scotum declarata:

Regis vexilla timens fugiens velamine Brixa
et suos non poterit filios propriosque tueri
Brixia stans fortis secundo certamine regis.
Post Mediolani sternentur menia griphi.
Mediolanum territum cruore fervido necis
resuscitabit viso cruore mortis.
In numeris errantes erant atque silvestres.
Deinde Vercelle venient, Novaria, Laudum.|
Affuerint dies quod egra Papia erit.
Vastata curabitur, mesta dolore flendo
munera que meruit, diu parata vicinis.
Pavida mandatis parebit Placentia regis,
oppressa resiliet, passa damnosa strage.
Cum fuerit unita, in firmitate manebit.
Placentia patebit grave pondus sanguine mixtum.
Parma parens viret totisque frondibus uret,
serpens in obliquo, tumida exitque draconi.
Parma regi parens tumida percutiet illum,
vipera draconem, florumque virescet amenum.
Tu ipsa, Cremona, patieris flamme dolorem
in fine, predico, conscia tanti mali.
Et Regii partes insimul mala verba tenebunt.
Padue magnatum plorabunt filii necem
duram et horrendam, data catuloque Verone.
Marchia succumbet gravi servitute coacta

ob viam Antenoris, quamque secuti erunt.
Languida resurget catulo moriente Verona.
Mantua, ve tibi, tanto dolore plena!
Cur ne vacillas? Nam tui pars ruet.
Ferraria fallax, fides falsa nil tibi prodest
subire te cunctis, cum tua facta ruent,
peregre missura quos tua mala parant.
Faventia iniet tecum videns tentoria pacem,
corruet in pestem ducto velamine pacis.
Bononia renuens ipsam vastabitur agmine circa,
sed dabit immensum purgato crimine censum.
Mutina fremescet sibi certando sub lima,
que, dico, tepescet, tandem trahetur ad ima.
Pergami deorsum excelsa menia cadent,
rursus et amaris ascendet stimulus arcem.
Trivisii partes afferent non signa salutis,
gaudia fugantes, vexilla prebendo ruine.
Roma diu titubans, longis erroribus acta,
corruet et mundi desinet esse caput.
Fata monent, stelleque docent aviumque volatus
quod Fridericus malleus orbis erit.
Vivet draco magnus cum immenso turbine mundi.
Fata silent, stelleque tacent aviumque volatus
quod Petri navis desinet esse caput.
Reviviscet mater, malleabit caput draconis. |
Non diu stolida florebit Florentia florum,
corruet in fetidum, dissimulando vivet.
Venecia aperiet venas, percutiet undique regnum.
Infra millenos ducenos sexque decenos
erunt sedata immensa turbina mundi.
Morietur gripho, aufugient undique penne.

Quam vera fuerint ista que continentur in suprapositis versibus, multi potuerunt videre. Nam et ego vidi et intellexi singula, *et mens mea contemplata est multa sapienter, et didici* et scio quod vera fuerunt, exceptis paucis, videlicet quod Fridericus malleus orbis generaliter non fuit, quamvis multa mala fecerit. Nec navis Petri cessavit quin semper caput fuerit, nisi forte ad tempus quando propter discordiam cardinalium vacavit pa-

patus. Porro tertium, quod non apparet usquequaque verum, est quod in mille ducentis LX annis completis a Christo non sunt omnino sedata immensa turbina mundi, quin sint multe guerre et discordie et maledictiones adhuc in diversis partibus mundi. Verumtamen in illo millesimo CCLX anno inchoavit et facta est verberatorum devotio, et homines adinvicem pacem faciebant et guerras dimittebant et multa bona fiebant, ut vidi oculis meis.

De his qui in Lombardia et Romagnola dominium habuerunt, tam ex parte Ecclesie quam ex parte imperii.

Nunc superest ut dicamus de his qui in Lombardia et in Romagnola dominium habuerunt. In Pede Montis marchio Montis Ferrati. In Vercellis Petrus Becherius. In Mediolano Napolionus de Turre et dominus Caxonus, filius suus. In Alexandria dominus Lançaveljja. In Placentia Ubertus Iniquitatis. In Parma, ex parte Ecclesie, dominus Bernardus Rolandi Rubei, cognatus pape Innocencii quarti (habuit enim sororem ipsius pape in uxorem), et fuit pulcher princeps. Ex parte imperii, dominus Bertholus Tavernerii. ‖ Processu vero temporis dominatus est in Parma dominus Ghibertus de Gente, civis Parme, multis annis, et etiam Regium habuit sub suo dominio. In Regio, ex parte Ecclesie, dominus Hugo de Robertis; ex parte imperii, dominus Guido de Sesso et rex Hencius, filius Friderici. In Mutina dominus Iacobinus Rangónus et Manfredus de Saxolo sive de Rosa, nepos suus, ex parte Ecclesie; ex parte vero imperii, illi de Pio, ut dominus Lanfrancus et dominus Ghirardinus. In Cremona dominus Ubertus marchio Pelavicinus et Bosus de Dovaria multis annis dominium habuerunt, et multos expulerunt et multos deleverunt; et guerra erat valida, et multa fecerunt aliis, et multa mala habuerunt postea etiam ipsi. In Mantua dominus Pinamons, civis Mantue, cuius dominium valde longum et durum fuit annis multis. In Ferraria dominus Salinguerra; post quem Aço marchio Hestensis; post quem Opiço filius Rainaldi filii predicti Açonis, qui mortuus est in Apulia in carcere obses impe-

ratoris. Fuit ergo iste Opiço filius [cuiusdam Neapulitane] et Rainaldi fi[lii Açonis predicti], et portatus fuit parvulus de Apulia, ut vidi oculis meis. [Qui Oppiço fuit vir magni cordis, non tamen bonus, quia multa mala fecit]; et illos de Fontana expulit de Ferraria, qui eum sublimaverant, et Ferariensibus ultra modum longum et durum fecit dominium annis multis. Et civitas Ferarie erat terra Ecclesie, ut audivi ab ore pape Innocentii quarti, cum Ferarie populo predicaret. Et quia antiquitus marchiones Hestenses fuerunt | amici Romane Ecclesie, ideo Ecclesia ex quadam amicicia sustinet eos et patitur quod sint ibi, in Feraria scilicet.

In Trivisio dominatus est Albricus de Romano multis annis, cuius crudele et durum fuit dominium, ut cognoverunt qui experti sunt illud. Hic vere membrum fuit diaboli et filius iniquitatis, sed mala morte periit cum uxore et filiis et filiabus. Extrahebant enim qui interfecerunt eos tibias et brachia filiorum puerorum de corpore eorum, cum adhuc vivi essent, parentibus videntibus, et cum eis percutiebant os patris et matris; postmodum ligaverunt uxorem et filias ad palos et combusserunt eas. Et erant nubiles et pulcherrime virgines de mundo nec erant culpabiles; et non pepercerunt innocentie et pulcritudini earum propter odium patris et matris. Terribiliter enim et horribiliter leserant et afflixerant Trivisinos. Unde et veniebant ad Albricum cum tenacibus et extrahebant de corpore eius, cum adhuc viveret, in platea quilibet unum bolum, et sic destruxerunt corpus eius ludibriis et opprobriis et gravibus tormentis. Nam interfecerat isti consanguineum, illi fratrem, illi patrem, illi filium. Et usque adeo graves ponebat collectas et mulctam terre ita frequenter, quod oportebat eos domos destruere; et parietes et assides et scrinia et vegetes et dolia ponebant in navibus et mittebant Ferariam ad vendendum, ut haberent denarios ad solvendum et se redimendum. Vidi ista oculis meis. Et simulabat se cum Icilino de Romano, fratre suo germano, habere guerram, ut securius ista mala facere posset, et non parcebat in cede | civibus et subditis suis. Ideo dicit Sapiens, Prover. XXVIII: *Leo rugiens et ursus esuriens, princeps impius super populum pauperem.* Et iterum:

Dux indigens prudentia multos opprimet per calumniam. Quod bene patuit in homine isto.

Narratur hic horribilis historia et compassione digna.

Nam XXV de maioribus Trivisii fecit una die suspendi, et non offenderant nec leserant eum in aliquo ; sed quia timebat ne forte possent eum ledere et sibi nocere, ideo removit eos a facie sua ita turpiter suspendendo. Et XXX nobiles mulieres, matres istorum, uxores, filias et sorores, fecit venire, ut viderent suspendendos, et ipsi eas ; quibus voluit nasum precidere, sed benefitio cuiusdam, quem appellabat filium suum spurium, sed non erat, fuit dimissum. Verumtamen usque ad mammillas fuerunt vestes earum precise, ita quod totum corpus cuiuslibet earum nudum erat, et viderunt eas qui suspendendi erant. Et ita iuxta terram fuerunt suspensi, quod iste mulieres cogebantur per tibias eorum transire, et illi cum tibiis et pedibus vultum earum percutiebant, dum moriebantur in amaritudine animarum suarum ; et iste in angustia et dolore vivebant, dum talia ludibria sustinerent. Nam erat hoc videre miseria et crudelitas maxima, que nunquam fuit audita. Post hec fecit eas poni ultra fluvium qui dicitur Sila vel Siler, ut irent quo vellent. Et fecerunt sibi coopertoria de modico indumento quod habebant circa mammillas, et operuerunt sibi membra genitalia, id est pudenda, et ambulaverunt tota die illa per XV miliaria per terram incultam, per spinas et tribulos et urticas et lappas et paliuros et cardetos, et nudis pedibus incedebant et nudo | toto corpore, et a muscis mordebantur ; et flendo ibant, quia causam flendi habebant, nec habebant quid manducarent :

Ha, quanta miseria,
o Deus, considera !
Tuum est succurrere,
tuum est occurrere !
Vide tribulatas,
tibi reservatas,
tibi derelictas !

Monstratur exemplis quod «necesse est» ibi «divinum adesse auxilium, ubi cessat humanum».

Nam «necesse est» ibi «divinum adesse auxilium, ubi cessat humanum». Patuit hoc in Susanna, que, cum duceretur ad mortem, divino adiutorio contra spem omnium liberata evasit. Idem in adultera, que erat lapidanda. Patuit etiam hoc ipsum in Ysaia, cui, cum serra lignea secaretur et vehementer sitiret et carnifices nollent ei aquam dare bibere quam petierat, dedit aquam Dominus de sublimi, que influit in os eius.

Sed veniamus ad rem et hystoriam prosequamur. Pervenerunt illa die ad lacunas maris Venetici tarda iam hora, et ecce subito viderunt piscatorem solum in navicula sua, quem vocaverunt, ut veniret ad se. Ille, vero, credens que videbat esse illusiones demonum seu fantasmata aut certe monstra marina, horribiliter timuit. Sed inspiratus a Deo et propter earum instantiam venit ad eas. Cui cum totam hystoriam suam et omnia infortunia sua retulissent, dixit eis: «Compatior vobis multum nec derelinquam vos, quousque Deus bene faciat vobis. Sed quia navicula adeo parva est, quod non patitur nisi unam, portabo vos singulariter, quousque omnes transferam et ponam vos in saldivo, ubi terra solida est, ne, si hac nocte hic essetis, devorarent vos lupi. Cras autem, antequam dilucesscat, acquiram navem maiorem et portabo vos et ponam in ecclesia Sancti Marchi, ubi spero quod bene faciet vobis ‖ Deus». Quid plura? Igitur, postquam omnes transtulit preter unam, illam ultimam ad domum suam piscatoriam duxit et optime pavit et benigne, curialiter et humane et caritative et honeste tractavit. Altera vero die quod promiserat sollicite adimplevit. Cum autem duxisset eas ad ecclesiam Sancti Marci, accessit ad cardinalem Romane curie dominum Octavianum, legatum in Lombardia, qui illis diebus Venetiis erat, et retulit ei totam historiam dominarum istarum et omnia infortunia que acciderant eis, et ubinam essent aperuit. Audiens hec cardinalis sine mora venit ad eas et dedit eis comedere. Et misit per totam civitatem dicendo quod celeriter atque festine et sine aliqua mora omnes venirent ad ipsum ad ecclesiam Sancti Marci,

tam viri quam mulieres, tam parvi quam magni, *iuvenes et virgines, senes cum iunioribus*, quoniam talia diceret eis, que nunquam audiverant, et talia ostenderet eis, que nunquam viderant. Quid plura ? Dicto cicius, congregata est tota civitas Venetorum ad eum in platea ecclesie Sancti Marci, et audiverunt ab eo totam historiam suprascriptam. Quam cum recitasset, fecit venire dominas illas ita dehonestatas et nudas, sicut ille maledictus Albricus dehonestari fecerat. Hoc ideo fecit cardinalis, ut magis provocaret Venetos contra illum et magis induceret ad miserendum istis. Cum autem audivissent Veneti omnem historiam supradictam et dominas ita nudatas conspexissent, elevata voce clamaverunt dicentes : « Moriatur, moriatur maledictus ille et vivus ardeat cum uxore, et tota eius proge|nies de hoc seculo extirpetur ! ». Tunc cardinalis dixit : « Scriptura divina concordat vobiscum, que taliter homini impio imprecatur, Ecclesiastes VIII : *Non sit bonum impio, nec prolongentur dies eius, sed sicut umbra transeant qui non timent faciem Dei.* Hec est *generatio prava et exasperans, generatio que non direxit cor suum, nec creditus est cum Deo spiritus eius.* Hec est *generatio que pro dentibus gladios habet et commandit molaribus suis, ut comedat inopes de terra et pauperes ex hominibus. Non sit illi adiutor, nec sit qui misereatur pupillis eius. Fiant nati eius in interitum, in generatione una deleatur nomen eius. In memoriam redeat iniquitas patrum eius in conspectu Domini, et peccatum matris eius non deleatur. Fiant contra Dominum semper, et dispereat de terra memoria eorum, pro eo quod non est recordatus facere misericordiam.* Item Iob XVIII : *Memoria illius pereat de terra, et non celebretur nomen eius in plateis. Expellet eum de luce in tenebras et de orbe transferet eum. Non erit semen eius neque progenies in populo suo, nec ulle reliquie in regionibus eius. Deleantur de libro viventium et cum iustis non scribantur* ». Tunc clamaverunt omnes dicentes : « Fiat, fiat ! ». Post hec, de voluntate totius civitatis, tam virorum quam mulierum, predicavit crucem contra maledictum Albricum, et quicumque eam assumeret et iret vel mitteret loco sui aliquem suis expensis ad destruendum eum, plenariam indulgentiam omnium peccatorum suorum haberet. Quam, auctoritate

omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius, nec non et legatione qua ab apostolica sede fungebatur, indulgentiam datam omnibus pleniter confirmavit. Animati sunt igitur omnes et crucesignati, *a parvo usque ad maximum, a viro usque ad mulierem*, propter predicationem cardinalis, qui erat talis persona et tanto offitio fungebatur, et propter maledicti hominis illius malitiam, | et propter suspensionem illorum nobilium quam iniuste fecerat, et propter istas dominas quas turpiter dehonestatas cernebant, insuper etiam propter indulgentiam quam tam plenam habebant. Induxerat etiam cardinalis, qui et legatus, ipsos ad faciendum hoc opus, ponendo exemplum uxoris levite de cuius nece atque ludibrio sive abusu de voluntate divina Iudaicus populus iustitiam et vindictam tam severam exercuit, ut quasi una tribus deleretur ex eis.

Iverunt igitur unanimiter contra eum et multa mala intulerunt ei, sed non penitus deleverunt. Verumtamen usque ad breve tempus post illam crucis signationem cum tota sua progenie penitus est deletus et habuit ludibria et tormenta et infortunia supradicta, quibus omnibus fuit dignus. Nam, quadam die, quia perdiderat accipitrem suum, cum esset sub divo, extraxit sibi bracas et culum ostendit Deo in signum opprobrii et convitii atque derisionis, credens se ex hoc de Deo ulcisci. Cum autem fuit domi, ivit et caccavit super altare, in eo loco proprie ubi consecratur Dominicum corpus. Uxor vero sua nobiles dominas et matronas appellabat putanas et meretrices; *nec corripiebat* eam *aliquando* vir *suus dicens: Quare hoc fecisti?*, quin potius de securitate viri sui talia faciebat. Ideo merito propter predicta de eis ulti sunt Trivisini, ut impleretur etiam verbum Domini, quod dixit in Luca VI: *Eadem mensura, qua mensi fueritis, remetietur vobis.*

Post predicationem vero quam fecerat Veneticis, cardinalis recommendavit eis dominas illas tamquam se ipsum; qui eis tam in vestibus quam in victu libentissime et liberalissime subvenerunt. Homini vero illi, cuius beneficio iste domine nasum non perdiderunt, pepercerunt Trivisini et vivere permi|serunt, multa bona conferentes eidem, quia dignus erat. Sepe enim retraxit istos a multis malitiis quas fecissent.

De crudelitatibus Icilini de Romano, et quod una die XI milia Paduanorum fecit comburi.

Porro in alia Marchia dominatus est frater istius Albrici, dominus Icilinus, ut in Padua, Vincentia atque Verona. Hic vere fuit membrum diaboli et filius iniquitatis. Nam una die in campo Sancti Georgii de Verona, in quo aliquando fui, XI milia Paduanorum comburi fecit in una magna domo, in qua eos captivos et compeditos habebat ; et circa eos, dum cremarentur, cum militibus suis cantando hastiludium faciebat ; peior enim homo fuit de mundo. Non credo revera quod, ab initio mundi usque ad dies nostros, fuerit ita malus homo. Nam ita tremebant eum omnes, sicut tremit iunccus in aqua, et hoc non sine causa erat. Qui enim erat hodie, de crastina vita securus non erat. Pater petebat filium ad interficiendum, et filius patrem vel aliquem sibi propinquum, ut Icilino placeret. Omnes maiores et meliores et potentiores et ditiores et nobiliores delevit de Marchia Trivisina, et mulieres castrabat et cum filiis et filiabus in carceribus includebat, et ibi fame et miseria peribant. Multos religiosos interfecit et in carceribus diu habuit, tam ex Ordine fratrum Minorum et Predicatorum quam ex Ordinibus aliis. Et impleta est Scriptura que dicit, Dan. 7 : *Sanctos Altissimi conteret* et cet. Nec Nero nec Decius nec Dioclitianus nec Maximianus in malicia fuerunt similes sibi, sed neque Herodes neque Antiochus, qui pessimi homines de mundo fuerunt. Vere isti duo fratres duo demones extiterunt, de quorum quolibet possem componere librum grandem, si tempus || sufficeret et pergamenum haberem. Sed *deleantur de libro viventium et cum iustis non scribantur,* quia scriptum est, Iere 17 : *Domine, omnes qui te derelinquunt confundantur ; recedentes a te in terra scribentur, quoniam dereliquerunt venam aquarum viventium Dominum.* Verumtamen in morte Albricus optime fuit contritus. Icilinus vero nunquam est reversus ad Deum, ut verbum Domini impleretur quia *unus assumetur, et alter relinquetur,* Mat. 24. In quo magna Dei misericordia est ostensa, dum talem hominem etiam in morte suscepit.

Porro Icilino in Verone dominio quidam qui appellatus est

Mastinus successit, et fuit Veronensis, sed processu temporis ab assaxinis fuit occisus. Comes vero Sancti Bonifacii, qui Verone dominium habere debebat, vagabundus, ut vidi, ibat per mundum. Et erat totaliter ex parte Ecclesie, bonus homo et sanctus, sapiens et honestus et fortis et probus in armis et doctus ad bellum. Pater eius dominus Riçardus, et ipse dominus Lodoicus, et maior filius Vincensguerram.

Porro in Arimino dominatus est dominus Malatesta, qui optime et fideliter partem Ecclesie semper tenuit. In Furlivio dominatus est dominus Guido comes Montefeltranus, qui fuit vir bellator et periciam habuit artis pugne, et plures victorias de Bononiensibus qui erant ex parte Ecclesie cum eis bellando obtinuit. Pluribus annis, tempore valide guerre, in Furlivio dominium habuit, sed in fine defecit tam ipse quam Livienses, pro eo quod papa Martinus quartus de illa guerra pertinaciter et obstinato animo se intromisit, volens penitus de Furlivio victoriam obtinere. Quapropter, cum venisset | dominus Bernardus cardinalis Romane curie legatus in Romagnolam et Livienses tradidissent se sibi, misit dominum Guidonem comitem Montis Feltri primo Cluciam, postmodum in Lombardiam ad civitatem Astensem, ut in confinio staret ibi. Qui humiliter obedivit habitando ibidem.

In Ravenna dominatus est ex parte Ecclesie dominus Paulus Traversarius, nobilis homo, dives et potens, pulcher et sapiens. Ex altera parte imperii Anastasius quidam. Porro post dominum Paulum Traversarium dominatus est in Ravenna dominus Thomasius de Foliano de Regio, quem papa Innocentius quartus fecit comitem Romagnole, pro eo quod attinebat sibi ; et habuit neptem domini Pauli uxorem, scilicet filiam filii, Traversariam nomine, quam papa legitimavit, ut posset hereditare. Hanc, post mortem domini Thomasii, Stephanus filius regis Hungarie accepit uxorem et dominatus est in Ravenna. Post cuius mortem venit quidam Guilielmottus de Apulia ducens secum quamdam mulierem, quam dicebat uxorem suam esse et filiam domini Pauli Traversarii de Ravenna, quam in Apulia obsidem habuerat imperator ; et dominatus est multis annis, omnes possessiones

domini Pauli Traversarii integraliter habens. Et creditum fuit quod fraudulenter et deceptorie fierent omnia ista tam a viro quam ab uxore ; nec partem tenebat Ecclesie, et propterea de Ravenna et de possessionibus quas occupaverat cum uxore sua fuit expulsus.

In Faventia dominati sunt Alberghetti, qui et Manfredi appellati sunt, ex parte Ecclesie. Inter quos fuit precipuus dominus Hugolinus Buçola et filius eius frater Albricus de Ordine Gaudentium. Ex parte imperii, dominus Accharisius et filius suus | dominus Guido Accharisii.

De Tebaldello, qui bis civitatis sue Faventie proditor fuit.

Porro pars Ecclesie in Faventia a Çambrasiis denominabatur, et non erant nisi due ex illo casali, scilicet frater Çambrasinus, qui de Ordine fratrum Gaudentium fuit et est, et Tebaldellus, frater ipsius non legitimus. Et reputabatur, quia vir fortis et pulcher erat et dives, quia frater suus Çambrasinus legitimus equaliter hereditatem cum eo diviserat. Hic bis civitatis sue Faventie proditor fuit : primo dedit eam Liviensibus, et habitabam ibi tunc ; secundo parti Ecclesie eam restituit. Et post breve tempus in fovea civitatis Liviensis periit et suffocatus est cum dextrario suo et aliis multis.

In Imola ex parte Ecclesie erant Nurduli principales. Ex parte vero imperii, Hugutio de Binielis, quem rex Karolus cepit, in conflictu Manfredi, qui appellatus est princeps, et decapitari fecit. Huic successit in Imola frater suus Iohannes de Binielis. Porro in montibus Petrus Paganus ex parte imperii magnus erat, famosus et nominatus et doctus ad bellum ; et habitabat in quodam castro quod appellabatur Sosonana. Bonam uxorem habuit, dominam Dyanam, et bonam sororem, dominam Gallam Placidiam. He ambe mee devote fuerunt. Porro comes Bernardinus dominabatur in Alchonio, magnus et potens et ex parte Ecclesie. Comes vero Rogerius de Bagnacavallo ex parte imperii magnus in Ravenna fuit ; sagax homo fuit, astutus et callidus

et versipellis et subdola vulpes. Hic fuit michi familiaris. Hic unicam habebat filiam nec habuit mares ; quam, cum moreretur, dixit quod volebat eam maritare tali homini qui bene partem suam teneret. | Cui cum diceret frater Ghirardinus Gualengus quod non erat tempus truffandi, respondit et dixit : « Quare ? Non sum ego bene unus homo ? ». Cui dixit frater : « Domine, bene estis unus homo, sed tempore mortis debetis omnibus parcere nec aliquam partem tenere debetis nisi Dei, sicut dicit Propheta : *Dominus pars hereditatis mee et calicis mei : tu es qui restitues hereditatem meam michi* ». Item in Romagnola ex parte imperii magnus fuit comes Tadeus de Bonocomite. Hic erat vetulus et intravit Ordinem fratrum Minorum. Item dominus Iacobus Bernardi ex parte imperii aliquando fuit, sed, postquam imperator decollavit filium suum, factus est ex parte Ecclesie, et postea intravit Ordinem fratrum Minorum.

Item tam in Romagnola quam in Lombardia multi fuerunt nobiles et potentes, tam ex parte imperii quam Ecclesie, qui essent digni relatu, si boni fuissent et se ipsos et Deum dilexissent.

Item in Bononia ex parte Ecclesie dominati sunt Ieremii, ex parte vero imperii Lambertacii. Inter quos fuit precipuus dominus Castellanus de Andalois, sed viliter obiit, quia in bello intestino ceperunt eum Bononienses qui erant ex parte Ecclesie et posuerunt in compedibus in palatio Communis. Et expulerunt Geremii Lambertacios de Bononia, et iverunt Faventiam ad habitandum tempore illo ; et processu temporis de Faventia similiter expulsi fuerunt, quando Tebaldellus eam restituit parti Ecclesie. Hec fuit civitas, scilicet Bononia, que ultimo *bibit* de *calice ire Dei et potavit usque ad feces*, ne forte vellet gloriari de iustitia sua et aliis civitatibus insultare, que de poculo ire Dei furorisque indignationis eius iam biberant. Siquidem assasini erant in ea, nec prevalebat || eis . . . . . .

. . . . . .

[De causa destrutionis Bononie et de usuris non accipiendis et muneribus et de aliis peccatis.]

. . . . . ||

In Cremona qui erant ex parte Ecclesie dicebantur Capellini sive Capelletti. Qui vero erant ex parte imperii dicebantur Barbarasi. In Pontificali Ravenne sic legi pluries, id est *non semel neque bis* : « Venient barba rasi. Maxime sevient ». Et est ambiguum utrum de istis sit hoc intelligendum an de venturis adhuc. Verumtamen isti multum desevierunt, dum imperatorem in Lombardiam et in Cremonam introduxerunt, dum partem Ecclesie de Cremona expulerunt, dum eorum adiutorio imperator et sui guerram in Lombardia diu tenuerunt ; et per eos *multiplicata sunt mala in terra*, que nec adhuc finem habent nec videntur habere. In Parma post destructionem Victorie et fugam Friderici quicumque non bene tenebat partem Ecclesie appellabatur de Malafucina, id est de mala fabrica dicebatur, eo quod haberet monetam reprobam atque falsam, et sicut bos varius ita cognoscebatur. Hinc Sapiens dicit, Prover. XXVII : *Quomodo in aquis resplendent vultus prospicientium, sic corda hominum manifesta sunt prudentibus.* Que est causa ? Audi Eccli. XIII : *Cor hominis immutat faciem illius sive in bono sive in malo. Vestigium cordis boni et faciem bonam difficile invenies et cum labore.* Hinc Iohannes ait, Io. III : *Qui est de terra, de terra est et de terra loquitur.* Unde Ys. XXIX : *De terra loqueris, et de humo audietur eloquium tuum.* Item Dominus dicit, Luc. VI : *Ex abundantia enim cordis os loquitur.* Unde Io. ait, prima IIII : *Ipsi de mundo sunt, ideo de mundo locuntur, et mundus eos audit.* Simili modo qui de parte imperii erant tunc temporis | non poterant se continere quin de ea loquerentur, et statim cognoscebantur ex verbis suis, sicut dictum fuit Petro, Mat. XXVI : *Vere et tu ex illis es. Nam et loquela tua manifestum te facit.* Sic erat tunc temporis de talibus qui de parte imperii loquebantur.

Quod Parmenses pacem fecerunt adinvicem post mortem imperatoris, sed parum duravit pax illa.

Processu vero temporis, Parmenses qui erant in Burgo Sancti Donini ex parte imperii rogaverunt Parmenses concives suos, qui erant in civitate ex parte Ecclesie, ut amore Dei et beate Virginis gloriose eos dignarentur in civitate recipere, quia pacem cum eis habere volebant. Iam enim obierat imperator. Et fecerunt cum eis pacem et in civitatem introduxerunt, ut vidi oculis meis. Qui videntes domos suas destructas (sic enim fecerant prius his qui ex parte Ecclesie erant, cum eos expulerunt) ceperunt velle contendere de pari et parti ecclesiastice insultabant. Et videntes quod Ubertus Pellavisinus dominabatur in Cremona et in multis aliis civitatibus, cogitaverunt sibi dare dominium Parme, quod totis viribus affectabat, et partem ecclesiasticam omnino volebant expellere et ita delere, quod in eternum in Parmam redire non posset. Quod cognoscentes Parmenses tremebant sicut iuncus in aqua, et ceperunt abscondere multi que cariora habebant. Ego etiam abscondi libros meos, quia Parme tunc temporis habitabam. Multi etiam Parmenses, qui erant ex parte Ecclesie, disponebant voluntarie de Parma exire, ne Pellavicinus veniens involveret eos et bona eorum diriperet. Sed con*vertit Dominus insidias* et malignitates istorum super eos, iuxta verbum quod scriptum est, Eccli. XXVII: *Laqueo | peribunt qui oblectantur casu iustorum: dolor autem consumet illos, antequam moriantur.* Item Prover. XXIX: *Homines pestillentes dissipant civitatem, sapientes vero avertunt furorem.* Item: *In multiplicatione impiorum multiplicabuntur scelera, et ruinas eorum iusti videbunt.*

De Iohanne Barixello, qui fuit *vir pauper et sapiens, et liberavit urbem* cum *sapientia sua,* Eccle.

Igitur, dum in Parma insonuissent rumores de Pelavicino venturo, et ipse ita subito non veniret quia alias telas ordiebatur (disponebat enim prius capere Colurnium et Burgum Sancti Do-

nini, sicut et fecit, ut postea cum maiori triumpho Parmam intraret; quibus captis et occupatis, Parmenses qui erant ex parte Ecclesie, si de Parma recessissent, quo diverterent non habebant; et ita scaccum mattum acceperant, quia serpentem in sinu nutrierant; ideo dicit Ecclesiasticus XI: *Non omnem hominem inducas in domum tuam: multe enim insidie sunt dolosi*), ecce subito surrexit vir quidam, qui habitabat in Parma in Capite Pontis, inter ecclesiam Sancte Cecilie et Sancte Marie de Ordine Templariorum. Hic erat sartor et vocabatur Iohannes Barixellus et fuerat filius cuiusdam agricole illorum de Tebaldis, quem Parmenses Meçadhrum appellant; et accepit crucem in manibus suis et Evangelii textum et ibat per Parmam ad domos illorum qui erant ex parte imperii, quos suspectos habebat, ne Parmam Pellavicino tradere vellent, et faciebat eos iurare precepta domini pape et Ecclesie partem. Et habebat bene quingentos homines secum armatos, qui eum suum capitaneum fecerant et eum *quasi* ducem et *principem sequebantur*. Et iuraverunt multi partem Ecclesie et precepta summi et Romani | pontificis, partim voluntarie, partim ex timore, quia videbant armatos. Qui vero iurare nolebant, insalutato hospite de Parma exibant et ibant ad Burgum Sancti Donini, ut habitarent ibidem.

Nota

De bonis que Parmenses Burgensibus contulerant, et de ingratitudine eorum multiplici.

De destructione Burgi Sancti Donini require infra, carta CCCC^{a}X^{a}.

Nam, quotienscumque in Parma civium aliqua fiebat divisio, istud qui exibant castrum habebant paratum. Et in hoc gaudebant Burgenses, si Parma in discordia esset. Et plus gavisi fuissent, si eam penitus destructam vidissent. Nunquam enim dilexerunt Parmam Burgenses, immo, quando Parma guerram habebat, omnes beruarii de Lombardia in Burgo Sancti Donini contra Parmenses congregabantur, et Burgenses eos libenter recipiebant ad Parme destructionem et confusionem.

Parmenses vero Burgensibus fecerant ista bona, ut vidi oculis meis, quia ibi uno anno habitavi, scilicet MCCLIX; quo anno

fuit in Ytalia hominum et mulierum mortalitas maxima, et Icilinus de Romano a Cremonensibus captus fuit et ab his qui erant cum eis in eodem exercitu. Primum bonum fuit quia dabant eis de Parma annuatim rectorem, scilicet potestatem, et medietatem salarii semper solvebant. Secundum, quia a fluvio Tari, qui distat a Parma per V miliaria, poterant habere totum mercatum in Burgo, et Parmenses nichil dicebant ; et ita habebant X miliaria de episcopatu Parmensi, et Parmenses solummodo V. Tertium bonum erat quia Parmenses erant defensores eorum, si bellum a Placentinis vel a Cremonensibus seu a quibuscumque aliis habuissent. Quartum bonum a Parmensibus eis collatum erat quia, cum in Burgo non essent nobilium nisi duo casalia, scilicet illorum qui dicuntur Pinkilini et Verçoli, et ceteri populares et di‖vites rurales existerent, Parmenses maritabant ibi suas nobiles mulieres ; quod parvipendendum non erat. Credo quod vidi ibi de Parmensibus dominabus XX cum pellibus de variis et scarleto. His omnibus bonis sibi collatis, inventi sunt Parmensibus Burgenses ingrati. Et ideo digne et merito Parmenses postea destruxerunt Burgum Sancti Donini, quando tempus congruum habuerunt. Ideo Sapiens in Proverbiis dicit, XVII : *Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo eius.*

Igitur Iohannes Barixellus, cum iret per Parmam faciendo iurare suspectos, pervenit ad domum domini Rolandi Guidonis Bovis, qui habitabat in Capite Pontis iuxta ecclesiam Sancti Gervasii. Et vocans eum de domo dixit ei quod incontinenti sine mora aliqua iuraret partem Ecclesie, si vellet sospes evadere, alioquin de Parma recederet. Erat autem ex parte imperii predictus miles dominus Rolandinus Guidonis Bovis et multas potestarias ab imperatore receperat ; et videns tantam multitudinem congregatam et talia exigentem et talia minitantem, fecit quod dicit Sapiens in Prover. XXII : *Callidus videt malum et abscondit se.* Et iterum Ys. XXXII : *Erit vir sicut qui absconditur a vento et celat se a tempestate.* Iuravit ergo dicens : « Ego iuro stare et obedire preceptis Romani pontificis et tenere partem Ecclesie toto tempore vite mee ad dedecus miserabilioris et magis merdiferose partis que sit sub omni celo ». Dicebat de parte sua, scilicet

imperii, pro eo quod permittebant se viliter a talibus conculcari. Et dilexerunt eum Parmenses ecclesiastici ex hoc verbo, nec fuit ei reputata verecundia, si iuravit.

De Colurnio recuperato, et de domino Manfredino de Canula ibi mortuo, qui capitaneus erat.

Voluerunt itaque Parmenses, tempore illo, recuperare Burgum Sancti Donini, sed non potuerunt, quia Pelavicinus et Parmenses qui de Parma exiverant occupaverunt illum et diligenter custodiebant. Erat enim castrum in circuitu bene muratum, habens etiam foveas magnas in suburbanis et circa. Colurnium vero recuperaverunt tam cito; et ex parte imperii plures corruerunt gladio interfecti. Inter quos fuit Franciscus filius domini Iohannis de Pucilesio et dominus Rolandinus Goggus de Parma et dominus Manfredinus de Canula de Regio, quem Pellavicinus fecerat capitaneum. Hic erat ex filiis Manfredi de Mutina et erat tante pulcritudinis, quod Absalon filius David vix prevalebat ei. Fuerunt etiam ibi multi alii interfecti, qui essent digni relatu, sed causa brevitatis eos subticeo et pertranseo, et quia ad alia dicenda festino.

Cessavit igitur Pellavicinus Parmam venire, quia non potuit; innotuerunt enim civibus calliditates eius atque malitie, et sic bene caverunt sibi ab eo. « Minus enim iacula feriunt que previdentur, et nos tolerabilius mundi mala suscipimus, si contra hec per providentie clippeum munimur ». Verba sunt Gregorii. Accidit ergo Pellavicino quod Sapiens in Proverbiis dicit, XXVI: *Qui fodit foveam, incidet in eam; et qui volvit lapidem, revertetur ad eum.* Idem habetur Eccli. XXVII et additur: *Et qui laqueum alio ponit, peribit in illo. Facienti nequissimum consilium, super ipsum devolvetur, et non agnoscet unde adveniet illi illusio et improperium superborum, et vindicta sicut leo insidiabitur illi.* Quod totum processu temporis accidit Pellavicino. Hinc Sapiens in Prover. dicit, XXVIII: *Qui decipit iustos | in via mala, in inte-*

Gregorius

ritu suo corruet, et simplices possidebunt bona eius. Quod totum accidit Pellavicino.

De benefitiis a Parmensibus Iohanni Barixello collatis.

Igitur Iohannes Barixellus fuit *vir pauper et sapiens*, qui *inventus est* in Parma, *et liberavit urbem per sapientiam suam.* Quocirca Parmenses, hoc beneficium cognoscentes, non fuerunt sibi ingrati, cum Apostolus dicat: *et grati estote*, immo rependerunt sibi beneficia plura. Primum, quia fecerunt eum divitem, cum esset pauper. Secundum, quia de nobili genere dederunt ei uxorem, scilicet de Cornaçano. Tertium, quod sine electione aliqua semper de consilio esset. Habuit enim sensum naturalem et gratiam concionandi. Quartum, quod posset societatem congregare et secum ducere, que denominaretur ab eo, ita dumtaxat quod semper ad honorem et ad utilitatem civitatis et communis Parme. Hec societas multis annis duravit. Quam voluit destruere quidam Mutinensis, qui erat potestas Parmensium, scilicet dominus Manfredinus de Rosa, qui et de Saxolo sicut pater suus dictus fuit, quasi zelo pro Parmensibus nolens quod a tali homine et nomine denominarentur Parmenses. Diligunt enim se Mutinenses et Parmenses intimo et grandi et ferventi amore. Precepit ergo dominus Manfredinus ut Iohannes Barixellus intenderet factis suis et domui sue et dimitteret istam societatem et istam pompam quam facere videbatur, quia volebat regere Parmam suo consilio, cum Parmensium esset potestas. Qui humiliter obedivit, et eadem die vadens ad stationem suam accepit acum et repe et, videntibus Parmensibus, cepit suere vestimenta, quasi diceret illud verbum Iacob, quod habetur Gen. XXX: *Iustum est ut aliquando provideam etiam domui mee.* Et Eccli. XVIII: *Cum | consumaverit homo, tunc incipiet, et cum quieverit, tunc operabitur.* Pater predicti potestatis fuit notus meus, et mater mea devota, et uxor similiter. Verumtamen Parmenses semper dilexerunt Iohannem Barixellum, et ipse semper habuit locum et fuit reputatus in Parma.

De societate Parmensium que appellatur Cruxatorum, in qua omnes alie includuntur, que de voluntate regis Karoli facta fuit.

Processu vero temporis rex Karolus, frater regis Francie, scilicet sancti Lodoyci qui transfretavit bis in subsidium Terre Sancte, audiens quod Parmenses erant viri bellatores et sui amici et semper parati ad succurendum Ecclesie, mandavit eis quod facerent unam societatem ad honorem Dei et sancte Romane Ecclesie, que diceretur de Cruce, in qua societate et ipse esse volebat. Et volebat quod in ista societate omnes alie de Parma includerentur et quod semper essent parati ad succurendum Ecclesie, cum Romana Ecclesia indigeret. Et fecerunt Parmenses istam societatem, et appellatur societas Cruxatorum. Et regem Karolum litteris aureis in quaterni principio conscripserunt, ut societatis istius, que dicitur Crucesignatorum, capitaneus esset et primicerius, princeps et dux et comes et rex et magnificus triumphator. Et quicumque in Parma de ista societate non est, si offendit aliquem de societate iam dicta, defendunt se mutuo sicut apes, et statim currunt et diruunt domum eius *usque ad fundamentum in ea* et ita radicitus, quod nec lapillus repperitur in ea. Que est eis causa timoris ut, aut pacifice vivant, aut societatem ingrediantur ipsorum. Et sic istorum societas mirabiliter crevit; et iam non denominantur Parmenses a Iohanne Barixello, sed a rege Karulo et a cruce Domini ‖ nostri Iesu Christi. Cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen.

De Pelavicinis.

Et quia adhuc stilus noster in Parma versatur, de Pellavicinis, qui cives sunt Parme, superest ut dicamus. Isti marchiones sunt et elegerunt sibi duarum civitatum ad habitandum confinia, scilicet Parme et Placentie. In episcopatu Placentino iuxta episcopatum Parmensem habent duo castra, scilicet castrum Peregrinum, in quo dominus Pellavicinus habitavit (qui fuit pulcher homo et solatiosus et cantionum inventor, et reliquit filios plures), et

castrum Scipionis, prope Burgum Sancti Donini, ad miliaria V. In isto castro habitavit dominus Manfredus, frater germanus supradicti domini Pellavicini, et habuit filios IIII et filias tres, pulcherrimas dominas, in diversis partibus mundi nobiliter maritatas. Uxor eius et mater istorum domina Clara fuit de comitibus de Lomello, pulcra domina et sapientissima et solatiosa. Primogenitus istorum fuit dominus Guilielmus, pulcher homo et pacificus sicut et pater suus, et cum Parmensibus pacem habuit et habitabat in Parma. Uxor ipsius fuit domina Constantia, filia Açonis marchionis Hestensis, nec potuit ex ea prolem habere. Duabus enim vicibus sine ipso fuerat maritata, nec unquam habuerat filios. Porro dominus Manfredus pulchrum palatium habuit in Parma, ut vidi, iuxta plateam Communis, ubi prius fuerat palatium illorum de Paganis ; sed Parmenses, occasione guerrarum, funditus destruxerunt ambo palatia, et beccarii fecerunt ibi macellum. Nunc autem solummodo est ibi platea | Communis. Item dominus Manfredus fuit homo pacis et quasi religiosus et religiosos et regulas diligebat et specialiter fratres Minores. Et dabat salem omnibus regulis abundanter et sine mensura. Habebat enim in districtu castri Scypionis multos puteos salis, ex quibus factus est dives et inclitus. Secundus filius eius fuit dominus Henricus, homo bellicosus et doctus ad bellum. Credo, si vixisset, quod totam Lombardiam subiugasset. Nam de eo potest dici quod de Iuda Machabeo legitur scriptum, I Macha. III: *Similis factus est leoni in operibus suis et sicut catulus leonis rugiens in venatione* sua. Hoc expertus est etiam marchio Montis Ferrati tempore aliquo. Hic in bello Karoli nobiliter et viriliter dimicando fuit occisus. Erat enim princeps et dux in exercitu Manfredi filii Friderici imperatoris condam. Tertius eius filius fuit dominus Ubertus, in omnibus similis precedenti, ita ut, quicquid commendatum est in Henrico, in isto Uberto potest totaliter commendari. Hoc expertus fuit frequenter marchio Montis Ferrati dominus Guillielmus, quem iste non permittebat de fortilitiis suis exire, eo quod guerram cum barbano suo haberet, scilicet domino Uberto Pellavicino, qui tunc temporis dominium in Cremona habebat et dabat nepoti suo isti trecentos milites et stipendia, ut marchioni Montis

Ferrati guerram validam faceret. Erat autem causa istarum guerrarum Alexandria et Terdona, quas quilibet marchio possidere volebat. Hic a Placentinis interfectus fuit apud castrum Florençole, occasione cuiusdam prede quam cum Parmensibus partis imperii fecerat in Placentino districtu ; et tamen habebat pacem cum illis a quibus predam ducebat et quos fuerat depredatus, et perdidit predam et personam amisit. | Quartus filius eius et ultimus et frater supradictorum fuit dominus Guidhottus, qui adhuc vivit et in curia regis Hyspanie magnus habetur.

Porro dominus Ubertus Pellavicinus, qui dominium habuit in Cremona, supra dictorum dominorum frater germanus fuit, scilicet domini Pellavisini de Peregrino et domini Manfredi de Scipione. Hic habuit duo castra in Placentino episcopatu, scilicet Landasium et Ghisaleclum. Et quia de isto superius sufficienter diximus, ideo hic de eo tacendum videtur. Magnifici cordis fuit et totum mundum occupare volebat.

De Markesopolo.

Pater istorum trium dominus Pellavicinus est dictus. Qui habuit duos germanos fratres, scilicet dominum Markesopolum et dominum Rubinum, qui habitaverunt in Soragna, que est villa fertilis in episcopatu Parmensi, distans a Burgo Sancti Donini versus aquilonarem partem per miliaria V. Dominus vero Markesopolus uxorem habuit de Burgundia, ex qua non habuit mares filios, sed duas feminas, quibus mater imposuit nomina terre sue, scilicet Mabelon et Ysabelon, quod in Lombardico sonat Mabilia et Ysabella. Et maritavit pater primogenitam dominam Mabiliam, cum adhuc essem in seculo, id est antequam intrarem Ordinem fratrum Minorum anno Domini MCCXXXVIII ; et venit de Soragna Parmam et hospitata est iuxta ecclesiam Sancti Pauli in domo illorum de Colurnio. Et dedit ei pater in dotem mille libras imperialium. Et dedit eam in uxorem domino Açoni marchioni Hestensi, qui fuit bonus homo et curialis, humilis et dulcis et pacificus et meus amicus. Nam aliquando legi sibi Expositionem abbatis

Ioachym de oneribus Ysaie, et erat solus mecum sub quadam ficu, et nobiscum quidam | alius frater Minor.

De sanctitate domine Mabilie, uxoris marchionis Hestensis qui dictus est Aço.

Domina Mabilia similiter mea devota fuit et omnium religiosorum et specialiter fratrum Minorum, cum quibus confitebatur et quorum ecclesiasticum offitium semper dicebat, et in quorum loco apud Ferrariam iuxta virum suum tumulata in pace quiescit. Multa bona fecit in vita sua et multas helemosinas in morte dispersit et dedit pauperibus de possessionibus quas dimiserat ei pater suus in villa Soragne. Septem annis habitavi Ferarie, ubi et ipsa similiter habitabat. Pulchra domina fuit, sapiens, clemens, benigna, curialis, honesta et pia, humilis, patiens et pacifica et semper Deo devota. Non erat avara de bonis suis, sed libenter pauperibus dabat. Habebat fornacem in palatio suo in loco secreto, ut vidi oculis meis, et ibi ipsamet faciebat aquam rosaceam et dabat infirmis. Et ex hoc medici, stationarii et apotecarii specierum minus diligebant eam. Sed nichil sibi cure erat de talibus, dummodo subveniret infirmis et conspectui placeret divino. Multis annis vixit cum viro suo et semper sterilis fuit. Post mortem vero viri sui fecit sibi fieri domum iuxta locum fratrum Minorum de Feraria et ibi in viduitate mansit, quousque in loco fratrum Minorum de Feraria iuxta virum suum, ut dictum est, fuit sepulta. Cuius anima per misericordiam Dei requiescat in pace, quia bona domina fuit. Verum post mortem marchionis venit Parmam, ut vidi, et habitavit iuxta maiorem ecclesiam, ut audivi ab ea, et mirabiliter erat ibi consolata, eo quod esset iuxta || locum fratrum Minorum et iuxta ecclesiam Virginis Gloriose. Nunquam vidi dominam aliquam que ita michi representaret comitissam Matildim, sicut ista, secundum ea que de illa per scripturam cognovi.

De sanctitate trium nobilium mulierum sive dominarum

Certe tres mulieres sunt michi valde amabiles, que forte ab aliis non reputantur, scilicet Helena Constantini mater, Galla Placidia, mater Valentiniani imperatoris, et comitissa Matildis.

De Markesopolo, qui ivit in Romaniam ad habitandum.

Porro Marchesópolus, postquam maritavit Mabiliam filiam suam, transtulit se ad Grecos, quos persequebatur, cum habitaret in Romania, et impugnabat et capiebat et interficiebat sicut David Phylisteos, de quo legitur, I Reg. XXVII: *Virum et mulierem non vivificabat David nec adducebat in Geth, dicens: Ne forte loquantur adversum nos: Hoc fecit David; et hoc erat decretum illius omnibus diebus quibus habitavit in regione Philistinorum.* Similiter cum Grecis Markesopolus faciebat. Quocirca insidiose et malitiose interfectus fuit a Grecis in domo sua. Nam *pecunie obediunt omnia.* Hic maritavit secundam filiam dominam Ysabellam in Romania homini diviti, nobili et potenti; que pulcra domina fuit et sapiens, excepto quod clauda fuit et sterilis. Et remansit ei post mortem viri sui castrum quod appellatur Bonicea, quod viriliter et sapienter et caute custodivit et defendit a Grecis. Causa, autem, quare Markesopolus recessit a Parma, hec fuit, ut traditur. Cum esset nobilis et magnifici cordis, dedignabatur et egre ferebat quod quilibet popularis homo, burgensis atque ruralis, misso nuntio cum infula rubea trahebat eum ad Communis pa|latium, ubi eum poterat in iuditio convenire.

Porro dominus Rubinus, frater suus, habitavit in Soragna et habuit uxorem dominam Enmengardam de Palude, sororem domini Guidhotti de Caninis. Hec fuit pulchra domina, sed lasciva, cui illud Salomonicum optime convenire videtur, Prover. XI: *Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra et fatua.* Hec habuit filios V et filias totidem; quarum primam Mabiliam nomine, valde pulcram, que aliquando confessa est mecum, maritavit dominus Ubertus Pellavicinus in Ponte Tremulo, sperans occasione eius

sub suo dominio habere terram illam. Dominus Rubinus senex erat et plenus dierum et misit pro me, eo anno quo fuit mortalitas maxima et quo Icilinus de Romano captus fuit in bello, scilicet MCCLIX ; et confessus est mecum et bene ordinavit de anima sua et mortuus est in senectute bona, *transiens de hoc mundo ad Patrem*. Uxor vero eius alterum virum accepit, quam habuit Egidius Scorça, et de solario postmodum cecidit et mortua est et sepulta.

Alii vero Pellavicini habitabant similiter in episcopatu Parmensi, in terra que dicitur Varanum, que est pulcra contrata sita inter Medacianum et Milianum et Costameçanam et Burgum Sancti Donini ; et sunt ibi in multitudine et sunt viri divites et potentes et curiales et pacifici, et semper pacem cum Parmensibus habent, quia cives Parmenses sunt. Inde fuit dominus Dalfinus Pellavisinus, qui MCCXXXVIII fuit potestas Reginus et fecit fieri de muro civitatis ducenta brachia iuxta alium, sicut annuatim quilibet potestas facere tenebatur. Hec de Pellavicinis dicta sufficiant. |

In Verona, ut supra iam diximus, post mortem Icilini de Romano dominatus est dominus Mastinus, quem interfecerunt quidam Veronenses fortes et pugiles, sperantes post ipsum dominium habere Verone. Sed decepti fuerunt, quia successit ei in dominio frater suus germanus dominus Albertus de Scala, qui fratrem suum optime vindicavit, maleficos occidendo. Iste semper vivit et dominatur et a Veronensibus valde diligitur, quia bene se habet. Est enim communis persona et iustitiam tenet et pauperes diligit, sicut fecerat frater suus ; et nichilominus est ibi potestas alius homo.

In Imola qui sunt ex parte Ecclesie appellati sunt Bricci ; qui ex parte imperii Menduli dicti sunt. Sed hec pars imperialis in Imola totaliter est deleta. Et pars Ecclesie ex quadam emulatione et ambitione in duas partes iam dividitur ibi, quia Alidúces volunt dominari ubi prius dominabantur quidam qui Nurduli dicebantur. Ista maledictio iam devenit ad Mutinenses et in Regio invenitur. Avertat Deus quod non inveniatur in Parma, de qua materia similiter timetur ibidem. Hinc Dominus dixit,

Luc. XI: *Omne regnum in se ipsum divisum desolabitur, et domus supra domum cadet.* Item, Iudicum V, sic habetur: *Diviso contra se Ruben magnanimorum reperta contentio est.* Ideo bonum est esse in celo, ubi non sunt partes nec divisiones nec ambitiones, sed ibi omnium communis possessio habetur et ab omnibus communiter possidetur, iuxta verbum quod scriptum est, Ps.: *Ierusalem, que edificatur ut civitas, cuius participatio eius in id ipsum.* Item primo Macha. VIII: *Omnes obediunt uni, et non est invidia neque zelus inter eos.*

De partibus Tuscie tam Ecclesie quam imperii.

Iam nunc ad Tusciam transeamus | et cito expediamus nos, quia multa alia dicenda occurrunt, que pretermittenda non sunt. Nobiliores civitates de Tuscia secundum meum iudicium sunt iste due, scilicet Pisana civitas et Florentina. Pisis dominati sunt Comites et Vicecomites, et multum Pisani imperiales fuerunt. Et sicut Cremonenses in Lombardia pro imperio pugnaverunt, sic Pisani in Tuscia. Porro in Florentia ex parte Ecclesie dominati sunt Guelfi, ex parte imperii Ghibelini; et ex istis duabus partibus in tota Tuscia partes denominate fuerunt et sunt usque ad presens tempus; et omnes *bib*erunt de *calice ire* Dei *et potaverunt usque ad feces.* Et quicumque melius habuit, gloriari non potest quod gladium divine indignationis et ultionis evaserit, quia, si in civitatibus suis scismata et divisiones fecerunt, *divisi* fuerunt similiter et ipsi *ab ira vultus eius,* scilicet vultus Dei. Unde illud Ps.: *Expelle eos, quoniam irritaverunt te, Domine.* Quod bene prefiguratum fuit in libro Gen. XLIX, ubi Iacob de duobus filiis suis, qui peccaverant, dixit: *Dividam eos in Iacob et dispergam eos in Israel.* Et iterum Iere. VI: *Ecce ego adducam mala super populum istum, fructum cogitationum eius, quia verba mea non audierunt et legem meam proiecerunt.* Et iterum Iere. XI: *Ecce ego inducam super eos mala, de quibus exire non poterunt, et clamabunt ad me, et non exaudiam eos.* Et iterum ait Dominus ad Iere., XV: *Si steterint Moyses et Samuel coram me,* || *non est*

anima mea ad populum istum. Eice illos a facie mea, et egrediantur. Quodsi dixerint ad te: Quo egrediemur?, dices ad eos: Hec dicit Dominus: Qui ad mortem, ad mortem, et qui ad gladium, ad gladium, et qui ad famem, ad famem, et qui ad captivitatem, ad captivitatem. Et visitabo super eos quattuor species, dicit Dominus: gladium ad occisionem et canes ad lacerandum et volatilia celi et bestias terre ad devorandum et dissipandum. Et dabo eos in fervorem universis regnis terre. Quam vera fuerint ista, viderunt oculi mei et aliorum maxima multitudo, sed super omnes illi viderunt, qui ea in propriis corporibus sunt experti.

De multis malis que facta sunt occasione imperatoris Friderici, de quibus optime fuit punitus, tam ipse quam hi qui occasione eius mala fecerunt.

Igitur omnes supradictas partes et scismata et divisiones et maledictiones, tam in Tuscia quam in Lombardia, tam in Romagnola quam in Marchia Anconitana, tam in Marchia Trivisina quam in tota Ytalia, fecit Fridericus, qui condam dictus est imperator. Et ideo valde bene fuit punitus, quia *suscepit de manu Domini duplicia pro omnibus peccatis suis*, quia in anima et in corpore totaliter est punitus. Sed et principes regni sui, quos de nichilo sublimaverat et de pulvere exaltaverat, *leva*verunt *calcaneum contra* ipsum nec servaverunt ei fidem, sed proditores eius fuerunt, ut illud propheticum impleretur, Abdie I: *Omnes viri federis tui illuserunt tibi, invaluerunt adversum te viri pacis tue. Qui comedunt tecum, ponent insidias subter te. Non est prudentia in eo*, scilicet in Friderico, qui sapientem se reputabat. Idem fecerunt sibi tyranni, de quibus supra fecimus mentionem. Sed et ipsi puniti fuerunt, non quia Fridericum dimiserunt, quem malum hominem cognoverunt, sed quia multa peccata commiserunt. Co|gnovi eos quos nominavi pro maiori parte; et subito disparuerunt de mundo et male pro maiori parte terminaverunt vitam suam, *quia ambulaverunt post vanitatem et vani facti sunt. Defecerunt in vanitate dies eorum et anni eorum cum festinatione. Propter dolos posuisti eis, deiecisti eos, dum alle-*

varentur. Quomodo facti sunt in desolatione, subito defecerunt, perierunt propter iniquitatem suam. Velut somnium surgentium, Domine, in civitate tua ymaginem ipsorum ad nichilum rediges. Tunc vere poterit dici illud Baruch III: *Ubi sunt principes gentium et qui dominantur super bestias que sunt super terram? Qui in avibus celi ludunt, qui argentum thesauriçant et aurum, in quo confidunt homines, et non est finis acquisitionis eorum? Qui argentum fabricant et solliciti sunt, nec est inventio operum illorum? Exterminati sunt tamen et ad inferos descenderunt, et alii in loco eorum surrexerunt.* Ipsi etiam dicere possunt quod in libro Sapientie dicitur de damnatis, V: *Erravimus a via veritatis, et iustitie lumen non luxit nobis, et sol intelligentie non est ortus nobis; lassati sumus in via iniquitatis et perditionis et ambulavimus vias difficiles, viam autem Domini ignoravimus. Quid nobis profuit superbia, aut quid divitiarum iactancia contulit nobis? Transierunt omnia illa tamquam umbra et tamquam nuntius preteriens et tamquam navis, que pertransit fluctuantem aquam, cuius, cum preterierit, non est vestigium invenire neque semitam carine illius in fluctibus. Aut avis, que transvolat in aere, nullum invenitur argumentum itineris illius, sed tantum sonitus alarum verberans levem ventum et scindens per vim itineris aerem. Commotis alis trans|volavit, et post hoc nullum signum invenitur itineris illius; aut tamquam sagitte emisse in locum destinatum, divisus aer continuo in se reclusus est, ut ignoretur transitus illius. Sic et nos nati continuo desinimus esse, et virtutis quidem signum nullum valuimus ostendere. In malignitate autem nostra consumpti sumus. Talia dixerunt in inferno hi qui peccaverunt, quoniam spes impii tamquam lanugo est que a vento tollitur, et tamquam spuma gracilis que a procella dispergitur, et tamquam fumus qui a vento diffusus est, et tamquam memoria hospitis unius diei pretereuntis.*

Pulcher tractatus et utilis de mundi contemptu.

Ideo bene dixit quidam loquens de mundi contemptu:

Mundi prosperitas et vite brevitas multos decipiunt,
dum volunt vivere, preventi funere cito defitiunt.

Nulla potentia, nulla prudentia prodesse poterit,
cum rerum omnium pretereuntium finis advenerit.
Quicquid est hodie laudis et glorie transit ut nebula,
non est durabile quicquid mirabile ferunt hec secula.
Mundi divitias atque delitias quisquis amplectitur
vel mortis gladio vel infortunio pauper efficitur.
Cur ergo queritur quod cito perditur ? Non prodest querere
quicquid interitu vel quovis exitu potest deficere.
Que transitoria nichil sunt omnia ; defectus indicat :
iacet in vitiis qui transitoriis se nimis implicat.
Transeunt omnia seculi gaudia miserabiliter,
et quicquid preterit diu non poterit esse feliciter.
Quid prodest speties, quid pulcra facies, quid color roseus ?
Et multiplicium quid prodest vestium ornatus aureus ?
Invida homini mors pulcritudini non novit parcere,
mors nescit ordinem aut celsitudinem rerum agnoscere.
Ad finem impia mors trahit omnia que sunt in seculo,
facit deformia cuncta decentia, digna spectaculo.
Mortis sevitia plenos lascivia oculos operit,
fit caro candida pallens et livida, quam vita deserit.
Venusta facies, blanda mollities, que placet nimium,
postquam subtrahitur vita qua fungitur, fit cibus vermium ;
et quod amantibus fuerat omnibus magna letitia
abhorrent oculi clausum sub tumuli brevis angustia.‖
Forma laudabilis, iam marcescibilis, sepulchro tegitur,
pulvis in pulverem, cinis in cinerem cito redigitur.
Opes Tyberii, gloria Iulii, Marchi facundia
sunt audientibus et non videntibus veluti somnia.
Olim Virgilius vates egregius laudem promeruit,
quamvis laus hominum post vite terminum nil sibi profuit.
Nec Plato plurima scribens de anima mortem detinuit
per sapientiam, cuius notitiam veram non habuit.
Sed nec gramatica nec dialetica nec flores Tullii
quos erudierant a morte liberant huius exilii.
Oportet igitur quamdiu vivitur opus perficere
quod Deo placeat, et hic non valeat mundus consumere,
ut, cum de omnibus seculi actibus nichil supererit,
nostra sint gaudia in illa gloria que nunquam preterit. Amen. |

Ideo de ista materia dicit beatus Gregorius in fine tertii libri Dialogorum hoc modo : « Despiciendus a nobis hic mundus fuerat, etiam si blandiretur, si rebus prosperis demulceret animum. At postquam tot flagellis premitur, tanta adversitate fatigatur, tot nobis cotidie dolores ingeminat, quid nobis aliud, quam ne diligatur, clamat ? ». Ad hanc materiam facit quod Ieronimus dicit : « O, si possemus in talem ascendere speculam, de qua universam terram sub nostris pedibus cerneremus, iam tibi ostenderem totius mundi ruinas, gentes gentibus et regnis regna collisa ; alios torqueri, alios necari, alios absorbi fluctibus, alios ad servitutem trahi. Hic nuptias, ibi planctum. Illos nasci, istos mori. Alios affluere divitiis, alios mendicare. Sed et totius mundi homines, qui nunc vivunt, in brevi spatio defuturos. Vincitur sermo rerum magnitudine, et minus est omne quod dicimus. Redeamus igitur ad nos et paulisper nostra videamus. Sentisne, obsecro te, quando infans, quando puer, quando iuvenis, quando robuste etatis, quando senex factus sis ? Cotidie morimur, cotidie commutamur. Et tamen eternos esse nos credimus ». Et scio hoc, quia « quot puncta notarii, tot meorum damna sunt temporum, et per singulos fluctus etatis nostre momenta minuuntur. Hoc solum autem habemus lucri, quod Christi nobis amore sociamur ». Augustinus : « Cur per multa vagaris ? Ama unum bonum, in quo sunt omnia bona, ‖ et sufficit ; desidera simplex bonum, quod est omne bonum, et satis est ». Item Augustinus : « O caro misera, illam vitam amplecti debuisti ubi vita sine morte, ubi iuventus sine senectute, ubi lux sine tenebris, ubi gaudium sine tristitia, ubi pax sine discordia, ubi voluntas sine iniuria, ubi regnum sine commutatione. Hec septem consequi debuisti ». | Augustinus

De legatis Romane curie missis in Lombardiam et Romagnolam, qui fuerunt XII.

Nunc de legatis Romane curie, qui in Lombardia nostris diebus fuerunt, superest ut dicamus. Quorum primus fuit dominus Hugolinus, qui fuit cardinalis Ordinis fratrum Minorum, id est guber-

nator et protector et corrector fraternitatis et regule beati Francisci, cuius intimus fuit amicus, et postea papa Gregorius nonus factus fuit. Multa bona fecit, que alibi plenius describuntur a nobis. Secundus fuit dominus Rainaldus episcopus Hostiensis, qui similiter cardinalis fuit Ordinis fratrum Minorum, quantum ad ea que supradicta sunt in alio precedenti ; qui postea fuit papa Alexander quartus. Quando autem fuit legatus in Lombardia, dominus Thomas cardinalis, qui fuit de Capua, erat sotius eius in legatione predicta. Iste dominus papa Gregorius nonus, de quo supra diximus, ad honorem beati Francisci fecit hymnum *Proles de celo prodiit* et responsorium *De paupertatis horreo* et prosam *Caput draconis ultimum* et aliam prosam de passione Christi : *Flete fideles anime* ; et fecit cardinalem ad preces fratrum Minorum papam Alexandrum quartum. Qui Alexander papa canoniçavit sanctam Cla|ram et fecit hymnos eius et collectas. Dominus Thomas cardinalis, qui fuit de Capua, fuit pulcrior dictator de curia et dictavit illam epistolam quam misit summus pontifex domino Friderico condam imperatori, reprehendendo ipsum de multis et variis excessibus et excusando se et Romanam Ecclesiam ab obiectis et servitia et beneficia collata recolendo eidem. Fuit autem principium illius epistole huiusmodi : « Miranda tuis sensibus nostra venit epistola, ut scripsisti, sed mirabilior tua nostris ». Item ad honorem beati Francisci fecit hymnum *In celesti collegio* et alium hymnum *Decus morum* et responsorium *Carnis spicam*. Et sequentiam illam de beata Virgine fecit similiter, scilicet *Virgo parens gaudeat*, litteram tantum. Cantum vero rogatu illius fecit frater Henricus Pisanus, qui fuit custos meus et magister in cantu. Contracantum fecit frater Vita Lucensis ex Ordine Minorum, qui similiter in cantu me docuit.

Post predictos missus fuit in Lombardiam legatus dominus Octavianus diaconus cardinalis. Hic fuit pulcher homo et nobilis, scilicet de filiis Ubaldini de Musello in episcopatu Florentino. Multum re|putatus fuit ex parte imperii, sed propter honorem suum interdum faciebat aliqua ad utilitatem Ecclesie, sciens quia propter hoc missus fuerat. Unde, cum, quadam die, eo tempore quo imperator obsidebat Parmam, essem Lugduni, et interrogas-

set me dominus Guilielmus de Flesco diaconus cardinalis, nepos pape Innocentii quarti, quid dicerent Parmenses de domino Octaviano legato, respondi et dixi : « Parmenses dicunt quod proditor erit Parme, sicut fuit Faventie ». Tunc dominus Guillielmus dixit: « Ha, pro Deo! Non est credendum ». Cui respondi et dixi : « Si est credendum vel non credendum nescio, tamen Parmenses ita dicunt ». « Bene, bene ! » dixit dominus Guillielmus.

Tunc consideravi verum esse quod de cardinalibus dicitur, quod aliquando aliqui eorum non se diligunt corde, et tamen propter honorem suum mutuo se defendunt et ostendunt se diligere coram extraneis. Cognovi igitur tunc hoc quod audieram verum esse. Astantes, autem, in tanta multitudine erant, ut unus super scapulas iaceret alterius, volentes de Parma audire rumores. Nam ibi dependebat totum negotium Romane Ecclesie et omnium clericorum sicut in aliquo duello, cum ex qualibet parte victoria expectatur. Imperator enim tunc temporis ab imperio depositus erat, et curia Romana erat extra territorium suum et exulabat in partibus Gallicanis, civitate Lugduni ; et Parma pro Ecclesia bellum assumpserat et pugnabat valenter, de celo auxilium et victoriam expectando. Fridericus vero, imperator condam, Parmam acriter obsidebat, *veluti si ursa raptis catulis in saltu deseviat*, altis vocibus terribiliter proclamando et horribiliter lamentando. Cum igitur astantes audivissent me talia perorantem, mirati sunt et me au|diente dicebant adinvicem : « Toto tempore vite nostre non vidimus fratrem aliquem ita securum et secure loquentem ». Hoc ideo dicebant, quia videbant me inter patriarcam Constantinopolitanum et cardinalem sedentem, quia cardinalis me invitaverat ad sedendum, et ego oblatum honorem respuendum et contemnendum non reputavi. Item quia videbant et audiebant me de tali homine et coram talibus talia proloquentem. Ego vero eram tunc temporis diaconus et iuvenis annorum XXV. Postea autem cognovi quod Ecclesiasticus utile consilium dat, cum dicit, VIII: *Non omni homini cor tuum manifestes, ne forte inferat tibi gratiam falsam et convicietur tibi.* Item Eccli. XI : *Non omnem hominem inducas in domum tuam; multe enim insidie sunt dolosi.* Item Eccli. XXXVII: *Non enim omnia*

omnibus expediunt, et non omni anime omne genus placet. Item Iob XXI: *Et ego, quando recordatus fuero, pertimesco, et concutit carnem meam tremor.*

Cum autem redii in Lombardiam, et post plures annos dominus Octavianus adhuc legatus esset Bononie, pluribus vicibus comedi cum eo; et locabat me semper in capite mense sue, ita quod inter me et ipsum non erat nisi socius frater, et ipse tertium locum mense habebat a capite. Tunc faciebam quod Sapiens in Proverbiis docet, XXIII: *Quando sederis ut comedas cum principe, diligenter attende que posita sunt ante faciem tuam et statue cultrum in gutture tuo.* Et hoc fieri oportebat, quoniam tota sala palatii discumbentibus erat plena. Verumtamen abundanter et decenter comestibilia habebamus, et *vinum abundans et precipuum ponebatur*, et omnia delicata. Tunc cepi cardinalem diligere, iuxta ‖ verbum quod scriptum est, Prover. XIX: *Multi colunt personam potentis et amici sunt dona tribuentis.* Et iterum: *Confitebitur tibi, cum bene feceris illi.* Invitavit autem me et socium cardinalis ut qualibet die iremus ad manducandum cum eo. Sed faciendum cogitavi quod Ecclesiasticus XIII docet: *Advocatus a potentiore discede, ex hoc enim magis te advocabit. Ne improbus sis, ne impingaris: et ne longe sis ab eo, ne eas in oblivionem.* Et iterum Prover. XXV: *Subtrahe pedem tuum a domo proximi tui, ne quando saciatus oderit te.* Item de hoc cardinali dictum fuit quod esset filius domini pape Gregorii noni. Forte quia dilexerat eum speciali amore.

De familiaritate mulierum vitanda.

Item filiam istius cardinalis in quodam monasterio sanctimonialem vidi, et invitavit me et multum rogavit quod essem devotus suus, quia devota mea esse volebat. Et nesciebat cuius esset filia et quem haberet patrem, ego autem bene sciebam. Et respondi et dixi sibi: « Nolo te habere amicam, quia Patecclus dicit:

Et intendança cu no posso parlare.

Vult dicere quod tedium est habere amicam, cui amicus suus loqui non potest; qualis tu es, cum in monasterio sis inclusa ». Et dixit michi : « Et si mutuum colloquium habere non possumus, saltem diligamus nos corde et oremus *pro invicem ut salvem*ur, Iacobi ultimo ». Et cogitavi quod paulatine volebat me inducere et sibi attrahere, ut diligerem eam. Et dixi sibi : « Beatus Arsenius mulieri Romane que iverat de Roma ad videndum eum, cum se sibi recommendasset, dixit : ' Oro Deum ut deleat memoriam tuam de corde meo '. Quod illa audiens, turbata nimium, in civitatem venit | et pre tristitia febricitare cepit. Quod archiepiscopus Theophilus audiens ad eam consolandam accessit. Erat enim Romana nobilis domina. Illa autem dicebat : ' Ecce ego contristata moriar '. Cui archiepiscopus dixit : ' Nescis quia mulier es ? Et inimicus per mulieres sanctos viros impugnat, et propterea senex hoc dixit. Nam pro anima tua semper orat '. Et sic consolatione recepta cum gaudio ad propria remeavit

De abbate Sysoi, qui voluit potius ad solitudinem ire quam cum mulieribus habitare, cuius discipulus dictus est Abraham. Ideo dicit Prover. 21 : ***Melius est habitare in terra deserta quam cum muliere litigiosa et in domo communi.***

De quodam alio patre legitur quia, cum discipulus eius dixisset : ' Senuisti, abba, accedamus parum iuxta mundum ', ille ait : ' Ubi non est mulier, ibi eamus '. Discipulus dixit ei : ' Et ubi est locus non habens mulierem, nisi forte solitudo ? '. Et ille : ' Ergo, in solitudinem me tolle ! '. Alius etiam frater, cum matrem suam vetulam trans fluvium portare deberet, ille manus suas pallio involvit. Cui illa : ' Ut quid sic operuisti manus tuas, fili ? '. Et ille : ' Corpus mulieris ignis est, et ex eo quod te contingebam aliarum feminarum memoria in meo animo veniebat '. Hinc Sapiens ait, Prover. IIII : *Fuge ab ea, nec transeas per illam, declina et desere eam.* Item Prover. V : *Ne intenderis falatiis mulieris. Favus enim stillans labia meretricis, et nitidius oleo guttur eius. Novissima autem illius amara quasi abscinthium, et lingua eius acuta quasi gladius biceps. Pedes eius descendunt in mortem, et ad inferos*

Exemplum

Exemplum

gressus illius penetrant, per semitam vite non ambulant. Vagi sunt gressus eius et investigabiles. Nunc ergo, fili, audi me, et ne recedas a verbis oris mei. Longe fac ab ea viam tuam et ne apropinques foribus domus eius. Ne des alienis honorem tuum et annos tuos crudeli, ne forte imple|antur extranei viribus tuis, et labores tui sint in domo aliena, et gemas in novissimis, quando consumpseris carnes et corpus tuum ».

De sagacitatibus domini Octaviani cardinalis.

Item dominus Octavianus fuit sagacissimus homo. Nam, cum quadam die fieret quedam magna processio, et ipse transiret, dixit elevata voce eo audiente ioculator quidam : « Cedatis et removeatis vos de via, et permittite transire hominem qui curie Romane proditor fuit et Ecclesiam frequenter decepit ». Audiens hoc cardinalis precepit uni de suis silenter ut clauderet os eius pecuniam sibi dando, sciens quoniam *pecunie obediunt omnia*. Et sic vexationem suam redemit, quia ioculator incontinenti acceptis donariis transtulit se ad alium locum, per quem cardinalis erat transiturus, et eum multipliciter commendavit dicendo quod in curia non erat cardinalis melior eo et quod revera dignus esset papatu. Hinc Micheas de talibus dicit, III : *Si quis non dederit in ore eorum quippiam, sanctificant super eum prelium*. Sed dicitur Prover. XXIX : *Qui timet hominem, cito corruet ; qui sperat in Domino, sublevabitur*. Item Seneca dicit : « Tam carum tibi sit laudari a turpibus, quam si lauderis ob turpia ». Item audivi dici quod, si papa Innocentius quartus aliquantulum plus vixisset, dominum Octavianum de cardinalatu deposuisset, pro eo quod nimis erat imperialis et negotia Ecclesie non bene fideliter faciebat. Ipse vero, sciens quod non haberet gratiam pape et cognoscens quod iam hoc divulgatum esset per multos de curia et de aliis partibus, taliter gratiam papalem se demonstrabat habere. Cum omnes cardinales a conspectu pape qualibet die de consistorio egredi festinarent, ut irent ad hospitia sua, solus dominus Octa|vianus in camera vel caminata, que erat immediate post

Seneca

egressum a papa, cum aliquo clerico tam diu loquebatur, quamdiu cognoscebat cardinales omnes egressos, ut ipse ab his qui erant in sala palatii a conspectu pape ultimo crederetur egressus, quasi volens ostendere quod papa retinuisset eum ad familiare colloquium secum habendum et ad grandia negotia secum familiariter pertractanda, sicque reputarent eum maiorem cardinalem de curia, et qui apud papam plurima posset et magna, ac per consequens ex hoc ei darent donaria, tamquam homini qui eos in suis negotiis apud papam totaliter posset iuvare.

De sagacitate cuiusdam qui in curia regis servivit, ut posset lucrari.

Quasi similem sagacitatem habuit quidam alius, qui ad curiam cuiusdam magni regis accessit et tali pacto ordinavit in curia regis per plures annos servire, quod rex concederet ei quod qualibet die posset ad regem accedere ea hora qua sedebat in throno sive solio regni sui, et totum palatium hominibus plenum erat, et sic in aure regis unum verbum solumodo dicere posset. Quod rex sibi concessit libenter. Verbum autem erat huiusmodi : « Ad curiam vestram sapiens veni et stultus revertar ». Cum autem viderent omnes qui erant in palatio quod iste tam audacter et quasi currendo qualibet die ad regem accederet, et quod rex, quando videbat istum intrare palatium, semper ridebat, et quod cum tanta alacritate vultus ad ipsum audiendum sibi aurem prebebat, suspicati sunt quod penes regem gratiam magnam haberet et mirabilia posset, et sic donabant ei multa donaria, sperantes quod eos in suis negotiis apud regem optime posset iuvare. Iste vero omnia donaria que sibi dabantur reponebat seorsum, ut in suo recessu haberet ea parata. || Videns vero iste quod multos habebat thesauros, disposuit omnino recedere, et accedens ad regem mutavit usitatum et solitum verbum dicendo alio modo : « Ad curiam vestram stultus veni et sapiens ego revertar. Stetis cum Deo, quia omnino recedere volo ». Quod audiens rex amplexatus est eum et astantibus dixit : « Iste iuvenis de remotis partibus venit ad nos et sedule in curia mea diebus multis servivit,

insuper et solatium michi fecit, quando fui hic vobiscum in tedio. Quocirca iustum videtur michi ut sibi beneficia aliqua rependamus ». Tunc clamaverunt omnes dicentes : « Optimus sermo regis, et rogamus ut celeriter compleatur ». Tunc rex ordinavit magna convivia et invitavit omnes et fecit istum militem et donavit ei vestes et equos et famulos et thesauros et fecit eum deduci cum magna letitia, ut ad domum suam cum divitiis et honore et pace rediret. Hinc Dominus ait, Luc. XVI : *Laudavit dominus villicum iniquitatis, quia prudenter fecisset, quia filii huius seculi prudentiores filiis lucis in generatione sua sunt.*

De domino Gregorio de Monte Longo, qui fuit legatus in Lombardia annis multis.

Eo tempore quo dominus Octavianus fuit legatus in Lombardia, fuit similiter legatus in eadem provincia dominus Gregorius de Monte Longo. Hic fuit condam unus de septem notariis Romane curie, et fuit in Lombardia antiquus legatus. Nam quando Ferariam abstulerunt de manu et dominio Salinguerre, ibi fuit ; et quando ab imperatore Friderico obsessa fuit Parma, ibi in ea erat legatus, et ponebat papilionem suum semper e regione papilionis imperatoris. Erat enim homo magni cordis et doctus ad bellum. Nam librum habebat de sagacitate et arte pugnandi. Acies et bella ordinare sciebat. Simulare | et dissimulare optime noverat. Cognoscebat quando quiescendum, quando super hostes irruendum, iuxta verbum quod scriptum est, Eccle. VIII : *Tempus et responsionem cor sapientis intelligit. Omni negotio tempus est et oportunitas : et multa hominis afflictio, quia ignorat preterita et ventura nullo scire potest nuntio.* Sed de divina sapientia dicitur, Sapientie VIII, quod *scit preterita et de futuris estimat. Scit versutias sermonum et dispositiones argumentorum. Signa et monstra scit, antequam fiant, et eventus temporum et seculorum.* Non sic de nobis. Et quantum ad cogitandum, quia in Iob dicitur, XXXVII : *Nos quippe involvimur tenebris* ; et Apostolus, ad Ephe. IIII : *Tenebris obscuratum habentes intellectum* ; unde illud Apostoli, II ad

Cor. III: *Fidutiam talem habemus per Cristum ad Deum, non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est*; hinc Iosaphath rex Iuda, quando cum hostibus irruentibus debebat pugnam committere, legitur Deo dixisse, II Paralipo. XX: *Cum ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te.* Et quantum ad loquendum, quia *cuncte res difficiles, non potest eas homo explicare sermone,* Eccle. I. Et quantum ad operandum, quia Dominus dixit, Io. XV: *Sine me nichil potestis facere*; unde illud supra positum: *Cum ignoremus quid agere debeamus* et cet. Item Apostolus, ad Heb. V: *Perfectorum autem est solidus cibus, eorum qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem boni ac mali.* De quibus fuit unus Gregorius de Monte Longo, qui tantam habebat consuetudinem preliandi, quod sciebat discernere quando esset preliandum et quando a preliis cessandum, iuxta verbum quod scriptum est, Eccle. III: *Tempus belli et tempus pacis.* Nam, sicut dicit Sapiens in Prover. XX, *cogitationes consiliis roborantur, et gubernaculis tractanda sunt bella.* Sic enim committenda est | cum hostibus pugna, ut semper a Deo speretur victoria, qui est *adiutor in oportunitatibus in tribulatione.* Unde illud Prover. XXI: *Equus paratus ad diem belli, Dominus autem salutem tribuet.* Et sic faciebat Gregorius de Monte Longo, quia et doctus erat ad bellum et victoriam sperabat et expectabat a Deo, et eam habuit, quando Victoriam cepit. Ideo convenit ei quod dicitur Prover. XXIIII: *Vir sapiens fortis est, et vir doctus et validus robustus, quia cum dispositione initur bellum, et erit salus ubi multa sunt consilia.*

De sagacitatibus quas Dominus docuit suos.

Et nota quod Dominus docuit suos, qui pugnabant pro se, aliquas sagacitates habere. Ut patet in Iosue, cui Dominus dixit, VIII: *Leva clipeum, qui in manu tua est, contra urbem Hay, quoniam tradam tibi eam.* Et habes in illo capitulo multa que pertinent ad sagacitatem pugnandi. Item totum vicesimum capitulum

Deuteronomii est de doctrina et modo et arte pugnandi. Item, II Reg. V, dixit Dominus ad David : *Non ascendas obviam Philistiim, sed gira post tergum eorum, et venies ad eos ex adverso pirorum; et cum audieris sonitum gradientis in cacumine pirorum, tunc inibis prelium, quia tunc egredietur Dominus ante faciem tuam, ut percutiat castra Philistiim. Fecit itaque David sicut preceperat ei Dominus, et percussit Phylistiim de Gabae usque dum veniret Iezar.* Hinc David ait : *Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prelium et digitos meos ad bellum.* Et iterum : *Persequar inimicos meos et comprehendam illos, et non convertar, donec deficiant. Confringam illos, nec poterunt stare, cadent subtus pedes meos. Et precinxisti me virtute ad bellum et supplantasti insurgentes in me subtus me. Et inimicos | meos dedisti michi dorsum et odientes me disperdidisti.* Audi quomodo totum attribuit Deo, quicquid in bello victorie habuit. Item Vegegius de re militari ad Theodosium imperatorem multas sagacitates de arte pugnandi ponit in libris suis, quos omnes vidi et legi; et valde utiles sunt illi libri volentibus cum hostibus preliari. In libris Machabeorum similiter multe sagacitates habentur, que valent ad artem pugnandi. Similiter in libris Regum et in libro Iudicum et Iudith. De Iosepho etiam legitur quod, cum esset in Iocapata civitate Iudee, ut eam defenderet ab obsidentibus hostibus, multas sagacitates exercuit. Surgebat enim de nocte et super machinas et instrumenta lignorum que hostes Romani construxerant ad capiendum civitatem, oleum spargebat latenter. Cumque illi summo diluculo surgerent ad pugnandum, non advertentes linitionem, cadebant deorsum.

Simili modo Gregorius de Monte Longo legatus, cum esset in Parma, quam Fridericus tunc temporis obsidebat, cum audiret Parmenses murmurantes eo quod non veniret eis auxilium contra draconis, scilicet Friderici, astutias, sagacitates faciebat nonnullas. Invitabat enim secum ad prandium milites aliquos de maioribus civitatis, cum quibus in mensa sua comedi aliquando in palatio Parmensis episcopi ; et nobis prandentibus nuntius adveniens ad portam clamabat valenter, volens habere introitum. Tunc aliquis de familia hec eadem, scilicet de adventu novi nuntii, publice legato dicebat. Qui eum ante suum conspectum sine mora

venire iubebat. Qui ‖ erat succinctus, quasi viator qui de via longinqua venisset, et habebat sutellares pulverulentos et ad cingulum piscidem litterarum. Et acceptis litteris precipiebat legatus ut nuntium seorsum ad comedendum et quiescendum ducerent et darent ei optime manducare. Hoc autem ideo faciebat legatus, ut videretur nuntio compati ex labore et ne discumbentes inquirerent a nuntio de rumoribus quos cespitando referret vel referre nesciret. Quid plura ? Legebantur littere audientibus nobis, in quibus continebatur de auxilio cito venturo. Divulgabant milites per civitatem hec eadem, et sic omnis populus letabatur et sine tedio expectabat. Dicebant autem michi duo fratres Minores de Mediolano, qui cum legato manebant, scilicet frater Iacobus et frater Gregorius, quod in camera legati, precedenti sero, littere ille facte fuissent ; sed legatus ad cautelam ex quadam sagacitate frequenter talia faciebat ad populum confortandum. Hinc David ad Ioab misit dicendo, II Reg. XI : *Conforta bellatores tuos adversum urbem, ut destruas eam, et exhortare eos.* Revera sic fecit Gregorius de Monte Longo Lombardie legatus. Tamdiu enim confortavit bellatores suos adversum urbem Victoriam quam fecerat Fridericus, quod eam cepit et taliter destruxit, *ut non repperiretur nec calculus quidem ex ea.* Ideo videtur civitati Victorie convenire quod Ysaias prophetando predixerat, XXX : *Subito, dum non speratur, veniet contritio eius, et comminuetur, sicut conteritur lagena figuli contri|tione pervalida ; et non invenietur de fragmentis eius testa in qua portetur igniculus de incendio aut hauriatur parum aque de fovea.*

De fidelitate Gregorii de Monte Longo.

Item de domino Gregorio sciendum est quod imperator pluries temptavit animum suum precibus multis, volens eum attrahere ad partem suam, ut secum faceret amicicias, promittendo ei quod maiorem de curia sua faceret eum, ita quod esset secundus ab eo. Ideo Friderico imperatori condam congruere et adaptari possunt verba illa que in primo Machabeorum X de Alexandro leguntur

et Ionatha : *Audivit Alexander rex promissa que promisit Demetrius Ionathe, et narraverunt ei prelia et virtutes quas ipse fecit et fratres eius, et labores quos laboraverunt. Et ait: Numquid inveniemus talem aliquem virum ? Et nunc faciamus eum amicum et socium nostrum. Et scripsit epistolam et misit ei secundum hec verba dicens: Rex Alexander fratri Ionathe salutem. Audivimus de te quod vir potens viribus et aptus es ut sis amicus noster. Et nunc constituimus te hodie summum sacerdotem gentis tue, et ut amicus voceris regis. Et misi tibi purpuram et coronam auream, ut que nostra sunt sentias nobiscum et conserves amicicias ad nos.* Sed frustra et incassum Fridericus temptator atque deceptor cum Gregorio laborabat, ei talia suggerendo, quia facilius et cicius sol a cursu suo poterit deviare, quod impossibile creditur, quam Fabricius pervertatur. Sic et Gregorius de Monte Longo a nemine potuit immutari, ut a fidelitate recederet. Unde ei congruit illud Prover. XXVIII : *Vir fidelis multum | laudabitur.* Item Prover. XXV: *Sicut frigus nivis in die messis, ita legatus fidelis ei qui misit eum animam illius requiescere facit* : et talis fuit iste.

De corvo domini Gregorii de Monte Longo, qui loquebatur.

Item dominus legatus iste solitus erat habitare in Mediolano et in Parma et in Feraria. Cum autem antiquitus in Feraria habitaret, habebat quemdam corvum, quem pro magna quantitate pecunie pignere obligabat et postmodum recuperabat fideliter pecuniam refundendo. Loquebatur enim corvus more humano et maximus erat truffator. Surgebat enim de nocte et vocabat de hospitiis suis hospites peregrinos, dicens : « Qui vult venire Bononiam ? Qui vult venire Doiolum ? Qui vult venire ad Peolam ? Veniat, veniat, veniat ! Celeriter, celeriter ! Surgite, surgite ! Venite, venite! Portetis res vestras ! Eamus, eamus ! Ad navem, ad navem ! Leva, leva ! Cola, cola, cola ! Mitte te foras ! Guberna, guberna ! ». Surgebant igitur novi hospites, qui ignorabant truffas et deceptiones istius corvi, et cum rebus suis et sarcinulis quasi per totam noctem in ripa Padi expectabant navem que portaret

eos quo ire volebant ; et mirabantur a quo taliter delusi fuissent, cum neminem ibidem audirent. Item iste corvus cuidam ceco adeo erat molestus, quod semper, quando per ripam Padi nudis pedibus et tybiis mendicabat, iste cum rostro suo calcaneos ceci mordebat et tibias, et postea subtrahebat se et insultando ceco dicebat : « Modo habes tu, modo habes tu ! ». Quadam autem die cecus cum baculo percussit corvum et fregit sibi alam et dixit : « Modo habes tu, modo habes tu ! ». Et corvus respondit : « Modo habeo ego, modo habeo ego ». Et cecus : « Tene quod habes ! Accipe quod tuum est et vade ! *Simulatores et callidi provocant* | *iram Dei* ; percussi te *semel, et secundo opus non erit.* Vade ad medicum, si forte sanet te, quia *insanabilis fractura tua, pessima plaga tua* ». Obligavit autem dominus Gregorius legatus corvum suum sub pignere pro pecunia nec eum recuperare voluit, sed sic dimisit, eo quod esset percussus. Sic plures faciunt, qui servos suos relinquunt, quando egrotare incipiunt. Qualis fuit ille de quo legitur I Reg. XXX, qui dixit ad David : *Puer Egyptius ego sum, servus viri Amalachite. Dereliquit autem me dominus meus, quia egrotare cepi nudius tertius.* Hoc Ecclesiasticus non docuit, immo dicit, XXXIII : *Si est tibi servus sensatus, sit tibi quasi anima tua. Quasi fratrem sic eum tracta.* Et hoc bene fecit centurio, qui Domino dixit, Mat. VIII : *Domine, puer meus iacet in domo paraliticus et male torquetur. Et ait illi Iesus : Ego veniam et curabo eum.*

Item dominus Gregorius legatus fuit talis vir, qualem describit Ecclesiasticus dicens, XXXIIII : *Vir in multis expertus cogitabit multa ; et qui multa didicit enarrabit intellectum. Qui non est expertus, pauca recognoscit.* Item negotia Ecclesie fideliter tractavit et fecit, et ideo patriarchatum Aquilegiensem promeruit et habuit multis annis, quousque ultimum diem clausit. Cum Icilino de Romano in quodam loco familiare colloquium habuit ; pro quo mirati sunt multi, videlicet quod tales homines sibi mutuo loquerentur. Reputabatur enim Icilinus membrum diaboli et *filius Belial*, cui *nemo loqui posset* ; iste vero *cedrus* alta de *Libano*.

De commendatione castitatis.

Verumtamen de domino Gregorio de Monte Longo sciendum est quod podagricus fuit et non bene castus. Alicuius enim sue amasie noticiam habui. Sed multi clerici seculares, qui in dominio et in prelationibus sunt et in delitiis vivunt, pa‖rum de castitate curare videntur, et imponunt Apostolo quod dixerit: « Et si non caste, tamen caute ». Sed Apostolus hoc non dixit. Immo dixit, prima ad Cor. XV: *Nolite seduci! Corrumpunt mores bonos colloquia mala. Evigilate iusti et nolite peccare!* Et alibi dicit, ad Gala. VI: *Unusquisque enim onus suum portabit. Nolite errare! Deus non irridetur. Que enim seminaverit homo, hec et metet, quoniam qui seminat in carne, de carne et metet corruptionem, qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam eternam.* Item Sap. IX: *Corpus enim quod corrumpitur aggravat animam, et deprimit inhabitatio terrena sensum multa cogitantem.* Item Eccli. XIIII: *Omne opus corruptibile in fine deficiet, et qui illud operatur ibit cum ipso. Et omne opus electum iustificabitur, et qui operatur illud honorabitur in illo.* Audi ergo quid de castitate Apostolus dicit, prima ad Cor. VII: *Bonum est homini mulierem non tangere.* Quare? Audi Eccli. XIII: *Qui tetigerit picem inquinabitur ab ea; et qui communicaverit superbo, induet superbiam.* Superbus est diabolus, cui communicat qui eum imitatur. Item Apostolus ubi supra: *Volo autem omnes homines esse sicut me ipsum. Sed unusquisque proprium donum habet ex Deo, alius quidem sic, alius vero sic.* Item prima ad Cor. III: *Nescitis quia templum Dei estis et spiritus Dei habitat in vobis? Si quis autem templum Dei violaverit, disperdet illum Deus. Templum enim Dei sanctum est; quod estis vos. Nemo vos seducat.* Item in secunda ad Cor. VI ita dicit: *Nolite iugum ducere cum infidelibus. Que enim participatio iustitie cum iniquitate? Aut que societas luci ad tenebras? Que autem conventio Christi ad Belial? Aut que pars fidelis cum infideli? Quis autem consensus templo Dei cum ydolis? Vos autem estis templum Dei vivi, sicut dicit Dominus* (Levit. | XXVI): *Quoniam inhabitabo in illis et inambulabo et ero illorum Deus, et ipsi erunt michi populus.*

Hec omnia dicta sunt pro eo quod quidam clerici mundani,

qui carnaliter vivere volunt, rabiem imponunt Apostolo, dicendo quod dixerit: «Si non caste, tamen caute». Credo quod cencies audivi ab eis. Et certe Apostolus talem doctrinam non tradidit, cumdicat, prima ad Tymotheum III: *Oportet episcopum irreprehensibilem esse, filios habentem subditos cum omni castitate.* Et infra, V Timotheo, dicit: *Te ipsum castum custodi.* Item de hac materia Dominus dicit, Mat. XIX: *Sunt eunuchi, qui se castraverunt propter regnum celorum.* Item Luc. XII: *Sint lumbi vestri precincti.* Item Apostolus, ad Ephe. VI: *State ergo succincti lumbos vestros in veritate.* Item in eadem V: *Fornicatio autem et omnis immunditia aut avaritia nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos, aut turpitudo aut stultiloquium aut scurrilitas, que ad rem non pertinet, sed magis gratiarum actio. Hoc enim scitote, intelligentes quod omnis fornicator aut immundus aut avarus, quod est ydolorum servitus, non habet hereditatem in regno Christi et Dei. Nemo vos seducat innanibus verbis. Propter hoc enim venit ira Dei in filios diffidentie. Nolite ergo effici participes eorum.* Item ad Hebreos XIII: *Fornicatores enim et adulteros iudicabit Deus.*

De Icilino de Romano, quo anno captus fuit in bello et mortuus, et ubi sepultus.

Porro de Icilino de Romano sciendum est quod papa Alexander quartus tractabat et ordinabat et volebat facere eum de membro diaboli filium Dei et amicum Ecclesie, sed duo occurrerunt impedimenta. Primum, quod Ecclesiastes dicit, VII: *Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere quem ille despexerit.* Hinc Io. ait, Apoc. ultimo: *Qui nocet noceat adhuc; et qui in sordibus est sordescat adhuc.* Aliud, quia Icilinus, MCCLIX, captus | fuit in bello et eodem anno mortuus est et sepultus in castro Sulcini, quod est in episcopatu Cremone. Sequenti vero anno, scilicet MCCLX, inchoata iam verberatorum devotione, papa Alexander quartus ultimum diem clausit; et in vigilia Translatoinis beati Francisci, id est IX° Kal. Iunii, scilicet octavo die exeunte Maio, ordinatum est ut eius aniversarium celebretur.

De domino Philippo archiepiscopo Ravennate, quomodo artem nigromantie adiscere voluit.

Post Gregorium de Monte Longo dominus Phylippus, Dei et apostolica gratia ecclesie sancte Ravennatis archiepiscopus, apostolice sedis legatus factus fuit. Qui de terminis legationis sue in suis litteris ita scribit: « Ad hoc autem, ut nulli de legationis nostre terminis scrupulus dubitationis surepat, noverint universi quod in Aquilegiensi et Gradensi patriarchatibus, in Ragusiensi, Ravennate, Mediolanensi et Ianuensi civitatibus et dyocesibus ac provinciis nec non et generaliter in Lombardia, Romaniola et Marchia Tervisina plene nobis legationis offitium est conmissum ». Fuit autem iste legatus de Tuscia oriundus, de districtu civitatis Pistorii, et pauper scolaris ad Toletanam urbem perexit, volens nigromantie artem adiscere. Cumque sub quadam porticu quadam die in illa civitate sederet, interrogavit eum quidam miles quid quereret. Qui cum se Lombardum esse dixisset et causam, propter quam illuc iverat, ei aperuisset, duxit eum ad quemdam magnum magistrum artis illius capatum et senem et aspectu deformem, et recommendavit eum sibi, rogans ut amore sui ipsum in arte sua diligenter instrueret. Senex vero ille introduxit eum in cameram suam et dedit ei librum unum et dixit ei: « Cum recessero a te, poteris hic studere ». Et re|cedens ab eo clausit hostium et cameram diligenti clausura. Cum autem iuvenis iste legeret, subito apparuerunt ibi demones sub specie et figura multiplici. Nam tota camera apparuit plena muribus, murilegis, canibus et porcis, et per cameram discurrebant illuc et illuc. Cum autem nichil diceret eis, subito invenit se extra cameram in strata sedentem. Et superveniens magister dixit ei: « Quid hic agis, fili ? ». Ille vero retulit magistro que sibi acciderant. Qui introduxit eum iterum et sicut prius divertit ab eo et hostium diligenter firmavit. Et cum legeret, apparuerunt ei multi pueri et puelle per cameram discurrentes. Cum autem nichil diceret eis, invenit se extra in via sedentem. Quod videns magister suus dixit ei: « Vos Lombardi non estis pro arte ista, et ideo dimittatis eam nobis Hyspanis, qui homines feroces

et similes demonibus sumus. Tu vero, fili, vade Parisius et stude in Scriptura divina, quia in Ecclesia Dei adhuc futurus es magnus ». Venit igitur et Parisius studuit et didicit valde bene. Et rediens ad partes Lombardicas stetit Ferarie cum episcopo Garsindino, qui fuit de filiis Manfredi de Mutina et frater abbatis Pompose. Episcopus vero fecit eum suum camarlengum; post cuius mortem factus fuit alius episcopus; post quem iste in Ferariensem episcopum fuit electus ; et stetit multis annis electus Ferarie, quousque Ravennas archiepiscopus factus fuit. Cum autem papa Innocentius quartus de Lugduno venit Ferariam, iste ibi ‖ . . . . . .

. . . . . .

[De quadam santimoniali que disponebat Deum deserere, nisi Deus eam succurisset].

. . . . . .

[Qualiter Deus consolatur amicos suos].

. . . . . ‖

Qualiter dominus Philippus archiepiscopus Ravenne, legatus domini pape, congregavit exercitum contra Icilinum.

Factum est autem, eo tempore quo solent reges ad bella procedere, ut dominus Phylippus archiepiscopus Ravennás, factus legatus a domino papa, veniret Ferariam. Tempus, autem, quo solent reges ad bella procedere appellatur Maius, quia tunc est tempus tranquillum et iocundum et temperatum, in quo filomena cantum suum frequentat et herba abundanter invenitur pro bobus et equis. Cum autem esset Ferarie, congregavit omnes cives civitatis illius et hospites Paduanos et concionatus est super regiam ma-

tricis ecclesie, que est Sancti Georgii (e regione autem erat ecclesia Sancti Romani). Et erant ibi omnes religiosi et omne vulgus a parvo usque ad maximum; sperabant enim audire magnalia Dei. Eram etiam ego iuxta archiepiscopum, et Bonusdies Iudeus, qui erat michi familiaris, iuxta me sedebat volens et ipse audire. Stans ergo legatus *in porta domus Domini* cepit alta voce dicere verba sua, et breviter predicavit, quia cessanda sunt verba et subticenda, quando operanda sunt illa pro quibus verba dicuntur. Divulgavit autem quomodo factus erat legatus a domino papa contra Icilinum de Romano, et quod volebat crucesignare exercitum ad recuperandam civitatem Paduanam, ut Paduanos expulsos ad civitatem suam reduceret; et quicumque vellet esse de suo exercitu in illa expeditione, haberet indulgentiam et remissionem et absolutionem omnium peccatorum. « Et nullus dicat: ' Impossibile est quod possimus contra diabolicum hominem dimicare, quem etiam demones timent ', quia non erit hoc impossibile apud Deum, qui pugnabit pro nobis ». Hinc Iudas Machabeus legitur suis dixisse, quando cum hostibus congredi voluit, I Macha. III: *Facile est concludi multos in manus paucorum, et non est differentia in conspectu Dei celi liberare in multis aut | in paucis, quia non in multitudine exercitus victoria belli, sed de celo est fortitudo.* Et addidit legatus: « Dico vobis ad honorem et laudem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius nec non et beati Antonii, cuius corpus Padue venerationi habetur, quod, si non haberem in exercitu meo nisi orphanos, pupillos et viduas et ceteras personas ab Icilino afflictas, spero de illo membro diaboli et iniquitatis filio habere victoriam. Iam enim *clamor* malitie eius *ascendit in celum*, et ideo de celo dimicabitur contra eum. Dicit enim Scriptura divina, Eccli. XXXV: *Non accipiet Dominus personam in pauperem et precationem lesi exaudiet. Non despiciet preces pupulli nec viduam, si effundat loquelam gemitus. Nonne lacrime vidue ad maxillam descendunt et exclamatio eius super deducentem eas? A maxilla enim ascendunt usque ad celum, et Dominus exaudiet* ⟨*non*⟩ *delectabitur in illis. Oratio humiliantis se nubes penetrabit, et Dominus non elongabit, sed iudicabit iustum et faciet iuditium, et fortissimus non habebit in illis patientiam, quousque*

contribulet dorsum illorum, et gentibus reddet vindictam, donec tollat plenitudinem superborum et sceptra iniquorum contribulet ».

Cum igitur legatus talia perorasset, gavisi sunt auditores ; et congregato exercitu tempore congruo ad expugnandum Paduanam urbem accessit, quam Icilinus optime munierat ponendo in ea milites mille quingentos, omnes robustos et ad bellandum doctissimos. Ipse vero alibi morabatur, et tantum timebat de Padua, quantum Deus timet de celo ne cadat, presertim cum haberet tres muros et aquam extrinsecus et intrinsecus, preter milites [et] populi multitudinem. Reputabat etiam illos, | quantum ad talem civitatem expugnandam et capiendam, *homines inhermes et sine virtute et sine peritia artis pugne.*

Qualiter frater Clarellus ex Ordine Minorum fecit se vexilliferum in isto exercitu.

In isto autem exercitu erat quidam frater laycus ex Ordine Minorum, natione Paduanus, nomine Clarellus, quem vidi et bene cognovi ; qui erat homo magnifici cordis et multum desiderabat quod Paduani, qui de civitate sua expulsi diu exulaverant, in civitatem suam redirent. Hic, videns *quia tempus eum iuvat* et cognoscens quod *infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia,* fecit se vexilliferum istius exercitus, experiri volens si forte daret Deus salutem per manum suam, qui olim per Ionathan et armigerum suum populo suo victoriam dederat. Precessit ergo exercitum, et invenit quemdam rusticum qui tres equas habebat, et violenter abstulit ei unam. Quam ascendens accepit in manu perticam, ut pro lancea sibi esset, cepitque discurrere huc et illuc et clamare valenter : « Eya, milites Christi ! Eya, milites beati Petri ! Eya, milites beati Antonii ! Abicite timorem a vobis, *confortamini in Domino et in potentia virtutis eius,* quia *Dominus fortis et potens, Dominus potens in prelio. Confortamini et estote robusti ! Viriliter agite, et confortetur cor vestrum,* quia Dominus *dabit virtutem et fortitudinem plebi sue, benedictus Deus ! Dominus virtutem populo suo dabit, Dominus benedicet populo suo in pace* ». Quid plura ?

Ad has voces istius ita est animatus et confortatus exercitus, ut vellet eum sequi quocumque precederet. Et addebat frater Clarellus: «Eamus, eamus! Ad eos, ad eos! *Domini est salus, et super populum tuum benedictio tua. Exurgat Deus, et dissipentur inimici eius, et fugiant qui oderunt eum a facie eius.* Modo debet impleri Scriptura que dicit, Leviti. | XXVI: *Persequemini inimicos vestros, et corruent coram vobis. Persequentur V de vestris centum alienos, et centum ex vobis decem milia. Cadent inimici vestri in conspectu vestro gladio. Respiciam vos et crescere faciam, multiplicabimini, et firmabo pactum meum vobiscum* ». Venit igitur exercitus post istum preconem et vexilliferum precedentem et collocavit se in civitatis obsidione. His autem qui intrinsecus erant dedit Dominus cor pavidum, ut resistere non auderent.

De quodam alio fratre Minore, cuius ingenio, auxiliante Deo, Paduana civitas capta est.

Erat autem et alius frater Minor laycus in isto exercitu, sanctus homo et Deo devotus, qui in seculo domini Icilini magister ingenierius fuerat ad faciendas machinas et trabuccos et cattos atque arietes ad capiendas urbes et castra. Huic per obedientiam precepit legatus ut exueret habitum Ordinis beati Francisci, quia Ordinem diligebat, et indueret habitum album et fabricaret talem gattum, per quem subito civitas capi posset. Frater vero obedivit humiliter et citissime fecit gattum, qui in anteriori parte ardebat, in posteriori vero homines intus erant armati. Et tam cito capta est civitas. Ingressi autem in civitatem hi qui erant ex parte Ecclesie neminem ledere voluerunt, nec interfecerunt nec ceperunt nec expoliaverunt nec aliquid abstulerunt, sed omnibus pepercerunt et libere permiserunt abire. Illi autem reputabant se beatos, si tantum sine lesione et captione recedere possent. *Exultavit* itaque *omnis civitas atque letata est*; nec mirum, quia, sicut dicit Sapiens in Prover. XXIX, *homines pestilentes dissipant civitatem, sapientes vero avertunt furorem.* Homines pestilentes fuerunt qui recesserunt de Padua, de quibus Ys. || dicit, XLIX:

Venerunt structores tui, destruentes te et dissipantes a te exibunt. Destruentes et dissipantes fuerunt hi qui de Padua recesserunt. Structores vero fuerunt hi qui eam noviter intraverunt, quibus optime congruit quod de Iudeis legitur, Hester VIII : *Iudeis autem nova lux oriri visa est, gaudium, honor et tripudium apud omnes populos, urbes atque provincias.*

Quod in octava beati Antonii civitatem suam Paduani recuperaverunt de dominio Icilini.

Et quia in octava beati Antonii civitatem ceperunt et hanc victoriam habuerunt, hinc est quod in octava eius maius festum faciunt Paduani quam primitivo die. Ideo congruit huic loco quod legitur in fine Hester dictum ab Assuero : *Hunc enim diem omnipotens Deus meroris et luctus vertit eis in gaudium. Unde et vos inter ceteros festos dies hanc habetote diem et celebrate eam cum omni leticia* et cetera, usque ad finem libri, que omnia ad istam materiam pertinent. Verumtamen non ita cantant Bononienses qui sunt ex parte Ecclesie, qui nolunt istum sanctum audire in Bononia nominari, pro eo quod anno Domini MCCLXXV in festo suo fuerunt a Bononiensibus extrinsecis, qui Lambertacii nuncupantur, et Faventinis et Liviensibus apud pontem Sancti Proculi in bello prostrati, mortui et fugati et capti et carceribus mancipati. Precedenti vero anno, scilicet MCCLXXIIII, ipsi Bononienses Lambertacii a parte Ecclesie de Bononia fuerant expulsi prima die Iunii, cum bellum intestinum prius adinvicem habuissent. Hinc David dixisse legitur, II Reg. XI : *Varius enim est eventus prelii, et nunc hunc et nunc illum consumit gladius.* Verum dixit. Unde poeta :

Victorem a victo superari sepe videmus.

De his que dominus Philippus legatus in Alamannia post mortem langravii fecit.

Porro legatus, quamvis ante fuerit famosus et nominatus, post captionem vero civitatis Padue | longe famosior habebatur. Hic in Alamannia antiquo tempore fuit legatus occasione langravii, qui post depositionem Friderici factus fuerat imperator. Cuius legationis tempore erant in Alemannia tres provincie, in quibus erant aliqui sollemnes fratres, qui disciplinam Ordinis contemnentes nolebant obedire ministris. Cumque venirent ad consulendum legatum, capiebat eos et tradebat in manibus ministrorum, ut in eis et de eis iuditium et iustitiam exercerent, secundum quod statuta Ordinis requirebant. Factum est autem ut langravius moreretur. Iste vero, cum esset in alia civitate, audita morte langravii, timens Conradum filium Friderici, qui Alemanniam faciebat optime custodiri, precepit uni de familia sua ut per plures dies cameram nemini aperiret, quia fugere disponebat, ne penitus caperetur. Et mutato habitu et assumpto solummodo uno socio, occulte et latenter venit ad locum fratrum Minorum. Et vocato guardiano seorsum dixit ei : « Cognoscis me ? ». Cui ille respondit : « Minime ». Cui legatus : « Ego bene cognosco te. Precipio tibi per obedientiam ut ea que dixero tibi remaneant in te ipso et nemini debeas revelare, quousque revelandi licentiam tibi dabo, et quod tu non loquaris alicui nisi coram me, et non in Theotonico tuo, sed semper Latinis verbis. Langravius mortuus est, et ego sum legatus. Dabis ergo michi et socio meo habitum Ordinis et sine mora fugabis me et perduces ad locum securum, ne capiar a Conrado ». Quid plura ? Obedienter et gratanter facta fuerunt omnia ista. Cumque vellet eos extra civitatem perducere, invenit portam unam clausam, similiter secundam et tertiam. Sed per | tertiam, per vadum, quod erat subtus portam, viderunt quemdam magnum canem exterius exeuntem, et visum est eis eodem modo posse eos exire. Quod cum attemptassent, propter grositiem legatus exire non poterat. At guardianus posuit pedem super nates ipsius et calcavit comprimendo ad terram, et ita exivit. Cumque omnes IIII fuissent egressi, arripuerunt iter et pervenerunt illa

die ad prandium ad quamdam civitatem, in qua erat conventus LX fratrum Minorum; a quibus cum interrogaretur iste guardianus, quinam essent isti fratres quos secum ducebat, respondebat: « Magni Lombardi sunt. Amore Dei ostendite caritatem et curialitatem et faciatis eis servitium et vobis honorem. Nam honor non est eius tantum cui impenditur, sed potius impendentis, et ille vere censendus est curialis, qui libenter et yllariter sine spe retributionis suum servitium incognitis elargitur ». Venit igitur guardianus domus illius cum X fratribus de conventu et comedit cum eis in forestaria cum maxima familiaritate et consolatione, de talibus hospitibus plurimum consolatus. Cum autem cognosceret legatus quod in loco securo esset et quod omnia pericula evasisset, dedit licentiam guardiano socio qui duxerat eum, finito iam prandio, quod eum manifestaret. Tunc dixit fratribus guardianus ille forensis qui comes itineris fuerat: « Noveritis, karissimi, quod iste frater cum quo comedistis est domini pape legatus; et ideo duxi eum ad vos, quia langravius mortuus est et Conradum hic penitus non timemus. Socius, etiam, qui venit mecum, usque ad horam hanc ignoravit hec omnia ». Audientes fratres talia ceperunt tremere sicut iuncus, cum ab aqua concutitur. Quibus legatus dixit: « Nolite timere, fratres! *Cognovi* | *vos, quia dilectionem Dei habetis in vobis.* Sedule ministrastis nobis. Ostendistis caritatem et curialitatem et familiaritatem. Retribuat vobis Dominus! Amicus eram Ordinis beati Francisci et amicus ero omnibus diebus vite mee ». Revera ita fuit. Nam ecclesiam Sancti Petri Maioris de Ravenna fratribus Minoribus dedit. Omnem gratiam concedebat nobis, quam petebamus ab eo, predicandi, confessiones audiendi et absolvendi de omnibus casibus qui pertinebant ad ipsum.

De gravibus penitentiis quas archiepiscopus Ravennás dabat famulis suis, quando faciebant defectum.

Familiam habebat terribilem et ferocem; et omnes reverebantur fratres Minores sicut apostolos Christi, cognoscentes quod

dominus eorum intime diligeret nos. Erant enim bene XL homines armati, quos semper secum ducebat, ut essent capitis sui custodes et totius persone ; et timebant eum sicut diabolum. Nam Icilinus de Romano parum plus timebatur. Dabat enim suis maximas penitentias. Cum enim quadam die de Ravenna iret Argentam, quod est archiepiscopale castrum, quemdam de suis ligari fecit cum fune et demergi in aquam, et sic ligatum ad navem traxerunt per aquas vallinas, ac si esset unus sturio. Oblitus enim fuerat salem accipere. Alia vice quemdam alium fecit ligari ad magnam perticam et iuxta ignem volvi. Cum autem illi de familia ex quadam pietate et compassione ipsum deflerent videndo crudele spectaculum, dicebat eis : « Miseri, iam fletis ». Et sic precepit eum removeri ab igne. Verumtamen multas anxietates et calefactiones sustinuit. Amanátum, vero, quemdam Tuscum gastaldum suum, coniecit in vincula, et in carcere comederunt eum mures. Imponebat enim ei quod dissipasset bona sua. ‖ Multas alias crudelitates exercuit in his qui erant de familia sua, ut se vindicaret et illis penitentiam daret et aliis timorem incuteret. Et ideo permisit eum Deus ab Icilino capi, cum adhuc legatus existeret. Qui diligenter eum custodiebat, et quocumque ibat ducebat eum secum, ut diligentius custodiret. Verumtamen honorifice et reverenter eum tractabat, quamvis ei Paduam abstulisset. Sed qui Manassen de carcere liberavit et in regnum suum restituit, sic liberavit et istum, hoc modo. Quidam Reginus nomine Gerardus de Campsoribus de Regio extraxit eum de carcere Icilini et per funem deposuit eum de solario, et sic evasit manus Icilini in nomine Domini. Ipse, vero, non immemor beneficii huius sive potius talis servitii, beneficium rependit eidem, quia fecit eum cardinalem Ravenne. Fratri etiam Enverardo Brixiensi ex Ordine fratrum Predicatorum, magno lectori, dedit episcopatum Cesene, eo quod esset de familia sua et captus fuisset cum eo. Qui frater Enverardus post mortem Icilini evasit de carcere, quando omnes alii incarcerati, quos ille maledictus Icilinus inclusos tenebat, liberati et extracti fuerunt.

Item iste archiepiscopus duos habebat nepotes, scilicet Franciscum et Phylippum ; sed Philippus filius eius erat, et erat XXV

aut XXX annorum, spetiosus et formosus sicut alter Absalon; et diligebat eum dominus Philippus archiepiscopus Ravenne et legatus Romane curie sicut animam suam, iuxta verbum Apostoli, ad Ephesios V: *Nemo unquam carnem suam odio habuit, sed nutrit et fovet eam.* Quicumque igitur manus istorum duorum implere volebat, poterat habere | prebendam aut quicquid ab archiepiscopo postulasset. Factique sunt divites ultra modum. Habuit etiam filiam spetiosam, quam domino Iacobo de Bernardo voluit dare uxorem, sed noluit eam accipere, tum quia non erat legitime nata, tum quia nolebat habere dotem ex ecclesiasticis bonis, tunc etiam quia disponebat effici frater Minor et in Ordine beati Francisci mori, sicut et factum est.

Qualiter archiepiscopus Ravenne dedit michi reliquias Helysei prophete, quas portavi Parmam.

Item iste archiepiscopus interdum erat ita melancolicus et tristis et furiosus et *filius Belial*, quod *nemo po*terat *ei loqui*. Michi vero semper fuit benivolus et familiaris et curialis et liberalis. Nam reliquias beati Helysei, de quo legitur in libris Regum, dedit michi, que erant in civitate condam Cesaree iuxta Ravennam in monasterio Sancti Laurentii in arca saxea in capella regali. Et portavi ossa illa principalia et maiora et posui in maiori altari fratrum Minorum de Parma, et sunt ibi usque in hodiernum diem cum tali epytaphio preter illud quod prius de plumbo posueram:

Hic virtute Dei patris ossa manent Helysei,
que Salinbene detulit ossa bene.

Caput vero Helysei habere non potui, quia Heremitani sine licentia abstulerant et asportaverant illud.

Ipse vero archiepiscopus plus curabat de guerris quam de sanctorum reliquiis. Quodam tempore, cum esset legatus, venit Faventiam, et ego habitabam ibi. Et quia oportebat eum intrare monasterium Ordinis sancte Clare, eó quod abbatissa illa diu vellet loqui cum eo, misit pro fratribus, ut eum associarent, et causa

honestatis, et causa honoris sui. Super omnes enim homines de mundo diligebat honores, ut iudicavi de eo, et super omnes homines de mundo scivit dominari et baroniçare, ut audivi ab aliis et ut etiam michi similiter visum fuit. Fuimus ergo decem fratres qui associavimus ipsum. Et postquam fuimus | calefacti (erat enim dies Sabbati mensis Ianuarii in festo sancti Tymothei in mane), paravit se vestimentis sacerdotalibus, ut decenter et honeste monasterium ingrederetur. Cumque camisiam indueret et nimis stricta esset in manicis, turbabatur. Cui dixit Faventinus episcopus : « Michi stricta non est, quia bene induo eam ». Cui archiepiscopus dixit : « Quomodo? Est tua ista camisia? ». « Mea est », dixit episcopus. « Et mea ubi est ? », dixit archiepiscopus. Et inventum est quod unus de famulis portaverat eam Ravennam. Et ait archiepiscopus : « In veritate multum miror de patientia mea; tamen sibi penitentiam dabo, quia hic dare non possum, eo quod absens sit. Quod enim difertur, non aufertur ». Et dixi archiepiscopo : « Patientiam habetote, pater, quia *patientia opus perfectum habet*, et Sapiens in Proverbiis dicit, XXV : *Patientia lenietur princeps, et lingua mollis confringet duritiam. Ira enim viri iustitiam Dei non operatur*, dicit beatus Iacobus. Ideo dicit Ecclesiasticus III : *Fili, in mansuetudine opera tua perfice, et super hominum gloriam diligeris* ». Tunc archiepiscopus dixit : « Et Sapiens in Proverbiis dicit, XIII : *Qui parcit virge, odit filium suum; qui autem diligit illum, instanter erudit.* Ideo, sicut Dominus dicit in Iob XLI, *non parcam ei verbis potentibus et ad deprecandum compositis.* Item Ecclesiasticus dicit, XXX : *Qui diligit filium suum, assiduat illi flagella, ut letetur in novissimo suo et non palpet proximorum hostia* ». Videns ego quod archiepiscopus penitus disponebat punire peccantem, dixi : « Dimittamus, pater, ista verba et de alia materia dicamus. Celebrabitis vos » ? Et dixit : « Non. Volo quod tu cantes missam ». Et dixi sibi : « Obediam vobis et missam cantabo ». Tunc dixit archiepiscopus : | « Vultis quod prophetem vobis de papa futuro ? » (vacabat enim papatus post mortem pape Urbani quarti, qui fuit Trecensis). Et diximus: « Sic, pater. Dicatis nobis quisnam futurus sit papa ». Et dixit : « Papa Gregorius nonus multum dile-

xit Ordinem beati Francisci. Modo succedet Gregorius decimus, qui fratres Minores intime diliget ». Credebat dicere de se ipso, quia multum affectabat habere papatum, et etiam sperabat, pro eo quod fratres Minores diligebat, et pro eo quod ille Tolletanus magister nigromancie predixerat eum magnum in Ecclesia Dei fore futurum, et quia videbat quod magnus erat, et quod aliquando cardinales discordes erant in electione papali, et quod aliquid interdum dicebatur de eo ad istam materiam pertinens. Tunc respondi et dixi : « Pater, Domino concedente, vos eritis ille Gregorius decimus. Et dilexistis nos et adhuc amplius diligetis ». Non tamen factum fuit ita, quia non successit tunc Gregorius decimus, sed Clemens quartus, nec ipse archiepiscopus Ravennas papatum habuit, ut ostendatur quia *non* est *volentis neque currentis, sed miserentis est Dei*, Ro. IX. Item Io. III : *Non potest homo accipere quicquam, nisi fuerit ei datum de celo.*

Igitur, cum archiepiscopus, qui et legatus erat, supraposita verba dixisset, adiecit : « Isti sunt qui debent monasterium introire : omnes fratres qui sunt hic. De meis vero nullus ingrediatur, nisi episcopus Faventinus et archidiaconus Ravenne et potestas istius terre ». Erat autem potestas Faventie dominus Lambertinus de Samaritanis de Bononia, et erat filius sororis abbatisse Faventine. Abbatissa autem erat de Faventia oriunda, et corda omnium hominum, si volebat, verbis et exeniis attrahebat ad se. Nam dominum Octavi‖anum cardinalem ita habebat propitium et amicum, ut eam libenter in suis petitionibus exaudiret. Cum autem pervenimus ad hostium ecclesie, invenimus ibi conversum cum thuribulo fumigante. Et incensato legato, accepit thuribulum de manu ipsius et thurificavit quemlibet fratrem ecclesiam introeuntem dicendo : « De l'incenso a li frati me'. De l'incenso a li frati me'. De l'incenso a li frati me' ! ». Quod erat dicere : « De incenso fratribus meis ». Post hec ivimus ad scalam, et ascendendo et postea descendendo et exeundo apodiabat se super me causa honoris et utilitatis, et ego sustentabam brachium dextrum eius, et archidiaconus Ravenne sinistrun. Et ecclesia in solario erat ; et totus conventus illarum dominarum numero LXX duarum congregatus ibidem. Et celebrata sollemniter missa et expeditis con-

siliis et negotiis omnibus, egressi de monasterio, invenimus ignem copiosum paratum. Et statim pulsabatur ad nonam. Et exuens se legatus dixit : « Omnes vos invito ad prandendum mecum ». Credo quod dixit bene decies, Tusice loquendo : « Mo' ve c'envito e sì ve ce re⟨n⟩vito ». Quod erat dicere : « Invito vos ad prandium et iterum reinvito ». Verumtamen ita erant fratres illi timidi et verecundi, quod non potui ducere mecum nisi duos. Alii iverunt ad domum fratrum ad comedendum. Quando autem perveni ad palatium episcopi, dixit michi legatus : « Hodie est dies Sabbati, et episcopus et potestas volunt comedere carnes. Dimittamus eos et eamus ad salam palatii, quia abundanter ad manducandum habebimus ». | Et tenuit me et discumbere fecit iuxta se ad mensam, et pluries dixit michi quod multum habebat pro malo quod non feceram sibi honorem ducendo mecum alios fratres, quos invitaverat omnes. Et non audebam sibi dicere quod noluissent venire, quia nimis habuisset pro malo, sed dicebam sibi quod alia vice totum conventum haberet. Multum enim gaudebat in honoribus sibi factis. Porro archidiaconus associavit nos et discubuit in depressa mensa seorsum. Erat autem amicus et notus meus, et misit michi exenium.

De synodo congregata a domino legato apud Ravennam in ecclesia Ursiana occasione Tartarorum.

Iste archiepiscopus Ravennas dominus Philippus, de voluntate domini pape Alexandri quarti, pro eo quod rumores noviter de Tattaris insonuerant, congregavit concilium apud Ravennam in ecclesia Ursiana, que est archiepiscopalis ecclesia, omnium episcoporum suffraganeorum suorum, ut tractaret et ordinaret cum eis de Christianorum utilitate, et quod ecclesie eorum et prebende parate essent in succursum Christianitatis contra Tartaros, si dominus papa mandaret ; et quod interim rogarent Deum ut removeret ab eis et a populo Christiano omnes barbaras nationes. Huic synodo interfuerunt presbiteri et archipresbi-

teri et canonici aliique clerici in maxima multitudine. Miserat etiam archiepiscopus omnibus guardianis Ordinis fratrum Minorum Bononiensis provincie, dicendo quod cum lectoribus suis huic synodo interesse deberent; et iam veniebant. Sed frater Bonagratia, qui erat minister, noluit quod aliquis iret, nisi frater Aldevrandus de oppido Flaniani, qui iam minister Bononie fuerat et lector Mutine tunc temporis erat (quem etiam usque Ferariam associavi), et frater Clarus de Florentia et frater Manfredus de Terdona essent cum eo, qui ambo magni clerici | erant magnique doctores. Frater vero Bonagratia, quamvis esset minister, noluit illó ire, sed omnem suam auctoritatem fratri Aldevrando concessit.

Quod multi accusatores insurrexerunt contra fratres Minores et Predicatores, obitiendo eis IIII pro quibus eis regratiari debebant.

Tunc insurrexerunt clerici congregati contra fratres Minores et Predicatores, dicentes quod ipsi non predicant decimas, quod audiunt confessiones, quas ipsi audire deberent, et quod sibi commissos ad sepulturam recipiunt, cum decedunt, et quod offitium predicationis exercent, quod ipsi exercere deberent, et quod omnia ista quatuor quibus privantur, impediunt eos ne possint dare pecuniam.

Quod dominus Opiço Parmensis episcopus fratrum Minorum et Predicatorum defensor fuit tempore oportuno, et archiepiscopus Ravenne dominus Philippus similiter.

Tunc surrexit dominus Opizo de Sancto Vitale, Parmensis episcopus et nepos condam domini pape Innocentii quarti bone memorie, et optime fratres Minores et Predicatores defendit, dicendo quod illa que obiecta contra istos duos Ordines erant, et de quibus clerici causabantur, nullum eis impedimentum prestabant, sed potius adiumentum, ut sua liberius possiderent. Mul-

tisque rationibus clericos confutavit et fratres Minores et Predicatores optime defensavit, usque adeo quod factus est eis exosus et, sicut reputabant, pessimus inimicus. Videns vero archiepiscopus quod fratres Minores et Predicatores propter IIII predicta multos mordaces haberent, cepit instantissime eos defendere, dicens : « Miseri et insani, non congregavi vos ut contra istos duos Ordines insurgatis, qui dati sunt a Deo Ecclesie in adiutorium vestrum et in salutem populi Christiani et omnium salvandorum, sed congregavi vos ut de facto Tartarorum aliquid ordinemus, sicut michi et aliis metropolitanis dominus papa mandavit ». Audiens autem quod adhuc musitarent, provocatus ad iram, assumpsit parabolam suam et dixit : « Miseri et insani, cui committam confessiones secularium personarum, si fratres Mino|res et Predicatores non audiunt eas ? Vobis secura conscientia eas committere non possum, quia, si veniunt ad vos et petunt tiriácam volentes confiteri, venenum eis datis. Ducitis enim mulieres post altare causa confitendi et ibi eas cognoscitis : quod nefas est dicere et peius operari. Ideo Dominus de vobis conqueritur per prophetam Osee : *In domo Israel vidi orrendum, ibi fornicationes Effraym.* Ideo enim doletis, si fratres Minores et Predicatores confessiones audiunt, quia non vultis quod cognoscant opera vestra mala, de quibus Dominus dixit Iudeis, Io. III : *Erant enim eorum mala opera. Omnis enim qui male agit odit lucem et non venit ad lucem, ut non arguantur opera eius. Qui autem facit veritatem venit ad lucem, ut manifestentur opera eius, quia in Deo sunt facta.* Item Apostolus ad Ephesios dicit, V : *Nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum, magis autem redarguite. Que enim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est et dicere. Omnia enim que arguuntur a lumine manifestantur. Omne enim quod manifestatur lumen est* ». Et addidit archiepiscopus : « Committam ergo presbitero Gerardo, qui est hic, quod confessiones audiat mulierum, cum constet michi quod totam domum filiabus et filiis plenam habeat ? Cui etiam illud propheticum non incongrue dici potest : *Filii tui sicut novelle olivarum in circuitu mense tue.* Et utinam presbiter Gerardus solus esset et in consimili negotio socios non haberet ! ». Cum autem archiepiscopus talia divulgasset, erubescebant omnes

qui in talibus se culpabiles cognoscebant. Et impleta est Scriptura que dicit, Eccle. VII : *Melior est ira risu, quia per tristitiam vultus animus corrigitur delinquentis.*

Qualiter satisfeci tribus archipresbiteris amicis meis de his de quibus accusabantur fratres Minores et Predicatores in concilio Ravennate.

In diebus illis habitabam in Mutina, et egressus de Mutina ibam versus Bononiam. Et ecce tres archipresbiteri, mei familiares et amici, qui a predicto concilio redibant, occurrerunt michi. Et ‖ erat unus illorum archipresbiter Campi Galianni, alter frater fratris Bonifacii de Guidhonibus, magnus decretista, qui erat archipresbiter Citanove, tertius dominus Ugolinus archipresbiter plebis de Treblo, que in Alpibus est, ubi aliquando fui cum eo. Et interrogavi eos quare factum fuerat concilium a quo veniebant, et quenam erant illa que tractata erant ibidem, si dicere poterant. Et respondentes dixerunt michi : « Concilium factum fuit occasione Tartarorum, et ordinatum quod, si necesse fuerit, nos clerici, qui habemus prebendas, demus succursum Romane Ecclesie pro communi bono Christianitatis contra malitiam Tartarorum. Et tunc multi insurrexerunt de nobis contra fratres Minores et Predicatores et conquesti sunt de vobis et imposuerunt vobis quod IIII maledictiones facitis nobis, quas nullo modo patienter possumus sustinere. Et non habuimus audientiam, nec fuit nobis in aliquo satisfactum, sed convitia et opprobria dixerunt contra nos metropolitanus noster et Parmensis episcopus ob vestri defensionem. Quapropter rogamus vos ut veniatis ad nos, quando visum vobis fuerit et poteritis, ut de illis IIII adinvicem conferamus et disputando et conferendo cognoscamus horum IIII veritatem, quia, sicut dicit beatus Gregorius, ' nichil ad plenum scitur, nisi dente disputationis frangatur ' ». Quibus respondi et dixi : « Exaudiam vos libenter ».

Gregorius

Cum autem fuimus simul, dixerunt michi : « Conquerimur de vobis duobus Ordinibus, et omnes clerici prebendati nobiscum, quod IIII nobis infertis incomoda, que gravia reputamus. Pri-

mum est de decimis, de quibus deberetis frequenter in vestris predicationibus dicere quod layci seculares eas nobis persolverent diligenter, presertim cum ex precepto divino hoc facere teneantur. Secundum est de sepulturis, quia vultis sepelire mortuos nostros, qui nobis, dum viverent, | fuerant obligati, et sic per hoc nostre ecclesie multis bonis temporalibus defraudantur. Tertium est quia confessiones subditorum nostrorum nobis nolentibus et dolentibus audire presumitis. Quartum et ultimum est quia predicationis offitium vobis totaliter ursurpastis, ita quod populus nos de cetero audire contemnit ».

De decimis dandis. Et quod omnino dande sunt decime probatur per prophetas et reges.

Tunc respondi et dixi : « Non sumus positi ad decimas predicandum, sed vos, qui eas habere et possidere debetis, poteritis populo, qui eas vobis solvere debet, ad memoriam revocare. Nec videtur conveniens quod, quando debemus predicare de apostolo aliquo seu de alio magno sancto, dimittamus predicationem festivitatis, ut de decimis prosequamur. Immo miramur valde de vobis et habemus pro malo quod tales angarias nobis vultis imponere. Simili modo possetis dicere et de nobis conqueri quare non metimus et trituramus segetes vestras. Ideo Apostolus in prima ad Cor. VI legitur dixisse : *Secularia igitur iuditia si habueritis, contemptibiles qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad iudicandum.* Simili modo secularia negotia sunt a contemptibilibus pertractanda. Nos vero maiora intendimus predicare ; et etiam interdum, quando dicimus de restitutione male ablatorum, de decimis predicamus. Non tamen semper tenemur in qualibet predicatione de decimis interserere, quia omnino inconveniens videretur et populus audire contemneret. Tunc enim de nobis possetis rationabiliter conqueri, si dogmatiçaremus quod non essent decime persolvende ; quod nunquam ex nobis aliquis fecit, presertim cum per Malachiam III expresse Dominus dicat : *In decimis et in primitiis et in penuria vos maledicti estis, et me vos*

configitis gens tota. Ista Dominus dixit de his qui decimas et primitias male dabant, et appellat eos propter hoc maledictos. Et addit ibidem Dominus | dicens : *Inferte omnem decimam in horreum meum, ut sit cibus in domo mea, et probate me super hoc, dicit Dominus. Si non aperuero vobis cataractas celi et effudero vobis benedictionem usque ad abundantiam, et increpabo pro vobis devorantem, et non corrumpet fructum terre vestre, nec erit sterilis vinea in agro, dicit Dominus exercituum; et beatos vos dicent omnes gentes. Eritis enim vos terra desiderabilis, dicit Dominus exercituum.* Quod autem ista promissio Domini fuerit vera, manifeste possumus demonstrare, II Paralipo. XXXI : *Precepit Ezechias in populo habitantium Ierusalem ut darent partes sacerdotibus et Levitis, ut possint vacare legi Domini. Quod cum percrebruisset in auribus multitudinis, plurimas obtulere primitias filii Israel frumenti, vini et olei. Mellis quoque et omnium que gignit humus decimas obtulerunt. Sed et filii Israel et Iuda, qui habitabant in urbibus Iuda, obtulerunt decimas boum et ovium decimasque sanctorum, que voverant Domino Deo suo, atque universa portantes fecerunt acervos plurimos. Mense tertio ceperunt acervorum iacere fundamenta, in mense VII compleverunt eos. Cumque ingressi fuissent Ezechias et principes eius, viderunt acervos et benedixerunt Domino ac populo Israel. Interrogavitque Ezechias sacerdotes et Levitas cur ita iacerent acervi. Respondit illi Açarias sacerdos primus de stirpe Sadoch dicens: Ex quo ceperunt offerri primicie in domo Domini, comedimus et saturati sumus, et remanserunt plurima, eo quod benedixerit Dominus populo suo. Reliquiarum autem est copia ista quam cernis. Precepit igitur Ezechias ut prepararent horrea in domo Domini. Quod cum fecissent, intulerunt tam primicias quam decimas | et quecumque voverant fideliter*. Hinc Ieronimus super illo verbo Domini : *Querite primum regnum Dei et iustitiam eius, et hec omnia adicientur vobis*, dicit : ' Sit homo quod esse debet, et presto erunt omnia '. Ieronimus

Quod primitie inchoate sunt ab Abel, decime vero ab Abraham.

Et nota quod primicie inchoate sunt ab Abel, qui primus eas obtulit Deo, Gen. IIII. Decime vero inchoate sunt ab Abraham, qui primus eas dedit Melchisedec post victoriam V regum, Gen. XIIII : *Et dedit ei decimas de omnibus.* Quod etiam Iacob promisit se facturum, ut daret eas Deo, dicens, Gen. XXVIII : ***Erit michi Dominus in Deum, et lapis iste quem erexi in titulum, vocabitur domus Dei, cunctorumque que dederis michi decimas offeram tibi,*** hoc etiam postea fuit preceptum a Domino, Exo. XXII : *Decimas tuas et primicias non tardabis offerre.* Et infra, XXIII : *Primicias frugum terre tue deferes in domo Domini Dei tui.* Item ibidem : *Sex annis seminabis terram tuam et congregabis fruges eius. Septimo autem dimittes eam et requiescere facies, ut comedant pauperes populi tui, et quicquid reliquum fuerit, edant bestie agri. Ita facies in vinea et in oliveto tuo.* Dum hoc observatum fuit, ut ait Iosephus, in anno VI in tantum abundabant fruges, quod sufficiebant ad usum septimi anni et octavi ad sementem.

De septimo anno servando, qui appellatur annus requietionis et remissionis, et notandum quid Iosephus de eo dicit.

Quod decime dande sunt propter tria. Primo, propter divinum preceptum. Secundo, ut sit cibus in domo Domini. Tertio, in signum recordationis redemptionis nostre.

Nota quod iste septimus annus in quo terra debebat requiescere dicebatur annus requietionis et annus etiam remissionis, quia in eo nulli licebat exigere debitum aliquod nisi eo terminato ; et si quid in eo anno ex preteritis frugibus succreverit in ea, *comedent pauperes populi* et cet., sicut supra. Nota quod mulier evangelica, id est sapientia divina, de qua habetur Luc. XV, decem drag‖mas habuit et unam perdidit, quando Adam peccavit, et IX ordines angelorum sibi remanserunt, ex quibus aliqui ceciderunt, scilicet illi in quibus *repperit pravitatem*, sicut habetur Iob IIII; et aliqui Deo fortiter adheserunt, de quibus habetur Iob

XXV: *Qui facit concordiam in sublimibus suis. Numquid est numerus militum eius?* Vult dicere quod, quamvis multi ceciderint, tamen adhuc tot remanserunt, quod non est numerus militum eius. Isti sunt illi milites de quibus Dominus dicit, Zacharie IX: *Circumdabo domum meam ex his qui militant michi euntes et revertentes.*

Igitur, pro dragma decima perdita et inventa, in signum inventionis et congratulationis decimam omnium bonorum nostrorum tenemur Deo offerre. Non est igitur absque causa quod decima precipitur Deo offerri et quod tot figuris prefigurata precessit. Cum igitur considero quali fine et intentione Deus dixit: *Inferte omnem decimam in horreum meum*, scilicet *ut sit cibus in domo mea*, et in domo multorum prebendatorum sit in tanta abundantia cibus, quod tantum habent de terra, quod XX paria boum eam cultivare non possunt, non video quali conscientia, quod eis decime dentur, audeam predicare, presertim cum libentius dent ecclesiasticas divitias propinquis divitibus, amasiis, concubinis atque focariis quam pauperibus Christi. Nam per totum annum, cum pro helemosina vado, nec unicum panem in domo talium possum habere, et tamen cognoscunt quod Scriptura divina dicit, Prover. XXI: *Qui obturat aures suas ad clamorem pauperis, et ipse clamabit et non exaudietur.* Et iterum Eccli. IIII: *Congregationi pauperum affabilem te facito.* Et infra: *Declina pauperi sine tristitia aurem tuam et redde debitum tuum et responde pacifica in mansuetudine.* Ipsi vero potius congregationi | hystrionum sive ioculatorum se affabiles faciunt, cum dicat Scriptura, Eccli. IX: *Viri iusti sint tibi convive, et in timore Dei sit tibi gloriatio.* Et iterum Eccli. XII: *Si bene feceris, scito cui feceris, et erit gratia in bonis tuis multa. Bene fac iusto, et invenies retributionem magnam, et si non ab ipso, certe a Domino.*

De sepulturis eligendis ad libitum decedentis.
De iustitia illarum ecclesiarum a quibus mortuorum corpora assumuntur.

Ad secundum capitulum veniamus, quod est de sepulturis. De quo dicimus quod a Romanis pontificibus non sine causa cuilibet

est concessum ut sibi ubi vult quilibet eligat sepulturam, iuxta verbum quod scriptum est, Eccli. VII : *Mortuo non prohibeas gratiam*. Ex hoc enim commendatur Booz, ille vir iustus, Ruth II, de quo dicitur : *Benedictus sit a Domino, quoniam eamdem gratiam, quam prebuerat vivis, servavit et mortuis*. Quod etiam fratres Minores et Predicatores faciunt, dum suos devotos sepeliunt, qui apud eos eligunt sepulturam. Hinc papa Leo III dixit : ' Nos, instituta maiorum patrum considerantes, statuimus unumquemque in maiorum suorum sepulcris iacere, ut patriarcharum exitus docet. Nulli tamen negamus propriam eligere sepulturam et etiam alienam. Dominus enim et magister alienam elegit ut propriam. Sed quia *dignus est operarius mercede sua*, tertiam partem sui iuditii illi ecclesie dari censemus in qua celesti pabulo refici consuevit, ut iuxta Apostolum sint consolationum socii, ut fuerant passionum. Et sic demum, ubicumque libitum fuerit, eligat sepulturam. Aliter ne fiat, auctoritate Domini nostri, qui per prophetam locutus est dicens : *Ne transgrediaris terminos antiquos quos posuerunt patres tui*, sub anathematis vinculo detestamur et contradicimus '. Nota quod Salomon in Prover. XXII dicit illam auctoritatem ; quem papa Leo tertius appellavit prophetam. |

Clemens III : ' Certificari voluisti a nobis quomodo illa clausula, que in privilegiis solet apponi : " salva iustitia illarum ecclesiarum a quibus mortuorum corpora assumuntur ", intelligi debeat et exponi. Cum autem super hoc articulo diversa antecessorum nostrorum manaverint instituta, Leone papa iustitiam illam quandoque tertiam partem, quandoque mediam, et Urbano quartam fore censentibus, nos tale prebemus in hac varietate responsum, Ieronimus ut, sicut beatus Ieronimus inquit : " unaqueque provincia in suo sensu abundet ", secundum rationabilem consuetudinem regionis illa iustitia circa medietatem vel tertiam aut quartam pro locorum diversitatibus attendatur '.

De confessionibus audiendis.

Iam nunc ad tertium capitulum accedamus, quod est de confessionibus audiendis. Conqueruntur parrochiales sacerdotes de nobis quod contra eorum voluntatem audimus confessiones subditorum suorum qui sunt eis commissi, quas ipsi audire tenentur.

Utrum contra voluntatem proprii sacerdotis liceat confiteri alii discretiori, an teneatur confiteri proprio sacerdoti.

Ideo non immerito potest queri ' utrum contra voluntatem proprii sacerdotis liceat confiteri alii discretiori, an teneatur confiteri proprio sacerdoti. Et quod teneatur ei confiteri, ostenditur primo auctoritate sacre Scripture, Prover. XXVII : *Diligenter cognosce vultum pecoris tui*. Si ergo vultus pecoris est conscientia et nullus potest scire vultum sive conscientiam nisi per confessionem, ergo, si preceptum est sacerdoti, qui habet curam anime, scire conscientiam, subditus ei tenetur confiteri. Item, Heb. ultimo : *Obedite prepositis vestris per omnia. Ipsi enim pervigilant quasi rationem reddituri pro animabus vestris* ; ergo, si sacerdos qui habet curam tenetur reddere rationem de anima subditi, videtur quod subditus teneatur ei statum suum indicare. Item hoc ipsum ostenditur auctoritate canonis Innocentii in concilio generali : " Omnis utriusque sexus fidelis, ex quo ad annos discretionis pervenerit, omnia | sua peccata solus confiteatur proprio sacerdoti ". Et eadem decretali : " Si quis ex causa voluerit aliis confiteri, prius licentiam petat et obtineat a proprio sacerdote ". Si ergo sacerdos non dat licentiam, videtur quod nullo modo possit confiteri alii. Item, libro de penitentia, distinctione VI, Urbanus II : " Placuit ut nulli deinceps sacerdotum liceat quemlibet commissum alii sacerdoti suscipere ad penitentiam sine eius consensu, cui prius se commisit ". Ergo videtur quod nullo modo liceat confiteri, nisi proprio sacerdoti. Item ratione videtur quia confessus aut tenetur iterum confiteri proprio sacerdoti aut non. Si sic, ergo nullius fuit valoris prior confessio sive absolutio. Vere enim abso-

lutus de aliquo non tenetur iterum absolvi de eodem in eodem foro. Si non tenetur, ergo videtur quod sit exemptus a proprio sacerdote; sed nullus eximitur, nisi habeat privilegium: ergo nullus potest alteri confiteri, nisi privilegium habeat, vel nisi sacerdos licentiet. Item quilibet homo tenetur sacramenta percipere a proprio sacerdote: ergo sacramentum Eucharistie; sed confessio est preparatio ad illud sacramentum: ergo illi tenetur confiteri, a quo sacramentum illud suscipere tenetur. Sed ille est sacerdos proprius: ergo, quantumcumque confitetur alii, tenetur confiteri proprio sacerdoti. Contra. Augustinus in libro de penitentia: "Qui vult peccata confiteri querat sacerdotem scientem ligare et solvere, ne ambo in foveam cadant": ergo, si sacerdos proprius est simplex, videtur quod possit alii confiteri pro voto. Item, sicut Bernardus dicit: "quod ex caritate institutum est contra caritatem non debet militare", ergo similiter quod est institutum propter remedium non debet militare contra remedium. Esto igitur quod sacerdos sollicitet mulierem, si ipsa confitetur ei peccatum suum, est in periculo: ergo, si non tenetur se periculo committere, non tenetur confiteri. Item privilegium datum est ‖ predicantibus quod possunt audire confessiones. Sed qui concedit principale, et accessorium; ergo, si dominus papa concessit potestatem absolvendi, ergo et potestatem peccatoribus tribuit eos adeundi: ergo contra voluntatem sacerdotis possunt eos adire. Item potestas iurisdictionis descendit a superioribus ad inferiores: ergo, si aliquibus dat episcopus auctoritatem suam, cum inferior non possit supra superiorem, sed e converso, videtur quod omnis fidelis, nolente etiam proprio sacerdote, possit eum adire. Item quod talis confessus non teneatur illo anno amplius confiteri videtur, quia natura nichil facit frustra, nec ars, nec gratia vel regula Spiritus Sancti: ergo superfluum est duo remedia eiusdem spetiei, maxime quando alterum est efficax, contra idem ordinari. Sed qui confessus est ei qui superioris auctoritate potuit absolvere et absolvit, amplius non tenetur confiteri sacerdoti. Item si teneretur, ergo frustra daretur illud privilegium sive illa auctoritas et videretur duplex tribulatio consurgere; ergo cum non sit equum nec in iure divino nec in iure humano, non videtur quod teneatur proprio sacerdoti

confiteri '. Supradictorum solutio requiratur quarto libro Sententiarum, distinctione XVII, in tractatu fratris Bonaventure, et distinctione XXI similiter de hac materia continetur.

Ego vero, quia ad alia dicenda festino, breviter me expedio, exponendo solummodo duas auctoritates et concludendo propositum. Intendo enim demonstrare quod fratres Minores et Predicatores saltem ex privilegio possunt confessiones audire. Dico ergo quod illud verbum Augustini intelligitur, quantum ad electionem sacerdotis, antequam subditus alicui se subiciat et curam anime committat, sed verbum Urbani post commissionem. Extunc enim tenetur ei confiteri, nec debet alii, nisi petita licentia.

Quod in quinque casibus habetur licentia pro obtenta.

Tamen in V casibus habetur licencia pro obtenta. Primus est si sit vaga|bundus. Secundus est si renuntiavit domicilium. Tertius, si peccavit vel offendit in aliena parochia. Quartus, propter sacerdotis ignorantiam vel maliciam, quia est revelator confessionis vel sollicitator ad malum. Ultimus est in casu necessitatis, ut si sit in articulo mortis vel debeat intrare iustum bellum.

Narratio trufatoria, sed vera, quam retulit papa Alexander IIII fratri Bonaventure, generali ministro Ordinis fratrum Minorum.

Nota quod fratres Minores habuerunt privilegium a papa Gregorio nono quod possent confessiones audire. Frater Bonaventura generalis minister interrogavit papam Alexandrum quartum utrum placeret ei quod fratres Minores confessiones audirent, et ipse dixit ei : ' Immo volo penitus quod ipsi audiant. Et dicam tibi orribile exemplum et truffatorium. Quedam mulier confitebatur sacerdoti suo in ecclesia sua. Ille vero, volens eam cognoscere et carnaliter cum ea dormire, cepit eam de opere venereo multum sollicitare. Cumque in ecclesia post altare iuxta locum Dominici corporis violenter vellet eam opprimere, dixit ei domina illa :

" Nec locus requirit, nec tempus, ut hic nepharia et venerea opera perpetrentur. Alio loco et tempore poterunt congruentius ista fieri ". Hec autem dicebat volens evadere manus eius. Sacerdos vero, sperans habere propositum, acquievit et habuit secum quedam familiaria verba ; tamen, quando domina illa recedebat ab eo, ut domum rediret, dixit ei sacerdos : " Domina, recordemini illius negotii quod scitis, scilicet depostetiarum ". Cui illa dixit : " Optime recordabor ". Cum autem esset domi, quantum aforis apparebat, fecit pulcherriman turtam, que intrinsecus humano stercore plena erat, et pro exenio misit eam sacerdoti cum enghestaria optimi vini et albi. In hoc solum fuit ex parte mulieris defectus, quia debebat urinam propriam sacerdoti transmittere, sicut merdam | propriam transmittebat in turta. Videns vero sacerdos tam pulcherrimam turtam, cogitavit quod tali exenio episcopus dignus esset, et misit episcopo. Cum autem episcopus cum suis discumberet, precepit servienti ut divideret turtam et apponeret discumbentibus. Quod cum seorsum faceret, invenit merdam intrinsecus et aborruit, et reservavit turtam, ut episcopo posset ostendere. Cum autem episcopus instaret ut turtam portaret, minister dixit ei: " Satis habetis modo ; alia vice, Domino concedente, habebitis melius ". Quid plura ? Postquam episcopus vidit talem turtam, contra sacerdotem *indignatus est valde* et misit pro eo et dixit ei: " Dicatis michi, domine sacerdos: Quis docuit vos mittere tales turtas et maxime episcopo vestro ? Quid promerui aut in quo umquam offendi vos, ut michi talem iniuriam faceretis, mittendo turtam humano stercore plenam ? ". Quod cum audisset sacerdos, obstupuit et dixit episcopo : " Pater, in veritate ego non feci fieri illam turtam, immo talis domina misit michi, et ego credidi quod vos essetis tali exenio dignus, et ideo misi vobis causa utilitatis atque honoris, credens turtam optimam esse ". *Quod cum audisset* episcopus, a*ccepit satisfactionem*. Et, licentiato sacerdote, accersivit dominam illam, volens huius rei cognoscere veritatem. Ipsa vero *confessa est et non negavit* quod ideo fecit hoc, ut sacerdotem truffaret, qui eam, cum confiteretur, de opere venereo invitabat, volens in ecclesia et post altare cum ea peccare. Episcopus vero dominam illam ex eo quod fecerat multipliciter commen-

davit et sacerdotem punivit egregie '. Et iste idem episcopus, qui tale exenium habuit, dixit pape Alexandro quarto hec omnia, referendo ei totam historiam supradictam, et papa Alexander retulit fratri Bonaventure, Ordinis | fratrum Minorum generali ministro. Et adiecit papa dicendo : ' Quapropter volo penitus quod fratres Minores de mea conscientia et licentia confessiones audiant secularium personarum '.

Considera qualiter verbum Domini verum sit ; dixit enim, Luc. XII : *Nichil opertum est, quod non reveletur, neque absconditum, quod non sciatur.* Credidit supradictus sacerdos latenter facere facta sua, et tamen episcopus scivit et papa, quia, sicut dicitur in Iob XXXIIII : *Oculi* Domini *super vias hominum, et omnes gressus eorum considerat. Non sunt tenebre et non est umbra mortis, ut abscondantur ibi qui operantur iniquitatem.* Ideo deceptus fuit ille de quo dicitur, Eccli. XXIII : *Omnis homo qui transgreditur lectum suum, contemnens animam suam et dicens : Quis me videt ? Tenebre circumdant me, et parietes cooperiunt me, et nemo circumspicit me; quem vereor ? Delictorum meorum non memorabitur Altissimus. Et non intelligit quoniam omnia videt oculus eius, quoniam expellit a se timorem Dei huiusmodi hominis timor, et oculi hominum timentes illum. Et non cognovit quoniam oculi Domini plus multo sunt lucidiores super solem, circumspicientes omnes vias hominum et profundum abyssi et hominum corda intuentes in absconditas partes. Domino enim Deo, antequam crearentur, omnia sunt cognita, sic et post perfectum respicit omnia.* Hinc Daniel ait, II : *Ipse revelat profunda et abscondita et novit in tenebris constituta, et lux cum eo est.* Hinc Dominus comminatur, Naum III : *Revelabo pudenda tua in facie tua et ostendam gentibus nuditatem tuam et regnis ignominiam tuam, et prohiciam super te abominationes et contumeliis te afficiam et ponam te in exemplum.* Quod patuit in David, qui laboravit quantum potuit ut occulta‖ret adulterium suum. Sed dictum fuit ei a Domino, II Reg. XII : *Tu enim fecisti abscondite, ego vero faciam verbum istud in conspectu omnis Israel et in conspectu solis.* Item Sap. XVII : *Dum putant se latere in obscuris peccatis, tenebroso oblivionis velamento dispersi sunt.* Quia, sicut Dominus comminatur, Amos IX : *Si celaverint se ab oculis meis in*

fundo maris, ibi mandabo serpenti, et mordebit eos. Item ad Heb. IIII: *Non est ulla creatura invisibilis in conspectu eius. Omnia autem nuda et aperta sunt oculis eius, ad quem nobis sermo.* Nullus ergo peccet credens Deum latere, quia *qui abscondit scelera sua non dirigetur.* Dicturi sunt enim peccatores aliquando, cum *vexatio dabit auditui intellectum: Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo.* Tunc, sicut dicit Iere. XX, *confundentur vehementer, quia non intellexerunt opprobrium sempiternum quod nunquam delebitur.* Ideo sanum consilium dat Ecclesiasticus V, dicens: *De propitiatu peccatorum noli esse sine metu, neque aditias peccatum super peccatum, et ne dicas: Miseratio Dei magna est. Multitudini peccatorum meorum miserebitur. Misericordia enim et ira ab illo cito proximat, et in peccatores respicit ira illius. Non tardes converti ad Dominum et ne diferas de die in diem. Subito enim veniet ira illius, et in tempore vindicte disperdet te.* Ideo dicit Iere. XVII: *Ego Dominus scrutans cor et probans renes, qui do unicuique iuxta viam suam et iuxta fructum adinventionum suarum.* Sequitur: *Qui autem confessus fuerit et reliquerit ea, misericordiam consequetur.* Quod patuit in David, II Reg. XII, qui cum dixisset: *Peccavi Domino,* statim audivit: *Transtulit Dominus peccatum tuum, non morieris.* Patuit etiam in Ezechia, qui dixit, Ys. XXXVIII: *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritu|dine anime mee.* Et statim subditur: *Tu autem eruisti animam meam ut non periret, proiecisti post tergum tuum omnia peccata mea.*

Alia narratio dolorosa.

Cognovi quemdam fratrem Humilem de Mediolano, qui fuit custos Parmensis custodie. Hic dum habitaret in loco fratrum Minorum de Fanano, tempore quadragesimali instabat predicationibus et confessionibus audiendis. Quod audientes, illi de Alpibus, homines et mulieres, miserunt rogando ut amore Dei pro salute animarum suarum dignaretur ad eos accedere, quia volebant confiteri cum eo. Et assumpto socio ivit ad eos et multis diebus predicavit et confessiones audivit, et multa bona fecit, consilia salu-

bria eis dando. Quadam autem die venit ad eum quedam mulier volens confiteri, et dixit ei: ' Heu me, pater! *Mulier infelix nimis ego sum* '. Cui frater: ' Dic tu prius iniquitates tuas et *narra si quid habes ut iustificeris*. De omnibus ergo peccatis tuis culpabilem te proclama, et sic absolutione recepta postea eris felix '. Et dixit: ' Quadam die, dum irem sola per viam, invenit me quidam homo et violenter oppressit atque cognovit. Accessi ergo ad unum de sacerdotibus volens confiteri. Qui duxit me post altare, et revelato sibi peccato meo violenter oppressit me ibidem atque cognovit, non veritus locum sacrum nec honorem Dei neque me plurimum deplorantem. Idem accidit michi cum secundo et tertio sacerdote, quia quilibet me cognovit et post altare iuxta Dominicum corpus mecum peccavit, dum cum eis crederem confiteri '. Postquam igitur de omnibus peccatis suis fideliter est confessa, absolvit eam frater et dixit ei: ' Quid sibi vult cultellus iste quem habes in manu, et ad quid tempore isto et hora deservit? '. Et dixit ei: | ' Pater, in veritate cogitabam me gladio occidere et in desperatione mea mori, si invitavissetis me de peccato, sicut fecerunt alii sacerdotes '. Cui frater dixit: ' Nec invitavi nec invitabo, sed potius invito te ad gaudia paradisi, que dabit tibi Dominus, si dilexeris eum penitentiam faciendo. *Vade in pace*, dilecta filia, *et amplius noli peccari!* '. Impletum est igitur in fratre isto quod beatus Iob de se dicit, XXIX: *Cor vidue consolatus sum*. Impletum est in sacerdotibus illis quod per Ezechielem Dominus dixit, XXII: *Sacerdotes eius contempserunt legem meam polluerunt*que *sanctuaria mea. Inter sanctum et prophanum non habuerunt distantiam et inter pollutum et mundum non intellexerunt*. Ideo dicit in Osee IX: *Propter maliciam adinventionum eorum de domo mea eiciam eos. Non addam ut diligam eos* ».

Quod fratres Minores, ex auctoritate Romanorum pontificum, possunt libere predicare et confessiones audire.

Quia igitur his diebus impletum est quod dixerat, Ys. XXIIII et Osee IIII: *Erit sicut populus sic sacerdos*, recte fecit papa

Martinus quartus, qui dedit Ordini fratrum Minorum privilegium optimum per quod possunt libere predicare et confessiones audire, non obstante quod in eorum regula dicebatur, scilicet quod «fratres non predicent in episcopatu alicuius episcopi, cum ab eo illis fuerit contradictio». Agitur nunc annus millesimus CCLXXXIIII in vigilia beati Iohannis Baptiste, cum scribimus ista. Tunc autem, cum loquebamur cum archipresbiteris illis, eramus sub papa Alexandro quarto bone memorie.

Accedamus iam nunc ad quartum quod nobis obiciunt sacerdotes. Conqueruntur enim quod predicationis offitium usurpavimus nobis, cum ipsi hoc facere teneantur, eo quod sint subditis obligati et in prelationibus constituti. Ad quod respondentes dicimus quod revera hoc facere tenebantur, quando non erant meliores eis qui predicarent. Sed, | quia ipsi fecerunt se indignos propter malam vitam quam habent, et propter scientiam quam non habent, ideo meliores eis Dominus introduxit. Nam de quolibet eorum Dominus dicit, Osee IIII: *Quia tu scientiam repulisti, repellam et ego te, ne sacerdocio fungaris michi.* Item Dominus dixit, Luc. XI: *Ve vobis legis peritis, qui tulistis clavem scientie! Ipsi non introistis et eos qui introibant prohibuistis.* Isti designati sunt in filiis Agar, de quibus dixit, Baruch III: *Filii Agar, qui exquisierunt prudentiam que de terra est, viam autem sapientie nescierunt neque commemorati sunt semitarum eius. Non hos elegit Deus, neque viam discipline invenerunt; propterea perierunt. Et quia non habuerunt sapientiam, interierunt propter suam insipientiam.* Ideo dicit Iere. VI: *Argentum reprobum vocate eos, quia Dominus proiecit illos.* Isti tales non habent sapientiam de divinis ad utilitatem et salutem animarum sibi commissarum, sed transferunt se ad filias Eth, scilicet ad scientias seculares, et ad hoc student in decretalibus et decretis, ut possint multiplicare divitias et prebendas. Ideo de istis dicit Osee V: *In gregibus suis et in armentis suis vadent ad querendum Dominum et non invenient. Ablatus est ab eis. In Domino prevaricati sunt, quia filios alienos genuerunt.* Ad litteram: filios generant et dicunt quod sunt filii fratrum suorum. Ideo sequitur: *Nunc devorabit eos mensis cum partibus suis.* De istis dicit Iere. XI: *Tu autem, Domine, demonstrasti michi, et co-*

gnovi; tu ostendisti michi studia eorum, quia, sicut dicit Sapiens in Prover. XXIII, *student calicibus epotandis,* ideo *corrupti sunt et abominabiles facti sunt in studiis suis; non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.* Ideo Dominus dicit, Eze. XXII: *Quesivi de eis virum qui interponeret sepem et staret oppo‖situs coram me pro terra, ne dissiparem eam, et non inveni, et effudi indignationem meam super eos et in igne ire mee consumpsi eos. Viam eorum in caput eorum reddidi, ait Dominus Deus.* Aliud studium clericorum et sacerdotum secularium est quia student ut laute et splendide comedant. De qua materia dicit Apostolus, I ad Cor. VI : *Esca ventri, et venter escis* (supple : « paratur ab eis »). *Deus autem et hunc et has destruet.* Item infra, VIII : *Esca autem nos non commendat Deo. Neque enim, si non manducaverimus, deficiemus, neque, si manducaverimus, abundabimus.* Ideo sanum consilium dat Ecclesiasticus dicens, XXXVII : *Noli avidus esse in omni epulatione et non te effundas super omnem escam. In multis enim escis erit infirmitas, et aviditas apropinquabit usque ad coleram. Propter crapulam multi obierunt: qui autem abstinens est adiciet vitam.*

Quia igitur sacerdotes et clerici seculares ad hoc student, ut bene comedant et bene bibant, ideo ab opere venereo, id est a luxuria, molestantur, et ita, sicut dicit beatus Iacobus, I, *unusquisque temptatur a concupiscentia sua abstractus et illectus. Deinde concupiscentia, cum conceperit, parit peccatum; peccatum vero, cum consumatum fuerit, generat mortem.* Ideo de eis dicit Iere. V: *Magnificati sunt et ditati, incrassati sunt et impinguati, et preterierunt sermones meos pessime.* Item Iere. VI: *A maiore quippe usque ad minorem omnes avaricie student, et a propheta usque ad sacerdotem cuncti faciunt dolum.* Item de eis dixit Ps. (sicut expresse exposuit beatus Bernardus: « Miror de clericis nostri temporis, cuius Ordinis sint, qui Evangelium non predicant et panem de altari ociosi manducant. Non laborant ut rustici, non pugnant ut milites, non evangelizant ut clerici. Et quia nullum Ordinem tenent, ibi erunt, *ubi nullus ordo, sed sempiternus orror inhabitat* ») : *In labore hominum non sunt et cum hominibus non flagellabuntur. ¦ Ideo tenuit eos superbia, operti sunt iniquitate et impietate sua; prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum, transierunt in affectum cordis. Cogitaverunt et locuti*

Bernardus

sunt nequitiam, iniquitatem in excelso locuti sunt. Posuerunt in celum os suum, et lingua eorum transivit in terra. Ideo audi quid de eis Dominus dicit, Osee VII : *Ve eis, quoniam recesserunt a me! Vastabuntur, quoniam prevaricati sunt in me! Et ego redemi eos, et ipsi locuti sunt contra me mendatia.* Item infra, IX: *Propter maliciam adinventionum eorum de domo mea eiciam eos. Non addam ut diligam eos. Omnes principes eorum recedentes.* Ideo Dominus dixit principibus sacerdotum et Phariseis, Mat. XXI: *Auferetur a vobis regnum Dei et dabitur genti facienti fructus eius.*

De multiplici regno.
Quod septem modis sumitur regnum Dei in divina Scriptura.

Nota quod regnum diversimode sumitur in Scriptura. Primo, appellatur filius Dei regnum, ut Luc. XVII : *Ecce enim regnum Dei intra vos est.*

Secundo, regnum celorum. De quo habetur, Mat. XX: *Dic ut sedeant hi duo filii mei, unus ad dexteram tuam, et unus ad sinistram tuam in regno tuo.* De hoc regno Dominus dixit discipulis suis, Luc. XXII : *Ego dispono vobis, sicut disposuit michi pater meus regnum, ut edatis et bibatis super mensam meam in regno meo et sedeatis super XII thronos iudicantes XII tribus Israel.* Item de hoc regno Dominus dixit Pylato, Io. XVIII: *Regnum meum non est de hoc mundo.* Ideo dicit Ps. : *Regnum tuum regnum omnium seculorum.* Quia *regnabit in domo Iacob in eternum, et regni eius non erit finis*, Luc. I.

Tertio, appellatur regnum celorum Ecclesia militans, sicut exponit beatus Gregorius dicens: «Sciendum est quod sepe in sacro eloquio regnum celorum presentis temporis Ecclesia dicitur. De quo in alio loco Dominus dicit : *Mittet filius hominis angelos suos, et colligent de regno eius omnia scandala.* Neque enim in illo regno beatitudinis, in quo pax summa est, inveniri scandala poterunt, que colligantur. Et rursum dicitur: *Qui ergo solverit unum de mandatis istis minimis et docuerit sic homines, minimus | vocabitur in regno celorum.* Mandatum quippe solvit et docet, quando hoc quisque

voce predicat, quod vivendo non implet. Sed ad regnum eterne beatitudinis pervenire non valet qui non vult opere implere quod docet. Quomodo ergo in eo minimus vocatur qui ad hoc nullo modo intrare permittitur? Quid itaque per hanc sententiam nisi presens Ecclesia regnum celorum dicitur? In qua doctor qui mandatum solverit minimus vocabitur, quia, cuius vita despicitur, restat ut et predicatio contemnatur ».

Quarto, regnum Dei appellatur sancta et virtuosa vita, sicut dicit Apostolus, ad Ro. XIIII: *Non est regnum Dei esca et potus, sed iustitia et pax et gaudium in Spiritu Sancto. Qui enim in hoc servit Christo, placet Deo et probatus est hominibus.*

Quinto, universale regnum mundi appellatur regnum Dei. De quo regno cantatur: *Regnum mundi et omnem ornatum seculi contempsi, propter amorem Domini mei Iesu Christi.* De hoc regno habetur, Apoc. XI: *Et septimus angelus tuba cecinit, et facte sunt voces magne in celo dicentes: Factum est regnum huius mundi Domini nostri et Christi eius, et regnabit in secula seculorum. Amen.* Item Abdie ultimo: *Et erit Domino regnum.*

Sexto, sunt particularia regna mundi, que similiter Dei sunt, sicut ipse dicit, Iob XLI: *Omnia que sub celo sunt mea sunt.* Et ideo potest ea dare cui vult, sicut profitetur Cyrus rex Persarum dicens, Esdre I: *Omnia regna terre dedit michi Dominus Deus celi.* Item Prover. VIII: *Per me reges regnant, et legum conditores iusta decernunt. Per me principes imperant, et potentes decernunt iustitiam.* Item Iob XXXVI: *Reges in solio collocat in perpetuum, et illic eriguntur.* Item Dan. IIII: *Dominatur Excelsus in regno hominum et cuicumque voluerit dabit illud.* Ideo dixit Ieremie, I: *Ecce constitui te | hodie super gentes et super regna.* Ideo dicit Ps.: *Regna terre, cantate Deo, psallite Domino.* Item in Mat. IIII scriptum est de diabolo quod *ostendit* Christo *omnia regna mundi et gloriam eorum et dixit illi: Hec omnia tibi dabo, si procidens adoraveris me.* Miror qua impudentia hoc fuit ausus dicere, nisi quia, sicut dicitur Iob XLI: *Ipse est rex super omnes filios superbie*; et nisi quia, sicut de eo Dominus dicit, Io. VIII. *Ille homicida erat ab initio et in veritate non stetit, quia non est veritas in eo. Cum loquitur mendatium, ex propriis loquitur, quia mendax est et pater eius.* Verumtamen

Manichei deteriores sunt diabolo, qui dicunt quod omnia visibilia creata sunt a diabolo, et ipse diabolus dicit, Luc. IIII: *quia michi tradita sunt, et cui volo do illa.* Si igitur sibi tradita sunt, ergo accepit ab alio. A quo ergo nisi ab illo qui dicit, Iob XLI: *Quis ante dedit michi, ut reddam ei? Omnia* enim *que sub celo sunt mea sunt.* Item Ys. XLVIII: *Manus mea fundavit terram, et dextera mea mensa est celos.* Item Ys. XL: *Levate in excelsum oculos vestros et videte quis creavit hec, qui educit in numero militiam eorum et omnes ex nomine vocat.* Et infra: *Numquid nescis aut non audisti? Deus sempiternus Dominus, qui creavit terminos terre, non deficiet neque laborabit, nec est investigatio sapientie eius.* Item Apostolus, I ad Cor. IIII: *Quid autem habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?*

Septimo, regnum Dei appellatur spiritualis intellectus in divina Scriptura, de quo habetur, Mat. XXI: *Ideo dico vobis quia auferetur a vobis regnum Dei et dabitur genti facienti fructus eius.* Verba Domini sunt, que dixit principibus sacerdotum et Phariseis. Numeri XXIII: *Non est Deus quasi homo, ut mentiatur, nec ut filius hominis, ut mutetur. Dixit ergo et non faciet, locutus est et non implebit?* Immo implebit, quia ipse dicit: *Que procedunt de labiis meis non faciam irrita.* Hinc Apostolus dicit, prima ad Cor. I: *Scriptum est enim: Perdam sapientiam sapientium et prudentiam prudentium reprobabo. Ubi sapiens? Ubi scriba? Ubi conquisitor huius seculi? Nonne stultam fecit Deus sapientiam huius mundi? Nam quia in Dei sapientia non cognovit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam predicationis salvos facere credentes.* Item Ys. XXIX: *Et dixit Dominus: Eo quod apropinquat populus iste ore suo et labiis suis glorificat me, cor autem eius longe est a me, et timuerunt me mandato hominum et doctrinis, ideo ecce ego addam ut admirationem faciam populo huic miraculo grandi et stupendo. Peribit enim sapientia a sapientibus eius, et intellectus prudentium eius abscondetur.* Hinc Dominus ait, Mat. XI: *Confiteor tibi, Pater, Domine celi et terre, quia abscondisti hec a sapientibus et prudentibus et revelasti ea parvulis,* scilicet illis parvulis de quibus habetur, Zacharie XIII: *Et convertam manum meam ad parvulos, et erunt in omni terra, dicit Dominus.*

Isti parvuli sunt fratres Minores, sicut abbas Ioachym exponit. Item isti sunt illi parvuli de quibus dixit Iacob, Gen. XXXIII: *Parvuli sunt, quos donavit michi Deus servo tuo.* Item isti sunt parvuli de quibus Dominus dicit, Mat. XIX: *Sinite parvulos et nolite prohibere eos ad me venire. Talium enim est regnum celorum.* Sed clerici nostri temporis et sacerdotes et prelati volunt prohibere ne accedant ad Iesum et ne etiam predicent, cum tamen de fratribus Minoribus et Predicatoribus specialiter sit a Domino promissum, Iere. XVI: *Ecce ego mittam piscatores multos, dicit Dominus, et piscabuntur eos. Et post hec mittam eis multos venatores, et venabuntur eos de omni monte et de omni | colle et de cavernis petrarum, quia oculi mei super omnes vias eorum.* Ista verba exponit abbas Ioachym de duobus Ordinibus, scilicet de fratribus Minoribus et Predicatoribus. Item isti sunt illi de quibus Dominus dixit, Iere. III: *Dabo vobis pastores iuxta cor meum, et pascent vos scientia et doctrina.* Item Iere. VI: *Pascet unusquisque eos qui sub manu sua sunt.* De eis autem, scilicet de clericis secularibus, qui contra fratres Minores et Predicatores insurgunt, dicit Propheta: *Secundum multitudinem impietatum eorum expelle eos, quoniam irritaverunt te, Domine.* Sed audi quid respondeat Osee IX: *Propter maliciam adinventionum eorum de domo mea eiciam eos.*

De multiplici exemplo quo monstratur quod mali clerici reprobari debebant et boni assumi, et hoc monstratur per decem exempla.

Quod in multis figuris prefiguratum fuit. Et primo, in Esau, qui propter culpam et stultitiam suam perdidit primogenita sua, que data sunt Iacob fratri suo, sicut habetur Gen. XXV in fine capituli. Hinc Esau dixit, Gen. XXVII: *Iuste vocatum est nomen eius Iacob. Supplantavit enim me en altera vice. Primogenita mea ante tulit et nunc secundo surripuit benedictionem meam.* Ideo dicit Apostolus, ad Heb. XII: *Ne quis fornicator aut prophanus ut Esau, qui propter unam escam vendidit primitiva sua. Scitote enim quoniam et postea cupiens hereditare benedictionem reprobatus est.*

Non enim invenit penitentie locum, quamquam cum lacrimis inquisisset eam.

Secundo, in Ruben, qui similiter propter culpam suam perdidit primogenita sua, *quia ascendit cubile patris* sui *et maculavit stratum eius*, sicut habetur Gen. XXXV et Gen. XLIX. Et ideo primogenita Ruben data sunt Ioseph, qui castissimus fuit. Ideo, I Parali. V, sic habetur: *Filii quoque Ruben primogeniti Israelis. Ipse quippe fuit primogenitus eius. Sed cum violasset thorum patris sui, data sunt primogenita eius filiis Ioseph filii Israel, et non est ille reputatus in primogenitum. Porro Iudas, qui erat fortissimus inter fratres suos, de stirpe eius principes ger|minati sunt, primogenita autem reputata sunt Ioseph.*

Tertio, in Saul et David. Nam Saul perdidit regnum propter culpam suam, et datum fuit David, qui fuit vir secundum cor Dei, sicut habetur I Reg. XIII: *Dixit Samuel ad Saul: Nequaquam regnum tuum ultra consurget. Quesivit sibi Dominus virum iuxta cor suum et precepit ei Dominus ut esset dux super populum suum, eo quod non servaveris que preceperit Dominus.* Et infra, XV: *Pro eo ergo quod abiecisti sermonem Domini, abiecit te Dominus, ne sis rex.* Et infra, eodem capitulo: *Scidit Dominus regnum Israel a te hodie et tradidit illud proximo tuo meliori te. Porro triumphator in Israel non parcet et penitudine non flectetur. Neque enim homo est, ut agat penitentiam.*

Quarto, in Adonia et Salomone, in quo regni translatio facta est, sicut dixit Adonias Bersabee matri Salomonis, III Reg. II: *Tu, inquit, nosti quia meum erat regnum et me proposuerat omnis Israel sibi in regem, sed translatum est regnum et factum est fratris mei. A Domino enim constitutum est ei.*

Quinto, in Abiathar et Sadoch. De quibus habetur, III Reg. II: *Eiecit ergo Salomon Abyathar, ut non esset sacerdos Domini, et Sadoch sacerdotem posuit pro Abiathar.*

Sexto, in Sobna, cui dictum fuit, Ys. XXII: *Expellam te de statione tua et de ministerio tuo deponam te. Et erit: in die illa vocabo servum meum Elyachim filium Elchie et induam illum tunica tua et cingulo tuo confortabo eum et potestatem tuam dabo in manus eius.*

Septimo, in Nabuchodonosor, cui dictum fuit, Dan. IIII: *Regnum transiit a te, et ab hominibus te eicient, et cum bestiis ferisque erit habitatio tua.*

Octavo, in Balthasar, cui dictum fuit, Dan. V: *Divisum est regnum tuum et datum est Medis et Persis. Eadem nocte interfectus est Balthasar rex Chaldeus, et Darius Medus successit in regnum, annos natus LX duos.* Tunc impletum est quod dicit Ecclesiasticus X: *Regnum a gente in gentem transfertur propter iniustitias et iniurias et contumelias et diversos dolos.* Hec omnia mala fuerunt in homine isto, sicut Daniel ostendit ei dicens: « Nosti quia Deus excelsus dederat regnum patri tuo, et non cognovit. Propterea fenum ut bos comedit, donec cognosceret quia frequenter *vexatio dat auditui intellectum* », sicut dicitur Ys. XXVIII. Ideo dicit Ps.: *Imple facies eorum ignominia, et querent nomen tuum, Domine.* Magna ingratitudo non cognoscere beneficia Dei. Ideo dicit Ecclesiasticus XX: *Homo ingratus quasi fabula vana.* Non fuit ingratus Cyrus, qui dixit, Esdre I: *Omnia regna terre dedit michi Dominus Deus celi.* Sequitur ad Balthasar: « Tu quoque, cum scires hec omnia, adversus Deum celi elevatus es et vasa eius profanasti tradens ea manibus immundis. Et bibens in eis, deos tuos laudasti, qui nec vivunt nec sentiunt. Deum vero, qui flatum tuum in manu sua habet, non glorificasti; propterea ista coram te exarata sunt: *Mane, thecel, phares*, quod sonat: numerus, appensio, divisio ».

De fabulatione Iudeorum de LXX annis Babilonice relaxande captivitatis, et de rusticitate regis Balthasar, qui Iudeis insultabat, cum animo essent amaro.

Fabulantur Iudei quod Balthasar intellexerat LXX annos captivitatis, quos predixerat Ieremias, fluxisse, et tamen Hebrei non erant liberati a iurisdictione sua. Unde exultabat et diis suis gratias agebat. Sane illa annorum septuagena nondum fluxerat, sed septima decas iam currebat. In eadem hora apparuit contra eum manus scribens in pariete. Nota quod iste Balthasar ma-

gnam rusticitatem faciebat, quia non solum non compatiebatur Iudeis, qui erant in afflictione, sed etiam insultabat eis, eo quod de ma‖nu sua liberati non essent, faciens contra illud Eccli. VII : *Non irrideas hominem in amaritudine anime ; est enim qui humiliat et exaltat circumspector Deus.* Item completum est in isto quod Ecclesiasticus V dicit : *Subito enim veniet ira illius, et in tempore vindicte disperdet te.*

Nono, in Achor, qui in ingressu terre promissionis totaliter fuit deletus de populo Dei cum tota familia sua, et Raab meretrix cum tota sua parentela facta fuit de populo Dei, usque adeo quod ex linea sua Christus carnem assumpsit, Iosue VI et VII. Hinc Dominus principibus sacerdotum et senioribus dixit, Mat. XXI : *Amen, dico vobis quia publicani et meretrices precedent vos in regno Dei.*

Decimo, quia Iudei reprobati leguntur et gentiles assumpti, Act. XIII : *Tunc constanter Paulus et Barnabas dixerunt : Vobis oportebat primum loqui verbum Dei, sed quoniam repellitis illud et indignos vos iudicatis eterne vite, ecce convertimur ad gentes. Sic enim precepit nobis Dominus : Posui te in lucem gentibus, ut sis in salutem usque ad extremum terre. Audientes autem gentes gavise sunt et glorificabant verbum Domini et crediderunt quot-quot erant preordinati ad vitam eternam.* Habetur auctoritas supra posita Ys. XLIX. Item, Iere. VI, habetur de reprobatione Iudeorum et gentium vocatione : *Et dixerunt* (scilicet Iudei) *: Non audiemus. Ideo audite gentes.*

Ecce X exempla posuimus ad demonstrandum quod nullus debet de statu suo neque de semet ipso presumere, sed potius timere, sicut docet Apostolus, ad Ro. XI: *Noli altum sapere, sed time. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, ne forte nec tibi parcat.* Hinc habes, Prover. XXVIII: *Beatus homo ¦ qui semper est pavidus ; qui vero mentis est dure, corruet in malum,* quia *cor durum male habebit in novissimo,* sicut Ecclesiasticus dicit, III ; quod patuit in Pharaone, cuius Dominus cor induravit, sicut habetur Exo. IIII. Certe Apostolus aliquando dixit, ad Ro. VIII : *Certus sum enim quia neque mors neque vita* et cetera que secuntur *poterunt nos separare a caritate Dei, que est in Christo Iesu Do-*

mino nostro. Et tamen alibi dicebat, I ad Cor. IX: *Timeo ne forte, cum aliis predicaverim, ipse reprobus efficiar.* Gregorius: « Turpe nimis est ibi nos negligendo cadere, unde predicando conati sumus alios levare ». Item Apostolus, ad Phili. III: *Sequor autem, si quo modo comprehendam, in quo et comprehensus sum a Christo Iesu. Fratres, ego me non arbitror comprehendisse.* Item ad Corrin., prima X: *Itaque qui se existimat stare, videat ne cadat.* Item ad Ro. XII: *Non alta sapientes, sed humilibus consentientes. Nolite esse prudentes apud vosmet ipsos.* Item Prover. III: *Ne sis sapiens apud temet ipsum.* Item Apoc. III: *Tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam,* sicut fecit clavicularius qui accepit coronam illius qui, factus pusilanimis, apostatavit de numero XL martyrum. Ideo dicitur:

Gregorius

Felix quem faciunt aliena pericula cautum.
Nam tua res agitur, paries cum proximus ardet.

Versus

Hinc Sapiens ait, Prover. XXIIII: *Per agrum hominis pigri transivi et per vineam viri stulti, et ecce totum repleverant urtice, operuerant superficiem eius spine, et macheria lapidum destructa erat. Quod cum vidissem, posui in corde meo et exemplo didici disciplinam.*

Optima responsio fratrum Minorum et Predicatorum contra clericos prebendatos, qui conqueruntur de eis.

Sed « non credunt ista, quorum incrassata corda induravit ambitio ». Semper enim ea que dicuntur credunt quod dicantur pro aliis et non pro semet ipsis. De quibus Ecclesiastes dicit, VIII: *Sunt impii qui ita securi | sunt, quasi iustorum facta habeant. Sed et hoc vanissimum iudico.* Tales sunt sacerdotes et clerici nostri temporis, et nolunt quod fratres Minores et Predicatores vivant; que est crudelitas magna, presertim cum utiliores sint Ecclesie Dei quam ipsi, qui habent prebendas et non faciunt illa propter que ipsas prebendas acceperunt. Faciunt enim

contra illud quod Dominus dixit, Levit. XXV: *Time Deum*
Nota *tuum, ut vivere possit frater tuus apud te.* Nolunt enim quod etiam de helemosinis, que cum magno labore et erubenscentia mendicando acquirimus, vivere valeamus. Et tamen multi sunt in Ordine fratrum Minorum et Predicatorum qui, si essent in seculo, ita bene haberent prebendas quas habent, sicut ipsi, et forte longe melius, quia ita nobiles et divites et potentes et litterati et sapientes fuerunt et sunt sicut ipsi, et ita essent presbiteri et archipresbiteri et canonici et archidiaconi, episcopi et archiepiscopi et forte patriarche, cardinales et pape sicut ipsi. Et ideo deberent recognoscere quod omnia ista dimisimus eis et imus mendicando unde vivamus de die in diem, nec habemus cellaria vinaria nec horrea frumenti, quibus abundant ipsi, iuxta verbum quod scriptum est, Ps.: *Promptuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud*; et nichilominus labores eorum facimus, predicando, confessiones audiendo, consilia salubria et utilia dando, *et ad hec amara audi*mus; et ipsi *incrassati et impinguati*, non de divitiis parentum suorum neque de labore manuum suarum, sed de patrimonio Iesu Christi et de sudore pauperum, dormiunt in lectis eburneis et nichil compatiuntur fratribus Minoribus et Predicatoribus, quos quantum ad ista temporalia in maxima miseria vident. Ideo talibus imprecatur propheta dicens, Amos VI: *Ve qui opulenti estis in Syon et confiditis in monte Samarie, optimates, capita populorum, ingredientes pompatice domum Israel! Qui separati estis in diem malum et apropinquatis solio iniquitatis. Qui dormitis in lectis eburneis et lascivitis in stratis vestris. Qui comeditis agnum de grege et vitulos de medio armenti. Qui canitis ad vocem psalterii: Sicut David putaverunt se habere vasa cantici, bibentes in fialis vinum et optimo unguento delibuti, et nichil patiebantur super contritione Ioseph. Quapropter nunc migrabunt in capite transmigrantium, et auferetur factio lascivientium. Iuravit Dominus Deus in anima sua, dicit Dominus Deus exercituum: Detestor ego superbiam Iacob et domos eius odi, et tradam civitatem cum habitatoribus suis.* Hec omnia vidi completa in clericis diebus meis, et spero melius videre adhuc, quia digni sunt ut talia patiantur. Ideo Dominus dicit, Iere. V: *Num-*

quid super his non visitabo, dicit Dominus, aut super gentem huiuscemodi non ulciscetur anima mea? Immo. Ideo audi quid de eis precipit Dominus, Iere. XV : *Eice illos a facie mea, et egrediantur. Quodsi dixerint ad te : Quo egrediemur?, dices ad eos : Hec dicit Dominus : Qui ad mortem, ad mortem, et qui ad gladium, ad gladium, et qui ad famem, ad famem, et qui ad captivitatem, ad captivitatem. Et visitabo super eos quatuor species, dicit Dominus : gladium ad occisionem et canes ad lacerandum et volatilia celi et bestias terre ad devorandum et dissipandum.* ‖

De scriptura quam miserunt principes tenebrarum prelatis ecclesiarum ; et de malignitate quam voluit facere Innocentius papa IIII contra fratres Minores et Predicatores ad suggestionem quorumdam clericorum.

Quod papa Innocentius quartus a Deo fuit percussus, pro eo quod contra fratres Minores et Predicatores insurrexit.

Certe, antequam fratres Minores et Predicatores apparuissent in mundo, cum essent congregati clerici seculares et prelati in sinodo quadam, proiecte sunt littere in medium eorum hanc formam habentes : « Principes tenebrarum prelatis ecclesiarum. Gratias vobis referimus copiosas, quia quot sunt vobis commissi, tot sunt nobis transmissi ».

Item, postquam fratres Minores et Predicatores venerunt et multa bona fecerunt, que manifesta sunt toti mundo, moti invidia et malivolentia sacerdotes et clerici seculares contra predictos Ordines conquesti sunt domino pape Innocentio quarto quod non poterant habere oblationes in missis, « quia ita bene isti duo Ordines celebrant missas suas, quod totus populus vadit ad eos. Quapropter petimus de eis iustitiam nobis fieri ». Quibus papa respondit : « Cum aliqui celebrent summo diluculo, aliqui in media tertia, aliqui post tertiam iam cantatam, non video qua hora isti possint dicere missas suas, si audio vocem vestram, quia post prandium celebrare non debent neque post nonam neque quando debent dicere offitium vespertinum, et ideo audiendi non estis ». Verumtamen papa, volens satisfacere clericis, qui ni-

mis eum de hoc negotio sollicitabant, et quia contra Ordinem fratrum Predicatorum conceperat odium, ut audivi, et fratres Minores postea sperabat absolvere, contra ambos Ordines dedit litteras, ut saltem diebus sollemnibus a mane usque post tertiam ecclesiarum ianuas minime aperirent, ne sacerdotes parochiales et matrices ecclesie oblationibus frauda|rentur. Et statim percussit eum Deus, et subito infirmari cepit *infirmitate* de *qua mortuus est.* Et verificatum apparuit verbum Domini quod dicit, Za. II : *Qui enim tetigerit vos, tanget pupillam oculi mei.*

Cum autem frater Iohannes de Parma, generalis minister, misisset ad eum fratrem Hugonem Çapoldum de Placentia, qui erat bonus fisicus et lector in theologia in Ordine fratrum Minorum et morabatur cum nepote pape domino Octobono, qui fuit postea et ipse papa Adrianus V, ut rogaret papam quod amore Dei et beati Francisci et etiam pro honore et bono suo totiusque populi Christiani salute litteras illas destrueret, non exaudivit eum, quia volebat eum Deus occidere, sicut et fecit. Et ita erat gravatus papa Innocentius quartus, quod nichil aliud sciebat dicere nisi unum versum Ps., videlicet istum : *A fortitudine manus tue ego defeci in increpationibus, propter iniquitatem corripuisti hominem.* Istam ultimam clausulam tamdiu dixit, quousque expiravit et spiritum emisit; et remansit super paleas nudus et derelictus ab omnibus, sicut mos est Romanorum pontificum, quando ultimum diem claudunt. Et erant ibi duo fratres Minores Theotonici, qui dixerunt pape: « Certe, domine papa, nos stetimus in terra ista multis mensibus volentes vobis loqui et vobiscum nostra negotia ordinare, sed hostiarii vestri nos non permittebant intrare, ut faciem vestram videre possemus. Modo non curant de custodia vestra, quia amplius a vobis nichil habere expectant. Verumtamen nos lavabimus corpus vestrum, | quia Scriptura dicit, Eccli. VII : *Et mortuo non prohibeas gratiam* ».

Quod papa Alexander IIII destruxit litteras illas quas fecerat Innocentius IIII contra fratres Minores et Predicatores, et quod vicecancellarius Innocentii a Deo fuit inde punitus.

Post paucos vero dies factus fuit papa Alexander quartus, qui fuerat fratrum Minorum cardinalis protector, gubernator et corrector; et statim destruxit litteras illas. Verumtamen magister Guilielminus de Gatadhego, quidam Parmensis qui sub Innocentio papa quarto vicecancellarius fuit, nec ipse transivit impunis, sed percussit et ipsum similiter Deus, quia instigator et sollicitator istorum malorum fuerat et religiosos non diligebat et apud papam Innocentium magnum locum habebat. Cumque infirmum faceret se portari, sperans quod nativus aer corpori suo sanitatem conferret, obiit in civitate Assisii et fuit sepultus in loco Beati Francisci, ut impleretur verbum quod scriptum est, Ys. LX: *Venient ad te qui detrahebant tibi et adorabunt vestigia pedum tuorum.*

Cum igitur hec omnia perorassem coram archipresbiteris amicis meis, admirati sunt et dixerunt: « Nunquam audivimus talia. *Beati sunt qui te* audierunt *et in amicitia tua decorati sunt*, Eccli. XLVIII. Amici eramus et adhuc erimus magis amici ». Comedi igitur et predicavi pluries in plebe istorum cuiuslibet, et habui eos magnos amicos, iuxta verbum quod scriptum est, Prover. XXIIII: *Qui arguunt laudabuntur, et super eos veniet benedictio.* Et iterun Prover. XXVIII: *Qui corripit hominem, gratiam postea inveniet apud eum, magis quam ille qui per lingue blandimenta decipit.*

Quod episcopus Mutinensis dominus Matheus de Pio, occasione partis imperii, de Mutina fuit expulsus, et archipresbiter de Campo Gajano similiter.

Factum est autem post multos annos, cum habitarem in conventu Faventie, ⟨quod⟩ dominus Matheus de Pio episcopus Mutine, amicus meus, expulsus de Mutina venit Faventiam et habitabat in loco fratrum Minorum, modo Faventie, modo Furli|vii, modo Ravenne, transeundo hospes de domo in domum, et archi-

presbiter Campi Gajanni, alius meus amicus, qui fuit unus de tribus de quibus superius dixi, erat cum eo, quia attinebat episcopo ; et dixerunt michi : « Frater Salimbene, propter partem imperii expulsi sumus de domibus nostris, sicut vos scitis, et imus vagabundi per mundum, et recordamur verborum vestrorum, quia nunc vere *vexatio dat auditui intellectum, et peccata* nostra *prohibuerunt bonum a* nobis, et *consolatio abscondita est ab oculis* nostris ». Tunc respondi et dixi : « Sapiens in Prover. XXIIII dicit : *Si desperaveris lapsus in die angustie, imminuetur fortitudo tua.* Et iterum, Eccle. VII : *In die bona fruere bonis et malam diem precave. Sicut enim hanc, et sic et illam fecit Deus, ut non inveniat homo contra eum iustas querimonias.* Item Eccli. XI : *In die bonorum ne immemor sis malorum et in die malorum ne immemor sis bonorum, quoniam facile est coram Deo in die obitus retribuere unicuique secundum vias suas.* Item Prover. XV : *Cor gaudens exhilarat faciem, in merore* [*animi*] *deicitur spiritus.* Item Prover. XII : *Meror in corde viri humiliabit eum, et sermone bono letificabitur* ».

Quod Matulinus retulit michi illa propter que devenimus in odium clericorum, nos Minores et Predicatores.

Illo tempore, antequam Faventia in manus Furliviensium traderetur, cum habitarem ibi et transirem per ortum, die quadam, cogitando de Domino, vocavit me quidam secularis Ferariensis, qui dicebatur Matulinus, et erat maximus prolocutor et cantionum atque serventesiorum inventor et religiosorum observator simulque detractor ; sedebat enim cum duobus fratribus sub quadam ficulnea faciens fratribus questiones ; dixitque || michi : « Domine frater, venite huc et sedete nobiscum ! ». Cumque sedissem, dixit michi : « Feceram questiones meas istis fratribus, sed de responsione excusant se et dicunt quod dicam vobis verba mea, quia vos estis paratus ad respondendum ad omnia. Quapropter rogo vos ut michi satisfaciatis pro vestra clementia ». Cui dixi : « Dicatis secure quicquid vultis ». Et dixit : « Noveritis

quod vos fratres Minores et Predicatores estis in odium et in scandalum clericorum et secularium sacerdotum. Altera die comedebam cum episcopo Furliviensi, et erant ibi multi clerici et sacerdotes cum eo pariter comedentes ; et multa mala dicebant de vobis, que notavi diligenter, ut scirem vobis referre, ad cognoscendum si de illatis iniuriis, quas iniurias dicunt, scitis vos excusare necne. Primum de quo conqueruntur est quod vos non predicatis quod decime dentur eis. Secundum, quod vos recipitis sepulturas, id est quod sepelitis corpora defunctorum. Tertium, quod vos auditis confessiones suorum parochialium contra voluntatem eorum. Quartum, quod vos ita usurpastis vobis predicationis offitium, quod locum habere non possunt, quia populus contemnit eos audire. Quintum, quia cum vestris conventualibus missis ita impeditis eos diebus sollemnibus, quod oblationes habere non possunt. Sextum, quod vos estis magni doniatores, id est libenter loquimini cum dominabus et eas aspicitis, quod est contra Scripturam ». Tunc respondi et dixi : « Vultis plus dicere ? ». Et ait : « Bene sufficiunt modo ista ».

Qualiter satisfeci Matulino de iniuste nobis illatis, et accepit satisfactionem, et factus est michi grandis amicus et intimus atque fidelis.

Tunc dixi : « Beatus Gregorius in Pastorali sic dicit : ' Sunt nonnulli qui, dum extimari ebetes nolunt, sepe se in quibusdam inquisitionibus plus quam necesse est exercentes, ex nimia subtilitate falluntur '. Beatus etiam Ieronimus dicit : ' De alieno malo non coinquines os tuum. Tua vitia, non aliena attende. De tua ergo correctione esto sollicitus, et quod ad te non pertinet quere re noli '. Hec verba pro te, Matuline, sunt dicta. De Liviensi autem episcopo noveris quod religiosos non diligit, et ideo per consequens nec ipse a Deo diligitur, quia Dominus dicit : *Qui vos spernit, me spernit ; et qui vos odit, me odit.* Et Apostolus dicit, Ro. VIII : *Si Deus pro nobis, quis contra nos ?* Inde beatus Iob, XVII, dicit : *Libera me, Domine, et pone me iuxta te, et cuiusvis manus pugnet contra me.* Sunt enim nonnulli, sicut dicit beatus

Gregorius

Ieronimus

Ieronimus, ' qui in hoc se doctos arbitrantur, si aliis detrahunt '. Et ideo beatus Augustinus contra detractionis pestem in mensa sua scriptum habebat :

Versus

Quisquis amat dictis absentum rodere vitam,
hanc mensam indignam noverit esse sibi.

Nam et aliquando, cum quidam sibi familiarissimi coepiscopi ad detractionem linguam laxassent, adeo dure eos redarguit, ut diceret quod, nisi desisterent, aut superfluos versus ipsos deleret aut a mensa recederet. Si sic fecisset Liviensis episcopus, de fratribus Minoribus et Predicatoribus cum suis clericis in mensa sua minime murmurasset. Hinc Daniel dixit, XI : *Ad mensam unam mendacium loquentur, et non proficient.* Item de clericis et sacerdotibus Liviensis episcopi, qui cum eo de fratribus Minoribus et Predicatoribus murmurabant in mensa, dici potest quod dicit Sapiens in Prover. XXIX : *Princeps qui libenter audit verba mendatii omnes ministros habet impios.* Item Eccli. X : *Secundum iudicem populi sic et ministri eius; et qualis rector est civitatis, tales et habitantes in ea.* Item de sacerdotibus et clericis secularibus manifestum est quod semper insidiantur nobis et libenter calumniantur nos. Ideo congruit eis quod dicit Micheas II : *Calumniabantur virum et domum eius,* id est beatum Franciscum et fratres Minores, *virum et hereditatem eius,* id est beatum Dominicum et fratres Predicatores. Cassiodorus : ' Calumniator | est qui innocentiam alienam in reatum nititur exquisita machinatione deducere '. Talis calumniator est cetus sacerdotum et secularium clericorum contra Ordines fratrum Minorum et fratrum Predicatorum. Et quamvis dicat David : *Redime me a calumniis hominum, ut custodiam mandata tua,* et filius eius in Eccle. dicat, VII : *Calumnia conturbat sapientem et perdet robur cordis eius,* tamen alibi dicit, Prover. XII : *Non contristabit iustum quicquid ei acciderit; impii autem replebuntur malo. Abominatio est Domino labia mendatia; qui autem fideliter agunt, placent ei.* Ideo Dominus dicit, Iere. VII : *Numquid me ad iracundiam provocant?, dicit Dominus. Nonne magis semet ipsos in confusionem vultus sui?*

Cassiodorus

Ad primum igitur obiectum, quod de decimis est, dicimus quod miramur et ultra modum miramur illorum stultitiam, qui dicunt quod nos debemus predicare quod decime dentur eis, quia, sicut Apostolus de se ipso ad Cor. dicit, prima I : *Non enim me misit Christus baptizare, sed evangelizare,* sic non reputamus nos positos ad decimas predicandum, sed pro salute animarum ad faciendum maiora, ut lucremur Deo animas quas diabolus auferre conatur. Et tamen interdum de decimis predicamus, quando materia dicendi occurrit et tempus et locus, ut ibi : *Duo homines ascenderunt in templum, ut orarent,* quorum unus, qui dixit : *Decimas do omnium que possideo,* legitur reprobatus, quia in Ecclesiastico dicitur, VII : *Non te iustifices ante Deum, quoniam agnitor cordis ipse est*; de alio vero dicitur, Prover. XVIII : *Iustus prior est accusator sui.* Ideo Dominus dixit de eo, Luc. XVIII : *Amen, dico vobis, descendit hic iustificatus in domum suam ab illo, quia omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur.* Item, quando ponitur Tobie historia, occurrit similiter materia dicendi de decimis, ubi dicitur, Tobie I, quod ipse Tobias *omnia | primitiva sua et decimas suas fideliter offere*bat, *ita ut in tertio anno proselitis et advenis ministraret omnem decimationem.* Nunquam fratres Minores et Predicatores predicaverunt quod decime non sint dande. Quare ergo conqueruntur de eis ? Iam non conquerimur nos, si non veniunt ad lavandum nobis scutellas et ad faciendum nobis coquinam. Quod si faceremus, ipsi reputarent nos fatuos, quia non sunt ab aliquo deputati ad hoc. Ita reputamus nos ipsos fatuos, cum de supradicta materia aliquid dicunt, scilicet de decimis predicandis.

Ad secundum, quod est de sepulturis, dicimus quod, longo tempore ante nos, fratres Predicatores receperunt sepulturas, quas ita bene poteramus recipere sicut ipsi ; sed abstinebamus amore clericorum, volentes pacem habere cum eis, iuxta verbum quod scriptum est, ad Ro. XII : *Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes.* Sed quia ipsi non cognoverunt, iuxta verbum quod scriptum est, Prover XXVI : *Sicut qui mittit lapidem in acervum mercurii, ita qui tribuit insipienti honorem,* ideo modo recipimus, quia quilibet potest eligere sibi sepultu-

ram ubi vult. Hactenus enim damnificati sumus et rusticitatem maximam fecimus, quam modo cognoscimus, recusando sanctam Elisabeth, que fuit filia regis Hungárie, et recusando comitem Provincie, qui fuit pater regine Francie et regine Anglie, et in loco fratrum Minorum de Aquis, ubi iam habitavi, sepeliri volebat, et fuerat maximus noster amicus; et Ecclesiasticus dicit, VII: *Mortuo non prohibeas gratiam.* De sepultura etiam mortuorum multum commendatur, Tobias I. Esdras similiter in apocrifis dicit: *Mortuos ubi inveneris signans commenda sepulcro, et dabo tibi primam sessionem in resurrectione mea.* ||

Ad tertio obiectum dicimus quod ex privilegiis nobis concessis libere possumus per Dei gratiam ubique confessiones audire.

Ad quartum dicimus quia non usurpavimus nobis predicationis offitium, quin ipsi possint in ecclesiis suis predicare, si volunt, nec contemnuntur a populo, si scientiam et bonam vitam habuerint. Immo magis propter nos populus est talibus assuetus et libentius audit. Sed ipsimet sacerdotes propter malam vitam faciunt se contemni. Ideo dicit Gregorius: 'Cuius vita despicitur, restat ut et predicatio contemnatur'. Idem: 'Timere debet qui vult aliis predicare, ne proprio iaculo se ipsum percutiat, cum predicatio sine opere contemnatur'. Unde Cassiodorus dicit: 'Nichil me docere potest in quo nichil invenio imitandum'. Item Bernardus: 'Homo litteratus et non morigeratus est inimicus Dei armatus'. Item Ieronimus: 'Perdit auctoritatem docendi, cuius sermo opere destruitur'. Item Prover. XVIII: *Qui mollis et dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis.* Beatus Gregorius papa fecit Dialogorum libros IIII, in quibus posuit multos sanctos, quia in primitiva Ecclesia fuerunt multi sanctissimi viri et per longa tempora post; quod bene figuratum fuit I Macha. IIII, ubi dicitur quod *Iudas elegit sacerdotes sine macula, habentes voluntatem in lege Dei, et mundaverunt sancta.* Si quis modo vellet de illa materia dialogum facere, potius feces inveniret quam sanctos viros, quibusdam viris religiosis exceptis. Quod in secundo libro Machabeorum bene fuit prefiguratum, ubi dicitur, IIII: *Sacerdotes iam non circa altaris offitia dediti essent, sed contempto templo et sacrificiis neglectis festinarent participes*

Gregorius
Gregorius
Cassiodorus
Bernardus
Ieronimus

fieri palestre et prebitionis eius iniuste et in exerciciis disci. Et patrios quidem honores nichil habentes, Grecas glorias optimas arbitrabantur. |

De defectibus et turpitudinibus quorumdam sacerdotum circa divina ministeria.

Igitur quorumdam sacerdotum propter eorum malam vitam contemnitur predicatio, quia *commixti sunt inter gentes et didicerunt opera eorum et servierunt sculptilibus eorum, et factum est illis in scandalum.* Dominus etiam discipulis suis dixit, Mat. V: *Vos estis sal terre; quod si sal evanuerit, in quo salietur? Ad nichilum valet ultra, nisi ut mittatur foras et conculcetur ab hominibus.* Inveni quosdam sacerdotes dantes ad usuram et facientes peculium, ut dent spuriis suis. Item inveni aliquos tenentes tabernam cum signo circuli vinumque vendentes et totam domum filiis spuriis plenam habentes et cum focaria sua tota nocte in eodem lecto iacentes et in crastinum celebrantes. Et quando populus communicat, et superabundant hostie consecrate, ponunt eas in scissuris murorum, id est ipsum Dominicum corpus. Et alia turpia multa et auditu orribilia faciunt, que subticeo brevitatis causa. Missalia, paramenta et corporalia habent indecentia, grossa, nigra et maculata, calices stagneos, rubiginosos et parvos, vinum pro missa aut agreste aut acetosum. Hostia ad conficiendum usque adeo parva est, quod vix extra digitos valeat apparere, nec est orbiculata, sed quadrata et tota ex muscarum stercoribus maculata. Multe mulieres habent meliores ligaturas subtellarium, quam multi sacerdotes habeant cingulum, stolam et manipulum, ut vidi oculis meis. Quadam die, dum quidam frater Minor in ecclesia cuiusdam sacerdotis in quodam festo celebrare deberet, oportuit eum habere corigiam focarie sacerdotis cum multis clavibus ibi ligatis; et dum volvebat se frater, quem bene cognovi, ad dicendum: *Dominus vobiscum*, populus rumorem clavium audiebat. Sed non talis fuit cinctura Aaron, de qua habetur, Eccli. XLV: *Et circumcinxit illum tintina-*

bulis aureis pluri|mis in gyro dare sonitum in incessu suo, auditum facere sonitum in templo in memoriam filiis gentis sue. Pro his ergo predicabo, ut habeant decimas, et pro his cessabo a missis conventualibus celebrandis, ut possint oblationes habere quas ita bene expendunt ? Absit, absit ! Audi etiam quid de talibus Dominus mecum sentiat. Dicit enim Iere. V : *Numquid super his non visitabo, dicit Dominus, aut super gentem huiuscemodi non ulciscetur anima mea?* Hoc ipsum imprecatur Iere., Tren. I : *Ingrediatur omne malum eorum coram te, et devindemia eos, sicut vindemiasti me propter omnes iniquitates meas.*

Et sic patet solutio ad quinto obiectum de missis sollemnibus et oblationibus sacerdotum. Ad quod etiam dicimus quod nos tenemur ex regula nostra facere offitium secundum ordinem sancte Romane Ecclesie, nec oblationes in missis recipimus. Et detur quod nullus secularis veniret ad missas nostras, nichilominus eas sollemniter cantaremus.

Rationabilis responsio bonorum religiosorum contra mordaces suos, qui nituntur ponere *maculam in electis.*

Ad sexto nobis malitiose impositum, scilicet quod sumus doniatores, id est quod libenter mulieres videmus et loquimur dominabus et in familiari colloquio sumus cum eis, dicimus quod verba illorum sunt ista, qui ponunt *maculam in electis*, id est ioculatorum et hystrionum et illorum qui milites de curia appellantur, qui credunt se ex hoc de suis lasciviis et vanitatibus excusationem habere, si alios infamaverint ».

Tunc respondit Matulinus et dixit : « In veritate dico vobis, frater Salimbene, quod verba sunt Liviensis episcopi et non hystrionum ; qui etiam me vidente surrexit a mensa et accepit Bibliam et ostendit michi in Ecclesiastico IX sic scriptum: *Cum aliena muliere ne sedeas omnino nec accumbas cum ea super cubitum, et non alterceris cum illa in vino, ne forte declinet cor tuum in illam, et sanguine tuo labaris in perditionem.* Et dicebat quod vos fratres Minores et Predicatores to|ta die facitis contra istam Scripturam,

et clerici sui consentiebant sibi confirmando que dixerat ». Tunc respondi et dixi : « Liviensis episcopus talis est, qualem describit Ecclesiasticus XI : *Bona enim in mala convertens insidiatur et in electis imponit maculam.* Et ideo subdit : *Attende tibi a pestifero; fabricat enim mala, ne forte inducat super te subsannationem in perpetuum.* Sed melius faceret Liviensis episcopus, si illam Scripturam opere adimpleret, que dicit, Eccli. IX : *Non placeat tibi iniuria iustorum, sciens quoniam usque ad inferos non placebit impius.* De clericis vero suis dico quod ipsi sunt *congregatio taurorum in vaccis populorum, ut excludant eos qui probati sunt argento*; nec laudari ab eis desidero, quia Seneca dicit : ' Tam carum tibi sit laudari a turpibus, quam si lauderis ob turpia '. Nos et Predicatores sumus pauperes mendicantes, quos oportet de helemosinis vivere, et inter alias personas que nobis bene faciunt mulieres sunt, iuxta verbum quod scriptum est, Eccli. XXXVI: *Ubi non est mulier, ingemiscet egens.* Hoc ideo dicit, quia misericordiores sunt ad pauperibus dandum et magis compatiuntur afflictis quam viri, qui durioris cordis sunt. Et ideo, quando mittunt pro nobis, oportet nos ire ad eas vel pro infirmis suis vel pro alia quacumque tribulatione quam habent, ut rependamus eis aliquod beneficium, et ne inveniamur ingrati, quia Apostolus dicit, ad Colo. III : *Et grati estote.* Nec altercamur cum aliqua muliere in vino, quia secundum constitutionem nostram in civitatibus bibere non audemus, nisi cum prelatis et personis religiosis et dominis terrarum. Scimus etiam Scripturam que dicit, Eccli. XLII : *In medio mulierum noli commorari. De vestimentis enim procedit tinea, et a muliere iniquitas viri.*

Seneca

De quodam Faventino episcopo, qui fuit strangulatus.

Ego autem cognovi talem episcopum, qui de die in lecto suo denuda‖bat iuvenculam mulierem, ut eam diu videret et tangeret, et ponebat florinos aureos super corpus illius et coxas, quos postea donabat eidem, et dicebat quod non erat plus mundus. Et erat senex et *inveterat*us *dierum malorum.* Et post paucos dies, quadam

nocte, fuit suffocatus a quodam qui attinebat eidem; et totum thesaurum suum, quem repperit, asportavit. Et istius episcopi interfui sepulture. Iste fuit Faventinus episcopus; cui successit quidam iuvenis de Ordine fratrum Predicatorum, qui Padue erat in studio. Qui, cum venisset Faventiam, statim consecrationem obtinuit, et fecit largas expensas tam religiosis quam concivibus suis secularibus. Erat enim Faventinus, et omnibus qui voluerunt dedit comedere. Habebat enim thesaurum precedentis episcopi in domo fratrum suorum; et erat ex parte domini Alberghetti, et quasi violenter et symoniace factus fuit et prece et pretio et mediantibus minis; que omnia fuerunt causa destructionis Faventie, quia, ex hoc invidia et odio provocata, altera pars, scilicet filii domini Akarisii cum sequacibus suis, fecerunt venire Livienses et expulerunt de civitate partem contrariam sibi. Episcopus vero ivit Bagnacavallum et clausus de nocte morabatur in campanili plebis illius propter timores nocturnos, quia pelli sue timebat; et paucis diebus postea supervixit, et factus fuit alter episcopus, iuxta verbum quod scriptum est: *Fiant dies eius pauci.*

De quodam canonico qui fuit a diabolo suffocatus.

Cognovi etiam quemdam canonicum, quem diabolus strangulavit, et fuit sepultus in sterquilinio iuxta porcos. Hunc pluries invenerunt in lecto suo cum quadam nobili muliere, quam amasiam retinebat, fratres Minores, quando summo diluculo ibant ad eum ad aliquid inquirendum; erat enim iuris peritus. Iste fuit Iohannes de Bondeno Ferariensi, qui X annis stetit in Ordine fratrum Predicatorum et postea apostatavit et intravit Ordinem canonicorum Sancti Frigdiani de Luca et cum eis fuit aliquibus annis; postea inde egressus factus est canonicus Ferariensis in matrice ecclesia. Cum autem habitaret in ecclesia Sancti Alexii et ibi quamdam dominam nobilem, pauperem Paduanam, ab Icilino expulsam, retineret amasiam, inventus fuit in lecto a diabolo [et] sine confessione et viatico suffocatus. Erat autem ec-

clesia Sancti Alexii in vicinia in qua antiquitus dominus Guilielmus de Markesella habebat palatia sua.

Longum esset, si vellem narrare lascivias et miserias et turpitudines clericorum. Quod necesse non video, quia, sicut dicit Apostolus, ad Gala. VI : *Unusquisque onus suum portabit.* Et prima ad Cor. dicit, III, quod *unusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem.* Et, ad Ro. XIIII, dicit quod *unusquisque nostrum pro se rationem reddet Deo.* Et in secunda ad Cor. V dicit quod *omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum sive malum* ». Cum igitur hec omnia perorassem, dixit Matulinus : « Optime solvistis questiones meas. Amodo habeo vos et Predicatores excusatos et ero defensor vester contra sacerdotes et clericos, qui vos calumniari nituntur. Videtur enim michi quod invidia et malivolentia incitat eos adversum vos, sicut principes sacerdotum, scribe et Pharisei ex invidia moti sunt contra Christum et occiderunt eum. Quibus imprecatur Iere., XVIII, cum Deo dicit : *Ne propitieris iniquitati eorum, et peccatum eorum a facie tua non deleatur. Fiant | corruentes in conspectu tuo, in tempore furoris tui abutere eis* ». Dixi autem Matulino : « Quinque annis habitavi in civitate Ravenne, nec unquam domum domini Marchi Michaelis intravi, qui est unus de maioribus et nobilioribus et ditioribus civitatis illius ». Et dixit michi : « Ego centies intravi et comedi cum eo ». Et aio ad eum : « Quis ergo est maior doniator, tu vel ego ? ». Et dixit : « Video quod ego. Et conclusistis michi et scaccum michi dixistis, nec habeo amplius quid respondeam ».

Hic castitas commendatur.

Et dixi Matulino : « Dominus in Evangelio dicit, Mat. V : *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mecatus est eam in corde suo.* Et beatus Iob dicit, XXXI : *Pepigi fedus cum oculis meis, ne cogitarem quidem de virgine.* Et beatus Gregorius dicit : ' Non licet aspicere quod non licet concupiscere '. Apostolus similiter dicit, I ad Cor. VII: *Bonum est homini mulierem non tangere.*

Ecclesiasticus quoque dicit, XIII : *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea.* Ideo dicit Sapiens, Prover. VI : *Qui ingreditur ad mulierem proximi sui, non erit mundus, cum tetigerit eam.* Dominus etiam castitatem precepit, cum dixit, Luc. XII : *Sint lumbi vestri precincti.* Quod exponit beatus Gregorius dicens : ' Lumbos enim precingimus, cum carnis luxuriam per continentiam coartamus '. Apostolus etiam in prima ad Timotheum V castitatem precipit, cum dicit : *Te ipsum castum custodi.* De castitate similiter Iudith commendatur, cui a presbiteris dicitur, XV : *Confortatum est cor tuum, eo quod castitatem amaveris et post virum tuum alterum nescieris.* Cum igitur non ignoremus hec omnia, non sumus doniatores, ut amici nostri nobis imponunt, sed *sumus filii sanctorum* et servi Dei altissimi *et vitam illam expectamus quam Deus daturus est his qui fidem suam nunquam mutant ab eo* ».

Gregorius

Quid plura ? Usque adeo Matulinus factus est meus amicus, ut semper invenirem eum paratum ad servitia impendenda. | Sed nec ipse aliquid perdidit inde, quia dedi sibi uxorem filiam cuiusdam Ferariensis qui habitabat Ravenne; ex qua habuit magnam dotem, adiuvantibus apud marchionem domino Guidone de Polenta et domino Adhegherio de Fontana. Confitebatur enim mecum pater puelle in illa *infirmitate* de *qua mortuus est*, et ipso volente et consentiente feci hoc totum. Et dixit michi pater puelle : « Frater Salimbene, retribuat vobis Dominus, quia filia mea remansisset in taberna post mortem meam et forte facta fuisset meretrix, nisi vos fuissetis qui maritastis eam. Iam letus moriar, ex quo constat michi quod filia mea bene est maritata ».

De obitu domini Philippi archiepiscopi Ravennatis.

Iam nunc ad principalem materiam redeamus. Igitur dominus Opiço, Parmensis episcopus, clericos suos multum tenebat sub baculo et Ordinem fratrum Minorum diligebat et pro eis contra mordaces pugnabat. Idem fecit dominus Phylippus archiepiscopus Ravennás. Qui cum multas pugnas fecisset et multas victorias habuisset, factus iam senex et *antiquus dierum*, infirmatus est

infirmitate de *qua mortuus est*. Et volens mori in terra sua faciebat se portari in quodam lecto ligneo a XX hominibus, decem et X succedentibus sibi. Et cum fuit Imole, voluit esse in loco fratrum Minorum, et ego tunc temporis habitabam ibi. Et totum refectorium concessimus sibi. Et non fuit nobiscum nisi una die. Cum autem esset Pistorii, misit pro fratre Thoma de Papia, qui erat notus et amicus suus ab antiquis diebus, et confessus est secum et ordinavit bene cum eo de salute anime sue. Et sic quievit in pace, sepultus in ecclesia fratrum Minorum de Pistorio.

De fratre Thoma de Papia, ministro Tuscie.

Fuit autem frater Thomas de Papia sanctus homo et bonus et magnus clericus et lector in theologia Parme et Bononie et Ferarie multis annis. | Antiquus erat in Ordine fratrum Minorum, sapiens et discretus et vir boni et sani consili. Familiaris homo fuit, alacer, humilis atque benignus et Deo devotus et predicator gratiosus atque sollemnis. Multis annis minister provincialis fuit in Tuscia. Cronicam magnam fecit, quia multum abundabat et erat prolixus. Fecit etiam tractatum sermonum. Fecit similiter magnum opus in theologia et multum diffusum, quod pre sui magnitudine Bovem appellavit. Provinciam Tuscie ad bonos mores reduxit. Multum fuit amicus meus, quia multis annis in conventu Ferariensi habitavi cum eo. Cuius anima per misericordiam Dei requiescat in pace! Amen.

Porro dominus Philippus archiepiscopus Ravennás, qui fuit legatus domini pape, cum esset in villa que appellatur Argenta iuxta Padum et deambularet per palatium suum, ibat cantando aliquod responsorium vel antiphonam ad laudem Virginis gloriose ab angulo palatii ad alium angulum, et in quolibet tempore estivo bibebat, quia in quolibet palatii angulo enghestariam optimi et precipui vini habebat in frigidissima aqua. Fuit enim magnus potator et aquam in vino nolebat, propter quod et tractatum Primatis, quem fecit de non miscenda aqua vino, optime diligebat, quem forte in hoc libro ponemus causa solatii ad noticiam

aliquorum. Verumtamen sciendum est quod aqua valde utilis est in vino propter multa, quia vinum limphatum non ledit caput nec rodit stomachum nec facit fetidum os nec impedit linguam nec inebriat nec facit verbosum nec provocat opus venereum, quia « venter mero estuans », ut dicit Ieronimus, « cito spumat in libidinem ». Ducit preterea aqua vinum ‖ ad tales corporis partes, ad quas per se non iret. Eccli. XXXI : *Sanitas est anime et corporis sobrius potus*. De hac materia in fine secundi libri Machabeorum sic habetur : *Vinum semper bibere aut semper aquam contrarium est, alternis autem uti delectabile*. Hinc Apostolus in prima ad Timotheum dicit, V : *Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino utere propter stomachum tuum et frequentes tuas infirmitates*.

Tractatus Primatis de non miscenda aqua vino.

Incipit tractatus Primatis de non miscenda aqua vino.

Proemium

Denudata veritate
succinctaque brevitate
ratione varia
dico quod non copulari
debent, immo separari,
que sunt adversaria.
Cum in scypho reponuntur,
vinum aqua coniunguntur,
sed talis coniunctio
non est bona, nec laudari
debet, immo nuncupari
melius confusio.

Vinum loquitur contra aquam dicendo

Vinum sentit aquam secum,
dolens inquit : « Quis est mecum
ausus te coniungere ?
Exi, surge, vade foras !
Non eodem loco moras
debes mecum facere.

Super terram debes teri
et cum terra commisceri,
ut in lutum transeas.
Vilis et inverecunda
rimas queris, ut immunda
mundi loca subeas.
Mensa per te non ornatur,
nullus homo fabulatur
in tui presentia,
sed qui prius est iocundus,
ridens et verbo facundus,
rumpit nunc silentia.
Cum quis de te forte potat,
si sit sanus, tunc egrotat,
conturbas precordia.
Venter tonat, surgit ventus,
qui inclusus, non ademptus,
multa dat supplicia.
Quando venter est inflatus,
tunc diversos reddit flatus
ex utroque gutture.
Et cum ita dispensatur
ventus, aer perturbatur
a corrupto murmure ».

Aqua contra surgit ita : Aqua contr. vicem dicit
« Turpis iacet tua vita
cum magna miseria.
Qui sunt tui potatores,
vitam perdunt atque mores,
tendentes ad vitia.
Tu scis linguas impedire.
Titubando solet ire
tua sumens basia,
verba recte non discernens,
centum putat esse cernens
duo luminaria,
et qui tuus est amator,
homicida, fornicator,

Davus, Geta, Biria :
tales tibi famulantur,
tales de te gloriantur
tabernali curia.
Propter tui pravitatem
nullam habens libertatem
domos tenes parvulas.
Ego magna sum in mundo,
dissoluta me diffundo
per terre particulas.
Potum dono sitienti
et salutem sum querenti
valde necessaria,
que adveho peregrinos
tam remotos quam vicinos
ad templi palatia ».

Vinum respondet, contra aquam dicit

Vinum hec : « Te plenam fraude
probas esse tali laude ;
verum est quod suscipis
naves, post hec intumescis,
dum franguntur non quiescis,
et sic eas decipis.
Qui non potest tunc potare
et te totam desiccare,
tendit ad pericula.
Tibi credens sic declinat,
ita per te peregrinat
ad eterna secula.
Ego deus, et testatur
istud Naso ; per me datur
cunctis sapientia.
Cum non potant me magistri,
sensu carent, et ministri
non frequentant studia.
Non a falso potest verum
separari, nisi merum
me potare nititur.
Claudus currit, cecus videt,

egens surgit, deflens ridet,
per me mutus loquitur,
per me senex iuvenescit,
per te ruit et senescit
iuvenum lascivia.
Per me mundus reparatur,
per te nunquam generatur
filius vel filia ».

Aqua dixit : « Tu es deus, Aqua respondet
per quem iustus homo reus,
malus peior, pessimus,
Verba facis semiplena
balbutire cum lagena,
si sitiens Didimus. |
Execretur tale numen,
limes fraudis et acumen,
fons, origo criminis.
Quid est boni novercatur,
quod est terris se furatur
per adventum fluminis.
Ego loquor veritatem :
dono terris ubertatem,
per me vernant omnia.
Cum non pluit, exarescunt
herbe, fruges, et marcescunt
flores atque folia ;
mater tua tortuosa
nunquam surgit fructuosa,
sed omnino sterilis,
sua coma denudata
serpit humi desiccata,
vana fit et fragilis.
Fames terras comitatur
me cedente, perturbatur
deflens omnis populus.
Pro me Christo Christianus,
tam Iudeus quam paganus
preces fundit sedulus ».

Vinum respondet

Vinum ait : « De te canis !
Te collaudas verbis vanis ;
alibi te vidimus.
Universis cum sis nota
talis et immunda tota,
credis quod non novimus ?
Cum fex rerum es sentina,
que descendunt in latrina
suscipis, que taceo,
sordes, feces et venena,
cuncta rapis ut efrena,
que narrare nequeo ».

« Sermo tuus non me ledet,
tamen turpis male sedet
ore dei ratio.
Ultra passa nolo ferre,
nolo virus nec sufferre,
sed a me proicio ».
Vinum ad hec : « Exornata
verba sint post terga data,
non excludunt vitium.
Multi ferre te viderunt
sordes que non perierunt
per diei spatium ».

Audiens hec obstupescit
aqua, deflens obmutescit,
geminat suspiria.
Vinum clamat : « Quare taces ?
Patet res non ita ? Iaces,
rationis nescia ».

Ego quidem disputator,
huius cause terminator,
omni dico populo :
« Qui est miscens execretur
et a Christo separetur
in eterno seculo ! ».
Amen. |

De morte domini Urbani pape quarti.

Quodam tempore dominus Phylippus archiepiscopus Ravenne in villa Argente de voluntate sua ita morabatur clausus in palatio suo, occasione marchionis Hestensis et marchionis Pelavicini, cum quibus in discordia erat, quod ad se intrare neminem permittebat, exceptis familiaribus et ministrantibus sibi paucis. Erat autem quidam Pisanus magister in gramatica nomine Peregrinus, bonus homo et sanctus, qui cum archiepiscopo morabatur et pueros in Argenta docebat. Hic erat notus meus et omnes fratres Minores intime diligebat. Cumque ministraret michi in prandio in domo archiepiscopi inferius iuxta Padum, quia noviter veneram de Ravenna, dixi sibi : « Magister Peregrine, libenter loquerer cum archiepiscopo, si permitteret me intrare, quia dicerem sibi nova ». Et dixit michi magister Peregrinus : « Dicatis michi illos rumores, et ego referam sibi, quia nullum nisi de familia pa|titur ad se ingredi ». Tunc dixi sibi : « Dominus papa Urbanus quartus ultimum diem clausit ». Cucurrit et retulit archiepiscopo que dixeram sibi. Qui gavisus est, quia sperabat habere papatum, tum quia legatus erat et homo famosus et magni nominis, et qui multum pro Ecclesia laboraverat, tum etiam quia in Toletana urbe magister nigromantie predixerat sibi quod in Ecclesia magnus esset futurus. Auditis ergo rumoribus de papa defuncto, misit michi exenium de piscibus marinis mediam turtam. Et dixit iuvenis dapifer, exenii portitor : « Dominus meus mittit vobis de prandio suo et mittit dicendo si vere creditis quod mortuus sit papa ». Erant autem ibi tres vel IIII alii de familia, qui ad audiendum venerant. Tunc dixi : « Certissime scio quod mortuus est, et vacat papatus ». Quod cum retulissent domino suo, || misit michi secundo exenium aliud, misit et tertio, semper de morte Romani pontificis inquirendo. Cumque in respondendo gravarer, dixi archiepiscopi nuntiis : « Vultis quod de ista materia paucis et breviter expediam vos ? ». Et dixerunt : « Ita, pater ». Tunc dixi eis : « In illa navi que est in Pado est quidam frater Minor infirmus, qui in IIII diebus venit Ravennam de curia et interfuit sepulture papali, et referet vobis omnia que desideratis audire ».

Festinaverunt igitur et audiverunt ab eo, et ego comedi in pace cum socio meo. Et cum pervenimus Ferariam cum fratre infirmo, tota civitas plena erat de morte Romani pontificis, quia quod archiepiscopus a nobis habuerat Ferariam miserat, volens inde habere honorem, si primus videretur relator.

De magistro Martino Mantuano episcopo.

Post hunc factus fuit legatus magister Martinus de Parma ad predicandum crucem et ad ordinandum illos qui crucem predicarent et homines crucesignarent in succursum Terre Sancte. Hic fuit nutritus in casali illorum de Puçulesio de Parma. Hunc papa Innocentius quartus fecit episcopum Mantuanum. Et fuit curialis homo, humilis et benignus et liberalis et largus. Libenter dabat comedere aliis curialiter et decenter, et erat magnus potator. Largas expensas fecit Mantue fratri Rigaldo et toti familie sue, cum transisset per eum eundo ad curiam. Et misit ante eum senescalcum suum, volens sibi facere expensas usque Bononiam. Sed frater Regaldus hoc non est passus, quia dixit quod de medietate reddituum suorum poterat splendide vivere et decenter cum tota familia sua, et aliam medietatem habebat superfluam. Et habebat LXXX equitaturas in illo itinere et decentem familiam. Et cum comedit Ferarie in civitate, tenuit secum ad comedendum IIII fratres Minores, qui iverant | ad visitandum ipsum. Et habebat ante se super mensam duas magnas concas argenteas, in quibus pro pauperibus ponebantur cibaria. Et portabat dapifer semper duo fercula de quolibet ciborum genere secundum diversitates ciborum et ponebat ante fratrem Rigaldum. Ille vero unum ferculum retinebat sibi, de quo comedebat, aliud vero pro pauperibus refundebat in concas. Et sic faciebat de qualibet appositione et diversitate ciborum.

De fratre Regaldo Rotomagensi archiepiscopo.

Erat autem frater Regaldus ex Ordine fratrum Minorum et Rotomagensis archiepiscopus et unus de maioribus clericis de mundo. Magister cathedratus fuit Parisius et multis annis legit theologiam in domo fratrum. Optimus disputator fuit et gratiosus sermocinator. Opus fecit super Sententias. Amicus fuit regis Francie sancti Lodoici, qui etiam laboravit pro eo, ut archiepiscopatum Rotomagensem haberet. Ordinem fratrum Predicatorum multum dilexit, sicut et Ordinem fratrum Minorum, de quo erat, et fuit eorum benefactor. Turpis erat in facie, sed gratiosus in moribus et operibus suis. Sanctus homo fuit et Deo devotus et bene finivit vitam suam. Cuius anima per misericordiam Dei requiescat in pace ! Fratrem germanum habuit in Ordine, pulchrum hominem et magnum clericum, qui dicebatur frater Adam li Rigalde. Ambos pluries vidi et in diversis locis.

Porro magister Martinus, natione Parmensis, Mantuanus episcopus et domini pape legatus, pro negotio sibi imposito venit Ravennam et hospitatus est in monasterio Sancti Iohannis Evangeliste, quod condam Galla Placidia imperatrix fieri fecit. Et cum habitarem Ravenne, ivi ad visitandum ipsum, quia amicus erat fratris Guidonis Ade, fratris mei, qui in Ordine fratrum Minorum vitam suam finivit. Cumque cum episcopo et legato starem ad fenestram palatii, post multam precedentem aliam | sessionem, interrogavit me ubi esset locus fratrum Minorum. Tunc ostendi sibi locum ubi erat magna ecclesia et magnum campanile ad modum turris magne, et dixi sibi : « Illum locum dedit nobis dominus Philippus archiepiscopus Ravenne, quia multum diligit Ordinem fratrum Minorum et liberalis est nobis ». Tunc dixit episcopus : « Benedicatur ipse, quia bene facit et sapienter. Dicit enim Ecclesiasticus IIII : *Congregationi pauperum affabilem te facito.* Et iterum Eccli. XII : *Si bene feceris, scito cui feceris, et erit gratia in bonis tuis multa. Bene fac iusto, et invenies retributionem magnam, ei si non ab ipso, certe a Deo* ». Et addidit episcopus : « Et creditis vos, frater Salinbene, quod nos episcopi possimus salvari, qui sumus in tot laboribus et sollicitudinibus

et anxietatibus, occasione subditorum et gregis nobis commissi, nisi vos religiosi, qui familiariter estis Deo coniuncti, adiuvetis nos cum cappis et caputiis vestris ? ».

Tunc volens confortare episcopum dixi sibi : « Sapiens in Prover. dicit, XV : *Cor gaudens exhilarat faciem, in merore animi deicitur spiritus.* Item Prover. XII : *Meror in corde viri humiliabit eum, et sermone bono letificabitur.* Beatus Bernardus in expositione Canticorum multa bona pro episcopis dicit, reprimendo religiosorum temerarium iuditium contra eos. Dicit enim :

Bernardus Fratres, revereamur episcopos, sed vereamur labores eorum. Si labores pensamus, non affectamus honores. Agnoscamus impares vires nostras, nec delectet molles et femineos humeros virorum supponere sarcinis, nec observemus eos, sed honoremus. Inhumane nempe eorum redarguis opera, quorum onera refugis. Temerarie obiurgat virum de prelio revertentem mulier nens in domo. Dico enim : Si is qui de claustro est eum qui versatur | in populo interdum minus districte minusve circumspecte sese agere deprehenderit, verbi gratia : in verbo, in cibo, in somno, in risu, in ira, in iuditio, non ad iudicandum confestim prosiliat, sed meminerit scriptum : *Melior est iniquitas viri quam bene faciens mulier.* Nam tu quidem in tui custodia vigilans bene facis. Sed qui iuvat multos, et melius facit et virilius. Quod si implere non sufficit absque aliqua iniquitate, id est absque quadam inequalitate vite et conversationis sue, memento quia *caritas operit multitudinem peccatorum.*

Hec dicta sunt contra geminam temptationem qua sepe viri religiosi episcoporum vel ambire gloriam vel excessus temere iudicare diabolicis instigationibus incitantur ». Igitur, cum hec omnia recitassem, dixit episcopus : « Retribuat vobis Dominus, frater Salimbene, quia optime confortastis me. Revera, sicut dicit Ecclesiasticus XXXII, vos estis *vir consilii*, qui *non disperdet intelligentiam* ».

Post istum missus fuit in Lombardiam alius legatus, quidam cardinalis qui fuerat archiepiscopus Embronicensis, de quo, quia superius dixi, hic tacendum videtur, hoc excepto, quia, cum esset bonus cantor et bonus clericus, et placuisset sibi alleluia beati Francisci, scilicet *O patriarcha pauperum*, voluit transfor-

mare sub eodem cantu ad honorem Virginis gloriose, faciens versum talem :

O consolatrix pauperum
Maria, tuis precibus
auge tuorum numerum
  in caritate Christi !
Quos tu de mortis manibus,
per filium humilimum,
  mater, eripuisti.

Item hic composuit Summam que dicitur « Copiosa ».

Post istum missus fuit quidam capellanus legatus a domino papa, qui voluit habere milites a qualibet civitate in adiutorium regis Karoli contra Manfredum filium Friderici. Et bene dederunt sibi Lombardi et Romagnoli certam militum quantitatem, qui habuerunt victoriam de Manfredo, pugnante Karulo et exercitu Gal‖lico dimicante. Cum autem legatus ille pro militibus Faventiam advenisset, congregavit fratres Minores et Predicatores in camera Faventini episcopi, qui erat ibi cum canonicis suis; et ego similiter interfui et audivi que dixit. Et paucis expedivit nos more Gallicorum, qui breviter dicunt, et non more Cremonensium, qui in multiloquio delectantur. Vituperavit enim Manfredum et coram nobis multipliciter diffamavit. Postea dixit quod exercitus Gallicus celeriter veniebat ; et verum dixit, ut vidi oculis meis in proxima tunc Christi Domini Nativitate. Tertio dixit quod negotium, pro quo ibant, cito cum victoria bonum finem haberet. Et ita fuit, quamvis ex auditoribus truffatorie aliqui deriderent dicentes : « Ver, ver, cum bon bâton », id est: « Cum bonis baculis Gallici habebunt victoriam ».

Post istum missus fuit quidam alius capellanus legatus in Lombardiam, qui valde bene scivit introducere Cremonenses in Cremonam qui ex parte Ecclesie erant extra, et diu exulaverant expulsi et vagabundi. Sagaciter etiam expulit Bosium de Dovaria et Pellavisinum et abstulit eis Cremone dominium, quod diu tenuerant, et multa mala fecerant. Intrantes vero Cremonenses qui erant ex parte Ecclesie reddiderunt eis vicem pro

vice, destruendo turres et domos eorum et palatia et occupando terras et possessiones eorum more Lombardico.

Post istum missus fuit legatus cardinalis Latinus quidam iuvenis et macilentinus, qui erat ex Ordine fratrum Predicatorum, quem papa Nicholaus tertius fecerat cardinalem et legatum ob gratiam parentele. Iste legatus turbavit mulieres cum constitutionibus suis. In quibus or|dinavit quod mulieres longas caudas vestium non haberent, in quibus prius multum fuerant vitiose. Ordinavit etiam quod quelibet mulier velato capite deberet incedere. Specialiter autem dominas de Bononia gravissime perturbavit, auferens eis quoddam signum pompe et inanis glorie, quod portabant super scapulas ad mantellum quod «regolium» vulgariter appellabant.

Fuit post supradictos dominus Bernardus, natione Provincialis, Romane curie cardinalis et in Lombardia et Romagnola legatus. Hic missus fuit a papa Martino IIII. Iste legatus misit fratrem Fattebonum, guardianum fratrum Minorum civitatis Furlivii, Mantuam ad dominum Pinamontem cum multis litteris suis, in quibus rogabat eum quod vicinos et concives suos ad pacem reduceret, ut quietam vitam et pacificam agere possent. Et dominus Pinamons curialiter recepit nuntios cardinalis, tum quia fratres Minores erant, tum etiam quia a tanto domino mittebantur. Et tamen erat statutum ab eo quod quicumque aliquam litteram portaret in Mantuam decollari deberet. Et misit fratribus Minoribus, occasione nuntiorum istorum, unum plaustrum boni vini et medietatem unius meçene porcine. Et unus de filiis suis misit fratribus magnam et pulcherrimam turtam et alia exenia multa. Reversi sunt itaque fratres ad cardinalem portantes litteras domini Pinamontis. Quid continent, Deus novit. Facta sunt autem hec circa festum Omnium Sanctorum, anno Domini MCCLXXXIII.

Hic cautela habenda docetur occasione domini Pinamontis, qui gloriabatur quod omnia sibi prospere succedebant.

Erat autem dominus Pinamons quidam civis Mantue, et usurpaverat sibi dominium civitatis sue et expulerat concives suos et

occupaverat bona eorum, et domos et turres destruxerat illorum quos inimicos credebat. Et timebatur sicut diabolus. Et erat homo senex | et totus canus, et habebat filiorum maximam turbam. Inter quos erat unus frater Minor, qui dicebatur frater Philippus, bonus homo et honestus et lector in theologia. Hic aliquando fuit hereticorum inquisitor, et multos cepit et fugavit et destruxit de terra que dicebatur Sermilion. Item dominus Pinamons solitus erat gloriari quod in isto suo dominio nunquam habuerat aliquod infortunium, sed omnia ad vota sucesserant. Que erat stultitia magna, cum Sapiens in Prover. dicat, XXVII : *Ne glorieris in crastinum, ignorans quid superventura pariat dies.* Item in Poetria novella sic habetur :

Si bene successit, non prima, sed ultima spectes. Versus
A casu describe diem, non solis ab ortu. Versus
Sub meliore statu semper peiora caveto. Versus

Ideo, Eccli. XI, sic habetur : *In die bonorum ne immemor sis malorum et in die malorum ne immemor sis bonorum.* Et poeta :

Cum fueris felix, que sunt adversa caveto. Versus

Et Apostolus, ad Ro. XI : *Noli altum sapere, sed time.* Item Iob XV : *Quid te elevat cor tuum, et quasi magna cogitans attonitos habes oculos ?* Item III Reg. XX : *Non glorietur accinctus eque ut discinctus.* Item Eccli. XVIII : *Memento paupertatis in tempore abundantie et necessitatem paupertatis in die divitiarum. A mane usque ad vesperam mutabitur tempus, et hec omnia citata in oculis Dei. Homo sapiens in omnibus metuit.* Ideo dicit Ieronimus : « Prudenter timetur quicquid potest accidere ». Item Apostolus, prima ad Cor. X : *Qui se existimat stare, videat ne cadat.* Nam cecidit Lucifer, cecidit Adam, cecidit Iudaicus populus, cecidit apostolus Petrus. Prover. XXIIII : *Septies enim cadet iustus et resurget, impii autem corruent in malum.* Item Prover. XXVIII : *Beatus homo qui semper est pavidus ; qui vero mentis est dure, corruet in malum.*

Ieronimus

De decima omnium ecclesiarum quam fecerat colligi papa Gregorius decimus pro Terre Sancte succursu, quam alibi papa Martinus postea commutavit.

Porro de | legato supradicto adhuc dicemus, cum pervenerimus ad dominum papam Martinum quartum, qui misit istum legatum in Romagnolam; in qua habenda expendit XIIII vicibus centum milia florinos aureos. Et in solo castro Meldule, quod V mensibus fuit obsessum, expendit papa Martinus IIII CCC milia libras imperialium tempore istius legati. Hec fuit decima omnium ecclesiarum, quam faciebat colligi papa Gregorius decimus pro Terre Sancte succursu, que taliter commutata fuit.

Isti supra positi fuerunt XII nobilissimi ecclesiastici principes et legati, quos in Lonbardiam et Romagnolam misit Ecclesia, non solum pro animarum salute, verum etiam et contra draconis astutiam, Fridericum scilicet, qui cum suis principibus et sequacibus conabatur subvertere ecclesiasticam libertatem et corrumpere fidelium unitatem. Et sic verum apparet verbum Eccli. XXXIII: *Contra malum bonum est et contra vitam mors. Sic et contra virum iustum peccator. Et sic intuere in omnia opera Altissimi, duo contra duo et unum contra unum.* Et quia, sicut dicit Ys. XXXII: *Fraudulenti vasa pessima sunt. Ipse enim cogitationes concinnavit ad perdendos mites in sermone mendatii, cum loqueretur pauper iuditium*, ideo aliquos principes Friderici describendos putavi ad noticiam preteritorum habendam. Nam, sicut dicit Daniel V: *Deus altissimus regnum et magnificentiam, gloriam et honorem ded*erat Friderico. *Et propter magnificentiam quam dederat ei, universi populi, tribus et lingue tremebant et metuebant eum. Quos volebat interficiebat et quos volebat percutiebat. Quos volebat exaltabat et quos volebat humiliabat. Quando autem elevatum est cor eius, et spiritus illius ob‖firmatus est ad superbiam, depositus est de solio regni sui, et gloria eius ablata est, et a filiis hominum eiectus est.* Ad litteram Fridericus imperator condam nobiles de regno Sicilie, Apulie et Calabrie Terreque Laboris interfecit atque delevit et alios surrogavit, iuxta verbum quod scriptum est, Iob XXXIIII: *Conteret multos et innumerabiles et stare faciet alios pro eis.*

De principibus imperatoris Friderici secundi.

Isti sunt ergo principes quos habuit Fridericus, scilicet:

Comes Gualterius de Manupel.

Comes Thomasius de Cerra.

Comes Riçardus de Caserto.

Marchio Umborgo dominus Bertoldus.

Marchio Lancea, Lombardus de Pede Montis; cuius soror vel neptis mater fuit principis Manfredi, qui regnum occupavit post mortem patris et Conradi fratris, et quem Karolus debellando occidit et regnum possedit.

Dominus Riçardus de Monte Nigro.

Dominus Marinus de Ebulo.

Dominus Riçardus Filingeri.

Dominus Thebaldus Franciscus.

Dominus Petrus de Calabria, mariscalcus.

Dominus Pandulfus de Faxanello.

Dominus Petrus de Vinea. Hic fuit litterarum imperatoris dictator, quem imperator logotetham appellavit, et fuit valde magnus in curia imperatoris.

Iudex Tadeus de Suessa.

Dominus Odovrandinus Caçaconte.

Habuit et multos alios per civitates Ytalie, quos ponebat ad defendendum imperium et ad confundendum ecclesiasticos viros. Quorum historiam ponere multum dedignor, quia non videtur michi digna relatu, cum dicat Scriptura de malis, Ps.: *Deleantur de libro viventium et cum iustis non scribantur.* Et iterum Iob XVIII: *Memoria* eorum *pereat de terra, et non | celebretur nomen* eorum *in plateis.* Digne hoc fieri imprecatur, quia Sapiens in Prover. dicit, XXVIII: *Cum surrexerint impii, abscondentur homines; cum illi perierint, multiplicabuntur iusti.* Et infra, XXIX: *In multiplicatione iustorum letabitur vulgus; cum impii sumpserint principatum, gemet populus.*

Et nota quod imperator Fridericus solitus erat dicere, quando aliquem sublimabat, si videbat quod honore et divitiis abundaret: « Nunquam nutrivi porcum de quo axungiam non habue-

rim ». Volebat dicere quod postea expoliabat eum honore impenso et divitiis quas habebat. Ad litteram ita erat. Tanta erat avaricia eius, quod *radicem verbi invenie*bat *contra* aliquem principem, quasi quod proditor esset imperii ; et sic *calumniabatur virum et hereditatem eius,* quam postea occupabat, principe interempto. Sed nec ipse transivit impunis. Bene enim quod merebatur accepit. Ideo congruit ei quod dicit Ys. XVI : *Finitus est enim pulvis, consumatus est miser, defecit qui conculcabat terram.* Ad litteram de eo scriptum est : « In ipso quoque finietur imperium, quia, etsi successores sibi fuerint, imperiali tamen vocabulo ex Romano fastigio privabuntur ». Ista scriptura vera videtur.

De dracone Apoc. XII, qualiter eum describit abbas Ioachym in libro Figurarum.
De septem persecutionibus Novi Testamenti.
De temporibus septem sigillorum Apoc.
De apertionibus sigillorum.

Nunc secundum abbatem Ioachym de diabolo dracone dicamus, de quo habetur, Apoc. XII : *Ecce draco magnus et ruffus, habens capita VII et cornua decem, et in capitibus eius septem diademata, et cauda eius trahebat tertiam partem stellarum celi et misit eas in terram.* De hac materia satis habetur Apoc. XVII, ubi dicitur de muliere sedente *super bestiam coccineam, plenam nominibus blasphemie, habente capita VII et cornua X.* Et exponit angelus ibidem dicens : *Septem capita VII montes sunt, super quos mulier sedet ; et reges VII sunt. Quinque ceciderunt. Unus est,* | *et alius nondum venit. Et cum venerit, oportet illum breve tempus manere. Et bestia, que erat et non est, ipsa octava est et de septem est et in interitum vadit. Et decem cornua que vidisti X reges sunt, qui regnum nondum acceperunt, sed potestates tamquam reges una hora accipiunt post bestiam. Hi unum consilium habent et virtutem et potestatem suam bestie tradent. Hi cum agno pugnabunt, et agnus vincet illos, quoniam Dominus dominorum est et rex regum, et qui cum illo sunt vocati et electi et fideles. Draco iste quem formasti ad illudendum ei.* Iob XL : *Numquid illudes ei quasi avi*

aut ligabis illum ancillis tuis? Tu confregisti capita draconis, dedisti eum escam populis Ethyopum.

Abbas Ioachym in libro Figurarum ponit ista verba subsequentia super capita draconis de quo supra diximus :

Prima persecutio Iudeorum. Tempus apostolorum. Herodes. Primum sigillum.

Secunda paganorum. Tempus martyrum. Nero. Secundum sigillum.

Tertia hereticorum. Tempus doctorum. Constantinus. Tertium sigillum.

Quarta Saracenorum. Tempus virginum. Machometh. Quartum sigillum.

Quinta filiorum Babylonis in spiritu, non littera. Muthselmutus. quintum sigillum.

Sexta presens est. Saladinus. Sextum sigillum. *Decem reges sunt,* et alius surget post illos, et ipse potentior erit prioribus.

Septima sequitur. Tempus calamitatis et miserie. Hic septimus rex est, qui proprie dicitur Antichristus, quamvis alius sit futurus post eum, non minor eo in malicia, designatus in cauda.

Tempus primi sigilli a Iacob patriarcha usque ad Moysen et Iosue.

Secundi a Iosue usque ad Samuelem et David. |

Tertii a David usque ad Helyam et Heliseum.

Quarti usque ad Ezechiam.

Quinti ab Eçechia usque ad transmigrationem Babylonis.

Sexti a transmigratione Babylonis usque ad obitum Esdre et Malachie prophete.

Septimi ab obitu Malachie usque ad patrem Iohannis Baptiste.

In Novo Testamento apertio primi sigilli, a Çacharia usque ad obitum beati Iohannis evangeliste.

Apertio secundi, ab obitu beati Iohannis usque ad Constantinum augustum.

Apertio tertii, ex eo usque ad Iustinianum.

Apertio quarti, ex eo usque ad Karolum.

Apertio quinti, ex eo usque ad presentes dies, in quibus sub apertione sexti percutienda est Babylon. Post erit sabbatismus populo Dei, qui *delectabitur in multitudine pacis,* usque ad ultimum Antichristum, qui exprimitur in cauda draconis. Et in hoc sabbatismo erit apertio septimi sigilli. Post solvetur Sathanas, qui tunc erit occultus in paucis, de carcere suo et excitabit extraneas gentes per ultimum

Antichristum, qui figuratur in cauda draconis, ad delendum nomen Christianum, et multos sanctos occidet, et pauló post ipse occidetur a Domino. Et post sequetur dies iuditii.

De regnorum exterminiis, secundum expositionem Aimonis.

De expositione Aymonis super Ysaiam, in fine vicesimi capituli :

Consideranda est providentia Dei, quomodo omnia regna contra se in superbiam elevata destruxerit eorumque potestatem ad nichilum deduxerit. Contra Dei voluntatem Israel speravit in Damasco et Syris. Ideoque, tam illi qui adversariis Dei promittebant auxilium, quam illi qui in ipsos sperabant, vastati et captivati sunt ab Assyriis. || Iudas, id est due tribus, confidebant in Egipto, et Egyptus in Ethyopibus. Ipsi quoque ab Assyriis Chaldeisque victi sunt. Assyrii superbi erant, putantes se victores existere sua virtute. A Chaldeis regnum eorum periit. Chaldei et Babylonii erexerunt caput contra Deum. A Medis et Persis suppositi sunt. Perses et Medi ab Alexandro Magno. Alexander Magnus, cum se putaret esse deum, veneno periit, regnumque eius, per partes divisum, a Romanis est ⟨superatum⟩ et in eorum potestatem redactum. Romanum imperium, quod quasi ferratis dentibus unguibusque carnes sanctorum laceravit, ex parte iam apparet esse destructum, et destruetur in die iuditii, cum regnum Christi advenerit.

Hec omnia fecit Deus *ut cognoscant gentes potentiam eius, quia contra Dominum pugnare non est facile,* Eccli. XLVI. Ideo dicitur, Iob IX : *Sapiens corde est et fortis robore. Quis restitit ei et pacem habuit?* Item Ys. XXXI : *Ipse autem sapiens adduxit malum et verba sua non abstulit. Et consurget contra domum pessimorum et contra auxilium operantium iniquitatem.*

Manifestum est quod res publica debet subesse Romano pontifici, quod probatur Deutero. XVII. Ubi dicitur : *Si difficile et ambiguum apud te iuditium esse perspexeris* et cet. usque ibi : *Cum ingressus fueris terram,* ubi tractatur de rege, qualis esse debeat et qualem vitam habere.

Quod fratres Minores et Predicatores dati sunt mundo in adiutorium salvandorum.

Et nota quod, sicut in Veteri Testamento dati et missi fuerunt a Deo prophete in adiutorium regum et pontificum totiusque Iudaici populi, qui tunc temporis populus Dei erat, sic in Novo dati sunt viri religiosi, qui rogant pro pace Ecclesie et rei publice, id est imperii, iuxta verbum Apostoli, I ad Timo. II: *Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes,* | *orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus et omnibus qui in sublimitate sunt constituti, ut quietam et tranquillam vitam agamus in omni pietate et castitate. Hoc enim bonum est et acceptum coram salvatore nostro Deo, qui omnes homines vult salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire.* Hinc Ieremias dicit, XXIX: *Querite pacem civitatis ad quam transmigrare vos feci, et orate pro ea ad Dominum, quia in pace illius erit pax vobis.* Specialiter autem ad hoc deputati et missi sunt fratres Minores et Predicatores. De quibus Dominus promisit, Iere. III: *Dabo vobis pastores iuxta cor meum, et pascent vos scientia et doctrina.* De prophetis autem Veteris Testamenti sic dicit Iere. VII: *Misi ad* eos *omnes servos meos prophetas per diem, consurgens diluculo et mittens; et non audierunt me nec inclinaverunt aurem suam, sed induraverunt cervicem et peius operati sunt quam patres eorum.* Ideo evenit eis quod dixerat Azarias filius Obed, facto in se spiritu Dei, II Paralipo. XV: *Transibunt autem multi dies in Israel absque Deo vero et absque sacerdote et absque doctore et absque lege.* Idem habetur Osee III: *Dies multos sedebunt filii Israel sine rege et sine principe et sine sacrificio et sine altari et sine ephod et sine therafim. Et post hec revertentur filii Israel et querent Dominum Deum suum et David regem suum, et pavebunt ad Dominum et ad bonum eius in novissimo dierum.* Et quoniam, sicut dicit Ecclesiasticus X, *secundum iudicem populi sic et ministri eius, et qualis rector est civitatis, tales et habitantes in ea,* ideo oportet quod summus pontifex in Ecclesia Dei sit bonus homo, cuius exemplo subditi bene vivant, ut de eis dicere possit | illud verbum tertie Iohannis I: *Maiorem horum non habeo gratiam, quam ut audiam filios meos in veritate ambulare.* Hoc autem

poterit dicere, si fecerit quod Ecclesiasticus docet, XXXII : *Rectorem te posuerunt, noli extolli. Esto in illis quasi unus ex ipsis. Curam illorum habe.* Item de rege Israel dicitur, Deutero. XVII : *Nec elevetur cor eius in superbiam super fratres suos neque declinet in dexteram partem vel sinistram, ut longo tempore regnet ipse et filii eius super Israel.*

De conspiratione membrorum contra ventrem.
Sic fit quandoque contra prelatum conspiratio subditorum.
Quod mediante ratione et cordis consilio facta est pax inter ventrem et membra.

Item vitam prelati et subditorum bene describit magister Phylippus cancellarius Parisiensis sub methaphora membrorum corporis dicens :

Inter membra singula
de ventris ingluvie
murmur est et questio.
Quod pro ventris crapula
membra carent requie,
iugis fit exactio.

Lugens dicit oculus :
« Cur vigil et sedulus
cuncta lustrans exploro ?
Venter cuncta devorat,
avidus incorporat
quicquid extra laboro ».

Auris dicit : « Cur audio,
cur doctrinis inservio
nec satior auditis ?
Auditi soni pereunt,
ad ventrem cibi transeunt,
crescit fames et sitis ».

Naris dicit : « Cur explores
cibi fumos et vapores ?

A te frustra discernuntur
que per ventrem confunduntur.
Ventris immunditia
corrumpuntur omnia,
odor transit in fetores ».

Lingua fatur : « Quid doctrina
michi prodest ? Dapes, vina,
ista michi non parantur,
cuncta ventri commendantur.
Licet per me transeant,
parum tamen recreant,
hic ciborum officina ».

Manus dicunt : « Quid labores
nobis prosunt, quid dolores,
cum tu, venter, cuncta vores ?
Cum tu solus implearis,
nullum pascas, sed pascaris,
neque pastu compescaris,
nichil paras, immo paris
tortiones et dolores ».

Queritur pes : « Cur fatigor,
discurrendo cur affligor ?
Sive curro, sive labor,
meum | onus, meus labor.
Et dum venter cibis turget,
me portantem pondus urget ».

« Ergo restat unum consilium,
suspendamus omnes offitium,
quiescamus a labore.
Labor noster nobis est sterilis,
condemnetur ficus inutilis,
moriatur cum dolore ! ».

Dum sic a propriis
cessant offitiis

interdicto communi,
cibos non capiunt,
omnes deficiunt
sensu, quia ieiuni.
Stupent aures tinule,
oculus caligat,
nutant manus tremule,
pedes error ligat.
Lingua, que loqui debuit,
explicare non potuit
pro ceteris querelam.
Omnibus dictat ratio
cordis uti consilio
et querere medelam.

Tunc aperit oraculum
cordis secreta veritas,
increpat aurem, oculum,
docet quanta temeritas,
quam damnosa presumptio,
quam ceca conspiratio.

« Quid est », inquid, « quod facitis,
cur vos stulte subducitis
ventri, cuius receptio
communis est refectio,
communis est utilitas ?
Venter recepta continet,
sed nichil sibi retinet,
cuius est dispensatio
lapsorum restauratio,
membrorum incolumitas.
Officia repetite,
fideli servo credite,
que singulis restituet.
Si operas subtrahitis
nec alimenta queritis,
nichil vobis distribuet.
In vos ipsos irruitis,

gladium in vos vertitis,
qui vos et ipsum destruet ».

Sic repetunt officia,
venantur necessaria,
relegatur infirmitas.
Reparatur lux oculis,
redit in membris singulis
virtus, opus et sanitas.

Hec sub typo misterii
sub uno Christo capite
geruntur in Ecclesia.
Cuius sunt actus varii,
necessitatis debite
diversa sunt officia.
Hic est auris, hic oculus,
lingua, manus, pes, ceteri,
princeps communis baiulus,
communi vacans operi,
ventris habet officium.
Cuius tanta sit caritas,
ut nichil ei proprium,
sed sit ut servus omnium,
ut sic servetur unitas, ‖
dum rependit obsequium.

Sicut perit res publica,
si careat erario,
sic unitas catholica,
si caret hoc officio.

De rege Conrado, filio Friderici imperatoris condam.

Nunc ad Conradum, filium Friderici imperatoris condam, accedamus. Anno Domini MCCL Conradus rex, filius Friderici, cuius mater fuit filia regis Iohannis, ut, mortuo patre, Sicilie regnum susciperet, per mare in Apuliam pervenit. Et capta Neapoli muros

illius civitatis funditus destruxit. Sed cum sequenti anno regni sui in Apulia infirmari cepisset, cristere, quod a medicis iudicabatur fieri ad salutem, veneno inmisso intulit sibi mortem. Cumque portaretur Panormum ad sepeliendum, quia ibi est sepultura regum, et pervenisset ad Messanam civitatem, Messeni cives ossa eius sparserunt in mare in odium et in vindictam patris, qui aliquando destruxerat et occiderat maiores et meliores civitatis illius in maxima quantitate. Ipse etiam Conradus offenderat eos, et ideo finaliter ulti sunt.

De rege Dacie, qui a fratre suo fuit suffocatus in mari.

Eodem anno, in Datia, Henricus rex Danorum inclitus ab Abel fratre suo iuniore, ut regnaret pro eo, in mari suffocatur. Qui parum honoris et comodi ex hoc est assecutus. Nam, sequenti anno regni sui, cum Frixones subiugare voluisset, a Frixonibus est occisus.

FINE DEL PRIMO VOLUME

Inv. 45426